GHEORGHE CRUTZESCU

Podul Mogoşoaei – Povestea unei străzi

Redactor: *Elisabeta Teodorescu*
Tehnoredactare computerizată, ilustraţii şi copertă: *Anca Ivan*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Crutzescu, Gheorghe
Podul Mogoşoaei povestea unei străzi / Gheorghe Crutzescu ; ed. îngrijită şi note: Virgiliu Z. Teodorescu. – Ed. a 3-a, rev. – Bucureşti : Biblioteca Bucureştilor, 2011
ISBN 978-606-8337-19-7

I. Teodorescu, Virgiliu Z. (ed.)

94(498 Buc.)
725.95(498 Buc.) Mogoşoaia

Pe coperta 4: Gheorghe Crutzescu în fotografia de pe livretul militar şi o dedicaţie din anul 1931.

GHEORGHE CRUTZESCU

PODUL MOGOŞOAEI
POVESTEA UNEI STRĂZI

EDIŢIA a III-a

Ediţie îngrijită şi note: Virgiliu Z. Teodorescu

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREŞTILOR
BUCUREŞTI – 2011

Gheorghe Crutzescu
fotografie atașată pe livretul militar primit în 1925.

Contribuţii la biografia autorului cărţii
Podul Mogoşoaei – Povestea unei străzi

Prima ediţie a cărţii diplomatului Gheorghe Cruţescu a apărut în anii celui de al Doilea Război Mondial. O atentă cercetare a cărţii nu permite o datare care să definească anul apariţiei. Unele indici ale textului permit o atribuire anului 1943. La data reeditării în anul 1986 n-am avut acces la dosarul personal al diplomatului Gheorghe Cruţescu. Pentru reeditarea anului 2011 am avut această posibilitate, obţinând spre cercetare „Cazierul" angajatului Ministerului Afacerilor Străine păstrat în cadrul arhivei Ministerului Afacerilor Externe, relevând în circa 300 de file cele întreprinse în perioada anilor 1918-1947 într-o exemplară evoluţie ascendentă până la calitatea de ministru plenipotenţiar clasa I-a cu care şi-a încheiat cariera.

Trimiterea în 1943 în Danemarca pentru a reprezenta România a coincis cu extinderea prezenţei Germaniei pe respectivul teritoriu. Acolo, pe baza acumulărilor din ţară, pasionatul cercetător al trecutului istoric al oraşului Bucureşti, predilect a importantei artere de circulaţie, Calea Victoriei, a trecut la evocarea unor episoade din trecutul evolutiv al acesteia. Gheorghe Cruţescu relevă că a realizat o prealabilă documentare, acordând atenţie unor scrieri mai vechi sau mai noi, fiind totodată atent la ceea ce se transmitea din generaţie în generaţie ca saga unor valoroase familii cu contribuţii la o serie de evenimente capitale. Prin modul cum a introdus în creuzetul laboratorului scriitoricesc aceste informaţii a reuşit să evoce semnificative momente, oameni şi fapte, evidenţiind o zbuciumată evoluţie care a asigurat dăinuirea, prefacerile în toate domeniile de activitate dar şi de comportament uman.

Incursiunea în acest moment este întreruptă la anul 1947 în momentul când, refuzând să revină de la Stockholm pe ruta impusă: Finlanda, U.R.S.S., România, a fost considerat demisionat. Este atribuit ca dată a decesului anul 1950 fără a se consemna cauza, ziua, luna, locul unde a fost înmormântat, soarta soţiei şi a fiicei. Sperăm ca ediţia anului 2011 însoţită de biografia autorului, notele explicative să readucă în atenţie şi multitudinea semnelor de întrebare care însoţeşte problema finalului vieţii acestui ilustru înaintaş şi, pe această cale, cele actualmente de lipsă să fie elucidate.

* * *

„Cartea bună este cel mai desăvârşit diplomat, cel mai iscusit strateg. Cărţile au trezit conştiinţele, le-au dat impuls către lumină, ele au pregătit rânduri de oameni pentru marile revoluţii."

Eusebiu Camilar[1], *Cărţile săgetătorului*

Lectura unei cărţi generează fireasca întrebare cine este realizatorul textului. O asemenea preocupare au avut-o şi lectorii cărţii *Podul Mogoşoaiei — povestea unei străzi,* apărută în librăriile anului 1944, tocmai când tăvălugul răsăritenilor era şi mai eminent prin venirea purtătorilor de stea roşie, aceştia fiind nu numai comportamental fideli vechilor metehne ale înaintaşilor ce hălăduiseră adesea pe plaiurile româneşti, cel mai adesea odată sosiţi uitau să se mai reîntoarcă la vetrele lor, cele aflate fiindu-le de tihnită şedere. Cartea oferea cititorilor o prezentare a unor evenimente şi biografii ce deveniseră notorii în memoria colectivă. Unele tradiţionale componente ale unei cărţi lipseau şi, ca atare, cititorii trebuiau să se mulţumească cu rândurile savuroasei prezentări ce provoca ca lectura să o completezi la ieşirea în stradă pentru a constata ce mai ajunsese până la respectivul deceniu, iar atunci când metamorfoza preschimbase parţial sau totalmente locurile respective, să recurgă la vechi desene, fotografii sau relatări complementare din partea celor mai vârstnici care astfel aveau prilejul să deruleze vechi amintiri. Cartea s-a bucurat de o rapidă absorbţie. Din păcate, evenimentele care au urmat au contribuit la risipirea multora din arhivele[2] care ne-ar fi putut furniza informaţiile cu care să formulăm cu precizie câte exemplare au fost tipărite şi alte detalii care constituiau „biografia cărţii. Cert este că perioada de la sfârşitul anilor 1943-1944 a constituit şi o dificultate în buna aprovizionare a tipografiilor cu materialele necesare. Dificultăţi întâmpinau tipografiile şi în privinţa personalului, mulţi fiind mobilizaţi în armată, iar utilajele, prin penuria provocată, resimţeau lipsa pieselor de schimb. Toate acestea au contribuit şi în cazul titlului supus atenţiei presupunem la un tiraj redus. Cele petrecute prin prezenţa eliberatorilor ocupanţi au constituit motiv ca despre autor să nu se vorbească, tăcere perpetuată pentru multe decenii ulterioare.

Gheorghe Gh. CRUTZESCU s-a născut[3] în Bucureşti la 12 noiembrie 1890, fiind fiul militarului de carieră Gheorghe şi al Constanţei, născută Locusteanu[4]. Copilăria i-a oferit prilejul să cunoască multe din locurile frecventate de membrii familiei, o serie de rude[5] avându-şi locuinţele chiar pe artera căreia, peste ani, el îi va realiza o concludentă evocare. Au urmat anii şcolirii, realizând parcurgerea cursurile primare şi secundare în şcoli bine cotate prin noţiunile oferite spre cunoaştere învăţăceilor. A fost absolvent[6] al liceului „Sf. Sava", secţia clasică-modernă, promoţia 1909. Au urmat studiile superioare la Paris, unde a luat bacalaureatul în drept, însă licenţa a susţinut-o la Bucureşti, dobândind Diploma

de licenţă (originalul) nr. 7.507, eliberat[7] de Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor – Universitatea Bucureşti, la 11 februarie 1915. În perioada studiilor superioare a participat[8] ca voluntar la campania militară a anului 1913, în cadrul Regimentul 2 Artilerie, fiind avansat sublocotenent în 1914, locotenent în 1916. Ulterior la fel a acţionat şi în anii 1916-1917 ca ofiţer la arma Artilerie Grea. A finalizat campania la Regimentul 4 Artilerie Grea în 1918. Cunoscător al limbilor străine: franceza, germana, engleza, italiana a urmat exemplul fratelui Radu, pentru a fi integrat în activitatea diplomatică. Pentru dobândirea postului din Ministerul Afacerilor Străine a dat[9] examen la Iaşi în iunie 1918 fiind numit ataşat de Legaţie la 1 octombrie 1918. Perioada anilor interbelici a fost pentru Gheorghe Crutzescu prilej de afirmare ascendentă. Astfel a trecut prin reprezentanţele noastre de la Roma şi Berlin. După efectuarea stagiului militar la Regimentul 41 Artilerie locotenentul de rezervă a primit[10] Carnetul nr. 80. La revenirea în M.A.S. a fost reţinut pentru o perioadă în Administraţia Centrală ca apoi să fie transferat la Delegaţia României participantă la Viena la lucrările Comisiunii Internaţionale a problemelor pendinte de navigaţia pe fluviul Dunărea. În 1928 a fost rechemat în Administraţia Centrală, ulterior fiind trimis în misiune la Cairo. În 1929 este desemnat ca subdirector al Protocolului în cadrul ministerului. Este promovat director al Protocolului şi al Cancelariei Ordinelor.

După luarea tronului la 8 iunie 1930 Regele Carol al II-lea[11] a cerut tuturor militarilor de carieră şi rezerviştilor să depună jurământul de credinţă. În scurtul popas la Bucureşti Gheorghe Cruţescu a îndeplinit[12] respectivul ritual.

În vara anului 1932 a fost trimis ca însărcinat cu afaceri şi delegat permanent al României pe lângă Societatea Naţiunilor la Geneva[13], la 1 aprilie 1937, fiind promovat ministru plenipotenţiar cl. a II-a.

Noua Constituţie a României[14] impusă de regele Carol al II-lea a generat şi o serie de măsuri care să asigure o fidelă participare a celor încadraţi în aparatul de stat. Printre altele s-a cerut fiecărui angajat să declare din ce partid făcea parte. În cazul M.A.S. ca şi a altor instituţii vitale ale statului Român era o condiţie ca personalul să nu fie încadrat în politica de partid. Ca atare, Gheorghe Crutzescu a completat[15] o concludentă declaraţie referitoare la cele două decenii de încadrare în rândurile slujitorilor intereselor externe ale României.

La 1 martie 1939 este rechemat în Administraţia Centrală[16] şi numit director al Protocolului şi al Cancelariei Ordinelor. La 1 octombrie 1939 a fost numit[17] trimis extraordinar şi Ministru plenipotenţiar la Budapesta. Evenimentele de la finalul lunii august, începutul lunii următoare au impus o scurtă revenire în ţară, prilej de a îndeplini, ca întreg personalul ministerului, depunerea[18] jurământului către noul rege Mihai[19], după părăsirea tronului de către regele Carol al II-lea. Lunile următoare s-a aflat permanent asaltat de veştile din teritoriul „cedat" care se refereau la actele de bestialitate ale celor înregimentaţi în tot ce întreprindea regimul hortist, menite a provoca înlăturarea românilor prin variate formule pentru a schimba raportul demografic care să demonstreze că numeric se justifica

raptul din august 1940. Demersurile către Ministerul de Externe al Ungariei s-au lovit de o totală nepăsare considerând cele semnalate ca fiind nesemnificative. De la Budapesta la 1 iunie 1941 a fost rechemat ca să fie numit pentru o scurtă perioadă, la 15 iunie 1941, coordonator al activităţii Bibliotecii M.A.S. La 3 august 1941 a preluat conducerea Serviciului Personal. La 1 august 1943 fusese numit[20] ministru plenipotenţiar clasa I-a în Danemarca, la Copenhaga. Precipitarea evenimentelor militare din vestul Europei au impus evacuarea[21] în Suedia unde se desfăşurau tratativele între părţile beligerante. Tratativele au fost duse prin intermediul ambasadorului URSS la Stokholm, doamna Alexandra Kollontai[22]. Acolo l-au aflat evenimentele lunii august 1944 când România s-a alăturat Puterilor Aliate, acţionând cu toate resursele umane şi materiale împotriva Axei. Noua conducere[23] impusă României de către eliberatorii ocupanţi a procedat la rechemarea multora din reprezentanţii diplomatici ai României în străinătate, cerându-li-se să revină în ţară. A fost un moment de profundă analiză pentru diplomatul ajuns ierarhic la cea mai înaltă treaptă. Pentru Gheorghe Crutzescu ordinul era concludent că urma la revenirea în ţară, sau chiar pe traseul impus să sufere atât din partea eliberatorilor ocupanţi, cât şi a vecinilor de la vest represalii pentru modul cum i-a tratat ca scriitor şi diplomat. Pentru cei răsăriteni cartea *Podul Mogoşoaiei* era o concludentă prezentare a celor care, de bune veacuri, constituiau o permanentă preocupare în a se erija în calitate de protectori ai fraţilor întru ortodoxie dar, prin comportament, ca duri stăpâni. Pentru cei vestici activitatea desfăşurată predilect după preluarea de către Ungaria a teritoriului „cedat" prin Diktatul de la Viena când, în calitate de reprezentant diplomatic al României, a intervenit, supărător de consecvent, pentru stoparea actelor oprimatoare la adresa românilor, intervenţiile sale fiind de fiecare dată probate cu situaţii concrete greu de justificat de regimul hortist. Atenta analiză a ordinului de a reveni în ţară pe traseul impus: Finlanda, U.R.S.S., România, l-a determinat ca mijloc de protecţie tărăgănarea revenirii, fapt care s-a perpetuat până în toamna anului 1947, când ministerul l-a declarat demisionat. Este bine să ştim că primii ani după încetarea ostilităţilor au fost ani de mare speranţă pentru societatea românească care era ferm convinsă că occidentul ne va salva. Deşartă speranţă şi scump plătită de mulţi care au considerat că erau datori să se opună pe toate căile oprimatorilor. Cele trăite în acei ani erau departe de a fi realizată o comparaţie cu anterioarele prezenţe. Din păcate filele dosarului „Cazierului personal" din Arhiva Ministerului de Externe se opresc la ordinul de demitere. Ce s-a petrecut în următorii doi ani de drumuri în vestul Europei este încă o necunoscută ce reclamă să fie elucidată. Chiar menţiunea anului 1950 ca cel al decesului, fără consemnarea locului, a datei concrete generează numeroase semne de întrebare. Probabil a fost unul din cei „vânaţi" de mâna prelungită a celor care, la timpul respectiv, erau preocupaţi de înlăturarea celor incomozi întrucât ştiau multe ce nu concordau cu cele oferite publicului spre cunoştinţă care să corespundă cu ansamblul ideologiei staliniste. La data decesului (1950) copilul său Sanda[24] avea zece ani. Tatăl prevăzător,pentru a o proteja în condiţiile create

în întreaga Europă, a luat măsuri de „adăpostire” în Elveţia, încredinţând-o spre creştere unor oameni de bine. Atât mama, cât şi fiica sperăm că au cunoscut finalul vieţii lui Gheorghe Crutzescu Au trecut anii, deceniile, au intervenit structurale schimbări care, firesc, ar trebui să aducă clarificări şi în cazul finalului vieţii acestui diplomat.

În anul 1986 când am preluat din partea Editurii Meridiane misiunea de a reedita cartea sa am considerat firesc să realizez o schiţare a biografiei autorului. Ca atare, am încercat să dobândesc informaţii care să completeze fişa personală a diplomatului Gheorghe Crutzescu pe care o cunoşteam din cele integrate[25] în *Anuarul Diplomatic 1942.* Politicos n-am fost refuzat, însă diplomatic am ajuns să vorbim despre vreme. Când în primăvara anului 2010 am avut la dispoziţie[26] spre cercetare la Arhiva M.A.E. filele dosarului „Cazierului” am înţeles de ce respectivii interlocutori din anul 1986 nu puteau vorbi despre ultimii ani ai vieţii acestui diplomat. Era un proscris „condamnat la totală ignorare” pentru nerespectarea ordinelor impuse de eliberatorii ocupanţi. Acum la mai bine de şase decenii este timpul ca toate demersurile să permită o cunoaştere a adevărului. Gheorghe Crutzescu a avut o prestigioasă carieră diplomatică realizată cu o conduită ireproşabilă, îndeplinind exemplar misiunile încredinţate. Consider că cea mai concludentă caracterizare a fost formulată[27] de fostul ministru, dr. Emil Haţieganu rămas la Cluj pentru a se constitui apărător al românilor prezenţi în teritoriul „cedat” în 1940. La 25 martie 1941, el transmisese M.A.S. o scrisoare de mulţumire pentru sprijinul acordat românilor din teritoriul preluat de hortişti în situaţiile vitrege generate după 30 august 1940 de către diplomatul român Gheorghe Crutzescu aflat în misiune la Budapesta[28].

Filele „Cazierului” sunt relevante prin consemnarea finalului carierei sale. Citǎm câteva asemenea episoade:

Fusese rechemat[29] în ţară ministrul plenipotenţiar clasa I-a Gheorghe Crutzescu la 1 octombrie 1944 conform Decretului din 5 octombrie 1944.(?!)

La 7 aprilie 1945 legaţia României de la Stockholm, Suedia îi transmitea dispoziţiunea primită din România de a reveni în ţară pe semnificativa rută: Finlanda, U.R.S.S., România.

La 17 mai 1945 o telegramă din ţară expediată de M.A.S. îi cerea să nu se ducă la Copenhaga ci să urmeze ruta indicată anterior.

La 6 iulie 1945 Gheorghe Crutzescu transmitea că trebuia în prealabil să meargă la Copenhaga pentru a lichida situaţiile lăsate acolo la retragerea în Suedia. Urma să-şi trimită fiica în Elveţia Ca apoi să revină în ţară.

La 27 august 1945 o telegramă a reprezentanţei României de la Stockholm anunţa că Gheorghe Crutzescu a plecat la 25 august spre România cu un avion militar S.U.A.

La 21 ianuarie 1946 Gheorghe Crutzescu transmisese în ţară un Certificat medical eliberat de un medic din Franţa care consemna că starea sănătăţii

pacientului nu-i permitea un voiaj.

Referatul din 16 decembrie 1946 consemna că la 1 august 1943 fusese numit ministru plenipotenţiar clasa I-a la Copenhaga, Danemarca. La 1 octombrie 1944 fusese rechemat în ţară.

La un moment dat Gheorghe Crutzescu promitea că va reveni după ce va rezolva problema fiicei pe care urma să o ducă în Elveţia.

La 15 martie 1947 este consemnată componenţa Comisiei de judecare a problemelor pendinte de Comisia de disciplină. A fost consemnată constatarea că la toate demersurile transmise din Bucureşti, Gheorghe Crutzescu n-a dat curs. Chemat în ţară nu s-a prezentat şi ca atare a fost trimis în judecată la 31 martie 1947.

A urmat adoptarea Decretului prin care Gheorghe Crutzescu, întrucât nu a revenit în ţară, este considerat[30] demisionat. Semnatar al decretului era Gheorghe Tatarescu. Formularea aparţinea ministrului Afacerilor Străine al României Grigore Niculescu-Buzeşti din 10 aprilie 1947.

Cartea *Podul Mogoşoaiei – Povestea unei străzi,* este scrisă departe de ţară şi în condiţiile speciale ale anului 1943 când campania din est capotase lamentabil, răsturnând totalmente raportul de forţe care au condus la impetuosul marş spre Berlin al Armatei Roşii. De fapt Europa cunoştea o totală bulversare fiind concentric supusă unor multiple eforturi ale Aliaţilor de a lichida cu flagelul hitlerismului, fascismului şi a tuturor coaliţiilor acestora. Pentru Gheorghe Crutzescu care în tinereţe acumulase numeroase date şi chiar vestigii referitoare la locurile natale, cele două decenii de peregrinări în Europa, Asia Mică şi nordul Africii au constituit prilejuri de cunoaştere a multitudinii de culturi, comportamente. Anii vitregi ai războiului i-au

generat reacţii şi în acelaşi timp posibilităţi de înţelegere a perspectivelor care ne prefigurau viitorul. Atunci când s-a decis să dea curs elaborării textului a procedat la evocarea unor episoade ale trecutului, prefigurând ceea ce urma să vină la alte proporţii şi cu consecinţe greu de imaginat de către viitorii cititori. A considerat ca o datorie de bun român să facă această punere în gardă pentru ca fiecare să ia măsurile cele mai adecvate pentru asigurarea persoanei şi a bunurilor sale. Textul ni-l evidenţiază ca un pasionat culegător în timp al informaţiilor şi a relicvelor trecutului, care a găsit cu cale să le consemneze într-un moment când Capitala trecea tocmai printr-un amplu proces de metamorfoză a zestrei edilitare şi nu numai. El a reuşit să evoce locuri şi oameni, menite a servi viitorimii ca Pro memoria. Prin modul de prezentare descrierea este atractivă. Folosirea unui limbaj care la data redactării era deja în desuetudine, multe din cuvinte, pierzându-şi chiar pentru contemporanii săi sensul primar, impune o atentă urmărire a textului cu un Dicţionar al limbii române arhaice, cu o lucrare care să trateze istoricul vechilor instituţii şi cu dicţionare ale personalităţilor, ceea ce la noi încă sunt piese rarisime la general şi în mod special lipsind cele referitoare la Bucureşti. Reeditarea cărţii sale mi-a impus redactarea în anul 1986 a peste 1500 de note care, din motive dictate de „sus” de către cenzura epocii, s-au înjumătăţit prin cele impuse de „tov. Mihai Dulea”. După 1990 se impunea ca reparatorie o reeditare care să poată cuprinde o biografie a scriitorului, textul integral, note explicative şi un indice, indispensabil atunci când ai nevoie de o lămurire referitoare la un anumit obiectiv. Cartea în actuala componentă editorială a anului 2011 tocmai acest serviciu încearcă să ofere. Suntem totodată conştienţi că sunt încă multe de clarificat şi, ca atare, orice reacţie este binevenită, slujind clarificărilor în domenii ca explicarea termenilor, prezentarea biografiei celor evocaţi şi nu în ultimul rând conturării portretului personalităţii autorului.

Gheorghe Crutzescu a fost căsătorit cu Maria Cavadia la 27 aprilie 1925. Nu avem date despre decesul sau divorţul soţiei intervenit la un moment dat. Peste ani s-a recăsătorit la 12 septembrie 1935 cu Simona Magheru, născută la 22 august 1905. Era fiica lui Alexandru Magheru şi a Simonei Magheru, născută Germani. La 4 februarie 1940 la Budapesta s-a născut fiica Sanda.

Filele „Cazierului” consemnează distincţiile dobândite de Gheorghe Crutzescu pentru bravura militară şi activitatea diplomatică:

Medalii cu brevete: Avântul Ţării 1913; Medalia de război 1916-1918.

Ordine: Coroana României în grad de Cavaler; Steaua României, în grad de Ofiţer, 5 noiembrie 1936; Coroana Italiei, grad de Ofiţer, Roma, 1922; Coroana Sf. Sava, în grad de mare Ofiţer, 22 octombrie 1936, Iugoslavia; Vulturul Alb, în grad de comandor, 1932; Polonia restitutio, 1933; Leul Alb; Ordinul Nilului; Crucea Roşie.

Până în prezent lucrarea a cunoscut următoarele editări:

Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoşoaiei — Povestea unei străzi,* Editura Socec, Bucureşti, f.a. /1944/, 298 p. + 23 planşe cu imagini. [A.N. Biblioteca III 6.129].

Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoşoaiei — Povestea unei străzi,* prefaţă Eugen Barbu, note glosar, lista ilustraţiilor: Virgiliu Z. Teodorescu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1986, completare de tiraj 1987, 366 p.

Urmează ca în lunile acestui an să fie realizată a IlI-a ediţie cu textul complet, dar cu tacite corecturi, întrucât la timpul respectivul autorul, fiind departe de ţară, n-a putut acorda atenţie modului cum a fost cules în tipografie textul expediat în România. Dacă pentru 1986 am elaborat peste 1500 de note din care au apărut circa 600, pentru ediţia 2011 am redactat 2350 note, constatând cât de multe cuvinte reclamă explicaţii care să dea sens frazei. Volumul va avea o biografie a autorului, fotografia sa din 1925, unica aflată la dosarul Cazierului consultat. Indicele va fi în concordanţă cu notele şi textul cărţii. Distinctă este lista iconografiei care, faţă de prima ediţie, a fost substanţial completată, valorificând imagini de epocă. Este preconizată redarea acestor imagini prin reproducerea lor pe un CD care va fi ataşat cărţii pe coperta a III-a într-un buzunar special.

* * *

Contributions to the biography of the author of the book *Podul Mogosoaiei – Povestea unei strazi (Mogosoaia Bridge – The Story of a Street)*

The first edition of the book of Diplomat Gheorghe Crutescu was published during the Second World War. A careful analysis of the book does not allow the establishment of its publishing year. Certain text elements indicate the year 1943. Upon its re-editing în 1986 I did not have Access to the personal file of diplomat Gheorghe Crutescu. For the re-editing of the year 2011 I had this possibility, having at my disposal for analysis the 'Criminal record' of the employee of the Foreign Ministry kept în the archives of the Foreign Affair Ministry, revealing în 300 pages his activity în the interval 1918-1947 în an exemplary ascendant evolution up to the quality of First Class plenipotentiary minister that he ended his career with.

His mission of the year 1943 în Denmark to represent Romania coincided with the enlargement of the German presence în that territory. There, based on the accumulations from Romania, the passionate researcher of the historical past of Bucharest and especially of the important traffic thoroughfare Calea Victoriei, evoked episodes from its evolving past. Gheorghe Crutescu reveals the fact that he had performed a previous research, paying attention to older or newer writings and at the same time to what was transmitted from one generation to another aş the saga of valuable families with contributions to a series of capital events. By the way în which he introduced this information în the writing laboratory melting pot, he managed to evoke significant moments, people and facts, pointing out an agitated evolution that ensured the endurance, transformations în all fields of activity and human behavior.

The incursion în this moment is interrupted în 1947 when, refusing to come from Stockholm using the imposed route: Finland, U.S.S.R., Romania, he was considered resigned. His death year is considered to be 1950, without mentioning the cause, day, month, place of burial, the faith of his wife and daughter.

We hope that the edition of the year 2011 accompanied by the author's biography, explanatory notes will also bring to the foreground the multitude of question marks that accompany the issue of the end of the life of this illustrious predecessor and elucidate this way the really missing ones.

* * *

> "The good book is the perfect diplomat, the most cunning strategist. Books have awakened consciences, they gave them impulse toward the light, they prepared rows of people for the big revolutions. "
>
> Eusebiu Camilar[31], *Sagittarius books.*

When reading a book, one naturally asks who the author of the text is. Such preoccupation also had the readers of the book *Mogoşoaia Bridge — the story of a street*, published în 1944, when the roller of the Eastern populations was even more eminent by the arrival of the bearers of the red star, who were only behaviourally loyal to the old defects of the predecessors that had often rambled on the Romanian territories, most often once here, they forgot to go back to their homes, aş they liked to live în the newly-found ones. The book provided to the readers a presentation of certain events and biographies that had become notorious în the collective memory. Certain traditional components of the book were missing and therefore the readers had to content themselves with the lines of the savory presentation that challenged them to fill în the blanks by getting out în the street to see what was the situation until then, and when the metamorphosis totally or partly changed those places, use old drawing, photos or complementary narrative texts from older people who could this way recall old memories. The book was absorbed quickly. Unfortunately, the following events contributed to the loss of many of the archives[32] that could provide the information with which we could precisely express how many copies had been printed and other details considered to be the book's 'biography'. It is a fact that the interval at the end of 1943-1944 was also characterized by a difficulty în the supply of printing houses with the necessary materials. Printing houses also confronted shortages în terms of staff, aş many people had gone to war, and the equipments, due to the penury caused, felt a shortage of spare parts. We supposed that all this made the title we are talking about to have a reduced number of copies. What happened due to the presence of the occupying liberators made people not to talk about the author and this silence lasted for many decades.

Gheorghe Gh. CRUTZESCU was born[33] în Bucharest on November 12, 1890, being the son of the career military man Gheorghe and Constanţa, born Locusteanu[34]. His childhood gave him the opportunity to know many of the places frequented by the family members, some relatives[35] having their houses în the street that he would conclusively evoke years later. He then

went to school, attending primary and secondary school în schools with good reputation thanks to the knowledge provided to their pupils. He graduated[36] 'Sf. Sava' High-School, at the classical-modern section, belonging to the batch of 1909. He attended higher education în Paris, where he was a Bachelor of Laws, but took the graduation exam în Bucharest, obtaining the Diploma of Bachelor of Laws (original) no. 7.507, issued[37] by the Ministry of Training and Religion – University of Bucharest on February 11, 1915. During his higher education studies he took part[38] aş a volunteer în the military campaign of 1913, under Regiment 2 Artillery, being promoted junior lieutenant în 1914, lieutenant în 1916. He acted the same way subsequently în the interval 1916-1917 aş a Heavy Artillery officer. He finished the campaign under Regiment 4 Heavy Artillery în 1918. Speaking French, German, English and Italian he followed the example of his brother Radu în order to be part of the diplomatic activity. În order to obtain a job în the Foreign Ministry he took an[39] exam în Iaşi în June 1918 being appointed attaché of the Legation on October 1, 1918. The inter-war period was for Gheorghe Crutzescu an opportunity for a constant progress. He was part of our missions în Rome and Berlin. After finishing the military service under Regiment 41 Artillery, the retired lieutenant obtained[40] Service record no. 80. Coming back to M.A.S. he was kept for a while în the Central Administration and was then transferred to the Romanian Delegation taking part în Vienna în the works of the International Commission on Danube-navigation pending issues. În 1928 he was called back to the Central Administration and he was then sent over to Cairo on mission. În 1929 he was appointed Protocol manager în the ministry. He was promoted Protocol and Order Office Manager.

After taking over the throne on June 8, 1930, King Charles the Second[41] asked all career and retired military men to take the oath of allegiance. În his short stay în Bucharest, Gheorghe Cruţescu took[42] the oath.

În the summer of 1932 he was sent aş chargé d'affairs and standing delegate of Romania to the Nations Society of Geneva[43], on April 1, 1937 being promoted second-class plenipotentiary minister.

The new Constitution of Romania[44] imposed by King Charles the Second also generated a series of measures meant to ensure a loyal participation of the people employed by the Government. Employees were requested, among others, to declare what political party they belonged to. În the case of M.A.S. and other vital institutions of the Romanian Government, the pre-requisite was that the staff was not engaged în party politics. Gheorghe Crutzescu therefore gave[45] a conclusive statement referring to the two decades spent among the people serving Romania's foreign interests.

On March 1, 1939 he was called back by the Central Administration[46] and appointed Protocol and Order Office Manager. On October 1, 1939

he was appointed[47] special envoy and Plenipotentiary Minister în Budapest. The events registered at the end of August and the start of the following month imposed a short visit to Romania, when, aş the whole ministry staff, he took[48] the oath to the new King Michael[49], after King Charles the Second abandoned the throne. The following months he was constantly assaulted by news from the 'handed-over' territory regarding the bestiality actions of the Horthist regime meant to discard Romanians by different formulas în order to change the demographic proportion and prove that the August 1940 report was numerically justified. The steps taken by the Hungarian Foreign Ministry were received with indifference, considering the signalled facts aş insignificant. From Budapest on June 1, 1941 he was called back în order to be appointed for a short period of time on June 15, 1941, coordinator of the activity of the M.A.S. Library. On August 3, 1941 he took over the management of the Staff Unit. On August 1, 1943 he had been appointed[50] first-class plenipotentiary minister în Denmark, în Copenhagen. The precipitation of the military events of Western Europe imposed the evacuation[51] to Sweden, were the negotiations between the belligerent parties were taking place. Negotiations were organized by the USSR ambassador în Stockholm, Mrs. Alexandra Kollontai[52]. He was there în August 1944 when Romania joined the Allied Powers, acting with all human and material resources against the Axis. The new leaders[53] imposed to Romania by the occupying liberators called back many of Romania's diplomatic representatives abroad, asking them to come back to Romania. It was a moment of profound analysis for the diplomat that had reached the highest hierarchical step. For Gheorghe Crutzescu the order meant that when he came back to Romania, or even during the imposed route he would suffer from both the occupying liberators and the Western neighbors reprisals for the way în which he treated them aş a writer and diplomat. For the Eastern ones, the book *Mogo^oaia Bridge* was a conclusive presentation of the ones that for centuries had had a constant preoccupation în protecting their Christian brothers but behaved aş tough masters. For the Western ones, the activity carried out especially after the take-over by Hungary of the 'handed-over' territory by the Vienna Dictate, aş a diplomatic representative of Romania, interfered în an annoyingly consistent way to stop oppressing actions against Romanians, his interventions being each time proved with concrete situations difficult to justify by the Horthist regime. The careful analysis of the order to come back to Romania on the imposed route: Finland, U.S.S.R., Romania determined him to protect himself by postponing the return, which lasted until the fall of 1947, when the ministry declared him resigned. Worth mentioning is the fact that the first years after the end of the hostilities were of great hope for the Romanian society who was positive that the Occident would save us. But this was a vain hope that

 was paid în an expensive way by many of the people that felt that their duty was to oppose the oppressors by any means.

The events lived în those years are far from being able to be compared with the previous presences. Unfortunately, the pages of the 'personal record' file from the Archives of the Ministry of External Affairs stop at the dismissal order. What happened during the two following years of trips to Western Europe is still an enigma that needs solving. Even the mention of 1950 aş the year of death, without mentioning the place, of the specific data generates numerous questions. He was probably one of the most „hunted" people by the long hand of the people who, at the time, were preoccupied with the removal of the uncomfortable people aş they knew too much, which did not în conformity with what was offered to the public for knowledge which should correspond with the ensemble of the Stalinist ideology. On the date of his death (1950), his child Sanda[54] was ten years old. The cautious father, to protect her în the conditions created în the entire Europe, took steps for „sheltering" her în Switzerland, leaving her to be brought up by good people. We hope that the mother aş well aş the daughter found out about the end of Gheorghe Crutzescu's life. Years and decades passed, structural changes intervened which, naturally, should also bring clarifications în the case of the death of this diplomat.

În 1986, when I undertook, on behalf of the Editurii publishing house, the mission to re-publish his book, I considered it was natural to carry out a draft of the author's bio. Consequently, I tried to get information to fill în the personal fiche of the diplomat Gheorghe Crutzescu I knew from the details[55] în the *Diplomatic Yearbook 1942.* Politely, I wasn't refused, but we ended up talking about the weather. When, în the spring of 2010, I had the opportunity[56] to research the M.A.E. Archives for the pages of the 'Report' file, I understood why the respective interlocutors în 1986 couldn't speak about the final years from the life of this diplomat. He was an outcast, 'condemned to being completely ignored' for failing to comply with the orders imposed by the liberating occupiers. Now, more than six decades later, it is time that all steps should allow the truth to be known. Gheorghe Crutzescu had a prestigious diplomatic career carried out with a faultless guidance, carrying out exemplary the missions he received. I believe that the best characterization is the one formulated[57] by the former minister, dr. Emil Haţieganu, left în Cluj în order to be the defender of the Romanians present în the territory 'given' în 1940. On the 25th of March 1941, he sent to M.A.S. a thank you letter for the support awarded to the Romanians în the territory taken by the Hortists în the harsh situations generated after the 30th of August 1940 by the Romanian diplomat Gheorghe Crutzescu who was în a mission în Budapest[58].

The pages of the 'record' are relevant due to the fact that they write down the end of his career. We list several such episodes:

The plenipotentiary minister 1st class Gheorghe Crutzescu had been recalled[59] în the country on the 1st of October 1944, în conformity with the Decree from the 5th of October 1944. (?!)

On the 7th of April 1945, the Romanian legation în Stockholm, Sweden sent him the disposition received from Romania which said he should return to the country following the specific route: Finland, U.S.S.R., Romania.

On the 17th of May 1945, a telegram from the country, sent by M.A.S., asked him to not go to Copenhagen but follow the previously indicated route.

La 6 July 1945, Gheorghe Crutzescu sent that he had to go first to Copenhagen în order to liquidate the situation he left there before retreating to Sweden. He was to send his daughter în Switzerland and then return to the country.

La 27 August 1945, a telegram of the Romanian representative în Stockholm announced that Gheorghe Crutzescu left on the 25th of August to Romania with a US military airplane.

On the 21st of January 1946, Gheorghe Crutzescu sent to the country a medical certificate issued by a French physician which said that the state of health of the patient didn't allow any travelling.

The paper from the 16th of December 1946 said that on the 1st of August 1943 he was assigned to be plenipotentiary minister 1st class în Copenhagen, Denmark. On the 1st of October 1944, he had been re-called back to the country.

At a certain time, Gheorghe Crutzescu promised to be back after solving the problem of the daughter he was going to bring to Switzerland.

On the 15th of March 1947, it was written down the make up of the Commission for judging the pending problems by the Disciplinary Commission. It was written down the ascertainment that, Gheorghe Crutzescu did not follow any of the steps sent from Bucharest. Summoned to the country, he did not come so, consequently, he was sued on the 31st of March 1947.

Afterwards the Decree[60] was adopted, decree by which Gheorghe Crutzescu, aş he hadn't returned to the country, was deemed dismissed. The signatory of the decree was Gheorghe Tatarescu. The formulation belonged to the Romanian minister of foreign affairs Grigore Niculescu-Buzejti from the 10th of April 1947.

The book entitled *Mogo^oaia Bridge – Story of a Street* is written far away from the country and în the special conditions of the year 1943 when the Eastern campaign had failed woefully, changing totally the relation of forces that led to the impetuous march to Berlin of the Red Army. În fact Europe

registered a total disturbance, being concentrically subject to the multiple efforts of the Allies to end the scourge of Hitlerism, Fascism and all their coalitions. For Gheorghe Crutzescu who în his youth had accumulated a lot of data and even relics regarding his native land, the two decades of pilgrimage în Europe, Asia Minor and Northern Africa were occasions to get to know many cultures and customs. The harsh years of war generated reactions în him and at the same time possibilities to understand the perspectives that forecasted out future. When he decided to elaborate the text he started to evoke episodes of the past, anticipating what was going to come at other proportions with the consequences hard to imagine by the future readers. He considered that it was his duty aş a good Romanian to issue this warning so that everybody takes the most adequate measures for their own safety and that of their assets. The text reveals to us the fact that he was a passionate collector în time of the information and relicts of the past, who put them on paper în a moment în which the Capital was going through a large process of metamorphosis of the public dowry and not only. He managed to evoke places and people meant to serve aş Pro memoria to the future generations. By its presentation, the description is attractive. The use of a language that had already become obsolete at the date of its drawing up, many of the words having lost even for the people contemporaneous with him their primary meaning, the text must be followed with a Dictionary of Archaic Romanian at hand, with a work that talks about the history of the old institutions and dictionaries of personalities, which are generally rare în Romania and the ones referring to Bucharest do not exist. For the new edition of its book I had to draw up în 1986 over 1,500 notes that due to reasons dictated by the censorship of those times, were halved to the ones imposed by 'comrade Mihai Dulea'. After 1900 it was necessary to publish a reparatory edition that can include the writer's biography, the whole text, explanatory notes and an index which is indispensable when one needs to clear out a certain issue. Aş published în 2011, the book is trying to offer precisely this function. We are at the same time aware of the fact that there is still a lot to clear out and all reactions are therefore welcome, aş they may serve to clear out areas such aş term explanation, present the biography of the evoked persons and last but not least, to outline the portrait of the author's personality.

Gheorghe Crutzescu married Maria Cavadia on April 27, 1925. We do not have data about the wife's death or divorce that took place some time. He then remarried[61] on September 12, 1935 Simona Magheru, born on August 22, 1905. She was the daughter of Alexandru Magheru and Simona Magheru, born Germani. On February 4, 1940 his daughter Sanda was born în Budapest.

The pages of his 'Record' register the distinctions received by Gheorghe Crutzescu for military bravery and diplomatic activity:

Medals with certificates: Avântul Ţării 1913; War Medal 1916-1918.

Orders: Order of the Crown of Romania, knight; Star of Romania, Officer, November 5, 1936; Crown of Italy, Officer, Rome, 1922; Crown of St. Sava, High Officer, October 22, 1936, Yugoslavia; The White Eagle, Commander, 1932; Poland restitutio, 1933; The White Lion; Order of the Nile; the Red Cross.

The work has been published so far aş follows:

Gheorghe Crutzescu, *Mogoşoaia Bridge — Story of a Street*, Socec Publishing, Bucharest, f.a. /1944/, 298 pages + 23 drawings with images. [A.N. Library III 6.129].

Gheorghe Crutzescu, *Mogoşoaia Bridge — Story of a Street*, foreword by Eugen Barbu, glossary notes, list of illustrations: Virgiliu Z. Teodorescu, Meridiane Publishing, Bucharest, 1986, supplement of copies 1987, 366 pages.

This year the third edition will be published with the full text, but with silent corrections, aş at that time the author being far away from the country could not pay attention to the way în which the text sent to Romania had been typeset. Whereas for the edition of 1986 I elaborated over 1,500 of which approximately 600 were published, for the edition of 2011 I have drawn up 2,350 notes, seeing how many words need explanations to give a meaning to the phrase. The volume will have a biography of the author, his photo of 1925, the only one that could be found în the Record we had access to. The index will be according to the notes and text of the book. The iconography list is different, aş it has been substantially completed aş compared to the first edition, using vintage images. We are planning to reproduce these images on a CD that will be attached to the book, on its third cover, în a special pocket.

GHEORGHE CRUTZESCU

PODUL MOGOŞOAEI

POVESTEA UNEI STRĂZI

Editura SOCEC & Co. S. A. R., Bucureşti

Mamei mele

[dedicaţia autorului]

Cuvânt înainte

Georges Duhamel[6] a scris cândva: „Nimeni nu se poate lăuda că cunoaşte foarte bine Parisul". Şi avea dreptate, deşi sunt veacuri de când legiuni de scriitori, arheologi, arhivişti şi paleografi îşi închină viaţa acestui oraş, deşi o bibliografie, incompletă de sigur, a cărţilor având Parisul drept subiect, ar umple mai multe volume de grosimea acestuia. Ce să spunem atunci de Bucureşti? Până la începutul veacului nostru, nu exista aproape nimic, în afară de cartea lui lonnescu Gion′, de amintirile lui Papazoglu[6] şi de scrisorile lui Ion Ghica[65]. În ultimii ani, un mic număr de cercetători au început să răscolească praful arhivelor şi să scoată la iveală, cu trudă şi sârguinţă, datele şi faptele care vor face, cândva, cu putinţă, zugrăvirea unei icoane credincioase a trecutului acestui oraş. Până ce va veni ziua aceea, ne putem bucura doar de câteva licăriri de lumină în marea negură a necunoscutului.

Această carte nu aduce nimic nou. Este doar o încercare de a povesti schimbările pe care timpul le-a adus străzii care a întrupat intru câtva, însăşi viaţa acestui oraş. Îmi dau seama, mai bine ca oricine, de lipsurile acestei încercări. Dacă s 'ar găsi, printre cititori, unii care să-mi arate greşelile ce fără îndoială s'au strecurat, le-aş primi îndreptările cu recunoştinţă; deoarece aş fi mulţumit ca lucrarea de faţă să nu fie numai a mea, ci a noastră, a tuturor celor care au o frântură din viaţa lor legată de această stradă. Căci nu-mi fac nicio iluzie: am scris despre Podul Mogoşoaei tot ce am ştiut, şi sunt încredinţat că totul mai rămâne de scris.

Ţin însă să adaug că m 'am ferit, cu desăvârşire, de a face aşa zisă Istorie romanţată. N'am scris niciun rând care să nu se întemeieze fie pe texte, fie pe o tradiţie verbală. Dacă n 'am pus note de referire în josul paginilor, este numai fiindcă întrerup pe cititori şi taie firul frazei, dar am arătat toate izvoarele mele fie în text, fie în scurta bibliografie dela finele cărţii.

Mai îmi rămâne de îndeplinit o datorie: aceea de a mulţumi celor ce m 'au ajutat. Rog pe domnii; Nicolae Filitti![6], pentru lămuririle date cu privire la casele Slătineanu; Emanuel[67] şi Nicolae Kretzulescu[6], pentru preţioasele indicaţiuni şi fotografii ale Bisericei ce le poartă numele; Constantin Karadja[6], pentru bunăvoinţă fără seamăn cu care mi-a pus la dispoziţie incomparabila Domniei Sale bibliotecă; General Adjutant Alexandru Magheru[76], pentru datele ce a binevoit a-mi da despre Palatul Regal; I. Resch', pentru interesanta fotografie ce mi-a dăruit; General Gheorghe Vălleanu[77], care a fost naşul acestei cărţi, pentru contribuirea sa cu atâtea nepreţuite informaţiuni, să binevoiască a găsi aci expresiunea adâncei mele recunoştinţe.

Cititorului

„Nemurirea oamenilor s'ar stinge de nu ar avea în cuget lucrurile trecute".

MIRON COSTIN[73]
Predoslovia Letopiseţului.

După mulţi ani de umblet, uneori zilnic, pe Calea Victoriei, mi-am dat seama, într'o zi, că nu ştiam nimic, dar chiar nimic, de strada aceasta. M'am apucat atunci să pun întrebări, ici şi colo, şi să citesc orice putea să-mi dea o lămurire. Amintirile ce mi s'au povestit şi întâmplări citite în cărţi, reviste, ziare, alcătuesc această carte.

Dela mine, doar înşirarea lor, poate' searbădă.

De aceea, cititorule, dacă nu-ţi place să citeşti scrisori vechi, cu cerneală aproape ştearsă;

dacă nu eşti mişcat când deschizi o gazetă îngălbenită de vremuri, scrisă cu slove vechi sau încă cu „ucu" scurt;

dacă te plictiseşte să stai de vorbă cu bătrâni, care ştiu să povestească de timpurile de mult trecute;

dacă nu simţi nicio plăcere pipăind faldurile de atlas ale unei rochi cu malacof, purtată pe vremuri de vreo bunică;

atunci lasă mai bine cartea din mâini.

Dar dacă sunt zile în care te cuprinde nostalgia unui fel de viaţă pe care nu ai apucat-o, care-ţi pare însă cunoscută;

dacă îţi sunt dragi unele cuvinte bătrâneşti, care te duc

într'o lume pe veci apusă, dar în care a trăit bunicul şi străbunicul tău;

dacă nu crezi că moşii noştri erau toţi nişte sălbatici şi că adevărata noastră „civilizaţie" a început odată cu automobilele, casele „block" şi matchurile de football;

atunci, dacă vrei, s'o luăm în sus, împreună, pe podul Mogoşoaiei,

vom merge încet, plecând urechea la poveştile de ieri, sau de demult, pe care zidurile vechi şi locurile bătătorite de veacuri le mai şoptesc, încă, celor ce vor să asculte.

Rândurile ce urmează sunt născute din dragoste pentru o stradă.

I.

NAŞTEREA ŞI COPILĂRIA

ÎNCEPUTURILE

După vremuri, i sa spus într'atâtea feluri vechiului drum: uliţă, pod, cale, parcă ar fi avut nevoie de nume sau poreclă, el, starostele străzilor, care de două veacuri săpâneşte oraşul!

Calea Victoriei![74] Victoria Neamului, dar şi izbânda ei, căci lângă dânsa străzi se fac şi se desfac; uliţi au trăit un timp şi azi li s'a uitat şi numele; în lungul şi largul oraşului, bulevarde noi se croiesc, schimbându-şi faţa din zi în zi.

Dânsa, nepăsătoare, îşi duce traiul înainte.

Ştie că e osia în jurul căreia se învârteşte roata cetăţii...

E locul de întâlnire al unei Ţări întregi:

„Când oi veni la Bucureşti, ne întâlnim. Pe Cale!"

E o cafenea şi un salon, o plimbare publică şi o piaţă de flori, o tribună şi un galantar.

E vie ca praful de puşcă. O vorbă şoptită la Capşa[75] e auzită într'o clipă la Capul Podului[76];

Şi indolentă ca o orientală...

Ca un izvor liniştit, se naşte în livezile Bănesii[77], şerpueşte agale printre grădini şi case, cu nepăsarea unei uliţi de sat, apoi, deodată, ca obosită de atâta drum, se aruncă în Dâmboviţa.

Cu ce cuvinte să vorbeşti de ea? E schimbăcioasă ca apa, ca timpul, pe care parcă-l vesteşte: primăvara vine fiindcă au ieşit ghioceii pe Calea Victoriei...

Cu capul în spre Carpaţi şi coada în spre Giurgiu, uneşte Parisul cu Ţarigrad[78].

E bizantină şi apuseană, trândavă şi vioaie, zâmbitoare şi posomorită, dornică de schimbări şi înfiptă în trecut.

După anotimpuri, e înflorită ca Ramola, bătută de vânturi ca Ringul[79], troienită ca Newsky[80], fierbinte ca Toledo[81].

De-a-lungul ei, fără orânduială, aproape fără rost, se înşiră palate şi magherniţe, case de ţară şi sgârie nori, curţi şi grădini, morminte şi biserici.

Nu-i stradă pe lume mai chinuită, mai muncită, mai mişcătoare în silinţele ei de a face din atâtea contraste, puţintică armonie.

Şi poate nu-i stradă care să închege în atare măsură gândurile unui popor. Podul Mogoşoaii e plămădit cu sufletul nostru.

De-i foc, cutremur, război, moarte sau alai, un gând la toţi: „Ce-o fi pe Pod?"

Căci străzi sunt multe, dar Pod eşti numai Tu, oglindă în care Neamul îşi

oglindeşte chipul, o! bătrâna noastră ulicioară, atât de urîtă şi atât de dragă.

Basmul ei începe astfel:

„Această Cale a Mogoşoaii era un drum al vechii familii româneşti a serdarului[82] Mogoş[83], care şedea în casele lui, foste în urmă ale lui Grigore Brâncoveanu[84]. Acest Mogoş pleca cu familia lui, totdeauna pe acest drum, la moşia lui ce poartă până în ziua de azi numele său, de Mogoşoaia; de partea stângă a Dâmboviţei, chiar de lângă Pod, au început boierii a cumpăra locuri mari pe marginea acelui drum şi a-şi clădi case, după darea de mână şi puterea fiecăruia".

Aşa scrie Papazoglu[85] şi aşa spune legenda.

Istoria, însă, ne arată că Podul Mogoşoaei, deşi bătrân, e totuşi mult mai tânăr decât credea Papazoglu; şi ne spune şi vârsta lui: Podul Mogoşoaei are azi două sute cincizeci şi unu de ani[86]. Înainte să se nască, tot locul mărginit astăzi de bulevarde la nord, de strada Colţei la răsărit, de Dâmboviţa la miazăzi şi de strada Domniţa Anastasia la apus, – sunt peste 50 de pogoane – era stăpânit de o singură fiinţă, o femeie bătrână: Ilinca Cantacuzino[87], marea postelniceasă. Cu dânsa se stingea neamul Basarabilor. Era fiică de Domn, – a lui Radu Şerban[88], – nepoată de Domn, – a lui Matei Basarab[89] – şi, din căsătoria ei cu cel dintâiu Cantacuzino[90] venit în Ţară, avusese 12 copii, 6 fete şi 6 băieţi. Iar dintre băieţi, un fiu va ajunge Domn, Şerban Vodă Cantacuzino[91]; iar dintre fete, cea mai tânără, Stanca, va naşte un copil, care va fi Constantin Brâncoveanu[92].

Când îşi simţi viaţa pe sfârşite, Ilinca marea postelniceasă[93], îşi împărţi neţărmurita avere între cei 12 copii, apoi, liniştită, îşi închise ochii pe veci, la 2 martie 1687, jelită de o ţară întreagă. Putea ea oare să-şi închipue că actul de moştenire întocmit cu atâta chibzuinţă, faimosul „catastif de împărţeală", va isca printre urmaşii ei o ură pe care, după mulţi ani, numai sângele, şi mult sânge, o va stinge?

Un an după moartea bunicii sale, Constantin Brâncoveanu se suie pe scaunul Ţării. Era fire plecată spre cele frumoase şi mare iubitor de construcţii. De ce oare nu şi-ar fi legat palatul lui din Bucureşti cu castelul dela Mogoşoaia, pe care tocmai îl isprăvise[94]? Ar fi nu numai lucru de trebuinţă pentru dânsul, dar încă supărător din cale afară pentru rudele lui, care îşi vor vedea proprietăţile tăiate în două.

Astfel, într'o zi, din poarta casei sale de lângă gârlă (unde sunt azi marile temelii[95] cu destinaţie necunoscută), Vodă pune sfoară drept spre Mogoşoaia, tăind astfel uliţă nouă prin mahalaua existentă a Scorţarului[96], prin întinsele proprietăţi ale mătuşii sale Doamna Maria[97], văduva lui Şerban Vodă Cantacuzino, prin locurile Bălăceanului[98], văr bun şi cel mai duşmănit dintre duşmanii lui Brâncoveanu, în sfârşit, prin terenurile Zlătarilor[99] şi, ieşind din oraş dincolo de mahalaua Sărindarilor[100], prin cele stăpânite de mănăstirile Snagov şi

Căldăruşani.

„Şi astfel", scrie Gion[101], „îşi croi Vodă un drum mai drept şi mai scurt spre moşia Măriei Sale. Aceasta s'a petrecut în anul 1692. Podul Mogoşoaii se deschisese şi deschis a rămas şi va rămâne cât or fi Bucureştii"...

Acest drum nou s'a născut şerpuit, spre ciuda „edililor" şi „urbaniştilor". Dar n'au ce-i face: el urmează creasta dealului[102], care din Dâmboviţa porneşte spre miazănoapte – căci pe deal e uscat, în vale e baltă – şi de aceea drumul, fiind pe creastă, toate străzile care azi ies spre apus din Calea Victoriei, până în dreptul Ateneului[103], merg la vale. Şi râpa era mult mai repede, pe vremuri.

Fiind pe muchie de deal, locurile erau uscate şi sănătoase şi de aceea, de-a-lungul uliţei noi croite, pe terenuri întinse cât o moşie, au început boierii să-şi facă case. Case încăpătoare, întru nimic deosebite de conacele lor dela ţară, căci până mai acum o sută de ani, când au apucat să vie în ţară arhitecţi străini, meşterii noştri ridicau clădiri după obiceiul ţării şi cum apucaseră dela părinţi.

Erau locuinţe simple şi armonioase, minunat potrivite cu asprimea climei noastre, cu ziduri ca de cetate, cu tinda care apăra iarna de crivăţ, vara de călduri dogoritoare, cu pridvoare şi săli mari, iatacul[104] şi odăi de mosafiri, şi sacnasii[105] cu zăbrele, unde mai mare drag era să-ţi faci tabietul şi să tragi un somnişor după masă...

Peste ziduri se întindea acoperişul de şindrilă mai înalt decât casa, cu streaşina ieşită de jur împrejur, sub care se încuibau rândunelele. Jos, la nivelul curţii, sau afundată în pământ, erau sufrageria şi canţelaria, unde îşi făcea boierul socotelile. O scară dreaptă, de lemn, suia în sala de sus, dimprejurul căreia erau odăile, iar sala dădea în pridvor, unde coseau femeile şi se jucau copiii, când era vremea rea.

În spre curte, în şir lung, se întindeau odăile copiilor, apoi încăperile slugilor şi logofeţilor[106], cămări de merinde, grajduri, şoproane, care ajungeau până în fundul curţii de unde începeau grădinile de flori şi de zarzavat, livezile de pomi, via...

Sub casă, pivniţe straşnice, boltite, sprijinite pe stâlpi groşi, cel din mijloc zugrăvit cu icoana sfântului sau sfintei căruia fusese casa juruită[107]. Aci se păstrau buţile cu Drăgăşani[108] şi Dealul-Mare[109] şi aci, până în vremea Fanarioţilor[110], coborau boierii să bea aldămaşul[111] la vreo vânzare, cumpărare, înaintare în rang sau câştig la judecată...

Odăile erau mari, pătrate, spoite cu var, la Paşti[112]. Pe podeaua lor, făcută din scânduri late de un cot, se rezemau de zid paturi de lemn, acoperite cu perne şi saltele, peste care erau întinse macaturi[113] de lână, cu ciucuri pe margini. Şi până ce n'a venit, cam în timpul ocupaţiunii ruseşti, moda

 mobilelor[114] aduse dela Braşov sau dela Viena, altă mobilă nu prea se vedea în casă, decât poate vreo masă în mijlocul odăii, sau câte un sipet[115] mare, legat cu fier alb. Pe vreun scăunel şedea sfeşnicul, – pentru lumânare de seu[116], bun înţeles, căci lumânarea de spermanţet[117] a fost născocită de abia pe la 1850, iar lumânări de ceară[118] ardea numai Vodă... Lângă sfeşnic „mucările”[119]. Şi vai de spinarea ţiganului „mucar”[120] care n’ar fi strâns cu băgare de seamă mucurile toate, căci cu ele cocoanele îşi făceau sprâncenile şi îşi înnegreau mustăţile boierii...

În odăi mirosea a busuioc şi iarbă mare[121]. Pe peretele dela răsărit erau icoanele, lângă ele sticluţa cu aghiazmă, vreo legătură de busuioc uscat, vreun fir de salcie dela Florii. Iar candela ardea, cum se cuvine, zi şi noapte.

Astfel vedem noi astăzi sălaşele bunicilor noştri, înveşmântate în aureola şi poezia trecutului. Aş vrea să arăt cum le vedeau contimporanii străini, pe care nevoia, sau curiozitatea, îi mânau în ţara noastră.

Încep cu elveţianul Sulzer[122], fost „auditor” în armata imperială şi care a fost în Bucureşti pe la 1780.

„Nimic nu se poate închipui pe lume mai sărăcăcios, mai respingător şi mai nepotrivit ca o locuinţă valahă. Şi nu vorbesc de casele valahilor de rând, sărmane colibe făcute din trestie împletită lipită cu pământ, dar şi mai des, numai bordeie[123], unde nu găseşti altceva decât un cuptor pentru încălzit şi o laviţă strâmtă pe care doarme întreaga familie. Dar vreau să spun că şi în casele boierilor cei mai bogaţi, întreg mobilierul se compune din sofa sau patul de odihnă, care este atât de înaltă şi de largă încât ia jumătatea odăii şi la care nu poţi ajunge decât suind două trepte, ca la altar, dintr’o masă proastă acoperită cu o pânză ordinară şi care stă într’un colţ, dintr’o sobă informă, făcută din cărămizi tencuite cu var şi, poate, dintr’o icoană mică, care reprezintă pe Sfânta Fecioară sau pe Sfântul Nicolae, la care adăugăm, o bancă de lemn care înconjoară odaia, de-a-lungul zidurilor goale, şi care este acoperită de o stofă comună, fără perine.

„În asemenea încăperi şi pe asemenea sofale stă, mănâncă, aţipeşte, joacă şi doarme boierul şi soţia lui, totuşi fiecare în camere deosebite, şi aceasta cât e ziua de lungă, fără interes şi fără ocupaţie, şi de abia dacă au destulă albitură sau rufărie în averea lor ca să poată întinde noaptea peste perine, într’un colţ al sofalei, un cearşaf pentru dormit.

„Ferestrele, în afară de casele boierilor cei mai bogaţi, sunt făcute, în loc de geamuri[124], din hârtie sau băşică de porc[125]; podeaua este acoperită cu cărămizi, iar sobele, uşile şi pervazurile ferestrelor atât de prost îngrijite, încât iarna poţi îngheţa în casele lor, luminile se sting adesea pe mese şi sofalele sunt descoperite de vânt. Cauza e uşor de ghicit. Nu au nici ferestrae, nici scânduri, nici arhitecţi şi trebue să se ajute cum pot”...

La începutul veacului trecut, un alt elveţian, François Recordon[126], care

fusese mai mulţi ani secretarul lui Vodă Caragea, descrie astfel casele boiereşti în *„Lettres sur la Valachie”:*

„...Iar boierii sunt la dânşii acasă stăpâni absoluţi, şi deoarece nu scapă nimic din ceea ce poate să întărească autoritatea lor, chiar şi locuinţele lor arată semne după care se poate cunoaşte felul stăpânilor. Casa unui asemenea boier este deci mai întotdeauna izolată şi închisă într'o curte spaţioasă şi bine îngrădită, în care nu se poate intra decât printr'o poartă mare. Fundul acestei curţi este de obiceiu garnisit cu căsuţe sau numai cu cocioabe, unde sunt bucătăriile, grajdurile, şoproanele şi locuinţele robilor întrebuinţaţi la muncile cele mai grele”.

„Casa stăpânului n'are niciodată decât un etaj peste rândul de jos; încăperile acestuia sunt îndeobşte foarte joase şi destinate copiilor şi numeroaselor slugi. Scările sunt făcute în afara casei, sub o înaintare a acoperişului şi duc la un fel de cerdac acoperit, sau galerie, al cărui tavan este purtat de stâlpi de lemn foarte prost proporţionaţi. Această galerie, care este înconjurată de o bancă largă pe care se pun perine, de câte ori vrea cineva să se aşeze, pentru a lua aer sau a se bucura de privelişte, această galerie, zic, comunică cu un gang sau o antecameră, care duce într'o sală mare, lipsită de orice ornament şi ale cărei ferestre alcătuesc faţa casei care dă de obiceiul pe stradă. Un fel de pat sau de sofa mare, larg de 4, 5 picioare, ţine toată latura de sus a sălii, o masă mare, câteva cufere groase, aşezate de-a-lungul zidurilor, care sunt cu totul albe, alcătuesc tot mobilierul acestei încăperi, care slujeşte de obiceiu de sală de mâncare şi de loc de întrunire, când sunt mulţi mosafiri. Această sală, şi antecamera, împart casa în două apartamente, dintre care unul este locuit de boier, iar celălalt de boieroaică cu slujnicele ei şi cu copii nevârstnici, cu doicile lor. Toate odăile sunt mobilate cam în acelaşi fel ca sala mare, atâta doar că se văd uneori oglinzi între ferestre şi că în locul unei singure sofale se văd două, care ţin adesea jumătatea odăii; sunt întotdeauna aşezate în spre ferestre şi pot cuprinde multă lume; spaţiul care le separă fiind mai ridicat decât podeaua şi acoperit cu un covor, astfel încât este nu numai o treaptă, dar şi un loc pentru a sta aşezat turceşte”.

„... Casele boierilor valahi sunt toate din cărămizi şi ar fi astfel foarte tari, dacă ar fi avut grija să le facă temelii adânci, într'un pământ potrivit. Unele sunt acoperite cu olane[127] sau cu fier vopsit, dar cele mai multe cu şindrilă, care ţine vreo 20 de ani deşi este foarte ordinar lucrată, ca şi cheresteaua, şi toate lucrările de lemnărie; de aceea, vara, încăperile sunt pline de praf, care intră prin crăpăturle uşilor şi ferestrelor care trebuesc lipite iarna”.

„Casele boierilor valahi, care au fost zidite de vreo 10 ani, nu au fost toate făcute după planul de mai sus; sunt totuşi foarte încăpătoare şi foarte potrivite ceea ce, ţinând seama şi de frumuseţea lor, atât pe dinafară cât şi lăuntrică, face că unele pot merita numele de desăvârşite palate”.

În sfârşit, pentru a încheia aceste lungi citate, să arăt ce impresiune făcea asupra unui străin – vreo 20 de ani după Recordon, – casa unui boier mare. Astfel

scrie Alphone Royer în *„Aventures de Voyage”* publicate în 1837:

„Recunosc că n'am fost puţin mirat intrând pentru prima oară în salonul unuia din cei mai însemnaţi boieri din Bucureşti... Acest salon era mobilat franţuzeşte şi după cel mai bun gust. Fotolii din lemn de paltin incrustat, perdele din mătase de Lyon, frumoase bronzuri aurite pe un cămin de marmură, în mijlocul camerei o masă de lucru acoperită cu jurnale dela Paris şi dela Londra; romane noi şi care nu veneau dela atelierele de ieftină imitaţie din Bruxelles sau Geneva, albume, gravuri, caricaturi, desenuri de modă şi, împrejurul mesei, 5-6 doamne brodând şi conversând, îmbrăcate cu rochi încântătoare, ieşite dela cele mai bune case din Paris; acesta era spectacolul ce-mi oferea una din laturile salonului”.

„În partea cealaltă, un divan turcesc[128] se întindea în unghiul peretelui; pe acest divan, în faţa căruia era aşezată o masă de joc, doi bărbaţi cu barba lungă, îmbrăcaţi în caftane[129] şi cu picioarele aduse sub dânşii, jucau whist cu doi parteneri, care arătau la fel, numai că erau aşezaţi în nişte fotolii, poziţie luată nu cumva de voie bună, ci de nevoia de a se aşeza tus-patru faţă în faţă. Din când în când, un fecior aducea aci ciubucuri aprinse şi cafele, iar dincolo, pe o tavă de argint, pahare de cristal cu apă şi dulceţuri”...

Între descrierea lui Recordon şi cea a lui Royer[130], în răstimpul acesta de 15 ani, se deschisese, brusc, fereastra asupra Apusului. Salonul boierului bucureştean dela 1830 arată contrastul între Orient şi Occident care s’a aşezat atunci în oraşele şi pe străzile noastre, pe care-l simţim şi în sufletul nostru şi de care, poate, suferim.

Cutremurele, focul, oamenii şi timpul au năruit, treptat, treptat, bătrânele case d’altădată. De altfel, multe la număr nu vor fi fost. Sub Alexandru Ipsilante[131] (1797), scrie de Bauer[132], erau în Bucureşti „un palat domnesc, o şcoală, 35 de case boiereşti şi 7 hanuri”[133]. În 1878, scrie F. Dame[134], mai erau în picioare în Bucureşti 635 case zidite înainte de 1800, socotind, de bună seamă, şi căscioarele din mahalale. Azi, pe Podul Mogoşoaei, n’a mai rămas în fiinţă decât o singură casă boierească veche, casa Moruzi, unde s’a sălăşuit muzeul oraşului, singur martor şi singura rămăşiţă a unor vremi apuse, ce nu se mai întorc.*

EDILITATE

Aci mai lată, colo mai strâmtă, uliţa şerpuia agale, printre îngrădirile

* Până la punerea sub tipar a cărţii de faţă această ultimă rămăşiţă a vechiului „Pod” a căzut şi ea pradă târnăcopului.

N.B. Este nota autorului Gheorghe Crutzescu.

vetrelor, printre ziduri de cărămidă sau, mai adesea, printre uluci[135] înalte de stejar, ascuţite la vârf şi cu parmaclâcuri[136], uneori cioplite cu meşteşug. Din loc în loc, se deschidea câte o poartă cu canaturi, învelită cu streaşină de şindrilă, ca s'o apere de ploaie.

Cu timpul, de-a-lungul zidurilor curţilor astea mari au început să se furişeze, sfioase mai întâi, apoi mai numeroase, apoi sugrumând vechile case boiereşti, tarabele, străbunicele galantarelor de azi. „În el, se înşirau, într'o rânduială de bazar oriental, mărfurile cele mai felurite, pe când de grinzile de sus atârnau lumânări de seu, căpăţâni de zahăr, legături de ardei, cozi de bice şi brâuri colorate. Iar în faţa tarabei adeseori te izbeai de putina de păcură unde veneau cărăuşii să-şi ungă osia carelor şi ţăranii cizmele, plătind câte-o leţcaie[137] două turceşti". (Ion Ghica. „Scrisori").

Războiul stăpânirii împotriva tarabelor[138] care încălecau strada, a început în ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, a continuat şi în veacul următor, până acum vreo 50 de ani, când mai erau tarabe pe locul de lângă Prefectura Poliţiei, unde e grădina cu atâtea numiri, căreia mai deunăzi i se spunea Colos[139]. Din timpul lui Caragea Vodă[140], A. Ureche[141] ne dă un pitac[142] de la 4 Iunie 1814 prin care Vodă scrie lui Vel Agă[143], în frumoasa limbă a timpului:

„Cinstite şi Credincios boierule al Domniei-Mele, D-ta Vel Agă, pentru ca să fie lumina podului Mogoşoaei totdeauna slobodă spre înlesnirea trecătorilor, când se întâmplă de se înghesuesc carele şi butcile[144], poruncim ca luând împreună şi pe polcovnicul de pod[145], să mergi prin toată linia acelui pod şi să îndatorezi pe toţi cei ce vor avea tărăbi sau alte asemenea *scosuri*[146] înaintea prăvăliilor sau a caselor lor ca să şi le ridice, iar când de a lor bunăvoie nu şi le vor ridica, atunci să urmezi d-ta a le sfărâma".

Astfel priveghea Vodă pentru *lumina* podului.

Când au început uliţele mai însemnate ale Bucureştilor să fie podite cu scânduri de lemn, nu ştie nimeni. Soluţia, de altminteri, era firească, pentru un oraş cu totul lipsit de piatră şi înconjurat de codri nesfârşiţi. Din aceşti codrii veneau „podinele", scândurile late aşezate una lângă alta, de-a-curmezişul străzii şi „urşii", bârnele care le ţineau legate între ele la amândouă capetele. Şi, sub scândurile aşezate cum da Dumnezeu, se scurgeau apele cerului şi lăturile oamenilor, se usca noroiul şi putrezeau şobolanii, iar peste ele săltau butci şi căleşti, în hopuri grele, pentru prăpădul şalelor. Dar mai rău încă era de nenorocitul de pedestraş, căci se întâmpla adesea ca, sub povara echipajelor în goana mare, o bârnă putredă sau rău prinsă să se lase deodată în jos, înnecând pe bietul trecător în praf sau scăldându-l în noroiu, după anotimp...

„Şi chiar nu este rar, – scria Royer în 1830 – să vezi cum aceste scânduri, prost legate între altele, aruncă pe trecători sus în aer şi, căzând iar jos, îi stropesc cu o ploaie de noroi negricios şi mirositor".

De buna întocmire a podului vedeau „podinarii", slujbaşi de seamă care, în lungi haine galbene, şi cu toporul în mână, îşi aveau locul în alaiurile domneşti, mergând înaintea tulumbagiilor[147]. Dânşii aveau în atribuţiunile lor

supravegherea podului, înlocuind la nevoie câte o bârnă, spre marea bucurie a copiilor mahalalei care, seara, se jucau „de-a focul", cu putregaiul fosforescent al podinelor.

Sub Vodă Grigore Ghica[148], se fac primele încercări de pavaj. În 1827, Vornicia[149] încheie un contract, cu un inginer Hartl[150], pentru „facerea caldarâmului între Curtea Arsă[151] şi Podul Gârlei"[152]. În 1833, Podul Mogoşoaei este pavat cu piatră rotundă până în faţa caselor Grădişteanului[153]. Cum o fi fost făcută lucrarea, ghicim dintr'o poezie publicată în „Misterele mahalalelor" ale lui Orăşanu[154], în 1858.

> Podul nostru cel de fală
> De minune nivelat
> Cel d'intâi în Capitală Ce „se zice" că-i pavat. Pod de bunuri şi de răuri, Dintre toate cel mai mare, Câte pietre, atâtea gloduri. De-am avea măcar trotoare!

Acest strigăt este ascultat în 1871 de abia, când găsim primul contract al primăriei cu d-l Jean Marie (Société de basalte artificiel)[155] pentru construirea de trotoare. Ce-or fi fost şi contractele astea, ştie Dumnezeu. Frédéric Damé[156] scrie însă undeva că, în 1874, deşi locuia deasupra actualei săli Mozart trebuia, în serile de ploaie, să ia o birjă[157] ca să ajungă peste drum. la Teatrul Naţional[158], căci altfel risca să se înnece în gropile din Piaţa Teatrului!

Vorba e însă că, încetul cu încetul, au dispărut podinele de pe uliţele Bucureştiului.

Mi s'a spus că din bârnele podului din faţa Palatului Domnesc, bârne groase, din stejar tare ca piatra, s'ar fi făcut dulapurile de cărţi[159] ce stau astăzi în biblioteca M.S. Regelui. Îmi place gândul că şi-au luat odihna de veci, în casa Domnitorului Ţării, bătrânele şi obositele scânduri pe care au păşit, decenii de-a-rândul, generaţiile care au făcut ţara aşa cum este...

În vremurile de demult, luminatul podului îl făceau stelele şi luna. Poate doar pe ici, pe colo, la poarta vreunei curţi boiereşti, o lumânare de seu, într'un felinar...

Sub Vodă Caragea, se dă primul pitac[160] pentru luminatul podului. La 6 iulie 1814: „Arătăm Măriei Tale", scriu boierii, „că pentru podoaba acestui pod Mogoşoaei ni se pare că bine ar fi ca din capul podului şi până la Curtea Veche, şi pe de o margine şi pe de alta, la fiecare şapte case să se facă câte un stâlp lung de un stânjen[161] şi jumătate şi în capul stâlpului să aibă câte un felinar, şi pe toată seara să se puie şi câte o lumânare"... şi iscălesc Mitropolitul Nectarie[162], marele ban Radu Golescu[163], marii vornici Isac Ralet[164], Barbu Văcărescu[165], Dumitrache Racoviţă[166], şi alţii.

Iar Vodă încuviinţă jalba[167] boierilor, poruncind ca şapte case laolaltă să vază de câte un felinar. Dar se pare că proprietarii se lăsară greu, căci în curând

hotăra stăpânirea ca, în loc de lumânare, să dea proprietarii „paralele felinarelor”[168], hotărîte la 32 parale de casă, pe lună. Banii trebuiau păstraţi „la unul din negustorii pieţii mai cinstiţi şi cu mustrare de cuget”; iar cumpărarea lumânărilor îl privea pe dânsul.

În bezna nopţilor fără lună, boierii străbăteau podul la lumina masalalelor[169]. Dinaintea caleştii alergau masalagii ţigani. Purtau în spinare un fel de grătar de fier – masalaua – înfipt într’o prăjină, iar de gât o traistă cu topuri de sdrenţe muiate în păcură. Una după alta sdrenţele se aprindeau în grătar, ţiganii alergau cât îi ţineau picioarele şi butca venea după ei, săltând şi trosnind, într’un iad de lumină roşie şi de fum negru.

În timpul zilei masalagiii adunau sdrenţe asvârlite în oraş şi apoi mergeau să le înmoaie în păcură[170] în curtea puşcăriei[171], – azi piaţa de flori[172] – unde erau îngrămădite buţile de păcură aduse dela Ocna Slănicului[173], căci nu era voie, de teama, focului, a se aduce păcură în oraş...

Îndată ce un boier era numit în una din demnităţile mari, ban mare[174], m o TA vnrn î^[175] m o rp l norif^t[176] m o rp cn^i r[177] ho tm on ol dhromilni[178] indic vornc , -L-Liare ogot , i-Axare s^/tar , aciuau a vanuu , mare vistier[179] sau mare postelnic[180], i se trimitea un masalagiu, să stea în permanenţă la casa lui. Aceştia erau luaţi toţi dintre ţiganii domneşti[181], care erau sub administraţia armaşului[182] şi vornicului de temniţe[183].

Încă din vechime însă, unii boieri îşi puneau la poartă felinare, făcute din piele de oaie sau de capră, uscată şi întinsă bine la război[184] şi arzând lumânări de seu[185]. Mai târziu au început să se aşeze „poponeţi”, un fel de şomoioage de cârpă muiate în păcură şi prinse de un par înalt. Poponetele avea jos „cenace”, nişte străchini de pământ, ca să ferească focul. Apoi, cu timpul, sticla a înlocuit pielea de oaie, iar uleiul de rapiţă a înlocuit lumânarea.

Sub Vodă Ghica s’au aşezat, pe la răspântiile mai însemnate, câteva felinare cu uleiu de rapiţă[186]. Şi mai trec aşa vreo 25 de ani. În 1856, pentru prima oară, vin din America în Europa câteva butoaie cu un uleiu necunoscut: petrolul! Bucureştiul e în capul progresului. Are lămpi „cu gaz” încă din 1861, înaintea Parisului şi a Berlinului! Odată pornit pe această cale nu se opreşte: în ziua de duminecă 31 octomvrie 1871 se inaugurează luminatul cu gaz aerian[187]. „Îmi amintesc seara inaugurării”, scrie Bacalbaşa[188]. „Noi, elevii cei mai mari din cursul liceal, am fost scoşi pe Calea Victoriei ca să vedem minunea. Pedagogii ne însoţeau. Am trecut pe Smârdan, prin Lipscani şi pe Calea Victoriei. Pe aceste străzi era iluminatul cu gaz; deşi sita Auer[189] nu exista încă, deşi lămpile ardeau cu flacără liberă în evantai, cu o lumină galbenă şi tremurătoare, totuşi era mare progresul”.

Zece ani mai târziu se iveşte în Bucureşti, ici colo, din iniţiativa particulară, luminatul electric. Că primele încercări n’or fi fost mulţumitoare ne spune Claymoor[190] care, la 1882, scrie în *„Independance Roumaine”:*

„Seara, năvălim cu toţi la Eldorado[191], singura petrecere pe toată vara; grădina nu prea este luminoasă, lumina electrică luceşte cu greutate". Cu toate astea, la 27 Mai 1882, cu prilejul nunţii domnului Al. Em. Lahovary cu domnişoara Ana Cretzulescu, în curtea Bisericii Cretzulescu „un soare electric arunca prin ploaie razele sale misterioase"...

Teatrul Naţional nu face întâia încercare cu luminatul electric decât în 1885, dar încercarea nu izbuteşte şi Teatrul rămâne, încă mai mulţi ani, luminat cu gaz. Iar strada n'a văzut lampa cu arc[192] decât în Februarie 1890, când două lampadare sunt aşezate pe piaţa Palatului.

Până prin mijlocul veacului al XVIII-lea, n'a fost pe tot Podul Mogoşoaei altă apă decât a ploii lui Dumnezeu, când ploua, sau apa adusă de la Vadul Sacagiilor[193]. Apoi se pomeneşte Puţul cu Zale[194], cam pe locul Pieţii Palatului. La 1 Octomvrie 1779, Alexandru V.Ipsilante se hotărăşte[195] să facă, în faţa Bisericii Sărindarului[196], o fântână cu apă de izvor, adusă de departe cu mare cheltuială. Un fel de inginer al apelor, un suru-başi[197], e pus să o îngrijească, şi i se dă loc de casă în dosul cişmelei, locul Cişmigiului. Astfel încât fântâna care mai curge şi azi în faţa Cercului Militar[198], amestecându-şi murmurul apelor cu ritmurile de jazz, este cea mai veche din Bucureşti.

În 1786 Nicolae Mavrogheni face fântâna dela biserica zidită de dânsul, Izvorul Tămăduirei[199]. Şi mai apoi, ca dar domnesc, aduce apa şi în curţile câtorva boieri mari. Înainte de 1800 se face Cişmeaua Roşie, la colţul actualei străzi Berthelot,[200] zisă atâta vreme str. Fântânei. Şi astfel, la începutul veacului trecut, Podul Mogoşoaei se socotea ca având apă din belşug...

D'abia după războiul Independenţei hotărăşte Primăria să aducă apa prin conducte şi intră în tratative cu inginerul elveţian B. Urelly Ziegler, care începe lucrările în 1884 şi le termină după 4 ani. Dar în curând apa se dovedi neîndestulătoare şi sacagii colindau, ca şi înainte, străzile Bucureştiului.

Prost pavat, prost luminat, prost adăpat, aşa a fost oraşul nostru până la sfârşitul veacului. Cât despre paza lui, mirare să fi fost mai de ispravă.

Până la 1832 poliţia n'a avut organizare propriu zisă. E drept că „Aga" era însărcinat cu menţinerea ordinei prin mijlocirea câtorva paznici şi răspântiaşi, dar îndeletnicirea acestora era mai cu seamă de a respinge, cu lovituri de biciu, căruţele ţăranilor care stau în drumul butcilor boiereşti, şi de a aresta, dacă puteau, pe răufăcători. Regulamentul Organic[201] aduse prima organizare mai temeinică;[202] iar după 1848 Aga luă numele de Prefect de Poliţie – Costache Rosetti[203] fu cel dintâiu – şi tot atunci luă fiinţă un Comisariat cu un comisar[204] şi un director, şi un Subcomisariat cu un subcomisar şi doi „epistaţi"[205].

Prima pază de noapte mai serioasă este pusă la cale de abia în 1871, adică în acelaşi timp cu luminatul cu „gaz". În fiecare seară, scrie Ulysse de Marsillac[206], la ora 8, în sunet de „tobe şi de goarne, pleca dela Episcopie[207] în josul Podului Mogoşoaei paza de noapte, sub comanda unui caporal francez. După ce sună stingerea la Podul Gârlei[208], se răspândesc la posturile lor paznici care poartă

chipiu franţuzesc, şubă rusească, şi o halebardă[209], ca în evul mediu".

„Şi aceasta era un mare progres căci până atunci erau doar, la rare răspântii, câte o gheretă de scânduri putrede, în fundul cărora se adăposteau fantome palide, şi uneori bete, acoperite cu sdrenţe, şi cu o bâtă în mână. Din când în când stafiile se trezeau, strigau lung „- ascultaaţi – cineei", iar trecătorul răspundea: „om bun", iar dacă era grăbit sau vrea să „petreacă", dădea cu piciorul în biata fiinţă, care se pitea umilă în fundul cuştei".

Pe uliţele acestea, în deobşte lume puţină. Mult timp au fost străzile Bucureştilor aproape pustii, în afară de cele din apropierea Curţii Domneşti, a Agiei, sau a pieţei, în timpul târgului. Lumea de jos, şi de pe jos, n'avea nici gânduri, nici locuri de plimbare; îşi vedea ziua de treburi, şi seara, cum se întuneca, se întorcea acasă. Iar în trăsură, până pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea nu ieşea decât Vodă, agenţii străini şi boieroaicele, când mergeau la Herăstrău[210] sau când îşi făceau „vizite" (de unde şi numele de vizitiu, ce s'a început a se da pe atunci „bicigaşilor"). Boieroaicele ieşeau în trăsură cu 2 cai, căci numai Vodă înhăma 4, şi 6 la zile mari.

Boierii, însă, obişnuiau încă să iasă călare. Dacă erau întotdeauna foarte arătoşi boierii noştri în cavalcadele lor, este o altă întrebare, de acea mai bine las să vorbească vechea noastră cunoştinţă, acritul şi bârfitorul Sulzer, care a trăit cu dânşii:

„Boierii merg călare", scrie el, „înconjuraţi de o droaie de slugi care aleargă pe jos, şi aceasta când se duc la Divan, când întovărăşesc pe Vodă la vreun alai sau chiar când merg dela o casă la alta, căci n'ar face drumul pe jos nici de ar fi timpul cât mai frumos, şi strada cât mai uscată, iar casa unde se duc vecină cu casa lor, sau numai peste drum.

„Boierul, când descalecă, una din slugi îi trage cişmele roşii, care sunt

 croite după felul celor ungureşti, numai mai largi şi mai greoaie, căci sunt purtate peste şalvari[211], şi îi pune în picioare, peste ciorapii cusuţi (meşii), o pereche de papuci.

„Cine a văzut un ungur călare n are să se mire că şi valahul încalecă cu scările scurte, şi cu picioarele în triunghiu. Dar cum să-l vezi călare cu şalvarii lui cei largi, şi cu caftanul sburând, şi să nu-l găseşti caraghios? şi încă şi mai caraghios când el însuşi, îmbrăcat în acest costum atât de nepotrivit pentru călărie, se admiră ca pe un ins de foarte mare însemnătate, îşi poartă cu mândrie nasul în sus, şi aprobându-se singur în această măgulitoare închipuire, la fiecare pas al calului dă maiestos din cap...

„Astăzi însă (la 1780) boierii cei mai mari s'au şi obişnuit cu butcile[212] şi cu droşcile[213], pe care le aduc din Transilvania sau din Viena, şi pe care le întrebuinţează fără măcar a şterge de pe ele blazoanele foştilor lor proprietari"...

Totuşi se puteau cumpăra trăsuri şi în ţară, astfel Contele Festetics avea de vânzare 40 de căleşti de Viena, pe preţul de 2000 de fiorini[214] bucata.

Şi pare însă că, după părerea unora, boierii noştri se obişnuiseră prea repede cu plăcerea de a alerga tolăniţi în butcă, căci numai câţiva ani după descrierea lui Sulzer, Vodă Alexandru Moruzi, speriat, se vede, de însemnatele sume de bani ce ieşeau pe fiecare an din ţară numai pentru trăsuri, dădu „straşnică poruncă vameşilor, vătafilor şi căpitanilor de margine[215] să oprească intrarea de butci şi de carete[216] în ţară, sub pedeapsă de spânzurătoare".

Nu ştiu dacă porunca lui Vodă Moruzi a fost sau nu urmată dar, în 1816, găsim, lucru pe atunci de necrezut, chiar două neveste de negustor plimbându-se în echipaj. Povestea este cunoscută, dar atât de frumoasă încât o mai dau şi eu odată:

În anul 1816, spune Papazoglu, într'o duminecă după prânz, Domniţa Raluca,[217] fiica lui Vodă Caragea, şedea la fereastra Palatului domnesc[218] – unde este azi Pasagiul Comedia – şi privea, aşa, pe Pod. Deodată, zăreşte o caleaşcă nouă nouţă cu o pereche de telegari de toată frumuseţea, şi, în caleaşcă, două jupâniţe tinere, legate la cap cu testimene[219] cu calemchiuri[220] peste care aşezaseră, cum era moda pe atunci, un fesuleţ roşu cu ciucuri de mătase albastră, numit ceftecaic.

Dintr'o privire, vede Doamna că jupâniţele nu sunt de rang boieresc. Bate în palme, dă poruncă, cât ai clipi din ochi baş-ciohodarul[221] aleargă după caleaşcă, o opreşte şi o aduce în curtea Palatului. Jupâniţele sunt date jos din caleaşcă şi cercetate pe loc: sunt nevestele a doi cojocari dintre cei mai bogaţi, Dedu şi Ciochină. Din porunca Doamnei jupâniţele sunt date pe poartă afară, pe jos, aşa cum erau, în malotelele[222] lor de catifea, în papucii lor de atlas şi sfătuite să alerge degrabă acasă să-şi vadă de copii. Iar caleaşca, cu cai cu tot, s'a trimis la grajdurile Domneşti.

A doua zi, Vodă porunci să-i aducă pe cojocari la curte. Bieţii oameni

intrară, tremurând, dar n'avuseră timpul să îngenuncheze că începu Caragea să răcnească la ei:

„Ce sunteţi voi bre, baroni sau prinţi, că jupânesele voastre se plimbă în caleaşcă, în haine care au întrecut pe ale Doamnei!'

- „Măria Ta", ziseră cojocarii, „un negustor din Viena ne-au trimis caleaşca cu caii, drept preţul a 10 pungi de bani ce ne era datori pe blănuri. Noi, ce să facem, ne-am trimis jupâniţele pe pod cu caleaşca, doar s'o găsi vreun boier să-i placă şi s'o cumpere, că tare avem nevoie de bani".

Vodă porunci atunci ispravnicului[223] de curte să numere cojocarilor 10 pungi de bani – şi dărui caleaşca Doamnei!

Au fost sloboziţi negustorii şi bogasierii[224] să-şi facă trăsuri de abia la 1822, când s'a suit Vodă Ghica[225] pe Scaunul Ţării.

De mai mult timp însă stăpânirea avea atâtea neplăceri cu vizitii, care goneau pe străzile Bucureştilor tot astfel cum gonesc azi şoferii mânaţi de „nebunia vitesei", încât, în 1804, la 15 Aprilie, Alexandru Ipsilanti[226] se vede nevoit să scrie vel spătarului[227] următoarele:

„Fiindcă din rău năravul şi netrebnicia vizitiilor care nu umblă încet pe uliţele Bucureştilor, ci aleargă cu butca şi carete şi căruţe într'atâta norod, s'au întâmplat în multe rânduri primejdii călcând oameni şi muieri, precum şi în trecutele zile s'au întâmplat un vizitiu al Lămotescului[228] a da peste o femeie, de au călcat-o şi fărâmat-o, care pătimeşte şi acum, iată într'adins poruncim dumitale să aibi a da şi d-ta nizam[229] la toţi vizitiii de obşte spre a se părăsi de acest rău năravşi să aibă a umbla încet şi cu ferire, dându-se şi veste celor îmblători pe Pod de a nu se face călcare şi primejdie cuivaşi, că foarte se va pedepsi unul ca acela".

DEPANÂND FIRUL VREMII

Cam aşa se arăta strada pe vremea când trăiau străbunii părinţilor noştri. Se târa, printre case rare şi joase, nesupuse încă niciunei alinieri, cu curţi mari şi grădini de nu le prindeai cu ochiul. Pavaj n'avea altul decât bârnele, nici alt canal decât şanţul, nici altă lumină decât luna şi stelele; şi pe la răspântii puţuri, ca la ţară.

„Dar în casele alea simple – scrie Papazoglu – trăiau oameni cu frica lui Dumnezeu; pe lângă atâtea biserici, nu era curte mai mare să nu-şi aibă paraclisul[230], nu era casă unde săracul să nu-şi găsească o pâine, şi la fiecare

 strajă a oraşului era câte o cruce ca să poată creştinul, care pornea sau venea de la drum, să se închine şi să zică: „Doamne ajută”.

Era o vieaţă tihnită cu obiceiuri moştenite toate dela părinţi, cu ritmul zilei şi al anului hotărît dinainte, cu petreceri puţine, cu necazuri îndurate cu răbdare, cu datinele aşezate odată pentru totdeauna. Pe atunci nu se spunea „e moda” ci „aşa făceau bătrânii”.

Începea anul. Prin curţile troienite urează colindători, flăcăii cu pluguşorul trosnesc din bice, urlă buhaiul[231], joacă vasilca[232] şi brezaia[233]. Când se înnoptează, o ceată ciudată înaintează, purtând un chivot[234] luminat, în jurul căruia sclipeşte poleiala, şi arme, şi podoabe. Pe uşă intră Irod[235] cu vicleimul: [236] „Cum să zicem, boierule, cu perdea, sau fără?”[237]

Vine Boboteaza[238]. Pe malul Dâmboviţei se adună, la locul sfeştaniei[239], toate icoanele făcătoare de minuni de prin bisericile oraşului. După aruncarea Crucii[240], Arhimandritul[241] stropeşte cu apă sfinţită toţi caii domneşti adunaţi acolo, cu valtrapuri[242] noi. Drept credincioşii iau cu dânşii sticluţe cu aghiazmă, „aghiazma mare”, ca să fie în casă la caz de boală, pentru sleitul puţurilor[243] sau pentru curăţitul vreunui vas spurcat, Doamne fereşte. Preoţii merg în oraş cu botezul şi duc pe lângă căldăduşă şi un vas mai micuţ, cu ţâţâna subţire, buhurdarul[244], plin cu apă de trandafiri, cu care stropesc pe cei botezaţi.

La zi’ntâi de Martie: mărţişorul. Apoi sărbătoarea sărbătorilor: Paştile! Marţea din săptămâna mare se lucra puţin, miercurea mai de loc, joi oamenii se spovedesc, iar la cele 12 evanghelii fetele merg cu un şiret de ibrişim, la care fac un nod, după fiecare evanghelie[245], e leac pentru toate boalele. În Vinerea Mare, se duc toţi să aprindă candelă la cimitir şi să ia aghiazmă la una din bisericile cu hramul Izvorul Tămăduirii, la Fântâna lui Mavrogheni[246], în Izvor sau în Dudeşti. Sâmbăta se grijesc, şi noaptea stau până târziu şi ascultă sfânta slujbă, apoi se întorc acasă, cu lumânarea aprinsă, fac cu flacăra ei cruci în faţa icoanelor şi la toate colţurile casei şi, apoi, o sting în faţa Maicii Precistei, ca s’o aprinză iar la primejdie de foc sau de trăznet. Pe urmă se aşează oamenii la ouă roşii şi ciorbă de puiu cu fidea, urîndu-şi „Hristos a înviat”!

Din ziua de Paşti până după Moşi[247] joacă *geamala[2"]:* o momâie de femeie, înaltă cât casa, cu două feţe făcute din oglinzi, cu trupul gros cât butia, întins pe cercuri. Cămaşa îi era albă, faţă roşie, şi avea mâini împreunate pe piept şi în faţă şi în spate, iar cele din faţă ţineau şi un buchet. Într’ânsa era ascuns un om care o ţinea de belciuge şi o făcea să joace, domol, prin curţile oamenilor. Jocul ei a încetat odată cu înfiinţarea regulamentului organic; şi e păcat. La 1 Mai, în dumbrava Bănesei[249] se sărbătorea sosirea Primăverii, în oftatul lăutarilor, în cântecul cucului şi al ciocârliei, iar de Sf. Constantin şi Elena[250], când se cinstea hramul Ţării româneşti, al cărui chip era brodat

în aur pe mătase albă a prapurei domneşti[251], Vodă mergea, cu alaiu mare, la Sfânta Mitropolie, să asculte slujba; şi la înapoiere dădea caftane[252] şi ierta pedepse[253]. A doua zi, se scoteau caii domneşti la ceair[254]. Treceau pe Podul Mogoşoaei minunaţii armăsari şi iepele de sânge, împodobiţi cu valtrapuri cusute cu aur. Ţinuţi la frâu de aprozi[255], în frunte cu marele comis[256], treceau în sunetul lăutarilor înaintea lui Vodă, înconjurat de toată boierimea ţării, şi plecau la iarbă verde pe câmpia Bănesei, unde şedeau patruzeci de zile...

Şi aşa se scurgea anul, după rosturi moştenite dela străbuni, până ce venea iar Crăciunul, cu steaua şi vicleimul, şi copiii care cântau prin curţi: „Bună. Dimineaţa la Moş Ajun”!

Visez uneori că, încălecând pe mătura vrăjitoarei[257], sbor într'un trecut vechiu de 150 de ani, şi mă deştept în zorii unei zile însorite de început de Mai. Ce tăcere! E încă noapte, dar, spre răsărit, cerul începe să albească. În curând, cocoşii îşi răspund din curte în curte şi o rază de soare aprinde turlele şi clopotniţele bisericilor. Iată că au ieşit pe pod şi sacagii dela Vadul Sacagiilor: „Uap, uapăăă”! De prin fundul curţilor, aleargă slugile boiereşti să-şi umple vasele. Doamne, ce îmbulzeală la sacale! Într'o curte, geme cumpăna puţului. Cu biciul în mână, vătaful[258] împarte robilor munca cea de toate zilele. Mai târziu iese şi feciorul boieresc pe prag şi porunceşte să tragă butca la scară. În sfârşit iată-l şi pe boier: tacticos, ţinut de slugi la subţioară, se suie în caleaşcă, vizitiul dă biciu cailor „cu marafet”[259], armăsarii pornesc, lângă poarta larg deschisă arnăuţii[260] fac temenele[261] până la pământ şi, săltând şi trosnind pe caldarâmul desfundat, butca iese, într'un nor de praf.

Tolănit în fundul trăsurii, merge boierul la Divan[262]. Cu mâna stângă învârteşte mătăniile[263], iar dreapta o poartă, din când în când, la frunte şi la piept, când se întâlneşte cu vreun mai mare[264], sau vreo rudă, sau vreun prieten. Iar de-ar fi să-i iasă în drum vreun velit[265] boier cu barbă albă şi căciulă de samur[266], în caleaşcă aurită precedată de saişi[267] care aleargă înaintea cailor, atunci boierul nostru se scoală de pe perne şi face o temenea adâncă, cu mâna până la pământ. Iar pentru proştii şi mojicii care, zărind cinstita faţă a evghenistului[268], îşi scot căciula cu smerenie, el se mulţumeşte să dea uşor din cap.

Cu cât se apropie de Palatul domnesc, se înteţeşte lumea. Calemgii[269], cu anteriul[270] până la gleznă, se îndreaptă spre curte. La o răspântie, aşteaptă un iamagiu[271], cu işlicul[272] în patru colţuri, cu capul ras chinezeşte. Slugi domneşti, idi lii[273] f i[274] i i l i[275] ăbi ă[276] ă c , ne er , c o an , trec gr te, cu vreun r vaş sau porunc domnească. Arnăuţii şi satâraşii[277] din paza lui Vodă se plimbă mândri, încărcaţi cu un arsenal de arme strălucitoare. Dela mănăstirea Sărindar, ies doi egumeni greci, cu vălul negru pe potcap[278]. Dela un cap al podului vine meterhaneaua[279] lui Vodă, cu tobe mari şi mici[280], tumbelechiuri[281] ce răsună sub ciocan şi fluiere ţipătoare.

Ajunşi la scara Palatului, feciorul deschide uşa butcii şi ajută pe boier să se

coboare; îl urmează până la perdeaua sălii de primire unde îi scoate cizmele cele galbene de saftian[282] şi, scoţând de la brâu o pereche de papuci, îi pune în picioare, apoi, trăgându-se la o parte, boierul intră la divan, iar el se pune pe aşteptat, privind în stradă. Peste drum, doi fustaşi[283] dau lumea la o parte. După dânşii vin nişte dorobanţi[284] dela Agie care târăsc de funii un om, gol până la brâu. La răspântii, il trântesc jos, unul îl ţine de cap, altul de picioare, al treilea apucă cu două mâini un harapnic[285] gros, îi face vânt, şi începe să tragă pe spinarea însângerată. Omul leşină. Dorobanţii îl trezesc cu o cofă de apă, îi atârnă de gât o tablă pe care scrie: „Cine a făcut ca mine, ca mine să păţească". Cortegiul porneşte iar.

Ceasornicul[286] dela Turnul Colţii[287] sună 7 ceasuri turceşti. Podul se goleşte, e timpul mesei. Din cerdacul Palatului domnesc un iciolan strigă, cât îl ia gura: „Să se facă linişte, Vodă se hodineşte".

În sacnasiile răcoroase, boierii fac ca Vodă. Prin casă, slugile îşi văd de treabă, pe vârful picioarelor... În spre seară, viaţa ticneşte[288] iarăşi. Din curţile boiereşti ies caleştile, să ducă pe boieri şi jupâniţe la Băneasa şi la Herăstrău. Se întorc într'un târziu, când soarele, pe asfinţite, scaldă tot oraşul într'un praf de aur.

A încetat larma din timpul zilei. Trăsurile se fac tot mai rare. Doar, din când în când, vreo butcă închisă ducând poate nişte feciori de curte la vreo petrecere sau niscaiva tălăniţe[289] frumuşele, aduse tocmai din mahalaua Scaunelor[290]. Cine ştie dacă frumuseţea întrezărită, îmbrobodită în tulpan alb, şi în scurteicuţa ei îmblănită, nu e una din faimoasele curtezane, Arghira, Rozolina sau Kalmuka?

La clopotul dela Mitropolie sună vecernia[291]; unul după altul, celelalte clopote îi răspund. Ţiganii aprind felinarele de la poartă.

Treptat, treptat, pacea nopţii se întinde asupra oraşului. Într'un curând nu se mai aude, din timp în timp, decât strigătul caraulei[292], oftatul vreunui taraf de lăutari, sau un câine fără stăpân, care urlă la lună...

Nopţile în Bucureşti! ce adânc şi ce frumos le-a resimţit un străin, un italian, Fiorentino[293], care acum 100 de ani a fost pe la noi, în treacăt, dar în deajuns pentru a nu le mai uita, niciodată, farmecul.

„Nimic nu este mai straniu, mai ciudat şi, în acelaşi timp, mai poetic ca priveliştea uliţelor, caselor şi pieţelor pe care treci... Oraşul este prost întreţinut, drumurile sunt de neumblat şi pedestraşii, care par să fie făcuţi numai, pentru a fi striviţi de trăsuri, sunt nevoiţi să se adăpostească în ulicioare întunecoase, răsucite, prost pavate, unde caii nu mai pot să-i ajungă. Felinare cu o lumină lugubră, şovăelnică, gata să-şi dea sufletul, se leagănă jalnic ici şi colo şi vestesc pe trecător de prăpastia ce i se deschide sub picioare numai după ce a căzut în ea. Dar dacă se înalţă pe cer luna, luminoasă şi curată, veţi vedea deodată acoperişele de tablă, albă şi roşie, strălucind ca argintul şi aruncând scântei şi fulgere, case cu o arhitectură stranie şi măreaţă, înconjurate cu o curte mare şi o grădină

parfumată, cu îmbătătoare miresme, îşi aştern umbra de stăpâne ocrotitoare peste sărmanele cocioabe unde slugile îşi văd de treabă, cu o lipsă de griji şi o voie bună demnă de timpurile primitive.

„O populaţie împestriţată, nepăsătoare, indolentă, rătăceşte pe străzi şi dă viaţă acestei privelişti nocturne ca o întrupare din 1001 de Nopţi. Sânt albanezi cu haine bogate, cu cusături grele, cu brâurile strălucitoare de aur şi pietre scumpe; ovrei cu barbă lungă şi caftanul pân'la pământ; ţigani negricioşi zicând din cobză; surugii în sumane albe înflorite şi cu căciula trasă peste sprâncene; tinere fete a căror mândrie şi nevinovăţie aminteşte cele mai frumoase chipuri ale Scripturii...

„Deodată, această lume de stafii care se mişcă, fără sgomot şi fără îmbulzeală, pe cele două maluri ale Dâmboviţei, se topeşte, se spulberă, dispare ca într'un decor de teatru: căci iată căleşti minunate, înhămate cu cai arăbeşti, mânaţi cu zarvă mare de un vizitiu în livrea roşie ca para focului; călăreţi, cu arma în mână, aleargă înaintea trăsurii. Este Domnitorul, urmat de o numeroasă escortă, sau vreun paşă turc, sau vreun general rus, care se sfădesc, cu cea mai mare curtenie şi cu o nesfârşită politeţă, pentru suzeranitatea şi stăpânirea acestui Principe prea iubit şi acestui Principat prea protejat..."

Domnitorul, turcul şi rusul, personajele dramei în o sută de acte care, timp de două veacuri, s'a jucat pe scena Ţării noastre, oraşului şi străzii...

În acest cinematograf al trecutului vezi, închizând ochii, cum pe întinsa pânză a timpului se proiectează filmul podului, amară şi întunecată poveste, presărată, pe ici pe colo, cu licăriri de lumină, ca o năframă cernită, brodată cu rari fluturi de aur.

1689. De abia s'a deschis podul Mogroşoaei – se întinde până în dreptul caselor lui Herea Brezoianu, – unde-i azi Teatrul Naţional – şi îl şi calcă oştile străine, nemţii „dintâiu"[294] ai lui Häusler[295]. Prăpăd şi pradă. După câteva zile lipsesc în oraş şi pâinea şi carnea; atunci, în şiruri lungi, boieri, ispravnici, egumeni, negustori, sunt târîţi pe stradă cu funia de gât... Vodă Brâncoveanu chiamă pe tătari[296]; de teama lor fug nemţii.

Un sfert de veac de linişte. Podul îşi urmează mersul înainte.

1714. Straja (bariera oraşului)[297] se aşează la Puţul cu zale, unde era până deunăzi grădiniţa Palatului Regal. Ieşind din oraş, drumul trece prin livada Văcăreştilor, apoi prin locurile mănăstirilor Snagov, Cernica şi Căldăruşani şi se afundă în pădurea Bănesei.

1718. Lucrează salahorii la biserica Cretzulescu.[298]

1720. Se deschide şcoala grecească dela Sărindar.

1727. Popa Dârvaş ridică biserica Albă,[299] printre grădini şi printre vii.

În anii ce vin Podul începe să se înstrăineze. Prietenii lui Vodă sunt greci, negustorii sunt armeni, ostaşii sunt albanezi, egumenii mănăstirilor greci, sârbi şi bulgari.

1769. Pentru întâia dată vin ruşii. Podul va trebui să se obişnuiască cu dânşii. De data asta, sunt doar o sotnie[300] de cazaci[301], sub porunca unui polcovnic[302]. Pătrund în oraş, îl prind pe Vodă Ghica[303], ascuns într'o odaie din hanul lui

Şerban Vodă[304], şi îl duc cu dânşii până în Petersburg[305]. Bucureşteni zic ruşilor „stupaizi", după comanda lor „stupai" adică „marş".

1790. Iar nemţii „cu coadă"[306] ai Principelui de Coburg[307], „ai lui Cobur" cum se spunea pe atunci. Prinţul însuşi nu sta în oraş, ci în lagărul[308] lui dela Frăţeşti[309], de unde trimite acasă acest răvaş idilic: „Trăim aci în adevărata ţară a insectelor şi a plantelor. Cea mai mică plantă dela noi, spre pildă lemnul câinesc (glecoma hederaceia) este aici de înălţimea unui om şi se văd şi pasările cele mai rare şi fluturi şi peşti. Vulturii, porumbeii, turturelele şi cocorii trandafirii vin cu sutele, ba chiar cu miile, printre corturile noastre – şi toţi atât de blânzi, încât îmi pare că mai trăiesc în epoca de aur". Dar Prinţul ia şi măsuri pentru curăţenia oraşului porunceşte să se scoată gunoiul din curţi, să se taie vitele[310], afară din oraş şi să se oprească carele pe multele locuri virane de pe Podul Mogoşoaei.

1791. În acelaşi timp cu nemţii vin ruşii[311] lui Suvorov[312]. Uliţa geme de soldaţi şi saloanele boiereşti de ofiţeri cu peruci şi „catogan"[313]. Oraşul e sub cizma străinilor, totuşi parcă pluteşte în aer ca un parfum de libertate. Un ofiţer francez cu cocardă tricoloră[314] va fi în curând primit de Vodă, şi în cafenele fac „halturi"[315] iacobinii[316], „seminţie de năpârci vrednică de oroare" cum spune agentul Merkelius. În depărtare însă muzica ce se aude nu este încă „Marsilieza"[317], ci doar un marş al muzicei căzăceşti[318].

În acelaşi an, decemvrie 11, vin turcii[319] şi odată cu dânşii ciuma[320]. Zece mii de inşi mor în Bucureşti.

1793. Trece spre Ţarigrad ambasada Caterinei a II-a[321] în frunte cu Cutusov[322], care trage „la un han pe Uliţa Mare", podul nostru Mogoşoaei.

Răscoala paşei din Vidin[323], Pazvantoglu[324], se întinde şi în ţară. Se aşteaptă să vie turcii să păzească Bucureştiul şi, în aşteptarea lor, se dă poruncă să nu se mai vadă cârciumărese şi să nu mai iasă nimeni seara fără felinar.

1797. Cinste mare pentru Podul Mogoşoaei. Pentru întâia dată îl cutreieră alaiul domnesc al lui Hangerliu[325]. Oamenii nu-şi cred ochilor, dar prin aceasta Podul Mogoşoaei a devenit într'adevăr „Uliţa Mare" şi nu-şi va mai pierde primatul. Şi chiriile au început să se scumpească. Pe un loc de pe Podul Mogoşoaei, la drept vorbind, destul de mare „de osteneai calul dându-l la arie de trei ori", mănăstirea Snagov[326] ia chirie trei ocale de lumânări de ceară albă şi pe care trebuia chiriaşul să le trimită la Snagov, la praznicul mănăstirii, în ziua Adormirii Maicii Domnului[327].

Cu începutul veacului nou, bejeniile[328] se ţin lanţ:

1801. O furtună în ziua de Sf. Ilie[329] ia acoperişurile, fărâmă coşurile, rupe copacii.

1802. În ziua de Vinerea Mare[330] pământul se cutremură, case şi biserici se prăbuşesc, în două locuri din oraş crapă pământul şi iese păcură. După cutremur, părinţii îşi mâzgălesc copiii pe obraz cu păcură ţâşnită, ca să ţie minte, iar preoţii fac sfeştanii la gura crăpăturilor.

De frica pasvangiilor[331] Mihai Vodă Suţu[332] fuge din Bucureşti, şi cu dânsul boierii, negustorii şi o parte din orăşeni. Oraşul rămâne în seama „crailor de

Curtea Veche"[333], vagabonzi oploşiţi în ruinele şi bisericile[334] vechii Curţi Domneşti. „Un om nu se vedea pe drum şi zidurile însăşi păreau sălbatice şi înfricoşau pe privitori. Doar câinii se arătau, şi aceia speriaţi care, zi şi noapte umblând, tulburau pe fiecare".

1803. Bucureştiul arde[335]. A cincea şi cea mai frumoasă parte a oraşului este prefăcută în cenuşă.

1806. Trupele ruseşti intră în Bucureşti, unde vor sta 6 ani[336]. În casele boiereşti ruşii şi românii dansează, joacă cărţi şi generalii ruşi se căsătoresc cu românce. Miloradovici[337] scrie la Petersburg[338] să i se trimită maeştri de dans, şi printre boieroaice modele apusene îşi încep biruinţa.

1813. Ciuma lui Caragea[339]. Pe Podul Mogoşoaei, zile de-a-rândul. aleargă spre Băneasa butcile şi căruţele locuitorilor care fug de molimă. Cei ce nu pot fugi se închid în casele lor. Strada e pustie. Nu mai trec pe pod decât carele şi târgile cioclilor, cărăuşii morţii, iar pe maidane, dacă boala răpune pe vreunul, îl îngroapă pe loc, sau este părăsit şi mâncat de câini.

1815. Se ridică porţi de piatră la casele Ghica[340] (până mai ieri ale clubului Tinerimea[341]) şi Leneş[342] (azi Ministerul Economiei Naţionale).

1821. Zavera[343]. Domnul Tudor[344] intră în Bucureşti, între un preot de ţară şi Macedonschi[345], urmat de arnăutul Farmachi[346].

În August, locţiitorul Paşei dela Silistra[347] vine cu turcii în Bucureşti şi măcelăreşte pe străzi şi în biserici pe arnăuţii Căminarului Sava[348]; 800 de trupuri, fără cap, zac pe străzile pustii. „Stând leşurile atât pre podurile cele mari cât şi pre uliţi în toate părţile, precum şi jafurile întâmplate mai pe la toate casele din Bucureşti, spărgându-se şi multe biserici şi ţinând atare înverşunare timp de trei zile, încât tot norodul se închisese pe la hanuri şi pe la Consulaturi[349], în zarva acestor jalnice întâmplări".

Tot în acel an o vijelie grozavă, venită dela apus, desveleşte mai toate casele oraşului.

1828. Iar ruşii, pentru a 8-a oară. Rechiziţiile sunt sălbatice, şcolile sunt prefăcute în spitale pentru răniţii ruşi, oamenii sunt luaţi de pe stradă, ca salahori, pentru dărâmarea cetăţii Brăila[350]. „Cum totuşi mai erau oameni care cântau, cântecul şi muzica fură oprite sub pedeapsa bastonării, de prezidentul rus Pahlen[351], furios că merg atât de rău operaţiunile militare". Hrana începe să lipsească.

1830. Decembrie. Se sfinţeşte în Piaţa Episcopiei[352] steagul primului batalion al noii armate române[353], comandat de maiorul Lăcusteanu[354]. Apoi batalionul merge de defilează în faţa lui Kiseleff[355], în curtea actualei Prefecturi de Poliţie[356], în sunetul muzicei militare ruseşti.

1831. Holera[357]. Strada se pustieşte iar. „Intrând pe barieră şi venind pe pod până la Sf. Ion"[358], scrie Papazoglu, „jur că nu am văzut suflet de om decât un cerşetor olog ce sta pe o tarabă în Podul Mogoşoaei, în faţa podului de lângă Sf. Vasile[359]. La Sf. Ion, unde stau de ordinar birjile, nu era alta decât o singură caleaşcă, îmbrăcată pe dinăuntru cu muşama neagră, spre ferirea muşteriilor de

molimă”.

Trece şi molima. Pe stradă se văd haine nemţeşti şi primele uniforme româneşti[360]. Tineri, de curând întorşi dela Paris, vorbesc fraţuzeşte. De doi ani apare primul ziar românesc.[361]

Se deschid cafenele, cofetării, birturi. Meşteri străini încep să ridice case europeneşti; printre ele se furişează, din ce în ce mai dese, prăvălioare cu mărfuri din „luminatul” occident.

1847. Asupra capitalei, neaşteptat, vine prăpădul cel mare[362]. În ziua de Paşti un copil, jucându-se cu un pistol încărcat, dă foc Bucureştilor. A ars jumătatea oraşului, zeci de biserici şi mii de case.

După focul lui Dumnezeu, focul patimilor:

1848. Pe strada boierească năvălesc mahalalele, dar din mijlocul acestor „crai, desculţi şi mitocani” cum scrie bunicul meu Lăcusteanu[363], răsună un cântec mare: „Deşteaptă-te Române!”[364]. „Bonjurişti”,[365] „tineri generoşi” cu barbă, cioc şi părul vâlvoiu, vorbesc poporului de libertate, egalitate, fraternitate. Pe un dric tras de patru cai, în tânguirea prohodului[366], merge spre rug[367] Regulamentul Organic.

De acum poate încolţi sămânţa românismului. După cinci ani pe podul Mogoşoaei se înalţă, atât de plin de făgăduinţă, Teatrul Naţional[368].

1859. O zi rece de Februarie. Pe piaţa Teatrului Naţional sunt ridicate piramide de brazi verzi, printre care sunt pitite roii de candele colorate. Pe balconul teatrului, o fotografie mare este înconjurată de chipurile Justiţiei, Abundenţei, şi Gloriei; iar casele de pe podul Mogoşoaei au scos la geamuri şaluri scumpe şi cununi de flori. Deodată poporul, care aştepta din zorii zilei[369]. începe să strige: „Principele, Principele” şi, zâmbitor şi mişcat, Vodă Cuza intră în oraşul său, călare, în fruntea Statului său Major. „După trecerea Domnitorului – scrie Nicolae Filimon[370] – veneau miniştrii şi mai multe căpetenii militare; după aceştia veneau fraţii tabaci[371] şi alţi isnafi[372], călări pe cai ageri, şi strigând din timp în timp: „Ura! Să trăiască Măria Sa”.

După şapte ani, Bucureştenii au mai strigat odată: Ura! Pe o luminoasă

dimineaţă de Mai. Într'o trăsură cu patru cai, Domnitorul Carol[373] şi Ion Brătianu[374], treceau pe calea Victoriei[375] şi intrau în curtea Palatului[376]. În aceeaşi zi, se ridica asupra ţării zorile[377] Independenţei şi ale României întregite.

Iar Podul Mogoşoaei, din acea clipă, intră şi el în istoria contemporană, cea pe care o pot cuprinde viaţa şi amintirile unui om.

II.

DELA GÂRLĂ ÎN BULEVARD

PRIMII PASI PE PODUL MOGOŞOAEI

Podul Mogoşoaei începe cu o ruină – temeliile unei clădiri, care trebuia să fie Senatul[378] – şi se sfârşeşte, măreţ, cu Arcul de Triumf[379]. Aş dori să fie aceasta un simbol.

Unde sunt azi fundaţiunile Senatului, peste care se va ridica, poate, odată, un Palat Cultural[380], se afla odinioară unul din palatele lui Brâncoveanu[381]. Vodă însuşi locuia în palatul de sub dealul[382] Mitropoliei[383], iar aci erau „casele coconilor[384] Măriei Sale" ', cum spun documentele brâncoveneşti, Erau case mari, având în fund grădină care se întindea până în Dâmboviţa căci, până în 1884, când a fost canalizată, Dâmboviţa curgea mult mai la miazăzi. Chiar şi Sf. Spiridon Vechi[385], frumoasa bisericuţă albă, azi pe jumătate intrată în pământ, era pe malul stâng.

Am mai apucat palatul, în ultimii ani ai veacului trecut.

Era atunci o ruină, cu proporţii frumoase şi linii drepte. Acoperişul căzuse, prin arcadele ferestrelor se zărea o curioasă scară dublă, şi pe ici pe colo, petece de frescă. Prin curte câte o frântură de coloană, câte o bucată de firidă, zăceau prin bălăriile crescute cât omul.

În casele astea locuise până la 1832 Grigore Brâncoveanu[386], ultimul vlăstar al neamului. Deoarece văduva lui, Safta Brâncoveanu[387], crescuse şi înfiase pe Zoe Mavrocordat[388], soţia lui Gheorghe Bibescu Vodă[389], îi lăsă după moarte şi casele în care trăise. Iar după moartea lui Vodă Bibescu, casele intrară în stăpânirea fiului său Gheorghe[390]. Acesta, ofiţer în armata franceză, se bătu pentru Franţa în Mexic, în Algeria, în războiul din 1870 şi se căsători apoi, la Paris, cu Principesa Valentina de Caraman-Chimay, cu care avu patru copii, dintre care cel mai mare fu Gheorghe Valentin Bibescu [391], încetat din viaţă acum doi ani.

Gheorghe Bibescu restaură casele pe la 1872 şi dădea în ele baluri vestite iar, după ce se mută în strada Mercur[392], închiriă palatul Doctorului Babeş[393] care îşi aşează în el microscoapele şi eprubetele. Iar după ce Institutul bacteriologic se mută în casă proprie[394], locul fu vândut Statului care, în 1912, a început să ridice pe dânsul Palatul Senatului.

Judecând după proiectul publicat pe atunci, trebuia să fie o clădire minunată, care de altminteri semăna cu Capitolul dela Washington. S'a şi lucrat intens, trei ani de zile, cheltuindu-se, zice-se, peste 300 milioane lei de azi.

Apoi, a venit războiul celălalt, care a întrerupt lucrările. După război,

stăpânirea a pus o sentinelă, să păzească pietrele de pe şantier, nişte bolovani înalţi cât omul. Odată cu noaptea, prin pivniţi şi gropi se furişau vagabonzii, se ascundeau haimanalele certate cu Poliţia, se tupila o ţigancă ca să nască, un cerşetor ca să moară.

Şi aşa au trecut anii. Între timp cărămizile au început să se fărâmiţeze, grinzile de beton să se surpe, iar între ziduri au crescut în voie bălăriile. În curând, din toată namila de clădire, se va alege praful. Ca să nu se vadă ruşinea, acum câţiva ani santinela a fost îndepărtată şi locul împrejmuit cu o ulucă înaltă...

De vreo doi ani s'a ridicat, în faţa ruinei, o clădire de paiantă care adăposteşte, din timp în timp, expoziţii.

În aripele clădirii s'a aşezat, pe stânga, o florărie iar pe dreapta, este magazia decorurilor teatrului Regina Maria[395].

Pe latura de apus a pieţii, bătrânul „Tir"[396] al copilăriei noastre stă ascuns în bazinul lui gol, în spatele unui rând de prăvălioare, dintre care mai cu vad îmi pare „Bodeguţa la cotitură", lângă Teatru.

Tot aci intră şi Dâmboviţa sub pământ[397], până dincolo de Palatul Justiţiei. Biata noastră gârlă! Hotărît lucru, mai bine să nu ne gândim la Sena[398], şi cum se oglindeşte într'însa Luvrul[399] şi Notre-Dame[400]; nici la Tamisa[401], care adăposteşte, în ceaţă, corăbiile lumii, nici la Tibrul[402], care râde sub soare la poalele Castelului Sant' Angelo[403], nici la Neva[404], plimbându-şi sloiurile de-a-lungul Amiralităţii.[405] Dar, mă întreb, până s'o aducă în halul de astăzi: lată de trei stânjeni, cu apele ei galbene, cleioase, între două maluri repezi, acoperite cu iarbă puţină şi hârtii multe, nu s'ar fi putut face ceva cu ea[406]?

Să nu o dispreţuim totuşi. A fost şi ea cândva o apă vie, limpede, spumoasă, care curgea în voie la umbra nepătrunselor păduri ce acopereau locul unde s-au ridicat Bucureştii! Dâmboviţa înseamnă pe slavoneşte „foaie de stejar"...

Când se umfla primăvara, la topitul zăpezii, cu greu o putea trece un înnotător bun. „E aveva le aque leggere e salubre" scrie del Chiaro[407].

Cât au necăjit-o oamenii!

Au pângărit-o. Toate necurăţeniile oraşului îi soseau prin gârliţa[408] care se năştea în balta din Târgul Cucului[409], şi căreia i se spunea „apa spurcată".

Au furat-o. Boierii de pe maluri o abăteau prin curţile lor, ca să ude grădina.

Au siluit-o; schimbându-i albia[410], închizând-o în râpele de azi, după socoteala d-lui Boisguerin, antreprenor francez[411]. La 2 Noemvrie 1880 Regele Carol, cu o cazma de argint[412] cu coada de abanos[413], a dat primele lovituri de lopată.

Ba au vrut să o facă şi navigabilă[414]. Îmi amintesc, pe la 1900, două vapoaşe împotmolite în gârlă, în faţa Facultăţii de Medicină. Erau vapoaşe în toată regula, unul roşu, altul albastru, cu roţi[415] şi cu coş, cum se cuvine, şi late cât albia râului. Mă gândeam că niciodată nu s'ar fi putut încrucişa, dacă ar fi mers. Dar vapoaşele, vai, nu puteau să meargă.

Cine le băgase în noroiul gârlei, şi ce s'or fi făcut?...

Şi de curând au acoperit-o[416], trudita noastră Dâmboviţă.

Şi bietul râuleţ în care s'a oglindit Curtea Veche[417], şi Curtea Arsă[418], şi Curtea Brâncoveanului [419], şi atâtea şi atâtea alaiuri domneşti, va rămâne, de acum pentru totdeauna, un canal-colector.

E cunoscută gravura lui Luigi Mayer[420], dela începutul veacului trecut. În fund se vede mănăstirea Mihai Vodă[421]. În faţă Dâmboviţa curge liniştită, învârtind roţile[422] unor mori[423]. Pe mal, nişte femei spală rufe. Pe spinarea încovoiată a podului de lemn trece o butcă, cu coşul[424] ridicat.

E aci o nesfârşită evocare a trecutului. Parcă se aude apa izbindu-se de mal. Butca hodorogeşte pe bârnele podului, morile clancănă şi fetele râd. Şi te gândeşti la vremurile când, odată cu noaptea, nu se auzea pe aci decât broscăitul broaştelor, sau mugetul tânguitor al vreunui bivol, întârziat în mijlocul apei, cu apa pân' la gât.

Dela gârlă până în dreptul străzii Carol[425] suntem în vechea mahala a Scorţarului[426].

O fi trăit pe vremuri, în locurile acestea, vreun scorţar vestit, care ţesea migălos scoarţe frumoase, podoaba casei? Numele lui n'a ajuns până la noi – şi însăşi amintirea i se şterge.

De altminteri, de când Şerban Vodă Cantacuzino[427] ridică o bisericuţă[428] în inima mahalalei, şi mai cu seamă, după ce îşi croi case mari în faţa bisericii, mahalaua începu a fi numită „a lui Şerban Vodă" şi se numi aşa până în veacul trecut[429]. Bisericuţa lui Şerban Vodă se înălţa pe locul unde este astăzi un refugiu, adăpost al trecătorilor în iureşul maşinilor. Fusese înălţată din lemn, pe la începutul veacului al XVIII-lea, dar în 1761 Pârvu Cantacuzino Măgureanu[430] o refăcu „din piatră", adică din cărămidă. De atunci s'a dat numele de biserica Măgureanului, nume pe care l-a păstrat până în 1897, când a fost dărâmată – Dumezeu ştie pentru ce – de cei cărora le place să dărâme[431].

Iar bătrâna casă Cantacuzino, casa „Domniţei Măgureanca" se mai ridica, la începutul veacului trecut, drept în faţa bisericii, pe locul unde s'a deschis mai târziu Str. Râureanu[432], astăzi Romniceanu. Rămăsese singura martoră a vremurilor de demult, când podul Mogoşoaei nu se deschisese încă.

Tot pe mâna stângă, e azi un loc viran, unde creşte în voie păpădia şi ochiul boului, unde se odihnesc, noaptea, câteva cotigi[433] ale Primăriei. Alături este o clădire mare, în care e aşezată, la stradă, librăria Georgescu, fostă Hertz.[434]

Opriţi-vă o clipă. Sunt aici locuri tixite cu amintiri, sălaşe vechi, încă din cele d'intâi începuturi ale oraşului.

Tot loc cantacuzinesc, bine înţeles, trecut, pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea în stăpânirea Mitropoliei[435]. Gândul era ca în „metocul dela Măgureanu" cum i se spunea pe atunci, să locuiască Mitropolitul iarna, şi numai vara să se mute pe dealul Mitropoliei. Dar niciodată n'a venit Mitropolitul. În locul lui s'au aşezat copiii dela şcoala domnească[436].

Într'adevăr, în 1803, când cutremurul a dărâmat chiliile dela Doamna Bălaşa

– unde se mutase vechea şcoală grecească de la Sf. Sava – Mitropolitul Dosoftei Filitti[437] hotărî ca „Academia" să se mute în metocul dela Măgureanu, unde erau toate cele de trebuinţă „case înalte cu beciuri şi cu deosebite odăi la poartă şi cu toate cele trebuincioase, cu îndestulare la toţi dascălii şi ucenicii străini, pentru şedere, paradosit[438], pentru cuhnie[439], pentru slugi şi petru veri ce[440], fără de a mai pătimi vreo stenahorie[441]".

Şi şcoala se şi mută.

Aci au dăscălit la începutul veacului trecut ilustrul Lambru Fotiade[442] şi Constantin Filosoful[443], şi George[444] din Ampelechia şi călugărul George Moesiodaxul[445], şi chiar un român, Dragnea[446]. Dar, pe când marele Fotiade era plătit cu 150 de galbeni pe lună, bietul Dragnea trebuia să se mulţumească cu 20 de lei. Aci învăţau carte, în afară de câţiva greci, tinerii Dimitrie Ghica[447], Costake Grădişteanu[448], Gheorghe[449] şi Constantin Kretzulescu[450], Ion Cârlova[451], Dionisie Fotino[452], Dinicu Golescu[453], Ion[454] şi Constantin[455] Câmpineanu, mai târziu Barbu Ştirbei[456], Ion Grădişteanu[457], Nicolae Golescu[458] şi atâţia alţii. Treceau dela crestomaţie la gramatică, dela sintaxă la poetică şi, cu puţină spoială de limbă „franţozească" şi de religie, băieţii „isprăveau cartea"[459].

Pe la 1813, sub direcţiunea lui Neofit Duca[460], şcoala dobândise vază mare. Avea 400 de şcolari; şi dascăli vestiţi.

Ce frumos îi descrie Ion Ghica: [461] „Vardala şi Coriţa care mai purtau işlic şi ciacşiri;[462] soiosul Kirckireu, elegantul Mitilineu[463] cu pălăria în forma tingirii[464], largă în fund de două ori cât diametrul capului şi pusă pe o ureche, Coriţa care bătea elevii de-i svânta şi în sfârşit şi un „dascăl muzicos" Dionisie Fotino, viitorul istoric, pe atunci neîntrecut la tambură[465] şi la forte piano[466]..."

După zaveră, dascălii au început să lepede lebadaua[467] şi tombatera[468] şi să se îmbrace nemţeşte: [469] „purtau mai toţi frac[470] cafeniu deschis cu coadele lungi până la gleznă şi bumbi[471] de alamă, pantaloni verzi, strânşi pe picior, jiletcă[472] vărgată, cravată liliachie şi guler scrobit băţ, peste urechi".

Epoca de splendoare a şcolii nu ţinu mult. Dascălii greci încep să se mănânce între ei; autoritatea lor slăbeşte. Într'o zi, Neofit Duca e bătut de un elev atât de rău, încât e nevoit să zacă la pat. Zadarnic se plânge dascălul la Patriarhie la Constantinopol, zadarnic se plânge lui Vodă, dreptate nu i se face şi, în 1818, e silit să demisioneze.

De acum înainte, zilele scolii sunt numărate. Dascălii vorbesc pentru bănci goale, căci elevii, unul câte unul, pleacă să-l asculte pe Gheorghe Lazăr la scoala românească dela Sf. Sava[473]. Şi, în Martie 1821, scoala grecească dela Măgureanu îsi închide porţile[474], pentru totdeauna.

După 30 de ani poarta se deschide din nou. În 1851 dărâmându-se vechile case ale scolii dela Sf. Sava, „Colegiul"[475] se mută, păstrându-şi numele, în casele „dela Măgureanu". Acum „ucenicii" se numeau „elevi"[476], iar dascălii profesori. De unii pomeneste d-rul Severeanu[477], în amintirile lui. Director era Petrache Poenaru[478], iar fratele său, loniţă, subdirector. Alecu Pop era profesor de desen,

înalt, cocorat[479], totdeauna cu pălărie înaltă, purtând perucă şi vorbind mocăneste[480]; Nestor, de limba latină; când un scolar nu stia lecţia îl apuca de gât cu cârligul bastonului şi îi cânta, mai multe minute în sir:

Ana mina cotomina
N'ai ajunge săptămâna.

Circă[481], şi dânsul era ardelean. Şcolarul care vrea să aibă notă bună îi zicea: „Musu Ţârcă", iar el răspundea, mulţumit: „aşa, mă, aşa să zici, că aşa se pronuncie numele meu la noi dincolo".

În sfârat Alexe Marin[482], tata Marin, cum îi spuneau scolarii, era profesor de chimie şi de fizică dar, neavând aparate, le explica forma şi întocmeala gesticulând cu mâinele în vid: „vedeţi voi, aparatul ăsta este aşa şi aici are un tub, şi dincoace are un flacon, care vine aşa, şi aşa. Care e ăla care n'a înţeles?"

La matematici era conul Alecu Bălăneicu[483], despre care scrie Bacalbasa[484] că nu prea se prăpădea cu firea „foarte mândru de nasterea lui boierească, vorbea de toate în clasă, numai de stiinţă nu".

„Într'o zi vine însă ordin dela Minister ca profesorul de matematici să înceapă a-se sluji de cele câteva instrumente pe care, de ani nenumăraţi, le rodea praful într'un dulap. Conu Alecu trebuia să facă lecţie despre teodolit[485]. Dar habar n'avea de teodolit şi în viaţa lui nu pusese mâna pe el. În sfârsit, teodolitul odată asezat în curte, conu Alecu, înconjurat de cei sase elevi ai clasei a VlI-a, începe să peroreze, pretinzând că explică măsurarea distanţelor zenitale. La un moment dat pune mâna pe un surub fix, pe care-l credea mobil, şi începu:

„Precum vedeţi, dacă punem mâna pe acest surub, vedem că se învârteste, se învârteste, se învârteste..."

Dar cu toate că Conu Alecu făcea sforţări disperate, surubul nu se învârtea de loc. Şi atunci conchise:

„...se învârteste, dar într'un mod imperceptibil".

Cu câtă dragoste vorbea de vechiul Sf. Sava bătrânul Nae Papadat.[486] Fusese coleg de bancă" cu Barbu Delavrancea[487], coleg de clasă cu Ghimpa[488], Donici[489], N. Golescu. Şi, printre multe amintiri, povestea cum fusese eliminat din şcoală pe o săptămână:

Când a murit Jean Dumitrescu, Papadat şi Delavrancea, amândoi în cl. Vl-a, s'au hotărît să meargă la cimitir. Era o zi fierbinte de Iulie. După înmormântare, amândoi, obosiţi, înfometaţi şi însetaţi, găsiră cu cale să se suie pe dric, care se întorcea gol în oraş. Unul în dreapta, unul în stânga, cu picioarele bălăbănind afară, s'au dat jos tocmai în faţa birtului „La Leul şi Cârnatul"[490] pe 11 Iunie. Aveau doi lei în pungă; şi atunci pune-te pe mititei – doi de zece bani – pe şprituri reci – un gologan şpriţul – şi tot aşa şi tot aşa până ce s-a înnoptat de-a-binelea şi au ieşit din grădină cântând, chiuind şi cu un chef grozav. „Din păcate ne-am întâlnit cu un repetitor[491] care ne-a spus la şcoală, şi a doua zi am fost daţi afară"...

O fotografie îngălbenită mai păstrează amintirea vechei şcoli. În fund se văd

clasele: un rând de chilii, acoperite cu şindrilă, de-a-lungul lor o tindă, pe stâlpi subţiri.

În faţă se grămădesc elevii, câţiva în uniformă stil 1870, alţii în haine nemţeşti, cu „lavalieră”[492] la gât şi „gambetta”[493] pe cap.

Îmi dau seama că paginile de mai sus nu pot interesa decât pe prea puţini. După câte ştiu din promoţia 1870 dela Sf. Sava nu mai trăiesc azi decât unul sau doi. Dar poate că va fi vreun cititor al cărui părinte şi-a petrecut tinereţea în vechea şcoală dela gârlă. Pentru dânsul scriu, şi pentru mine. Ceilalţi să mă ierte şi să sară paginile.

Bătrânele case ale lui Şerban Vodă s'au dărâmat în 1881, când a început canalizarea Dâmboviţei. Liceul s'a mutat în Str. Fântânei, unde este şi astăzi[494].

Pe o parte a vechiului loc trece azi Splaiul Independenţei, altă parte e loc viran, pe alta şi-a ridicat casele d-l Barbu Păltineanu[495], în 1882, îmi pare. Pe partea din dreapta. Calea Victoriei, colţ cu Str. Râureanu, se găsea încă de pe la 1870 o căsuţă joasă, unde era birtul lui Hristodoru[496], cel dintâiu birt din Bucureşti pentru bucătărie orientală. Bacalbaşa, care îi era muşteriu bun, scrie că nevasta lui Hristodoru „Coana Uţa femeie frumoasă şi cu virtute intransigentă, bucătăreasă de mâna întâi, mâna dreapta a bărbatului pentru cârmuirea fondului de comerţ şi prietenă de mâna stângă pentru mulţi clienţi pe alese, era îngerul tutelar al acestui local gastronomic”.

Virtutea „intransigentă” a Coanei Uţa sporise poate cu anii, căci se spunea că Vodă Cuza fusese client credincios al birtului nu numai de dragul bucatelor şi că frumoasa birtaşă ar fi avut răspunderea ei în nemulţumirea crescândă, datorită moravurilor Domnitorului. Generalul Vălleanu[497] îmi spunea că a mai apucat-o pe Coana Uţa, paralizată, sărmană şi dusă cu căruciorul.

Pe locul birtului Hristodor s'a ridicat, mai apoi, imobilul unde este astăzi Librăria Georgescu (fostă Hertz)[498].

CASA PRAGER

Tot pe mâna stângă, dincolo de Str. Râureanu, se înalţă, masivă, casa Sigmund Prager[499], fostă Bellu[500], fostă Văcărescu[501]. Aci a locuit, mai bine de o jumătate de veac, Enăchiţă Văcărescu[502].

La începutul veacului trecut noră-sa, Elena Văcărescu[503], spunea lui Ion Ghica, pe atunci copil: „Vin să te sărut evghenistul[504] mamei, că eu, când mă gândesc la evghenia familiei noastre, uite, îmi vine ameţeală”.

Cu drept cuvânt putea Enăchiţă să fie mândru de obârşia lui, căci neasemănat de frumos este cronicul Văcăreştilor.

Din întunerecul vremurilor, iese Negoiţă, Voievodul Făgăraşului, ce fusese

tovarăş lui Negru Vodă la descălicătoare, şi întemeiase 12 sate şi 12 biserici; iată-l pe Radu Comisul poreclit Belşug care, în vreme de foamete, îşi împarte toate bucatele poporului flămând zicând: „Domnul Dumnezeu a dat belşug Comisului Radu; împărţiţi-vă din roadele lui şi lăudaţi pe Domnul”; Aga Pătraşcu Viteazul, care a ucis în războiu aţâţi duşmani, câte zile are anul şi care, drept mulţumire, îşi închină sabia la toţi sfinţii calendarului; Neagoe Spătarul, străbunicul lui Enăchiţă, ucis în Constantinopole pentru legea lui, în vremea lui Şerban Vodă, cu hainele pecetluite pe dânsul cu plumb topit; fiul lui Neagoe, Enache Văcărescu vel Agă, ucis şi el de turci împreună cu Constantin Brâncoveanu în ziua de 15 August 1714. Cel dintâiu, sub securea gealatului[505], a sburat capul lui. Iată-l pe tatăl lui Enăchiţă, Ştefan marele spătar, lumina timpului său în treburile de judecată. Dar ce-i pasă de glorie boierului Ştefan, când toţi copiii lui mureau nevârstnici, când n’avea un fiu cui să-i lase numele. Câte danii[506], câte închinări la moaşte[507], câte molifte[508] la icoanele Sf. Ştefan[509], ocrotitorul de naşteri... După ani mulţi, D-zeu îl ascultă; în anul 1740 soţia sa Ecaterina naşte un fiu, Enăchiţă.

Copilul atât de dorit este crescut cu o dragoste nespusă.

De abia ieşit din braţele doicii, e pus la carte; cu dascălii cei mai vestiţi învaţă elineşte, latineşte, italieneşte, franţuzeşte şi turceşte, cu un hogea[510]. E cămăraş[511] la 20 de ani.

La 23 de ani, într’o zi de toamnă, îl găseşte îngrozitoarea veste: tatăl său a murit otrăvit, la via sa dela Săcueni[512], ucis de bucătarul lui Vodă Racoviţă[513].

Enăchiţă fuge la Constantinopol, să ceară dreptate. Între timp, Vodă moare de beţie; Văcărescu se reîntoarce în ţară, pentru a fi trimis la Mareşalul Rumianţof[514] să ceară sprijinul oştilor împărăteşti. Enăchiţă se teme de potopul rusesc, fuge la Braşov cu nevasta şi copiii; stă 4 ani, apoi iată-l, din nou, în ţară; lucrează la pravila lui Ipsilante[515], îi redactează singur frumoasa predoslovie[516] „că printr’însa, povăţuindu-se cei ce se vor afla judecând drept, să facă hotărîrile judecăţilor şi toţi cei năpăstuiţi să-şi afle dreptatea lor la limanul bunelor pravili şi să se arate biruitoarea dreptate”.

În 1781, fiii domnitorului trec tainic în Ardeal, împinşi de cine ştie ce dor de ducă. Enăchiţă fuge după dânşii, ca să-i aducă înapoi în ţară. Dă de fugiţi în lazaretul Timişului[517], încearcă să-i înduplece să se înapoieze, de geaba. Fuge după ei la Braşov; coconii[518] nu vor să ştie de nimic; merge la Sibiu, să ceară ajutorul lui Bruckenthal[519], în zadar, coconii vor să rămâie unde sânt. Atunci Enăchiţă pleacă la Viena, să se plângă Împăratului[520].

Cetatea cezaro-crăiască[521] răsună încă de sărbătorile date pentru Ţareviciul[522] Pavel[523], moştenitorul tronului rusesc, dar boierul nostru nu se lasă intimidat; merge de-a-dreptul la Kaunitz[524], atotputernicul Cancelar[525] să-i ceară o audienţă la Împărat. Audienţa e acordată pentru a doua zi, şi seara Enache e poftit la balul Ambasadorului Spaniei.

În costumul lui oriental, Văcărescu e sensaţia serii. Kaunitz îi laudă blana de

samur, iar nobilele doamne îl descing la brâu, ca să-i vază şalul. În sfârşit ziua audienţei: „A doua zi la zece ceasuri am mers la curte" scrie el mai târziu, „şi intrând în curtea cea dintâi cu careta, m'am dat jos la scară şi m'am suit într'un foişor cu stâlpii de marmoră ce ţin în spinare lei. Am trecut într'o sală, unde am găsit unu din gardia corpului cea nemţească, care m'a şi întrebat de sunt eu boierul din Valahia; rămâindu-mi slugile aci, am mai mers două sale, până la uşa divanului împărătesc[526] de acolo, găsind trei guardii din somotofilaci[527] (gardes du corps), un neamţ, un ungur şi un leah, a căzut[528] neamţul înaintea mea şi am trecut prin divanul ce se numeşte sala de audienţă. Aceasta are un taht[529] cu baldachin[530] tot de aur lucrat, perdeaua ce se spânzură de baldachin şi cloşurile sunt tot de sârmă şi cu mărgăritar frumos... dintr'aceia am intrat într'o cameră mare unde păzea la uşa cabinetului Chezarului un de jour-şambelan[531] cu cheie, care acesta era şi gheneral, ne-au primit cu cinste şi ne-au poftit cu ceremonie să aşteptăm puţintel până va da de veste împăratului şi mergând, se întoarse în grabă şi ne spuse: „Acum iese!" N'apucă să sfârşească vorba şi se sună un clopoţel şi de îndată se repezi şi şambelanul şi trase dela perdea un cloş de fir, şi se ridică perdeaua şi-mi făcu semn să intru în casă. Întrând la uşă văzui pe Chezarul în mijlocul casei, fără de capelă, în picioare, şi de loc călcând doi paşi, am îngenunchiat turceşte şi puindu-mi capul în pământ[532]; vrând să-l aridic m'am pomenit cu mâna Chezarului în cap, zicându-mi că nu face trebuinţă de această ceremonie, şi să mă aridic..."

Într'o lungă convorbire, dibace şi demnă, Enăchiţă dobândeşte cuvântul împăratului că fiii lui Vodă vor fi readuşi în ţară.

Mulţumit, boierul se înapoiază în Bucureşti. Vede de treburile spătăriei[533] şi de treburile lui, şi între timp, aşa ca o petrecere, scrie versuri, simple şi duioase... şi o gramatică românească.

Gustă din toate plăcerile minţii, şi din toate plăcerile simţurilor. Deşi căsătorit, şi pentru a treia oară, casele lui din Podul Mogoşoaei adăpostesc un adevărat harem[534].

„O mulţime de fete, tinere şi gingaşe, nimfe[535] şi baiadere[536], îmbrăcate cu cele mai luxoase veşminte, cu rochii de Şaluri[537] şi de Sevain[538], cu ii de borangic şi de zăbranic[539] bogat cusute îl slujeau unind, pe lângă serviciul casei şi talentele desfătătoare ale dansului, al cântării şi al muzicei instrumentale. Nou Agamemnon[540], el se înconjurase de o mulţime de Brizeide[541]. Nici Tersitul nu lipsea petrecerilor sale şi Pitulicea ţiganca, bufon femeiesc ce alerga pe atunci prin casele boiereşti, propunând tuturor serviciile sale înlesnitoare, deştepta adesea râsurile oaspeţilor, prin titlul familiar de: „vere spătare", prin declaraţiunile amoroase şi prin cântecele de dor ce adresa veselului boier".

Ospeţele se întind toată noaptea; din pivniţă suie mereu prăfuitele sticle cu Drăgăşani şi Dealul Mare; ca un nor gros se aşează fumul ciubucelor[542] şi narghilelelor[543], pe sală gem scripcile[544], sună cobzele[545], oftează lăutarii, glumele

se încrucişează, dela ureche la ureche se şoptesc ultimele aventuri amoroase ale lui Enăchiţă. E adevărat că s'a îndrăgostit de nevasta lui Dudescu[546]? E adevărat că doamna însăşi e geloasă?

Un lăutar prinde şoaptele şi încet, încet, apoi mai tare, începe să cânte:

> Enăchiţă Văcărescu
> Şade 'n poartă la Dudescu.
> Cu antereu de atlas:
> Moare doamna de necaz!
> Enăchiţă se face că n'aude.

Deodată se scoală d-rul Perticari[547], prietenul şi omul casei, să citească ultima odă grecească închinată gazdei:

> Nici plăcerile, nici durerile,
> Nici dragostele tale nu mi-au fost tăinuite. S-a întâmplat ca o cocoană să-ţi pară urîtă. Ori prea nebună, ori prea cuminte, ori prea frumoasă; Dar dintre roabele tale niciuna nu ţi s'a părut cocoşată, Şi niciuna nu ţi s'a împotrivit!
> Ce mai boier Enăchiţă! Bine cuvântat să fie!
> Pe niciuna n'a lăsat o fecioară.
> Ei, e şi asta faptă mare şi boierească!"

Enăchiţă zâmbeşte. Amintirile îl năpădesc; în tăcerea oaspeţilor începe, încet, să spuie din versurile sale:

„Amărîtă turturea..." sau:

> „Spune, inimioară, spune,
> Ce durere te apune? Arată ce te munceşte. Ce boală te chinueşte..."

O fată a rămas pe gânduri, alta este cu lacrimi în ochi, pe când soarele ce răsare pârjoleşte geamurile din spre Podul Mogoşoaei...

Şi, întruna din acele dimineţi, se apropie de poarta casei episcopul Grigorie al Argeşului[548], om sfânt şi călugăr învăţat, pe care spătarul Enăchiţă îl poftise de atâtea ori să vie la dânsul, să mai stea de vorbă. „Dar când mă apropiai de poarta cea mare, deodată mă oprii", spune prea sfinţitul. „Văzui o mulţime de oameni, înarmaţi cu tot felul de arme, seimeni[549], slujitori, arnăuţi[550], panduri[551], fel de fel de strigări, s'auzeau totdeodată răsunând trâmbiţele[552], surlele[553] şi tobele; mulţime de cai, mulţi armăsari nechezând, povolnici[554], edecuri[555] cu harşale[556] de sus până jos, strălucind de aur şi argint.

„Mă strecurai, cum putui, până lângă poarta scării: acolo întâmpinai pe alţii, înarmaţi cu suliţe lungi, cu buzdugane groase, cu puşti, cu pistoale. Tare spăimântat, păşii tot înainte, nevăzând pe cineva care să mă oprească. Ajunsei la uşa sălii celei mari. Acolo, îmi străpunse vederile lumina flăcărilor de nişte

mangale de tombak[557] poleit; un sunet plăcut de viori, de naie, de tambure[558], amestecat cu glasuri femeieşti, dulci şi pătrunzătoare, mă fermecară şi pare că-mi legară mâinile şi picioarele în fiare; nu ştiu cum, deodată, mă aflai sculat repede şi, în fuga mare, trecând peste câte spusei, abia am nimerit poarta cea mare a curţii, şi am mulţumit lui Dumnezeu, căci m-am văzut, cu picioarele slobode, scăpat din asemenea ispită..."

Dar zilele fericite erau pe sfârşite. Pe scaunul Ţării se suie fiorosul Mavrogheni[559]. Pentru Văcărescu, ca şi pentru atâţia alţi boierii, încep lungi ani de surghiun[560] la Filipopole[561], la Rodos[562], la Rusciuk[563].

Enăchiţă se reîntoace în ţară, îmbătrânit, abia în 1790. E de acum mare ban, sfătuitor ascultat al domnitorilor. Sub Vodă Moruzi,[564] prin măsurile chibzuite pe care le propune, scapă ţara de foamete. Dar într'o zi, pentru a-şi bate joc de ceremonialul complicat al Curţii, prefăcându-se că este bolnav, se înfăţişează înaintea lui Moruzi cu işlicul pe cap.

Nici după detronarea lui. Vodă nu l-a iertat: „de-mi va cădea Enăchiţă în mână, dacă nu voiu avea ştreang, voiu lua pletele Doamnei mele pentru a-l sugruma!

Dar Moruzi n'a putut să-şi îndeplinească visul. Când s'a înapoiat în ţară, pentru a doua lui domnie, Enăchiţă Văcărescu îşi închisese ochii de veci. Nu împlinise 60 de ani. În cântările preoţilor şi bocetul poporului, trupul lui fu aşezat în Biserica Sf. Ion cel Nou[565], alături de casele sale.

În aceste case, de acum tăcute, văduva sa Ecaterina Caragea, „Domniţa Văcărescu", trăieşte singură 20 de ani, apoi, în 1818, vinde casele logofătului Ştefan Belu[566], poate dintr-un neam, cine ştie, cu acel Nicolas de Bello[567], originar din Creta[568], care făcea parte din ambasada trimisă de Rudolf al II-lea[569] Sultanului Murad[570] în 1599 şi care, cu acest prilej, se şi turci la Buda[571], după cum ne spune baronul de Wratislaw[572] în amintirile sale.

Vorba este că Bellu, care fusese mare vistiernic şi logofăt al dreptăţii sub Caragea, se aşeză în casele Văcărescului.

În curând însă zidurile, martore a atâtor petreceri, podeaua pe care dansaseră nimfele lui Enăchiţă, vor fi stropite cu sânge.

Septembrie 1821. De abia se stinsese focul zaverei. Domnul Tudor[573] fusese ucis la Târgovişte, batalionul sacru[574] al lui Ipsilante[575] pierise, nimicit la Drăgăneşti de oştile turceşti[576]. Ipsilante însuşi fugise în Austria. Răscoala era înnăbuşită şi în ţară domnea liniştea.

Atunci, Bimbaşa[577] Sava[578] şi ceilalţi căpitani de arnăuţi, care se alipiseră mişcării, trimit comandantului oştilor turceşti, vestitul Gingir[579] Efendi[580] Chehaia[581] Bey[582], paşă de Silistra, scrisoare de supunere, rugându-l să-i ierte.

Chehaia Bey răspunde că-i iartă, şi că Bimbaşa Sava, care se afla la Câmpulung[583], să-şi adune arnăuţii şi să vie cu dânşii în Bucureşti, să-şi facă

supunerea[584], iar el va cere Sultanului să-l facă pe căpitanul Sava, Spătar al oştilor româneşti.

La primirea scrisorii, Bimbaşa Sava se împreună cu ceilalţi căpitani, cu Ghencea şi cu Mihalea, şi, sosind cu toţii în Bucureşti în seara zilei de sâmbătă 16 august, trimit vorbă paşei că vor veni de îndată să-şi facă închinăciunea. Dar paşa le trimite răspuns că să-l ierte pentru acea seară, fiind cam bolnav şi să poftească a doua zi, duminecă, la amiază, la locuinţa lui din casele logofătului Bellu.

A doua zi, la 11, în curte la Bimbaşa Sava, unde e azi Jigniţa[585], pe Calea Văcăreşti, se adună floarea arnăuţimii, treizeci de voinici cu hainele suflate toate în aur, cu fireturi şi paftale, cu armele sclipind la brâu. Bimbaşa încalecă, şi trece în capul lor. Dar, mai târziu mahalagii povesteau că armăsarul s-a poticnit de două ori până la poartă şi că arnăuţii spuneau că nu-i semn bun.

Ieşind din Calea Văcăreşti, cortegiul o luă pe uliţa Işlicarilor (Str. Carol de azi) şi ajunse în faţa porţii lui Bellu...

Cele ce urmează au fost povestite de către vistierul Mihail colonelului Papazoglu, care le-a redat în „Istoria fondării oraşului Bucureşti".

Acest vistier Mihai, dela Piteşti, era om de încredere şi vătaf de casă la Bellu şi păzea casele, locuind într'o odaie de jos, în lipsa boierului fugit de mult la Braşov.

În dimineaţa acelei zile, tocmai sta şi se mira de mulţimea de turci ce intrau mereu pe poartă, soldaţii ascunzându-se prin grajduri şi şoproane, şi

 ofiţerii grămădindu-se în saloanele de sus când, deodată, trimite Chehaia bey să-l cheme. Paşa sta turceşte pe sofa, înconjurat de trei alţi paşi: Gavanozoglu, vestit prin bogăţia lui, Tahâraga şi Macavei, comandantul zaporojenilor[586], adică al trupelor alcătuite din lipoveni şi circasieni. Pe masa din mijlocul odăi erau două perechi de pistoale. Cum intră vistierul Mihai pe uşă, paşa se scoală, se apropie de dânsul, îl bate pe umăr şi îi zice, pe turceşte: „Dă-te jos, ascunde-te în odaia ta, dă jos perdeaua dela fereastră, zăvoreşte-ţi uşa şi să nu ieşi, oricare ar fi sgomotul pe care l-ai auzi, şi nici să deschizi uşa că, cine ştie, vei fi având şi tu vreun duşman între ai noştri",

- „La aceste vorbe mă trecură fiorii" povestea vistierul „şi, sărutând mâna paşii, ieşii. Când să mă duc spre uşa galeriei care duce la scări, văzui, pe ferestrele salonului, de-a-lungul uliţii Işlicarilor, (str. Carol de azi) venind o ceată mare de călăreţi. Era strălucitul cortegiu al lui Bimbaşa Sava şi al căpitanilor săi.

„Ajungând în capul scării, un başbuluc-başa[587] de delii[588] mă opreşte şi-mi zice: „nu e vreme, bre Mihai, să te duci acum în curte". Eu i-am răspuns paşa m a trimis până jos să-i aduc ceva. Ieşti pe uşă în galerie, care era cu geamlâcuri, şi zării porţile închise, căci Bimbaşa Sava, cu căpitanii Ghencea, Mihalcea şi cu ceata lui de arnăuţi, intraseră deja în curte. Îi văzui descălicând şi pornind câte trei să urce scara: în capul scării jos mă aflai faţă în faţă cu ei. Bimbaşa mă întrebă: „ce faci, nene Mihai? Ce face paşa?" Îi răspunsei că n'am intrat la paşă, şi ei păşiră înainte.

La uşa odăii paşei erau, în dreapta şi stânga, doi cavaşi[589], cu mâinile pe pistoale şi pe iatagane[590]; la uşa salonului, Sava fu întâmpinat de başbuluc-başa de manafi[591], cu căpitanii săi; acesta îi arătă uşa odăii paşei, şi-i zise „buiur" (poftim)! Sava porni ca să intre dar, deodată, se pomeni pe la spate cu o tăietură de iatagan pe gâtul său gol, şi căzu jos. Cei doi căpitani ai săi, îndată, fură împuşcaţi de celelalte agale[592].

După ce fură astfel omorîţi câte trei, paşa deschise uşa şi se uită la cadavrele lor îmbrăcate numai în fireturi şi aurărie. Imediat, turcimea ce se afla ascunsă în odăi, grajduri şi şoproane năvăli asupra arnăuţilor lui Sava, ce-şi plimbau caii prin curte. A urmat o ţăcăneală spăimântătoare până i-au măcelărit pe toţi, afară de unul, care scăpă prin fundul grădinii lui Bellu, trecu Dâmboviţa şi, prin întinsa grădină a palatului banului Dumitrache Ghica[593] (azi prefectura de Ilfov), ieşi în uliţa Mihai Vodă de unde, prin Gorgani[594] şi Cişmigiu,[595] ajunse la câmp şi ţinu o fugă necurmată până dincolo de Băneasa[596]; apoi, din pădure în pădure, abia putu scăpa prin Ploieşti şi Sinaia şi sosi la Braşov, unde era toată boierimea adunată, împreună cu mitropolitul Dionisie[597] şi Ilarion al Argeşului[598]. Acolo a povestit la toţi petrecania. Boierii i-au făcut o colectă adunându-i până la două mii de lei şi zicându-i: ,,Fii înţelept şi fă cum Dumnezeu te va lumina!"

Iar el, pe urmă, şi-a deschis într'un colţ de stradă o prăvălioară, unde vindea tabac de lanina[599]...

Arnăuţii ce mai rămăseseră în Bucureşti, de îndată ce aflară de moartea căpitanului lor, s'au închis cu toţii în biserica Olteni[600], vecină cu casele lui Bimbaşa, căci avea ziduri groase. Cât ai clipi din ochi. biserica fu înconjurată de trupele turceşti. începură schimburi de focuri. Arnăuţii după ce au întărit bine uşile şi ferestrele, intră în altar şi, găsind Sf. Cuminecătură[601] pe pristol[602], se împărtăşesc cu toţii. Apoi. ascunşi după ferestre, sau tupilaţi în clopotniţă, încep un foc ucigător împotriva turcilor. După un timp, muniţia le lipseşte, atunci îşi încarcă puştile cu rubielele turceşti[603] ce mai aveau prin chimiruri[604]. Spre seară, se sfârşesc şi rubielele. Pentru a termina odată cu aceşti disperaţi, care nu se predau, turcii aduc două tunuri, pe care le aşează unde-i azi strada Mitropolitul Ghenadie[605], fostă Labirint[606], şi trăgând de-a lungul actualei stradele a Zaverei, bat în biserică. Acoperişul de şindrilă ia foc, zidurile încep să se prăbuşească. Atunci, deodată, arnăuţii deschid uşile şi cu iataganul în mână încearcă să-şi croiască un drum printre Turci. Prea puţini scăpară, dar vieaţa le-a fost plătită cu multe vieţi turceşti.

A doua zi, drept răzbunare, Chehaia bey porunci măcelul tuturor grecilor din Bucureşti. Călăreţii turci goneau pe străzile oraşului şi, cum bănuiau pe vreunul că-i grec, îi tăiau capul, apoi, cu capul în mână, veneau la conacul[607] paşei, la casele lui Bellu. Aci, în capul scării de jos, era un casier, cu un sac mare de bani în faţa lui, care număra, oricui îi aducea un cap de grec, câte o monetă turcească de cinci lei, numită beşlic[608]. Spre amiază sacul se golise, iar lângă casier mormanul de capete ajunsese cât omul...

Astfel făcu carieră Gingir Efendi Chehaia Bey, Paşa Silistrei care, în primăvara anului 1822, întorcându-se cu toată oştirea lui la Silistra fu înaintat de Sultan la gradul de Paşă cu două tuiuri[609].

De acum trecuse zavera. Casele din Podul Mogoşoaei îşi recapătă liniştea şi boierul Bellu se înapoiază dela Braşov. Mai trăieşte câţiva ani şi moare în 1833, înmormântat fiind la Radu Vodă[610].

Lui îi urmează, în casele părinteşti, fiul său al treilea, Alexandru, căsătorit cu o Văcărească, nepoata fostului stăpânitor al caselor şi, după moartea lui Alexandru, fiul acestuia, Barbu. Era acesta fire cam ciudată, cârcotaş afară din cale, şi plăcere mai mare n'avea decât să se judece, şi nu era zi să nu primească citaţii şi să nu trimită portărei[611] dar, pe de altă parte, ce boier primitor, şi ce om darnic! La dânsul, masă întinsă pentru cine o veni, douăzeci, treizeci de inşi la masă, să poftească. Se povesteşte că într'o zi, la masă, între ciorbă şi rasol, boierul se aplecă spre vecinul lui: „la ascultă, coane cutare, cine-i ăla care stă acolo, în capul mesei, parcă nu l-am mai văzut pe aci? – Cum se face coane Barbule? Păi ăsta-i doar cutare, mănâncă la d-ta în toate joile, de vreo 20 de ani. – Aşaa! Bravo lui, răspunse Bellu, să fie sănătos şi să mai poftească". Şi boierul mai luă odată din rasol.

În 1865 Belii părăsesc bătrâna casă părintească, şi se mută în casele unde era

până mai ieri Ministerul Justiţiei. De acolo ieşea, în fiecare dimineaţă, pe la 11, conu Alexandru Belu, să-şi facă plimbarea, pe jos, pe Calea Victoriei. Sub braţ, ţinea un căţeluş galben şi, în mână, un bucheţel de flori, ghiocei, violete, trandafiri, după anotimp. Şi când întâlnea vreo cocoană frumoasă, se oprea, o saluta adânc şi îi oferea bucheţelul – şi apoi, repede, mai cumpăra unul, să fie, căci cocoane frumoase se întâlneau multe, şi toate se opreau de dragul lui Alexandru Belu, şi al florilor.

După plecarea Belilor, în casele lor se aşează blănăria Prager, care a rămas aci până mai deunăzi, când s a mutat în casă magazinul Sora[612].

PALATUL POŞTELOR

În faţa fostei blănării Prager[613] se deschide strada Carol, uliţă străveche. În vremurile de demult, când arterele Bucureştilor nu erau încă botezate, i se spunea, cam lung, „uliţa care duce spre poarta de sus a curţii domneşti”[614] – vechea curte domnească fiind, precum se ştie, pe locurile mărginite azi de străzile Şelari, Lipscani, Bărăţiei, calea Moşilor şi str. Halelor[615].

Prin mijlocul secolului al XVIII-lea când Curtea Veche, părăsită de voievozii[616] noştri, începuse treptat să se prăpădească, i se spune străzii: „uliţa dela banul Văcărescu” sau „dela domniţa Văcăreasca”, după moartea lui Enăchiţă.

Apoi, la începutul veacului trecut, oamenii îi schimbă numele după breasla negustorească care-şi deschisese tarabele în dreapta şi stânga, şi îi spun „uliţa işlicarilor”. Aci se făceau şi se vindeau acele stranii clopotniţe[617], în acelaşi timp veşmânt, podoabă şi semn distinctiv, în care străbunii noştri îşi băgau capul. Căci işlicul nu putea omul să-l poarte, ca pălăria noastră de azi, după cum îi venea mai bine, ci după teapa şi rangul lui.

Ciocoiaşii[618], calemgii[619], slugile boiereşti mai răsărite, negustorii cei mari, purtau işlic mic, de forma unui borcan întors cu gura în jos, de un diametru să tot fi fost de o jumătate de cot şi având pe deasupra o pernă mare, în patru colţuri, umplută cu bumbac sau cu păr de cal. Şi nici această coafură modestă n’o putea purta oricine, căci, spre pildă, starostele croitorilor, marele terzibaşa, cu işlicul în patru colţuri, grozav dispreţuia căciula de cazacliu[620] a cojocarului subţire care, la rândul lui, privea de sus în jos la căciula cu roată a bogasierului[621] şi la calpacul[622] de blană al armeanului ibrişimgiu[623].

Cu mult deasupra acestor oameni de rând, boierii tineri şi eleganţi purtau pe cap un glob rotund de hârşie[624] cenuşie, având aproape patru coţi circumferinţă, o

deschizătură prin care intra capul până deasupra sprâncenelor şi, în creştet, un fel de cuib de rândunică din postav, pe unde putea boierul să-şi apuce işlicul cu patru degete.

Boierii mai în vârstă purtau un işlic tot atât de umflat, numai că sfera era tăiată pe jumătate

În sfârşit sus, sus de tot, în înălţimile ameţitoare ale protipendadei, işlicele erau atât de colosale încât nu se găsea în tot oraşul butcă destul de încăpătoare ca să ducă împreună doi boieri mari, în costumul lor de ceremonie. Alecsandri, care mai apucase vremea işlicelor, ne povesteşte că dacă o pereche de postelnici se urcau în aceeaşi caleaşcă, işlicele lor fiind expuse a se turti sub desele izbituri, pentru a se feri, bieţii boieri se îndemnau să rămâie numai în fesuri, aşezând baloanele lor pe banca dinaintea trăsurii. „Şi nimic nu putea fi mai comic decât acea sindrofie de capete fără işlice, şi de işlice fără capete”...

Tot Alecsandri ne spune că din timpurile acelea a rămas cântecul:

> Ciocoiaşul, boier mic Poartă şlic[625] cât un mirtic Evghenistul,
> oboroacă Unde şoarecii se joacă...

Atât de mult s’a schimbat limba noastră în o sută de ani, încât e uneori nevoie s’o tălmăcim. Cine mai ştie azi că mirticul[626] e a zecea parte dintr’o baniţă[627], evghenistul un aristocrat şi oboroaca[628] sau oborocul un coş mare pe care-l fac pădurarii din coajă de brad?

Odată cu domniile ultimilor fanarioţi, vijelia revoluţiunii franceze ajunse, ca o adiere slabă, până în Ţara Românească. Işlicele tinere se adună prin pivniţele[629] dela Sf. Gheorghe Nou – „localurile” de pe atunci – să cânte în cor pe greceşte, Marsilieza lui Rhigas[630] şi „la Carmagnole”.

> Dansons la Carmagnole[631]
> Vive le son Du canon...

„Apelpisiţii”[632] pronunţau se vede, „fif le son”, şi le-a rămas numele!: filfisoni[633]. Şi când, în uliţa Işlicarilor, îşi luă locuinţa consulul francez – cel dintâi, cetăţeanul Emile Gaudin, îşi făcuse intrarea încă din 1795 – filfizonii, din dragoste pentru Franţa, cerură ca uliţa să fie numită: „uliţa Franceză”.

Şi aşa s’a numit strada o jumătate de veac. Dar în 1871[634] din nou răsună „Marsilieza” în Bucureşti. Parcă victoriile armatelor germane întăriseră încă vechea noastră dragoste pentru Franţa. Cântecul, însă, se cânta prea tare, pentru vremurile acelea şi s’ar fi putut auzi prea departe. Municipalitatea, înţeleaptă, schimbă atunci numele străzii, şi îi zise „Strada Carol”.

Pe întinsul loc mărginit azi de Calea Victoriei şi străzile Carol, Smârdan şi Stavropoleos, era, odinioară, vechea vatră a Bălăcenilor[635]. De când s’au aşezat aci Bălăcenii? Un cântec vechiu spune că Domnul care a descălecat Bucureştii, se sfătuia cu un Bălăceanu unde să aşeze oraşul

> Şi Bălăceanu zicea Să-l facă la Balaci[636] Că sunt ziduri începute

Măre! Şi neisprăvite

Dar Voevodul[637] a făcut Bucureştiul lângă Dâmboviţa,

Că e apă de spălat
Şi câmp mare de-alergat!

Şi, de bună seamă, a dat lui Bălăceanu loc întins lângă curtea lui, pe care să-şi facă casă mare şi paraclis, că boieri mai mari ca dânsul nu erau nu pomeneşte cronica ţării de Bălăceanu Constantin[638], care era capul oştilor lui Mircea cel Mare? Şi n'o fi fost acest Constantin nepotul sau strănepotul lui Balaciu „cu capul negru", care s'a luptat ca un leu în Serbia, în timpul lui Radu Negru, şi pe care-l pomenesc baladele sârbeşti? Căci erau toţi „nebuni de vitejie", spune cronicarul.

Poate că până în ziua de azi şi-ar fi păstrat Bălăcenii locul lor din podul Mogoşoaiei dacă Constantin Brâncoveanu n'ar fi nutrit o ură[639] adâncă împotriva lui Constantin Aga Bălăceanu. Şi îl ura fiindcă era ginerele duşmanului său de moarte, Şerban Vodă Cantacuzino, fiindcă adusese pe nemţi în ţară cu gândul să-l răstoarne pe Brâncoveanu şi, cine ştie, poate fiindcă îi era vecin, pe vremea aceea curţile Brâncoveneşti şi Bălăceneşti fiind megieşe.

Anul 1690 văzu prăbuşirea Bălăcenilor. După ce Constantin Aga fu ucis în bătălia dela Zărneşti[640], Vodă porunci să i se taie capul şi să-l aducă în Bucureşti. Şi mai porunci să se dărâme casele Bălăceanului, şi să fie făcute una cu pământul, iar pe locul lor să se aşeze capul. înfipt într'o suliţă.[641]

A stat capul un an şi jumătate în ploaie şi în soare, „la vedenia şi spaima trecătorilor". Şi apoi. când nu mai era decât o ţeastă albă, l-au aruncat, Dumnezeu ştie unde.

Apoi Brâncoveanu confiscă locul în folosul său. Dar amintirea vechilor stăpânitori a rămas multă vreme vie în popor care, până prin jumătatea veacului trecut, mai zicea încă: mahalaua Bălăceanului, locul Bălăceanului, biserica Bălăceanului...

Pe cea mai mare parte a locului confiscat, Constantin Brâncoveanu ridică hanul care până la dărâmare i-a purtat numele: Hanul lui Constantin Vodă.[642]

Era un han mare, bine clădit; călătorii îl citează întotdeauna al doilea după hanul lui Şerban Vodă. În mijlocul lui, o bisericuţă ridicată, unii spun de Brâncoveanu, alţii spun de Bălăceni, pentru iertarea păcatelor lui Constantin Aga. Altfel semăna cu celelalte hanuri mari, pomenite de Ion Ghica:

„Curţi mari, pătrate, cu zidurile înalte şi tari de jurîmprejur, cu porţi groase de stejar, căptuşite cu fier, legate în piroane, şine şi lanţuri, cu clopotniţă deasupra gangului; în mijlocul curţii, biserica, ocolită de case tari de zid; compartimente unele lângă altele, fiecare cu pivniţă adâncă, cu magazie boltită, cu uşi de fier scoase pe o galerie cu arcade, pe coloane de piatră, cu capiteluri pe deasupra, cu odăi toate cu ferestrele şi cu uşile pe un pridvor care ocolea hanul dintr'un capăt

până într'altul, comunicând cu două scări mari, acoperite, faţă în faţă una cu alta: totul în stil italian, tipul adoptat pretutindeni în Archipel[643] şi în Marea Neagră, pe unde genovezii[644] aveau [645] contoare .

Unele erau doar antrepozite de mărfuri, altele erau şi hoteluri pentru călători, în sfârşit cele care înconjurau o mănăstire ca Sf. Gheorghe Nou, Stavropoleos[646], Sf. Ion, adăposteau, într'o aripă, chiliile călugărilor şi locuinţa egumenilor.

Cu timpul, grozavele ziduri ale hanurilor s'au spart, pe ici pe colo, şi prăvăliile au început să se aşeze cu faţa la stradă. În loc să meargă negustorul – cupeţul cum i se spunea – la boier acasă, cu bocceaua cu mărfuri în spinare, a început boierul, şi mai ales boieroaica, să meargă la negustor. Astfel se făcu, încetul cu încetul, transiţiunea dela „han" la magazinul de azi. Dar când s'a născut de-a-binelea prăvălia şi hotelul, a murit şi hanul.

Pe la 1850 vechea clădire a lui Constantin Vodă îşi trăgea sufletul. În 1856 începe dărâmarea; dar o parte din zidurile din fund s'au mai văzut, până când a început să se clădească Palatul Poştei[647].

Pe locul unde stătuse în prepeleac[648] capul lui Bălăceanu, vin să se aşeze antreprenori de spectacole. În 1857 se deschide aci un fel de Cafe Concert, „Walhalla"[649]. De inaugurare, se joacă o revistă vodevil, care la un moment dat reprezenta o scenă într'un închipuit parlament turcesc. Se râdea grozav, se râdea chiar atât de tare, încât hohotele ajungând la urechea consulului turcesc, acesta porunci nu numai să se scoată piesa de pe afiş, dar să se închiză şi localul.

Astfel fu curmată scurta vieaţă a „Walhallei". În locul ei se aşează, câţiva ani mai târziu, circul Soulié care, în 1861, pentru ziua de naştere a lui Cuza, anunţă: „Pentru aniversarea Alteţei Sale Serenisime Alexandru Ion I. Cuza vor avea loc la Circul Soulié o mare cursă naţională română întitulată „Unirea Principatelor" executată de domnişoarele Clementina şi Olga Soulié. Subiectul: Zeiţele Principatelor încearcă să se unească, le împiedecă însă geniul Discordiei, dar acesta este răpus, şi zeiţele se unesc, sub steagul naţional, în strigătul de „Trăiască România".

În 1866, se aşează în piaţa Constantin-Vodă. căci aşa se spunea maidanului, într'o clădire definitivă de lemn, faimosul circ Suhr[650], care în zăduful lui Iulie, începe cu acest program sensaţional:

1. Grand voltige académique reprezentat de mai mulţi domni şi doamne de societate.
2. Înalta şcoală de hăţuri lungi, de d-l Cloh.
3. Le Miracle Persiennes (?) gimnastică executată de Lengs şi Pickardi.
4. Intrarea gimnastică a d-lui Anthony.
5. „Avântul amorului" reprezentat de d-l Cristens. şi d-rele Cec, Ana, Paulina şi Josefina Dubsky;
6. D-ra Paulina Suhr în paşii săi extraordinari şi pozele academice pe cal;
7. Arlechin come statua, pantomimă comică;

8. Asaltul Malakofului[651], cele mai grele sărituri şi salturi mortale dintr'un turn luminat cu foc bengal şi focuri de artificii.

Nu s'ar găsi azi, în toată ţara, un pictor să ne redea o seară la circul Suhr, acu 80 ani? O, redingote[652] pe talie, pantaloni pepita, ghete de lac cu gumilastic[653], lavaliere, jobenuri[654], favoriţi şi imperiale[655], monocluri cu ramă şi cu şnur[656]; şi voi, malacofuri[657], rochi de taffetas[658] evantaiuri şi bucheţele, charlotte[659] şi cabrioleuri[660], o bunici şi bunice care pe atunci eraţi tineri, vorbeaţi franţuzeşte în lumina palpitândă a gazului aerian[661], şi făceaţi un haz nespus la „Avântul amorului" şi „Asaltul Malakofului"!

Şi câte drame de gelozie, în drum spre casă, datorite „pozelor academice ale d-rei Suhr"! Căci Paulina era frumoasă şi, zice-se, cuminte. În zadar, un roi de adoratori îi oferea, în fiecare seară, bomboane dela Fialkovsky[662] şi buchete strânse în hârtie dantelată, d-ra Suhr rămânea rece; până ce într'o zi se hotărî, alese dintre toţi admiratorii pe prinţul G.[663], îi dădu inima şi mâna, şi mai târziu o fiică, azi soţia unui general român...[664]

Căsătoria d-rei Suhr fu şi semnalul de închidere a circului. Din toată trupa lui Suhr, nu mai regăsim în Bucureşti, după câţiva ani, decât pe Paulina Dubski, Ana şi Josefina găsindu-şi, se vede, norocul aiurea. De data asta, Paulina era steaua circului Dersein, şi reprezentaţiile aveau loc pe piaţa Sărindarului[665]. Iar în acel an, pe piaţa Constantin Vodă juca circul Hütemann[666], rivalul lui Dersein. Şi avea şi el o stea, pe d-ra Henriette, fiica directorului, pe care a cântat-o Caragiale în „Bonbon"[667], numele nuvelei şi al armăsarului arăbesc al d-rei.

După un timp, plecă şi Hütemann din Bucureşti, pentru totdeauna. De acum, pe pustia piaţă Constantin Vodă, se aşează tablalele[668] simigiilor[669], şi cofele[670] bragagiilor[671]. Locul fiind întins, oratorii publici îl aleg pentru întruniri. „Când eram prin cl. Vl-a", îmi povestea odată Nae Papadat „fugeam dela Sf. Sava şi veneam aci, să-l ascultăm pe Fleva[672] care vorbea poporului. Îl ascultam, nemişcaţi, hipnotizaţi în admiraţia noastră, până ce, într'o zi, ne umflară pe la spate bătăuşii lui Hiotu[673], pe atunci prefectul poliţiei, şi ne-au bătut de ne-au smintit, să ne înveţe minte; dar la întrunirea următoare tot noi aplaudam mai tare, numai că ne căptuşisem fundul pantalonului cu jurnale vechi"...

În sfârşit, în 1894 se încep, de către arhitectul Săvulescu[674] lucrările pentru Palatul Poştelor. A fost inaugurat în toamna anului 1900. Ocupă 8000 de mp. şi a costat peste 4.000.000 lei aur. E, precum se vede, o zidire mare, impunătoare, şi seamănă cam mult cu palatul Poştelor Federale dela Geneva, – dar lucrul e fără importanţă...

Dacă acuma îl ocolim, încet, şi cu gândul la vremurile trecute, amintirile trecute, amintirile se ridică de sub picioare, ca potârnichile.

S'o luăm pe strada Carol, şi să ne oprim la încrucişarea ei cu strada Poştei. E aci, ca să zic aşa, un punct „fatal" în viaţa Bucureştilor.

În anul 1847, pe acest loc se mai ridicau vechile case ale stolnicesei

Drugănescu[675], care acum erau stăpânite de nepoată-sa, Zinca Drugănescu, fiica căminarului Gheorghe. Din prima ei căsătorie, cu Nicolae Filipescu, Zinca avusese un băiat care, în anul de care vorbim, tocmai împlinise 11 ani. Se povestea mai târziu în neam că, pe când fiică-sa era însărcinată, căminarul Gheorghe pusese pe o ţigancă ce o avea în curte să-i spuie zodia.

- „Fata are să-ţi nască un nepot care o să fie prilej de mare nenorocire", zise ţiganca. Speriat din cale afară, căminarul se rugă de moaşă, făgăduind şi bani mulţi, să întârzie cât va putea, sau să împiedece, naşterea copilului. Dar, pe atunci, nu prea se făceau treburi d'astea. La timpul ce-i fusese sortit, băiatul sosi pe lume şi i se puse numele Costache.

În ziua de Paşti, 23 Martie 1847, copilul se juca prin casă. Dintr'o cheie mare pe care o umpluse cu iarbă de puşcă, îşi făcuse pistol. Ce a făcut, ce a dres, nu s'a ştiut niciodată, dar deodată, când se afla lângă ferestrele salonului, pistolul luă foc. Într'o clipă perdeaua se aprinse, dela perdea focul trecu la tavanul de lemn, în curând arde toată casa. Afară, vântul sufla în vijelie; focul se întinse cu o repeziciune grozavă, acoperişurile caselor, de şindrilă cum erau pe atunci, se aprind unul după altul, strada Franceză e un râu de foc care cuprinde mahalaua, apoi mahalale învecinate... spre seară ardea tot oraşul.

„Focul cel mare" cum i s-a spus de atunci, ţinu trei zile şi trei nopţi. S'a mistuit în flăcări a treia parte a oraşului, cea mai deasă şi cea mai bogată. De atunci şi-au schimbat Bucureştii faţa.

Copilul scăpase neatins. Ce s'a făcut mai apoi cu dânsul, nu e bine lămurit. Bunicul meu, Lăcusteanu, – văr al doilea cu pricopsitul de Costache – scrie că băiatul fiind trimis mai apoi la Genova pentru învăţătură a murit acolo de ftizie la vârsta de 17-18 ani.

Conu Nae Tătăranu[676] povestea însă că Costache s'a întors din Italia, pe

 la 1860, sănătos voinic dar stricat, zurbagiu şi pornit pe scandaluri. Într'o seară, la club, s'a apucat să-l înjure pe căpitanul Vidraşcu care, fără a sta mult de vorbă, îi trimise martori a doua zi. Duelul ar fi avut loc în grădina caselor lui Iancu Manu[677], pe locul unde e azi Fundaţia Carol.[678] Vidraşcu era trăgător vestit şi-l împuşcă pe Filipescu în ficat. Până să-l ducă la spitalul Colţei, încetase din viaţă!

Pistoalele duelului s'ar mai vedea şi azi în conacul Vidraşcilor de la Blânzi[679]. Sunt puse cruce pe zid, într'o frumoasă casă bătrânească, plină de pisici. Doctorul Severeanu[680] povesteşte, şi dânsul, duelul în „Amintirile" sale (v. II p. 231); pe Filipescu însă îl numeşte Drugănescu, după numele mamei.

Să nu fie, atât la conul Nae Tătăranu, cât şi la Dr. Severeanu, o confuzie între copilul mort la Genova, de care vorbeşte bunicul meu, şi un văr al lui, căpitanul Alexandru Drugănescu, fiul lui Iancu, căsătorit cu fiica Turnavitului din Roşiorii de Vede?

Mama lui Costache a mai trăit până la 1870. Mumă-mea, care a mai apucat-o, îmi povestea că, din vestita ei frumuseţe, „tanti Zinca" mai păstrase, până la adânci bătrâneţe, doi ochi negri minunaţi. Şi avea veşnic zâmbetul pe buze, deşi nu avusese o viaţă fericită. Fusese căsătorită de trei ori, mai întâi cu Nicolae Filipescu, tatăl băiatului, apoi cu Aristarki, principe de Samos, în sfârşit cu un general de cazaci Grecov care o părăsi pe la 1860, înapoindu-se pentru totdeauna în Rusia. Coana Zinca era inteligentă, şi avea o conversaţie plăcută. Numai despre fiul ei nu vorbea niciodată.

SFÂNTUL DUMITRU

Din fostul loc al Drugăneascăi intrăm de-a-dreptul pe poartă la Sf. Dumitru[681].

S'ar putea vedea aci ca o răzbunare a soartei. Pe când orice urmă a pierit aci din construcţiile lui Constantin Brâncoveanu, uneori i se mai spune şi azi, bisericii, biserica Bălăceanului.

Din timpurile cele mai vechi lăcaşul, cu hramul Sf. Dumitru izvorîtorul de mir, e numit „al vornicului Badea Bălăceanul". O fi făcut-o vornicul ca paraclis[682] al caselor sale, sau o fi reparat-o numai, nu se ştie bine. Badea Bălăceanul Contoşul, poreclit Uşurelul[683], era tatăl lui Constantin Aga, cel ucis la Zărneşti. I se spunea Uşurelul fiindcă, într'o zi şi o noapte, a ajuns călare dela Bucureşti la Iaşi, cu o scrisoare către Domnul Moldovei care scăpa dela o moarte sigură doi fraţi Cantacuzini, prieteni de-ai lui buni.

Nu prea se ştie însă de ce i se spunea Contoşul.[684] Unii zic că Bălăceanu, cel dintâi român înnobilat[685] de Sf. Imperiu Romano-Germanic, şi-a românizat titlul de Graf[686] făcând „Conteş" din latinul „Comes" şi italianul „Conte"; alţii, însă, afirmă că porecla i s'a pus deoarece dânsul, cel dintâi, a purtat la noi în ţară haina pe atunci la modă numită „contoş".

Conteş sau Contoş, dânsul este cel care a făcut biserica, din piatră, în I674.

În curând, biserica Sf. Dumitru se mai numi şi biserica de Jurământ, căci intr insa se legau jurătorii, sub grea afurisenie, incmgându-se, pe pragul altarului, cu „brâul Maicii Domnului"[687].

În veacul al XVIII-lea, Sf. Dumitru e una din bisericile mai cu vază din Bucureşti. Fiind trecută în rândul bisericilor domneşti, Vodă Caragea îi dă voie să aibă sobă[688].

Cu timpul, lăcaşul începu să se prăpădească. La 1819 îl repară episcopul Costandie Filitti[689] al Buzăului. Ne-a rămas contractul încheiat atunci cu meşterul ungur Joja Weltz. Turnul[690] urma să fie de lemn, dar tencuit pe dinăuntru şi pe dinafară, tencuiala fiind „cu meşteşugul nemţesc". Se prevăd „coloane" şi „ciubuce"[691] „frumoase, nemţeşti" şi un „frontispiţiu"[692] tot nemţesc, bineînţeles. Controlul întregei lucrări îl are însă „jupân Ioniţă, arhitectonul"[693].

În marele foc dela 1847, arde acoperişul bisericii astfel restaurate şi toată lemnăria, apoi, cu timpul, pe ici, pe colo, zidurile încep să se surpe, azi cade o cărămidă, mâine alta, astfel încât înainte de războiul cel mare, biserica ajunsese o ruină. Atunci, prin străduinţele d-lui Ion Filitti[694], strănepotul episcopului Constandie, biserica Sf. Dumitru a fost refăcută, precum se vede astăzi.

Clădirile preoţeşti ce înconjurau biserica au dispărut de mult. Dar răsfoind catagrafia[695] din 1825, care le înşiră pe toate, parcă intrăm cu gândul în încăperile acelea simple şi dărăpănate, cu umila lor gospodărie... Se destupă sticluţa cu parfumul trecutului, şi ne sunt înaintea ochilor „casele arhiereşti[696] de zid, pe pivniţă boltită, învelite cu şindrilă de brad veche, cu galerie dinainte pardosită cu scânduri, cu patru odăi şi o cămăruţă. Sub scară o odăiţă, cum şi în gârliţă[697] o odaie pentru chelar[698] şi un beci vărzărie"[699]. Apoi „perechea de case în dosul bisericii aşezate, cu trei odăi în tindă pardosite cu cărămizi, învelite cu şindrilă, dinainte cu straşina ieşită ca în chip de pridvoraş. Două „plimbări"[700] sub acelaşi acoperiş de scânduri, oareşce depărtate de casă".

„În şopron o caretă veche, stricată, încât nu este de a se mai metahirisi[701], o sanie însă tălpile cu arcuri fără coş[702], o pereche hamuri vechi stricate...

„În odaia cea mare, două mindire[703] cu perne de jur împrejur, pânză de Braşov umplută cu păr de bou, un cearceaf deasupra de batistă, două saltele mici în colţuri cu câte două perne de cit tivit[704], două macaturi[705] deasupra acestora, iarăşi de cit, 12 scaune de lemn prost, îmbrăcate şase cu muşama

 verde şi şase cu muşama neagră, 4 icoane împărăteşti, şase tingiri o tigaie[706], un ciur, două linguri de aramă, o râzătoare, un satâr, o piuă de cafea[707] din cireş cu pisălogul ei, trei sfeşnice de tumbac cu două perechi mucări, două tăviţe, 7 talere de farfurii vechi, 8 carafe de sticlă[708] cu 5 pahare, 2 clondire[709] de oţet şi două seci.

„Şi o casă iarăşi, la pod, în care şedea preoteasa, şi o casă la altarul bisericii peste drum, veche, cu învelitoare veche, stricată; şade popa Gheorghe înăuntru”...

Şi, citind din catastif[710], îţi zboară gândul spre vremurile apuse, spre vechile case cu straşina ieşită,... şi te întrebi, de ce oare n’o fi şezut popa Gheorghe cu preoteasa.

Azi au pierit vechile case şi biserica se înalţă, singuratică, în întinsa-i curte. Că-i frumoasă e greu de spus; ce binefăcătoare ar fi, la picioarele ei, câteva răsaduri de viţă sălbatică, zorele sau clematite, care s’o acopere curând sub verdea lor perdea. Curtea din jurul ei, care ar putea fi o grădină de basm[711], e doar un maidan pustiu; nici măcar o salcie să-şi plângă foile pe coloana mormântală[712] ce se ridică, albă şi goală, lângă biserică. Sub dânsa îşi dorm somnul de veci Alexandru Faca, 1805-1846, şi Dimitrie Castriş, 1808-1829 (poate fiul proprietăresei hanului Castrişoaei de care vom pomeni mai departe), pentru care a fost făcut epitaful[713] în versuri romantice săpat pe una din feţele monumentului:

> În primăvara vieţei, în visul fericirii, Când toate zâmbitoare
> s’arată unui june, Eream razim al casei, nădejdea unei mume.
> Securea morţii însă trunchiază acest reazăm, Şi candela nădejdii
> în focul ei o stinse, Şi lacrămile mamei nu pot s-o mai aprinză.

Aşa cum este astăzi, biserica mai că n’ar avea pentru ce să fie cercetată. Şi totuşi, dacă printre cei ce mă vor citi sunt oameni iubitori de vechi odoare bisericeşti[714] să se roage de părintele Dumitru Popescu să le arate ce a mai rămas din zestrea bisericii. Vor vedea, între altele, un minunat artofor[715] de argint, rămas de la mitropolitul Dosoftei Filitti[716], şi un chivot, tot de argint, în care sunt păstrate patru bucăţi din moaştele Sfântului Nicanor[717]. Adaug, pentru curioşii de hagiografie[718], că cuviosul Nicanor a trăit, ca pustnic[719], pe Muntele Calistrat, lângă Grebena, în Macedonia[720], că a făcut minuni multe şi că s’a săvârşit întru Domnul în anul mântuirii 1419.

În sfârşit, amatorii de muzică religioasă ar putea veni la Sf. Dumitru dumineca dimineaţa unde, în timpul slujbei, cântă un cor bun, alcătuit numai de funcţionari şi funcţionare dela P.T.T.[721]. Aceştia urmează, poate fără să ştie, o veche tradiţiune a locului, căci unde e azi aripa din spre miazăzi

a Poştei a fost, în veacul al XVIII-lea, o şcoală grecească de „muzichie” şi mai târziu, în 1865, s’a deschis aci primul Conservator de Muzică[722]. Un conservatoraş modest, al cărui inventar, la înfiinţarea lui, arată că toată averea instrumentală se compunea din „8 viori mari, 2 mici fără arcuşe, 2 alto-viole cu arcuşuri stricate, un contrabas (rău), un arcuş şi un piano vechi...”

STAVROPOLEOS

Dacă luăm în sus strada Poştei, care taie de-a-curmezişul vechiul loc bălăcenesc, ajungem în faţa bisericii Stavropoleos[723]. Pitită, ca la adăpostul zidurilor înalte a caselor ce o umbresc, e ca o bijuterie în teaca ei. Şi îi mulţumeşti, în gând, grecului Ioanichie[724] care a făcut-o atât de frumoasă.

Acest Ioanichie care, la începutul veacului al XVIII-lea, era tânăr călugăr la Mănăstirea Goura[725] din eparhia Pogoniani, părăsi într’o zi mănăstirea şi plecă în lume să cerşească. După multă călătorie, şi ispitit de belşugul din ţara noastră, sosi într’o zi în Bucureşti, şi se aşeză la biserica lui Ghiorma Banul[726], unde e azi clădirea Băncii Generale[727], pe Str. Stavropoleos. Aci, fiind om deştept, ajunse în curând arhimandrit, făcu, se vede, şi oarecare avere şi, în 1722, cumpără dela jupâneasa Despa, văduva Cârstii Popescu, locul de peste drum, în întindere de 27 stânjeni pe 22. Pe acest loc îşi făcu mai întâi cuviosul un han, ca să-i aducă venit, apoi, pentru dânsul, o casă prea frumoasă cu pivniţă pentru vinuri şi cârciumă şi, în sfârşit, fiindcă aşa se cuvenea, făcu şi biserica pe care o vedem şi azi.

Dar biserica pare, dela început parcă, sortită să nu fie la largul ei: locul e hotărît prea strâmt, şi Ioanichie e nevoit să ceară vecinului, serdarul Grecianu, să-i vânză un stânjen de loc „ca să-i încapă altarul”.

Şi, la 30 octomvrie 1724, iată biserică ridicată. Iar, după doi ani, Ioanichie fiind înălţat la rangul de Mitropolit de Stavropoleos – unde de altminteri nu fusese şi nu va merge niciodată – biserica se numi Stavropoleos, până în ziua de azi.

În amintirea mănăstirii unde îmbrăcase haina călugărească, Ioanichie dărui pe veci biserica, hanul şi casa de alături Mănăstirii Goura[728]. Şi apoi muri în pace, în 1742, şi fu înmormântat în biserica făcută de dânsul. Azi, piatra de pe mormânt a fost ridicată şi aşezată de-a-lungul zidului de răsărit al muzeului[729], în curtea bisericii.

În curând, Stavropoleos avea să aibă soarta tuturor lăcaşurilor de rugăciune din Bucureşti. Cutremurele din 1790, 1793, 1794, mai ales „cutremurul mare” din 1802, îi aduce stricăciuni însemnate, cel din 1838 îi strică turla, care trebueşte dărâmată doi ani mai târziu. Întruna din încăperile dărăpănate ale hanului găsim,

tot în acelaşi an, şcoala grecească[730] a dascălilor Mihai şi Simon Cristidis, care număra 38 de şcolari!

În 1858, în sfârşit, arhitectul Slater[731] arată că clădirea ameninţând cu prăbuşirea trebueşte restaurată şi că restaurarea ar costa 4000 galbeni[732]. Există o fotografie din acea epocă; e luată cam din mijlocul actualei străzi a Poştei. Hanul era în picioare. Pe stânga, unde e azi trotuarul străzii Stavropoleos, o poartă mare, boltită, cu streaşină; în curtea, pavată cu piatră de râu, ici şi colo nişte butoaie goale; la dreapta bisericii, case de ţară, cu pridvor înalt; în tinda bisericii, stă rezemat un popă de vorbă cu doi domni, purtând păr lung, [733]
barbă, redingotă, cravată neagră şi pălărie joben ...

De atunci, au mai trecut 40 de ani, până ce Ministerul se hotărăşte să însărcineze cu restaurarea pe defunctul arhitect Mincu[734] ,care, până la moartea sa prea timpurie, întâmplată în 1912, a lucrat cu râvnă, dragoste şi pricepere, la vechiul lăcaş al lui Ioanichie.

Astăzi, lucrările continuă, cu elevii şi urmaşii lui Mincu, arhitectul Zagoritz[735] şi pictorul Damian[736]. Sub dalta şi penelul lor biserica îşi revine treptat, ca un bolnav ce se însănătoşeşte.

Şi, cât de grăbit vei fi trecând pe lângă dânsa, gingăşia ei te ţine, fără să vrei, în loc. Stavropoleos e o reuşită rară, chiar în arta brâncovenească, atât de bogată în reuşite.

Aş stătui însă pe cei ce vor, într'adevăr, s'o „vază", să citească mai întâi studiul definitiv publicat de domnul Nedioglu[737] în „Buletinul Monumentelor Istorice"[738], sau articolul domnului Prof. Simionescu[739] în „Lecturi Geografice", sau cele scrise de domnul G.M. Cantacuzino[740] în „Arcade şi Firide". Câteşitrei autorii cunosc adânc cele despre ce vorbesc; şi au ştiut să privească.

Şi, după aceea, mergeţi şi vă opriţi, un sfert de ceas, în faţa bisericii lui Ioanichie Stavropolitul...

CASA DE DEPUNERI

Or mai fi mulţi astăzi care, trecând dinaintea Casei de Depuneri[741], peste drum de Poştă, îşi dau seama că era aci, până mai deunăzi, unul din cele mai vechi, din cele mai lăudate, din cele mai căutate lăcaşuri de rugăciune din Ţara Românească?

Că aci se ridica o biserică, cu hramul lui Sf. Ion cel Mare, care dăinuia încă din timpurile lui Mihnea Turcitul[742] şi ale lui Mihai Viteazul[743], fiind făcută de Andrei Vistierul, ce fusese boier în divanul acestor domni?

O făcuse micuţă, şi poate doar din lemn, ca mai toate bisericile vechi

bucureştene, întru începutul lor; aşa încât, de abia după un veac, biserica se năruе.

Dar câtă întindere de loc, de jurîmprejur! Într'un act din 1666 – publicat de domnul Nicolăiassa[744] în „Bucureştii Vechi"[745], – Gherghina, judeţul[746] „oraşului Bucureşti" cu 12 pârgari[747] şi cu preoţi şi cu bătrânii oraşului, adunându-se din porunca lui Leon Vodă[748] şi la cererea părintelui egumen Atanasie, pentru a „descoperi"[749] locurile Sfintei Mănăstiri, care fuseseră „împresurate"[750] (încălcate) de multă vreme, scriu că astfel au aflat, cu sufletele lor, moşia sfintei Monastiri: „Din spre oraş, din Podul ce trece Dâmboviţa spre Monastirea lui Mihai Vodă[751]; din capul podului despre oraş, pe lângă gardul Panei Comisul, pre vale în sus, pre lângă iar gardul lui Pană Spătarul Filpescul. Şi merge pre grădina lui Dumitraşcu Logofătul, până în gardul Mănăstirii Sărindarului[752]. Şi merge pre din jos de Cruce, peste pârâu, până în Dâmboviţa, până în vadul Cailor[753], până unde am pus şi seamne[754]. Şi le-am împietrit peste tot cum să se ştie moşia sfintei Monăstiri a lui Sfeti Ioan".

Din Mihai Vodă până în Sărindar, cu adevărat „moşie"!

În 1703, mica biserică năruită este refăcută de un urmaş al lui Andrei Vistierul, de Radu Golescu, cu fiicele lui Zoiţa şi Ana ajutaţi fiind de marele făcător de biserici, de Vodă Constantin Brâncoveanu.

Era o biserică frumoasă, ca toate lăcaşurile brâncoveneşti, având pridvor cu trei arcade, pe patru stâlpi ciopliţi cu măestrie... De jur împrejur, cuprinzând cam perimetrul actualei grădini a Casei de Depuneri, un han mare, în care locuiau, pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea, negustori vestiţi ca Psalida, Pondichi, Hagi[755]-Ianuş, Temali, Gudin şi vestitul Chiurcubaşa, cojocarul lui Vodă şi Scarlat Scanavi, neguţătorul de şaluri...

Dar nu pentru vechimea ei, nici pentru frumuseţea ei, şi nici pentru hanurile ei era biserica atât de cercetată, şi nici chiar pentru că însuşi Patriarhul Macarie al Ierusalimului[756] făcuse slujba întrînsa în vremea lui Constantin Vodă[757], dar fiindcă era, înaintea tuturora, biserică tămăduitoare de boale şi făcătoare de minuni. Aci, la Sf. Ion, căruia i se mai spunea şi Predetici sau înainte mergătorul, şi Cârstiţel adică Botezătorul, alerga omul, de avea bolnavi greu în casă; făcea o sfeştanie[758] sau mai multe şi apoi, încărcat cu anafură[759], aghiazmă[760] şi mir[761], şi cu un şiret de bumbac pe care erau înnodate evangheliile ce se citesc la caz de boală, se înapoia la căpătâiul bolnavului. Mirul i-l punea la cap, anafura i-o dădea să mănânce şi aghiazma s'o bea, găitanul[762] cu noduri i-l atârna de gât, şi bolnavul se însănătoşea, dacă nu se miluia D-zeu să-l cheme la dânsul.

Iar, pentru cazurile speciale de brâncă[763], preoţii dela Sf. loan mai ştiau un leac ce nu da greş, şi anume făceau pe umflătură semnul Crucii cu cerneală.

Oricare ar fi fost tratamentul cuvioşilor părinţi dela Sf. loan, se lua mai uşor decât cele prescrise pe atunci de babe, sau de puţinii doctori ce se pripăşeau pe la noi. Căci până pe la începutul veacului, când au început, unul câte unul să vie în ţară doctori adevăraţi ca Rizu[764], Gheorghiade[765], Darvari[766] Filitti[767] Esarhu[768] Arsachi[769] etc în tot Bucurestiul nn^nai "Vodă arvar , LL , sar^x , rsac , etc., A A ncnleşLn A num ma o îşi avea, uneori, doftorul şi spiţerul[770] lui. Iar pentru nemţi

şi unguri scrie Papazoglu, „era doctorul Baret[771], un arhimandrit catolic, parohul Bărăţiei[772], care ştia prea bine una şi singura doctorie, anume a tămădui pe ofticoşi cu broaşte ţestoase, şi iată cum: avea într'o încăpere 50-100 de broaşte pe care le hrănea numai cu dulceaţă de trandafiri; la un caz de oftică, le tăia capetele şi picioarele, iar trunchiurile le fierbea; zeama o dădea drept decoct şi carnea o usca şi-o ardea, făcând-o prafuri, şi o dădea pe urmă sub această formă la bolnavi"...

Nu ştiu dacă prafurile lui Baret s'ar mai fi vândut la drogheria – de bună seamă cea dintâi din Bucureşti – al cărui anunţ în „Curierul Românesc" din 25 martie 1828 sună astfel:

„Prin privileghiurile marilor autorităţi medicale dela Rusia[773], şi prin găsirea cu cale a comisiilor medicinale din Valahia şi Moldova, se vând cosmeticele şi compoziţiile chimice următoare, născocite de I. de Miler[774]:

1. O doftorie care face să înceteze îndată oricare durere de dinţi;
2. Alifie de frumuseţe prin care pieliţa se face albă, netedă, şi răspândeşte vioiciune peste faţă;
3. Minunată compoziţie spre a întări părul şi a-l face să crească de isnoavă[775];
4. Compresă (legătură) pentru durere de cap;
5. Plasturi pentru negi;
6. Pomadă de mustăţi castanii, negre şi bălane[776].

Magazia este în uliţa Franţuzească, sub casele doctorului Mihalake Darvaris[777], în prăvălia doamnei Madam Lucovici, Nr. 1721".

În 1837 dăm de primul dentist, care-şi anunţă astfel stabilirea în Bucureşti:

„Sosind de curând în această capitală jos iscălitul dentist (doftor de dinţi) cu documenturi medicale din Rosia[778], primind dela Comitetul său din Bucureşti, învoirea de a practica acest meşteşug, cu cinste înştiinţează pe Înalta Nobilime şi pe respectabilul public cum că e gata cu următoarele slujbe:

1. El scoate cu îndemânare dinţii şi a lor rădăcină, şi face dinţi meşteşugiţi care nu se pot deosebi de cei fireşti;
2. El are meşteşug de a umplea dinţii cei găunoşi cu aur sau argint;
3. El vindecă toată boala de dinţi, îi curăţă cu deplinătate spre a-i feri de putrezime, întrebuinţând felurite mijloace prin care se păstrează a lor albeaţă firească;

Jos iscălitul vindecă pe săraci dimineaţa dela 6 până la 8 ceasuri fără nicio plată, iar pe cei avuţi după mijloacele lor.

Locuinţa jos iscălitului este în mahalaua Răsvanul[779] dela Foişorul de Foc[780] peste drum.

D. Mihalowski[781]"

În veacul trecut, se repetă pentru Sf. Ion trista poveste, întotdeauna aceeaşi,

spusă când am vorbit de biserica Măgureanu, de Sf. Dumitru, de Stavropoleos: din lipsă de bani, poate, mai mult, din nepăsare şi lipsă de dragoste pentru trecut, treptat treptat, cârmuirea a lăsat biserica să se nărue. Într'o bună zi, pe la 1875, a judecat-o ca fiind prea stricată pentru a mai fi reparată, şi curând după aceea hotărăşte dărâmarea. Cu dărâmarea a început şi jaful. Un antreprenor, Santalena[782], a luat coloanele cu capitelul înflorit; mobilierul, candelele, icoanele, vestite prin bogăţia lor, s'au risipit, Dumnezeu ştie unde; se spune că ar fi scăpat numai minunatul jilţ domnesc[783], cu baldachin, păstrat până azi în familia Belu...

În aripa din spre Podul Mogoşoaei al vechiului han, poate în încăperile caselor egumeneşti, nişte case simple cu un etaj, se instalase, pe la 1850, Casa de Depuneri de curând înfiinţată[784].

Era, la stradă, cam pe locul unde este azi poarta de fier a intrării principale. Mai pe dreapta, colţ cu str. Mihai Vodă, era o magherniţă unde se adăpostise Curtea cu Juraţi[785]. „Aci am pledat primul meu proces", îmi spunea conul Nae Papadat. „Era o iarnă grea; şi vorbeam cu blana pe mine şi cu şoşoni în picioare, că de nu îngheţam. Era în fundul sălii o sobiţă de fier, care făcea mai mult fum decât căldură..."

ZLĂTARII

Proptită de un zid înalt, fără stil şi fără rost, lucrată parcă după albumul de la „Ankerbaukasten, construcţii în pietricele colorate pentru copii", se înalţă biserica Zlătari[786] în haina ei de cărămizi aparente şi parcă roşeşte, simţindu-se aşa urâtă. E a treia biserică cu acelaşi nume, pe acelaşi loc, şi a fost făcută cum o vedem azi, câţiva ani înaintea războiului celălalt. Cea dintâi, o bisericuţă de lemn, o zidiseră prin mijlocul veacului al XVII-lea argintarii, sau zlătarii cum li se zicea pe atunci, care locuiau prin vecinătate.

A doua oară, mai mare şi din piatră, a făcut-o în 1715 Mihai Spătarul Cantacuzino[787], al patrulea fiu al Mariei Postelnicese. Dar argintarii ajunşi bancheri au locuit ca şi mai înainte în încăperile ce înconjurau biserica; căci Zlătarii aveau han mare de jur împrejur, ca cele 9 mănăstiri domneşti şi ca cele 9 mănăstiri mari, şi un mic paraclis, cu hramul Sf-tului Andrei, unde veneau să se închine ruşii din Bucureşti, în vremuri de restrişte[788].

„Mănăstirile sunt înconjurate de ziduri înalte şi tari", scrie Kreuchely[789] pe la 1820 „şi erau, pe vremuri, tot atâtea cetăţi. Dar clădirile lăuntrice ale acestor mănăstiri n'au nimica plăcut: sunt adunături hâde de încăperi prost împărţite, la

care nu ajungi decât prin foarte proaste scări de lemn, ceea ce este o plăcere la caz de foc; de şoproane, de magazii; totul închiriat la cine binevoieşte să le plătească, astfel că se văd familiile cele mai cinstite locuind lângă vreo desfrânată sau vreo femeie publică, ceea ce bineînţeles pentru sfinţii părinţi e tot atât de comod cât şi aducător de câştig"...

Hanul Zlătarilor[790] se deosebea însă, precum am văzut, de toate celelalte prin calitatea embaticarilor[791] săi; astfel găsim în zidurile lui, pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea, bancherii cei vestiţi, moştenitorii vechilor argintari, şi pe cel mai vestit dintrînşii, care printr'un joc al soartei era s'ajungă pentru câteva săptămâni stăpânul atotputernic al Bucureştiului[792] pe Dumitrache Turnavitul[793].

De unde venea nu se ştie, şi nici dacă era sau nu rudă cu Alexandru şi Pantazi Turnavitul[794], care fuseseră amândoi dascăli la şcoala domnească de la Sf. Sava, pe la 1750.

Vorba este că, cum ajunse Vodă Mavrogheny[795], această „poznă a firii" cum spune Fotino, îl găsim pe Turnavitu făcând parte din droaia aceea de aventurieri, de disperaţi, veniţi în ţară după o cât mai grabnică pricopseală, care înconjura pe Vodă, Dintre aceşti stranii favoriţi cei mai cu trecere erau Ioniţă Papuc[796], despre care nu ştim mare lucru. Doctorul Perdicaru[797], pe care l-am văzut mai târziu recitând poezii în casele lui Enăchiţă Văcărescu, ostroveanul Sava, cum se numea pe atunci viitorul Bimbaşa a cărei moarte am povestit-o, în sfârşit Turnavitu. În curând însă acesta mai şiret, mai deştept, mai viclean, îi întrece pe toţi în graţiile năbădăiosului domnitor. Toate poftele i le făcea, toate născocirile i le găsea uşor de împlinit, şi de-i venea în gând lui Mavrogheni o năzdrăvănie mai neînsemnată, Turnavitu îl împingea s'o facă şi mai cu moţ. Nu fu dânsul acela care, împins de refugiaţii francezi şi de grecii care de atunci visau eteria, îi puse în cap lui Mavrogheny să se proclame împărat al Bizanţului şi să aşeze iarăşi crucea pe cupola Sfintei Sofia?[798]

Ce straniu a fost acest sfârşit de veac, în Bucureşti!

Ideile revoluţiei franceze, înţelese sau nu, încălzeau minţile până la fierbere; totul părea cu putinţă; niciun plan prea îndrăzneţ – până ce venea ploaia rece a realităţilor. Astfel încât chiar viitorul împărat al Bizanţului[799], auzind că vin oştirile lui Coburg[800], a crezut mai nimerit s'o şteargă cât mai repede şi n'a găsit om mai potrivit să lase în locul lui, ca un fel de caimacam, decât pe Turnavitu.

Şi la acest „Dumitrache procopsitul, mojic, gros şi necioplit, şi un fudul deosebit", după cum ni-l descrie pitarul Christache[801], iată venind de-acum toţi boierii ţării, să-şi ia porunci. lată-i, aşteptând pe sală până s'o scula Turnavitul din somn, iată-i intrând cu sfială şi stând cu capetele descoperite înaintea grecului care, răsturnat pe pat, îi priveşte cu dispreţ. Şi avea Dumitrache în cap o căciulă

„Ţuguiată ca o sulă
Şi o ghebă[802] în spinare, De nu făcea cinci parale[803]. De aza[804]

roşie, ruptă, Cu aţă albă cusută Cu poturi[805], cu iminei[806]... Se deprinsese cu ei!"

Dar să-l fi văzut când ieşea prin oraş călare!

„Chiar vătaf de haimanale,
Cu o grămadă de voinici Toţi arnăuţi, socorici[807] Avându-i pe lângă dânsul, De nu puteai să-ţi ţii râsul Şi da, prin târg, câte-o raită Ca să-l vază lumea toată La ce treaptă a ajuns Şi cât s'a 'nălţat de sus!..."

Înălţarea lui Turnavitu ţinu cât ţinu şi Domnia lui Mavrogheny. Cu venirea lui Mihai Sutzu[808], Turnavitu intră în bezna întunerecului, şi nu se ştie ce sa mai făcut.

Iar hanul Zlătarilor serveşte drept arsenal al oştilor turceşti, venite să se bată cu Coburg. În curte, se înalţă piramide de ghiulele şi se îngrămădesc tunurile...

Câţiva ani mai târziu, după 1790, în casele dela Zlătari se mută Andrei Papazoglu[809], tatăl colonelului – scriitor, fiind însărcinat de Patriarhia din Alexandria[810], căreia era închinată biserica, cu îngrijirea hanului, strângerea chiriilor, repararea încăperilor şi a unei frumoase cişmele ce se afla lângă uşa bisericii. Papazoglu se mută cu toată familia lui „în partea hanului din spre podul Mogoşoaei, în odăile de sus, lângă clopotniţă". „Acolo m'am născut şi eu", scrie colonelul, „la anul 1811, martie 28, în vremea ocupaţiei oştirilor ruseşti; peste drum de ferestrele noastre, acolo unde este astăzi[811] Hotel de France, în casele atunci ale Ipsilantoaei sau Dămăroaei, era cartierul Generalului Michelson,[812] şeful suprem al oştirilor, avându-şi cancelaria în hanul Zlătarilor; de acolo, dela ferestrele încăperilor noastre, am putut privi toate evenimentele ce s'au petrecut în Capitală până la ieşirea din casa părinţilor în anul 1830 mai 5; de acolo, în timpul zaverei, fiind copil de 10 ani, am văzut trecând pe sub ferestre, un manaf[813] (călăreţ turc) cu mânecile cămeşii legate la spate, ţinând în mâna dreaptă, de păr, un cap, şi în stânga, frâul şi iataganul, şi fugind astfel cu capul spre casa lui Bellu ca, predându-l casierului, să-şi primească beşlicul[814] şi să se întoarcă pe uliţi să vâneze alte capete"...

În încăperile de jos ale hanului, argintarii îşi vedeau mai departe de meşteşugul lor. În 1815, sub Vodă Caragea, găsim chiar „argintarul Gheorghe de la Zlătari" care este învinovăţit că face bani falşi[815], calpuzanlâc[816], cum se spunea pe atunci, cu unul Nicolae Castrianul „ce se poartă cu nume de doctor". „Iar felurimea apelor chimice ce s'au găsit la dânşii făcând dovadă că unul dintr'înşii ar fi alchimistul[817] şi celălalt ucenic lângă dânsul, amăgit şi înşelat, şi fiindcă acest fel de alchimişti năzuesc totdeauna la înşelăciuni, se găseşte cu cale ca alchimistul să se izgonească peste Dunăre, iar Gheorghe Argintarul să se dojenească de către Spătărie".

Cu timpul, argintarii lasă locul altor negoţuri care vin de se sălăşluesc în

vechile ziduri, iar în odăile de sus, la 1839, se aşează două Ministere, al Justiţiei şi al Instrucţiunii Publice. Şi începeau fiecare în câteva odăi. Căci, la începutul existenţei lor, tare erau modeste Departamentele noastre. Iată atribuţiunile Instrucţiunii Publice[818] în 1840:

„Căderile acestei Logofeţii sunt de a îngriji ca clirosul[819] să nu iasă din datoriile sale, de a fi cu priveghere asupra cârmuirii schiturilor celor slobode din Prinţipat, de a orândui obrazelor bisericeşti advocaţi la întâmplare de pricini de judecată, de a regula ţeremoniile publice şi de a îngriji pentru învăţătura publică în tot Prinţipatul".

La aceeaşi dată, personalul Ministerului era următorul: un şef de Departament, un director de Cancelarie, şi trei „mese"[820], fiecare cu un şef de masă, un ajutor şi doi scriitori[821] şi registratura, alcătuită dintr'un registrator şi un scriitor.

Şaisprezece inşi cu ministru cu tot! Lucrurile s'au cam schimbat de atunci!

După detronarea lui Cuza[822], se mută şi Ministerele. În 1866, hanul Zlătarilor îndeplineşte pentru ultima oară o funcţiune publică: e cazarma gărzii orăşeneşti[823], de curând înfiinţată. Aci făceau „ezerciţ" cetăţenii cu favoriţi ă la Franz-Josef[824] sau barbă ă la Cavour[825], îmbrăcaţi în mundirul[826] cu şase nasturi, încins peste pantalonii prea lungi, legaţi pe sub guler cu baierile[827] glugii, purtând o lungă cravată roşie şi pe cap o pălărie de pâslă înaltă, cu pană de cocoş.

O, Caragiale! O, nene lancule Brezeanu[828]!

În curând, garda civică se desfiinţează, şi se apropie şi hanul Zlătarilor de sfârşitul lui. înainte să se prăpădească, bătrânele încăperi sunt locuri de întâlnire ale tinerimii bucureştene. Pe la 1880, studenţii se grămădesc, la Zlătari, în prăvălioara unui cofetar cu nume romantic, Baltador, sau alături, la colţul din spre Stavropoleos, unde era birtul ,,La Pisica Neagră", renumit pentru vinul său...

În 1903 totul fu dărîmat. Sub spoiala zidurilor, s'a descoperit atunci o frescă arătând naşterea Maicii Domnului şi o inscripţie de închinare Patriarhiei din Alexandria.

Bineînţeles că nu s'a păstrat nimic, nici frescă, nici inscripţie. Dar câţiva bătrâni bucureşteni îşi mai aduceau aminte de tradiţia de mister care înconjura vechile ziduri tăinuitoare, prin veacuri, de multe crime şi fără-de-legi rămase necunoscute. Căci se vorbea, pe vremuri, de ne mai pomenitele orgii pe care le făceau, în beciurile hanului, călugării greci cu femei, uşoare sau nu, pe care ştiuseră să le ademenească, şi de dispariţiile a multor negustori bogaţi, chemaţi pentru cumpărături, care intrau cu pungi cu bani şi cu giuvaericale în încăperile zlătarilor, şi nu mai ieşeau niciodată...

Pe locul hanului se făcu, pe la 1905, squarul[829] de astăzi; pe locul bisericii vechi, biserica cea nouă[830], datorită unui arhitect italian[831]. E schimonosită, ce-i drept, şi cu afişele-i tipărite, care invită pe credincioşi la rugăciune, parcă mai mult seamănă a templu baptist decât, a biserică de a noastră, dar are preot

cucernic[832] şi icoane, zice-se, făcătoare de minuni[833] şi, aşa cum este, stă azi ca o insulă a credinţei, pierdută în cea mai lipsită de suflet şi cea mai neromânească parte a Bucureştilor.

În grădiniţa ce o înconjoară, la umbra unui plop înalt, sub o lespede frumos săpată cu steme, îşi doarme – sau poate nu-şi doarme – logofătul Obedeanu[834], somnul de veci. Este aci, pare-se, un mic mister postum, căci după aceste constatări atât de desamăgite:

> „Am fost în lume
> Cu lupte multe Pentru bun nume Mult m'am trudit. Ca
> dobândire Sau desfătare Tot spre pieire M'au povârnit, stă săpat
> în piatră: „Sfârşitu-m'am la..." – şi locul este rămas liber. Apoi
> urmează:

„Acest lăcaş mântuitor omenirii de zadarnice trude lumeşti, s'au pregătit de Marele Logofăt[835] şi cavaler al mai multor ordine Grigore Obedeanu, spre a conlocui cu prea iubitul şi unicul său fiu Grigoriţă, care fiind la ani 16 s'au săvârşit la 4 august 1853".

De jurîmprejurul lui Grigoriţă, – care poate doarme singur, poate lângă taică-său, n'o să ştim niciodată – vuiesc automobile.

Sgomotul nu încetează decât târziu de tot, în spre ziuă, când cu aripi obosite se înapoiază în clopotniţa Sărindarului, liliecii, scumpi lui Henri Stahl[836].

HO TEL DE FRANCE

Hotelul care, azi, poartă numele atât de românesc, şi scump inimilor noastre, de „Grand Hotel Lafayette"[837] se ridică, oricât de ciudat ar părea, pe loc domnesc.

Loc cantacuzinesc la început – ca toate locurile care mărgineau podul până la actualul Bulevard – ajunsese, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, în stăpânirea marelui logofăt Damaris, căsătorit cu o Cantacuzinoaică. O fată a lui Damaris, Maria, se mărită cu Manolache Ipsilante, şi când fratele acestuia, Alexandru[838], se sui pe scaunul Ţării, îşi luă reşedinţa în casele cumnatei sale, şi casele ajunseră Palat domnesc. În ele a stat Alexandru Vodă până în 1774, când se mută în palatul nou pe care-l ridicase pe actualul loc al Arsenalului[839]; şi casele din Podul Mogoşoaei se numesc iar, ca mai înainte „Casele Dămăroaei". În ele a locuit în 1806 Generalul Michelson, comandantul trupelor ruseşti de ocupaţie. În 1830, casele trec în posesia lui Costake Racoviţă[840], comandir de roată, fiu adoptiv al Sultanei Damaris. Peste un an însă Racoviţă, poate împins de nevoi, închiriază

casele sale aşezate „împotriva Zlătarilor” cinstitului Divan[841] „pentru agie şi tribunal poliţienesc[842]”, pe an câte 3250 lei, făcându-se şi grajd pentru cai şi şopron pentru tulumbe[843].

Astfel se instală agia, temuta agie[844], în casele Dămăroaei[845]. În odăile de sus poruncea aga, pe atunci Constantin Filipescu[846]. O gravură de pe timpuri ni-l arată într’un ciudat costum ruso-turc, pe cap şapcă rusească, pe trup o haină cu năsturaşi mulţi, ca a birjarilor de azi, încins cu un brâu lat, caftan pe deasupra, picioarele în pantaloni lungi cu ghete...

În beciurile de jos, însă, domnea tistul[847] dorobanţilor agiei, Căpitanul Costake Chihaia[848] Chiorul. I se spunea Costake după botez, Chihaia după slujbă, şi chiorul după beteşug. Era înspăimântător, şi zice-se, cinstit. Când ieşea călare pe calul lui bălan, cu pilul cu 7 capete[849] în mână, urmat de câţiva dorobanţi, îngheţau mahalalele. Negustorii tremurau după tejghea[850], şi trecătorii se lipeau de ziduri, căci vai de spinarea celui ce nu se ferea destul de repede din drum.

Pe uliţă tistul era fioros, dar la agie, cumplit. Iată cum povesteşte un arestat din timpurile acelea întâlnirea sa cu căpitanul Costake:

„Jandarmul mă duse într’un beciu. Auzeam un sgomot şi sunete de fier: deschisei uşa şi am văzut că viermuiau arestaţii cu fiarele în picioare. Erau peste şaizeci. O mizerie, o putoare nepomenită şi nevăzută.

„Aşteptam să fiu chemat la cercetare. Dar nu numai că nu m’au chemat, dar după trei zile m’au mutat din beciul acela, la un loc cu tâlharii şi cu omorâtorii, într’o temniţă mare şi igrasioasă. Pe pereţi era de un deget mucegaiul; la un colţ era un hârdău pentru fireasca neputinţă. La început n’am putut pătrunde cu vederea. Erau două paturi lungi, care erau pline; iar pe jos şedeau arestaţii, ca peştii.

„După vreo zece zile mă pomenesc că vine căpitan Costake Chihaia şi mă scoate în antreaua arestului, apoi ordonă la doi soldaţi înarmaţi zicând: „Soldaţi, vă ordon să-l ţineţi în picioare pe acest nesupus şi îndărătnic, fără să-l lăsaţi măcar a se mişca cât de puţin. Nici cea mai mică mişcare; adică: să nu se scarpine pe cap, nici pe corp, nici capul să nu-l mişte nici cum şi nici mâncare nici apă să nu-i daţi, să mi-l ţineţi aşa ca şi când ar fi ţeapăn. Cum îl veţi vedea că se mişcă să-l înţepaţi cu baionetele. – Am înţeles!” Metodul acesta de tortură fiind inventat de căpitan Costake, era cea mai teribilă, întrecea pe toate celelalte: ouăle coapte ce le punea la subţiori, vătraiele[851] şi lanţurile arse ce le punea pe pântecele arestaţilor!

„Mare şi nelegiuit tiran era acesta! Dumnezeu l-a însemnat căci era ca un monstru; având în ochiu, o mână şi un picior schilod”.

Activitatea lui căpitan Costake în beciurile din casa Dămăroaei nu ţinu mult. Într’adevăr, scurt timp după ce boierul Racoviţă îşi închiriase casele sale agiei, începu să se certe cu chiriaşa lui. Amănuntele toate le găsim în interesanta

monografie a d-lui Daşkievici[852], „Istoricul reşedinţelor poliţiei Capitalei" de unde le împrumut şi eu. Prin sine nu sânt mare lucru, au numai farmecul întâmplărilor de mult apuse...

Încă din 1832, deci de abia după un an, Racoviţă cere sporirea chiriei, „mai vârtos" adaugă dânsul „că şi casele le văd dărăpănate". După multe insistenţe, dobândeşte un spor de chirie de 500 lei pe an, refuzând însă, de data aceasta, să mai închirieze grădina" unde are de gând să zidească ziduri". Şi deoarece, prevăzător, nu mai închiriase nici beciul, agia se văzu nevoită să

 închirieze pentru arestaţii ei mai multe încăperi în hanul lordache Golescu, pe lângă doamna Bălaşa[853].

În 1834 agia, din lipsă de loc, se hotărăşte să părăsească casele lui Racoviţă. A doua zi, acesta şi vine cu jalba: „fiindcă ieri s'au deşertat casele şi pentrucă se află stricate şi pline de gunoiu mă rog cinstitei agii, ca după cuprinderea contractului ce am, să binevoiască a face cuviincioasa punere la cale, ca să pot şi eu a mă muta într'însele".

Atunci, la rândul ei, agia raportează marei vornicii că „acest gunoiu este strâns de la caii soldaţilor ce sunt orânduiţi cu preumblarea şi străjuirea de noapte, şi roagă să poruncească cinstitei Dvornicii a Poliţiei să orânduiască carele trebuincioase pentru ridicarea acelui gunoiu". Binevoitoare, marea vornicie încuviinţează „carele trebuincioase pentru ca să ridice şi să cureţe curtea acelor case de orice fel de murdalâc" şi, în sfârşit, poate Racoviţă să se întoarcă în casele lui.

Le locueşte, în tihnă, vreo 25 de ani apoi, pe la 1860 – iar, se vede, nevoia de bani – boierul Costake le vinde lui Tănăsache Eliad care deschide în ele „Hotel de France". „O mică clădire cu un etaj, vopsit de coloare galbenă" scrie Bacalbaşa „sus era hotelul compus din câteva camere, şi jos cafeneaua, în care intrai scoborând câteva trepte în subsol. Liceenii şi studenţii o frecventau mult, atraşi fiind de către cele două frumoase fiice blonde ale antreprenorului".

Aşa cum era, micuţ, modest, Hotel de France era dintre cele mai cu vază în Bucureşti. Şi ce progres, când doar cu 15 ani înainte, în 1835, contele Moltke[854] viitorul mareşal, scria în *„Lettres sur ¡'Orient":* „Cea mai mare neplăcere pentru călătorul european care soseşte în Valahia este lipsa completă de hoteluri. Când soseşti seara, nemâncat, ud leoarcă, şi pe jumătate îngheţat, nu găseşti, oricâţi bani ai da, nici cameră, nici pat, nici masă. Mi-a trebuit un bilet al Domnitorului[855] pentru a fi primit, în Bucureşti, într'o casă particulară"...

După şapte ani însă lucrurile se schimbă: în planul Bucureştilor, întocmit în 1842 de Blaremberg[856], găsim patru hoteluri: al Teatrului[857], pe locul actualului Club Liberal[858], Casinul şi Leul de Aur pe str. Germană[859], azi Smârdan, şi Hanul Roşu[860], sau Hotel de Valachie, pe uliţa Franceză. Hanuri sărăcăcioase, cu câteva odăi spoite cu var, a căror singură mobilă era o laviţă, acoperită cu un covor de lână şi, numai uneori, o măsuţă de lemn şi, poate, o oglinjoară...

Douăzeci de ani, însă, după ce intrase în ţară, Ulysse de Marsillac descrie astfel prima lui sosire la Bucureşti, într'o zi din primăvara anului 1854:

„La Giurgiu, mă suii într'o căruţă. E o ladă trapezoidală de lemn, fără un cuiu, fără o fierărie, fiind înlocuită cu pene de lemn. Această cutie este aşezată pe patru roţi poligonale, şi este umplută cu fân. Marele lux este să ai fân mult. Paţientul se lasă pe vine în fân, se ţine de marginele lăzii şi patru cai mici,

urîţi, dar neobosiţi, urnesc din loc uşorul cărucior, care saltă pe bolovanii străzilor, gropile drumurilor, buturugile pădurilor, podurile făcute din pomi şi nuiele... În prima clipă erai buimăcit, capul se învârtea, tot trupul căuta un echilibru pe care nu-l găsea; după un ceas, te apuca o durere grozavă în şale, maţele se încolăceau; după două ceasuri te gândeai la caznele inchiziţiei[861]... dar nu mureai întotdeauna... Şi venea clipa când călăul-surugiu[862], îmbrăcat cu nădragi şi haine de aba[863] albă, găetanuri castanii şi roşii şi, pe cap, cu o pălărie acoperită de panglici, se apropia de tine, cu un zâmbet dulce, te vestea că ai sosit, şi îţi cerea un bacşiş.

„Ajungând la Bucureşti, coborai de pe platoul Filaretului pe un povârniş repede şi intrai în oraş. Sărman oraş! Străzi strâmte şi noroioase, nepavate, sau pavate cu pietroaie bătute, ici şi colo, în pământ; în câteva locuri, rămăşiţele bârnelor care, odinioară, podeau strada; case negre, joase, neregulate. Dar grădini multe, înţesate cu o vegetaţie bogată şi sălbatică. Trebuia să găseşti o gazdă. Hoteluri nu erau. Dacă n'aveai o recomandaţie pentru vreo familie boierească, trebuia să înduri un chin pentru care tortura căruţei era o potrivită pregătire: chinul hanului. Traduceţi han prin vizuină, spelunca[864], caravansarai[865], posadă[866], cloacă[867], niciodată nu veţi putea înţelege ce era un han românesc acum 20 de ani, şi vă rog să mă scutiţi de a vi-l spune".

Zece ani mai târziu, însă, hotelurile, unul câte unul, încep să ia fiinţă, iar în 1877 *„Guide du Voyageur ă BucaresE*[888] ni le înşiră astfel:

Hotel Hugues[869] primul din oraş, în faţa Teatrului, cu 40 de camere, având la poartă staţie de trăsuri şi omnibuse[870]. Preţul unei camere de la 5-18 lei pe zi, iar o cameră, un salon şi o odaie de servitori, 15 franci. Restaurant cu bucătărie franţuzească, românească, germană şi rusă. O masă costa vreo 4-5 fr., dar poate să coste şi 20. Proprietar este un francez, Donat Hugues.

Grand Hotel[871] (apoi Hotel Broft, azi Continental), cu 48 de camere elegante, restaurant cu bucătărie franceză.

Hotel Oteteleşanu[877] (Frascati de mai târziu) mai mult hotel mobilat, închiriind camere numai cu luna; n'are restaurant.

Hotel Lazăr[m] pe piaţa Teatrului cu 31 de camere, un apartament alcătuit din dormitor şi salon, 11,70 lei pe zi; cameră 4-6 lei. Are restaurant cu preţuri moderate.

Hotel de France[874], care n'are franţuzesc decât numele.

Hotel Pesth[875] cu 9 camere, închiriate pe lună cu 40 lei, e frecventat de nemţi şi de ovrei şi *Hotel d'Orient*[876] în faţa Episcopiei[877] (Hotel Splendid de azi[878]) cu 28 de camere, dela 2-6 lei pe zi. *Hotel Bulevard*[877], netrecut în listă, se deschisese totuşi în 1873.

Dintre toate aceste firme, şterse de demult, cea mai trainică a fost *Hotel de France,* trei sferturi de veac. N'am mai apucat, pitită lângă uşa de intrare, prăvălioara halviţarului, vestită printre elevii dela Sf. Sava, şi nici, în încăperile

de alături, magazinul lui „Paul, coiffeur" care, în 1877, anunţa în zare, într'o ciudată limbă franco-română: „Sub Hotel de France 4 lei pe lună abonament „ă la coupe des cheveux et ă la barbe (raser)". Dar ce bine îmi amintesc cinematograful care se aşezase în sala de jos a hotelului, pe la 1905. În mijlocul sălii, înconjurat, de paravane, era aparatul de proiecţie, apoi veneau trei, patru rânduri de scaune, apoi un pian prăpădit, la care cânta o pianistă grasă. Pe pânză, treceau comedii tremurate cu Max Linder[880] şi Rigadin[881], şi drame în multe, multe episoade, cu Psilander[882] şi Lida Borelli[883].

Pe timpuri Hotel de France avea, poate cu drept cuvânt, o faimă destul de rea. Azi însă, mărit şi cu numele schimbat, pasările călătoare l-au părăsit de mult. E un hotel de voiajori şi de oameni de. afaceri. Cafeneaua subterană a dispărut şi ea; în locul ei sunt azi prăvălii de anticari şi, deasupra, un local în stil budapestan cu o orchestră bună şi pe ziduri, cu reuşite caricaturi de ale celebrităţilor noastre, datorite penelului lui Sell şi Popa.

POLITIA

Trecem str. Lipscanii Noi[884] – azi lărgită în prelungirea Splaiului Independenţei dar care, până pe la sfârşitul veacului trecut, nu era decât o ulicioară strâmtă cu tarabe cu mărunţişuri, marchitănii[885] şi cărţi vechi – şi dăm de impunătoarea clădire „Galeries Lafayette"[886] pe locul fostei Librării Socec[887].

În rând cu tarabele, pe un loc cumpărat dela baronul Meitani[888], s'a aşezat aci, în nişte case scunde şi galbene, ridicate de dânsul, Socec, în 1857. – *„Courrier de Bucarest"* publica, în octomvrie al acelui an, primul anunţ al librarului menit să ţie fruntea librăriei româneşti, timp de aproape un veac:

Sotschek et Cie
Nouvelle Librairie

„Monsieur Sotschek, qui a dirige pendant de nombreuses années le magasin de Georges loanid, a ouvert une librairie Podul Mogoşoaei dans la nouvelle maison, vis-à-vis de Hanul Zlatari, a coté de l'École Militaire[889] (maison Baron Meitani)".

loanid[890] librarul, dela care învăţase Ion Socec meseria, era nu numai librar, dar şi horticultor. În 1872 îşi puse pentru prima oară în vânzare zarzavaturile şi fructele, cultivate în grădina lui din actuala str. Polonă.

„Această grădină" – scrie Bacalbaşa – „se numea, înainte de a fi proprietatea lui Ioanid, grădina Brâslea. Era o grădină de margine de oraş, unde să făceau petrecerile, unde mergea lumea să chefuiască, unde se întâlneau amorezaţii şi cântau prin tufişuri lăutarii. Azi, a dispărut grădina Ioanid, cu serele ei şi cu pomii roditori din speciile cele mai renumite; azi, grădina, parcelată şi clădită, a devenit *„Parcul Ioanid'*.

Pe la sfârşitul veacului XVIII-lea, locul pe care se înalţă azi Prefectura Poliţiei, era stăpânit de banul Dumitrache Racoviţă,[891] nepotul Ilincei, fata lui Mihail Cantacuzino[892] Spătarul. încă de pe vremurile acelea, locul părea sortit – habent[893] sua fata loci – să adăpostească poliţia oraşului. Într'adevăr când la a doua ocupaţiune rusească, în 1806, Feldmareşalul Prinţ Prozorowski[894] înfiinţă „Comitetul Poliţiei", reşedinţa noii instituţiuni fu tocmai în casele Racoviţă, pe acelaşi loc unde, şasezeci de ani mai târziu, urma să se aşeze, statornic, Prefectura Poliţiei Capitalei[895].

Prin nebăgarea de seamă, însă a „Cinstitului Comitet", casele ard în 1808, şi pare că nu au fost refăcute înainte de 1821, deoarece citim că alaiul înmormântării lui Alexandru Suţu se opreşte „la poarta caselor răposatului ban Racoviţă, cele arse".

Un an, mai târziu, în 1822, locul trece în stăpânirea bogatului George Meitani.

Erau doi fraţi, Gheorghe şi Ştefan, născuţi în Adrianopole[896], trăiţi ca neguţători şi bancheri în Austria şi veniţi în ţară pe la 1810, şi care făcuseră avere mare cu arenzile sărurilor şi vămilor. Au fost făcuţi, amândoi, baroni austriaci în 1825 şi, în acelaşi an, pare-se, Gheorghe Meitani ridică casa care a dăinuit până mai ieri, păstrându-şi, mai bine de un veac, aproape neatinse atât aspectul cât şi distribuirea interioară, până ce, în 1837, a fost mistuită în Prefectura Poliţiei, mărită cum este azi.

Mult timp, însă, nu i-a fost dat baronului Meitani să se bucure de casele lui căci, de abia după trei ani, în 1828, ruşii intră din nou în Bucureşti, pajura împărătească e atârnată de balconul casei, steagul galben cu acvila bicefală se ridică deasupra clădirii, două gherete de santinele se aşează la dreapta şi la stânga intrării şi, astfel, casa Meitani devine, până în 1834, reşedinţa generalului Pavel Dimitrievici Kisseleff[897], preşedintele Divanurilor Munteniei[898] şi Moldovei şi, de fapt, atotputernic cârmuitor al Ţării Româneşti.

În 1834, după plecarea ruşilor, boierul Meitani se întoarce în casele lui şi le locueşte până la moarte[899].

În 1854, se mută în ele mai întâi Şcoala Militară, apoi Ministerul de Rezbel, Comandantul Diviziei, Consiliul de Războiu, în sfârşit Statul Major al Geniului. Pe vremea aceea administraţiile noastre, încă în faşe, se mulţumeau cu încăperi puţine!

În sfârşit, în 1866, în primul an al domniei lui Vodă Carol, Prefectura Poliţiei Capitalei intră în casele Meitani, unde a rămas până azi.

Cel dintâi prefect de poliţie care a cârmuit din casele Meitani a fost, între 1866-1878, Radu Rosetti[900], tatăl scriitorului Dimitrie R. Rosetti[901] şi bunicul maestrului Radu D. Rosetti[902], decanul baroului.

Lui Radu Rosetti i-au urmat:

Zăgănescu[903]	1869
Costică Mânu[904]	1870
Dinu Mihail[905]	până la 11 Martie 1871
V. Hiottu[906]	1871-1873
Moret de Blaremberg[907]	1873-1875
Enăchiţă Văcărescu[908]	1876
Bărcănescu[909]	1876
Procopie Dumitrescu[910]	1877
Ciocârlan[911]	1877
Radu Mihai[912]	1877-1885
Dimitrie Morouzi[913]	1885-1888
Sergiu Voinescu[914]	1888-1891
G-ral M. Răsti[915]	1891-1894
Manole Culoglu[916]	1895
Statescu[917]	1896
Caton Lecca[918]	1898-1899
Dimitrie Dobrescu[919]	1900
Emil Petrescu[920]	1901-1902
Saita[921]	1902-1904
D. Morouzi	1904-1907
Emil Petrescu	1907-1910
lancu Mitilineu[922]	1910-1913
D. Mourouzi	1913-1914
George Corbescu[923]	1915-1916
Ţigara Samurcaş[924]	1916-1918
G-ral Er. Nicoleanu[925]	1918-1930
Col. G. Marinescu[926]	1931-1939
G-ral R. Modreanu[927]	1939-1940
G-ral Dona[928]	1940
Col. Zăvoianu[929]	1940
Radu Mironovici[930]	1940-1941
G-ral Gheorghe Radu[931]	1941-1942
G-ral N. Pălăngeanu[932]	1942-

Mult regretatul Costică Hiott[933], fiul lui Vasile Hiott, care fusese prefect între 1871-73, îmi povestea că apucase încă, în copilărie, tipuri de poliţişti

de acum trei sferturi de veac. îmi pomenea de celebrul comisar Lesviodax. care purta favoriţi şi barbişon şi umbla vara în veston alb, pantaloni negri şi joben pe cap, de fiorosul Sarandi, ajutorul comandirilor de sergenţi, strâns într'o uniformă copiată după a lui Mişu Marghiloman[934] (care-i fusese şef între 1862-1865): tunică din postav negru cu reveruri şi mânecuţe de catifea, acoperită toată cu găetane de argint, iar, pe o sprânceană, un chipiu franţuzesc, micuţ şi turtit. Sarandi, care imita la uniformă pe Marghiloman, iar la barbă şi mustăţi pe generalul Florescu[935], era nelipsit în fruntea tuturor cortegiilor, învârtind ochi fioroşi, călare pe un căluţ alb şi, în mână, trecută prin curea, o pilă[936] cu şapte cozi, cu care plesnea, cu nemiluita, pe oricine nu s'ar fi dat destul de repede în lături. În timpurie acelea, Prefectul mergea la parăzi după Domnitor, călare în statul major domnesc. Cu timpul, locul i s'a schimbat şi s'a luat obiceiul să meargă în capul cortegiilor, în picioare în trăsură, cu ochii spre caleaşca domnească...

Călare, în trăsură sau pe jos, prefectul poliţiei, a fost, mai întotdeauna, o figură populară şi simpatică bucureştenilor, care îi prindeau repede chipul şi apucăturile, şi această afecţiune familiară şi populară s'a întins, rând pe rând, căţelului negru al lui Rasti („şi căţelul lui Rasti, a făcut pe loc pipi", cântau bucureştenii după prinderea bandiţilor Sdrelea şi Mărunţelu), uniformei de colonel de călăraşi a „cneazului", mustăţilor albe şi monoclului lui Emil Petrescu, bărbii negre lui Iancu Mitilineu şi bărbii roşii a lui Tzigara, şi-mi aduc încă aminte ce haz făcea generalul Nicoleanu când Mia Apostolescu cânta, într'o revistă la „Alhambra"[937]:

> „De brigadă te-am văzut De divizie te-au făcut Şi-ţi urăm acum,
> halal Să te facă mareşal[938]!"

LEGAŢIA RUSĂ

Pe locul unde este azi grădina de vară „Colos"[939] îşi avea casele, la mijlocul veacului al XVIII-lea, spătarul Pană Filipescu,[940] ginerele marei postelnicese şi, la începutul veacului trecut, Alexandru Filipescu,[941] poreclit Drăjneanul după moşia sa Drajna[942], din judeţul Prahova.

Cu timpul, locul, stăpânit în cele din urmă de Coca Filipescu, a fost vândut, casele boiereşti s'au năruit şi, pe la mijlocul veacului, se înşirau la stradă un rând de case mărunte cu prăvălii, printre care se aşează la 1852 fraţii Capşa[943] şi pe la 1880 „Magazinul Universel" cu mărfuri de tot felul şi jucării minunate. După

„Universel" venea un şir de uluci, de care se rezemau două dulapuri cu cărţi ale anticarului Leon Alcalay[944]! „Acolo l-am cunoscut" – scrie Bacalbaşa – „stând toată ziua înaintea dulapurilor sale, pe arşiţa soarelui sau în crivăţul iernii, cumpărând şi vânzând cărţile, leu cu leu, pe acela care, 50 de ani mai târziu, trebuia să moară de mai multe ori milionar".

Pe la 1910 au dispărut şi prăvăliile acelea, şi s'a deschis o grădină de vară, care şi-a schimbat numele de mai multe ori.

Înainte de războiul celălalt erau aici spectacole de varieteu alternând cu reprezentaţie de cinematograf. Prin verile 1914, 1915 Nita-Jo, care se căsătorise în ţară cu un englez, cânta în fiecare seară „Chez Capşa" pe aria atunci la modă „Gueule de loup" – „Ghiol de lu" cum o strigau ţigănuşii pe stradă – iar comicul Darius M. culegea ropote de aplause la refrenul „Suivons-les, suivons-les, les petits soldats français" etc., etc.

Acum, dacă trecem strada Prelungirea Doamnei[945], să dăm o clipă de amintire casei care a dăinuit pe locul acesta mai bine de un veac, ridicată pe temeliile unei curţi domneşti[946], casă care era, prin arhitectura ei armonioasă, liniştită şi discretă, o podoabă a Podului Mogoşoaei şi fără de care, timp de atâtea decenii, acea parte a străzii nici nu se putea închipui: fosta Legaţiune a Rusiei[947].

Pe locul acesta îşi avea curtea domnească Şerban Vodă Cantacuzino, fiul marei postelnicese Ilinca, şi unchiul lui Constantin Brâncoveanu[948].

Curţile şi grădinile palatului se întindeau – ne spune d-l George D. Florescu[949] – în vale, până în actuala stradă Ing. Saligny[950] (fostă Belvedere), iar peste Podul Mogoşoaei până dincolo de biserica Doamnei[951], zidită de soţia lui Şerban Vodă[952], Maria Doamna[953].

„Am putea vedea – scrie d-l Florescu, – în îmbucătăţirea acestor terenuri, rămase clironomie[954] Doamnei Maria şi copiilor lui Şerban Vodă, o răzbunare a lui Vodă Brâncoveanu, căci prin străpungerea Podului Mogoşoaei, încă din al doilea an al suirii sale în scaun (1690), stăpânirile Doamnei lui Şerban Vodă rămâneau şi de o parte şi de alta a noii căi, şi să nu credem că în acele vremuri au fost despăgubiri plătite din visteria Ţării!"

Pe la 1820 locul caselor – sau poate chiar casele înseşi – trec în stăpânirea baronului Gheorghe Sachelarie[955] care, ca şi fraţii Meitani, era originar din Adrianopole, ca şi dânşii se îmbogăţise mai întâi în Austria, şi devenise baron austriac în 1818.

În 1839, Miloş Obrenovici[956] abdicând în favoarea fiului său, vine de se aşează în Ţara Românească şi cumpără nu numai moşia Hereşti[957] din Ilfov, dar şi casele baronului Sachelarie. Pe acestea le dăruieşte, după un an, doi, împărăţiei ruseşti, ca recunoştinţă[958] şi mulţumire pentru ajutorul primit pe când era pe scaunul Serbiei.

În aceste case, refăcute pe la 1880 în stilul renaşterii, dar cu zidurile cele vechi, au locuit timp de aproape un veac, mai întâi consulii generali apoi, de la neatârnare încoace, miniştrii plenipotenţiari ai Rusiei.

În copilăria mea, cu câtă plăcere aşteptam în faţa porţii Legaţiei până trăgea

la scară victoria[959] joasă, cu doi minunaţi „orlofi”[960] negri prinşi în hamuri subţiri, cu hăţurile de lână albastră, mânată de un vizitiu gras purtând caftan[961] şi kalpak[962] de postav albastru şi ţinând nagaica[963] trecută peste mână. După câteva clipe uşa, se deschidea, un cazac[964] în uniformă ajuta pe ministru să se suie în trăsură, şi baronul Fonton[965], cu favoriţi albi şi mănuşi albe, pleca în trapul întins al armăsarilor să se plimbe la şosea unde întâlnea, făcându-se că nu le cunoaşte, pe cele două prietene ale sale, două surori, frumoase şi, se spunea, puţin spioane, pe care gurile rele le porecliseră „les deux fontaines”...

Câţiva ani mai târziu ne poftea uneori, iarna, pe frate-meu şi pe mine. tânărul de Giers[966], fiul succesorului lui Fonton, să ne dăm cu săniuţa de pe măgura din parcul Legaţiei[967]. Era prima mea cunoştinţă cu ceea ce mai târziu s’a numit „sporturi de iarnă” dar, mai mult încă decât lunecuşul pe pârtia de câţiva metri, îmi plăceau plimbările singuratice pe aleile înzăpezite, în tăcerea desăvârşită, ruptă numai din timp în timp, de căderea unui bulgăr de zăpadă de pe vreo cracă împovărată.

Vreo zece ani mai târziu eram din nou poftit la Legaţiunea Rusiei. Era în seara zilei de 2 Iunie 1914. În ajun, Ţarul[968] şi Ţarina[969] fuseseră, la Constanţa[970], oaspeţii Regelui[971] şi Reginei[972] României iar acum noul ministru al Rusiei, Poklewsky-Koziell[973] dădea, în cinstea ministrului său de Afaceri Străine Sasonow[974], o masă mare, urmată de bal.

Îmi făceam pe atunci armata, şi eram, de două săptămâni, la şcoala de tragere dela Dadilov[975], de unde mă „învoisem” pentru noaptea aceea, împreună cu alţi trei camarazi, H. Catargi, C. Caragea şi G. Vălleanu.

Când am sosit câteşipatru, pe la 10 seara, – de abia avusesem timpul să trecem pe acasă să ne îmbrăcăm de bal (ţinuta de gală, de postav gros, la două rânduri, şi cu gulerul înalt cât o manşetă; aşa se purta pe atunci) – era în saloane zarvă mare căci în clipa discursurilor se stinsese deodată lumina electrică şi bieţii ruşi, tot cu gândul la atentate, o sfecliseră grozav, până ce s’a lămurit că săriseră doar siguranţele, prea încărcate de luminaţia suplimentară din grădină. Liniştea se restabilise, în timp ce soseau invitaţii, vreo 500 la număr.

Îmi este greu astăzi, după mai bine de 30 de ani, să găsesc cuvintele potrivite pentru a vorbi de farmecul unic al acelei nopţi; îmi pare că niciodată ca în noaptea aceea n’au fost oamenii mai veseli, femeile mai frumoase, rochiile mai minunate, bijuteriile mai strălucitoare. Pe bufetele răspândite în mai toate încăperile, chiselele[976] cu icre moi alternau cu fazanii în penele lor şi cu languste[977] pe stânci de ghiaţă; şampania curgea ca apa în gârlă, şi Cristache Ciolac[978] trăgea din arcuşul lui fermecat cum nu trăsese niciodată.

Grădina, unde ne jucasem ca copii, era mai toată acoperită, de teama ploii, că fusese un zăduf grozav, cu un umbrar de pânză, deasupra căreia globurile electrice, învelite în tulpan[979], luceau ca stele îndepărtate; la piciorul copacilor, crini şi trandafiri îşi răspândeau parfumul, nisipul aleilor era colorat, prin iarbă lampioanele străluceau ca licuricii, şi ici şi colo fotolii de grădină aşezate două câte două, parcă te pofteau la şoapte şi la destăinuiri. Zâmbitor, trecând dela un

invitat la altul, Poklevsky bea *cu fiecare* un pahar de şampanie. Invitaţii erau, precum am spus, peste 500!...

Cerul se luminase bine deasupra pânzelor albastre când unul din noi ne trezi din vis: „Peste un ceas şi jumătate sună încălecarea la Dadilov".

Avusesem grija să tocmim, de cu seară, un taximetru, care ne aştepta. Trei în fund unul pe capră, pornim, în goana maşinei, spre Mihai Bravul[980]; dar pe la Bellu[981] ploaia, care amenința de mult, începu să cază, la Jilava[982] era potop, la Călugăreni[983] inundaţie şi la Mihai Bravul taximetrul zvâcni uşor şi se înţepeni pentru totdeauna în glod până la osie. Şi iacă-ne pe jos, în cisme de lac şi tunica de gală lipite pe piele, ridicând la fiecare pas ocale de noroiu, şi alergând, căzând, ridicându-ne, alergând iar, până ce zărirăm cu disperare, la orizont, bateria[984] înhămată; încă o opinteală şi când căpitanul Oreşcovici puse fluierul la gură pentru „încălecare", la 6 fix ne căţăram şi noi, fiecare, pe rotaşul[985], mijlocaşul[986] sau înaintaşul[987] nostru respectiv.

Şi niciodată n'a ştiut căpitanul Oreşcovici ce fel de noapte petrecuseră patru teterişti[988] din bateria lui.

Au mai trecut încă 20 de ani şi am mai fost odată, o ultimă dată, la vechea Legaţie a Rusiei.

Era o zi ceţoasă, la începutul lui Noemvrie 1934. De câteva luni, România reluase legăturile diplomatice cu U.R.S.S.[989] Poklevsky-Koziell „Pok" cum îi spuneau prietenii – fusese nevoit să părăsească casa unde locuise atâţia ani, şi să se mute aiurea, iar Sovietele hotărîseră dărâmarea vechei Legaţiuni şi parcelarea terenului. La 30 septembrie, în zorii zilei, „Pok" dădu jos de pe casă stema imperială[990] şi o duse, împreună cu portretul împăratului şi al împărătesei, la o mare doamnă din Bucureşti, care le-a păstrat până la moarte. Apoi plecă şi dânsul; iar după câteva zile au venit lucrătorii, să dărâme.

M'am plimbat îndelung, prin încăperile goale. Acoperişul fusese în parte scos; pe ziduri rămăseseră mai albe locurile unde fuseseră tablourile; geamuri nu mai erau, şi un vânt rece sufla prin încăperile unde răsunase, cu douăzeci de ani înainte, vioara fermecată a lui Ciolac.

M'am coborât în beciurile adânci, boltite ca o biserică, cu ziduri groase de cetate, cu zăbrele straşnice la fereşti, cum nu se mai fac. La un stâlp, într'o firidă, o icoană, aproape ştearsă, a vreunui sfânt. Un liliac sbura, orbeşte.

Am cutreierat grădina. Pretutindeni crescuseră bălăriile, aleile de abia se mai cunoşteau, sub buruieni şi frunze uscate; uitarea şi părăginirea îşi întinseseră giulgiul peste toate şi târnăcopul n'a mai răscolit decât o biată grădină moartă de mult.

Am cumpărat dela antrepriza dărâmării minunatul parchet, din trei feluri de lemn, care era în salonul cel mare, parchetul pe care alunecau, în ajunul războiului mondial, femeile frumoase ale tinereţii mele, şi l-am aşezat în casa noastră. Iar frumoasele uşi de stejar străvechi ale beciului, care au păzit, poate,

boloboacele[991] lui Şerban Vodă, au fost luate de frate-meu şi dăruite Muzeului Oraşului, unde se mai pot vedea şi azi.

HOTEL BOULEVARD

Dacă trecem în faţa galantarelor lui Alcalay[992] dăm de hotelul Boulevard[993]. Locul acesta îl dăduse de zestre marea postelniceasă marelui ban Vintilă Corbeanu[994], care luase pe una din fetele ei. Pe la începutul veacului trecut locul trecuse în mâinele vel vornicului Grigore Băleanu[995], ai cărui părinţi îl cumpăraseră[996], după stingerea neamului Corbenilor, pe la mijlocul veacului al xVlII-lea. În 1870, este cumpărat de Herdan[997], care zideşte un hotel după planurile arhitectului Orăscu[998]. În spatele hotelului se prevedea şi un teatru-circ, care n a fost zidit niciodată.

În sălile noului hotel se deschide, în 1873, o expoziţie de tablouri, pregătitoare expoziţiei dela Viena unde, pentru prima oară, urmau să ia parte şi Principatele Unite[999]. Expozanţii erau: M.S. Domnitorul, d-nii Teodor Aman[1000], Vasile Boerescu[1001], Cezar Bolliac[1002] N. Butculescu [1003] M. Kogălniceanu[1004], G. Cantacuzino[1005], G. Cretzianu[1006], A. Davila[1007], Al. Odobescu[1008], G. Filipescu[1009], Carol Popp de Szatmari[1010] şi Teodor Văcărescu[1011]. Erau expuse pânze de Cranach[1012], Tiţian[1013], Tintoretto[1014], Fragonnard[1015], Watteau[1016], Daubigny[1017]... Expoziţia a fost mult cercetată de un public ales, lucru uşor de înţeles, dată fiind calitatea expozanţilor. Mă întreb ce soartă o fi avut însă o altă expoziţie de pictură, făcută cu vreo 40 de ani mai de vreme, poate cea dintâi pe care au văzut-o Bucureşti – şi care cu modestie şi simplicitate e anunţată în *Curierul Românesc* din 1836 (No. 26): „A Steft, zugrav, anunţă o expoziţie de pictură la Colegiul Sf. Sava".

Răsfoind ziarele, am dat, la câţiva ani depărtare, de două nume, atunci necunoscute, dar care şi-au făcut drum.

În 1859: „O pictură, ce reprezintă o barcă pe Bosfor de Teodor Aman, s'a pus în loterie cu 650 de numere a 8 sfanţi numărul. Expusă în magazinul Alexandrescu, casa Nicu Lahovary, vis a vis de Teatru" (Aman avea atunci 17 ani!)[1018].

Şi un an mai târziu: împăratul francezilor[1019] a demnat să cumpere pentru colecţia sa particulară un tablou reprezentând un vas cu flori, opera unui tânăr artist român, d-l Nicolae Grigorescu[1020], care locueşte actualmente în împrejurimile Fontainbleau-ului".

Cam la aceeaşi dată hotelul Herdan, numit dela 1874 hotel Boulevard[1021], trece în mâinile d-nei Pohr, care îşi mărită mai târziu pe fiica sa cu un italian, d-l Bertola, şi îi dădu hotelul zestre. L-au stăpânit până în 1920. Înainte de războiul celălalt, sala de marmură a hotelului adăpostea unul din cele mai bune restaurante ale Bucureştilor şi era locul de întâlnire al lumii „bune". După război, tineretului iubitor de dans înjghebase aci un club de dans, care purta numele de „Pour toi et pour moi"... Azi, sălile hotelului par a fi ocolite de tineretul doritor să petreacă – dacă mai este.

DIN LIPSCANI ÎN BULEVARD

Toată această parte a Podului care, din Lipscani, trecând peste str. Doamnei, ajunge în Bulevard, pare să fi fost, încă dela naşterea ei, sortită negoţului. Case boiereşti nu s'au pomenit aci decât casa Macca[1022] (casa Paapa[1023]) şi prăvăliile de azi sânt de-a-dreptul moştenitoarele tarabelor sălăşluite în zidurile celor patru hanuri mari care, începând din Lipscani, erau:

Hanul Filipescu, între Lipscani şi pasagiul Vilacrosse[1024], Hanul Câmpinencei între ambele pasagii;
Hanul Castrişoaei între pasagiul Macca şi str. Doamnei; Hanul Greceanu din Doamnei până în Bulevard.

Hanul Filipescu, pe locurile lui Pană Filipescu care îşi avea casele peste drum, pare să fi fost zidit pe la începutul veacului al XVIII-lea. Era, scrie Popescu Lumină[1025], hanul pentru străinii din Apus. Pentru ce şi-a schimbat numele pe la 1840, pentru a se numi hanul Sf. Gheorghe, ne va spune poate odată vreun cercetător al trecutului[1026]. O fi cuprins în zidurile sale vreun paraclis cu acest hram? Găsim că, tot pe la 1840, colţ cu Lipscanii şi alături de han, locueşte un Obedeanu, zis de Peste Olt, zis şi Jitcu, care, precum am văzut mai sus, odihneşte poate, lângă casele lui, în grădina Zlătarilor. În 1853, în hanul care fusese, cum se vede, restaurant, se aşează florarul Pohr, care anunţă: „M. Pohr a sosit tocmai dela Braşov cu o bogată colecţiune de plante

ornamentale ca: camelii, hortensii, garoafe. Se vinde pe podul Mogoşoaei în noul han Filipescu".

Pe locul pasagiilor Vilacrosse şi Macca se întindea, la începutul veacului trecut, hanul Câmpinencei, ridicat pe loc cantacuzinesc trecut – ne spune d-l George Florescu – în stăpânirea Câmpinenilor prin căsătoria lui Mantea

Câmpineanu[1027] cu Caliţa Cantacuzino, nepoată de fiu a Măriei Postelnicese. Ultima Câmpineancă, proprietară pe aceste locuri, a fost Luxandra, născută Cândescu, văduva lui Scarlat Câmpineanu, mort în 1808, şi muma marelui Ion Câmpineanu.

Pe la 1830, hanul Câmpinencei trece în stăpânirea dragomanului[1028] Serafim. Viaţa acestuia a fost neasemănat de pitorească, cum i-a fost şi numele. Ascultaţi:

Pe la 1780 se născu în Constantinopole, dintr'un vechiu neam de podgoreni din Burgundia[1029], ajunşi pe malurile Bosforului în urma a nu mai ştiu ce întâmplări, băiatul care primi numele de botez Serafim, nume pe care îl păstră toată vieaţa, ca nume de familie.

Fiindcă ştia bine vreo şapte limbi orientale, Serafim ajunse, încă tânăr, dragoman, adică tălmaci, al Ambasadei Franţei; iar în 1812 este trimis de Ambasador pe lângă împăratul Napoleon, ca să-i fie traducător şi interpret în campania Rusiei. Serafim vede arderea Moscovei, retragerea Marei Armate, prăpădul de la Berezina şi apoi, slujba lui ne mai fiind de folos după plecarea împăratului, luă calea înapoerei spre Stambul. Oprindu-se, în treacăt, la Bucureşti, îi plăcu oraşul şi, părăsind gândul de a se mai întoarce vreo dată pe malurile Bosforului, se puse pe afaceri la noi, făcu o avere frumoasă şi se căsători cu o româncă, care îi dădu trei fete. Cu timpul, dragomanul fu împământenit şi, pe la 1830, îşi mărită fetele: pe cea mai mare, Polixenia, cu Vilacrosse, un refugiat catalan care învăţase arhitectura în Franţa; pe a doua, Anastasia, cu un neguţător de blănuri grec, Macca şi pe a treia, Catherina cu Hory, secretarul Consulatului francez.

De acum, liniştit şi cu sufletul împăcat, Serafim se puse, în tihnă, pe mâncare şi pe băutură. Căci era un mâncător grozav, a cărui faimă ajunsese până la Vodă Ghica[1030] care, într'o zi, trimise să-l poftească la masă.

Serafim primi cu simplicitate înalta cinste dar, fiindcă ştia că Vodă obişnuia să mănânce aşezat turceşte, la o masă joasă, poziţie cu desăvârşire oprită pântecosului nostru dragoman, acesta avu grijă să trimită dinainte la Curte o masă europenească, din mahon[1031] sculptat...

Astfel, în desfătările stomacului, îşi petrecu Serafim ultimii ani. În ziua de Paşti 1853 se aşeză la masă, cu o foame grozavă, în faţa unei farfurii pline cu scrumbii, şi dragomanul începu să le îmbuce una după alta şi le mânca, zice-se, cu o mişcare lină şi regulată, muşcând din peşte dela cap la coadă şi dela coadă la cap, aşa, pe nerăsuflate, cum se cântă din nai. Dar, la a

scrumbie – număr rău – Serafim lăsă deodată capul în farfurie şi fără un geamăt, fără un cuvânt, îşi dădu sufletul.

Locurile cumpărate dela Câmpineanca fuseseră împărţite de mult, cele din spre fund, dând pe actuala stradă Karagheorghevici[1032], date de zestre fetelor, iar cele din faţă, de pe Podul Mogoşoaei, le vânduse, în 1836, Societăţii Filarmonice[1033], pe preţul de 5500 de galbeni.

Societatea Filarmonica, bunica tuturor înjghebărilor literare şi teatrale româneşti, se înfiinţase, câteva luni mai înainte, în octomvrie 1835, sub preşedinţia marelui vornic Grigore Filipescu.

Scopul ei era de a lucra „pe faţă" pentru „cultura limbei româneşti şi înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale şi instrumentale şi, spre acestea, formarea unui teatru naţional", dar, pentru a-l putea atinge, trebuia să fie întărită cu carte Domnească, şi să se bucure de „privileghiuri"[1034], astfel înşirate în actul de fundaţiune:

1. Să aibă societatea dreptul exclusiv de a ţine timp de 16 ani teatru, baluri masche şi deschise şi alte veselii publice.

2. Societatea singură să vânză cărţi de joc în toată ţara tot în curgere de 16 ani.

3. Să aibă dreptul exclusiv a vinde praful şi plumbul de puşcă, tot în curgere de 16 ani.

În sfârşit, odată „privileghiurile" dobândite, societatea urma să mai găsească, de la feţe particulare, cei 14.000 de galbeni trebuincioşi pentru a cumpăra un teren „la loc cuviincios" şi a zidi pe dânsul Palatul Filarmonicei, având la mijloc sală teatrală.

Locul cuviincios, – după cum am spus mai sus – a fost găsit ca fiind tocmai locurile dragomanului Serafim, care au şi fost cumpărate.

Din acea clipă, cu cât entusiasm, cu câtă râvnă s'au pus boierii pe treabă! Pentru zidirea teatrului, marele hatman Cornescu[1035] dă banii indemnizaţiei scutelnicilor săi; Costache Lipănescu dărueşte 25.000 de cărămizi şi 10.000 ocale de var, aduse la loc, şi murind la începutul anului 1835, lasă pentru clădire 54.000 lei iar frate-său, văzând că banii se strâng greu, cumpără doi munţi, în judeţul Buzăului, „pentru a fi teatrului venit.

Dar, vai, entusiasmul şi râvna nu ţinură mult. Un vânt pustiitor începu să sufle asupra fragedei Filarmonici, înjghebarea teatrului a unor tineri inimoşi trecu, în ochii consulului rusesc Ruckmann[1036], drept primejdioasă conspiraţie şi nu trecură nici doi ani şi Societatea Filarmonică nu mai era decât o amintire frumoasă.

De acum înainte, şi pentru mulţi ani, numai înjghebări teatrale străine vor înflori în Bucureşti, iar pe locul ales cu atâta dragoste pentru înălţarea unui teatru românesc boierii chibzuiră, în 1840, să ridice un monument... generalului Kisseleff[1037].

Acest gând, născut, negreşit, din îndemnul consulului rus, capătă, în curând, chipul unei dorinţe generale a Ţării exprimată printr'o adresă o Obşteştii Adunării[1038] către Vodă Bibescu[1039]. Vodă îşi dă consimţământul şi

> > > > > hotărăşte ca piaţa pe care se va ridica monumentul să poarte numele de Piaţa Kisseleff.

Numai că, aducându-se acestea la cunoştinţa bătrânului om de stat care era, pe atunci, ambasadorul Rusiei la Paris, Kisseleff mulţumi frumos pentru cinstea ce i se făcea şi pentru buna amintire ce-i păstrau românii, dar rugă ca, din banii destinaţi statuii sale, să se ridice în Bucureşti fântâni publice, acestea fiind singurele monumente pe care ar voi să le vază.

Şi, în urma acestui frumos răspuns, aşa se şi întâmplă, iar locul care este azi imobilul dintre pasagii, fu vândut peste câţiva ani, unui anticar ungur evreu, care zidi pe dânsul un hotel având sus 9 camere, iar jos, o sală de cafenea cu „şantan"[1040] în curând vestit, la „Stadt Pesth".

Timp de treizeci de ani a fost „Stadt Pesth" locul de întâlnire a tot ce era femei de vieaţă şi „jeunesse dorée" în Bucureşti. Iarna într'o sală lungă şi joasă, vara într'o grădină care ţinea cam locul între pasagiile de azi, cântau şi jucau „artiste" ungare şi germane.

Numai sâmbăta seara nu era spectacol, când aveau loc vestitele „baluri de societate" ale lui Vilcek, mult căutate de nemţii şi ungurii din Bucureşti. Balurile de „societate" nu trebue bineînţeles confundate cu aşa zisele baluri „nobile" care aveau loc în sălile Slătineanu[1041] sau Bossel[1042] şi unde mergea protipendada românească.

„În fundul curţii hanului lui Vilacrosse – scrie în 1856 Orăşanu[1043] în *„Misterele mahalalelor"* – la *Stadt Pesth,* sunt balurile lui Vilcek. Cele mai frumoase, cele mai vesele sunt cele care au loc odată pe săptămână sub numele de „O du liber Augustin"[1044]. Aci se îngrămădesc junele modiste, venite să uite întristata viaţă de toate zilele, aici negustorii înstăriţi de pe podul Mogoşoaei, aci junii care după moda pariziană, preferă amorurile cusătoreselor de tot felul şi pierd ziua trecând în birji pe la magazinele unde micile grizete[1045], cu părul bălai, cos la bonete, pălării, rochi, sau fac flori, vând panglici, mănuşi, mitenuri[1046] ş.c.l. Ici vezi o damicelă[1047] simţibilă care primeşte amorul propus de un june cu condiţia de a nu o vedea decât o oră pe zi şi de a nu o controla de întrebuinţarea celuilalt timp; un german cere bere; un maghiar bate din tocuri şi-şi răsuceşte mustaţa; un ceasornicar cu ochii roşi vorbeşte cu un confrate, şi vreo câţiva nemţi lacomi cer la anghimofturi[1048] şi şniţele pe care le înmoaie cu bere şi „mişmaş"[1049]. În spre zi s'a dansat cancanul[1050] sub numele modest de horă şi l-au dansat mai ales pompierii, mai abetir[1051] ca la Mabille sau Closerie des Lilas".

Pe la 1880 aci, la Stadt Pesth, era ca băiat de scenă şi „regisor" un biet ovreiaş, hulit şi prigonit de toţi, ale cărui atribuţiuni mai de seamă erau să

 cureţe şi să aprinză lămpile cu gaz ale rampei. Într'o zi, sătul de atâta fum, atâta unsoare, atâtea bătăi, băieţaşul care prinsese meşteşugurile scamatorilor, hotărî să se facă „transformist . Şi se vede că ideia nu era rea căci, din „transformare în „transformare", ajunse pe la sfârşitul veacului directorul teatrului particular al ţarului Alexandru al III-lea[1052] şi, în 1920, compozitorul cu renume şi directorul operei din Monte Carlo[1053]. Îl chema Raoul Gunsbourg, era baron şi nu mai ştia româneşte...

Pe locurile amărâtei sale tinereţi nimic nu mai aminteşte azi de Stadt Pesth. Pe la 1890 s'au deschis amândouă pasagiile, Vilacrosse la sud, Macca la nord îşi întind amândouă braţele, scăldate într'o lumină de acvariu, şi se întâlnesc tocmai în str. Karagheorghevici (azi Eugeniu Carada), înconjurând cafeneaua Macca[1054], care mai poartă până azi numele vechiului stăpânitor al acestor locuri. Cafeneaua e unul din locurile patetice din Bucureşti. În lumina tulbure a becurilor electrice care ard aci şi vara, la amiază, o faună stranie îşi duce un traiu amărît. Într'un colţ, doi samsari[1055] bătrâni joacă în tăcere mahjong[1056], un evreu gârbovit şopteşte altuia cu pasiune, îndelung, cine ştie ce proiecte, cine ştie ce confidenţe; altul, singur, cu ochii adânci, trişti şi pierduţi, pare că urmăreşte, în altă lume, un vis milenar. Până să dai iar în lumina Podului, ieşind din această asfixie, este o plăcere să te opreşti câteva clipe la anticăria Pach[1057], unul din cei trei patru anticari din Bucureşti unde poţi răsfoi, sta de vorbă, şi pleca fără să cumperi. Mai poţi zăbovi o clipă în faţa lui „Suzi salon pentru bebe şi copiii dvs.", înaintea bufetului Tănase Simion, desigur cea mai mică ospătărie din Bucureşti, cu o faţadă care n'are tocmai doi metri şi apoi, până dai de trotuarul Căii Victoriei, să treci cât mai repede între cele două rânduri de tablouri expuse spre vânzare şi care, de bună seamă, găsesc şi cumpărători...

Din pasagiul Macca până în str. Doamnei se întindea pe vremuri, cum am mai spus, hanul Castrişoaei, văduva unui Castriş Macedoneanul şi muma, probabil, a Castrişului înmormântat la Sf. Dumitru. Pe la mijlocul veacului trecut îşi avea aci casele Vasile Paapa[1058], macedonean şi dânsul. Azi, pe locul vechiului han, se înalţă una din cele mai frumoase clădiri[1059] din Bucureşti, imobilul ridicat în anul 1940 de arhitectul Radu Dudescu[1060], şi proprietatea Băncii Naţionale.

Pe str. Doamnei, colţ cu hanul Castrişoaei se ridica, până la sfârşitul veacului trecut, o casă puţin arătoasă, unde trăise marele bogătaş Petrovici-Armis[1061], ultima casă din Bucureşti care mai avea la poartă arnăut cu fustanelă[1062], fes pe cap, şi pistoale la brâu.

Trecând str. Doamnei, mergem de-a-lungul zidurilor în care s'au mistuit, cu timpul, cărămizile ultimului han de pe partea dreaptă a Podului: hanul Greceanului, care se întindea până la casele boierilor Greceni, colţ cu actualul bulevard[1063].

După 1830, comerţul bucureştean, care până atunci se desfăşura în hanuri, pieţe, târguri sau în câteva tarabe umile, începe să-şi deschidă prăvălii ţinute, dealtminteri, numai de străini. Pe la jumătatea veacului trecut, prăvăliile cele mai alese, casele de modă şi „galanterii" vin să se aşeze pe această parte a Podului, între Lipscănie şi actualul Bulevard. Astfel, încă din 1846, d-l M. Boitiţi, negustor de giuvaeruri din Pesta, „are cinstea de a da în cunoştinţa înaltei nobilimi şi cinstitului public că au adus felurimi de giuvaericale şi lucruri de aur de la Viena şi Paris pentru cavaleri şi dame precum şi feluri de obiecte de rococo[1064], şi fiindcă nu va zăbovi aci multă vreme are cinstea a se recomanda la prăvălia sa ce este pe Podul Mogoşoaei în casele d-lui Macca împotrivă[1065] de casele lui Baron Meitani".

În 1857 îi găsim pe Klenk croitorul şi pe „Madam Marcovici parfumerie".

Încă cu 12 ani înainte îl avem şi pe fotograful care putea să prinză pentru vecie[1066] pe eleganţii de modă nouă. În 1845. I. Pohlmann „se recomandă onoratului public al Capitalei cu întocmirea tuturor chipurilor de daguerotyp[1067] în coloare şi negru în format mare şi mic, cu preţul de l-2 galbeni. Locuinţa sa este pe Podul Mogoşoaei în faţa Consultului Imperial rusesc". Ce nepreţuit gând ar fi avut d-l Pohlmann să plece într'o zi cu cutia şi cu vălul negru în spinare, şi să fotografieze Podul Mogoşoaei, cu casele, cu prăvăliile, cu trecătorii lui, aşa cum era în anul lui Dumnezeu 1845...

În 1859 vine Fain, care anunţă: „Fain, chapellerie française, pălării înalte, de pâslă, de paie, după fasonul[1068] cel mai nou ales. Se execută orice comandă, mai ales pentru Guardia Naţională[1069]. Podul Mogoşoaei vis à vis de Ministerul de Războiu"[1070].

Alături, în acelaşi an, se aşează „Bazar Anglais" care se recomandă în chipul următor: „Bazar Anglais" în casele d-lui Basile Paapa vis à vis de Consulatul rusesc, recomandă că am primit un mare asortiment de rochii pentru sezonul de vară precum foularuri, poildesevre[1071], barişuri[1072], bazele algeriene[1073], mănuşi franţuzeşti cu preţuri deja cunoscute de foarte moderate".

De vreo douăzeci de ani costumul turcesc fusese treptat, treptat părăsit. Rar câte un boier bătrân să-i mai fi rămas credincios, ca octogenarul Nicu Lahovary[1074], care, pe la 1880, mai purta încă anteriul[1075] şi fesul[1076] şi şedea toată ziua în balcon trăgând din ciubuc[1077] din lemn de iasomie[1078] şi învârtind[1079] mătăniile.

Croitori nemţi se instalaseră în Bucureşti de pe la 1850. Frank Singer, renumitul Klenk, care lucrau pentru eleganţii timpului fracuri[1080] sau „ţvechere" „pantalonii neglije" şi „mănuşi de Jacman" (?), zise „de Sacmé" (?).

Erau timpurile când Pantazi Ghica[1081] descria astfel cerinţele pentru a fi un tânăr la modă:

„Ca să dovedeşti unei femei că o iubeşti trebue să o urmezi ca un căţeluş numit „ami" sau „fidele", să nu aibi niciodată cea mai mică pată de noroiu sau de praf, să porţi haine strâmte, strânse, ticluite după cea din urmă modă; să aibi picioarele strânse în cisme atât încât să-ţi plesnească ochii din cap.

„Să pui pe piele cămăşi atât de fine, încât să se vadă razele soarelui pân'ele şi atât de cusute, încât să nu mai aibă colţ de pânză neted; părul făcut sbârloi[1082] în cap şi cărarea făcută în mijloc; mustăţile înţepenite ca două furci răsucite; adaugă la acestea rasul în toate zilele, pudra de orez, puţin roz de suliman[1083], carmin[1084] pe buze, prafumuri de toate speciile, mănuşi de trei ori pe zi şi vei avea un amant amorezat".

„Ca să le împlinim aceste exigenţe să facem calculul de cât trebueşte ca să ajungem la rezultatul sumei ce trebue să posezi ca să fii un amant amorezat. Iată calculul pe lună:

Birja	65 galbeni
Ghete, şase perechi pe lună	18 „
Jiletci, cel puţin 12	24 „
Cravate, cel puţin 24	24 „
Fracuri patru	32 „
Surtuce[1085] patru	32 „
Jachete patru	32 „
Paltoane patru	48 „
Total	275 galbeni
Report	275 galbeni
Cămăşi treizeci şi două	384 „
Pomadă, cosmetic, apă de colonie, oţet de toaletă, praf de dinţi, parfum gardenia	100 „
Roz de obraz, carmin de buze, praf pentru poleitul unghiilor ş.c.l., ş.c.l.	100 „
Mănuşi, 96 perechi pe lună, teatru, baluri, grădini, distracţii ş.c.l.	60 „
Bacşişuri şi cumpărături în familie	100 „
Cheltueli extraordinare şi neprevăzute	300 „
Total	1.319 galbeni

Cei care au o sută, două sute, trei sute galbeni venit pe lună şi voesc să fie amorezaţi, împrumută restul până la suma cerută prin acest calcul"...

Astăzi negoţul de lux s'a mutat mai la nord. Prăvăliile care se înşiră azi între Lipscani şi Bulevard sunt:

Str. Lipscani

Campus Bassa, Colectară
Bijuteria Elitei (Nr. 14) Galeria Mătăsurilor
Farmacia Naţională Fond. 1856
Pompadur rochi
Chic de Paris
Arata: încălţăminte
Sabego (Goldenberg) Blănuri

Hanul Filipescu zis apoi Sf. Gheorghe

Pasajul Villacros zis Central

Cecil, încălţăminte
Original (Elena Filimon) rochi şi mantouri
Mariana, încălţăminte
Nicolae Gheorghe, Ion lonescu mezeluri
Fintex, stofe

Locul dragomanului Serafim, Hanul Câmpinencei

Pasajul Macca

Porţelanul Rosenthal Marie-Claire, mode (Nr. 26) Cismas, ghete şi mănusi Apostoleanu, fond. 1853, galanterie
Neumann, art. bărbătesti
Ebonitul, tocuri rezervoare
Filipescu, încălţăminte
Tutungerie
Cluj, postăvărie
Fabrica de cămăsi 100.000 chemises

I Hanul Castrişoaiei

Str. Doamnei

Banca de Incasso şi Comerţ
Ambasador, haine bărbătesti
Nora. Tănase Dumitrescu, încălţăminte
Lucian, cămăsi
Turcu, ghete

Hanul Grecianului (Aşezămintele Nifon)

Biserica Doamnei

Weissblut, ceasornicărie Tutungerie Lustragerie
La Luvru, ştampile Hermes, colectură

Casa Grecianu

Am ajuns iar, cu înşirarea prăvăliilor, la casa Grecianu.

Aci fusese, în timpul domniei lui Şerban Vodă Cantacuzino, casa Beizadelelor[1086] pe care o ridicase Domnul pentru numeroşii săi copii. În decursul veacului al XVIII-lea a trecut în stăpânirea Fălcoienilor[1087] şi Corneştilor[1088] şi, pe la 1830, în proprietatea lui Dumitru Grecianu[1089], tatăl cunoscutului genealogist Ştefan Grecianu, ai cărui urmaşi o mai stăpânesc şi azi[1090].

Mulţumită bunăvoinţei d-lui Radu Grecianu[1091] pot publica două vechi fotografii ale casei.

Cea dintâi a fost făcută în 1868, înainte ca Bulevardul să fi ajuns în Calea Victoriei. Se vede, la stânga, colţul casei Popovici[1092] (mai târziu Clubul Liberal), zidită pe la 1858, apoi, în spatele zidului curţii, acoperişul căsuţei în care şedea pictorul şi fotograful Szathmary[1093], iar la stradă sunt expuse două rame mari, cu fotografii, către care se apleacă trecătorii. La dreapta, lângă felinar, un maldăr de cărămizi, de bună seamă pentru construirea hotelului Herdan.

Fotografia cealaltă este din 1873. Bulevardul[1094] s'a deschis[1095]. Este pavat cu frumoasă piatră cubică şi pe trotuar se zăresc două bănci. Iar casa Grecianu, care acum îşi are faţada pe artera nou croită este şi ea modernizată, cu un lung balcon de sârmă[1096] şi cu o galerie de lemn, cu geamlâc[1097]. La ferești a ieşit toată familia, pentru „poză", iar slugile sunt înşirate la poartă, cu vardistul[1098] în faţa lor, într'o minunată uniformă care, din nenorocire, nu se mai poate distinge pe reproducere.

În copilăria noastră, de la ferestrele casei Grecianu priveam parada de 10 Mai[1099] care pe vremea aceea se desfăşura pe bulevard. Treceau înaintea noastră Regele Carol în fruntea Statului său major şi ataşaţilor militari străini. Regina Elisabeta cu Prinţesa Maria şi micii Principi în trăsuri „ă la Deaumont"[1100], şi după ce luau loc alături şi în tribuna[1101] ridicată lângă statuia[1102] lui Mihai Viteazul[1103]. Prinţul Ferdinand[1104] sosea călare la întretăierea Bulevardului cu Calea Victoriei, îşi scotea sabia şi, cu faţa spre frontul trupelor încolonate pe bulevard până la Cotroceni, comanda cu glas puternic, înalt şi răspicat: „Pentru defilare... înainte – marş!" Muzicele şi goarnele izbucneau deodată, caldarâmul tremura sub ropotul cismelor şi pe noi ne cuprindea un fior...

Ca o stafie a trecutului pândeşte, în spatele magazinelor de care am vorbit, o biserică înnegrită de veacuri. Azi aproape că nu se mai vede, ascunsă cum este între zidurile „blocurilor" ce o înconjoară. Dar a fost lăcaş domnesc; nu-i mai rămâne însă, din vremurile apuse, decât liniile armonioase, şi numele: biserica Doamnei[1105].

Molozul atâtor ziduri dărâmate împrejurul ei are înălţimea omului, şi azi ca să intri în biserică, treci pe o punte.

A fost clădită, în locul unei biserici mai vechi, de lemn, în 1683, de Maria Rustea[1106] fata unui negustor bulgar, care era a doua soţie a lui Şerban Vodă Cantacuzino[1107]. Pisania de deasupra uşii, săpată cu frumoase slove aurite, în mijloc cu vulturul muntean ţinând crucea în cioc, e următoarea:

„Această sfântă şi dumnezeiască biserică iaste zidită şi înălţată den temelia ei până în săvârşit de luminata Domănă Maria a luminatului Domn Io Şărban Catacuzino Băsărab Voevod, Domn şi oblăduitor Tărăi Rumâneşti, care a fost şi mai dinainte de Măria Sa Domăna făcută de lemn întru lauda şi proslăvirea sfântului hram Văvedenie preasvitei vlădiciţii naşei Bogorodiţe prisnodvi (prea sfintei stăpânei noastre şi de Dumnezeu născătoare pururea fecioarei) Maria ca să le fie Măriilor Sale, fiilor şi părinţilor vecinică pomenire şi sufletelor răpaos şi fericire leat 1683".

Este una din cele mai frumoase biserici din Bucureşti. Daţi o privire uşilor groase şi ferecate şi atât de bogat sculptate şi chenarelor ferestrelor, cu armonioasa lor decoraţiune, şi intraţi. O clipă de odihnă în stranele frumos sculptate, lângă zidurile groase ca de cetate, te duce uşor în altă lume, şi alte timpuri. Frescele zugravului Constantinos[1108], care a lucrat şi la Cozia, ieşite la iveală după îndepărtarea atâtor vopseli suprapuse, înveşmântă biserica într'o minunată armonie de roşu, negru şi aur. În penumbră lucesc o veche icoană bizantină a hramului. Intrarea în biserică, şi un Sft. Elefterie, îmbrăcată în argint[1109] de Matei Vodă Ghica[1110], şi refăcută de Enăchiţă Văcărescu poetul, şi încăodată de Petrovici Armis[1111]. Iar în altar se păstrează unul din cele mai frumoase odoare bisericeşti din ţara noastră, un epitaf[1112] de mătase roşie, cusut cu aur şi lucrat, după inscripţia de pe dânsul de însăşi Maria Doamna, în 1683. Reprezintă chipurile Domnitorului Şerban, a Doamnei Maria şi a doi dintre copiii lor „Io Gheorghiţă Voevod", viitorul mare ban şi general-major austriac, şi Casandra[1113], care va fi soţia lui Dimitrie Cantemir.

Lângă biserică, în fund, e căsuţa preotului. În faţa ei, într'o grădiniţă, sub o salcie, creşte floarea soarelui şi câteva fire de porumb. Lângă ele, îşi doarme somnul de veci sub o piatră cu stema Suţeştilor „Maria Sutzu, muiere stimată, soţia cinstită, mumă nepreţuită, născută la 1 august 1829, răposată la 21 Septemvrie 1844". Împlinise 15 ani!

Iarna, lângă piatra de mormânt, copiii vecinilor se dau cu săniuţa până în fundul şanţului care înconjoară pridvorul bisericii. Alte pietre de mormânt zac, în desordine, într'o curte mai în fund, plină de bălării şi necurăţenii.

III.

DIN BULEVARD
ÎN PIAȚA TEATRULUI

BULEVARDUL

Încrucişarea pe care o face, azi, Bulevardul cu Calea Victoriei ne pare atât de firească, cadrilul maşinelor, tramvaielor[1114] şi pietonilor, sub supravegherea agenţilor de circulaţie şi luminele schimbătoare ale „stopului", atât de zilnic, încât foarte cu greu ne putem închipui că a fost un timp când, pe locul unde azi îl taie Bulevardul, Podul Mogoşoaei se cobora agale în spre Dâmboviţa, între un zid lung care împrejmuia, la stânga, curtea casei Grecianu şi între clădirile hanului Sărindar[1115] care, la dreapta, mergeau până la casele lui Colfescu, pe locul cărora şi-a ridicat Herdan hotelul.

Primul crâmpeiu al Bulevardului s'a croit la 1857[1116], între Podul Mogoşoaei şi str. Colţei[1117], cu gândul de a face o esplanadă pentru noua Academie. Universitatea de azi, ce fuse ridicată, câţiva ani înainte[1118], pe locul fostei Mănăstiri Sf. Sava[1119]. În vremea aceea Academia era, cu turnul Colţei[1120], singurul monument demn de văzut în Bucureşti. Împrejurul ei, în faţa ei, din nenorocire, erau numai şandramale şi bălării. Unde e azi Trocadero[1121] şi Palatul Societăţii Generala[1122] era o băltoacă unde se afundau bivolii căruţaşilor de la bina[1123]. Cât a oftat bietul Ulysse de Marsillac[1124] francezul atât de iubitor al lucrurilor dela noi, şi despre care voi mai vorbi, după curăţirea şi înfrumuseţarea locurilor acelea. Cel puţin, cerea dânsul, să fie silit d-l Grecianu să-şi facă ulucă împrejurul curţii, şi să nu se dărîme căsuţa în care se aşezase fotograful Szatmary – unde este azi chioşcul de ziare pe trotuarul de sud, – că tot mai bine arată o magherniţă curăţică decât un maidan cu bălării, şi să puie Primăria câteva bănci pe noul bulevard – ar putea fi luate din Cişmigiu – ca să nu mai stea oamenii toată ziua tolăniţi pe treptele Academiei...

Dar anii trecură şi, la 1870, locul din faţa Universităţii tot sălbatic şi neîngrijit rămăsese. Ce e drept, se plantaseră câţiva pomi de o parte şi de alta dar, nestropiţi se vede, se uscau, unul după altul.

În 1872, scrie Frederic Dame[1125], în faţa Universităţii, între str. Colţei şi str. Academiei, era un câmp deschis; în mijlocul câmpului, un fel de acoperiş din scânduri, aproape lipit pământului, arăta locul unde fusese biserica Sf. Sava; la stânga, proptite de zidul grădinei prinţului Suţu, două căsuţe ţărăneşti, în faţa cărora femeile veneau seara să stea de vorbă, torcând, pe când găinile ciuguleau împrejurul lor şi o bivoliţă păştea, liniştit, iarba înaltă.

La dreapta, unde era până mai ieri squarul care înconjura statuia lui Lazăr[1126], creştea porumbul.

Neturburat de realităţile prezentului, Marsillac însă, perseverent, îşi duce mai

departe visul unui bulevard larg, frumos, care să fie o podoabă a oraşului. Şi în *„Journal de Bucaresf™* din 1872 propune ca pe partea rămasă liberă, cea din faţa Universităţii, să se construiască un subteran mare, din Podul Mogoşoaei până în str. Colţei. Tunelul acesta, luminat puternic cu globuri felurit colorate, să cuprindă tot ce poate folosi desfătării ochiului şi minţii, acvariu cu toate vietăţile mărilor, peşteri cu stalactite şi stalagmite, cascade luminoase şi pivniţe boltite, calde iarna, răcoroase vara, în care să se aşeze birturi şi berării... Deasupra subteranului, şi pe toată lungirea lui, să se ridice, pe coloane subţiri, un acoperiş înalt, din fier şi sticlă, care să se poată deschide după anotimpuri şi, sub această boltă străvezie, vedea o grădină minunată, cu bazine şi pavilioane şi izvoare şerpuind printre flori, iar, în grădină, teatru de comedii şi vodeviluri, parchet de dans, chiosc de muzică, restaurante, săli de lectură...

Proiectul lui Marsillac n'a fost însă pe placul tuturor; în *„Românul'*[12] d-l profesor Grigore Ştefănescu[1129] se supără foc, arătând că proiectul Marsillac ar fi o profanare a ştiinţei şi a filosofiei, al căror azil este Academia, care nu poate tolera, în faţa ei, scene de vodevil şi săli de dans.

Şi astfel că, până mult mai târziu, în faţa Universităţii nu era decât tot un lung şir de şandramale, înalte cât omul, dintre care cea mai renumită era iaurgeria lui Hagi Stanof, un bulgar vestit pentru iaurtul şi cataifurile sale.

Dar dragostea lui Marsillac pentru oraşul ce-l adoptase rămăsese aceeaşi, neţărmurită, şi fiindcă pe la 1872 Primăria proiectase prelungirea bulevardului Academiei dincolo de Podul Mogoşoaei, spre Cotroceni, Marsillac, atât de bogat în proiecte, propune următorul:

Bulevard să nu se croiască. În schimb, locul din faţa bisericii Sărindar, (unde e azi „parcul" automobilelor[1130] şi terasa Cercului Militar[1131]) să fie nivelat, iar biserica să rămâie în mijlocul unei mari pieţe pătrate, înconjurată de arcade în genul Procuraţiilor sau Galeriilor dela Palais Royal[1132]. Piaţa astfel creată, ar fi mărginită la răsărit de Podul Mogoşoaei, la miazănoapte de casa Prinţului Miloş Obrenoviei[1133] (azi imobilul din colţ al Societăţii „Generala"[113]), la miazăzi de hotelul Herdan şi, la apus, de o balustradă de marmură albă, cu o bancă de-a-lungul ei, aşezată pe muchea zidului de susţinere.

De pe această terasă, care va avea o privelişte minunată spre Cişmigiu[1135] şi Cotroceni[1136], va coborî o scară monumentală cu două rampe, între care, dintr'o grotă scorburoasă, o cascadă va cădea într'un basin la poalele terasei, unde va fi aşezată o altă piaţă, mărginită de grădina Oteteleşeanu, grădina Cişmigiu şi grădina Poliţiei (care pe atunci se întindea cam până la actualul Minister al Lucrărilor Publice).

Astfel vor avea Bucureştii două pieţe, minunat suprapuse, şi o împreunare arhitecturală într'adevăr monumentală...

Dar de o prelungire a Bulevardului nu vrea să auză Marsillac cu niciun P-ţ-

„Cum de nu-şi dă nimeni seama" – scrie dânsul – „că hotelul Herdan, asezat de-a-curmezisul aşa cum este" (cotul pe care-l face Bulevardul la încrucişarea cu Podul Mogoşoaei nu i l-a iertat Ullyse de Marsillac niciodată) „se

va împotrivi pe veci la trasarea unui bulevard în dreapta prelungirea acelui existent?"

„Cum de nu înţelege nimeni că noua arteră e sortită să rămâie pustie? Nimeni nu va fi destul de nebun, dat fiind că terenul e atât de mlăştinos, să-şi bage banii în temelii mai scumpe ca toată casa. Această cale pustie nu va avea deci alt scop decât să ducă pe câţiva rari trecători în strada care merge de-a-lungul Cişmigiului; căci, de acolo înainte, vor putea edilii ,să croiască o cale cât de largă vor pofti, niciodată n'o să izbutească să aducă viaţă în acele părţi. Sortit singurătăţii, va fi doar o fantomă de bulevard între fantome de case..."[1137]

Ulysse de Marsillac a prevăzut multe. A prevăzut că odată şi odată vor fi Bucureştii pavaţi în întregime, că toate străzile vor fi luminate, că oraşul va ajunge capitala cea mai populară a Răsăritului; a proorocit chiar, într'o zi de inspiraţie, că bucureştenii vor putea merge, odată, până la un câmp apropiat unde maşini sburătoare îi vor duce în câteva ore la Viena, Roma sau Paris,... dar viitorul Bulevardului Elisabeta[1138] nu l-a ghicit. „Câţiva rari trecători"... „fantomă de bulevard"...! De-ar putea învia bătrânul Marsillac numai un sfert de ceas, oricând, zi de săptămână sau sărbătoare, iarna sau vara, pe ploaie sau pe soare, şi să vadă ce-i pe bulevardul sortit de dânsul pustietăţii, să vadă *turma,* cum se mişcă încet, încet, din lipsă de loc unde să-şi pună picioarele, cum se mişcă fără scop, fără gând, fără odihnă... Răsar ghioceii, înfloresc liliacii, îmbălsămează teiul, cântă pasările, se scutură macii, se ofilesc bujorii, cad frunzele, ce ştie turma? Zi după zi, an după an, coboară bulevardul, la Brezoianu face stânga împrejur, trece pe calea Victoriei, la teatru face stânga împrejur, coboară iar calea Victoriei, suie iar pe bulevard, se opreşte iar la Brezoianu...

CAPSA

Trecem în faţa fostei case Popovici, ridicată pe la 1838 şi care, timp de trei sferturi de veac, a adăpostit fostul club liberal, unde s'a plămădit o bună parte din istoria acestei ţări, şi ajungem la uşa vechii farmacii Bruss, colţ cu str. Edgard Quinet.

Suntem aci într'unul din centrele nervoase ale Bucureştilor, unde, de mai bine de o sută de ani, pulsul oraşului se simte mai bine. Sunt parcă locuri care, dintr'un început, primesc o anumită soartă, de la care nu se mai pot abate. Astfel, am văzut partea dreaptă a Podului Mogoşoaei hărăzită comerţului, partea stângă clădirilor publice. Tot astfel, de la 1812 până azi, a fost neîntrerupt aci locul unde

lumea „bună” şi-a dat întâlnire ca să se distreze, să joace, să discute sau să mănânce.

Pe locurile unde sunt azi farmacia Bruss, str. Edgar Quinet şi hotelul Capşa[1139] se aflau, la sfârşitul veacului al XVIII-lea, casele şi curtea marelui vornic Radu Slătineanu[1140]; după dânsul le-au locuit fii lui, Scarlat, mort în 1808, şi lordache, mare vornic şi dânsul, care s’a stins din vieaţă la 1822.

La 1812, la începutul domniei lui Caragea[1141], un sas anume Mathias Brody întinse o lungă şandrama de scânduri în fudul curţilor lui Slătineanu, şi aşează în ele primul spectacol public văzut vreodată în Bucureşti, anume o diorama[1142]. Se vedeau oraşele cele mai vestite, încoronări de regi şi împăraţi, întâmplări din războaie, călătorii pe mare şi pe uscat, şi atâtea alte lucruri minunate. „Şi din patru părţi ale oraşului” – scrie Dim. Ollănescu[1143] – „curgea lumea şiroiu neîntrerupt, să o privească, să se mire, şi să aibă ce istorisi... Abia după câteva luni, negustorii şi gloata celor de jos putură străbate înăuntru, căci butcile şi caleştile se ţineau zi după zi, în curtea Slătineanului, şi arnăuţii croiau cu vâna de bou pe tot mojicul care ar fi îndrăznit să calce pragul „Comediei” pe când să englendiseau boierii. Şi aşa huzuri sasul până la 1816 când, sătul de bani şi de traiu bun, îşi ridică şandramaua şi plecă să se facă moşier... L-a cunoscut, copil fiind, tatăl meu”.

Câţiva ani mai târziu, la 1828, anul venirii ruşilor, Eronimo Momolo, un italian ce fusese bucătarul lui Grigore Vodă Ghica[1144], ridică, pe locul fostei diorame, un teatru[1145] care a rămas mult timp în gura bucureştenilor cu numele de teatrul cel vechiu sau teatrul cel mic.

Clădirea – spune Ollănescu, după tradiţiuni verbale, – era din zid de paiantă cu moloz, şi căptuşită pe dinafară şi pe dinăuntru cu scânduri. Sala, joasă în tavan, avea un rând la loji despărţite între ele cu un stâlp de lemn, pe care era aşezată o lampă, 15 rânduri de bănci de lemn învelite cu chembrică[1146] formând cele trei staluri, o galerie în fund pe şapte trepte cu laviţe goale de lemn. Lângă scenă, o lojă domnească foarte mică; peste drum, trei canapele [1147] pentru curte .

Iluminaţiunea se făcea cu lămpi de uleiu de rapiţă şi lumânări de seu; în loja domnească, ardeau lumânări de ceară albă.

În loji boierii trimiteau mobile de acasă, covoare, scaune, oglinzi, aşa că era mare deosebire între ele şi restul sălii. Candelabru nu exista, mai târziu se aninară câteva lămpi, căci era prea întunerec. Între staluri erau locuri de stat în picioare, pe care le ocupau elevii şcolii filarmonice[1148], sau cei de la Sf. Sava.

Feciorii[1149] aşteptau cu hainele stăpânilor pe la uşi, în bufet ori prin trăsurile înşirate pe trei rânduri, în curtea din fund a Slătineanului.

Aci sosi, în 1828, prima trupă străină al cărui nume ne-a rămas. Era o trupă nemţească, sub direcţiunea unui oarecare Eduard Krainig, care dădea reprezentaţiuni de drame şi de opere. În orchestră cântau un flautist bun, Josef Ghebauer[1150] care după plecarea trupei rămase în Bucureşti, se însură, şi deschise

un magazin de muzică, în faţa sălii Slătineanu. Unul din fii lui, Alexis Ghebauer[1151], dădea lecţii de pian mamei mele, pe la 1870.

După Krainig veni, la 1832, trupa lui Müller, apoi alte nenumărate trupe de turneu, franţuzeşti – de vodevil[1152] şi operetă, – italieneşti – de operă şi operă bufă, – dar nicio trupă românească până în ziua de 1 august 1850 când Matei Millo[1153], după ce jucase 4 ani la Iaşi, debutează în Bucureşti, pe scena sălii Slătineanu, în *„Baba Hârca”*[n5i]\

Tot cu acest prilej, bucureştenii au văzut, pentru prima oară, şi cu mare minunare, un foc bengal[1155] care se aprindea pe scenă.

Să lăsăm un contimporan să ne vorbească de teatrul Momolo, cum era pe atunci:

„Trecând pe stradă – scrie Ulisse de Marsillac, vorbind de prima lui seară în Bucureşti – „văzusem afişe anunţând un spectacol pentru seară. Întrebai unde e teatrul. Fusei dus în fudul unei curţi pline cu gunoi. Câteva lămpi fumegânde erau agăţate de pereţii acoperiţi cu un fel de chembrică castanie. Două sobe mari de tuciu[1156] îşi amestecau frăţeşte fumul cu fumul lămpilor. În curând, găurile întunecoase poreclite loji se umplură cu lume. Spectacolul sălii era tot atât de curios ca cel de pe scenă. Se vedeau cocoane şi domni, îmbrăcaţi după moda pariziană de mâine, lângă bătrâni boieri cu barba lungă, cu işlic înalt pe cap, înveşmântaţi într’o giubea[1157] largă de pambriu[1158] cu brâu de caşmir şi cisme galbene, apoi ofiţeri purtând uniforma rusească aproape aidoma, apoi arnăuţi cu fustaneaua în o mie de falduri, apoi câteva boieroaice bătrâne, credincioase fesului...”

Acum, după impresiunile spectatorului, acelea ale unui actor. Sunt amintirile impresarului-actor italian Fiorentino, care fusese cu trupa la Bucureşti, în 1851, şi publicate, de dânsul în *Les grand Guignols*. Sânt interesante, şi le cred puţin cunoscute:

„Artiştii sânt încântaţi de chipul cum sunt trataţi. Nu trebue să nădăjduiască buchete şi, mai puţin, madrigale. Dar, odată ajunşi acasă, găsesc primirea cea mai caldă, şi cea mai deschisă, o masă bună, pui de găină de abia ucişi în curte cu lovituri de toiag, şi potârnichi şi iepuri câţi vrei, dulceţuri de trandafir... şi nici urmă de pat. Nu poţi să le ai pe toate. Patul n-a pătruns încă în moravurile Valahiei. Sunt, ce-i drept, câţiva boieri mari care au adus

 mobila aceasta dela Paris sau dela Viena, pe care o arată ca o curiozitate – dar a rămas în moravuri întrebuinţarea divanului[1159], pe care şezi ziua şi te culci noaptea; câştigul este mare: nu eşti nevoit să te desbraci seara, dimineaţa eşti gata mai de vreme".

Întreprinzătorul Momolo nu era numai proprietar de teatru, dar şi de birt. Într'adevăr, tot pe la 1830, el închirie – sau chiar cumpără – înseşi casele boierilor Slătineni, unde e azi Hotelul Capşa şi, în sala de jos, deschise un birt devenit repede cunoscut prin bunătatea mâncărilor sale italo-orientale, printre care *„curcanul-ţinţirom"* (gentilhomme) era cel mai vestit.

Mai trecură vreo şase ani şi deasupra birtului clădi o mare sală de bal, de „club" şi „piknicuri", cum se spunea pe atunci, faimoasa sală Momolo sau Slătineanu.

În Cantorul de Avise şi Comerţ[1160] din 1 februarie 1837 găsesc înştiinţarea pentru primul bal mascat.

„Duminecă în 30 va fi Club Maske la D. Momolo în casele d-lui Slătineanu pe Podul Mogoşoaei" şi, pe franţuzeşte:

„Dimanche soir aura lieu bal masque chez M. Momollo".

În anul următor, iată o descriere a balului ce avuse loc puţin dună cutremurul din 11 Ianuarie 1838.

„D-nii Eronim Momolo şi Vorelli şi-au pus toată silinţa a putea dobândi mulţumirea înaltei nobleţe şi a cinstitului public şi cu bună dovadă, că, deşi au dat cutremurul bănuială[1161] cinstitului public, dar d-l Momolo nu au trecut cu vederea acestea, şi îndată au adus arhitect, au vizitat sala, au pus temelii spre siguranţie, a decorat sala după cel mai frumos gust, întocmind şi orchestră prea bună".

„Clubul din 6 Februarie a fost atât de nobil, cât poate a se asemăna cu oricare club din oraşele cele luminate din Europa. Sala a fost plină. Nobilitatea toată, damele cele strălucite cu berlianturi mai mult înfrumuseţa sala. O adunare de bucurie să vedea între toate damele. Coconiţele cele tinere stau ca nimfele. Adevărat că tot străinul voiajor ce au fost într'acest club va trece în portofelul său o însemnare naţională şi, întorcându-se în patria sa, va povesti că damele şi cavalerii rumâni au înaintat foarte mult în moral, în învăţătură, în gust şi în galanterie. În Club se vedea de obşte toţi rumânii cu deosebită bucurie şi mulţumire pentru buna orânduială şi regulă ce se păzeşte, întocmai ca în cele mai însemnate săli de adunare obştească pentru petrecere".

„O mulţime de măşti, de tot felul şi cu purtare delicată însoţită de vorbiri cu duh, desfăta pe privitori. Într'aceste măşti era şi patru în costum de un sălaş de ţigani; aceştia erau foarte vrednici de privire, că vorbea tocmai în felul ţigănesc; dintr'ânsele una da pentru noroc; şi ei toţi jucau jocuri ţigăneşti".

Momolo nu da înapoi de la nicio cheltuială:

În 1839 anunţă prin ziare că „a întocmit şi orchestră prea bună şi prea

frumoasă compusă din d-l Vist, capel-maestru (celebrul Wiest[1162] compozitor şi dirijor, ani de-a-rândul, în grădina Raşca[1163], pe str. Academiei, pe atunci a Scolii, n.a.) şi 24 de bărbaţi vrednici din miliţia naţională”[1164].

Epoca de glorie a sălii Slătineanu ţinu vreo 30 de ani, ceea ce e mult pentru o sală de bal. Dar, cu timpul, lumea veselă fu din ce în ce mai atrasă de noua sală Bossel, balurile la Momolo decăzură, cum decad toate în lumea aceasta şi, la 1870, un cronicar dela *Journal de Bucarest,* intrat întâmplător la un bal mascat, e îngrozit de urîţenia sălii afumate, neagră de tutun şi de praf, de costumele răpănoase, făcute din chembrică şi din hârtie şi de balaurul roşu şi galben aşezat în mijlocul sălii, care-şi mişca ochii şi trăgea limba, cu ajutorul a patru nenorociţi ascunşi în pântecele lui.

Lumea începu să părăsească sala lui Momolo, „şandramaua lui Momolo” cum spunea Cezar Bolliac[1165] când era supărat. De câţiva ani se deschisese, prin curtea caselor Slătineanu, strada Nouă[1166] azi Edgar Quinet[1167]. Şi bucureştenii însetaţi de distracţie avură numaidecât, în fundul străzii, un local unde să-şi petreacă serile calde de vară: grădina Raşca.

O deschisese un ceh anume Hrtschka, care îşi şi scrisese numele, cu şapte consonante şi o vocală, pe firma deasupra intrării, dar cum românii nu-l puteau pronunţa, l-au transformat în Raşca, şi Raşca a rămas.

Era, pe Academiei, o căsuţă măruntă, galbenă, în care mai pe urmă s’a aşezat firma „Watson & Youel. maşini agricole”. Grădina de vară era mică, o alee, pe care puteau merge patru inşi la rând. făcea ocolul unui petec de verdeaţă; în fund, o stea mare din sticle multicolore se silea să dea lumină, înconjurată de nişte palmieri de tablă care purtau candele colorate. Pe marginea aleii, bănci şi scaune, şi pe mese lumânări, în globuri de sticlă, împrejurul cărora roiau ţânţarii.

Până noaptea târziu cânta orchestra lui Wiest şi uneori, muzica militară. Bărbaţii veneau la Raşca să se uite la fete, şi fetele, adunate de prin toate mahalalele Bucureştilor, se plimbau pe alee, îndelung, şi zâmbeau la bărbaţi.

În 1870 găsim la Raşca şi o mică trupă de varieteu, domnişoarele Gardon şi de Beer cântă un duet din *„Petit Faust”* şi domnişoarele Fanelly. costumate în vivandiere[1168] c,ântece militare, în aclamaţiunile publicului.

Un an mai târziu, la capătul celălalt al străzii, casa Slătineanu, ca să revenim la dânsa, era cumpărată de Capşa[1169], care îşi aşezase cofetăria în încăperile de jos încă din 1868. Restaurantul se deschise de abia la 1881, iar cafeneaua cinci ani mai târziu.

Dar, timp de 75 de ani, Capşa a fost mai mult decât un hotel, o cofetărie sau o cafenea, a fost, într’un fel, buricul ţării şi cronica ei vie[1170]. De mult, Capşa a intrat în istoria noastră[1171].

Iar istoria lui începe ca o poveste din bătrâni:

Era odată un cojocar[1172]...

Într’adevăr era, pe la începutul veacului trecut, un cojocar subţire, care odată

pe an mergea la Lipsca[1173] după taxid[1174], adică după cumpărare de marfă. Îl chema Dumitru Capsa şi era român macedonean.

Taxidul pe vremea aceea, nu era usor lucru. Înainte de a părăsi ţara negustorul, după ce îsi lămurea toate treburile, după ce-şi făcea testamentul, se spovedea, se grijea, îsi lua rămas bun dela ai lui şi numai după aceea pleca la drum. Şi fiindcă se putea întâmpla să-l apuce Crăciunul sau chiar Pastile prin străinătate, şi fiindcă ţinea omul să-şi facă sărbătorile după legea lui, îngrijiseră de mult negustorii români să-şi ridice paraclis în Lipsca[1175], care mai dăinueste până astăzi[1176].

Dumitru Capsa a avut un fiu, Constantin, care a avut 12 copii, dintre care băieţii Antonie, Vasile, Constantin şi Grigore au întemeiat casa Capsa, la mijlocul veacului trecut.

La 1850 exista în Bucuresti o cofetărie mare, a lui Giovanni, sub sala Bossel, în faţa viitorului Teatru Naţional, una mai potrivită a lui Comorelli din Pasajul Român[1177], – cel care l-a adus mai târziu pe Fialkovsky[1178] – şi vreo trei patru micuţe, a lui Dedu de pe malul Dâmboviţei, bufetul lui Ivanciu din Grădina Cismigiului, cofetăria lui Ghiţă Bimbasa dela Biserica Albă[1179], şi Gheorghe dela Hanul Trăsnea[1180] cel vestit pentru dulceţuri. De altfel, în afară de Giovanni, care stia să facă îngheţături, cassate şi serbete napolitane, ceilalţi se mărgineau la vechile dulciuri orientale, de mult împământenite la noi, cataifuri, baclavale, sarailii, rahaturi şi peltele.

Fraţii Capsa, întreprinzători, îsi puseră gând să deschidă o cofetărie cum nu se mai văzuse la noi, cu cofeturi cum nu se mâncase încă, cu consumaţii cum nu se băuse încă, şi se şi pun pe treabă în acest scop.

Pe fratele Grigore[1181], cel mai tânăr din cei patru asociaţi, îl trimit la Paris să înveţe arta cofetăriei pe lângă Boissier, întâiul ciocolătar al lumii, iar Anton şi cu Vasile închiriază, pe 1500 lei pe an, o prăvălioară în casa Dămăroaei (viitorul Hotel de France) unde deschid în 1852 cofetăria *„La doi fraţi”*.

Afacerea era începută cu un capital de 5000 lei şi cu un personal alcătuit din trei lucrători, un ucenic şi un rândas[1182].

În curând însă prăvălia se dovedi prea mică, căci clientela venea, şi de abia dacă era loc pentru patru mescioare; de aceea, doi ani mai târziu, fraţii îsi mutară cofetăria în casele Castrisoaei, iar locuinţa şi laboratorul lângă Consulatul rusesc, în casele Filipescu. Proprietara pe vremea aceea era Mme Mărie de Philippesco, cum îsi scria boieroaica numele, Chipioaica sau Madam Chipiu cum o poreclise lumea, fiindcă-i plăcea să poarte, în loc de pălărie, chipiu de colonel.

Încăperile fusese luate de fraţii Capsa, cinstit, negustoreste, la mezat[1183], cum se obisnuia pe atunci; dar pare că Doamna Filipescu a rămas nemulţumită de afacerea făcută, căci începu cu locatarii ei un proces care ţinu mai mulţi ani, proces cu înfăţişări sgomotoase, judecând după o scrisoare a lui Vasile Capşa din 1863 care spune: „Cocoana arunca aşa vorbe Tribunalului că d-l Preşedinte

schimba feţe, feţe".

Dar să fii cu prăvălia într'o parte şi cu laboratorul în alta nu era lucru potrivit şi, după cum am spus mai sus, în 1868 fraţii se mută, pentru totdeauna, în casele vornicului Slătineanu.

Între timp, însă, trecuse asupra întregei întreprinderi ameninţarea ruinei.

Într'adevăr, trei ani de abia după ce se apucase de cofetărie, în anul 1855, în toiul războiului Crimeei[1184] Vasile Capşa[1185] hotărî să plece la Sevastopol[1186], cu câteva chervane[1187] pline cu şunci, caşcavaluri, pastrame şi altele, cu gândul să le vândă oştirilor aliate, şi să se pricopsească.

Din nenorocire, n'a apucat să ajungă în Crimeea că s'a stricat toată marfa, de căldura grozavă a verii.

Fără marfă, şi fără bani, Capşa se îmbarcă la Odessa[1188] pe un vas care-l duse în Bulgaria[1189], de unde nădăjduia să treacă în ţară. După o vară fierbinte, era în Bulgaria o toamnă frumoasă, livezile erau pline cu prune şi grădinile gemeau de trandafiri. Capşa nu stătu mult să chibzuiască, cumpără zahăr pe credit, prune şi foi de trandafiri pe datorie şi, într'un şopron părăsit, începu să facă nişte dulceţuri atât de grozave încât se băteau bulgarii să le cumpere. Şi la Sf. Dumitru[1190] când a trecut Dunărea să meargă acasă, Capşa avea la dânsul parale frumoase.

Şi fraţii Capşa începură atunci să aducă de la Paris tot ce era mai bun şi mai ales, în 1860 importă, pentru prima dată în România, absenthul[1191], zână verde, cum îi spuneau francezii; în 1861 ananasuri proaspete, în 1863 forme pentru îngheţată. Într'adevăr, până atunci numai Giovanni ştia meşteşugul îngheţăturilor, şi ca să nu i-l fure nimeni le făcea singur, într'o odăiţă încuiată cu lacăt. Numai că într'o zi – şi era tocmai vară – bietul Giovanni căzu atât de greu bolnav, încât fu silit să înveţe pe unul din lucrătorii lui, dar acesta, slugă necredincioasă...

Nici prezentarea mărfii nu-i lăsa nepăsători pe fraţii Capşa. Astfel scrie Anton[1192] lui frate-său, la Paris: „când vei alege cutiile, caută ceva mai mare şi mai frumos, să ne putem deosebi de Fialkovsky[1193] căci Madama dumnealui n'a plecat anul ăsta la Paris, că a mâncat bob[1194] mult şi este umflată la stomac".

Concurenţa lui Fialkovsky nu ţinu mult, căci cofetăria decăzuse; bătrânul Giovanni murise; doar Broft[1195] care deschisese şi el o cofetărie, mai putu, câţiva ani, să se măsoare cu Capşa. Rivalitatea ambelor case fu descrisă în versuri proaste, într'o revistă a timpului întitulată „Nazat", a lui Jacob Negruzzi[1196] şi Radu Rosetti.

Dar, în curând, Capşa rămase triumfător, cea dintâi cofetărie din Bucureşti şi una din cele dintâi din Europa. Şi asta, până în zilele noastre.

Restaurantul s'a deschis, ca şi hotelul, de abia la 1881.

Sala restaurantului era numai cât jumătatea celei actuale, cuprinzând doar partea din fund, şi având uşă de intrare de-a-dreptul pe str. Edgar Quinet. Era rece, întunecoasă, căptuşită toată cu marmură rosie. Şi i se dăduse numele de „mormântul faraonilor"[1197].

Aci a mâncat, timp de 30 de ani, tot ce avea un nume în Bucureşti, şi tot ce era străin cu vază. Aci venea, după teatru sau concert, protipendada bucureşteană să supeze[1198]: serate pe care le descria Claymoor[1199] în stilul lui, inspirat de cronicele *„Figaro"-u\u* de după războiul franco-german. „Pe mese înflorite, în această frumoasă sală de ospeţe, se înşirau mâncări delicioase datorite frigărilor aurite ale „ *VateT-ilor* casei Capşa; şi n-am nevoie să spun că oaspeţii şi mai cu seamă batalionul Therpsychorei au executat o sgomotoasă simfonie a furculiţelor în sânul acestor desfătări demne de Capşa".

Iar în cele trei salonaşe „particulare"[1200] care dau pe str. Edgar Quinet, s'au perindat toate femeile frumoase ale Bucureştilor, toate actriţele străine, toate elegantele, mai mult sau mai puţin artiste, atrase de faima cheflie a oraşului nostru, căci între 1870 şi 1914 Bucureştii au fost capitala din răsăritul Europei care numai cu Sankt Petersburg[1201] putea să împartă reputaţia de a avea bărbaţii cei mai darnici şi cei mai uşori de înflăcărat din lume.

În salonaşele dela Capşa a râs Reichemberg cea cu dinţii de mărgăritar, Cleo de Mérode, iubita lui Leopold al II-lea[1202] Jane Hading, sau cei mai frumoşi umeri ai Franţei, dar şi Cora Laparcérie, Blanche Toutain, Suzanne Després, Réjane şi Sarah Bernhardt[1203].

La Capşa au făcut sensaţie surorile Barrisson, frumoasele dansatoare americane, dintre care una ieşea uneori pe pod îmbrăcată în bărbat de se ţineau copiii după ea şi la Belle Otero, care izbutise să-l dezgheţe şi pe Claymoor – căruia, zice-se, nu-i plăceau prea mult femeile – căci scrie, cu stilul lui, azi atât de nesuferit.

„Olle, olle! per las trabucos de las trompettas de los torreros, Mademoiselle, vous êtes fichtrement jolie! Vlà Otero! En avant les lorgnettes! Le coup de rein final, eh! bien! Ça, c'est de l'art, tout bonnement!"

Otero păstrase de trecerea ei pe la noi o amintire mişcată. „Oraşul e foarte pitoresc, scrie dânsa în *„Amintirile"* ei, cu nenumăratele sale biserici, uliţele sale strâmte, palatele sale, grădinile sale minunate. Cântecele şi dansurile mele plăcuseră publicului român şi reprezentaţiile erau primite cu favoare. Eram pe atunci ca beată de dans şi de muzică. Lăutarii şi ritmul lor mă fermecau. După spectacol eram în fiecare seară invitată la supeu: aduceam şi pe ghitariştii mei şi la sfârşitul serii dansam.

„Dansam nebuneşte, cu toată căldura, toată dragostea mea de viaţă, cu un fel de frenezie fericită şi sensuală. Cineva îmi spuse că semăn cu o bacantă[1204] posedată de un zeu. Un altul, după ce dansasem un fandango[1205], se apropiă de mine şi îmi zise grav: „Pustnicul care mănâncă cât mai multe urzici, care bea cât mai multă apă, şi care posteşte mereu, nu vă va vedea dansând, domnişoară, fără să ofteze, să vă dorească, şi să-şi dea dracului castitatea şi sandalele"... „Şi în seara aceea" – conchide Otero – „sandalele s'au şi dus dracului!"...

„Într'o seară, R. dădea un supeu în cinstea mea. Am dansat, pe urmă, cu atâta exaltare şi atâta pasiune încât fu prins şi dânsul şi, ca în Spania, îmi aruncă portofoliul, bijuteriile, tot ce avea pe dânsul. Închipuindu-mi că eram într'un

cabaret din Sevilla, dansam cu picioarele goale şi, deodată, deschisei uşa restaurantului şi ieşii în stradă, dansând mereu. R. făcu semn lăutarilor şi ghitariştilor mei să mă urmeze".

„Ninsese, era ger şi, pe covorul alb care se întindea pe stradă, luna arunca licăriri fantomale. Şi cu picioarele goale şi tot dansând în zăpadă, mă dusei până la hotel, urmată de muzicanţi şi de prietenii mei, în cortej triumfal... Din nenorocire, fantasia asta m'a costat o congestie pulmonară care m'a ţintuit în pat şase săptămâni..."

Mulţi ani mai târziu R. – care era Radu Văcărescu[1206] – îmi povestea noaptea aceea, adăugând că sburaseră nu numai sandalele, dar şi restul îmbrăcămintei Otere-i şi că era o privelişte neînchipuit de frumoasă s'o vezi dansând, cu lăutarii şi ghitariştii cerc în jurul ei, şi dânsa albă, pe zăpada albă, în lumina argintie a lunii.

În acele timpuri corifeii juneţii aurite, care erau şi stâlpii dela Capşa, – les „pschutt", les „vlans", les „bécarre" cum îi numea, Claymoor – erau Radu Văcărescu, Alexandru Florescu (Floflo)[1207], diplomat şi autor dramatic, Constantin (Tantin) Bălăceanu[1208], lancu Cretzeanu zis „Raţa"[1209], Mihai Laptew[1210] Soutzo, „Cap de mort", Popa Miclescu „le ténor chéri des dames", Alexandru Ghica[1211], poreclit Rapineau[1212] pentru îndeletnicirile lui picturale, Costică Izvoranu[1213], elegantul Sacha Blaremberg[1214] şi în sfârşit Mişu Văcărescu, „Claymoor", pe care l-am citat atât de des, cronicarul acestor timpuri şi acestor vieţi. Pe atunci, pentru doamnele din societatea bucureşteană să nu fii citată de Claymoor în „Carnet du Highlife" din *Indépendance Roumaine*[2121] era o nenorocire, o jicnire soră cu moartea mondenă. De aceea, casa lui Claymoor era plină cu daruri felurite, de la doamnele doritoare de a nu fi niciodată uitate, sau trecute cu vederea.

„Banda veselă" se întâlnea zilnic la Capşa, la ora aperitivului, sau la ora mesei, sau între 5-7, iarna în cafenea, vara pe terasă, căci din mai ieşeau mesuţele afară, ca pe Marile Bulevarde[1216] şi pe Ring[1217].

Iarna jucau „pair ou impair" cu chibrituri, vara baccara[1218] cu numerele trăsurilor. Trăsurile ce suiau spre teatru erau ale băncii, cele ce coborau ale pontei. Odată, când Floflo ţinea banca, observă cu mirare că Eftimie, muscalul[1219] lui Radu Văcărescu, care avea No. 9, trecea odată, şi încă odată, şi încă odată, tot venind dela Teatru... şi Floflo plătea, şi tot plătea. La a patra oară îl opri pe Eftimie, întrebându-l ce rost avea plimbarea asta, numai într'un sens (pe atunci n'avea Calea Victoriei sens unic) şi Eftimie răspunse cu simplitate că aşa avea ordin dela stăpânu-său...

Pe vremea aceea, femeile zise „cumsecade" se fereau vara de trotuarul lui Capşa, unde erai „ca pe genunchii bărbaţilor" şi treceau grăbite, şi cu privirea înainte, pe trotuarul din faţă, al Luvrului[1220]. Pe dinaintea meselor, se plimbau doar „pipiţele" care treceau zâmbitoare, prinzând din zbor o adresă, un

compliment, sau o cerere de „rendez-vous”.

Mă gândesc la „domnii dela Capşa” ca la nişte oameni fericiţi, care vorbeau de cai, de femei şi de vinuri cu foarte multă seriozitate şi care trăiau într’o lume restrânsă şi stilizată ca un desen de Constantin Guys[1221] sau o noapte de carnaval. Erau, înainte de toate, amanţi, purtau melon[1222] cenuşiu, monoclu[1223] şi pantaloni pepita, aveau o floare la butonieră, şi nu vorbeau decât franţuzeşte. Am cunoscut pe cei mai mulţi dintr’înşii, în tinereţea mea. Erau însă atunci domni bătrâni, liniştiţi, şi aveau necazuri şi boală de ficat, ca toată lumea. Azi au murit, cred, toţi, împreună cu politeţea, veselia desinteresată, nepăsarea şi leul-aur[1224].

Dar viaţa la Capşa şi-a urmat cursul nestingherit şi după ce dânşii nu mai erau, până în vara 1916. La 20 decembrie al acelui an comandamentul trupelor bulgare[1225] se instalează la Capşa.

A doua zi, începu golirea sistematică a pivniţelor.

Soldaţii veneau cu raniţa şi sacul de merinde goale şi plecau cu ele pline. Ca să meargă treaba mai repede aduseseră şi căruţe, din care vindeau apoi în stradă la cine vrea, sticla pe câte 3-4 lei. Şi printre sticlele astfel vândute erau: „Chateau Yquem, Crême de tête 1858, Chateau Lafitte retour des Indes 1848, Fine Champagne 1825 şi 1848 des caves de l’Empereur”...

De atunci, pivniţele lui Capşa n’au mai fost reînprospătate decât în parte. După războiu a urmat scăderea treptată a leului, tarifele vamale prohibitive... Pe la 1930, restaurantul era aproape părăsit, numai câţiva vechi clienţi credincioşi mai veneau zilnic, la aceeaşi masă. În cafenea, devenită după desfiinţarea „Terasei”[1226], locul de întâlnire al poeţilor şi literaţilor, se discuta mult dar se consuma puţin. În 1938 d-l Capşa se hotărî să suprime cafeneaua şi să mărească restaurantul, cu tot spaţiul astfel câştigat. Se deschise o sală frumoasă, primitoare, caldă şi restaurantul a cunoscut iar zilele frumoase de odinioară, când trebuiau reţinute mesele din timp... Şi, ca şi mai înainte, Capşa continuă să fie o permanenţă în viaţa acestui oraş.

PASAGIUL COMEDIA

Nu prea mai ştiu azi bucureştenii că locul care se întinde dela Capşa şi până la bijuteăria Resch[1227], şi pe care se ridica până mai deunăzi la stradă Clubul Tinerimii[1228] şi în fund Teatrul Comedia, a fost cândva loc Domnesc.

Aci se afla, la sfârşitul veacului al XVIII-lea, casele marelui ban Dumitru Ghica[1229], străbunul tuturor Ghiculeştilor din Muntenia.

După ce bătrânul ban muri, în 1808, casa trecu fiului său cel mai mare Costache, zis Brigadier[1230], căci fusese în Rusia şi îi dăduseră ruşii „cin” de general de brigadă. În 1812, după focul care mistui Curtea Nouă din Dealul Spirei, Vodă Caragea, ne mai având unde să stea, închiriă casele lui Costache

Ghica şi se mută în ele.

Cum arătau casele şi curtea în timpul lui Caragea ne spune Filimon:

„Pe locul unde se află azi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintr'un şir de case cu două rânduri, ce începeau din uliţa Mogoşoaei şi se terminau dinaintea caselor generalului Herăscu[1231], pe uliţa numită a Şcoalei (str. Academiei).

„Arhitectura acestui palat era vagă şi nedeterminată: era o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan şi mai neregulat".

„Faţada ce privea către Podul Mogoşoaei avea un balcon în formă de chioşc turcesc [1232], mobilat cu divanuri şi lădiţe tapetate cu catifea roşie, în care venea adesea principele de-şi lua cafeaua şi ciubucul, privind pe trecători.

„Pe partea despre Momolo, era un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în care şedeau idiclii[1233], neferii[1234] şi iciolanii[1235] domneşti".

„Fundul curţii, sau partea despre Herăscu, era consacrat grajdurilor unde se ţineau armăsarii de Misir[1236] şi Arabia, cu care se servea Domnitorul la solemnităţi şi preumblările sale, iar în faţa Podului Mogoşoaei, pe o lungime aproape de 100 de stânjeni[1237], era un zid simplu care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reşedinţa, şi o poartă mare, numită „Paşa Capusi" ce servea de intrare principală.

„Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebea cu totul de curţile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfăţişa un centru unde se aduna tot ce aveau Bucureştii mai inteligent, dar mai leneş şi mai depravat. Palatul era plin de boieri şi de „calemgii"[1238] de tot felul, dintre care fanarioţii se deosebeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele „temenele"[1239] şi complimente ce făceau în dreapta şi în stânga – şi mai cu seamă prin eleganţa veşmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar[1240].

„Interiorul curţii prezintă vedetei o panoramă foarte curioasă şi variată: în mijloc, stau înşirate caretele[1241] şi butcile[1242] boierilor; mai încolo vizitiii lui Vodă preumblau[1243] armăsarii îmbrăcaţi cu cioltare[1244] cusute cu sârmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un cat, tefekcii[1245], arnăuţii şi satâraşii[1246] îşi curăţau armele, şuerând printre dinţi câte o arie albaneză. Înăuntru şi afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învârtelile şi strâmbăturile pehlivanilor[1247] şi ale măscăricilor domneşti. Simigii[1248] cu tablalele[1249] lor ,.sferice puse pe cap, şi tripodele[1250] de lemn la subţioară, împreună cu bragagii[1251] şi salipgii[1252] arnăuţi, făceau contrast cu alunarii[1253] şi vânzătorii de şerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde de ibrişim[1254] şi cămăşi de borangic subţiri cari lăsau să ,se vază pe piepturile şi pe braţele lor goale, figuri simbolice[1255] încrustate, precum obişnuiau ienicerii[1256]".

„În fundul curţii se vedeau diferite grupe de masalagii[1257] şi pungaşi[1258]; unii

jucau nuci[1259], alţii „*zaszc*”[1260] şi „*tura*”[1261], alţii iarăşi jucau la *„opara cinci* şi stos[1262] pe despuiate”.

Acestui colorat furnicar de bazar oriental răspundea, în lăuntrul încăperilor domneşti, agitaţia unui roiu de slujbaşi şi ofiţeri ale căror titluri şi atribuţiuni veneau de-a-dreptul – mutatis mutandis[1263] – dela saraiul Sultanului[1264].

Curtea ultimilor domni fanarioţi cuprindea, de la cel mai mare la cel mai mic, pe următorii:

1. Marele cămăraş, de fapt ministrul casei Domneşti, ales printre boierii de clasa I-a, este faţă la toate ceremoniile mari, şi face vizitele în numele Domnitorului.

2. Al doilea cămăraş are în sarcină ceremoniile Curţei şi împarte cu caftangii grija de hainele lui Vodă.

3. Grămăticul cămarei, ţine socotelile cheltuielilor şi veniturilor cămarei domneşti.

4. Vătaful de cămară, e mai mare peste grămătic şi servitori.

5. Ispravnicul de curte, este economul curţei, care vede de aprovizionarea cu pâine, carne, lumânare, lemne şi este şi mai marele peste „dărvanii”[1265] însărcinaţi cu facerea focurilor.

6. Grămăticul ispravnicului, care împarte cu dânsul şi greutăţile şi câştigurile.

7. Vătaful de curte, un fel de intendent, mai mare peste slugi.

8. Vătaful beizadelelor.

9. Marele grămătic, secretarul lui Vodă, mai ales în ceea ce priveşte legăturile şi corespondenţa cu străinătatea.

10. şi 11. Al doilea şi al treilea grămătic.

12. Muhurdarul[1266], pune pe acte pecetea domnească pe care o primeşte din mâinile lui Vodă. Se întâmpla uneori că până o da înapoi, o mai punea pe pitace[1267] de care Vodă nu ştia nimic.

13. Divictarul[1268], vede de călimara lui Vodă.

14. Archiiatros-ul, sau primul medic al Curţii. Farmaciile din toată ţara depind de dânsul.

15. Chirurgul Curţei

16. Spiţerul[1269] Curţii.

17. Cuparul[1270], are în grija lui vinul dela masa lui Vodă, este şi paharnicul care îi întinde cupa, îi dă pâinea şi vinul la biserică.

18. Credincerul[1271], vede de pivniţa domnească, de cofeturi şi de măsline.

19. Becerul[1272], vede de beciul unde se ţin proviziile şi de bucătăria domnească. Serveşte pe Vodă la masă.

20. Ici-ciohodarul[1273], vede de cişmele şi papucii lui Vodă.

21. Răhtivanul[1274], priveghează la valtrapurile, şeile şi frâurile cailor domneşti. Când Vodă încalică, îi întinde scăunelul să puie piciorul.

22. Caftăngiul[1275], este primul fecior, al Domnitorului[1276], vede, împreună cu al doilea cămăraş, de hainele domneşti, pregăteşte caftanele boierilor numiţi şi îi îmbracă.

23. Mabeingiul[1277], vede de cancelaria lui Vodă, şi este răspunzător de orice hârtie care s'ar rătăci.

24. Samaşirgi-başa[1278]; vede de rufăria lui Vodă.

25. Cafegi-başa, vede de cafele.

26. Şerbetgi-başa, vede de şerbete şi dulceţuri.

27. Buhurdangiul[1279]; vede de parfumuri, miresme, tămâie şi călugăraşii, pentru afumat prin palat.

28. Ciubucgi-başa, vede de ciubucurile, dar nu de narghileaua lui Vodă care intră în sarcina lui

29. Narghilegi-başa.

30. Ibrictarul dă lui Vodă ibricul şi ligheanul, când se spală.

31. Peşchirgi-başa[1280] îi dă peşchirul să se şteargă.

32. Baş-ciohodarul, este mai mare peste ciohodarii, adică păzitorii uşei domneşti, şi ai Divanului, când e Vodă de faţă. Sunt vreo douăzeci la număr, înarmaţi cu halebarde[1281] înalte şi uşoare.

33. Sufragi-başa, îngrijeşte de argintărie, de serviciul de masă şi de orânduirea mesei domneşti.

34. Berber-başa este bărbierul lui Vodă.

Dela caftangiu în jos şi până la berber-başa, aceştia sânt slujitorii lui Vodă numiţi laolaltă „idiclii". Fiecare, bineînţeles, îşi avea ajutoare numiţi iamaci[1282], sau, mai des, icioglani[1283]. Când sunt „de serviciu" cum am spune azi, poartă fesul, un anteriu lung încins cu un şal şi papuci în picioare; sunt hrăniţi la Curte. În sfârşit mai mici în rang sunt:

35. Cavas-başa[1284] care, cu un toiag cu mâner lung de argint, stă la uşa lui Vodă.

36. Sandangi-başa[1285], vede de sfeşnice, lumânări şi mucări.

37. Satâr-başa[1286], cu cei patru satârgii ai lui, păzesc poarta.

38. Chehaia[1287].

39. Baş-ceauşul, care este turc, mai mare peste aprozi.

40. Alaibaş-ceauşul[1288].

41. Avigie-başa[1289], care vede de şoimii domneşti, şi de vânătoare în genere.

42. Mehter-başa[1290], mai mare peste mehterhaneaua, muzica turcească a Domnului.

43. Maimar-başa[1291], arhitectul Curţii şi, în sfârşit.

44. Vornicul haremului, de obiceiu om însurat şi în vârstă, şi purtând barba toată ca boierii de cl. I-a. Îngrijeşte de curtea Doamnei şi Domniţelor şi soţia lui, vorniceasa, e deobiceiu prima doamnă de onoare. Tot personalul femenin al Curţei stă sub ordinele vornicului haremului.

La această „casă civilă” trebue să mai adăugăm „casa militară” alcătuită de tufecgi-başa[1292], căpetenia puşcaşilor, deli-başa[1293], al călăreţilor, ghiuler-aga[1294], al neferilor[1295], buluc-başa, al lipcanilor[1296], oda başa[1297] al beşliilor tulumbagi-başa[1298], al pompierilor, şi în sfârşit topcii, adică tunarii. Dacă ceilalţi comandanţi militari aveau, de bine de rău, vreo sută de oameni, cu totul, sub ordinele lor, apoi slujba topciilor era, într-adevăr, menită să devie o sinecură[1299] în toată desăvârşirea ei. Căci iată ce scrie, în 1822 baronul Kreuchely[1300], consulul prusian: „... în 1812, artileria românească consta în trei tunuri vechi de tuciu[1301], antice rămăşiţe, pentru ghiulele de o oca şi jumătate. Starea lor era atât de jalnică încât păreau culese de la un colţ de stradă, unde slujeau poate drept stâlpi la răspântie. În 1821, Tudor Vladimirescu puse mâna pe această înfricoşătoare artilerie, care apoi căzu, parte în mâna turcilor, şi parte pieri fără urmă. împrejurările n au învrednicit încă pe noul Domnitor să repare o pierdere atât de dureroasă, astfel încât, deocamdată, este cu totul lipsit de artilerie. Totuşi, se văd la armăşie[1302] indivizi care, sub numele de topcii, poartă pe chivera[1303] lor de postav roşu două tunuri din postav albastru, menite, se vede, să apere Ţara Românească!”

Această curte a lui Caragea a văzut-o, în 1813, un francez deştept, ironic şi desamăgit, care a ştiut să scrie ce a văzut. Era contele de Lagarde[1304], al cărui strănepot este azi secretarul Legaţiei Franţei în Bucureşti, venit pe meleagurile văzute de străbunul său acum o sută şi treizeci de ani. Lagarde, care întovărăşise pe noul consul francez, Ledoux[1305], la audienţa sa de prezentare, scrie aşa:

„Această ceremonie mi s’a părut destul de interesantă, întrucât maimuţăreşte aidoma primirea ambasadorilor la Poartă. Iată cam cum s’au petrecut lucrurile:

„La ora zece dimineaţa, slujitorii Domnitorului au adus consulului un echipaj de paradă cu şase cai, în care a luat loc cu cancelarul Consulatului, pe urmă veneau trăsurile supuşilor francezi stabiliţi în Bucureşti, sau a celor care se bucurau de protecţia franceză; o ceată de arnăuţi mergea în fruntea acestui cortegiu care, trecând prin uliţele principale, ajunse la Palatul Domnitorului, unde fu primit în cacofonia[1306] unei muzici turceşti, alcătuită de cincizeci de tobe mari, tot atâtea ţimbale[1307], trei trâmbiţe şi şase oboiuri, ceea ce întocmea o infernală simfonie. Precedaţi de ciohodarii purtând livrelele curţei, furăm introduşi în sala tronului, unde un venerabil bătrân, aşezat sub un baldachin de catifea brodat cu aur şi mărgăritare, şi înconjurat cu toată pompa pe care a putut să o desfăşure, mi-a dovedit că rolul unui rege, pe care îl joacă numai de două luni, nu este nici greu, nici neplăcut de îndeplinit”.

„În faţa tronului era un fotoliu pentru consul, şi de amândouă părţile, sofale pentru noi”.

„D-l Ledoux pronunţă discursul de rigoare... răspunsul lui Caragea nu-l auzii căci de abia îl şopti, dar porunci cu glas foarte tare să ne aducă dulceţuri şi cafele, pe care le luarăm vorbind de întâmplările politice actuale, de ciuma din

Constantinopole, de asprimea iernii şi, când nu mai era nimic de spus, fui prezentat şi eu, pentru a hrăni conversaţiunea. Alteţa Sa mă onoră cu un zâmbet suav ca primul strop de rouă şi, după câteva cuvinte neînsemnate, şi răspunsuri la fel cu întrebările, tot cortegiul diplomatic se duse la Doamna, unde reîncepură aceleaşi giumbuşlucuri; era înconjurată de fiicele ei şi de câteva doamne ale Curţii, foarte atrăgătoare; dulceţuri şi parfumuri le fură oferite de sclave[1308] frumoase, apoi furăm fericiţi cu sunetele ascuţite ale unei flaşnete[1309], pe care Alteţa Sa ne spuse că nu se sătura ascultând-o".

„La ultima măsură a minunatului minavet[1310] luarăm rămas bun şi ajunserăm, nu fără greutate, la porţile palatului, împinşi, îmbrânciţi, striviţi de o sumedenie de ticăloşi îmbrăcaţi în roşu, alb, verde, cu barbă sau fără, cu turban sau cu işlic care, neavând altă leafă la Curte decât aceste rari pomeni şi bacşişul de Anul Nou, se îngrămădeau ca să primească cuvenitul bacşiş pe care trebue să-l dea noul consul. Am văzut clipa când, tot trăgând de dânsul, erau să-l rupă bucăţi dacă, din fericire pentru dânsul, patru ciohodari voinici nu-l purtau într'o clipă în trăsura lui, de unde a aruncat câţiva pumni de bani pe spinarea acestor cerşetori galonaţi"[1311].

„Iar noi, simpli cetăţeni care n'aveam cinstea să fim brodaţi pe toate cusăturile, ne regăsirăm trăsurile cu primejdie de moarte. Scăpat teafăr, pot acuma, singur cu tine, să râz puţin de nebuniile omeneşti, întrebându-mă dacă această comedie de măscărici nu va sfârşi în dramă pentru principalul actor".

Poate că aceeaşi întrebare şi-o pusese şi „principalul actor" căci, într'o zi din toamna anului 1818, Caragea, care de mult timp îşi pregătise ieşirea din

 scenă, de teamă să n-aibă soarta lui Grigore Ghika[1312] sau a lui Hangerliu, părăsi Bucureştii, împreună cu tot neamul său şi, păzit de patru sute de arnăuţi credincioşi, luă drumul Braşovului. Trăi un timp în Elveţia, apoi în Italia, la urmă se aşeză în Atena unde vieţui singuratic, îndeletnicindu-se cu sporirea marei sale averi şi muri, trecut de 90 de ani, în 1844.

Urmaşul lui Caragea, Alexandru Suţu[1313], trase şi dânsul după înscăunare în casele Ghica, mărind însă, pare-se, palatul Domnesc şi cu casa Slătineanu, o galerie de lemn unind corpurile de case.

Printre călătorii străini primiţi de Vodă Suţu, englezul Sir Robert Ker Porter[1314] ne-a lăsat următoarea relaţiune:

„Înălţimea Sa Prinţul Suţu mă primi cu obişnuita curtenie; în timpul audienţei cafele, ciubuce şi dulceţuri fură servite, pe şerveţele brodate cu aur".

„Deşi Prinţul are de abia 50 de ani, totuşi barba îi este albă ca zăpada şi faţa brăzdată cu sbârcituri adânci; pe scurt, teama, nelinişstea, şi o statornică îngrijorare sunt întipărite în fiecare trăsătură. Scump plătită fală, cu şţreangul împrejurul gâtului!"

„Palatul era întunecos şi nepotrivit cu scopul lui în afară, într'adevăr, de mulţime de servitori de toate felurile, şi de lungi rânduri de paznici arnăuţi. Dar îmbrăcămintea sa era de cel mai desăvârşit gust turcesc, în întregime, în afară de coafură care, ca şi cea purtată de supuşii săi valahi, era din blană neagră, semănând la formă cu coafura unui dragoman al Porţii".

„După o convorbire de un ceas cu Alteţa Sa ne luarăm rămas bun dar, părăsind sala, spre marea mea surprindere, fui deodată apucat de braţe şi de subţiori... strivit de o sumedenie de slujitori arătoşi şi târât de dânşii până la poarta mare a Palatului, dar atât de strâns şi de turtit, încât nu putui nici să-mi pui pălăria pe cap, nici să simt pământul sub mine. Eram nedumerit asupra acestui straniu chip de a ieşi din palat... dar în loc de a zări un hanger[1315] amenințându-mi capul, văzui trăsura de gală trasă la poartă: uşa era deschisă şi fui trântit într'o clipă în fundul caretei fără cea mai mică cruţare a braţelor sau picioarelor mele... Consulul, de abia sosit lângă mine în acelaşi chip, numaidecât dădu bacşişul aşteptat şi toată mulţimea se risipi de îndată, ca un zbor de pasări, fiecare cu o bucată în cioc, nemairămânând nimic din dragostea lor pentru noi, afară de un biet nenorocit de sdrenţăros care alerga înaintea splendidului nostru echipaj, purtând focul într'un fel de colivie de fier..."[1316]

Dela Caragea la Suţu numai Domnul se schimbase, obiceiurile Curţii rămăseseră aceleaşi.

Dealtminteri, lui Vodă Suţu nu i-a fost dat mult timp să se bucure de plăcerile Domniei. Simţise mişcarea eteristă[1317] încă dela începuturile ei, şi nu putea s'o sprijine fără să se piardă faţă de Turci. Eteriştii hotărâră pierirea

lui, şi însărcinară pe căpitanul Farmache, care era tuffecci-başa peste arnăuţii lui Vodă, să-l omoare. Farmache[1318] însă, ajuns în faţa Domnului său, lăsă să cadă pistolul din mână.

Se spune că doctorul grec Mihail Cristari[1319] ar fi fost mai neînduplecat şi l-ar fi otrăvit pe Vodă, infectându-i un abces ce-l avea la braţ. Fapt este că, de la 25 Ianuarie şi până la 31, când moartea a fost vestită oficial, nimeni n'a mai văzut pe Domnitor, în afară de prietenul lui şi doctorul Curţii Tipalda sau Depalte, venit de la Craiova. Oamenii însă se minunau că, deşi în toiul iernii, nu mai ieşea fum din coşul odăii lui Vodă. Mai târziu s'a spus că trecătorii de pe podul Mogoşoaei l-ar fi zărit în aceste şase zile pe Suţu stând ca deobiceiu în sacnasiu[1320] şi uitându-se pe uliţă, dar că n'ar mai fi fost decât trupul lui, sulemenit şi îmbălsămat. Nu trebuia cunoscută moartea lui Vodă până ce nu venea, dela Constantinopol, mult aşteptatul firman de numire în scaunul ţării a fiului Domnitorului, Beizadea Niculae[1321].

Dar firmanul n'a mai venit, astfel că în ziua de 2 Februarie trupul neînsufleţit, după ce fusese expus în sala tronului, fu dus spre lăcaşul de veci, la Sf. Spiridon[1322], purtat descoperit, cu toate podoabele sale, înconjurat de tuiuri şi de însemnele domniei purtate pe perne stacojii. Deasupra lui este ţinut un baldachin de mătase stacojie cusut cu aur. Şase câte şase, boierii ţării, dela cei mai mari la cei mai mici, se schimbau să ducă coşciugul pe umerii lor, din sala tronului până la groapă...

Câteva săptămâni mai târziu, Tudor Vladimirescu[1323] era în preajma Bucureştilor, şi zavera[1324], ca un puhoiu, se întindea asupra ţării.

În timpul ei, se aşezară în casele Domneşti mai întâi pandurii[1325], pe urmă arnăuţii, şi în sfârşit turcii. Toate încăperile de jos fură făcute grajduri, iar când, un an mai târziu, în 1822, s'a început „meremetisirea"[1326] caselor pe jumătate dărîmate, reparaţiile scoaseră la iveală cadavrele a 17 femei ucise.

În octombrie al aceluiaşi an primul Domn pământean veni, tiptil, dela Ţarigrad[1327] încă înainte de plecare, poruncise să se facă mari lucrări la Palatul din Podul Mogoşoaei, dar ele fiind de abia începute, fu nevoit să tragă în casa banului Scarlat Ghica[1328], de lângă biserica Sfânta Vineri[1329].

Peste puţin sosi de la Constantinopol şi marele cămăraş Filipache Lenş[1330], prietenul lui Vodă, cu tot calabalâcul[1331] trebuincios, astfel încât alaiul de înscăunare al lui Grigore Ghica[1332] putu să se desfăşoare în ziua de 6 noembrie.

În dimineaţa zilei, după datină[1333], Vodă ascultă slujba la Sf. Spiridon, unde îşi puse cuca[1334] pe cap, după aceea trecu la Curtea veche[1335] unde, în genunchi pe o pernă roşie, fu uns de către Mitropolit [1336] cu Sfântul Mir, şi apoi porni la curtea sa în alaiu mare, astfel întocmit:

1. În cap Hagi Ahmed Paşa, Chehaia lui Hassan Bei, cu ţimbale, steaguri, şi 50 de turci călări.

2. Apoi, după un timp, elevii şcoalelor.

3. Dulgherii şi zidarii cu toporul în mână, şi tulumbagiii (pompierii) cu chivere[1337] în cap.

4. Feluritele bresle.

5. Negustorii.

6. Portar-başa, călare, cu oamenii lui.

7. Hatmanul[1338], la fel.

8. Armaşul[1339], la fel, urmat de mai bine de 200 lăutari ţigani, toţi cântând.

9. Aga oraşului, cu lăutarii lui.

10. Vornicii, la fel.

11. Spătarul, la fel.

12. Toţi boierii mari, călări.

13. Marele vistiernic, cu oamenii lui, toţi călări.

14. Caii de frâu ai lui Vodă, ţinuţi la mână, 12 la număr, fiecare purtând pe valtrap, la dreapta, un scut de argint suflat cu aur, la stânga, un hanger.

În urma lor vine marele comis cu oamenii lui.

15. Cele trei tuiuri (cozi de cal)[1340] la care are drept Vodă, ca vizir al Imperiului otoman, înconjurate de turci bostangii[1341].

16. Marele postelnic[1342], cu postelniceii şi călăraşii înainte.

17. Două beizadele, înconjuraţi de ciohodari.

18. Vodă, călare pe tabla-başa[1343], calul dăruit de Sultan, ţinându-şi cu mâna dreaptă cuca pe cap ca să nu cază.

Înaintea lui mergeau bostangiii şi gâzii[1344], mai în urmă idiclii cu semnele domniei, topuzul[1345], arcul, săgeţile şi sabia.

19. Marele cămăraş, Filipache Lenş, aruncând cu pumnul bani[1346] în dreapta şi în stânga, şi mai cu seamă la ferestre, dacă zărea femei frumoase.

20. Mehterhaneaua[1347] lui Vodă; după care venea trăsura lui Vodă, înhămată cu şase cai negri, şi celelalte trăsuri.

Odată alaiul ajuns la curte, Vodă se sui pe scaunul domnesc, divan-efendi[1348] citi firmanul[1349] sultanului pe turceşte, apoi marele vistiernic, pe româneşte... Vodă ascultă în picioare, apoi luă firmanul din mâinile lui divan-Efendi, îl sărută şi îl duse la frunte, apoi se aşeză pe Scaun, toţi cei de faţă îi sărutară mâna, apoi Vodă începu să căftănească[1350] pe boieri...

Reparaţiile făcute schimbaseră aspectul palatului. Principesa Alexandrina Ghica, nepoata Domnului, care copilărise la Curte, scrie în amintirile ei despre „marele şi frumoasele încăperi, acoperite cu fresce, datorită pictorului italian Giacometti[1351] şi, la catul întâi, de nişte colonade de porfir[1352] întrerupte de pereţi mobili care îngăduiau transformarea mai multor saloane într'o singură sală foarte arătoasă, colanele rămânând singura amintire a pereţilor dispăruţi".

În aceste încăperi a vieţuit Vodă Ghica şase ani, trăind după vechile moravuri, primindu-şi musafirii chitit turceşte[1353] pe sofa, şi bătând el însuşi pe tinerii boieri cu topuzul, când nevoia cerea. Dar era un om evlavios şi cu frica lui Dumnezeu, care îşi lua hotărârile noaptea în faţa icoanelor, şi era simplu în gusturile şi petrecerile lui. „S'a silit – scrie nepoată sa – să suprime multe din

obiceiurile fanarioţilor, între care una din sarcinile Curţii cele mai nostime: opt inşi, îmbrăcaţi în portul cel mai strălucit, trebuiau să intre în fiecare dimineaţă în iatacul domnitorului, imediat după trezirea lui şi să-i spuie laolaltă: „Frumos eşti Măria Ta! sprincenat eşti Măria Ta!" După aceste exclamaţii, strigate în cor, se retrăgeau în bună ordine, milităreşte. Ziua, începută astfel, îi părea grecoteiului mai dulce. Plata slujbei era, de asemeni, însemnată".

După masă, poruncea să tragă la scară caleaşca lui cu tăbliile suflate în argint, şi cu arcurile de curea de lac, suia la spate pe armaşul puşcaşilor şi pe cafegi-başa, şi pornea la bătrânul lui prieten boierul Romanit[135] , care şedea în casele lui de pe Podul Mogoşoaei, unde este azi Ministerul de Finanţe, cele mai frumoase din Bucureşti.

Şi îi poftea şi pe armaş şi pe cafegi-başa la sindrofie[1355], căci mai ales acesta îi era drag. Îl chema Nicu Alexandrescu, fusese şcolarul dascălului Chiosea dela Udricani[1356], vestitul cântăreţ, şi avea glas atât de dulce şi de frumos încât Grigore Ghica[1357], înainte încă de a ajunge domn, auzindu-l odată, l-a luat la dânsul în casă, şi îl plimba noaptea în butcă lângă dânsul, să-i cânte cântece de lume.

Iar când era timpul călduros, îi plăcea lui Vodă Ghica să iasă la iarbă verde, în afara oraşului; şi găsesc un farmec nespus acestei descrieri pe care o face Kreuchely a unei seri din iunie 1826, când i se făcuse dor lui Vodă să iasă la câmp:

„Deunăzi seara, înapoindu-se în oraş, la lumina lunii, Prinţul o luă pe jos, la bariera Podului Mogoşoaei, şi trecu prin tot oraşul, în alai; câţiva arnăuţi, înarmaţi până în dinţi, deschideau cortegiul, după dânşii venea başciohodarul între tufecgi-başa şi deli-başa, apoi veneau câţiva ceauşi, apoi înălţimea Sa, între Doamna Profiriţa, sora Măriei Sale, şi o altă doamnă, de bună seamă o doamnă de onoare, atunci în slujbă; în urmă veneau beizadelele, boierii în favoare şi câteva doamne; pe de lături lăutarii, unul după altul, însă separaţi de Vodă de către ciohodari; în sfârşit, gloata boierilor şi boieroaicelor care având fericirea să se întâlnească cu Părintele Ţării, coborîseră de îndată din trăsură şi se simţiseră datori să se ţină după dânsul; în coadă, ceata arnăuţilor înarmaţi, şi după dânşii popor mare, mijlociu, mărunt şi foarte mărunt, căci tot norodul ţinea să ia parte la această cerească desfătare"...

Mai trecură doi ani după acea liniştită seară cu lună, şi Vodă Ghica trebui să-şi părăsească scaunul. Doi ani de griji şi de necazuri, de istovitor joc de echilibru între Petersburg şi Ţarigrad[1358] până ce, în dimineaţa zilei de 10 mai 1828, sosi ştirea că turcii intrau în ţară pe la Călăraşi şi ruşii pe la Focşani.

Atunci, în grabă, Vodă, mai căftăni paisprezece boieri dintre prietenii lui, numi caimacam pe Mitropolit, puse pe frate-său Alecu, marele spătar, să tragă unui arnăut, care se sfădise cu un negustor străin, o bătaie atât de cumplită încât bietul arnăut muri pe loc şi, la 2 după masă, întovărăşit de vreo 150 de arnăuţi călări şi de vânătorii călări ai lui Costache Cornescu[1359] şi ai lui Alecu Filipescu de la Drajna, luă drumul pribegiei.

Dar, în drum, se opri la mănăstirea Târgşor[1360] lângă Câmpina de unde, refuzându-i-se, se vede, paşaportul cerut ruşilor, se înapoie peste o lună în Bucureşti, de data aceasta cu o escortă de cazaci.

După câteva zile, petrecute în palatul său dela Colentina[1361], Domnul mazil se aşează iarăşi în casele sale din Podul Mogoşoaei, în mijlocul nepăsării obşteşti.

În curând, fiul său al doilea, beizadea lorgu, murea de ciumă, la vârsta de 23 de ani.

Pe bietul om amărît şi singuratic îl mai necăjiră încă odată treburile Statului. Kiseleff venea deseori la dânsul să discute câte un articol al Regulamentului Organic[1362]. Generalul Mavros[1363], şeful carantinelor şi cumnat cu Vodă, făcea pe tălmaciul, deoarece fostul Domnitor nu ştia nici ruseşte, nici franţuzeşte bine. Şi se spune că odată, după lungi şi zadarnice discuţiuni, în care Kiseleff se arătă neînduplecat, Vodă Ghica se sculă de pe scaun, începu să se plimbe supărat de colo până colo, şi izbucnind, spuse lui Mavros: „Fă-l să înţeleagă, cumnate, să nu mă mai necăjească, că e mult de la mine până la el, fiindcă el este sluga împăratului, iar eu sunt iucituiulun[1364] paşă şi fost Domn al ţării mele". Se spune că, în ziua aceea cel puţin, Kiseleff zâmbi, şi cedă.

În curând, fostul Domn îşi mântui vieaţa, dându-şi sufletul la 16 noembrie 1834. Cei ce-l huliseră pe când trăia îi plângeau acuma moartea; şi Papazoglu scrie: „Timpul acestei domnii se numeşte până azi de toţi românii domnia de aur, domnia de fericire; atunci s'a păzit dreptatea, liniştea şi pacea, căci a ştiut bătrânul Domn a fi bun părinte către toată lumea. Nu dojenea cu asprime, nu osândea pe nimeni până ce însuşi nu se încredinţa..."

Casele răposatului Domn rămaseră în stăpânirea Ghiculeştilor până pe la 1860, când fură cumpărate de Nicolae Lahovary[1365], tatăl lui Alexandru[1366], lacob[1367], Ion[1368] şi Emil[1369] şi de atunci locurile n'au mai ieşit din neamul Lahovăreştilor.

Pe la 1880 s'a aşezat, în casele restaurate, clubul Tinerimei[1370], întemeiat în 1877 şi acu doi ani s'a mutat şi clubul. Azi, casa este goală şi mi s'a spus că aşteaptă să se mute întrânsa vreo administraţie. Dar frumoasele coloane de porfir roşu, pomenite de Alexandrina Ghica, se mai văd şi azi, încinse cu un brâu de bronz. Ele susţin sala de jos a vechiului palat, de unde se ridică treptele de marmoră pe care le-au urcat atâtea generaţii, de la Vodă Ghica şi de la Kiseleff până la Domnii care, până mai deunăzi, veneau, pe la şase, să-şi facă partida la club.

Teatrul Comedia, şi rândurile de case ce-l înconjoară şi care dau pasajului aspectul pe care-l vedem azi, s'au ridicat la sfârşitul veacului trecut.

Clădirea teatrului mai adăpostea în subsol un teatru de varietăţi, numit „Majestic"[1371], un bar întunecos şi la etaj un restaurant de noapte sclipitor de lumini. Câte şi trele „localuri" erau, înainte de războiul celălalt „Mecca"[1372] tineretului de pe atunci şi trambulina de pe care multe fete frumoase s'au săltat

spre avere, căsătorie sau, căzând, la spital.

E un sfert de veac de atunci, sala teatrului s'a renovat, „varieteul" s'a transformat de mult în sală de spectacol cu staluri unde erau mesele, barul, azi şi mai întunecos, a primit o decoraţie pseudo-orientală şi se chiamă „Nippon", iar sala restaurantului s'a închis de mult. Singur martor şi singura amintire a timpurilor apuse rămăsese, acum câţiva ani, bătrânul Ernest, regisorul teatrului, care de treizeci şi cinci de ani locuia, sub acoperişul Comediei, într'o odăiţă fără aer nici lumină, tapetată toată cu programele şi afişele vechi ale nenumăratelor înjghebări teatrale ce se perindaseră, avuseseră succes, un timp, şi dispăruseră, nerămânând decât Ernest, care dormea liniştit pe un pat de fier acoperit cu o bucată de cortină, nepăsător şi neştiutor de schimbări, războaie sau revoluţii.

INDEPENDENTA

Lângă intrarea care duce la Comedia – pe vremuri era aci un frumos portal, care se vede pe fotografii îngălbenite de ani, dar care a fost dărâmat şi el, ca tot ce mai aduce aminte de trecut, – este magazinul de muzică Orfeu[1373] fost mulţi ani de zile Feder, de unde-şi cumpărau cocoanele Bechstein-ul sau Bosendorfer-ul[1374] nelipsit din orice casă cum se cade. De altminteri, ne spune Ion Ghica, până în vremea lui Caragea nu s-a ştiut despre piano la noi. Atunci, fata unui boier mare, crescută la Viena unde învăţase clavirul, măritându-se, avu nefericirea să şi-l vadă sfărâmat bucăţele de bărbatu-său, gelos că trecătorii se opreau la ferestre să asculte pe nevastă-sa cântând. Mâhnirea sa, zice-se, i-a fost atât de cumplită, că biata femeie muri în curând, lăsând cu limbă de moarte să-i facă sicriul din scândurile clavirului[1375], dar s'a împotrivit popa, zicând că fusese „vasul necuratului"!

Lângă Feder casa galbenă şi urîtă azi a avut, cândva, o înfăţişare îngrijită şi a adăpostit, un sfert de veac, redacţia şi tipografia ziarului „lumei bune" *„Gaulois'-Oi*[77] şi „*Fzgaro*-ul"[1377] Bucureştilor, *Indepéndance Roumaine'*[77]. Sus, deasupra balconului, un dorobanţ de tuciu[1379] bătea orele. Sala de jos, vestitul „hall" al Independenţei, găzduia expoziţii, vânzări de binefacere, iar în vitrina cea mare, pe stradă, se arătau bucureştenilor, după întâmplări, chipul omului zilei, mobile decorate de Brumărescu, sau aeroplanul lui Vlaicu[1380].

Iar în sala de sus, m-a dus mamă-mea, în 1896, să văz cel dintâiu cinematograf[1381]. Invenţia mi-a plăcut mult, dar mai puţin ca lanterna magică[1382], fiindcă nu avea culori. Dintre scenele proiectate nu mi-amintesc dealtminteri

decât una singură, o înmormântare, care nici nu este trecută pe programul publicat de *„Indepéndance”* din 13 Octomvrie, care scrie:

„Cinematografistul Lumière[1383] a sosit şi inaugurează încă astăseară printr-o reprezentaţiune high-life, în marele salon dela etaj I. Aparatul d-lui Lumière este deja cunoscut, în lumea întreagă, ca cel mai perfecţionat. Inventatorul a găsit mijlocul de a aduce vieaţa în fotografie, persoanele se mişcă, râd şi plâng, doar cuvântul, lipseşte; vântul, norii, apa şi toate elementele au mişcările lor naturale. Programul serii va fi:

1. *Ţarul şi Ţarina la Paris,* actualitate luată special pentru Bucureşti.
2. *Copii şi jucării,* tablou pentru mame.
5. *Stropitorul stropit,* sala isbucneşte în hohote de râs.
6. *Furtună pe mare,* vedere de sensaţie, emoţia vă cuprinde.
7. *Alergare în saci* „c’est charmant”!
8. *Tigrii.* Oroare!
9. *Dansuri egipţiene,* baiadere în costume vaporoase.
10. *Trenul intrând în gară.* Această vedere este însăşi realitatea, vezi trenul sosind şi îţi vine să te dai la o parte!

Pentru a evita îmbulzeala, la această reprezentaţie preţul intrării va fi doi lei”.

Un an mai târziu, în 1897 s’a deschis primul cinematograf permanent în Bucureşti, într’o şandrama de scânduri pe un loc viran, mai sus de Eforie[1384].

Era cinematograful lui Oeser.

IMOBILIARA

La 1839, partea de miazănoapte a palatului lui Ghica a fost cumpărată, la mezat, de un tapiţer sas anume Friederich Bossel[1385], care fie că doar repară, fie că zidi din temelie lungul şir de case cu un etaj cunoscut, până pe la sfârşitul veacului, sub numele de casa Bossel. Zece ani după cumpărare, sasul deschidea în catul de sus o sală de bal şi de teatru care, timp de treizeci de ani, mai ales după sfârşitul sălii Momolo, a adăpostit balurile cele mai „nobile”[1386] şi singurele spectacole din Bucureşti, cu cele de la Teatrul Naţional[1387] după 1853.

„Guide du Voyageur a Bucarest” din 1876 ne spune că sala de spectacol avea 22 loji, 330 de staluri şi că, pe deasupra lor, era un fel de tribună, făcând funcţiunea de galerie, unde intrarea nu costa decât un leu.

La Bossel se juca de toate: „Hamlet” şi „Fata lui Madame Angot”; într’un an

Mme Keller, care cea dintâi a făcut cunoscută la noi opereta franţuzească, într'altul, trupa de operetă germană a lui Winter; la Bossel şi-a făcut vestitele scamatorii Cavalerul Rodolfo, şi tot aci dansa, într'o farsă unde avea drept parteneri doi amatori, pe Gheorghe Manu şi pe Chiriţescu, frumoasa Alibină di Rhona, „prima subretă şi dansatoare a Teatrului St. James din Londra" şi de care se amorezase Eliade[1388] până la nebunia cea desăvârşită, trimiţându-i, în zilele bune, nişte versuri ca:

„Esci bella Seraphita, bellissima întru toate"...

„În sfârşit tot la Bossel debută, la 5 August 1850, marele Matei Millo[1389] în *Cocoana Chiriţa* [1390], care trebui să se dea de trei ori, lucru ne mai auzit în Bucureşti, până s-o poată vedea toată lumea.

„Jucă apoi, scrie C. Ollănescu[1391], *Baba Hârca*[19] cu un succes nebun, care desfundă mahalalele şi făcu, zile după zile şi seri după seri, să curgă lumea la poarta Teatrului. Vestea despre Millo luase într'atâta proporţiile unui eveniment, că veneau boierii de pe la moşii să-l vază jucând şi chiar Vodă cu Doamna se coborî de două ori de la Câmpina[1393], într'adins pentru a se duce la teatru".

Unii dintre artiştii în reprezentaţia dela Bossel aveau anunţuri pline de pitoresc: astfel, în 1856 „d-l Humpf, flautist distins care a avut onoarea să se producă în faţa M. S. Imperiale Sultanul la chioşcul de la Top-Hane[1394] şi care, în semn de înaltă mulţumire, a primit dela M. Sa o tabacheră cu diamante, anunţă că a părăsit Constantinopole pentru a veni în Bucureşti unde are de gând să dea un concert".

Dar, de bună seamă, cel mai impresionant a fost d-l Apollinaire de Kontzky „prima vioară solo a împăratului Rusiei", care, într'o seară a anului 1850, îşi făcu intrarea în Bucureşti, prin Podul Mogoşoaei, într'o caretă cu 8 cai albi, la lumina torţelor purtate de lachei[1395] pudraţi care înconjurau trăsura...

Sala Bossel, deschisă larg tuturor artelor, primea şi expozanţi ca pe d-l G. de Brunfaut, artist în sticlă[1396], care arăta şi vindea bucureştenilor, între multe altele, lucruri lucrate de dânsul în această spărgătoare materie, ca un

 covor de masă din mărgele cu colţuri din mozaică, o rochie de botez din sticlă albă „demnă de un prinţ” în sfârşit o reproducere exactă a Palatului de Cristal din Londra care a necesitat nu mai puţin de 7000 bucăţi de sticlă. S’or mai fi păstrând azi oare, în vreo casă din Bucureşti, o dovadă a artei migăloase şi stranii a d-lui Brunfaut?

Jos la stradă, tot pe la 1860, era prăvălioara „Au Gourmand”, unde puteai să cumperi o duzină de.sticle de vin de Bordeaux[1397] cu 24 sfanţi[1398] şi prăvălia pe care, încă de la 1846, o deschisese C.A. Rosetti[1399] cu articole de librărie şi „de Paris”[1400] sub firma: „Stabilimentul C.A. Rosetti”[1401]. Hotărîrea lui de a face negoţ scandalizase de altminteri pe boieri, nedumeriţi şi îngroziţi la gândul că unul dintre ai lor ar putea în aşa hal să se înjosească, şi încă nesilit de nimeni şi de nimica. Dar Costache Rosetti lăsă pe bârfitori să bârfească, fu în curând ales starostele[1402] negustorilor bucureşteni şi începu şi o campanie pentru revendicările negustoreşti de atunci. Iar prăvălioara lui ajunse în curând locul de întâlnire a tot ce era în Bucureşti om politic, liberal bineînţeles, cărturar sau scriitor, atraşi de duhul scânteietor şi de sufletul larg al marelui gazetar. Şi, poate, cine ştie, şi de vinurile pe care Costache Rosetti a început să le vânză în 1858. Iată şi anunţul pentru ele, astfel cum ni l-a transmis d-l Dr. Angelescu în monografia sa:

	18 Piastres[1403]
Champagne	
Sillery crémant Grand vin Impérial	25
Ai crémant supérieur	31,20
Sillery mousseux supérieur	27
Sillery mousseux l-ère qualité	24,20
Bordeaux	
Château Lafitte	31,20
Château Léoville	31,20
Château Gruaux Larose	31,20
Cognac	
Vieux cognac	

Lângă prăvălia lui Rosetti, fostul bucătar francez al Domnitorului Carol, Gillet, deschisese pe la 1860 un restaurant cu numele *Frascati,* pe care, după câtva timp, îl mută aproape în faţă, în curtea hotelului *Oteteleşanu*[1404], numit apoi *Frascati.*

Încă dela 1863, casa Bossel trecuse în stăpânirea bancherului Isaac Menachem care, murind la 1883, o lăsă prin testament moştenitorului său bancherul Leon Mircuş. În 1906 proprietatea trece în posesia societăţii

„Imobiliara”[1405] care în 1913 dărâmă vechiul imobil ridicând palatul de azi. Acestea ne sunt spuse de colonelul Popescu Lumină[1406].

Imobiliara adăposteşte cel mai vechiu cinematograf din Bucureşti, „Select”[1407] deschis în 1908. Treizeci şi cinci de ani pentru o sală de cinematograf este o vieaţă lungă, mai ales la noi. A fost mult timp sala cea mai elegantă din Bucureşti. Cei de o vârstă cu mine îşi aduc de sigur aminte de portarul italian, cu barbă şi uniformă care, fie iarnă fie vară, striga pe stradă, cu glas monoton şi trist: „Aici intraţi, aici vedeţi... astăseară e bine!”

CASA RESCH

Alături de Bossel era casa Resch, zidită la 1855 de Joseph Resch, giuvaergiu, care se aşezase la noi, venind de la Viena, încă din 1839. Astăzi imobilul este proprietatea statului, dar prăvălia a rămas, nemişcată, în acelaşi loc şi fraţii Resch[1408], credincioşi numelui şi negoţului lor, urmează frumoasa cale de muncă cinstită începută de bunicul lor acum 90 de ani.

Deasupra prăvăliei lui Resch şedea Ulysse de Marsillac[1409], francezul cu nespusă dragoste pentru tot ce era românesc, cronicar nepreţuit al Podului nostru, timp de un sfert de veac. „îmi place uneori, seara să stau în plăcuta verandă a d-lui Resch şi să privesc pe stradă...” şi, lucru rar, a ştiut să privească.

Se născuse, în 1821, la Montpellier[1410], cetatea universitară, şi fusese adus în ţară, la vârsta de 24 de ani, de către lancu Slătineanu[1411], ca preceptor pentru copiii lui. Un an mai târziu, este numit profesor de franceză la Sf. Sava apoi, în 1864, mânat de duhul gazetăriei, îşi are ziarul lui, mai întâi *La voix de la Roumanie* apoi *Le journal de Bucarest.*

Nu cred să fi avut oraşul nostru cronicar mai cinstit şi mai înţelegător ca străinul acesta. Nu este schimbare în bine, cât mai neînsemnată, nu este progres, fie cât de mărunt, care să-i scape. Şi în acelaşi timp, câtă dragoste pentru trecutul nostru, pe care-l cunoştea atât de bine, şi câtă invenţiune în descrierea vieţei „*mondene*” , rubrică deschisă pentru prima oară de dânsul, şi continuată apoi de Claymoor.

Neobosit, cutreeră Ulysse saloanele, sălile de spectacol, grădinile bucureştene; uneori totuşi, când afară vremea e prea urîtă, oftează, şi visează, profet al telefonului[1412], care va fi născocit peste treizeci de ani: „Ce frumos ar fi telegraful la domiciliu. Ai apăsa pe un buton şi ţi-ai trimite gândurile şi

tăi, şi ai primi pe ale lor. Nu te-ai mai vedea îmbătrânind, le-ai crede în veci tânăr şi frumos.

Dar încă n'am ajuns aşa departe. Trebue să ieşim, or cum ar fi timpul, să înfruntăm gropile şi hopurile uliţelor"...

Problema, eterna problemă a circulaţiei în Bucureşti îl preocupă mereu.

De birjari se plânge aprig: „Tariful[1413] lor este exorbitant, un sfanţ, uneori doi, dar nu se mulţumesc nici cu atât şi, dacă protestează, trebuesc bătuţi. O, ce plăcut ar fi un omnibus[1414] care, pornind de la Mitropolie, te-ar duce până la Şosea, trecând prin Lipscani şi Podul Mogoşoaei!" (1861).

Dorinţa lui Marsillac trebuia să se îndeplinească de abia zece ani mai târziu, în 1871, odată cu deschiderea Apelor minerale dela Dobroteasa[1415], în Văcăreşti, care timp de un deceniu au fost atât de căutate de bucureştenii care nu puteau pleca la băi şi aşteptau dela binefăcătoarele ape[1416] vindecarea tuturor bolilor. Cu câtă plăcere notează Marsillac fluieratul conductorului care, pe piaţa Teatrului, îşi aduna cei 10 pasageri să-i ducă, în trapul încet al cailor, până la izvoarele de tămăduire... Plecarea avea loc din două în două ore. Am apucat şi noi, poate, mult mai târziu, omnibusul Văcăreştilor, sub numele de „tramcarul lui Toma Blândul"[1417].

În 1862, Marsillac salută cu mulţumire o îmbunătăţire de seamă: câteva din străzile principale sunt pavate cu piatră cubică, din granit, adus din Scoţia sau din Belgia. „Dar n'a sosit oare timpul, suspină în Decemvrie, să avem şi noi trăsuri închise, căleşti sau carete, ca în toate oraşele mari din Europa?"

În acelaşi an, altă mică bucurie. „De câteva zile, Primăria aşează la toate răspântiile plăci cu numele străzii, care sunt smălţuite, foarte elegante şi foarte citeţe, cu fundul alb şi chenarul roşu, cu totul demne de o mare capitală. Numerile caselor sunt la fel. Oraşul dobândeşte o înfăţişare cochetă pe care nu o avea. Vechile plăci dăinuiau încă de pe vremea caimăcămiei lui Alexandru Ghica[1418], timpul şi ploile le şterseseră de mult".

Alte noutăţi, în schimb, îl lasă rece: spre pildă, nişte stropitori ale Primăriei: „Odinioară, la ora plimbării, soseau o droaie de sacagii de-şi goleau găleţile, ceea ce era mult mai eficace decât furtunele sacalelor noi, care nu stropesc de loc".

În 1867, se inaugurează trotuarul, singurul trotuar din Bucureşti „nu depăşeşte grădina Episcopiei, şi totuşi este un progres imens: înainte nu puteau ieşi decât cu trăsură, deci singurătate, şi nu studioasă, sau anoste vizite de etichetă. Mulţumită trotuarului, totul se va schimba: încep plimbările pe jos şi vizitele simple în costum de plimbare". Ce limpede a văzut Marsillac influenţa edilităţii asupra vieţii sociale! Bucureştii se modernizau pe zi ce trecea. În acelaşi an, Marsillac merge până la Filaret şi constată cu bucurie că Gara Filaret[1419] va fi în curând terminată. „Ce interesantă va fi atunci o

plimbare până la Mitropolie! De pe vârful dealului vei putea, în acelaşi timp, privi la manevrele locomotivelor moderne şi la vechile căsuţe ale mahalalei, ascunse şi adormite de verdeaţă".

Căci are dragoste şi înţelegere pentru trecutul nostru:

„De ce oare" exclamă încă din 1867, „s'au dărâmat bătrânele case cu pridvor, pentru a copia, prost, case nemţeşti sau franţuzeşti? De ce s'a alergat după linia dreaptă, care n'are niciun rost la noi, şi nu s'a profitat de curbe aducătoare de pitoresc. De ce nu s'a regulat Dâmboviţa, păstrându-se cursul; se putea asana, înfrumuseţa, elegantiza totul, înlocuind gardurile putrede cu grilaje frumoase, felinarele chioare cu reverbere[1420] luminoase, se putea stârpi praful şi noroiul; trebuia ajutat ce era, iar nu suprima".

Nu-i aşa că rândurile acestea ar putea fi scrise azi?

Dar nu se descurajează: zi după zi înseamnă în ziarul lui îmbunătăţirile şi înfrumuseţările ce întâlneşte: „Casa d-lui Niculescu[1421] care dă pe Piaţa Episcopiei a fost înălţată cu un etaj şi faţada primeşte ornamente de teracotă care înlocuesc fericit vechile mulaje de gips... Casele d-lui Emanuel Lahovary[1422] sunt transformate cu totul, la parter se deschid prăvălii foarte cochete iar grădina, modificată, are o înfăţişare din cele mai aristocratice... D-l Grigore Manu[1423] deschide în faţa Episcopiei un otel menit să concureze otelurile de pasageri... d-l Ştefănescu isprăveşte o casă[1424] cu o arhitectură bogată şi foarte originală..." (1870). Apoi, se întoarce iar la visuri de viitor: „sosi-va odată timpul când va avea Bucureştiul străzi largi pavate, pieţe cu fântâni şi monumente, case cu apă la fiecare etaj, care ţâşneşte cum deschizi un robinet... şi cocoane care îşi vor avea pe cap părul lor, fără postişe[1425]"?

Puţin înainte de a-şi da sufletul, Marsillac mai avu o mare mulţumire: primul tramvai[1426] străbate Bucureştiul[1427]. Descriindu-l, devine liric. „Aceste omnibusuri americane", cum le zice „sunt într'adevăr, cu băncile lor din catifea roşie, de o rară eleganţă şi foarte confortabile. Fără zguduituri, aluneci pe şine de fier, ceea ce este un fel de voluptate când eşti obişnuit cu scuturăturile birjei pe caldarâmul nostru. Cu cincizeci de bani poţi face o plimbare încântătoare, din Calea Moşilor şi până la Capul Podului[1428], trecând pe la Sf. Gheorghe[1429], Biserica Enei[1430], Str. Academiei, Teatru[1431], străzile Ştirbey Vodă, Luterană, Fântâna Roşie[1432] şi Târgşor[1433] până la bariera Mogoşoaei[1434], Şi ce felurime de pasageri[1435]! Oboreni până la Sf. Gheorghe, bancheri şi samsari[1436] până în piaţa Teatrului şi, apoi, plimbăreţi care se duc la Şosea!" (1873).

O plimbare de plăcere cu tramvaiul. Nici nu ne vine a crede, nouă celor din anul Domnului 1943[1437].

În 1877, răpus de o boală grea, Ulysse de Marsillac îşi dădu sufletul. Mai avusese timpul să scrie un articol pentru a ura izbândă trupelor române care treceau Dunărea.

Va veni, poate, odată ziua când se vor găsi câţiva bucureşteni să bată în zidurile casei Resch o mică placă de marmură[1438] sau numai de piatră, în care să fie săpate: „În această casă a trăit şi a scris, dela 1860 până la 1877 când a murit, Ulyse de Marsillac, profesor şi gazetar francez, care a înţeles Bucureştii şi i-a iubit".

Pe la 1875 casa Resch a fost cumpărată de Grigore Eliade, care pe atunci şedea la hotelul Oteteleşanu, peste drum, şi transformată cu totul deveni hotel: hotelul *English.*

Acest Grigore Eliade[1439] era, în Bucureştii de odinioară, atât de bogat în „tipuri", unul din cei mai cunoscuţi.

Fiul unui cârciumar bogat din piaţă, de unde şi numele de Cârciumărescu ce i se dăduse, cu totul incult, dar deştept şi întreprinzător, fusese în tinereţe, corector la *Românul* lui Rosetti. Urmând norocul partidului liberal ajunsese, mai târziu, antreprenorul unor lucrări din portul Brăilei, de unde s-a ales cu un proces care a ţinut ani de zile, dar şi cu parale frumoase.

Era extrem de angloman[1440]: hainele, ghetele, mobila din casă, toate le aducea dela *London* cum spunea, şi bine înţeles că şi hotelul l-a botezat *„English"*[1441].

Anecdote despre dânsul umblau multe. Astfel, se spunea că într'o seară, la bal mascat la Bossel, dădu de Manolache Culoglu[1442] şi de Costică Bunescu care, după o intrigă prelungită cu două măşti ce păreau drăguţe, hotărîseră să meargă tuspatru să supeze la Hugues: „De ce nu poftiţi mai bine alături, la mine", le spuse Eliade „curcan rece este, şampanică este..." Prietenii se lăsară convinşi şi se încinse, la *English*, un supeu în cinci din cele mai plăcute.

A doua zi dimineaţa, Eliade întâlnind pe Manolache Culoglu la Fialkowsky îi spuse: – „Ştii că-mi eşti dator doi poli[1443]?" – „Pentru ce?" – „Pentru ieri seară". – „Bine", spuse Manolache „eu ţi-i dau, dar lui Bunescu mai bine să nu-i ceri, cum e el, mai nervos, ştii, te..."

Se mai povestea că odată, la Tribunal, cu prilejul unuia din nenumăratele lui procese, preşedintele întrebându-l de profesie, Eliade răspunse simplu: „Melionar!" Judecătorul atrăgându-i atenţia că aceasta nu era o profesiune, Eliade replică: „Domnule Preşedinte, n'o fi, dar bună e!"

Bătrânul Eliade muri doar în 1901, la vârsta de 88 de ani.

Încă până după mijlocul veacului trecut[1444], de la Resch, şi până unde este azi băcănia lui Dragomir[1445], nu era decât un întins loc viran, unde apucau ruşii să-şi aşeze „Obahta" adică Comandamentul Militar, când pofteau pe la noi[1446]. Acolo l-au aşezat în 1828, şi tot acolo în 1853[1447]. Tunurile erau înşirate la stradă, cu gura spre Podul Mogoşoaei; caii erau la conovăţ[1448], soldaţii în corturi... ciudată privelişte de tabără pe piaţa teatrului!

PIAŢA TEATRULUI

Dacă calea Victoriei este strada cea mai însemnată a României, apoi piaţa Teatrului[1449] este locul cel mai însemnat al căii Victoriei. Mai întâi, fiindcă este singura *piaţă*, în sensul unui spaţiu cu formă geometrică înconjurat cu clădiri, piaţa Palatului ne mai fiind decât o Sahară de asfalt şi piaţa Sărindarului un parc de automobile. Apoi, fiindcă este întrucâtva armonioasă cu, cei doi uriaşi *Telefoanele*[1450] şi *Adriatica*[1451] privind de sus la Teatrul Naţional, mic, bătrânesc şi cuviincios.

În sfârşit, fiindcă este veselă. Pe tot restul Podului, oamenii doar trec; pe Piaţa Teatrului, mai stau.

Până mai ieri, proptiţi de vitrinele lui Riegler[1452], azi, în faţa lui Dragomir, sau la colţul din faţă, la Parfumeria „Venus". Stau, se uită la fetele ce trec şi, dacă sunt doi sau mai mulţi, „discută". Spectacol întristător, zic unii, tembelism, pierdere de timp, se poate. Dar îmi pare că o *piaţă* trebue să fie şi un *forum*[1455], pentru strănepoţii lui Traian[1454], cel puţin.

Ce frumoasă era piaţa Teatrului vara, în anii tinereţii mele! În aer plutea veselie. În grădina Terasei[1455], sub tei, cânta orchestra; printre mese forfoteau vânzătorii de alune americane[1456], de fisticuri[1457], de ultimele „şlagăre"; bătrânii castani din faţa Teatrului îşi scuturau podoaba înfloritâ; din squarul micuţ se ridica miros de iarbă şi de trandafiri, ţigăncile cu lalele, bujori sau crini, erau pe trotuarul din faţa Continentalului, ca un parter viu de flori; comisionarii[1458] cu chipiu roşu aşteptau la colţul Regalei[1459] să ducă buchetul sau bileţelul, şi, aliniaţi ca la paradă, cu trăsurile sclipitoare, hamurile şi alămurile lună, şi caii negri cu coada până în pământ, mai lucioşi ca oglinda, aşteptau, răbdători, impunători, nepăsători, muscalii[1460].

Să te plimbi la Şosea în muscal cu cauciuc[1461]! Visul atâtor promoţii de liceeni cărora le mijea mustaţa, de sublocotenenţi ieşiţi din şcoală, de începătoare, cu cea dintâiu pereche de ciorapi de mătase, cu cea dintâiu pălărie...

Muscalii! Au ţinut în viaţa Bucureştilor un loc pe care nu l-a mai luat nimeni. Un veac, şi-au înădit viaţa cu însăşi viaţa oraşului: nu era doar botez, nuntă, înmormântare, fără dânşii.

În Bucureşti veniseră cam odată cu armatele ruseşti, la 1828, şi scoaseră primele trăsuri de piaţă, pentru ofiţerii ruşi, cărora nu le plăcea să umble pe jos. Şi prin aceşti ofiţeri vine şi numele de *„birje"*, căci, la Petersburg, se înşirau trăsurile de piaţă, în aşteptarea muşteriilor, pe piaţa Bursei[1462], de pe Vassili Ostrov[1463]. Bursă, pe ruseşte Birja şi pe româneşte birje!

Pentru ce nu s'au făcut „muscalii" pescari, sau crescători de albine şi fabricanţi de turtă dulce, ca fraţii lor lipoveni[1464], este o întrebare la care nu pot

răspunde.

Iar pentru ce au venit în Bucureşti, e o poveste întreagă:

Pe la mijlocul veacului al XVIII-Îea trăia în Rusia, în gubernia[1465] Tula[1466], un om foarte plecat spre cele sfinte şi îngrijorat de mântuirea lui, pe care îl chema Selivanov. Marea şi nedeslegata întrebare a păcatului trupesc îl chinuia ziua şi noaptea până ce, deodată, cuvintele evanghelistului Matei[1467]:

„Că sunt fameni[1468] care s'au născut aşa din pântecele maicii lor; sunt fameni pe care oamenii i-au făcut fameni, şi sunt fameni care s'au făcut fameni pe sine, pentru împărăţia Cerurilor.

Cine poate să înţeleagă. înţeleagă", (Matei, XIX. 12.)

îi deschiseră ochii. Selivanov înţelese că aci era deslegarea şi urmând povaţa, se făcu eunuc.

Se vede că atât de adâncă şi de puternică îi era credinţa încât, în curând, începu să facă adepţi; cel dintâiu fiind un ţăran din Tula, Şitov, care se supuse de bună voie operaţiei, apoi urmară alţii, bărbaţi şi femei, ţărani şi negustori, şi chiar nobili ca acel ofiţer de cavalerie din Ismail[1469] care îşi scopea soldaţii, nu se ştie dacă, întotdeauna, cu voia lor.

Încă dela 1772, sub Caterina II-a[1470], stăpânirea încercase să stăvilească eresul[1471]. Pe Selivanov l-au prins, l-au bătut cu cnutul[1472], i-au turnat ceară topită pe cap, l-au surghiunit în Siberia[1473], toate de geaba, mişcarea continua. În 1820 Tarul Alexandru I[1474], făcându-i-se milă de un biet bătrân, atât de persecutat, îi iartă pedeapsa, cu condiţia să stea închis în mănăstire. Într'o chilie la Suzdal[1475] a mai trăit Selivanov încă doisprezece ani, dându-şi sufletul de abia în 1832. Mult timp a mai atras mormântul lui credincioşi din toate părţile întinsei Împărăţii.

Proorocul[1476] murise, dar eresia rămăsese. Credincioşii trăiau, mai departe, cum îi învăţase Sfântul, nu mâncau carne, nu beau vin, nu fumau tutun şi, îmbrăcaţi în cămăşi albe, se adunau în numele lui în case de rugăciuni, împodobite cu o icoană, înfăţişând pe Selivanov aşezat în jilţ, în halat, cu o basma în mână şi cu S-tul Duh în chip de porumbel sburând deasupra lui.

Trecuse, vai, timpul fericit al „radeniilor"[1477] în care Sfântul era în mijlocul lor, aşezat pe tron, înveşmântat în haine scumpe, şi privea cu bunătate la dansurile rituale şi frenetice, după care credincioşii căzeau la pământ istoviţi, leşinaţi, iar el împărţea celor mai zeloşi amintiri scumpe, o cruciuliţă, câteva fire din părul capului, o tăietură de unghie...

Acum nu mai trăia decât amintirea lui, dar ştiau că va veni, poate în curând, timpul când va învia şi va intra în Moscova, cu credincioşii lui şi va lovi în clopotul[1478] cel mare de la Uspenski[1479]; la glasul clopotului se va aduna mulţime şi oaste nesfârşită şi atunci va merge Selivanov la Petersburg, şi va sta pe scaunul împăratului şi va judeca lumea, şi lumea va fi izbăvită de păcate, pe vecii vecilor...

Dar până ce va veni, trebueşte păstrată neatinsă legea lui şi păstrată în fundul

lăcaşului de rugăciuni uşa tainică după care stă trunchiul de copac scobit pe care se săvârşeşte scopirea[1480]...

Aci, la zile mari, vine „nastavnicul”[1481], mai marele comunităţii, cu sfoara, pentru cei ce se mulţumesc cu „cea dintâiu pecete”, cu briciul sau cu satârul pentru cei dornici de a se lepăda cu totul de „cheia iadului” şi de a primi „pecetea împărătească”.

Iar femeilor nu li se tăia, de obiceiu decât vârful sânilor...[1482]

Dar din când în când cazacii năvăleau în satele „scopţilor”**[1483]**, prindeau pe vreunul, îl îmbrăcau în haine femeieşti şi îl plimbau pe drumuri, în lovituri de nagaică.

Asupriţi, batjocoriţi, scopţii au început să-şi caute adăpost pe la străini şi unii l-au găsit în Moldova, unde cârmuirea era tolerantă. Astfel s’au aşezat mai întâi la Iaşi, încă de pe la începutul veacului, de unde unii au trecut la Bucureşti, ceva mai târziu. La1870 erau aci cu totul 130 de bărbaţi şi 60 de femei.

Locuiau toţi laolaltă, pe la Obor[1484], într’o uliţă care mult timp s’a numit str. Birjarilor, azi, Episcopul Radu. Şi erau enoriaşii Sfântului Ion Moşi[1485], în preajma căruia îşi aveau cimitirul, dar aveau un lăcaş de rugăciune undeva în Suburbia Silvestru[1486] şi, zice-se un loc de întâlnire şi de cult tainic, într’o stupină[1487] în pădurea Tunari[1488].

Şi mi-i închipui, după ce aşteptaseră ceasuri lungi pe capră[1489], la Fronescu[1490], la Flora[1491] sau la Vila Regală, şi se înapoiaseră în oraş, într’un sfârşit de noapte, în ciripitul vrăbiilor trezite şi al sărutărilor vreunei perechi de îndrăgostiţi îmbrăţişaţi în fundul trăsurei, pornind la soare răsare, în pasul cailor obosiţi, spre ascunzişul pădurii, ca să se roage pentru păcatele lor, şi poate ale altora.

Fiindcă umblau noaptea târziu, dimineaţa nu prea ieşeau din casă, cel mult vreo opt, zece trăsuri. În schimb, după amiază, porneau împreună pe la 2, iarna, pe la 4, vara, şi închizând ochii, parcă-i văd şi acum, trecând prin strada Batiştei, să-şi ia locul pe Piaţa Teatrului. Mergeau agale, în trapul mic al cailor, şi fiindcă pe vremea aceea era în Bucureşti circulaţie puţină, mergeau adesea trăsură lângă trăsură, vorbind, dela capră la capră, de ale lor...

De pe trotuarul Continentalului, dacă făceai semn unuia, izbucneau deodată: „gata conaş!” şi două trei trăsuri porneau, să tragă la trotuar în voltă măiastră. Şi nu se spunea niciodată unui muscal, nici stradă nici număr, ci numai la doamna, sau la domnul cutare, şi era de ajuns.

Îi revăd pe toţi, pe Iegor, pe Ivan, pe Evdoşca, care umbla cu Radu Văcărescu[1492] şi era un artist, pe Nicoluşca al cneazului Moruzi, pe Mişca, cel cu numărul 1 şi cu caii albi, în trăsura căruia doamnele din lumea bună nu se suiau, căci plimba de obiceiu o „demimondenă” cunoscută...

Pe la 1912, câţiva dintr’însii au început să-şi pună pneumatice[1493] la roţi, dar această ultimă perfecţiune era şi începutul decăderii; automobilele îsi făcuseră

apariţia pe piaţa Teatrului – cele dintâi 5 taximetre verzi, cu capota rosie – şi steaua muscalilor începuse să apună; veni războiul, rechiziţia le luă caii; după războiu, automobilul triumfa, unii încercară să se facă sofeuri, dar meseria nu le pria... azi muscalul e dispărut din Bucuresti, ca şi „fiaker"-ul [1494] din Viena.

Au pierit muscalii de pe Piaţa Teatrului, a pierit grădiniţa cu trandafiri, bătrânii castani au fost scosi, terasa e înlocuită cu imobilul telefoanelor, şi îmi pare că şi comisionarii s'au dus. De câteva vreme, staţionarea pietonilor pe Calea Victoriei este oprită, şi aflu că nici ţigăncile nu mai au voie să vândă flori[1495]. Nimic n'a mai rămas din Piaţa Teatrului, a tinereţii mele, doar bătrânul Teatru Naţional, şi amintirile.

Să le luăm cu noi, şi să ne urmăm drumul, încet, şi încet, se zămislesc umbrele trecutului. Casa lângă Imobiliara mai poartă încă urma literilor, scoase de mult, a unui nume atât de cunoscut Bucurestenilor: *Riegler,* cofetărie celebră prin *indienele* şi *caracurile* ei, cu săliţa din fund, unde se dădeau, şi nu se ţineau întotdeauna, atâtea întâlniri, pe când eram studenţi.

Înaintea lui Riegler, fusese aci, mulţi ani de-a-rândul, *Hugues*[1496]*,* cel mai bun restaurant din Bucuresti. Iarna, birtul era într'o sală mare, care da pe Podul Mogosoaei, iar vara, într'o grădiniţă mică, cu un bazin în care înnotau pestii pe cari puteai să-i alegi de vii. „Pomii sunt stufosi" exclamă, liric, Marsillac, „fântânile limpezi, feţele de masă albe, şi fizionomia în totul franţuzească". Nu vorbeste de mâncare, care trebuie să fi fost minunată, mai ales după 1882, când Baptistin Mars, directorul de pe atunci, angajă pe una din gloriile culinare ale Franţei, pe bucătarul cel mai celebru din Paris, pe marele Trompette, care fusese bucătarul lui Leon Gambetta[1497] şi, oportunist, îl părăsise când tribunul căzuse de la putere.

Bacalbasa păstrase menu-ul de inaugurare al lui Trompette, la Hugues. Iată-l, în terminologia lui politico-culinară:

Soupe brouillée au scrutin de liste
Sole à la Présidence
Salmis de bécasses à la Gambetta
Dindoneau en tribune
Petits pois à l'égyptienne
Salade à la Léon
Poires françaises
Raisins de Ville d'Avray.

Lângă Hugues era hotelul *Broft*[14*]*,* azi *Continental.* Broft găzduise oaspeţi de seamă, pe Prinţul Napoleon, poreclit Plon-Plon, vărul Împăratului, venit în vizită oficială la Domnitorul Carol[1444], şi pe Osman Paşa[1500], marele învins dela Plevna, prizonier[1501] în Bucureşti, înainte de a fi dus în Rusia. Când Vodă Carol a trecut pe Podul Mogoşoaei – numită de atunci[1502], Calea Victoriei – în fruntea trupelor

sale, Osman Paşa era la balcon, şi tânărul suveran învingător şi bătrânul ostaş învins, s'au salutat, în aceeaşi clipă, îndelung.

Ca orice hotel, Broft a avut şi oaspeţi mai... aşa, ca tânăra franţuzoaică venită în Bucureşti după pricopseală şi care găsise mai practic să-şi afişeze pe uşă tariful, care era de 2 galbeni. A fost rugată să plece, şi din hotel, şi din ţară.

Azi, Continentalul, urmaşul lui Broft, se făleşte cu birtul său care, sub conducerea lui Andrei Cernea, găteşte cele mai bune mâncăruri româneşti din Bucureşti. La Continental se sfârşeşte Piaţa Teatrului.

> > > >

Să facem acum câţiva paşi înapoi şi să ne oprim o clipă la colţul Bulevardului, în faţa Cercului Militar.

SĂRINDARUL

Câţi dintre cei ce trec zilnic aci, pe locul unde un paznic cu şapcă şi carneţel de bilete îşi aşteaptă muşterii în „parcul" automobilelor[1503], îşi amintesc că, până acu 50 de ani, pe acest loc era altarul uneia din cele mai vechi şi mai slăvite biserici din Bucureşti, Sărindarul[1504]?

Înainte de a purta acest nume i se zicea Biserica Coconilor[1505]. De care coconi era vorba, nimeni nu mai poate răspunde azi, nici chiar d-l G. Florescu, care ştie tot ce se poate şti despre bisericile noastre.

Încă de pe la începutul veacului al XVII-lea o găsim însă sub numele de „Sărindar". Fost-a astfel botezată, fiindcă este după cum spune tradiţia, a 40-a biserică înălţată de Matei Basarab, sau fiindcă a fost zidită în 40 de zile, sau fiindcă vechea biserică ar fi avut hramul celor 40 de mucenici, tot atâtea întrebări rămase până azi nelămurite.

Fapt sigur este că hramul Adormirei Maicii Domnului îl primise dela Matei Basarab care în 1654 a reclădit, de bună seamă din temelie, vechea biserică care era, poate, o ctitorie a boierilor Cocorăşti[1506].

Încă dela început, pare-se, a avut biserica[1507] o icoană a Maicii Domnului „care este izvor de tămăduire tuturor celor ce aleargă cu evlavie şi cu credinţă, dracii gonind, orbii, slăbănogii şi tot felul de boale şi neputinţă tămăduind"

 şi în preajma căreia, mulţi ani de-a-rândul, cei care aveau în neam vre-un smintit sau vre-un nebun îl trimiteau să se vindece în chiliile ce înconjurau biserica.

Şi multe generaţii de bieţi nebuni au trăit în lanţuri şi bătăi în balamucul Sărindarului, până în anul 1802, când au fost mutaţi la Biserica Icoanei[1508]. Aici n'ar mai fi fost puşi în lanţuri, ci doar în butuce[1509], şi numai noaptea.

În veacul trecut[1510], Sărindarul era biserica Ghiculeştilor[1511], unde se botezau, se cununau, se îngropau, fiind enoriaşi încă din timpul marelui ban Dumitrache[1512]. Acesta, tatăl lui Grigore şi al lui Alexandru Vodă, sfârşindu-se în 1808, a fost îngropat la Sărindar, sub un frumos monument a cărui fotografie a fost păstrată şi reprodusă de Principesa Alexandrina Ghica[1513] în *Amintirile* sale. Patru cariatide susţineau un postament purtând o urnă, şi mormântul era aşezat la umbra unor pomi mari, frumoşi, cu crăcile atârnând până deasupra marmurei[1514]. Azi, pe acest loc, se înşiră mesele cafenelei din faţa Cercului Militar.

În vechime, se cinsteau mai mult morţii. La Atena, mormintele albe sub chiparoşii[1515] negri erau sfinte, şi Roma îşi înşira, pentru veşnicie, mausoleele de-a-lungul Viei Appia. Noi n'am ştiut să respectăm morţii noştri, şi nu i-am lăsat să-şi doarmă, liniştiţi, somnul. N'am înţeles, se vede, că distrugerea mormintelor este o fără de lege, şi faţă de istorie, şi faţă de neam.

De ar fi bănuit Vodă Ghica ce soartă se pregătea mormântului părintelui său! „Bunul şi creştinescul Domn bisericea aci în ziua citirei Sfântului acatist în postul cel mare împreună cu toţi boierii" scrie Papazoglu. „Am fost faţă la marele parastas în timpul când s'au depus rămăşiţele părinţilor lui Vodă în cavoul cel nou al familiei. Când a fost la sărutarea oaselor, s'a coborît Vodă din tronul său domnesc de a îmbrăţişat cosciugurile cu oasele părinţilor săi, şi le-a sărutat cu lacrimile în ochi"...

Sărindarul rămâne biserică domnească şi sub Alexandru Ghica. Aci ascultă Vodă slujba din noaptea Paştelui 1837, şi atunci în vechea biserică răsună pentru întâia oară cântările unui cor românesc, întocmit după regulile muzicei bisericeşti ruseşti. Iată cum a decurs ceremonia, după relatarea *„Cantorului de Aviz"*[1516]:

„Sâmbătă, pe la miezul nopţii, sunetul clopotelor din toată Capitala au prevestit ziua Sfintei învieri, înălţimea sa, cu o caretă pompoasă trasă de 6 cai, însoţit de o mulţime de ofiţeri bine gătiţi, au sosit la sfânta biserică Sărindar.

„Aci, întâmpinându-se de P.S. Episcop cu sfânta Evanghelie, şi prin cântări evlavioase, după ţeremonia învierii, intrând în biserică, au ascultat sfânta slujbă. Iar la cetirea Sfintei Evanghelii a Paştelui, cuvântul ei s'au scris de marele logofăt al Bisericeştilor Trebi[1517], d-lui maior Cornescu[1518] şi, pecetluindu-se cu pecetea domnească s'au dat în mâna Înălţimei Sale, spre întărirea religiei.

„Apoi, Înălţimea Sa, primind cu dreapta Sfânta Cruce dela P.S. Părinte Episcop al Râmnicului[1519] au dat-o mai întâiu spre sărutare marelui Ban Grigore Băleanu[1520], pe urmă miniştrilor, boierilor, ofiţerilor, ştabului miliţiei[1521] şi soldaţilor, zicându-le I.S. „Christos a Înviat!" şi primind răspunsul „Adevărat a Înviat!".

„Dar ce înfrumuseţă mai cu deosebire pompa slujbei a fost o armonie nemaiauzită în biserica limbei noastre.

Auzurile nu ascultă o cântare domoală cu care sunt obişnuite, ci o cerească armonie mângâie auzul, inima şi sufletul. Vreo doisprezece cântăreţi din miliţia naţională răsună o cântare chiar dumnezească, că erau învăţaţi în acea melodie ce s-aude în biserica rusească unde muzica înfăţişează Dumnezeirii toată puterea sa cea încântătoare cu toată cucernia religioasă care se cuvine în casa celui Prea Înalt".

„Plăcerea şi mulţumirea norodului a fost atât de recunoscătoare şi mare, încât şi seara o mai mare parte au venit tot la această biserică, numai că doar o mai auzi simfonia militară, atât se răspândise vestea tinerilor cântăreţi".

După 1848, autorităţile ruseşti de ocupaţie[1522] serbează la Sărindar sărbătorile lor, cu preoţi ruşi şi cor căzăcesc dar şi cu cântăreţii Mitropoliei „deprinşi acum în armonia cântărilor ruseşti", cum scria generalul Lüders[1523].

De ziua Împăratului slujeşte însuşi Mitropolitul[1524] care îndreaptă către Cel Atotputernic rugăciunile cele mai fierbinţi pentru fericirea M.S. împăratului Rusiei, Augustul nostru Protector"[1525].

Este drept că tot Mitropolitul trebuia să meargă câteva zile mai târziu să-l felicite, tot atât de „fierbinte", pe Fuad Efendi[1526], comandantul trupelor turceşti, cu prilejul serbărei Bairamului[1527]!

Dar veni clipa când plecară şi turcii şi ruşii, şi Sărindarul rămase ce fusese: biserică boierească unde se făceau cununiile şi înmormântările cele mari, unde se împărtăşea Dimitrie Ghica[1528], unde Scarlat Ghica[1529] venea adesea să-i citească preotul loniţă câte un acatist, unde s'a cununat Mihail Kogălniceanu[1530], unde Constantin Cantacuzino[1531], înainte de a pleca în străinătate, punea să i se citească moliftă[1532] de călătorie.

Cum arăta Sărindarul pe la mijlocul veacului trecut ne-a spus Spiru Haret[1533], într'o comunicare apărută în 1911 în Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice[1534]:

Biserica însăşi era încă, de bună seamă, aşa cum ieşise din mâinele lui Matei Basarab. Mai târziu, pe la 1865, cei care aveau în neam pocit-o pentru totdeauna, dar a fost şi pricina dărâmării ei mai pe urmă. Anume, în partea despre intrare, i s'a făcut un adaos deasupra căruia s'au ridicat 2 turnuri înalte, în locul celor 2 turnuleţe ce se mai văd în fotografia din colecţia Zweifel[1535], publicată de Colonelul Popescu-Lumină. Adaosul făcut bisericei, neavând nicio legătură cu vechea clădire, s'a despărţit treptat de dânsa şi a început să se încline spre

pământ. Negăsind cu cale să o mai repare edilii timpului, mai întâi au închis lăcaşul, apoi l-au dărâmat[1536].

Alături de biserică era o casă mică, vechea stăreţie a Sărindarului, de pe vremea când era mănăstire. Fusese locuită de mitropolitul Iosif Naniescu[1537], în tinereţea lui, când era egumen aci. Mai pe urmă casa a slujit de locuinţă preotului paroh al bisericei, şi a dispărut, odată cu dânsa. Ocupa aproximativ locul barului de sub Cercul Militar.

Pe Podul Mogoşoaei era clopotniţa bisericei, într'un turn greoiu de formă pătrată. Era aşezată drept în faţa casei Popovici (vechiul Club liberal[1538]), şi foarte mult ieşită în stradă, care în punctul acela era îngustă de tot, şi nici nu avea trotuar. Turnul se ridica deasupra unei bolţi rotunde care servea de intrare mănăstirii, dar aşa de joasă că era de mirare cum puteau intra în ea vechile rădvane boiereşti, atât de voluminoase.

De-a-lungul străzii, la dreapta şi la stânga porţii, era un rând de clădiri mici care serviseră de locuinţă călugărilor. „Toate acestea erau într'un hal de murdărie neauzită, stropite până la straşină cu noroiu vechiu de zece ani; pentrucă Podul Mogoşoaei, care până la 1868 nu ştia încă ce este piatră cubică, nici nivelare regulată, avea chiar în faţa bisericei o lăsătură. care în fiecare iarnă devenea o baltă de noroiu lichid ce nu dispărea decât în Aprilie sau Mai..."

O ultimă perioadă de glorie a avut Sărindarul în 1877, când au reînceput ruşii să-şi facă slujbele în vechia biserică. Pe pardoseala ei au îngenunchiat atunci Marele Duce Nicolae Nicolaevici[1539], cancelarul prinţ Gorciakov[1540], generalii Gurko[1541] şi Todtleben[1542], ofiţeri din Garda Imperială[1543], căpetenii de Cazaci...

Pe la 1880, biserica începu să se nărue. Zidurile vechilor chilii, care mai erau în fiinţă în 1852, se irosiseră de mult. „Pe maidanul care înconjura biserica" – scrie F. Damé – „ciorile se aşezau din sbor pe gunoaiele şi pisicile moarte aruncate acolo, iar când cădea seara, cete de câini slabi şi înfometaţi luau locul ciorilor şi desăvârşeau astfel serviciul de salubritate al oraşului".

Totuşi, locul fiind central, aci veni să se aşeze în 1870 circul Dersein, concurentul şi rivalul lui Hütemann, de pe piaţa Constantin Vodă. Fapt puţin cunoscut, din concurenţa lor ieşiră primele curse de cai pe care le-au văzut Bucureştii. Neobositul Ulysse de Marsillac notează:

„Uitând de rivalitatea lor, Domnii Hütemann şi Dersein au organizat ieri curse de cai în spaţele[1544] casei lui Beizadea Ghica, unde s'au adunat peste două mii de persoane. Te-ai fi crezut la Longchamps[1545] sau la Epsom[1546], dacă n'ar fi lipsit... încă multe. Totuşi, unii domni vorbeau cu competinţă jargonul[1547] curselor şi urmăreau cu pricepere lupta pasionantă între caii d-lor Hütemann şi Dersein".

Locul sosirei fusese împodobit cu ghirlande de tulpan[1548] alb şi roz, steagurile fâlfâiau în vânt, tablouri cu vederi din ţară erau atârnate de uluci şi, înainte de începutul curselor militare, sosi călare Vodă Carol, urmat de generalul Florescu[1549], organizatorul lor.

Istoria a reţinut numele câştigătorului primei curse româneşti: sergentul major Petre Marin, din Roşiori[1550].

Visul lui Marsillac de a vedea înfiinţându-se, în Bucureşti, curse „adevărate", trebuia să se înfăptuiască câţiva ani mai târziu, în 1875, odată cu înfiinţarea Jokey Clubului[1551].

Pe la 1890, biserica fiind stricată bine se nărue; la o restaurare nu se gândea nimeni şi, în 1896, Nicu Filipescu[1552] fiind primar, se hotărî dărâmarea.

Colonelul Popescu-Lumină spunea că mulţi bătrâni, auzind că se dărîmă Sărindarul, veneau să se roage să li se dea şi lor o cărămidă, să o ducă acasă drept amintire şi pavăză împotriva relelor.

Iar icoana făcătoare de minuni, de argint poleită cu aur, şi care avea la cei doi umeri ai Maicei Preciste două stele împodobite cu diamante mari, nu se ştie ce s'a făcut.

Papazoglu însă ştia, şi scria că încă cu mulţi ani înainte, şi anume la secularizarea mănăstirilor[1553], „egumenul grec al bisericei a furat icoana şi a trimis-o la Patriarhia lui la Ţarigrad. Se zice că icoana preţuia cinci mii de galbeni, ce în acea vreme era o mare avere!"

Pe locul Sărindarului s'a ridicat, în 1896, cu prilejul vizitei împăratului Franz-Josef[1554], o fântână monumentală, din material uşor, care a ţinut câteva luni. Apoi, locul a fost cedat Ministerului de Războiu, care a ridicat pe el actualul Cerc Militar.

Până mai dăunăzi, nimic nu mai amintea, aci, vechea biserică a lui Matei Basarab, nici măcar strada[1555] deschisă pe locurile din preajma ei, care a fost botezată Constantin Mille, după întemeietorul ,.Adevărului". Azi, din fericire, vechiul nume i-a fost redat, dar pentru bucureşteanul de azi, „Sărindar" nu mai înseamnă biserică, ci centrul gazetăriei[1556].

Azi, în Sărindar, în fiece clipă telegraful, telefonul, aduc redacţiilor ştiri din lumea noastră frământată şi trudită. Valuri albe de hârtie vin, unul după altul, să se aştaerne sub rotative, maşinile se învârtesc cu zumzet de albine, pe stradă, camioane grele descarcă suluri de hârtie şi ţigănuşii aşteaptă să iasă „speciala , cu cerneala încă umedă. Cincizeci de mii de ziare ies zilnic din Sărindar, zece vagoane de hârtie se consumă în 24 de ore, paginile imprimate într'o singură zi, puse cap în cap, ar acoperi un drum lung cât Dunărea...

Sunt azi 114 ani[1557] de când, într'o zi de Martie 1829, Ion Eliade[1558] scotea, pe un teasc de lemn, la tipografia Mitropoliei, *„Curierul Românesc"*[159], primul ziar bucureştean.

Şi fiindcă cititori cu numărul nu s'ar fi găsit pe atunci – chioşcul[1560], chioşcarul şi „vânzătorul" n'au ieşit la iveală decât mult mai târziu – a trebuit Eliade să facă apel la cunoscuţi şi la câţiva „buni români" să se aboneze, şi astfel, din primul an a avut 150 de abonaţi, sau „prenumeranţi", cum li se spunea pe atunci, şi numărul lor nu prea a fost depăşit cât a trăit ziarul, până la 1847!

Şi ce farmec au aceste vechi gazete, *Curierul* din 1829, *Gazeta Teatrului Naţional*[561], care apărea odată pe lună şi avea 60 (şasezeci) de abonaţi, numerile celelalte până la 1000, distribuindu-se gratuit, *Cantorul de Aviz şi Comerţ* din 1837... Şi fiindcă nimic nu-i niciodată cu totul nou sub soare, aveau şi ele, întocmai ca ziarele noastre de azi, editoriale, fapte diverse, „întâmplări din Capitală", mica publicitate, numai că erau în limba timpului, care era mult mai curată, mai frumoasă şi mai românească decât limba gazetărească de azi.

De pildă, la „Întâmplări din Capitală" cum am zice azi, din 1835:

„La 4 Mai la 9 ceasuri după prânz au dat o ploaie foarte repede cu tunete mari şi trăsnete. În mahalaua Gorganilor[1562] a izbit fulgerul[1563] în casele dumnealui clucerului[1564] Dumitache Sărăţeanul[1565], deputat în Obştească Adunare[1566]. Mai întâi au izbit coşul şi de aci intrând în casă, s'au încolăcit împrejurul olanelor sobei, de aci îndreptându-se către dumnealui clucerul s'au şters pe lângă haine, care, fiind de mătase, n'au făcut nicio stricăciune, dar ajungând la picioare şi negăsind aci împotrivirea mătăsii l-au ars la un picior, atât că nu poate fi nici-o primejdie. Fulgerul de aci s'a coborît în catul de jos, intrând în odaia soacrei acestui boier, a trecut apoi în vecinătate, în casa[1567] doamnei medelniceresei[1568] Ghicii însă fără să vateme ceva.

„Soacra dumnealui clucerului a leşinat din cauza trăsnetului. Astăzi miercuri, asemenea a fost ploaie mare la trei ceasuri după amiază".

În „*Cantor*"[1569] găsim o rubrică care azi nu se mai află decât în vreo revistă lunară, ca *„Je sais tout de Bucarest"* şi anume: „Intrări şi ieşiri din Capitală". Iată. de bună seamă, prima înştiinţare de felul acesta: e din 1838, sub titlul: „Persoanele cele însemnate ce ies din Capitală, miercuri 27 Aprilie:

„Excelenţa Sa Inspectorul Carantinelor[1570] Nicolae Mavrus[1571] au sosit la Călăraşi;

„D-l Luigi Becaci, supus cesaro-crăesc, la Italia;

„D-l Dimitrie Capsaludi la Braşov;

„D-l Jalic, Secretarul Consulatului franţuzesc, la Caro (?) pite spre mărunţiş;

„D-nii Alexie Sachelarie, Manole Gheorghiu, Gheorghie Stole, Ion Grigoriu. argintari, la Zimnicea, şi de acolo în Turcia;

D-l Alecu Mostacsidi, supusul britanicesc, a mers la Slam Râmnic[1572];

D-l Miloş Diloş Dimitrovici, la Hereşti[1573].

Intră în Capitală:

„Ahmed sin Suliman şi Abdulah Fetah aga, turci dela Rusciuk, şi au tras la hanul Gabroveni[1574];

Gheorghe Carapan vine dela Brăila şi au tras la han;

„Spiru Nicolopol şi Nicolae Sakelopol, greci, vin dela Elada[1575] şi au tras la han;

„D-l Ion Solomon[1576], polcovnic şi cavaler, vine dela Craiova şi au tras la d-l maior Banov, lângă Biserica Enei:

„D-l Vortington doftor gentilom englez cu soţia sa...

Şi acum, Mica Publicitate, 1830:

„Un departament de trei odăi pe podul Mogoşoaei la hanul Cretzulescu, a se îndrepta[1577] la ziar".

Alta, din 1828:

„Cocoana Manda din mahalaua Lucaci[1578] ce are-se în curtea bisericii dă cu chirie două odăi şi loc pentru lemne numai la un becher[1579]. Doritorii de a le închiria, se îndreptează la susnumita".

Din 1837:

„La Cantorul de Aviz se află de vândut vin roş de cel mai bun şi mai negru din vestitul munte Adlerberg (dealul Vulturilor din Buda)[1580]. Bunătatea vinului se va recomanda de aceea celor ce vor cumpăra şi va vedea puterea şi energia lui, butelca are 3 sfanţi".

În sfârşit aceasta, atât de dureroasă în simplicitatea ei:

„O ţigancă de casă de 18 ani este de vânzare[1581]. Calitatea ei este că ştie să coasă bine, şi toate lucrurile casei. Muşterii[1582] se îndreptează la Cantorul de Aviz".

Biata ţigăncuşă de 18 ani, vândută ca o mobilă!

TELEFOANELE

Clădirea Societăţii Generale care azi se ridică la colţul Sărindarului cu Calea Victoriei, se înalţă pe locul hotelului şi magazinului Luvru, precedaţi şi ei de hotelul Broft, deschis aci la 1850, după ce proprietara părăsise imobilul actual al Continentalului.

Cam pe aci a trebuit să fie – precizări n'am mai putut găsi nicăieri, – „sala pitarului[1583] Andronache de pe lângă Sărindar" de care ne vorbeşte C. Ollănescu, şi unde o trupă alcătuită din câţiva elevi dela Sf. Sava, sub conducerea lui Aristia[1584] şi a lui Eliad, a dat în 1828 prima reprezentaţie în limba română dată vreodată.

„Scena n'avea perdea, iar culisele erau de şipci cu mucava şi cu hârtie vopsită pe o pârte cu copaci şi pe alta cu stâlpi ori pereţi de casă.

„În sală erau scaune trimise de pe la casele boiereşti, pe care şedeau stăpânii lor; cei care n'aveau scaune şedeau în picioare sau se aşezau greceşte pe scânduri".

„Acolo, loan Florescu (viitorul general), premiant al clasei de matematici şi de limba franceză, juca rolul Palmirei, Const. Ollănescu pe al lui Seid şi însuşi

Aristia pe al lui Mohamed[1585] din tragedia *„Fanatismul"* de Voltaire[1586], tradusă în versuri de Eliade".

După ciumă, după război, şi după plecarea singurei trupe străine, lumea, lipsită de spectacole era bucuroasă de această mişcare teatrală, fie chiar numai de două ori pe lună, când aveau loc spectacolele.

Dar încercarea îndrăzneaţă de a da reprezentaţii pe româneşte întâmpină tot mai multe greutăţi, lucrul nu era de loc pe placul ruşilor şi, după un an, reprezentaţiile fură cu totul oprite. Trebuiau să mai treacă încă şase ani pentru ca elevii şcoalei Filarmonice să se producă, pe scena sălii Momolo, iarăşi în „Fanatismul".

Alături de actualul imobil al Soc. Generala, unde este azi marele block ce adăposteşte Teatrul *„Savoy"*[1,8] se înălţa, pe la 1860, hotelul Oteteleşeanu, într'o veche casă cu „odăi mobilate" şi care a ars, scrie Spiru Haret, „într'o zi de 25 Ianuarie 1870, sau 1871, sau 1872, pe o zi de ger groaznic, care transforma în ţurţuri de ghiaţă apa aruncată de pompe".

În curtea hotelului era o casă mărită, în care a locuit multă vreme o doamnă Oteteleşeanu, despre care voi mai vorbi. După moartea ei casa a adăpostit birtul vestitului bucătar francez Gillet, care mai întâi se aşezase peste drum, în casele Bossel, cu firma *„Frascati"*. Pe la 1875 a cumpărat şi hotelul Oteteleşeanu, celebrul hotel Frascati, care a dăinuit până mai deunăzi.

Fotografia de pe planşa 6 arată starea locurilor pe la 1874. Birtul lui Gillet este încă în casa Bossel, dincolo de care se zăreşte faţada gotică a vestitei săli Bossel. Apoi poarta de piatră a casei Ghica şi casa însăşi, cercul Tinerimei de mai târziu. În fund se zăresc trei turle ale bisericei Sărindar, tocmai restaurată. Apoi hotelul Oteteleşeanu şi, la dreapta, grilajul casei Oteteleşeanu, despre care aşi vrea să vorbesc mai mult.

Povestea acestei case e romantică şi duioasă.

Pe la jumătatea veacului trecut, vornicul Iancu Oteteleşeanu[1588] trăia fericit în casele sale de pe Podul Mogoşoaei cu soţia sa Safta, născută Câmpineanu. Pe la 1860 însă, ne mai fiind tânăr, dar atunci sunt patimele mai grele, s'a îndrăgostit nebun de o domnişoară pe care o cunoştea de când era copilă, Elena Filipescu, fiica lui Iancu.

Când Safta Oteteleşeanu şi-a dat cu nespusă durere seama că nici timpul nici depărtarea nu pot stinge văpaia din inima soţului ei, s'a hotărît să divorţeze, ca să nu-i strice fericirea.

În 1861, noua soţie intră în casa din Podul Mogoşoaei. Dar Safta iubea într'atât pe fostul ei bărbat, încât nu a avut tăria să-l părăsească cu totul şi se mută alături de dânsul, în căscioara din curtea hotelului Oteteleşeanu. În fiecare zi dela Dumnezeu venea să-l vază, vedea de casa lui, de lucrurile lui, şi îl îngrijea dacă era bolnav. Şi nu mai era nimic ciudat, în această purtare a ei, căci Safta şi cu Elena se împăcaseră în faţa Icoanei Maicii Preciste, la Sărindar, şi atunci au trăit în prietenie, şi întru dragostea lor pentru acelaşi bărbat.

Iar Iancu şi Elena au dus un traiu de pildă, fiind timp de treizeci de ani

gazdele cele mai primitoare şi făcând din casa lor locul de întâlnire cel mai ales din Bucureşti şi din toată ţara.

Nu erai din „lumea bună" dacă nu fuseseşi primit la dânsa, dar, oricine vei fi fost, odată primit în saloanele Oteteleşanu, făceai parte din acea „societate" care, timp de un sfert de veac, şi-a avut cronicarul ei, pe Claymoor.

„Délicieuse réception chez M. et M-me Oteteleşanu. Toute la fleur des pois de Bucarest se pressait dans ces merveilleux salons. Au milieu des habits noirs de jolies toilettes, beaucoup de fleurs et de grâces, et l'escadron volant des mondaines au complet, arme de pied en cap. Ce sont les dernières escarmouches qui sont quelquefois les plus dangereuses"...

Să fim indulgenţi cu Claymoor. Răsfoindu-i carnetele îngălbenite, citeşti câteva nume, o dată, şi eşti prins deodată în vârtejul anilor trecuţi, te vezi în saloane vaste, sub policandre cu treizeci de lumânări; mese de mahon[1589] cu albumuri de autografe şi fotografii în rame filigranate adună în cerc în jurul lor fotolii de aubusson[1590] şi scaune aurite; la uşile cu două canate[1591] şi la ferestre atârnă de galerii masive perdele cu ciucuri, în falduri suprapuse de catifea şi de mătase cu flori, în straniu amestec de culori, cafeniu cu verde, stacojiu cu albastru, înalte lămpi cu gaz, pe picior de onix[1592], răspândesc o lumină galbenă de sub abajurul încreţit şi dantelat ca o fustă de pe vremea aceea; sobe mari de teracotă albă împrăştie plăcuta căldură a lemnelor uscate, palmieri în vase de aramă se prăfuesc prin colţuri sub privirea nostalgică a harapului[1593] de bronz cu tava întinsă, şi în oglinzi cu rama poleită, se oglindesc domni cu barbă şi mustăţi şi doamne cu malakofuri[1594] care, când se mişcă, foşnesc ca frunza moartă.

Şi lancu Oteteleşanu primeşte, zâmbitor, pe pragul uşei, coana Lina[1595], întinsă pe canapeaua salonaşului galben, întinde mosafirilor mâna pentru sărut, şi nelipsitul Wiest[1596] îşi acordă vioara în salonul cel mare. Perechi, perechi, se avântă în „pasul patinorilor", „lanciers"-uri, cadriluri şi valţuri; dacă e iarnă, unele se ascund după fichuşii şi portocalii din seră, iar în serile calde de iunie, mai coboară câteva trepte şi merg să se piardă sub bătrânii copaci din parc, care uneori îşi mai scutură în adierea vântului cuvintele de dragoste rămase prinse de frunzele lor.

Pentru ultima oară răsună vioara lui Wiest la balul dat în Dumineca „lăsatului de sec", la 9 martie 1876. Se dansase şaisprezece ore în şir, dela opt seara până a doua zi, la amiază...

Dar, în Aprilie, lancu Oteteleşanu căzu greu bolnav, şi în ziua de 8 Mai îşi dădu sufletul. Se spune că în aceeaşi zi muri şi prima lui soţie, care îl iubise atâta.

Lui lancu i s'au făcut funeraliile de suveran. După Safta au mers, până la groapă, câţiva prieteni de întotdeauna.

În casa de pe Piaţa Teatrului a mai primit, singură de acuma, d-na Oteteleşanu, credincioasă, până în cele din urmă, menirei ei de gazdă. Şi

Claymoor, credincios şi dânsul, notează:

„Les dimanches de M-me Helene Oteteleşanu sont plus brillants que jamais. Le vaste salon, transformé en serre, tout embaumé du parfum des roses et des violettes, offre aux toilettes et à la grâce des jeunes femmes un cadre splendide. Dans ce délicieux musée tous les partis se coudoient, les inimitiés se frôlent, les yeux se tutoient. Que d'apartés discrets, de conversations ou le cœur se mêle. C'est un Décameron de jolies mondaines ou l'on vit pendant quelques beures par les yeux, par le cœur et par l'esprit".

„Tout est souvenir dans cette maison. Chaque coin, chaque meuble peut exiger une vision, et ces grandes glaces, que de belles figures, que de sourires et de larmes n'ont-elles pas reflétées!"

„Maintenant, tout est calme dans ce salon. La danse a fait place â la conversation, et la maitresse de maison fait les honneurs avec une grâce empreinte de mélancolie..."

Femeia de care lancu Oteteleşanu se îndrăgostise cu atâta patimă, cu patruzeci de ani înainte, era de acuma bătrână şi bolnavă, şi frumuseţea ei pierise. Îmi povestea odată doamna Elisa Brătianu[1597] că, fiind copilă, şi spunând bună ziua într'un cerc de doamne bătrâne, Elena Oteteleşanu o întrebă, zâmbind: „Et moi, qui suis-je?" – „Oh toi, tu es un vieil homme laid", răspunse copila.

După două luni de boală grea „marea matroană a Bucureştilor" se săvârşi din vieaţă, la 4 decemvrie 1888.

Printre multele danii făcute, lăsă şi o frumoasă sumă de bani lui Ludovic Wiest, care un sfert de veac cântase la balurile şi serbările ei, şi care era la noi în Bucureşti ceea ce fusese Barbu Lăutaru[1598] la Iaşi, Strauss[1599] la Viena, Boldi[1600] la Paris.

Dar sărmanul Wiest, sărac lipit şi încărcat cu optsprezece copii, nu apucă să se bucure de banii prea târziu moşteniţi, căci se prăpădi şi el numai câteva zile după „coana Lina", ca şi cum n'ar mai fi putut trăi într'o lume în care bătrâna boieroaică nu mai era.

În acea iarnă a anului 1888 a pierit, odată cu Elena Oteteleşanu şi cu Ludwig Wiest, o formă de viaţă care a avut frumuseţile şi farmecul ei, şi care nu se va mai întoarce.

Casa din Piaţa Teatrului, şi toată averea, rămase moştenire lui lancu Kalinderu[1601] care dărui casa Academiei Române. Iar la Măgurele[1602], moşia Oteteleşenilor, într'o casă gemenă celei din Bucureşti, şi pe care o cântase Eminescu[1603]:

„Stă castelul singuratic „Oglindindu-se în lacuri „Iar în fundul apei clare „Doarme umbra lui de veacuri..."

se înfiinţă un azil de orfane. Pe frontispiţiul casei, Academia[1604] puse să se aşeze frumoasa deviză: „Labor et honor"[1605], în locul, ziceau răutăcioşii, unui aş de pică

săpat în acelaşi loc cu şaizeci de ani în urmă, drept semn de recunoştinţă şi în amintirea nopţii în care Iancu Oteteleşanu câştigase casa la cărţi[1606].

Iar în casa Oteteleşanu, mobilele sunt scoase la mezat. D-na Slătineanu[1607] cumpără covoare de Aubusson[1608] cu 460 de lei, d-na Al. Ghica[1609] covoare de Smirna[1610] pentru 400 lei, d-na Teodor Rosetti[1611] mobilă italiană pentru 460 de lei, d-l Mihail Suţu[1612] gobelins-uri[1613] pentru 460 de lei...

În toamna aceluiaşi an 1889, în casa de acum goală, vine de se aşează Cercul Regal[1614], de curând înfiinţat.

Din ziarele timpului vedem că salonul cel mare fu transformat în salon de conversaţie, biliardele fură aşezate în salonul de alături, unde duminecă seara se întrunea toată societatea bucureşteană, în salonul din dreapta, unde pe timpuri se lua ceaiul, se aşează mesele de joc, iar masa mare de baccara[1615] în dormitorul lui Iancu Oteteleşanu, marele jucător... Câteva încăperi, precum sala de bal, salonul galben, biblioteca şi biroul rămaseră neatinse, ca şi sera. Pentru inaugurarea clubului, preşedintele, Constantin Cornescu[1616], dădu o serată strălucită: terasa era acoperită cu flori, grădina – inovaţie senzaţională – era luminată cu două globuri electrice, şi pe lângă taraful de lăutari au mai cântat toată noaptea două muzici militare, a roşiorilor şi a regimentului 3 de linie!

Pe la sfârşitul veacului, Clubul Regal se mută aiurea, şi casele Oteteleşanu fură închiriate unor restauratori, dintre care primul fu Stere[1617], care deschise vestita *„Terasă”*.

Poate că n'a fost un local în Bucureşti despre care să se fi scris mai mult. Când s'a dărîmat, în 1931, toţi literaţii, toţi poeţii, toţi gazetarii care luaseră vreodată loc la mesele Terasei i-au adus prinosul amintirilor lor. N'am citit decât puţine din aceste „necroloage”, dar nu cred că faimoasa berărie să fi inspirat cuiva pagini mai pline de melancolie şi de adevăr ca lui Victor Eftimiu[1618], care şi-a scris amintirile într'o *„mozaică bucureşteană”* pe care îmi pare rău că nu o pot cita în întregime:

„Prima sală, din dreapta, fusese consacrată, din 1910, local de întâlnire al poeţilor şi al oamenilor de teatru.

„Până atunci, scriitorii se adunau la cafeneaua Kübler[1619], devenită Imperial, din Calea Victoriei colţ cu strada Imperială; se răslăţiră unii, cum era Alexandru Macedonski[1620], peste drum, la High-Life[1621], alţii urmară pe tata Kübler în cafeneaua lui cea nouă, puţin frecventată, din str. Academiei. Cu ani înainte, gazetarii şi actorii se duceau la Fialkovsky şi Gambrinus[1622], peste drum de intrarea lojei regale, pe Câmpineanu”.

„De la 1910 iată-i adunaţi pe toţi la berăria lui Mihai Stere, de unde i-a gonit, înainte de 1916, poate saţiul de acelaşi loc, poate pianola automată instalată în încăperea obscură de alături şi care, pentru zece bani, cânta *„La Arme””*-[622] a lui Castaldi[1624]. Baba care păzea uşa dosnică de lângă această maşină cu muzică nu iubea tăcerea; am surprins-o introducând fatidicul gologan[1625], când liniştea se

prelungea, şi delectându-se la sunetele celebrului marş, care a trecut Dunărea[1626] cu entusiasm şi s'a întors cu holera[1627]"...

„De fapt, terasa se rezuma în prima sală, pe dreapta. În această încăpere, cea mai puţin vastă, era casa, două trei mese de patru persoane şi două mese mari, una în dosul uşii, alta mai în fund lângă uşa ce da în sala cu pianola. Avea şi canapea de piele.

„La această masă au figurat, pentru Camil Ressu[1628], scriitorii Ion Minulescu[1629], T. Arghezi[1630], şi C. Moldovanu[1631], pictorii Szatmary[1632] şi Iser[1622], compozitorul Castaldi, în tabloul celebru reprodus la infinit de autor..."

„Unii atribue terasei Oteteleşanu importanţa pe care în vieaţa literară a Parisului au avut-o celebrele cafenele Tortoni, Procope, Vachette[1634].

„Altora însă, acest local nu le-a fost prea simpatic, în orice caz nu l-au frecventat multă vreme.

„Ani întregi, n'a mai călcat nimeni pe acolo... gloria terasei n'a ţinut decât trei patru ani.

„Amintirile au murit toate odată cu războiul, odată cu prietenii morţi sau ajunşi...

„Bietul Mihai Stere, patronul, Dumnezeu să-l ierte, era un om destul de antipatic; consumaţia şi curăţenia localului lăsau de dorit, iar pianola enerva discuţiile, exaspera vocile şi sporea tristeţea localului de coloare castanie, cu mese nude şi tărâţe pe podea".

„Ne duceam acolo fiindcă n'aveam unde aiurea, ne întâlneam, ne căutam, – cum ne ducem azi la Corso[1635], cum ne duceam până anul trecut la Capşa – înghesuiţi unii într'alţii, cu paltoanele pe scaune, în fum gros, în curent sau în căldură exagerată, şi plecam cu gândul să nu ne reîntoarcem, dar ne reîntorceam fiindcă în altă parte nu aveam unde merge..."

În timpurile când casa Oteteleşanu era dată lui Stere, vechea grădină din spatele ei era închiriată lui Grigoriu, care deschise în ea vestitul lui teatru de operetă.

Bucureştii au avut, au, şi vor mai avea multe spectacole de grădină[1636], *Raşca[1637], Stavri, Union[1638], Orfeu, Tivoli, Blanduzia, Colosul, Cărăbuşul[633]*, şi câte altele, dar grădină ca *Oteteleşanu* n'o să mai aibă. Cei ce au cunoscut-o mă vor înţelege, ceilalţi poate nu vor crede, şi cu dreptate, căci cum le-aş face simţită frumuseţea aleilor sub platanii centenari, răcoarea care te învioară în serile cele mai fierbinţi, miresmele teilor şi castanilor înfloriţi, luciul verde argintiu al frunzelor la lumina lămpilor cu arc... parcă revăd în vis muscalii „apelpisiţi[1640]" din care coborau, la intrare, femei cu rochii lungi şi pălării mari[1641] cu flori, ofiţerii spilcuiţi cu chipiul alb adus hoţeşte pe sprânceană, domni cu mustăţi negre, panamale şi baston, şi resimt parcă şi azi emoţia care mă cuprindea la primul tact al orchestrei sub bagheta lui Bărcănescu[1642] la prima tremurătură a cortinei în spatele căreia aşteptau, gata să ne cucerească odată mai mult, Leonard[1643], Maximilian[1644], Ciucurette[1645], Carussy[1646], Micioara şi Florica

Florescu, cea mult iubită...

Trupa lui Grigoriu[1647] era o instituţie; o operetă nouă, un eveniment. După opt zile, valsul şi marşul erau fluierate de toţi băieţii de pe stradă, după o lună le cânta, la Bufet[1648], muzica militară, după două, le gemeau flaşnetele[1649]. O Văduvă Veselă, o Conte de Luxemburg, o Floare din Shiraz! De dorul Floricăi Florescu au oftat generaţii de liceeni, de dorul lui Leonard, toate fetele din Bucureşti. Erau descrişi în proză, şi cântaţi în versuri: Niculescu cântă şi aruncă ‘n sală

> Gesturi studiate, gesturi feminine, Marilena joacă cu atâta fală
> Palidă marchiză, fină’n falduri fine Maximilian, astăzi „cavaler
> de pusztă” Cu Annie dansează, valsuri de actriţă, Leonard
> surâde la vreo blondă fustă Şi ar mai vrea să simtă farmec de
> guriţă

sau:

> lată-l: Leonard apare Făt-frumos ca din poveşti Rege al operetei
> noastre Vrăjitorule, tu eşti! Iară dacă-ţi place arta Fără ca să fii
> profan Stai şi savurezi într’una Jocul lui Maximilian. Vin
> bătrânii, vin şi tineri Vin băeţii, vin şi fete Şi fac haz citind
> afişul, Că diseară-i Ciucurette!...

La sfârşitul războiului, trupa lui Grigoriu se destramase. Grădina a mai trăit câţiva ani, în părăsire şi pustietate. Apoi, în 1930 îmi pare, bătrânii copaci ai Elenei şi lanculuiOteteleşanu au fost tăiaţi. Pe locul lor a venit să se aşeze un restaurant unguresc, deschis ziua şi noaptea, şi unde se făceau bătăi. Iar în partea încă neclădită a parcului se deschide iarna o „patinoară”.

TEATRUL NAŢIONAL

Acu două veacuri, pe locul Teatrului Naţional era un han[1650], de bună seamă la fel cu cele pomenite aci de mai multe ori. Era şi metoh al Episcopiei Buzăului[1651] şi în încăperile lui trăgeau, când veneau în Bucureşti, ungurii şi nemţii.

În 1794 mitropolitul Filaret[1652], fost episcop al Buzăului, răposând întru Domnul, afieroseşte[1653] hanul Sfintei Mitropolii, lăsând însă cu limbă de moarte că „de se va întâmpla la vreo vreme primejdie de boala ciumei[1654], venitul acestui han să se dea la spitalele unde se vor afla bolnavii ciumaţi, ca să fie bolnavilor de hrană, de lemne de foc, de săpun, de lumânări şi de altă căutare”[1655].

În 1813 hanul mai era în fiinţă, deoarece vedem că printr’o anafora din 12

august Radu Golescu[1656], Barbu Văcărescu[1657], Grigore Băleanu[1658] şi biv postelnicul Suţu[1659] arătă lui Vodă Caragea[1660] că „acum întâmplându-se a fi acest fel de primejdioasă vreme de boala ciumei, să binevoieşti Măria Ta de a se da luminata poruncă către Prea Sfinţia Sa Părintele Mitropolit[1661] ca venitul numitului han să se dea la casa Lazareturilor[1662], spre a se cheltui la curgătoarele neapăratele trebuinţe ale bolnavilor din spital".

Când, şi cum se irosi hanul, cred că azi nu mai ştie nimeni; Pantazi Ghica[1663] scrie însă că, pe la 1830, era pe locul Teatrului Naţional o băltoacă mare verde-neagră în care orăcăiau broaştele, pe când raţele se bălăceau în şanţurile largi de-a-lungul Podului...[166] .

Acest loc fu cel ales de comisiunea[1665] instituită de Vodă Bibescu[1666] pentru clădirea unei săli de teatru, şi care „urma să facă toate pregătirile ca la viitoarea primăvară (1844) să poată începe lucrările".

Dar lucrările, încredinţate arhitectului vienez Heft[1667], nu începură decât în 1846, şi zidurile de abia ieşiseră din pământ când izbucni revoluţia din 1848. Lucrul nu fu reluat decât după doi ani, teatrul este gata în 1852, şi la 31 decemvrie al acestui an fu inaugurat printr'o reprezentaţie în folosul săracilor.

De faţă era Vodă Ştirbey[1668] cu Doamna, consulii străini şi toată boierimea din Bucureşti. Când Domnitorul intră în loja sa, întreg publicul, sculându-se în picioare, îl primi cu trei detunături de aplause, pentru a-i mulţumi pentru marea şi frumoasa înfăptuire. Şi orchestra întonă uvertura din *„Claca Românească"* de Wachman[1669], care începea cu o doină, cântată de Folz, vestitul flautist.

Spectacolul însuşi nu prea corespundea nici cu frumuseţea sălii, nici cu evghenia[1670] publicului, nici cu însemnătatea zilei. Tot ce s'a putut găsi a fost un vodevil tradus din franţuzeşte *„Zoe sau un amor romanesc"* (nu „românesc"), în care Costache Caragiale[1671] şi Nini Valery[1672] aveau rolurile principale.

Şi poate că nu era numai vina direcţiunii dacă nu se alcătuise un program mai potrivit. Nu trebue să judecăm cu criteriile noastre de azi, ci să ne dăm seama că acum nouăzeci de ani teatrul românesc era încă în frageda lui copilărie, fără piese originale, în afară de câteva nimicuri, fără actori, afară de două-trei mari talente înconjurate de câţiva diletanţi, fără public, în afară de câţiva boieri „meceni[1673]" şi de rari reprezentanţi ai burgheziei începânde.

Da, au fost nespus de grele, de sbuciumate, primele începuturi ale teatrului nostru; dar, în schimb, câtă râvnă, câtă dragoste, câtă nepregetată muncă la cei dintâi care au luat-o pe această cale, aspră şi nebătută, şi mai ales la cel mai mare dintre dânşii: Costache Caragiale.

În anul inaugurării Teatrului Naţional avea 38 de ani. La 18 ani fusese dascăl de greceşte la şcoala grecească dela Domniţa Bălaşa[1674] dar, împins, se vede, de menirea lui, intră în Şcoala Filarmonică încă de la înfiinţarea ei, şi în 1835 debutează în „Alzira"[1675]. Apoi pleacă în provincie, joacă la Botoşani, joacă la Iaşi, de toate, drame, comedii, vodeviluri; declamă, cântă, la nevoie dansează; învaţă trei roluri pe săptămână, noaptea scrie piese, ziua repetă, seara joacă. În 1844 se înapoiază în Bucureşti, întemeiază în acelaşi an „Teatrul de Diletanţi"[1676]

şi începe să joace cu succes, dar revoluţia din 1848 îl goneşte la Craiova unde, de abia sosit, înfiinţează teatrul local. După revoluţie, se întoarce iar în Bucureşti şi îşi înjghebează iar o trupă, fără niciun ajutor de la nimeni, cheltuindu-şi puţinul ce are, şi, când ultimul ban s'a dus, pune în amanet sculele[1677] soţiei sale, şi joacă iar, joacă mereu. Jocul lui sclipitor şi nuanţat place din ce în ce mai mult, dar încasările sunt slabe din cale afară, şi Doamne, la câte greutăţi nu trebue să facă faţă. Şi concurenţa, îngrozitoarea concurenţă!

lată-l, în 1845, pe Papanicola, cu trupa sa de Operă italiană în frunte cu tenorul Riciardi, care, „prin jocul şi glasul său, supunea simţurile". Societatea cea mai aleasă se îmbulzea în sala Momolo şi, la o serată de beneficiu, când trebuia să se cânte „Lucia di Lamermoor"[1678], însuşi Vodă făgăduise că va fi de faţă, cu toată curtea. Un triumf se pregătea şi ce preţuri la loji!

Atunci, Costache Caragiale are o inspiraţie: în ajunul reprezentaţiei se hotărăşte să-l poftească pe Riciardi la masă[1679]. Şi, cu ultimii săi bani, îi dă o masă minunată, cu o zacuscă straşnică[1680], salată de ţâri[1681], licurini[1682] săraţi şi sardele ruseşti cu ardei, ca să poată apoi luneca Drăgăşanul[1683] mai bine pe gât. Şi atâta Drăgăşani a alunecat în seara aceea pe gâtul lui Riciardi, încât a doua zi era răguşit în aşa hal încât nici nu mai putea vorbi, dar încă să cânte.

Atunci Caragiale se prezentă lui Momolo care, de disperare, se dădea cu capul de pereţi şi, generos, se oferi să-l scape, jucând o comedie cu trupa lui. Momolo primi, recunoscător.

Şi astfel, în faţa unei săli arhipline cu tot ce era mai ales în Bucureşti, perdeaua se ridică asupra „diletanţilor români" care jucară *„O bună educaţie""*[1684], şi jucară cu atâta foc şi vervă încât sala izbucni în aplauze la scena deschisă, iar la sfârşitul reprezentaţiei Vodă îl chemă pe Caragiale, îl felicită, şi îi dădu 5000 lei pentru teatrul lui.

Dintr'odată, lucrurile se îndreptaseră, publicul venea numeros, banii la fel, şi treburile ar fi mers bine dacă, din nou, concurenţa... şi ce concurenţă, şi unde? chiar în curtea teatrului, unde vine să se aşeze menajeria de lei şi tigri a lui Advinent, a cărui fiică, de o rară frumuseţe, făcea exerciţiile cele mai periculoase în cuşca fiarelor. Cine să mai meargă la teatru românesc!

În sfârşit, plecară leii şi tigrii, Caragiale apucă să răsufle, dar după câteva luni Advinent vine iar, de data asta în sala Slătineanu, cu un teatru de câini şi de maimuţe care înnebuneşte Bucureştii. Acuma, sunt seri în care Caragiale încasează doi galbeni. Şi din păcate, câinilor şi maimuţelor nu le place Drăgăşanul!

Dar, cu toate împotrivirile, animatorul Caragiale merge înainte. În 1850, trupa este închegată bine: ca bărbaţi sunt dânsul şi frate-său Iorgu[1685], Pascaly[1686] şi C. Demetriad[1687], vechii lui elevi din trupa „diletanţilor", Daniil Drăgulici[1688], Gestan[1689], profesor de muzică vocală la Sf. Sava şi mai târziu directorul corurilor la Naţional, Halepliu[1690], Costache[1691] şi Ştefan Mihăileanu[1692], dansatorul

Gatineau[1693] şi cântăreţul Apostoliu, iar, ca femei, Mali Cronibace[1694], Fani Tardini[1695], Mariţa Constantinescu[1696] „blonda" Raliţa Stoenescu[1697] şi Nini Valery, copilul răsfăţat al publicului.

Ce jucau? Jucau de toate: vodeviluri ca *„Grădinarulorb"* de Kotzebue[1698], *„Învierea Morţilor"* de Costache Caragiale, *„Claca Ţărănească"* de frate-său lorgu, comedii cu cântece ca *„Doi Coţcari"*, melodrame ca *„Jertfa lui Avram"* şi *„Bravo de Veneţia"*, drame ca „ *Veneţiana", „Otrăvitorul""* şi *„Ceasulde seară"*, de Kotzebue.

Cum jucau, în acea epocă eroică şi patriarhală a teatrului nostru, ne spune Alecsandri[1699]:

„Jocul actorilor este în gradul cel mai înapoiat, încât orice piesă, bună sau rea, spirituală sau proastă, are aceaşi soartă: e măcelărită fără milă... Amatorii care se urcă pe scenă, lipsiţi de orice cunoştinţe despre arta dramatică, de orice educaţiune pregătitoare pentru cariera de artist... Lipsa de modeluri îi obligă a creia rolurile după o închipuire totdeauna greşită, şi cât pentru declamare ei se mulţumesc a le recita cu o repeziciune monotonă, fără pauze, fără întonări, fără natural, mai cu seamă".

„Unii însă, care se cred artişti, cad în excesul contrar; sbuciumându-se ca nebunii, mişcându-şi braţele ca telegrafele aeriene[1700] întorcând ochii furioşi ca motanii înamoraţi şi răcnind cu aşa furie că publicul se întrebă: ce i-a apucat?...

„Costumele, ca şi decorurile, prezintă anacronisme neiertate: scene de codru se petrec în pieţe de oraşe, scene de salon în grădină, şi în ele se agită automaticeşte marchizi în costum de paiaţe, dame din secolul al XVI-lea îmbrăcate după moda de astăzi, care se sărută în gură şi adeseori vorbesc cu dosul întors la public, sau fug în culise dacă şi-au uitat rolul".

Iar Wachmann, compozitor, dirijor şi, alături de Caragiale, primul director al Teatrului Naţional, se plânge că Pascaly şi Demetriade calcă ca nişte desperaţi şi declamă de se înţelege pe dos, că Matilda Major[1701], nevasta lui Pascaly, poartă giuvaericale scumpe la gât şi la mâini când joacă rolul unei cerşetoare, că vesela şi deapururi tânăra Frosa Sarandy[1702] îşi roteşte ochii prin sală sau prin culise, râzând şi făcând semne altora decât celor cu care juca şi că biata Cecilia Caragiale[1703], nevasta lui lorgu, neştiind nici carte, nici muzică, se silea să „prindă" din ureche aria dela bărbatu-său, care i-o tot cânta, rugându-se: „prinde-o, Cecilia, prinde-o"!...

Cu aşa trupă, cu aşa repertoriu, cu aşa regie puse Caragiale[1704], angajat de comitet, stăpânire pe scena teatrului Naţional, în ultima zi a anului 1853.

Şi, în bună colaborare cu Wachmann, codirectorul teatrului, se şi puse pe treabă, jucând alternativ cu opera italiană, când nu trecură două luni şi se vesti în Bucureşti sosirea apropiată a marelui actor moldovean Matei Millo, care încurcat în datorii ca întotdeauna, venea la Bucureşti „să-şi mai dreagă „busuiocul", cum spunea.

„Era un eveniment însemnat sosirea marelui artist”, scrie C. Ollănescu. „El nu numai că avea să înfăţişeze tipuri şi caractere rupte din chiar trupul societăţii noastre, ci făcea, pentru întâia oară, să răsune aci glasul vesel şi simpatic al muzei lui Alecsandri care, ridicându-se gingaşă, firească, uşoară deasupra înduioşării făţarnice ori a patosului sforăitor al dramei, înviora, răcorea suflete şi minţi. Un gen nou aţâţa de acum interesul, dând scenei româneşti un farmec atrăgător. O lume cunoscută, cu deprinderi şi cu păcate ce izbeau zilnic ochii mulţimii, se înfăţişa publicului, impunând nu numai atenţiunea, dar provocând şi critica, comparând cele ce i se desfăşurau în faţă cu acele trăite dimprejur”.

După o serie de reprezentaţii triumfale la Bossel, despre care am mai

 pomenit aici, Millo, doritor de o scenă mai mare, se adresă protectorului său Plagino[1705], mare-agă şi ginerele Domnitorului, care impuse lui Caragiale să-l angajeze pe Millo „pentru onoarea şi prosperitatea scenei româneşti”.

Această colaborare silită răsturnă deodată programul lui Caragiale. Melodramele, vodevilurile şi farsele nu mai aveau de acum înainte decât un scop, anume acela de a contribui la succesul lui Millo. La toate cererile acestuia, şi erau din ce în ce mai grele, bietul Caragiale trebuia să se supună. Millo cerea acuma o reprezentaţie cu beneficiu în fiecare lună, dar pentru beneficiul altora nu vrea să joace. Lucrurile se încordau, Caragiale îndura, dar Wachmann părăsi teatrul, şi, după câteva luni, plecă şi Millo, cu gândul să-şi facă o trupă a lui.

Caragiale rămase singur. Acum se sbătea nu numai cu actorii, cu creditorii, dar şi cu publicul.

Ruşii erau din nou în Bucureşti[1706] şi ofiţerii gărzii imperiale, mari admiratori ai frumoaselor actriţe surori Maria Teodorini[1707] şi Raluca Stăvrescu[1708], umpleau sala în fiecare seară şi îşi manifestau entuziasmul din ce în ce mai sgomotos. Într’o seară, după ce căzuse cortina pe ultimul act al „Milei lui Dumnezeu”, în care surorile erau deosebit de atrăgătoare, ofiţerii, care în timpul reprezentaţiei goliseră în loji un număr surprinzător de sticle de şampanie, nu mai voiră să părăsească sala, chemau mereu „Mari, Stavri, Stavri, Mari”, bătând cu săbiile în parchet şi, văzând că surorile nu mai apar, luară scena cu asalt. Uşile cabinelor fură de îndată baricadate şi actriţele, ajutate de câţiva camarazi, fugiră pe o portiţă dosnică a scenei şi se suiră în sala de recepţiune, acăţându-se de ramurile unui copac mare care le înlesni intrarea pe fereastră prin întunerec, pe când ruşii tot mai strigau jos pe scenă.

Dar, după un an, ruşii plecară din Bucureşti, şi parcă fu şi mai rău pentru Caragiale, căci de acum sala îi era mai mult goală. Fusese chiar nevoit să-şi concedieze orchestra şi acum se uita aproape cu invidie la Millo, care, la Bossel, o înlocuia, de bine de rău, cu un taraf de lăutari, care acompaniau vodevilurile cu naiul şi ţambalul.

Afacerile lui Caragiale mergeau din ce în ce mai prost. Şi, din nou, concurenţa, în imediata lui apropiere, cum i se mai întâmplase odată. Circul Beranek vine de-şi întinde cortul chiar pe maidanul din spatele Teatrului; cam în acelaşi timp, în sala Momolo, mimul Klimsky din Londra imita maimuţa într’un chip neîntrecut, iar la Slătineanu debutează un balet vienez, cu fete frumoase şi uşurel îmbrăcate. Teatrul Naţional nu mai putea să reziste. Pascaly, elevul iubit, colaboratorul din primele timpuri, plecă cel dintâi. După două săptămâni îl urmară Mihăileanu şi Mali Cronibace. Apoi alţii, mai mărunţi.

Caragiale rămăsese cu nouă actori, un corist, şi două coriste, care se legară cu jurământ să meargă înainte, cu orice preţ!

Cu orice preţ? În primăvara 1855, reprezentaţiile căzuseră la patru, mult cinci, pe lună. Catastrofa era aproape.

În August, Caragiale este nevoit să înceteze plăţile. Are 1500 de galbeni datorii, creditorii pun sechestru pe tot ce mai are...

Atunci Vornicia[1709] încredinţă direcţia Teatrului lui Millo. Iar Caragiale, cu cariera şi inima sdrobită, fără un ban în pungă, părăsi teatrul şi încercă să se facă advocat. Mai târziu ajunse, nici el nu ştia cum, judecător la Culoarea de Verde[1710].

Omului, care jertfise teatrului românesc zilele şi nopţile sale, şi sănătatea şi averea, i se cuvenea poate o altă răsplată. Îi rămăsese totuşi mângâierea că îşi făcuse datoria până la capăt, faţă de oricine şi în toate împrejurările.

Dar nici direcţiunea lui Millo nu mai putea să scoată Teatrul din făgaşul în care intrase. Actor incomparabil, director slab, Millo putu să reziste patru ani, până în 1859, când fu înlocuit cu C.A. Rosetti[1711] care, în *„Românul”*[71], deschisese prima rubrică de adevărată critică teatrală la noi. Dar, după un an de zile, Rosetti fu numit Ministru al Instrucţiunei Publice şi îl aşează iar pe Millo la direcţia Teatrului.

Atât de grele însă au fost începuturile teatrului nostru încât, nici de data asta, nu izbuti Millo să umple nici sala, nici cassa. Fără sprijin din nicio parte, în lupta zilnică cu neînţelegerea şi reaua voinţă. Millo nădăjduia să ţină piept cu neasemănatul său talent; se opinti zece ani dar, până la urmă, fu şi dânsul învins.

În seara Crăciunului 1860, după reprezentarea comediei *„Mercadet”,* în care jucase rolul financiarului ruinat, Millo, rechemat de aplausele publicului, se apropie de rampă şi spuse: „Aceasta este cea din urmă reprezentaţiune a mea. Ca şi Mercadet, sunt înglodat în afacerile mele, dar cum n’am, ca dânsul, cineva care să mă poată scăpa, îmi iau rămas bun dela public, şi mă duc...”

Succesiunea lui Millo fu luată de Pascaly. Activ, energic şi priceput, acesta desfăşură o activitate atât de covârşitoare, în acelaşi timp director, regisor, traducător, localisator, decorator, maşinist, dăscălind actorii şi nelăsându-i să apară în faţa publicului fără să fi trecut sub ochii lui încât, în câţiva ani, Teatrul Naţional făcu un mare pas înainte. Între timp, venise şi legea teatrelor care aşeza instituţia pe bazele sănătoase pe care o vedem şi astăzi.

La epoca la care am ajuns acuma, adică în timpul războiului Independenţei, Costache Caragiale, bătrân, suferea de boala de inimă care trebuia în curând să-l răpună; frate-său, Iorgu, era comisar comunal la hala din piaţa Amzei iar Millo, marele, inimitabilul Millo, după câţiva ani de succese, căci nu încetase să joace, ajunsese acum pe ultimele trepte ale mizeriei şi gârbovit, obosit, era pe scene de provincie partenerul unei cântăreţe franceze, cu repertoriu mai mult decât scabros, numită Finette, care îi tolera dragostea senilă...

Astfel au sfârşit pionierii Teatrului nostru Naţional.

Iar Instituţia îşi urma, nepăsătoare, mersul înainte, sigură, poate, pe destinele ei, încă din acea seară de 24 Ianuarie 1863[1713] când pe scena teatrului se sui însuşi

Domnul Tării.

În seara aceea 3000 de invitaţi umpleau sala. În fundul scenii împodobită cu plante, flori şi piramide de arme, erau busturile lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul şi, în mijloc, bustul lui Cuza. Când intră Domnitorul, în uniformă de general, însoţit de Doamna în costum naţional, orchestra operei italiene şi lăutarii intonară „Hora Unirei”[1714] şi Vodă Cuza şi Doamna Elena se prinseră atunci în horă, în care jucară miniştrii, ofiţeri, boieri şi boieroaice...

Teatrul Naţional pornise pe drumul lui de glorie.

IV.

DELA TEATRU LA PALAT

STRADA REGALĂ

Strada Regală[1715] este nouă, cel puţin în partea ei dincolo de strada Academiei.

Ziarele din 1867 anunţă că: „în curând se va deschide *hotel Union*[m6] pe locul casei Cornescu. Şi se va prelungi strada până la Vamă[1717], în localul căreia se va muta Regimentul de Jandarmi".

Vama, care şi-a dat numele străzii Vămii, apoi Vienei, apoi Wilson, azi iar Vienei[1718], era vechea Vamă românească. În ea s'au mutat jandarmii[1719], şi mai târziu Şcoala superioară de Războiu[1720]. În manejul jandarmilor călări am fost suit pentru întâia oară pe cal, de către tatăl meu, pe atunci locotenent, în 1894...

Din str. Academiei până în str. Colţei, str. Regală a fost mai întâi deschisă pe vastul teren aparţinând neamului Cornescu, locul fiind cunoscut chiar sub numele de „grădina lui Cornescu"[1721]. Cărui Cornescu anume, n-aş putea spune. Iar partea din fund, până în Colţei[1722] (azi bulevardul Brătianu[1723]), a fost croită pe marginea grădinei lui Mazar-Paşa[1724], a cărui casă „foarte dărăpănată atunci" – scrie F. Damé – „era aşezată în fundul unei mari curţi pavate cu piatră de râu şi năpădită de bălării". Casa era alcătuită dintr'un parter şi un etaj şi se întindea pe tot spaţiul cuprins între mijlocul bulevardului de azi, şi Baia Centrală[1725]. În fund, grădina, vecină cu grădina Cornescului, se întindea până la fostul imobil *„Carlton"*[m6], prăbuşit în 1940.

Un cismar ungur îmbogăţit, care avea patima construcţiunilor, scrie Bacalbaşa, a cumpărat pe la 1875 ambele terenuri; deschiderea străzii, clădirea hotelului Union, a hotelului Regal[1727] şi a celor mai multe case de pe această stradă sunt opera lui Joje.

Nu este ciudată împreunarea acestor trei nume: Cornescu[1728], Mazar Paşa[1729], Joje?

Corneştii, dintre boierii cei mari ai ţării, care au avut în neam un caimacam, şi pe acel general Cornescu despre care un contemporan, care-l văzuse călare, spunea că părea turnat în bronz, avea barbă albă până la brâu şi arăta ca un voevod bătrân, cu buzduganul într'o mână şi crucea în cealaltă...

Mazar-Paşa, Sir Stephen Bartlett[1730], fiul lui Stephen Lakeman, Esquire of Grangewood Hali, coborîtor dintr'o familie olandeză venită în Anglia cu Wilhelm de Orania, se naşte în Anglia în 1825, studiază la Paris, se întoarce în Anglia, devine ostaş la douăzeci de ani, se bate cu caftii[1731] în Africa de Sud, cu cipaii[1732] răsculaţi în India, este numit „knight"[1733] pentru eroismul său, dar ţara lui nemai purtând războaie câţiva ani, ia serviciu activ în armata turcească, se bate cu ruşii[1734] în 1854, în 1855 e trimis instructor la noi, Bucureştii îi plac 166 ■ *PODUL MOGOŞOAIEI – POVESTEA UNEI STRĂZI* într'atâta încât îşi cumpără

casă şi se căsătoreşte cu o românca, în 1868 turcii îl numesc paşă cu două tuiuri, moare în 1898.

Şi apoi vine Joje, cu bănişorii lui ieşiţi din gheată şi, dintr'o trăsătură, uneşte, desfiinţându-le, grădinile vecine cu bătrânii copaci sub care se plimbau poate, cine ştie, reamintindu-şi trecutul, bătrânul general Cornescu şi bătrânul Mazar-Paşa.

Dela războiu încoace, str. Regală s'a schimbat într'atât încât cei care n'ar fi văzut-o dela 1918 s'ar crede azi într'alt oraş.

În negura amintirilor, mai revăd tramvaiul cu doi cai Obor – Sfântul Gheorghe – Gara de Nord, care în mai purta pancarta cu litere mari „Moşi”[1735]; îl revăd cum suia din Câmpineanu în sunetul clopotului, galopul cailor şi chiotele băiatului care agăţase[1736] din mers la Sf. Ionică[1737] calul de ajutor şi se sălta şi el pe scară, cu biciul în mână...

Până în mijlocul străzii îşi întindeau ramurile copacii din grădina lui Andrei Dumitrescu, birtul colţ cu Academia, unde mâncau fruntaşii politici şi deputaţii din provincie, dar şi oameni mai mărunţi. „În urma dorinţei lui Dobrogeanu-Gherea[1738] (asociatul lui Andrei)” scrie d-l Alex. Mihail, „Andrei Dumitrescu aranjase o încăpere mai modestă, cu intrarea prin str. Academiei, pentru oamenii nevoiaşi. Mâncarea se servea de aceeaşi calitate, din unica bucătărie, ca şi în saloanele cu ieşirea în str. Regală, dar preţul era mult mai ieftin. Ba de multe ori, diferiţi studenţi – pe acea vreme nu existau cămine şi cantine – rămâneau datori sume pe care nu le mai achitau niciodată”.

„Mai veneau pe acolo şi ziarişti începători, literaţi obscuri, diferiţi refugiaţi ruşi, o lume întreagă de lihniţi... Printre vizitatorii acestui restaurant de clasa IlI-a au fost, un timp, d-rul Rakowsky[1739], şi Trotzky[17 0], pe atunci refugiat în România”.

Până acum câţiva ani dealtminteri, str. Regală, ca şi str. Câmpineanu, erau străzi de birturi, „localuri” şi viaţă de noapte. Multe din ele au trecut după o viaţă efemeră, altele mai trăiesc încă în amintirea vechilor bucureşteni. *Casino de Paris* spre pildă, aşezat pe Regală, lângă Hotel Union, într'o magherniţă de lemn, şi care era locul de întâlnire al tineretului vesel, pe la 1907, 1908; „*Imperial*”, pe Câmpineanu, la colţul Pasajului Român; la colţul celălalt, birtul lui Gunther, unde abonamentul, patru feluri pe zi cu vin şi desert costa, – ne spune Bacalbaşa, – 80 lei pe lună; vestitul „*Gambrinus*”, pe mâna dreaptă, pe care-l ţinuse odată Caragiale[1741] şi Hodoş[1742], grădina *„Orfeu”,* unde e azi magazinul „*Gospodina*” şi în sfârşit, pe locul hotelului „*Simplon*”, grădina *„Union”,* trecută de mult în nemurire. Nu era, lângă o căsuţă scundă, decât o curte cu câţiva copaci şi un joc de popice. Dar în fiecare seară, timp de aproape 20 de ani, cânta I.D. lonescu[1743], cântăreţul comic răsfăţat de bucureşteni cum n'a mai fost altul... Şi totuşi Union ar fi poate azi dată uitării, ca Orfeu, ca Tivoli, ca Raşca, dacă, mulţumită lui Caragiale, nu ar fi intrat în nemurire împreună cu: „O *noapte furtunoasă”.*

Cine nu-şi aminteşte de povestirea lui Jupân Dumitrache din scena I-a:

„...Aşa zice cumnată-mea ieri... nene, hai diseară la „*Union”* la lonescu. Cum auzii eu de „*Union”* mă făcui verde la faţă. Ce să mai căutăm la comediile alea nemţeşti, nişte mofturi; dăm parale şi nu înţelegem nimica; mai bine punem banii

în buzunarul ălălalt şi zicem că ne-am dus" – „Aide, nene, zău, parol; să n'ai parte de mine şi de Veta". Ei, când am auzit aşa vorbă mare, n'am putut ca s-o tratez cu refuz".

Răsfoiesc gazetele vechi, şi-mi dau seama că bine făcea Ziţa să fie atât de pătimaşă după Union căci, dacă lipsea lonescu, putea în locul lui, în serile de vară a anului 1878 să-l aplaude pe d-l Mertens, bas vestit, cu frumoasele lui fiice Fanny, Henriette şi Emma, care cântau în cor cu tatăl lor. „Din nenorocire", scrie un cronicar moralizator „succesele lor teatrale nu sunt singurele, şi este greu să împaci arta teatrală cu alt soiu de distracţii prea des reînnoite".

De altminteri, tot programul dela Union era cam uşurel anul acela, căci frumoaselor şi darnicelor domnişoare Mertens urmau „Monsieur Robert şi Miss Harrisson", care, în scena cocoşului şi găinii, conjugau verbul „a iubi" cu atâta naturaleţă încât mulţi spectatori erau scandalizaţi.

Totuşi, regina serii rămânea necontestat M-lle Daily, care, într'o seară, rechemată de zece ori la rampă de un public în delir îi oferi, într'o clipă de inspiraţie, această scânteietoare improvizaţie:

Je m'appelle Daily
Je vous aime ă la folie
Mais j'aime mieux le macaroni
Et le fromage d'Italie.

„Vă daţi seama, scrie „Criticul teatral" de triumful „gaminei" din Paris! Pe scenă i s'au aruncat diamante, cununi, buchete, şi apogeu al gloriei, s'a auzit chiar o protestare datorită unui grup disident".

De necrezut, nu este aşa!

DIN REGALĂ PÂNĂ ÎN FRANKLIN

Dacă am putea sări vreodată, într'o zi, vreo şaizeci de ani, am vedea ca într'un film „trucat" strada strâmtându-se, casele intrând deodată în pământ, şi în locul impunătoarelor imobile care se ridică între Regală şi Palat, un şir de case mărunte, urâţele, înşiruindu-se până în faţa Clubului Agricol, cu o singură întrerupere, str. Vămii.

Unde este azi băcănia Dragomir, în casa Peretz, era la parter un birt, Lazăr, pe care-l ţinea un ungur, fost bucătar la Beizadea Mitică[1744]. Sus, un fel de hotel, odăi cu chirie; totul, după câţiva ani s'a numit hotel *Englitera,* apoi casa Anton Vanic, în sfârşit, Clubul Conservator şi redacţia ziarului *„Timpul"*[1745].

„A fost o casă", scrie C. Cosco[1746], „în care s'au hotărît acte mari în vieaţa partidului conservator, unde s'au petrecut fapte istorice, unde a gândit o lume de

valori politice ale ţării. De casa aceasta este legată atâta risipă de înfăptuire câtă n'ar ajunge să umple volume multe de istorie politică... Veneau toţi fruntaşii partidului la „casa Vanic" care avea intrarea principală prin Calea Victoriei, cu o scară necăjită, întunecoasă. Am văzut acolo pe Lascăr Catargiu[1747], pe Gheorghe Cantacuzino[1748] nababul, pe Take lonescu[1749], pe Nicu Filipescu[1750], Generalul Manu[1751], Alex. Lahovary[1752], Ion Lahovary[1753]...

Dis de dimineaţă, înaintea tuturor, venea la ziar directorul *„Timpului"",* Al. Ciurcu[1754], cu trăsurica lui originală, trasă de doi poney, vopsită în galben, cu o scară la o palmă de pământ. Când se aduna redacţia de multe ori Ciurcu începea vorba, care nu se mai isprăvea. Povestea de pe toate tărâmurile, cu un dar deosebit, şi nu uita peripeţiile cu o invenţie a lui, un submarin, care a făcut explozie pe Sena[1755]..."

Alături de casa Vanic era casa Costescu, în care se aşezase încă de pe la 1870 Garabet tutungiul. Avea marfă bună, pe timpurile când Regia Monopolurilor[1756] nu se înfiinţase încă, şi ţi-o dădea să alegi şi să guşti, scoţând legătura de tutun din boccea, şi tăind-o cu cuţitul.

Mai departe, alături de Garabet, în casa Musu, era o cârciumă „*la Ochiul lui Dumnezeu",* cu o grădiniţă în care încăpeau trei, patru mese. Porţia de mâncare costa 40 de bani, dar erau şi jumătăţi de porţii cu 20 de bani!

Venea apoi casa Assan[1757], transformată în hotel pe la 1880, *hotelul Metropole;* iar alături o casă măruntă cu cofetăria lui Giovanni, celebru pentru îngheţăţi. În faţa lui Giovanni îşi opreau cocoanele trăsura când se întorceau dela şosea, şi feciorul de pe capră, sau vreun cunoscut, le aducea îngheţata la trăsură, căci nu şedea bine să se coboare...

Până în 1866 în faţa lui Giovanni se oprea şi trotuarul, care începea la Capşa. Mai departe, te fereai de trăsuri cum puteai, dacă erai nevoit să umbli pe jos, lipindu-te de ziduri.

În sfârşit, chiar în faţa Palatului, la colţul străzii Vămii, venea casa Cretzeanu, casă mare, pe vremuri, în care, dintr'un „hall" central pornea o frumoasă scară dublă, care ducea la etaj. „Şi nu ştiu cum era făcută scara, îmi spunea Generalul Vălleanu, că nu simţeai că urci". De jur împrejurul galeriei de sus, dădeau odăile în care trăia conu lancu Cretzeanu[1758], soţia sa Mariţa şi copiii lor lancu, Mariţica şi Lea.

Coana Mariţa Cretzeanca nu ieşise niciodată pe jos. Primea în toate zilele, lungită pe canapea în salonul cel mare, cu o dantelă pe umeri şi, în picioare, pantofi de mătase neagră. Dar odată pe an poruncea să-i înhame trăsura, şi pornea în oraş ca să lase nenumăratelor persoane ce veniseră s'o vadă cartea ei de vizită, pe care scria: „Marie de Cretzeano, née de Stephanesco".

Sub casa Cretzeanu, la colţul străzii, era celebra băcănie a lui Colţescu, băcan mare care făcuse o avere frumoasă în timpul războiului de la 1877-78, când cererea ruşilor după şampanie era atât de mare încât Colţescu se apucase să fabrice Pommery şi Cliquot chiar în pivniţa casei. Într'un galantar aşezase, drept recunoştinţă poate, un portret mare al Împăratului Alexandru al II-lea[1759].

Dar se vede că fericire deplină nu este pe lumea asta, căci în curând o groaznică lovitură îl izbi pe Colţescu, când propriul său fiu deschise, chiar lângă dânsul, o băcănie concurentă. Tatăl nu putu să suporte nenorocirea, şi se sinucise.

Faima băcăniei lui ajunsese însă atât de mare încât se spune că sa primit, o dată, la Palat o scrisoare cu adresa: „.M.S. Regelui, la Palatul Regal, în faţa băcăniei lui Colţescu".

Lui Colţescu i-a urmat, pe acelaşi loc şi până la dărâmarea imobilului, Ciobanu, care fusese băiat[1760] la dânsul.

Cine va scrie istoria băcăniilor din Bucureşti, instituţie unică, necesară bucureşteanului ca aerul, apa, şi gazeta de dimineaţă, băcăniile cu trufandale de-ţi lasă gura apă, cu mistreţi şi căprioare atârnaţi întregi la prag, cu mormane de iepuri şi de potârnichi, cu chiselele[1761] cu icre, cu tejgheaua cu aperitive, armonioasă ca o natură moartă olandeză, cu băieţii lor atât de sprinteni, care jonglează cu şpriţurile şi umplu dintr'o singură mişcare doi ţapi, un amalfi şi nişte peline cu sifon!

Şi să nu uite, cercetătorul de mâine, nici epoca patriarhală a băcăniei şi a reclamei când Ion Anghelescu, de pildă, vestind că vinde caşcaval de Penteleu[1762], adaugă: „cât despre cele zise de d-l Perşescu că şi al d-lui este tot de Penteleu, am onoarea a spune că rău zice că şi al d-sale este tot de Penteleu, fiindcă se ştie că nu toţi munţii României sunt Pentelei, ci numai acei ai casei Prinţului Costache Ghica şi al căror arendaş sunt numai eu..."

După casa Cretzeanu, dincolo de str. Vămii, venea casa lui Iancu Manu[1763], caimacamul, în locul unde e azi Fundaţia Carol[1764]. Când am mai apucat-o eu, era o casă dărăpănată şi şubredă. Alături de ea, în spre str. Clemenţei[1765], era casa lui Păucescu[1766] iar în spatele ei, adică unde sânt azi imobilele Consulatului ungar şi fostei Legaţiuni Austriace[1767] era proprietatea unchiului meu mare, logofătul Nae Bâţcoveanu[1768]; o casă mică, galbenă, plină cu tablouri, plante rare şi păsări exotice, casă joasă pierdută într'o imensă grădină neîngrijită, cu frumoşi copaci bătrâni, care se întindea până la gardul casei Lenş[1769]. Aceste case Lenş, cumpărate mai târziu de Emil Costinescu[1770], îşi înşirau zidurile lor albe, joase, mănăstireşti, până în str. Colţei. Pe locul lor s'a ridicat, după penultimul război, blocul „Wilson"[1771].

Iar pe locul casei Manu se ridică, în 1905 Fundaţia Carol.

La 3 Mai 1891, cu prilejul împlinirei a 25 ani de domnie, Regele Carol spusese:

„Vroim a înfiinţa un aşezământ spre binele tineretului universitar din toate facultăţile din ţară, al cărui scop va fi de a procura studenţilor un loc de întrunire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, de a veni în ajutorul celor care întreprind lucrări speciale, sau pentru tipărirea tezelor, cum şi de a da subvenţii acelora care, din lipsă de mijloace, ar fi siliţi să-şi întrerupă studiile".

Clădirea, datorată arhitectului Gottereau[1772], fu inaugurată, Regele fiind de faţă, la 2 iunie 1905. Studenţii însă, aţâţaţi de anumiţi oameni politici, nu s'au decis să ia parte la târnosirea[1773] casei, făcută pentru dânşii, decât în ultimul

moment.

Nouăsprezece ani mai târziu, în 1914, se cumpără şi imobilul Păucescu, şi tot Gottereau fu însărcinat cu mărirea Fundaţiei, îmbinând clădirea veche cu cea nouă.

Înainte de 1900, str. Clemenţei, azi C.A. Rosetti, care pe atunci nu da pe Calea Victoriei, intra în str. Vămii, în faţa casei Manu. îmi mai aduc aminte cum cotea, de-a-lungul unei şandramale înalte, roşii,cu geamlâc, în spatele casei lui loanid librarul.

Alături de aceasta, cu intrarea pe Podul Mogoşoaei, era marea şi frumoasa casă a Lahovăreştilor[1774], care se întindea pe un vast poligon cuprins între Podul Mogoşoaei, str. Clemenţei, şi curtea caselor Barbu Slătineanu[1775] şi Boerescu[1776].

Aceste case fuseseră clădite în 1839 de către Beicu Cantacuzino, căsătorit cu Elena Câmpineanu[1777], sora lui Constantin[1778] şi a lui lancu[1779]. În 1842 le cumpără Emanoil Lahovary[1780], cu 4.000 de galbeni. Din căsătoria lui cu Olimpia Arsachi, Lahovary avusese optsprezece copii, dintre care cei mai mari erau Maria, căsătorită cu Emanoil Kretzulescu[1781], primul agent al României la Paris, Zoe, căsătorită cu Ghica-Comăneşti[1782], George[1783] directorul ziarului *„Indépendance Roumaine",* ucis în duel în 1898, şi Alexandru Em. Lahovary[178] , fost mulţi ani de-a-rândul ministrul Ţării la Paris şi la Roma, şi care a binevoit, într'o seară a anului trecut, să-mi vorbească despre vechea sa casă părintească.

Şi îşi amintea de reparaţiile făcute casei în 1896, de arhitectul Gottereau, când în locul sufrageriei din subsol – acolo era aşezată în toate" casele vechi – s'au făcut două prăvălii, închiriate una librarului Haimann şi cealaltă d-nei Novak mănuşăreasa; de întinsa grădină în care, ,sub castanii stufoşi, era răcoare chiar în zilele cele mai calde, de „muntele" înalt de 4-5 metri care se ridica în fundul ei, şi unde era atât de plăcut să stai, în serile de vară; de statuele de marmoră, azi podoaba băilor Cretzulescu din Câmpulung, de albanezul[1785] dela poartă, prietenul copiilor...

Depănând firul amintirilor, îmi descria salonul mare, cu oglinzi până 'n tavan, cu trei rânduri de fereşti, pe care copiii lipeau bilete ca să fie citite de copii lui Grigore Cantacuzino[1786], care şedea peste drum, lângă Corpul de Gardă al Palatului[1787].

Lucrurile au stat astfel până în 1897, când bătrânii castani au căzut sub ferestrău, florile din grădină au fost smulse, şi curtea şi grădina expropriate pentru a lărgi piaţa Palatului şi a deschide str. Clemenţei[1788] de-a-dreptul în Calea Victoriei.

Casa însăşi a mai durat câţiva ani apoi a fost dărâmată şi dânsa, iar pe locul ei s'a ridicat marele imobil al Automobil-Clubului[1789], care s'a dărâmat acum câţiva ani. Acum, pe toate aceste locuri, se întinde pustiul nemilos al asfaltului.

Străvechea str. Clemenţei – pe care o găsim, în planul baronului Purcel din 1790[1790], cu traseul ei de azi – nu era, la începutul veacului trecut, decât un drum care şerpuia printre: copaci, livezi, câteva căsuţe rare şi locuri virane, care mai toate erau în mânile unui singur proprietar, serdarul[1791] Marin Butculescu[1792]. Acesta avea o fată, Elena, pe care o dădu la 1830 după Alecu Isvoranu, boier şi mare proprietar în Olt, şi atât de bogat încât cumpără câteva moşii între Slatina şi

Bucureşti numai ca să-şi poată petrece noaptea în casele lui, când era pe drum.

Căsnicia Elenei Butculescu poate, cu drept cuvânt, fi numită fericită, căci avu nu mai puţin de 24 de copii şi putea s'o plângă de milă pe coana Olympia Lahovary, vecină-sa, care n'avea decât optsprezece. E drept că din atâţia copiii nu i-au trăit decât opt, ceilalţi murind striviţi, unul după altul, sub o doică grasă care avea obiceiul de se răcucea în pat. Fiecare din cei opt, la însurătoare, primea câte un loc de casă, pornind dela Podul Mogoşoaei şi mergând până în fundul străzii, unde nimeri cu locul fata cea mai mică.

Din toate aceste case nu mai rămăsese în fiinţă după războiu decât casa d-lui Nicu Butculescu[1793], în fundul străzii, şi casa de zestre a Zincăi Butculescu[179] , căsătorită cu Rioşanu dar şi această clădire centenară, în care se aşezase vechiul Minister de Interne[1795], a fost dărîmată deunăzi, pentru a face loc viitorului Palat Administrativ.

În sfârşit alături de casa Lahovary, şi făcând colţul cu str. Franklin[1796], era casa colonelului Filitti[1797], ginerele lui Barbu Slătineanu.

Acest Barbu Slătineanu[1798] era fiul cel mai mare al serdarului lancu Slătineanu care avea în Bucureşti avere frumoasă, dându-i mâna să facă celor trei fii[1799] ai săi câte o casă mare, pe Podul Mogoşoaei, când se însurau. Astfel se întâmplă că, pe la 1850 Barbu sta lângă Episcopie, Costică[1800], în casele azi ale Academiei colţ cu str. Barbu Catargi[1801], şi lancu[1802], cel mai mic, ceva mai sus, colţ cu Benito Mussolini[1803]. Dar casele lui Barbu erau cele mai vechi. Veacul trecut se apropia de sfârşitul său şi ele îşi păstrau vechea înfăţişare stând aşa, cam într'un peş[1804], cu şapte fereşti cu geamuri mici privind pe Pod, şi cu acoperişul de şindrilă, cum apucaseră. Această şindrilă, păstrată împotriva noilor ordonanţe municipale[1805], a şi fost casei de piază rea căci, într'o dimineaţă, Fleva[1806], pe atunci primarul Bucureştilor, zărind pe acoperiş un şindrilar care aşeza câţiva laţi[1807] noi, hotărî dărâmarea casei care, dealtminteri, de mult nu mai era supusă alinierii. Colonelul Filitti fiind, atunci, „în opoziţie”[1808], orice intervenţie rămase zadarnică.

Şi d-l Nicolae Filitti[1809], care s'a născut în bătrâna casă, îmi povestea ce grea a fost dărâmarea, din pricina neasemănatei grosimi a zidurilor, cum a ţinut săptămâni de zile, şi cum ieşeau scântei din târnăcoape fără să se desfacă cărămizile.

O fotografie luată pe la 1887, după dărâmare, ne mai arată doar clădirile din fundul curţii. În odăile din stânga locuise mulţi ani Arming, profesor de germană şi pianist căutat, care cânta la toate seratele dansante din Bucureşti, iar la dreapta era o sală mare, plină cu tot felul de aparate de gimnastică, în care maestrul Moceanu[1810] dădea în fiecare duminecă lecţii copilăriei „sportive” de pe vremuri.

ATENEUL

Şi iată-ne ajunşi la un loc, şi la un nume, atât de obişnuit vechilor bucureşteni. Episcopia[1811] a intrat de mult în negura uitării şi grădina s'a topit în marele pustiu ce s'aşterne azi în faţa Palatului; şi aceste două cuvinte împreunate care ne par încă azi atât de fireşti, vor pieri şi ele în curând, mai întâi din graiu, apoi din amintirile noastre.

Povestea acestui loc este lungă, şi frumoasă. Prologul: sântem în mijlocul veacului al XVIII-lea. Locul este la marginea oraşului; este o livadă întinsă, i-se spune Livada Văcărească căci Ilinca, fata lui Constantin Văcărescu[1812] Logofătul[1813], o adusese în zestre soţului ei Mihail Cantacuzino[1814]. Încă de prin anul 1764, după moartea soţiei sale Cantacuzino, care pe atunci era vel vistier[1815], începu a clădi pe acest loc o biserică, cumpărând totodată şi terenurile învecinate.

După pacea dela Kuciuk Kainargi[1816], în 1774, Cantacuzino, care ţinea cu muscalii, emigră în Rusia, unde i se dădu gradul de general. După un an însă se înapoiă în ţară pentru scurt timp, ca să-şi orânduiască averea după cum îi poruncea sufletul.

Biserica pe care o zidise pe livada Văcărească, şi toate locurile din prejur le dărui Episcopiei Buzăului[1817]:

„Excelenţa Sa Gheneralul maior Mihai Cantacuzino deosebindu-se de totul de aci, pentru pomenirea Excelenţei Sale şi a părinţilor săi s'a îndemnat de au dat o biserică din livedea Văcărească ce este zidită cu toate cheltuelile Excelenţei Sale şi la care se prăznueşte hramul Patruzeci de Mucenici ca să fie metoh de-a-pururi Sfântei Episcopii a Râmnicului, împreună cu locul ce au cumpărat, iar casa care cu cheltuelile Excelenţei Sale se face să fie sălaş Arhiereului acelei Episcopii numai”.

Dar, înainte de a părăsi ţara pentru totdeauna, Cantacuzino mai ridică în curtea ctitoriei sale şi o şcoală românească, cu un dascăl, pentru 12 copii, şi pentru ca aşezările sale să nu poarte grija zilei de mâine dobândi şi de la Vodă „mila”[1818] ca singur metohul Episcopiei Râmnicului să poată face, şi vinde, în Bucureşti, lumânări de ceară albă.

În planul baronului Purcel din 1790 se vede metohul Episcopiei cum era pe atunci, cu biserica în mijlocul unui zid de împrejmuire cu latura mare pe Podul Mogoşoaei unde se deschidea şi poarta, desfăşurându-se apoi de-a-lungul actualei străzi C.A. Rosetti, lungind str. N. Golescu şi întorcându-se la Podul Mogoşoaei de-a-lungul străzii Episcopiei de azi, perimetru de peste 500 de metri, care putea să adăpostească populaţia unui sat mărişor. Şi poate că o şi avea, cu preoţii, călugării, slujitorii metohului, dascălii şi şcolarii, embaticarii[1819] care se sălăşluiseră pe lângă metoh, şi slugile şi robii nelipsiţi.

În 1815, „mila” dată metohului pentru facerea lumânărilor este întărită de

Caragea: „Fiindcă Sf-ta biserică de aci din oraşul Domniei mele Bucureşti, unde se cinsteşte şi se prăznueşte hramul Sfinţilor 40 de mucenici, care este metoh al Sfintei Episcopii Râmnic, au avut privileghiuri domneşti ca singură să aibă a ţinea fabrica în care să se lucreze lumânările de ceară albă, şi atât pentrucă acest lucru este pricinuitor de folos şi de podoabă ca şi pentrucă se află biserica aceasta între celelalte isterisită[1820] de cel mai puţin acaret[1821], neavând nici moşie, nici vie, nici ţigani[1822]... de aceea, văzându-se privileghiul aceştii fabrici întărit cu atâtea hrisoave domneşti, îl întărim şi Domnia mea şi hotărîm ca să-l aibă întotdeauna spre a-l pune în faptă şi a vinde lumânările de ceară albă nebântuită[1823] şi nesupărată de nimeni...”

Pe atunci, întruna din casele metohului, locuia Grigore Ghica[1824], viitorul Domn; şi a stat aci până în anul de spaimă 1821[1825], „când au fugit boierii la Braşov”.

„Nouă ani mai târziu, în curtea acestui metoh de episcopie”, scrie Papazoglu „s'a sfinţit întâiul drapel[1826] al oştirei româneşti la anul 1830 decembrie în 6, când s'a prezentat boierilor pentru prima oară roata[1827] întâi din polcul[1828] întâiu, adusă din Craiova, ca model de oştire regulată[1829] a Ţării Româneşti. Această companie de două sute patruzeci de oameni a fost comandată de praporcic[1830] (sublocotenent) Grigorie Lăcusteanu[1831], devenit în urmă colonel. În această companie mă aflam şi eu în front[1832], ca iuncăr[1833]. Sfinţirea drapelului s'a făcut faţă cu toată boierimea ţării, şi cu toţi deputaţii camerei legiuitoare (obştească adunare), căci era deschisă.

„După ce făcurăm mişcarea armelor, locţiitorul de mitropolit[1834], episcopul Râmnicului Neofit[1835], împreună cu episcopul Buzăului Chesarie[1836] şi cu Episcopul Argeşului Ilarion[1837] au binecuvântat oştirea şi au botezat cu apă sfinţită tot frontul roţii”.

„Boierii, plini de bucurie, faţă cu generalul Kiseleff şi cu ceilalţi ofiţeri ruşi, ne-au îmbrăţişai şi ne-au sărutat, urându-ne ani norociţi şi povătuindu-ne a ne iubi unul pe altul şi a fi credincioşi drapelului”.

„În urmă marele spătar Alecu Ghica[1838], atunci şeful oştirei, a dat un banchet ofiţerilor companiei, iar pe soldaţi, găzduindu-i în una din încăperile căzărmei din Podul Beilicului[1839] le-a dat masă şi câte doi lei gratificaţie, ofiţerilor le-a plătit leafa pe patru luni de zile şi a înaintat la gradul de parucic (locotenent), pe Grigore Lăcusteanu”.

Am păstrat până la războiul celălalt sabia şi epoleţii „parucicului” Lăcusteanu, bunicul meu. În 1918 când m'am întors în Bucureşti, nu mai erau[1840].

Biserica şi şcoala Episcopiei au fost în fiinţă până pe la 1848 când, treptat, treptat, au început să se năruie. Planul lui Borroczyn din 1852[1841] arată biserica izolată, întinsul zid ce împrejmuise metohul era dărâmat, îi se vede doar urma, punctată. Metohul devenise o piaţă, cu o biserică în ruină la mijloc. Pe acest maidan se aşează, în 1861, „Circul American”, „cu 27 de artişti, printre care 7 persani”...

La 1864 lăcaşul de rugăciuni mai era în fiinţă, dar în aşa hal, încât se credea că nu fusese niciodată sfinţit, nici deschis credincioşilor. Se povestea chiar că în

timpul zidirei Sfântului lăcaş, biserica fiind aproape gata, un lucrător căzuse de pe schelă şi murise pe loc, şi că preoţii cerură atunci ca biserica să nu se târnosească[1842] înainte de 7 ani, căci aşa cereau canoanele[1843]. Dar aceşti şapte ani trecuseră, şi alţi şapte, şi cu timpul biserica se irosise, fără să fi fost sfinţită.

De ce oare, se întreabă atunci Ulysse de Marsillac, pe locul acestei ruine nu s'ar deschide o grădină, cu havuz[1844], cu bănci, şi, poate, cu nişte statui?

Dorinţa lui Marsillac era să fie îndeplinită. Chiar în acelaşi an, şaizeci de puşcăriaşi sunt trimişi să dărâme biserica. Mult mai târziu, pe la 1890, pe locul unde fusese Sf. masă[1845], Primăria aşează o coloană de marmoră „chibritul lui Pache" cum îi spuneau Bucureştenii, care mai târziu a fost mutată pe Bulevardul Maria, unde se vede şi azi[1846].

Iar locul viran fu făcută grădină, care fu deschisă publicului în septembrie 1870. Vizitatorii erau plini de admiraţie în faţa cupolei bizantine, a fântânei împodobite cu o naiadă[1847], de Sauvageau, şi a stâncei artificiale, din care ţâşnea apa[1848]. Şi se pare că pământul aci era bun, şi apa îndestulătoare, căci peste un an Marsillac găseşte grădina „încântătoare, cu copacii ei bătrâni, aristocratică şi retrasă, ca parcul unui vechiu palat din faubourg Saint-Germain[1849] şi plină de farmec, toamna, cu fântânile sale murmurând sub bolta ruginie a pomilor, printre boschete îngălbenite",

„Dar vai, orice lumină îşi are şi umbra, străzile vecine, încă nepavate, sunt doar nişte drumuri ce şerpuesc printre garduri şi maidane şi care, când plouă, se prefac în băltoace, şi nici trotuarul nu merge mai depate decât Palatul Domnesc, dar, totuşi „casa Boerescu (azi clubul Agricol) va fi gata în curând, se lucrează la halele din Piaţa Mică[1850], şi, cine ştie, poate că şi grădina Episcopiei[1851] va fi, odată, un centru de eleganţe..."

Între timp, ia fiinţă în Bucureşti, sub preşedinţia generalului Florescu o Societate ecvestră[1852], cu scopul de a ridica în locul bisericei dărîmate, un mare anfiteatru care să fie circ, manej de călărie, cazino, sală de baluri şi serbări hipice, ş. a. Comitetul, compus din N. Racoviţă[1853], maiorul Filitti[1854], aghiotant domnesc, care îşi avea casele chiar pe piaţă, la colţul Podului Mogoşoaei, colonelul Eracle Arion[1855], şi antreprenorul francez Berton, cumpără terenul dela Comună, şi emite deocamdată acţiuni[1856] pentru 100.000 lei.

Marsillac, bine înţeles, se bucură nespus gândindu-se ce frumos va arăta grădina, înrămată la răsărit de circul proiectat, la miazăzi de casele Boerescu şi Filitti, la apus de hotelul Manu[1857] (azi hotel Splendid)[1858] şi la miazănoapte de hotelul Gherasim şi de o clădire nouă ce urma să fie ridicată pe locul viran al d-lui Niculae Niculescu, (azi Athénée Palace).

Amfiteatrul se ridică într'adevăr, până la înălţime de om, apoi, lucrările fură oprite, din lipsă de bani.

Zidurile fură lăsate în părăsire, şi iarba crescu pe aleile grădinei, pustii.

Din fericire, se găsi însă atunci un român cu inimă care, reîntors de la Atena unde reprezentase ţara ca Agent diplomatic; îşi puse în gând să ridice în Bucureşti un cămin al artelor, cu aulă de concerte, săli de expoziţie, bibliotecă şi pinacotecă,

şi socotea că grădina Episcopiei era foarte potrivită. Acest român inimos se numea Constantin Exarcu[1859].

Lucru greu de crezut azi, proiectul lui Exarcu fu, în 1878, viu criticat; căci locul ales era socotit ca fiind prea departe de centrul oraşului şi foarte greu de ajuns, mai cu seamă iarna. Nu avea Statul oare destule terenuri centrale, trebuia oare neapărat, ales acest loc „la marginea oraşului"?

Exarcu însă nu se dădu bătut. Ajutat de bărbaţi înţelegători, ca Scarlat Rosetti[1860], V.A. Urechia[1861], Niculae Krezulescu[1862] şi alţii, înfiinţă o societate, intră în tratative cu arhitectul francez Galleron[1863], şi lucrările începură. Dar şi cheltuelile, care depăşiră, în scurt timp, capitalul existent. Exarcu fu silit să se împrumute, cu dobânzi mari şi, la 1886, nemaiputând face faţă creditorilor, aceştia puseseră construcţia viitorului Ateneu în vânzare. Cu un gest care îi făcu onoare, Camera[1864] votă atunci, în unanimitate, o lege autorizând Guvernul să plătească pe creditori, şi astfel fu scăpat Ateneul.

Dar aceasta nu era de ajuns; lucrările trebuiau duse la bun sfârşit. Cu o energie rară, mai cu seamă la noi, Exarcu şi cu prietenii lui îşi înzeciră sforţările, organizară o chetă în toată ţara, dădură serbări, organizară tombole, lozinca „**Daţi un leu pentru Ateneu!**" deveni în scurt timp populară şi astfel, în 1888, Ateneul Român, ridicat pe zidurile destinate unui circ, fu terminat, aşa cum îl vedem şi azi[1865].

Fericită îmbinare a Romei cu Atena[1866], cu faţada inspirată de Erechteion[1867],

 aripile laterale de Templul Sibilei[1868] din Tivoli şi coronamentul după monumentul lui Lisicrat[1869]. Ateneul a fost, este, şi va mai fi multă vreme unul din semnele iconografice ale Bucureştilor, aşa cum este Turnul Eiffel[1870] pentru Paris, Castel Sant Angelo[1871] pentru Roma, şi domul S-tului Ştefan[1872] pentru Viena.

În grădina din faţa lui, an după an[1873], îşi găsiră locul busturile lui Enăchiţă Văcărescu, Costache Rosetti, Mihai Kogălniceanu, Eminescu, Urechia şi, după 1898, Constantin Exarcu[1874].

Căci în acel an muri, la Govora, omul a cărui neobosită dragoste înzestră oraşul nostru cu un monument şi o instituţie care îi fac cinste. Corpul lui Exarcu fu expus în aula cea mare, şi tot Bucureştiul trecu înaintea lui. Averea toată şi-o lăsase, cum nici nu se putea aştepta altfel dela un om ca dânsul, Ateneului Român.

De atunci a trecut o jumătate de veac. Ateneul lui Exarcu a primit pe cei mai de seamă artişti ai timpului; sub cupola lui au vibrat arcuşurile lui Hubermann[1875] şi Kubelik[1876], acordurile lui Sauer[1877] şi Paderewski[1878], glasul lui Carusso[1879]; în sălile de expoziţii, generaţie după generaţie, pictorii şi sculptorii noştri şi-au expus operile[1880], pe când în grădina din faţa lui, din an în an mai frumoasă, mai umbroasă, copii mici şi domni bătrâni se bucurau de soare şi de flori. Şi s'ar mai fi bucurat mult timp dacă într'o zi de vară, acum câţiva ani, o echipă de lucrători n'ar fi venit să ridice statuile[1881], să rupă florile, să taie pomii, distrugând, împinşi de nu ştiu ce neînţeles sadism, ultima insulă de pace, frumuseţe şi verdeaţă de pe truditul nostru pod. Jalea cenuşie a asfaltului s'aşternu pe locul unde creşteau liliacul, stânjeneii, şi bătrânii castani, florile albe şi trandafirii... şi văcsuitorii[1882] de la grilaj au trebuit, şi ei, să-şi ia cutiile în spinare şi să plece aiurea.

Dar nu-i nimic. Nu se poate ca grădina Ateneului să nu se refacă odată, mai frumoasă decât a fost, şi demnă de monumentul în care, într'o zi de decembrie al anului 1919, s'a ratificat Unirea cu Ţara mamă a Bucovinei, a Basarabiei şi a Transilvaniei[1883].

PASAGIUL ROMÂN

Până nu se ridicase impunătorul imobil al Societăţii Adriatica[1884], frate gemen cu al Soc. Telefoanelor, colţul căii Victoriei cu str. Câmpineanu a fost, pare-se, sortit artei culinare. Întradevăr, încă din timpul când croitorul Torok cumpărase casele bătrânului lancu Ghica[1885] şi începuse să închirieze catul de jos,

aci se afla birtul (birt, de la Wirt, Wirtshaus) lui Grebert; mai târziu se deschide al lui Oswald, mai târziu cofetăria Fialkovsky[1886], şi, până mai deunăzi tot aci era „*E/zseu/*”[1887], şi sunt sigur că am mai uitat.

Dintre toate aceste „localuri”, lui Fialkowsky i se cuvine mai mult decât o menţiune. Era, în acelaşi timp, cofetărie şi cafenea, iar Bacalbaşa scrie că era mai mult ca o cafenea, o adevărată instituţie „aci se făcea marea politică a zilei, aci veneau toţi liberalii, aci se punea ţara la cale.

„Cafeneaua, cu două biliarde şi cu o altă sală în fund, unde se jucau tablele şi nesfârşitele partide de domino, era alăturată cofetăriei. La bufet trona şeful cofetar, d-l Ilie, iar marcher[1888] era un grec foarte înalt, cam bătrân, cunoscut de toţi Bucureştii. Obişnuiţii îl porecliseră Manafu; numele lui era lani.

„La Fialkowsky juca table cunoscutul profesor de matematici dela Liceul Sfântul Sava, conul Alecu Borănescu. Când juca conu Alecu ghiulbaharul[1889], era reprezentaţie. Toată cafeneaua se aduna de jur împrejur, erau câte trei rânduri de spectatori, unii chiar în picioare pe scaune, admirau şi ascultau, fiindcă conu Alecu cânta fiecare zar, avea rime triviale, şi „bon mouri”, cum le numea el”.

La Fialkowsky venea Chimiţă, maniacul îmbrăcat cu haine de pricopseală pe care i le dădeau oamenii în batjocură, făcute mai cu seamă din macaturi[1890] vechi. Când se aşeza la o masă afară, dacă mai venea cineva lângă el se scula, se aşeza la masa de alături şi aşa, dela masă la masă, până le făcea pe toate. Apoi se scula şi pleca.

La Fialkowsky îşi avea cartierul general Ionel Isvoranu[1891], fostul ofiţer de cavalerie, unchiul lui Alexandru Marghiloman[1892], care era, acum trei sferturi de veac, el şi cu banda lui, un fel de teroare a Bucureştilor. Isprăvile lui erau nenumărate, căci nu trecea o săptămână fără să se auză că Isvoranu a mai făcut încă una.

„Câte odată”, scrie iar Bacalbaşa”, el şi ceata lui luau scaunele de la Fialkowsky, le duceau pe trotuar, chemau câţiva vânzători de ziare pe care îi comanda, şi le da ordin să ridice poalele femeilor care treceau. Şi cum, pe vremea acea, cocote erau puţine, cele mai multe victime ale acestor agresiuni erau femei măritate, femei care de multe ori erau chiar la braţul bărbaţilor. Dar cine îndrăsnea să se opună lui Ionel Isvoranu?”

În sfârşit Fialkowsky era cântat de Claymoor care în stilul lui unic, îi lăuda bomboanele, poate nu în chip cu totul desinteresat:

„Tenez, voici ces madrilènes qui sont tout simplement une merveille, ces cocottes â la robe rose satinée, et ces diables qui cachent leur malice sous une enveloppe de café, et ces ganaches d'un şi beau vert qui rapelle les gazons printanniers. Goutez, mesdames, c'est fait pour vous!”

În 1890 Fialkowsky, locul de întâlnire al tuturor colportorilor de ştiri, mai ales false, aeropagul[1893] care da sentinţe irevocabile, unde se puneau la cale treburile ţării, unde se făceau şi se schimbau ministerele, îşi închisese uşile pentru

 totdeauna. Cu câţiva ani mai de vreme dispăruse şi clubul dela etajul de sus, primul club din Bucureşti, înfiinţat încă din 1855, şi unde veneau să-şi facă partida câţiva domni bătrâni, oameni politici, profesori, funcţionari. Cercul era sub preşedinţia lui Dimitrie Ghica, şi se numea „Clubul Român", dar în curând i s'a zis „clubul baccelelor"[1894], şi numele i-a rămas.

De-a-lungul casei Török se întindea pasagiul Român, azi încă în fiinţă „prin ce minune, şi pentru cât timp?[1895]

Aci a fost, odinioară, locul de întâlnire şi de plimbare al protipendadei[1896] noastre. Lucrul ne vine greu a crede, azi, atât ne pare locul mic, de strâmt, de urît. Dar poate că oamenii, pe atunci, se mulţumeau cu puţin, poate că şi protipendada era puţină. Vorba este că pentru Bucureştii din timpul lui Vodă Cuza, pasagiul Român a fost ceea ce erau Galeriile de la Palais Royal pentru Parisul lui Ludovic al XVI-lea[1897] şi al Revoluţiei, adică loc de întâlniri, de joc, şi de gură-cască, care ziua răsuna de vuetul flaşnetelor şi noaptea de sgomotul plesnitorilor şi unde, scrie Orăşanu[1898], „între casele cu perdelele lăsate în care îţi laşi averea, întâlneşti de toate, primadone[1899], gazetari, fanfaroni[1900], galanţi[1901], cofetari, crupieri[1902].

Tutungii, dintre raiele[1903]
Cei dintâi din Bucureşti
Ceri tutunul din boccele
Şi-ţi dau tutun de Găeşti[1904]
Croitori, croitorese
De bărbaţi şi de femei
Ce din stofele alese
La opt coţi[1905] îţi fură trei
O! voi juni plini de sfială Ce provincia lăsaţi
Şi. veniţi la Capitală:
În Pasagiu v'aşezaţi!
Aci e, precum zic unii Mititelul Bucureşti, Cărturarii şi nebunii
În Pasagiu întâlneşti
O mulţime de sirene[1906] Ce te-atrag în laţul lor Până ce te smulg de pene Şi, în urmă, apoi sbor Vreo trei, patru fetişcane Ce „marşande"[1907] ,se numesc Ziua, nu se văd, de soare,

Noaptea, pe dracul gonesc".
Câte primejdii, câte ispite, pe locşorul ăsta!

În pasaj îşi avea tipografia C.A. Rosetti[1908] aci îşi redacta „Românul", ajutat de Emil Costinescu şi de Eugeniu Carada[1909].

În pasaj era restaurantul lui *Filip,* şi lângă Filip *cafeneaua Briol*[191]*,* mai târziu *Cazes,* unde erau şapte biliarde.

„Biliargii cei tari – scrie Bacalbaşa – erau Constantin Câmpineanu[1911], fratele lui Ion, şi căpitanul Vărzaru. Acesta era cel mai tare dar sosi de la Paris un domn Papadopolu, student întârziat, care juca şi mai bine, făcea serii de câte 100 şi 150 de puncte. A fost profesorul lui Henri Cazes care, după câteva luni, l-a întrecut".

„Alături de Cazes era o mică cafenea unde se juca mai ales cărţi şi table. Era cafeneaua lui *„Radu în Pasagiu".* Aci se întruneau jucătorii de profesie, şmecherii şi trişorii".

De altminteri, în afară de Cazes nu era, pe la 1870, nicio altă cafenea „occidentală" în Bucureşti, toate celelalte fiind cafenele greceşti[1912] unde clienţii şedeau pe scăunele de paie fără spetează sau pe laviţe de-a-lungul zidului, unde li se aducea cafeaua şi narghileaua[1913].

În sfârşit, tot în pasaj îşi avea prăvălioara francezul Villemot, profesor de dans, aeronaut la ocazie, şi instalatorul unei mari noutăţi, soneria electrică pentru apartamente. „Aceste aparate", anunţa Villemot, „prin perfecţionarea şi simplificarea lor, vor deveni indispensabile". Până atunci chemai slugile bătând din palme, era mai simplu.

Iar deasupra lui Villemot locuia un alt original, şi dânsul profesor la Sf-tul Sava ca Alecu Borănescu, vestitul Bonifaciu Florescu[1914], profesorul de franceză. Doctorul Severeanu[1915] ni-l arată stând în pasaj „într'o cameră întunecoasă, murdară, iar drept pat era, într'un colţ, o grămadă de paie acoperite cu o velinţă murdară, pe care dormea el şi soţia sa, o franţuzoaică tot aşa boemă ca şi el. Drept mobilă, era o masă de lemn şi două sau trei scaune. Într'un alt colţ al camerii un maldăr de cărţi, aruncate una peste alta".

„Bonifaciu era totdeauna nepieptănat şi cred că nu se spăla pe figură de trei ori pe an".

„La şcoală, pe fiecare săptămână, cerea la şcolari câte 3 lei, ca abonament la o carte pe care avea să o tipărească, dar care nu se mai tipărea niciodată".

„Când întâlnea vreun cunoscut, cerea să-l împrumute cu 3, 4 lei, sub cuvânt că avea două menajuri... Când se îmbrăca, nu deosebea hainele lui de ale nevestii, ba încă l-au văzut prietenii cu o ghiată a lui şi una a nevestii; mai niciodată nu-şi curăţa ghetele de noroiu; iarna îl vedeam adesea, pe când ningea, cu umbreluţa de vară a nevestii".

„Când primea leafa lunară, el se urca într'o birjă, nevasta într'alta şi, când

avea servitoare, lua şi ea o birjă, şi plecau cu toţii la târguială până terminau banii".

Amintirile mele despre pasaj sunt mai recente. L-am apucat încă sub tavanul lui de sticlă, intrarea de pe calea Victoriei păzită, la dreapta, de frumoasa prăvălie a lui Muller[1916] „pieptănarul" şi la stânga, îmi pare, de Brohm şi Travisani[1917], ochelari şi termometre.

Pe la 1910, la dreapta, mai în fund, unde este azi magazinul „Chihlibarul" era o lăptărie numită *„La vechea madamă din pasaj".* Avea vreo patru mese în rând. La casă trona însăşi „vechea madamă" grasă grozav şi cu părul prins în „bigudis-uri" multe, iar fiică-sa, ajutată de un ungur morocănos, servea cafele cu lapte de neuitat şi ştrudele ce se topeau în gură.

Alături, numai decât după războiul celălalt, pe la 1921, dacă îmi aduc bine aminte, s'a deschis primul bar la stradă din Bucureşti, al lui Manoel Lopez, un spaniol pripăşit la noi prin nu mai ştiu ce împrejurări. Localul, care nu închidea niciodată, consista într'o singură încăpere, foarte mică şi foarte întunecoasă, în care Lopez îşi doza băuturile în spatele tejghelei înalte, serviciul fiind făcut de Socrate, Ţokrat cum îi spunea spaniolul, un băiat palid care nu dormea niciodată, şi niciodată nu se putea desbăra de un furuncul ce-i ţinea capul strâmb. Trio-ul se completa cu o copilă brună numită Miţa Chibrit care locuia în fundul barului mtr o cămăruţă neagră încălzită, iarna cu o sobă de prăjit castane, în veci acoperită cu mucuri de ţigări.

BISERICA KRETZULESCU

Din pasaj şi până la Palat locurile s'au schimbat într'atâta în ultimii ani încât un bucureştean care şi-ar fi întrerupt plimbarea „între Capşa şi Palat" în 1938 şi ar reîncepe-o azi s'ar crede mutat într'alt oraş.

Până în 1938, când târnăcopul a dărâmat toate clădirile de pe Podul Mogoşoaei pe această parte, puţini trecători îşi dădeau seama că treceau pe dinaintea zidurilor ultimului han din Bucureşti, hanul Kretzulescu[1918], rămas aproape neschimbat ca întindere, dacă nu ca înfăţişare, dela zidirea lui.

Şi aceasta s'a întâmplat, de foarte mulţi ani, în zilele lui Nicolae Vodă Mavrocordat[1919].

Povestea este următoarea:

Iordache Kretzulescu[1920], fiul Pârvului[1921] marele logofăt, crescuse la curtea unchiului său Constantin Vodă Brâncoveanu care-l însură, în 1700, când de abia împlinise 20 de ani, cu a patra din fiicele sale, Safta[1922].

După căsătorie, tinerii însurăţei „din dumnezeească râvnă îndemnaţi”, cum spune hrisovul[1923] de mai târziu al lui Nicolae Mavrocordat. – au început să reclădească din temelia ei „făcând-o de piatră” biserica pe care o vedem azi, unde era o biserică de lemn, foarte mică şi veche, fiind mutată de la satul Cretzuleşti[1924]. Această biserică fiind clădită pe loc domnesc, Constantin Brâncoveanu dădu noii ctitorii carte de stăpânire pentru locul trebuincios din pământul domnesc din „uliţa cea mare”[1925] (prima pomenire sub acest nume, a podului nostru) la vale stânjeni[1926] 28” iar „pe lângă podul uliţei cea mare stânjeni 21”.

Puţin timp după această danie Constantin Brâncoveanu[1927] pierea, măcelărit la Constantinopole. După moartea Iui, lordache Kretzulescu plecă cu soţia şi cu soacră-sa la Venezia, unde cu mari greutăţi isbuti să scoată dela bancheri o parte din neasemănata avere a socrului său, şi se înapoiă în ţară în 1717 pe timpul lui Nicolae Vodă Mavrocordat.

Acesta îl făcu mare logofăt, şi apoi mare vornic.

Între timp însă, locul dăruit de Constantin Brâncoveanu fusese „cuprins de unii şi de alţii”[1928], şi se mai dovedise a fi prea mic „ne având unde să se facă chilii şi alte ce ar mai trebui pe lângă acest sfânt lăcaş”.

Iordache Kretzulescu ceru lui Vodă să mai dea bisericii „câtva loc” din pământul domnesc, rugăminte care fu ascultată şi, printr'un hrisov din 5 Martie 1722. Vodă dărui bisericei „încă stânjeni 19 din pământul domnesc care mergea lângă podul uliţei celei mari, în sus, până în ulicioara ce coboară pe lângă casa lui Voicu Fiştu Seimeanul”[1929]. (Vom mai întâlni, în curând, casa acestui Voicu Fistu, pe locul căreia se ridică azi Palatul Regal).

Pe locul astfel mărit Iordache Kretzulescu îşi clădi case mari, şi înconjură biserica, sfinţită în 1722, septembrie 30, cu chilii şi prăvălii. Apoi, mai trăi un sfert de veac şi muri, încă tânăr şi fără să-şi fi făcut testament, în 1746, tot în rangul de mare vornic pe care l-a ocupat astfel, neîntrerupt, aproape un sfert de veac.

În anul următor văduva lui, domniţa Safta, îşi face diată[1930] împărţindu-şi marea avere între cei patru fii şi stipulând că „biserica care am făcut-o noi, după cum a lăsat-o soţul meu, aşişderea las şi eu să nu se închine nicăierea[1931] ci să fie deasupra[1932] copiilor mei, să-i poartă grijă, şi să-i ia seama”[1933].

Două veacuri au trecut de atunci şi copii Domniţei Safta, şi copii copiilor lor, până în ziua de azi, s'au ţinut de porunca întemeietoarei. Niciodată n'a fost, lăsată biserica[1934] în părăsire, şi niciodată vreo parte din loc înstrăinată.

Biserica a fost reparată o primă dată în 1815, un veac după zidire, şi încă odată în 1860.

Vechea clădire a Brâncovenilor fu de data asta pocită cu totul. Pridvorul fu astupat, o uşă laterală deschisă în zidul de miazăzi, o tencuială groasă acoperi fresci şi sculpturi, şi o turlă de lemn şi tinichea încoronă totul.

Dar preoţii bisericii fiind buni, şi corul cântând frumos, *Kretzulescu* atrăgea la slujbele sale toată „lumea bună” din Bucureşti.

De jur împrejurul bisericei vechile chilii se transformaseră, de mult, în

 apartamente şi magazine de închiriat. Dar până în zilele noastre se păstrase, deşi modificată de atâtea ori, vechea poartă de intrare de pe Podul Mogoşoaei, boltită, cu clopotniţa pe deasupra. Chiar lângă ea se aşezase, încă din 1864, un pălărier francez, care vindea cele mai bune pălării „haut-de-forme" din Bucureşti, şi i-au păstrat la noi numele până azi, Jobin.

În toamna anului 1938, totul s'a dărîmat, din ordinul stăpânirii. N'a mai rămas în picioare decât biserica.

Atunci epitropia se hotărî să clădească case noi, acestea fiind, după expropierea din 1920[1935], singura avere a bisericii. Arhitectul Gheorghe M. Cantacuzino[1936] ridică armonioasa clădire cu arcade care adăposteşte librăria Bucholz[1937] şi atâtea prăvălii frumoase, iar restaurarea bisericii, începută în acelaşi timp, fu încredinţată d-lor Paul Em. Miclescu[1938] şi Ştefan Balş[1939]. Sub îngrijirea lor, treptat, treptat, vechea clădire brâncovenească ieşea la iveală, turla de lemn fu dărâmată, tencuiala sgâriată, pridvorul deschis, şi apăreau vechii stâlpi de piatră, minunatul brâu înflorit încingea iar biserica, fresci de toată frumuseţea vedeau iar lumina, după atâţia ani.

În pridvor, sus de tot, într'un medalion, se desfăşoară „hora Domniţelor"[1940], cum o numeşte principesa Bibescu, graţioasă înfăţişare a celor şapte surori, jalnicele fiice ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu, care se prind în horă întruchipând Psalmul 150 „Lăudaţi pre Domnul, în hore şi tâmpine"[1941].

Subţire, uşoară, trandafirie, biserica Kretzulescu azi reînviată, este de acum o podoabă a Bucureştilor.

De-a-lungul zidului de miazănoapte al hanului Kretzulescu cobora, până mai deunăzi, str. Sfântul Ionică[1942], deschisă, în 1867, pe locul unei pieţe ce se afla în spatele hanului. Contemporanii se bucurau de „vederea frumoasă ce se va avea în vale, până la Cişmigiu" dar, n'au avut mult răgaz să se bucure căci, în curând, în fundul străzii, pe locul unde cotea la stânga spre biserica Sf. Ionică, fu ridicată o casă mare a fabricantului de mobile Olbricht[1943].

În curtea caselor, într'o căsuţă de paiantă cu geamlâc, Enescu şi Andreescu, veniţi de la lordache, deschiseră în 1904 un restaurant[1944] în curând vestit atât pentru bucătăria sa cât şi pentru muzica lui Cristache Ciolac[1945].

După câţiva ani, în locul magherniţei se înalţă un local frumos, două săli mari şi un rând de salonaşe înconjurând grădina, şi care şi-a putut păstra faima, lucru rar în Bucureşti, treizeci de ani în şir. Dar sosi clipa când strada Sf. Ionică fu osândită şi restaurantul sortit târnăcopului.

Îmi aduc aminte de cea din urmă seară a birtului, la 31 octombrie 1934. Pe la 11, rămăsesem numai câţiva vechi clienţi. Domnul Andrei, patronul, venise să ne strângă mâna, Grigoraş Dinicu[1946] cântă o ultimă romanţă, apoi lămpile, una câte una, se stinseră. Pe la miezul nopţii plecă şi ultimul client, obloanele fură lăsate şi vechiul restaurant, de acum pustiu, aşteptă sosirea dărâmătorilor.

PALATUL REGAL

Să sărim înapoi, peste două veacuri. Nouă, nouţă, mănăstirea Kretzulescu este la marginea oraşului, având bariera, straja[1947] cum i se spunea pe atunci, lângă dânsa (unde e azi aripa de miazăzi a Palatului). Acolo e un puţ vechiu „puţul cu zale”[1948]. Mai departe, spre Mogoşoaia, numai vii, livezi, case răzleţe, şi câte o bisericuţă ici şi colo.

Pe uliţă, lângă puţ, îşi avea casa de mult, încă dela începutul veacului, unul Voicu Fiştu, zis Seimeanul. Despre dânsul nu ştim nimica. Era poate, cine ştie, unul din acei 1000 de puşcaşi, mai toţi sârbi, care mai reapar în istorie la 1681, după ce corpul Seimenilor[1949] răsculaţi fusese măcelărit şi desfiinţat de către Constantin Vodă Şerban

Voicu, înainte de a muri, îşi lăsă casa sfintei mănăstiri, a cărei vecin fusese şi, poate, embaticar.

În 1757 însă, Isaia, egumenul mănăstirei, dă casele moştenite dela Fiştu „casa cu pivniţă de se vinde vin al bisericii”, unui anume Nicola Grămăticu[1950] „dumnealui neavând casă ca să şază” şi primeşte în schimb două moşii. Ciocănarii[1951] şi Moceştii[1952], punând în acelaşi timp şi condiţia ca Grămăticu „în băcănia cu locul ce i l-am despărţit să n'aibă treabă[1953], că aşa ne-am aşezat”[1954], de unde aflăm şi ce negoţ făcea acesta.

De atunci şi până în anul 1791, când Catinca, fata Grămăticului care între timp murise, se hotărăşte să vânză casa, sunt treizeci şi trei de ani de certuri şi judecăţi nesfârşite între Ancuţa, văduva lui Nicola, Safta şi Catinca, fiicele şi treti logofătul[1955] Negoiţă şi fostul logofăt de vistierie[1956] lanache, ginerii.

Din toate aceste judecăţi[1957] aflăm despre casă că era acoperită cu şindrilă şi că, odată împărţită în două, i se cuveneau logofătului Negoiţă, „două odăi despre faţa podului, şi dincolo alte, toate pe jumătate, adică sală cu sacnasiu, cămara, pridvoarele, scările, umblătoare”.

Cumpărătorul caselor era stolnicul[1958] lordache Colfescu[1959] care dădea în schimb Catincăi logofetesei moşia sa Popeştii[1960] din judeţul Vlaşca, în întindere de 1800 de stânjeni, o pereche de cercei de smarald[1961] şi 3 inele cu diamante.

Acest Colfescu era nepotul boierului Colfescu care, cu 80 de ani înainte, trăia la curtea lui Mavrocordat[1962] şi era dintre credincioşii lui Vodă. Legenda spune că după ce Mavrocordat a arestat pe Mitropolitul Antim Ivireanul[1963], învinuit de răzvrătire, după ce l-a ţinut închis într'o chilie, după ce l-a desarhierit[1964]. luându-i mitra[1965] de pe cap şi punându-i o tichie roşie, l-a suit noaptea într'o căruţă păzită de Colfescu şi de doi turci, dând stolnicului poruncă să-l ducă pe Mitropolit cât

mai departe. Ajunşi până la Dunăre, Colfescu a poruncit turcilor să-l ucidă pe Antim, şi să-i arunce trupul în apă. Legenda se încheie spunând că înainte de a-şi da sufletul Mitropolitul l-a blestemat pe Colfescu să nu se aleagă nici praful din neamul şi din averea lui.

Şi parcă a fost într'adevăr un blestem[1966].

Câţiva ani de abia după ce intră în casele de pe Podul Mogoşoaei, lordache Colfescu moare, fără copii. Văduva lui îşi face atunci „fiică de suflet"[1967] o nepoată Anica, fata clucerului Ştefan Colfescu, o ia lângă dânsa, îi dă o creştere aleasă şi, simţindu-şi sfârşitul aproape, o mărită, trecând casa în foaia ei de zestre[1968]. Dar, nouă luni după nuntă, Anica moare, fără copil.

Atunci clucerul Ştefan, tatăl ei, simţind poate apăsarea blestemului, hotărăşte să vânză casa. Cumpărător se şi găseşte, e stolnicul Dinicu Golescu[1969] care, la 14 August 1812, cumpără cu 45.000 de taleri[1970] „casa cu tot cuprinsul ei, cu curtea, cu grădina, după cum este cuprinsul ulucilor[1971], şi cu cârciuma dela Pod".

Pe locul vechii case, sporit cu o fâşie de loc domnesc, dăruită de Vodă Caragea şi care cobora în spre biserica Stejarului[1972], Dinicu Golescu, ajuns agă[1973] la 35 de ani, începu să-şi clădească o casă nouă. Era în picioare la 1815, şi învelită toată cu fier[1974], lucru destul de rar pe atunci.

Se spune – Ulyse de Marsillac cunoştea anecdota, la 1870 – că tatăl lui Dinicu, marele ban Radu Golescu[1975], văzând aşa frumuseţe de casă, atâta întindere de odăi, spuse lui fiul său: „Frumos salon, fătu-meu. Dar cum îl vei lumina?" iar fiul ar fi răspuns, profetic: „Tată, eu clădesc pentru viitor"...

Era într'adevăr, la începutul veacului trecut, una din cele mai frumoase case din Bucureşti, celelalte două fiind ale lui Romanit[1976] (actualul Minister de Finanţe) şi ale lut Filip Lenş[1977], azi Ministerul Economiei Naţionale.

Avea, între altele o sală de prânz în care puteau mânca 40 de inşi şi, alături, o sală de biliard, cea dintâi la noi.

Pe la 1826, când s'au înapoiat în Bucureşti boierii fugiţi la Braşov de teama zaverei „Societatea literară"[1978] – înjghebată la poalele Carpaţilor şi din care făceau parte Dinu Golescu, Nicolae Văcărescu[1979], Grigore[1980] şi Manolache Băleanu[1981], Constantin[1982] şi Ion Câmpineanu[1983], Em. Florescu, Hilarion Episcopul Argeşului[1984], R. Voinescu[1985] şi Gianni[1986] – îşi revăzu programul în Bucureşti şi hotărî să-şi ţină adunările în casa lui Golescu, unde se alcătui un fel de „casino"[1987], cum se spunea pe atunci. Aci se comentau scrierile fraţilor Goleşti, se punea la cale primul ziar românesc, se citeau gramaticile[1988] lui Eliade şi lui Golescu, traducerile din Lamartine[1989] şi din Boileau[1990]. Aci se înţelese pentru prima oară la noi că se poate exprima orice simţire şi orice gândire în româneşte.

În etajul de jos se deschisese, de către germanul Walbaum, o librărie cu un cabinet de citire, lucru cu totul nou la noi, şi era, scrie N. Kretzulescu „un ce extraordinar să fi văzut mulţimea persoanelor ce se aduna în acel local şi setea cu care se arunca asupra gazetelor străine... nu mai puţin se introduse gustul citirei,

şi se văzu o mulţime de persoane de ambele sexe care alergau să cumpere sau să se aboneze[1991] la diferite cărţi".

Dar, pe lângă literatura, nu era uitată nici muzica. Dinicu Golescu era un meloman pasionat. „După ce înfiinţase", scrie Ion Ghica[1992] „sub direcţia distinsului profesor şi patriot Florian Aaron[1993], o bună şcoală românească la moşia sa din judeţul Muscel[1994], adusese de la Sibiu şi un dascăl de muzică, căruia îi încredinţase instrucţiunea instrumentală a 12 ţigănuşi, din care acel maestru formase doi scripcari, doi flautişti, doi clarinetişti, un oboist, un fluieraş, doi trâmbiţaşi, un toboşar şi un ţimbalist, pe care îi învăţase să cânte câteva arii, precum valsul: *„O du Lieber Augustin",* cântecul popular *„Was macht der Herr papa?",* maiestosul imn austriac, o căzăcească şi câteva ceardaşuri".

Pe unul din flautişti îl chema Dinicu[1995], era strămoşul mai multor generaţii de artişti care, cu vioara sau cu violoncelul, au încântat Bucureştii.

Odată orchestra instruită, Golescu o aduse în Bucureşti, şi cânta la dânsul, la prieteni şi la balurile curţii.

Când cu eteria, Ipsilanti puse mâna pe muzica lui Golescu, care rămăsese de capul ei, şi o aşeză în fruntea „batalionului sacru"[1996] unde cânta, mărşăluind, Imnul Eladei şi Marsilieza lui Righas.

Iar mai târziu, după 1830, când fu înjghebată armata pământeană[1997], ţigănuşii lui Golescu, ajunşi acuma oameni în toată firea, fură îmbrăcaţi în uniformă, şi alcătuiră prima muzică militară a ţării noastre!

Din păcate, viaţa plină de duh şi de avânturi mari din casa Golescu nu ţinu mult timp. După abia doi ani, în 1828, ruşii intrară în ţară şi, odată cu dânşii, cenzura, bănuiala, supravegherea. Activitatea literară încetă cu totul, iar doi ani mai târziu, la 5 Octomvrie 1830, muri şi marele logofăt Dinicu Golescu, în vârstă de numai 53 de ani.

După moartea lui, „ca să izbovească această casă de robirea grelei datorii în care răposatul a lăsat-o", – ce frumos se scria pe atunci – epitropii[1998] moştenirii hotărăsc s'o propună Statului spre cumpărare. În 1832 Kiseleff[1999] dă deslegarea cerută, şi vânzarea definitivă către Sfatul Administrativ[2000] este făcută de înşişi fii lui Dinicu, Ştefan şi Nicolae, ajunşi majori, şi ofiţeri în „miliţia pământească"[2001].

În preţ se înţelegea şi „prăvăliile dela poartă" pe care un anume Radu Zăbunaru le luase cu embatic, în 1808, dela biserica Kretzulescu. Dar săpunarul îmbătrânise, rămăsese văduv, se lăsase de negoţ se călugărise şi se chema acuma Ruvim schimnicul[2002] dela Căldăruşani[2003], iar prăvălia şi-o închiriase, pe preţul de 1000 lei pe an. Sfatului Administrativ, care aşeză într'ânsa în ianuarie 1833, „Obahtul" adică comandamentul militar – în clădirea care este azi, după atâtea modificări şi măriri, Corpul de Gardă al Palatului[2004].

Domnul Emil Vârtosu[2005], din al cărui preţios studiu asupra „Palatului Regal de Nicolae Grămăticul la Dinicu Golescu" am cules aproape toate cele date aci,

 ne dă şi răspândirea birourilor care toate laolaltă, pe la 1830, alcătuiau Curtea Administrativă.

Încăperile erau:

Una odaie pentru marele vornic.

Una pentru marele director.

Una sală pentru dorobanţii vorniciei.

Trei odăi pentru vornicie (Minist. de Interne).

Una odaie secţia inginerească[2006].

Una odaie postelnicia cea mare (Minist. Afacerilor Străine) „unde şade expeditoru".

Una odaie pentru marele postelnic.

Una odaie pentru slugerul[2007] Petrescu.

Una odaie pentru sfatul administrativ (Consiliul de Miniştri).

Una odaie cancelaria „franţuzească", (corespondenţa cu Consulatele străine).

Una odaie „presudstvia Comitetului Carantinelor"[2008]

Una odaie cancelaria Comitetului (Minist. Sănătăţii).

Una odaie pentru marele vistier.

Trei odăi pentru vistierie (Ministerul de Finanţe).

Una sală pentru dorobanţii[2009] vistieriei.

Una odaie cancelaria paharnicului lanache.

Una odaie pentru paharnicul lanache „unde se numără banii"

Una odaie a executorului Curţii, (intendentul, iar nu călăul, cum sar putea crede).

Casele ce şed soldaţii de păzesc caraula, din porunca lui Iancu Manu.

Una odaie arestul.

Una odaie pentru rândaşi[2010].

„Aproximativ 25 de încăperi, în care se adăposteau serviciile Administraţiei Centrale a Ţării, aproape tot „guvernul" de altă dată"...

Astfel au rămas lucrurile timp de câţiva ani, până ce Alexandru Vodă Ghica[2011] prefăcu casa Golescului în Palat Domnesc. Aceasta se întâmplă în 1837.

Principesa Alexandrina Ghica[2012], nepoata Domnului[2013], care găsise printre hârtiile sale socotelile cheltuielilor făcute cu acest prilej, a publicat contractul din 1838 al „cheltuielilor urmate cu dregerea casei Statului spre a fi domnească Curte", care se ridicau cu totul la 312.586 lei. Întrând în amănunte, aflăm că reparaţiile au fost făcute de arhitectul Vilacrosse[2014], că au fost cercetate de Maimar Başa, (arhitectul Curţii)[2015], pitarul Matache Iliad[2016], şi că, între altele, s'au cheltuit: lei 2.637 „pentru 300 bucăţi geamuri aduse de la Viena"; 1.575 „pentru cumpărarea a patru felinare ce s'au pus deasupra stâlpilor porţii"; 709 daţi, „ovreiului pe geamurile cele proaste[2017] ce s'au pus unde era trebuinţă" şi 480 „pe figurile de ipsos ce s'au aşezat pe sobe"...

Cu toată admiraţia contemporanilor, palatul nu era, pe atunci, decât o clădire foarte modestă, simplu corp de case dreptunghiular, cu un cat, sub o „marchiză" de tablă, cu uşa din intrare la care suiai pe 4 trepte, cu şase fereşti la stradă şi nouă pe curte. Corpul central din fundul curţii nu s'a clădit decât o jumătate de veac mai târziu. La dreapta curţii mari, pavată cu bolovani de râu, stătea Corpul de Gardă, în vechea cârciumă a lui Radu Săpunaru.

În ceea ce priveşte amenajarea lăuntrică, Principesa Ghica aminteşte de sala Tronului, viitoarea bibliotecă a Regelui Carol I, care i se părea imensă, şi de mobilierul aproape în întregime din stil „Empire", având câteva bucăţi de toată frumuseţea care s'au risipit pe la moştenitori, cele mai frumoase aflându-se la castelul moşiei Paşcani, azi al Principesei Edgar Mavrocordat[2018], între care un „lavabo" făcut pentru împărăteasa Josefina[2019], adevărată piesă de muzeu, în întregime de cristal.

Pe pereţi, erau patru minunate tapiţerii de Gobelins, înfăţişând Ambasada siameză la Curtea lui Ludovic al XlV-lea; au fost cumpărate mai târziu de Regele Carol, şi mai sunt şi azi în Palat.

„Viaţa la Curte era patriarhală, totodată mai cu pompă orientală şi mai familiară decât viaţa de curte în ţările apusene. Spre pildă, Domnul desfiinţase prin decret obiceiul de a i se săruta mâna, dar nu ieşa, la vreo ceremonie cât mai neînsemnată, decât în trăsură cu opt cai, cu lachei pudraţi, în livrele roşii, şi urmat de escorta miliţiei".

După Kiseleff, înfăţişarea Curţii noastre se schimbase cu totul. Vântul începuse să bată din apus, gonind vechile slujbe, vechile numiri, vechile costume.

Până la sfârşitul vieţii sale, Grigore Ghica Vodă rămăsese credincios vechiului port domnesc, dar Alexandru Vodă, odată suit pe tron, îşi rase barba, îşi lăsă favoriţi ca să semene cu Tarul Nicolae[2020], şi umbla fie îmbrăcat „nemţeşte"[2021], fie în uniformă de şef al armatei, croită după model rusesc şi având o manta căptuşită cu atlas alb[2022]. Iar pe marea manta domnească, de catifea roşie, purta, ca închizătoare, paftalele[2023] care închideau mantaua lui Grigore Ghica Vodă, ucis de turci în 1777, făcute dintr'un rubin[2024] de toată frumuseţea, mare cât nuca, înconjurat de două rânduri de briliante[2025].

Uneori însă, îmbrăcat ca un om de rând, îi plăcea să iasă pe poarta din dos a Palatului şi, ca Harun-al-Raşid[2026], să se amestece cu poporul şi să intre în vorbă cu oamenii, ca să le afle nevoile şi necazurile.

La el acasă, petrecerile nu-i plăceau, dar era bucuros să primească. Vodă nefiind căsătorit, onorurile Curţei le făcea soră-sa, Domniţa Profiriţa[2027], ajutată de Vicontele de Grammont[2028], primul aghiotant; şi în încăperile Palatului au venit învăţaţi ca Prinţul Demidoff[2029], mulţumită căruia a trecut Raffet[2030] prin ţara noastră, artişti ca Liszt[2031], şi douăzeci de ani mai târziu, când Alexandru Ghica nu mai era decât caimacam, baronul Vecsera[2032], tatăl nenorocitei eroine dela Mayerling[2033], căruia îi datorăm o frumoasă acvarelă a castelului de la Paşcani de acum 90 de ani.

Şi în această curte patriarhală mai trăia, ca o umbră de altădată, bătrânul

boier scăpătat Bibică Rosetti[2034], „unchiul Bibică” cum îl numeau toţi, secretarul lui Vodă, după ce fusese secretarul atâtor alţi Domnitori, şi care la bătrâneţe ajunsese atât de distrat încât la masă se ştergea la gură cu fustele vecinelor, iar uneori, seara, nimerea, nici el nu ştia cum, într'o odaie care nu era a lui, se desbrăca şi adormea liniştit, în patul lui Vodă...

Din când în când, o serbare mai mare întrerupea scurgerea tihnită a zilelor. Astfel, la 2 iunie 1839, Vodă primeşte la Palat. Cronicarul oficial descrie astfel serbarea:

„Era apusul soarelui când, deodată, o lumină mare a ocolit Palatul. Acolo era întocmit un bal strălucit: decoraţiile dinlăuntru, cele de organtin[2035] şi verdură[2036], pe toţi i-au pus la mirare; toate înfăţişa un ce magic şi înveselitor, încât pricinuia o uimire plăcută muzica ce armonios înveselea pe deosebitele persoane ce întocmeau această strălucită petrecere. Bufetul avea cele mai delicate şi tecnice (sic!) lucruri, pe cât fineţea meşteşugului până azi au putut născoci, şi poame de tot felul, câte timpul produce în Prinţipat şi afară”.

„La acest bal se afla Înălţimea Sa Prinţul Miloş Obrenovici, Prinţul Milan[2037] X. ’ > > >
fiul Înălţimei Sale, D-lor D-nii consuli ai Puterilor străine şi toată nobilimea, dd. militari şi fruntea negustorilor”.

„Costumul era prea galant, berleantul[2038] şi diamantul era de un preţ nesocotit, capetele damelor de loc nu se putea socoti fiinţe muritoare când, deodată, şi prea bunul nostru Părinte[2039] Domnul Stăpânitor prin slava sa cea înălţă au cinstit pe toţi de faţă”.

„Prin oraş, luceau luminile cele meşteşugite şi decoraţiile, Podul Mogoşoaei era strălucitor, toate curţile Puterilor străine precum şi casele cele mari boiereşti erau prea frumos iluminate”.

Dar vremea balurilor trecu repede; Vodă Ghica se sbătea între greutăţi crescânde. Inima îl trăgea spre partidul naţional, iar teama de a-şi pierde şubredul scaun îl ţinea legat în mâinile ruşilor. Astfel mai trecură doi ani, doi ani de şovăeli, de joc de echilibru între Consulul francez Billecoq[2040] şi Consulul rus Daşkof[2041], până ce Poarta, în înţelegere cu Rusia, hotărî scoaterea Domnitorului. La 13 octombrie 1842, veni vestea în Bucureşti că turcul cu firmanul de scoatere[2042] a şi pornit din Constantinopol. Vodă se hotărî să plece în grabă. În acea zi „ce era la Palat?” scrie bunicul meu, Lăcusteanu, care din zorii zilei se afla la Curte: „un aspect straniu şi de tânguire! Domnul lipsea, se dusese pentru un moment la Consulul rusesc. Interiorul Palatului era plin de boieri, şi chiar de oameni din popor, toţi lăcrămând. În salonul cel mare de primire erau toţi adjutanţii[2043] şi ştabofiţerii[2044] cu mâinile încrucişate, plângând. În cabinetul lui Vodă, Doamna Profiriţa Blaremberg[2045], sora lui Vodă, Mariţica Spătăreasa[2046] (mai în urmă Doamna Bibescu) cumnată-sa, Elisa[2047] lui Beizadea Scarlat Ghica, nepoată-sa, leşinate, altele în isterism; servitoarele alergând cu odicoloane[2048] şi

bumbacuri
aprinse[2049] să le deştepte; mai încolo bagajele împachetate, careta[2050] lui Vodă cu opt cai de poştă[2051] trasă la scară, aşteptând pe Domn".

„În fine, iată şi Domnul. Dela capul scării şi până să urce treptele Palatului au trebuit să facă o jumătate de oră. Poporul înţesat pe trepte şi în genunchi îi sărută mâinile, alţii hainele, strigând: unde ne laşi, părintele nostru?"

„În fine, răzbind în salon, ne-au găsit pe toţi cu lacrimile pe obraz".

- „Ce plângeţi, ne zice, nu vă e ruşine? Lăsaţi, vor vedea ei pe cine au pierdut".

„Apoi, văzând ţipete în dreapta, răcnete în stânga, au pierdut oarecum cumpătul, şi în loc de a ne zice: „rămâneţi sănătoşi" ne-a zis: „Ei, copiii mei, călătorie bună!"

„Şi nu au putut să mai exprime niciun cuvânt, că îl înnecau lacrimile".

„Scena au fost îndoită decât cea descrisă mai sus, până să se urce în caretă. În sfârşit au luat pe Costache Cornescu[2052] alături şi au plecat, luând drumul Braşovului"[2053]...

Două luni mai târziu Obştească Adunare, după 24 ore de sfătuire, alese Domn pe Gheorghe Bibescu[2054].

Noul Domn păstră Palatul din Calea Victoriei pentru primirile de „ţeremonie"[2055], el locuind însă în vechiul palat Brâncovenesc din Piaţa Bibescu Vodă[2056], la poalele Mitropoliei.

Tânăr, neavând nici 40 de ani, luminat şi iubindu-şi ţara, noul Domn îndrăsneşte în ziua încoronării un gest menit să nemulţumească pe ruşi: se arătă poporului în portul lui Mihai Viteazul[2057].

Astfel, începu o domnie în care strădaniile lui Bibescu pentru înălţarea ţării pe toate tărâmurile erau mereu stânjenite de lupta ce în curând era să se încingă între Domnitor şi organul legiuitor al ţării.

Dar în mijlocul acestor frământări a lucit o zi de fericire deplină: la 8 Octomvrie 1845 Vodă Bibescu, care plecase la Focşani să se căsătorească cu femeia pe care o iubea mai presus de toate, îşi făcu intrarea în Bucureşti alături de frumoasa lui mireasă, Mariţica Văcărească, pe care am văzut-o cu trei ani înainte, pe când era încă soţia marelui spătar Costache Ghica, leşinată de durere, în ziua plecării lui cumnatu-său...

La cişmeaua lui Mavrogheni[2058], la Şosea, Mitropolitul Ţării[2059] le ieşise înainte cu Crucea şi Evanghelia. De acolo, urcându-se într-o trăsură cu patru cai cuminţi, ca să nu sperie lumea, şi plină cu flori, porniră încet pe Podul Mogoşoaei. „Înaintea trăsurii mergeau, călări, funcţionari ai comunei şi ai poliţiei, apoi pompierii, noi uniformaţi, cu coifuri, iar după trăsura domnească venea, călare, aga, coloneii şi un ştab strălucit, apoi mai multe escadroane de ulani[2060] foarte admiraţi, un batalion infanterie cu muzică, apoi cel puţin o mie de echipaje[2061] şi 40.000 cetăţeni veseli".

Astfel îşi făcu intrarea în oraşul ei de reşedinţă frumoasa, neastâmpărata,

Domniţa Maria, una din femeile cele mai fermecătoare care s'au suit vreodată pe scaunul acestei ţări.

Dar, în vara anului 1848, zile turbure se pregătesc pentru palatul din Podul Mogoşoaei. Silit să iscălească Constituţia[2062], Vodă Bibescu abdică la 13 iunie. În aceiaşi zi, se aşează în Palatul Domnesc guvernul provizoriu, alcătuit de Eliade, Ştefan Golescu,[2063] Tell,[2064] Magheru[2065] şi Scurtu,[2066] având ca secretari pe Costache Rosetti, Nicolae Bălcescu[2067], Alexandru Golescu[2068] şi Ion Brătianu.

Cinci zile mai târziu, la amiază, toţi ofiţerii superiori ai garnizoanei merg, în frunte cu colonelul Odobescu,[2069] şeful oştirii, să felicite noul guvern. Dar, în aceiaşi clipă, auzindu-se de proclamaţia lui Eliade care oprea pe clăcaşi să mai muncească proprietarilor, ofiţerii, în majoritate boieri, sunt deodată furioşi, vizita de felicitare îşi schimbă firea ca prin farmec şi, la ora unu după amiază, tot guvernul provizoriu[2070] se află arestat în Palatul Domnesc, pe care un cordon de soldaţi, aduşi în grabă de la cazarmă, îl izolează de jur împrejur.

Ştirea se răspândi în oraş ca fulgerul. Nicolae Golescu[2071], în picioare într'o birje fâlfâind un steag, Ion Brătianu pe jos, alergau pe Podul Mogoşoaei şi strigau din toată puterea: „La arme fraţilor, la arme, să alerge poporul la Palat, căci Guvernul este arestat!"

În scurt timp, câteva sute de inşi („junimea patriotă şi generoasă", după unii, „craii, desculţii şi vagabonzii", după alţii, mai probabil însă lume şi aşa şi aşa, ca în toate revoluţiile), înarmaţi cu topoare, cuţite ,sau ciomege, se îndreaptă spre Palat. Dar, între timp, arestanţii şi arestaţii avuseseră o consfătuire, Guvernul propusese lui Odobescu să fie preşedintele şi cârmuitorul Statului, acesta primise şi, ca prim gest de înfrăţire, dăduse colonelului Solomon[2072], – care comanda soldaţii sosiţi în curtea Palatului, – ordinul să se retragă în ulicioara din dos, care mai era în fiinţă acum câţiva ani sub numele de strada Palatului[2073].

Dar nu era încă compania ieşită din curte, când un subofiţer, Davidescu, care trecuse în tabăra revoluţionarilor, trage cu puşca, dela o fereastră, în Solomon, nimerind însă un soldat. Văzând că trupa nu răspunde, poporul devine mai ameninţător; atunci Solomon comandând „foc de rânduri", soldaţii trag şi, din rândurile manifestanţilor, cad nouă morţi şi unsprezece răniţi.

În câteva clipe curtea se goli, şi nu mai era picior de om în faţa Palatului[2074], dar în acelaşi timp Solomon, primind dela Odobescu ordin scris, se retrase la cazarmă cu toată trupa şi cu toţi ofiţerii din Palat.

Iar Guvernul arestat, de îndată ce soldaţii s'au retras, s'a considerat, cu drept cuvânt, ca fiind liber şl, cu ajutorul a câţiva aprozi, a arestat numai decât, la rândul său, pe Odobescu.

A doua zi, mai mulţi ofiţeri trecând de partea Guvernului, împreună cu două companii din regimentul 1. a fost arestat şi colonelul Solomon. Şi câteva zile mai târziu, Odobescu, Solomon, şi maiorul Lăcusteanu[2075], făcuţi răspunzători pentru vărsarea de sânge din curtea Palatului erau judecaţi, în palatul domnesc, de o

Curte Marţială[2076] alcătuită de 7 ofiţeri sub preşedenţia căpitanului Pleşoainu,[2077] făcut colonel în ajun.

Dar în noaptea când trebuia dată, şi executată, sentinţa, se svoni deodată că ruşii au intrat în ţară, Guvernul provizoriu fugi în spre Târgovişte, în toiul nopţii, şi sentinţa nu mai fu niciodată executată...

În zorii zilei, Odobescu era Ministru de Rezbel în căimăcămia alcătuită în grabă de Manolache Băleanu[2078], Tudor Văcărescu[2079] şi Mitropolitul Neofit; dar nu stă în post decât două zile, căci ştirea despre sosirea ruşilor dovedindu-se neîntemeiată, membrii Guvernului provizoriu se înapoiază în Bucureşti în noaptea de 1 spre 2 iulie şi se aşează iar în Palatul Domnesc, unde se pun chiar pe treabă serioasă.

Înfrăţirea între cele două tabere părea acum uşoară şi lucrurile ameninţau să se îndrepte chiar prea repede deoarece, la cererea Rusiei, sultanul trimise pe Soliman Paşa[2080] „pentru a protegiui vechiile drepturi şi aşezăminte ale ţărei".

Românii, plini de iluzii şi de nădejdi, îl primiră cum nu fusese nimeni primit de când era Ţara Românească. Dar „luna de miere"[2081] nu ţinu mult: în septembrie, iar la cererea Rusiei, Soliman este rechemat şi Fuad-Efendi[2082] intră în Bucureşti cu douăzeci şi cinci de mii de turci; pompierii noştri se încaeră cu dânşi în dealul Spirei[2083] şi, urmare firească a acestor „turburări", în octombrie sosesc şi trupele ruseşti.

În sfârşit, după opt luni de ocupaţie străină[2084], veni şi ziua când penultimul Domn pământean! Barbu Ştirbey[2085] fu uns la Mitropolie. (26 Iunie 1849). Va locui în casele sale[2086] din Podul Mogoşoaei, care aproape că nu s'au schimbat de atunci, iar vechiul palat va găzdui batalionul model comandat mai întâiu de căpitanul Macedonsky[2087], şi apoi de maiorul Culoglu[2088].

Aceasta, până în 1853, când Vodă Ştirbey părăsind, vremelnic, domnia, palatul revede, pentru câteva luni, pe fostul stăpânitor Alexandru Ghica, care, mânat de dragostea mare ce avea pentru Ţară, primeşte să se intoarnă numai caimacam, el care fusese Domnitor, spunând, cu simplitatea care îi câştigase atâtea inimi: „Ce să fac? M'au făcut din cal, măgar!"

Dar, în curând, va trebui să plece din nou, de astă dată pentru totdeauna, lăsând locul lui Omer Paşa, generalisimul turc, care intră în Bucureşti la 14 august 1854.

În acea zi tunurile trag, clopotele sună şi, la bariera dela podul beilicului, Omer Paşa[2089] e întâmpinat de „junimea română" care, prin gura delegatului său Alexandru Lăzărescu[2090], îl salută astfel:

„Înălţime

„Franţa şi Englitera sunt ţările spiritului şi ale inteligenţei; glorioasa-vă patrie e acea a vitejiei şi a eroismului; România e ţara simţământului. Acolo, vă umple de elogiuri şi proclamă faptele strălucite ale vitejiilor voastre; aici, vă iubesc.

„Întocmai unui glob de lumină de curând ivit în lumea solară; întocmai unui nou univers de speranţă şi fericire; întocmai unui echo al cerului pentru suspinele de aici de jos, pe voi vă salută în curatele şi ardintele[2091] sale emoţiuni.

„E prea puţin a vă crede eroul unei epoce, geniul resbelator al timpului; sunteţi încarnaţia sublimă a visurilor de fericire a unei naţii întregi..."

„Binevoiţi, înălţime, a primi acest simplu (!) însă curat omagiu al inimii noastre".

„Timpul curge, şi când totul va reintra în uitare, generaţiile viitoare vor veni să afle ilustrul Vostru Nume pe frontispiciul annalelor noastre şi monumentelor noastre de glorie!"

Şi când te gândeşti că, de când românii vorbeau astfel, sunt doar 89 de ani, de abia o viaţă lungă de om.

Vodă Ştirbey se înapoiază în ţară în toamna aceluiaşi an şi mai domneşte încă doi ani, încercând să vindece rănile aduse Ţării de întreita ocupaţiune rusă, austriacă şi turcească.

Dar, în curând, îi se împlineşte sorocul de şapte ani, şi Vodă Ştirbey trebui să-şi părăsească Scaunul, şi Ţara, plecând însă liniştit, cu inima împăcată şi lăsând, lucru rar, vistieria Statului plină.

Urmară apoi, pentru ţara noastră, trei ani de frământări, până în ziua împlinirei visului de veacuri: Unirea.

Într'o dimineaţă însorită de mai, intră în Pactul de pe Podul Mogoşoaei Alexandru Ion Cuza, alesul celor două Principate.

Noul Domnitor găsi Palatul într'un hal de plâns. Orice reparaţie părea de prisos, şi Ulysse de Marsillac – ar fi fost minune să nu-l întâlnim şi aci – propune, în 1860, să se clădească un Palat nou, fie pe Dealul Spirei[2092], unde fusese Curtea Arsă[2093], fie pe locul Episcopiei. Şi cu imaginaţia lui bogată îl şi vede, cu o faţadă în colonade dând pe Podul Mogoşoaei, şi având la spate o grădină mare, cu havuzuri[2094], cascade şi boschete dese, cari să adăpostească căprioare şi păsări rare.

Palatul domnesc rămase însă unde era, şi aproape în aceeaşi stare; „În tot palatul nu se găseşte nicio statue, nicio pictură, niciun tablou; sala tronului are un tavan ca de cârciumă, şi sala de mâncare, nişte biete storuri de pânză, care imită jaluzelele".

În acest Palat, atât de puţin arătos, se plămădeşte însă, an cu an, unitatea şi întărirea României. Dar în acelaşi timp, încetul cu încetul, nemulţumirea împotriva vieţii uşuratice[2095] pe care o ducea Vodă creştea; oamenii începură să-i uite marile însuşiri şi să nu-i mai vadă decât cusururile; ambiţii nesatisfăcute se schimbară în ură şi, pe la începutul anului 1866, un mic grup de conspiratori hotărî înlăturarea Domnului.

Erau puţini[2096]: maiorul Dimitrie Lecca[2097], comandantul batalionului de vânători, căpitanul Pillat[2098] locotenenţii Lipoianu[2099] şi Costiescu[2100], Ştefan

Mihăileanu[2101] şi alţi câţiva, capul lor fiind Costache Rosetti „tartorul"[2102], şi se întâlneau noaptea fie în Pasagiul Român, fie alături de Palat, în casele lui lordache Kretzulescu[2103], comandantul diviziei teritoriale. În complot intraseră şi câteva cocoane din societate, ca Mariţica Cretzeanu[2104], care izbuti să-l convingă pe colonelul Haralambie[2105], credinciosul lui Vodă, să intre în conspiraţie.

Dar lancu Cretzeanu[2106], soţul Mariţicăi, spuse căpitanului Pisosky[2107], aghiotantul lui Vodă, să-l vestească. Însă Vodă n'a vrut să-l crează.

Câteva zile mai târziu, Nae Orăşeanu, om de încredere la Palat, veni să spună lui Cuza că se pregăteşte ceva pentru noaptea de 10 februarie. Atunci Vodă chemă pe Lecca, în care avea desăvârşită încredere, şi îi spuse să întărească garda. Apoi se simţi liniştit.

În seara de 10 Februarie, pe la 7 seara, tocmai când Cuza se pregătea să treacă la masă cu Doamna Elena[2108], un om izbuti să intre în Palat, să se apropie de Domnitor şi să-i spue că, în chiar noaptea aceea, când vor începe să sune clopotele dela biserici, patru mii de oameni vor năvăli în Palat ca să-l silească pe Vodă să abdice.

Omul era un redactor la *„Trompeta Carpaţilor"*™[0] şi fusese trimit de Cezar Boliac[2110]. Îl chema Dogărescu.

Cuza îl reţinu, intră cu Doamna în sala de mâncare, şi trimese după colonelul Haralambie.

„Stăteam în sala de mâncare" – spune Doamna Elena care, în 1909, înainte să moară, a dat aceste amănunte unui gazetar – „când a venit Haralambie".

„Auzi, măi Haralambie, ce se vorbeşte, „îi spuse Vodă, cu un aer de plictiseală. „Se pregăteşte pentru la noapte revoluţie mare, şi tu nu ştii nimic".

- „Nu ştiu, Măria Ta răspunse flegmatic Haralambie.
- „Ba încă au să năvălească în Palat în timpul nopţii", adăugă Doamna, sculându-se dela masă.
- „Nu crede, Mărită Doamnă; poporul Capitalei are admiraţie pentru Măria Voastră, iar Domnitorul se poate bizui pe armata sa legată prin jurământ. Şi apoi ca să ajungă cineva la Măriile Voastre, doar va trebui să treacă mai întâi peste trupul meu".

Cuza trecu atunci în biroul său de lucru şi Doamna în camerile copiilor[2111], în partea Palatului din spre biserica Kretzulescu.

În aceeaşi seară. Costache Rosetti orânduise o petrecere la el acasă, pe strada Clemenţei, care azi îi poartă numele. Şi nu trăsese obloanele ferestrelor, ca să se vază de pe stradă odăile luminate şi pline cu musafiri.

Se vede că întrevederea cu Haralambie nu-l liniştise cu totul pe Cuza căci, pe la 10 seara, trimise să-l cheme pe Beldiman[2112], prefectul poliţiei, şi îl întrebă dacă svonul se adevereşte. De bună credinţă, Beldiman răspunse că sigur că nu, căci la Rosetti, şeful aşa zisei conspiraţiuni, era lume şi petrecere. De alminteri, dăduse ordinul să se taie fringhiile dela toate clopotele, ca să nu le poată trage

nimeni! După ce dăduse aceste încredinţări prefectul, convins că şi-a făcut toată datoria, merse la Hugues[2113], să supeze cu poftă.

Pe la 2 noaptea însă, regimentul de artilerie iese de a Malmaison[2114], cu roţile tunurilor înfăşurate[2115] în funii de fân şi copitele cailor învelite în cârpe, şi se aşează în jurul Palatului.

Vodă se culcase cu iubita lui frumoasa Maria[2116], lângă dânsul.

Când conspiratorii au pătruns în Palat, au ajuns fără împotrivire până în dormitor. Atunci, dânsa sări din pat, trecu după un paravan şi începu să se îmbrace. Lui Vodă îi se prezentă actul de abdicare, arătându-i-se că orice împotrivire era zadarnică. Nefiind nicio masă la îndemână, hârtia fu pusă pe spinarea căpitanului Pillat şi Cuza o iscăli. Apoi se îmbrăcă şi dânsul, în tăcere. Când au fost gata, pe Domnitor l-au suit într'o trăsură, între doi ofiţeri, şi l-au dus la casa lui Ciocârlan,[2117] prefectul de Ilfov, care locuia lângă biserica Sf. Gheorghe, deasupra unei prăvălii cu cufere şi rogojini.

În aceeaşi noapte. Principesa Alexandrina Ghica[2118], care şedea în Piaţa Teatrului, auzind zarvă pe Pod şi ieşind în balcon zăreşte „la lumina tremurândă a unui felinar o doamnă, îmbrăcată destul de sumar, între nişte ofiţeri şi soldaţi care o duceau cam repede pe jos, ca o prizonieră. Dânsa striga: – „Aveţi să vedeţi ce o să păţiţi". – „Fie şi aşa" răspundea câte un militar, – „înscăunaţi anarhia". – „Mai bine anarhia decât o monarhie atât de ciudată", răspunde altul.

„Lumina atunci căzu pe obrazul încins al femeii, şi îmi era teamă, îmi era o teamă groaznică să nu fie... dar o recunoscui! *nu* era Elena Doamna"...[2119]

Chiar în ziua următoare, cu un uimitor simţ al afacerilor, Letzter, fotograful din Piaţa Teatrului, anunţa: „Cea mai nimerită fotografie a I.S.R. Philip[2120], Conte de Flandra, proclamat de către toată naţiunea, la 11 Februarie, ca Domn al Principatelor Unite Româneşti, sub numele de Filip I, se află de vânzare pe Podul Mogoşoaei No. 48 la fotograful L. Letzter".

Dar la 26 aprilie Smedeanu, concurentu, îi ia înainte şi pune în vânzare „Portretul lui Carol I[2121], exactitatea asemănării garantată".

Peste două săptămâni, Bucureştii aveau să-l vază, pentru prima oară.

În lumina caldă a dimineţei zilei de 10 Mai, trăsura care ducea pe Domnitorul Carol se opreşte pe Podul Mogoşoaei în faţa unui mic corp de gardă unde era un pluton de soldaţi cu drapel" – Ce este în căsuţa din faţă?" întrebă Domnitorul pe Niculae Golescu, care era lângă dânsul. Iar acesta răspunse, cam încurcat: – „Alteţă, ăsta e Palatul". Vodă se arătă cam nedumerit, dar nu spuse nimica.

„Şi – scrie Domnul E. Vârtosu – acela care la 1866, arătă Domnitorului Carol I, pentru prima oară, Palatul Domnesc, este Generalul Nicolae Golescu, acelaşi care în 1833, vânduse către Stat, Palatul, casa părintească".

Într'adevăr, nici atunci nu prea arătau casele bine. Frédéric Damé, care le apucase în starea aceea, le descrie astfel:

„După vechile clădiri părăginite care înconjurau biserica Kretzulescu se găsea o casă mare, spoită în cenuşiu-albăstrui, urâtă şi tristă: era Palatul Domnesc, precedat de o curte prost pavată, cu corpul de gardă cu coloane făcând faţă

clădirii principale, şi fără grădină la spate, ca astăzi; acest Palat, care pricinui o atât de dureroasă impresiune Prinţului, la sosirea sa în Bucureşti..."

În scurt timp însă, lucrurile se schimbară: în 1872 la uşa mare, la care duceau câteva trepte, sub o „marchiză" de fier, aşteptau un portar în livreaua Domnitorului[2122], un harap[2123] în costum oriental, şi câţiva lachei.

În vestibul, pe panelele[2124] de lemn datorite lui Stohr, din Baden[2125], erau agăţate vederi din România şi din Constantinopole. La stânga, era sala aghiotanţilor şi sala de aşteptare, la dreapta, camera Mareşalului Palatului, şi biroul Cancelariei Domneşti.

În fundul vestibulului, un geamlâc[2126] mare împodobit cu o draperie de catifea roşie cu ciucuri de fir lumina scara, păzită jos de doi lupi de fier, turnaţi la Berlin. La stânga scării, jos, era sufrageria cea mare pentru mesele oficiale, cu tavanul purtat de un îndoit rând de coloane, cu mobilierul de stejar acoperit cu „reps"[2127] verde. La etajul de sus, în capul scării se deschidea, la dreapta, sala tronului, cu draperii de catifea stacojie brodate cu aur, cu tavanul pictat în frescă, cu tronul aurit sub baldachin de catifea, cu policandre aurite, oglinzi mari şi două sobe monumentale de teracotă.

În fundul sălii, dând pe curte, se înşirau trei saloane. Salonul albastru, în care erau acuarelele lui Preziosi[2128] cu vederi din Constantinopole, salonul „Louis XV"[2129], alb şi aur, şi salonul chinezesc, care adăpostea o frumoasă colecţie de porţelanuri şi cele patru admirabile Gobelins-uri[2130] pe care le-am văzut la Alexandru Ghica. Alături, sufrageria intimă, cu desene de Kaulbach[2131] pentru operile lui Goethe[2132], apoi biblioteca, în sfârşit cabinetul de lucru, plin cu arme vechi şi tablouri printre care unul, des reprodus, înfăţişând intrarea Domnitorului în Ţară, şi altul cu chipul lui *Erlkönig,* calul favorit al lui Carol I...

În aceste încăperi făureşte Domnitorul ţara; alături de dânsul, Doamna[2133] se apleacă asupra tuturor durerilor[2134] din jurul ei, până ce este isbită, şi dânsa, de durerea fără seamăn: moartea îi răpeşte singurul lor copil, de trei ani şi jumătate.

Dar, fără preget şi fără şovăire, Carol şi Elisabeta îşi urmează menirea: soarta ţării va fi în curând pusă în joc; hotărîri de neasemănată greutate vor trebui luate. Sub balconul Palatului, trec ostaşii români care pleacă să înnoade firul faptelor strămoşeşti după două veacuri de umilire, şi se întorc cu izbânda fâlfâind în steaguri.

Palatul Domnesc devine Palatul Regal, dar rămâne cam tot cum îl zidise Dinicu Golescu. De abia în 1888 se ridică aripa din fund, de către Gottereau[2135]; aci este acum marea sală a Tronului, în care se păstrează, în vitrine, însemnele regale[2136] şi Coroana de oţel[2137].

Şi mai trec anii. Un veac se sfârşeşte şi altul începe, dar viaţa Palatului a rămas aceeaşi. Ca şi cu cincizeci de ani în urmă, Regele se scoală, fie vară fie iarnă, la 6 dimineaţa. Încă înainte de a-şi lua primul dejun, a citit rapoartele, a văzut corespondenţa, a parcurs ziarele.

După cafeaua, luată la 8, cu Regina, în „rotonda”[2138] deasupra scării, trece în cabinetul de lucru, împodobit acum cu un Antoniello di Messina[2139], un Lucas Cranach[2140] şi doi Greco[2141] minunaţi. Aci primeşte raportul Mareşalului Curţii[2142], apoi trece în camera de alături, unde au loc audienţele. După rang şi merit, Regele întinde celui ce intră un deget, sau două, mâna întreagă numai miniştrilor, sau ca semn de mare mulţumire. Numai miniştrii se aşează, celelalte audienţe au loc în picioare; Regele stă drept, aproape nemişcat, mâna dreaptă cu două degete trecute peste ultimul nasture al tunicii; pune întrebări precise, ascultă cu băgare de seamă, răspunde într'o românească aleasă, cu accent german. Spune la toţi *Dumneavoastră;* când spune *Dumneata,* este o favoare, şi n'a tutuit niciodată pe nimeni, în afară de membrii familiei.

La 1 fix se serveşte prânzul în rotondă, pe o masă cu rotile, adusă servită gata; Regele mănâncă, singur cu Regina, puţin şi repede; miercurea şi dumineca vin şi Principii Moştenitori[2143], cu copii lor, pe măsură ce sunt mai în vârstă.

După masă, Regele face o plimbare prin grădina Palatului[2144], apoi încep iar audienţele, înalţi funcţionari, militari, industriaşi, artişti străini, în trecere pe la noi – până la 5, – când ia ceaiul cu Regina. Apoi se prezintă tot personalul superior al Palatului şi sunt puse la punct chestiunile de administraţie internă a Curţei.

La $7^{1/2}$, masa de seară, de cele mai multe ori Suveranii singuri, câteodată cu câţiva „cunoscuţi”, – căci de „intimi” nu poate fi vorba, – ca Lecomte de Nouy[2145], arhitectul, lancu Kalinderu[2146], administratorul Domeniilor, Dall'Orso, secretarul Reginei, şi alţii; uneori, după masă, Regele face o partidă de biliard, dacă are cu cine; la 10 se retrage şi mai lucrează până la miezul nopţii, când stinge lampa. În Palatul adormit nu se mai aude decât pasul sentinelelor şi, din timp în timp, fluieratul lung al unui gardist.

Acestor ani de viaţă liniştită şi tihnită dela începutul veacului au urmat anii de sbucium şi de jale, dar şi de nădejdi fierbinţi şi de visuri împlinite, pe care i-am trăit cu toţii. Falnice cortegii de încoronări, de nunţi şi de botezuri au străbătut sălile vechiului Palat, şi cosciuge regale, jelite de un neam întreg, au fost coborîte pe scări. Dar, în ceasurile de izbândă sau de restrişte ale neamului nostru, este el locaşul spre care ne îndreptăm gândul cel dintâi.

Azi, din Palatul vechi n'a mai rămas decât amintirea, şi poate vreo aşezare lăuntrică. După focul din 1934[2147], o clădire măreaţă, care s'a întins peste toate străzile înconjurătoare, i-a luat locul. Nu este încă gata, dar, oricare îi va fi înfăţişarea, facă Cerul să adăpostească şi pe viitor Regi cuminţi şi iubitori de Iară.

V.

PÂNĂ ÎN CAPUL PODULUI

INTRE A TENEU SI PIA TA AMZEI

Latura de miază noapte a Episcopiei este azi stăpânită de două instituţii care sunt atâtea centre nervoase ale vieţii Bucureştilor „mondeni": Athénée Palace[2148] şi coaforul lonicăE[2149]. În salonul stil 1900 şi în barul hotelului, în faţa pereţilor de oglindă a frizeriei, se desfăşoară o viaţă vioaie, feminină, bârfitoare şi uşoară, în graniţele căreia o schimbare a „rujului" de buze, o modificare a coafurii, inaugurarea unei pălării sau sosirea în Bucureşti a unui străin „bine", sunt teme serioase ce trebuiesc numai decât discutate îndelung, fie nemijlocit, fie prin telefon. Şi fiindcă barul dela Athénée şi salonul lui Ionică sunt vecine, s'a creat între ambele un fel de simbioză, o privire schimbată sub casca „permanentei" şi şervetul „shampoong"-ului perfectându-se, adesea, printr'o conversaţiune la bar, astfel încât soseşte uneori şi ziua când ambii protagonişti vin împreună la Ionică, să-şi facă „manicure". Barmanul dela Athénée şi domnişoarele coafeze dela Ionică sunt azi personagiile cele mai bine şi repede informate din Ţara Românească.

Am mai spus că locurile pe care se ridică azi Athénée Palace erau, pe la 1870, proprietatea[2150] lui Niculae Neculescu[2151], boier mare din Râmnicu-Sărat. Dealtminteri, după cum str. Clemenţei era un „fief"[2152] al Butculeştilor,[2153] tot astfel toată această parte între Podul Mogoşoaei, Episcopie, Biserica Albă[2154] şi vechea poştă românească[2155] (azi str. Nicolae Golescu, fostă Poşta Veche) era vatra Neculeştilor. Niculae Neculescu şedea, precum am spus, colţ cu Episcopia; mai în fund, unde este azi Muzeul Simu[2156], şedea lorgu Neculescu[2157] cu nevastă-sa Marghioala, care zăcuse de ciumă în 1830 şi îi rămăsese gura strâmbă; Josefache Neculescu[2158] şedea colţ cu biserica Amzei şi ceva mai la deal, unde este azi casa Monteoru[2159], şedea Alecu Neculescu[2160], care purta graţiosul nume de „maître de grâces" datorit artei desăvârşite cu care ştia să se mişte, să danseze, şi să facă reverenţele prescrise de codul manierelor elegante[2161].

În sfârşit lângă Niculae Neculescu îşi avea casele, colţ cu strada Umbrei[2162], azi D. Creţulescu, Costache Neculescu[2163], zis Cacachon, iar pe româneşte C...-meşi (meşii fiind, precum se ştie, ciorapii). Porecla îi venise de pe timpul când era student la Paris, pe la 1830. într'o zi, petrecând cu prieteni şi prietene la vestita „Closerie des Lilas", unul din comeseni, în glumă, îi mânji cu muştar frumuseţe de pantaloni coloarea oului de raţă. Când ieşi pe stradă în halul ăsta ştrengarii se luară după dânsul, strigând: „cacachon! cacachon!" şi numele i-a rămas.

Toţi aceşti Neculeşti alcătuiau o ginte[2164] puternică, având clienţii ei, şi clienţi ai clienţilor, astfel încât găsim natural ca în planul lui Borroczyn[2165] din

1852 actuala piaţa Mică[2166] să fie trecută ca *Piaţa Niculescu.*

Între str. Umbrei şi biserica Albă erau casele colonelului Vlădoianu[2167], bun ostas şi mare patriot, mulţumită căruia s'a putut face, în 1859, alegerea lui Cuza Şi de către munteni, în ciuda împotrivirii şi intrigilor partidului Bibescu[2168]. Iar unde e azi băcănia „Elevilor de la Athénée Palace", colţ cu Biserica Albă era, pela 1880, scrie Bacalbasa, birtul *„La Mielul Alb"* al lui Madam Mari Popovici, într'o casă care a ars; se mânca foarte bine cu porţii mari, cu fripturi vestite, cu vin şi cafea, pentru 80 lei pe lună abonamentul.

Aci mâncau aproape toţi parlamentarii moldoveni, în cap cu generalul Lecca[2169] şi Ion Agarici[2170], presedintele şi vice presedintele Camerei.

Bacsisul la chelneri era de 10 bani, numai chiaburii[2171] îsi iertau luxul a douăzeci de bani...

Pe timpul acela, str. Alexandru Lahovary[2172] de azi, str. Biserica Albă d'acu douăzeci de ani, şi prelungirea ei, calea Dorobanţilor[2173], se chema str. Herăstrăului.

Am ajuns la biserica de mult cunoscută sub numele de Albă,[2174] şi care a rămas albă până în zilele noastre.

Data clădirei ei este învăluită în negură; în tot cazul, era în fiinţă în veacul al XVIII-lea şi a fost, de bună seamă, ridicată de către un preot Neagu Dârvas cu soţia, sa Rada şi cu o jupânească Visa. După acest preot şi-a luat multă vreme numele întreaga mahala, şi biserica a fost cunoscută, până târziu, sub numele de „Biserica mahalalei Popei Dârvas" iar, de pe urma jupânesei Visa, şi sub numele de „Biserica Visicăi".

Surpată de cutremure, în primul rând, de sigur, de marele cutremur din 1804[2175], a fost reclădită din temelie, în 1827, de marele clucer Nicolae Trăsnea, omul de încredere al lui Grigore Vodă Ghika[2176], şi de soţia sa Maria, care au adăugat bisericii al doilea hram, al proorocului Ilie Tesviteanul [2177]. Pe atunci, mai erau prin prejurul bisericii câteva chilii; au ars, şi s'au dărâmat, cu timpul.

Lăcasul a primit o reparaţie temeinică în 1873, când s'au refăcut turlele şi învelitoarea, tinda, jeţurile[2178], pardoseala şi ferestrele.

Printre odoarele bisericii, este un potir[2179] dăruit în 1811 de Safta Cărpineseanu,[2180] soţia viitorului mare vistiernic Filip Leus, o Evanghelie îmbrăcată în argint, dată de „Corporaţia cojocarilor subţiri [2181] şi cu ajutorul Prea Sfinţiei Sale Părintele răposatul Episcopul Galaction"[2182] în 1838, şi o icoană făcută, după cum glăsueste inscripţia de pe dânsa, în anul 1841 cu cheltuiala marelui vornic Scarlat Grădisteanu[2183] şi a fiilor săi Ion[2184] şi Grigore,[2185] „spre pomenirea răposaţilor şi spre a fi întru ajutor neamurilor".

Băgarea de seamă şi admiraţia cercetătorilor bisericii aş vrea însă să o îndrumez asupra catapetesmei[2186].

Este de o frumuseţe rară şi, îmi pare, nebănuită, desi în văzul tuturor: o

capod'operă a sculpturii în lemn, poate fără seamăn la noi.

După o tradiţie mereu păstrată, este tâmpla cea veche a bisericii Episcopiei, mutată aci după dărâmare, în 1873. Părintele Dumitrescu, parohul bisericii, care cu multă dragoste şi întemeiată mândrie este azi paznicul acestei minuni, îmi spune că tâmpla ar fi fost sculptată la Veneţia, pentru marele ban Mihai Cantacuzino[2187], şi adusă întreagă în ţară. Când, şi cum, nu se ştie, este aci o mică taină care va fi poate lămurită odată.

În tot cazul, extraordinara ornamentaţiune floral㠄, rodiile[2188] care alcătuiesc motivul de căpetenie, „bestiarul"[2189] care, cu un rar realism al mişcărilor, înfăţişează pasări, cerbi, antilope şi, în trei locuri, vulturul bicefal al Bizanţului[2190] şi al Cantacuzinilor, chipurile omeneşti[2191]: un tânăr care doarme, cu mâna sub cap, o Salomee[2192], în portul Domniţelor noastre[2193], încununată cu coroana voevodală[2194] şi privind capul Sfântului loan[2195] adus pe tavă, trădează o artă desăvârşită, dar străină. Iar cei doi balauri care, deasupra catapetesmei, susţin crucea Mântuitorului[2196], sunt atât de extrem-orientali[2197] în înfăţişarea lor încât îţi vine să crezi că sunt datoriţi daltei unui meşter care, fie că a fost în China, fie că a văzut, aduse de vreo corabie, pilde ale artei simbolice şi fioroase a Imperiului de Mijloc[2198]. În sfârşit, îngeraşul bucălat care zâmbeşte într'un medalion al jilţului arhieresc, pare ieşit de-a-dreptul din atelierul lui Tiepolo[2199].

Este foarte cu putinţă ca rândurile de faţă să facă să zâmbească un specialist al artei religioase de la noi; nu le dau decât ca un joc al închipuirii mele, dar aş fi fericit să mi se dea o tălmăcire întemeiată a minunatei catapetesme dela biserica Albă.

Între strada Herăstrăului[2200] şi strada Piaţa Amzei[2201], azi Vasiliu Bolnavu[2202], erau, pe la 1860, şi până în pragul războiului trecut, trei case: mai întâi venea a lui Deşliu,[2203] zisă apoi casa Mănescu[2204] şi, prin moştenire, Grigore Cantacuzino, în timpul căruia se dădeau în casă balurile cele mai frumoase din Bucureşti. În 1875, casa fu închiriată Jockey-Clubului[2205], înfiinţat atunci, iar în 1883 clubul se mută colţ cu strada Franklin, şi casele fură cumpărate de lancu Lahovary[2206].

Alături, veneau casele[2207] lui Grigore Lăcusteanu[2208], moşul meu. Născut în 1812, căsătorit în 1838 cu Mariţa Bâscoveanu, care avea 13 ani, ridică casa la 1840, pe locul de zestre „în faţa Podului Mogoşoaei, alături de casele d-nei cluceresei Deşlioaei, însă în faţa Podului stânjeni $14^1/_2$"[2209].

Iar în fund, se întindea până aproape de Piaţa Mică, cu curte mare, grădină întinsă, şi livadă cu pomi roditori.

Am intrat în casă o singură dată, când zidurile ei începuseră să cadă sub târnăcop. Ieşise de mult din neamul care o ridicase.

Treceai pe sub o poartă înaltă, la stradă, apoi mergeai de-a-lungul zidului, şi intrai în casă pe la spate. O scară dreaptă suia într'o sală mare; pe de lături, două scări coborau la subsol, unde era sufrageria. În fundul sălii, era salonul, cu lumina pe Podul Mogoşoaei, pe delături iatacurile[2210], la capetele salonului, un salonaş, şi

biroul bunicului.

Aci a trăit Lăcusteanu patruzeci de ani, până în 1880, când casa a fost vândută, o viată tihnită şi aşezată, făcând aceleaşi lucruri la aceleaşi ceasuri, an după an...

După ce se scula dimineaţa îi dădea feciorul să se spele în lighean şi ibric de aramă; pentru baie se ducea, odată pe săptămână, la Mitraszevsky[2211]. Îşi lua apoi dulceaţă şi ceaiul, cu care se obişnuise din vremea ruşilor; şi-l făcea singur, în samovar[2212], apoi pleca la Senat[2213], cu birja, căci pe jos nu mergea niciodată. Se întorcea pentru masă, care până la 1870 se lua odată pe zi, la 3; masă mare cu ciorbă, două feluri de mâncare şi rasol, care nu trebuia să lipsească. Mai târziu s'a introdus obiceiul dejunului, pe la 11, şi mesei de seară la 5, $5^{1}/_{2}$.

După masă, copii, chiar cei în vârstă, îi sărutau mâna, şi el îi săruta pe frunte. Apoi se ducea să-şi facă somnul. La 5, mumă-mea venea să-l trezească, intra pe vârful picioarelor, şi îi spunea: „pende ores, para pende lepta" (ceasul cinci fără cinci minute).

Erau singurele cuvinte greceşti pe care le-a ştiut vreodată mumă-mea, dar lui Lăcusteanu îi plăcea să le auză, îi aminteau de tinereţea lui, când era şcolar la dascălul Spirea[2214] şi la călugărul Neofit Duca.

Iar o dulceaţă, iar un ceai, apoi pleca pe la rude şi prieteni, iar în anii din urmă îşi îmbrăca capotul[2215], îşi punea tichia[2216], şi se aşeza în fotoliu cu faţa spre Podul Mogoşoaei; în spatele lui, pe un tripod[2217], bătrânul papagal Lora, care ştia şi el greceşte, iar mai în fund şedea bunica, trăgând cu acul la gherghef[2218].

Dacă era timp frumos, vizitiul punea caii la caleaşcă şi fetele ieşeau la şosea cu guvernanta, iar bunicul şedea la geam, până la asfinţitul soarelui, învârtindu-şi mătăniile[2219]. Şi privea la trecători, sau la vecinii de peste drum, hagiul[2220] cu ciubuc şi anteriu[2221] din colţul Cişmelii Roşii (str. Fântânii)[2222], care şedea la geam cu hagioaica lângă el, uitându-se şi dânşii la bunicul, alături un plăpumar într'o căsuţă pembe[2223], având chiriaşă o roşcovană, amureaza lui Ştefan Bellu[2224], şi lângă dânşii, în casele lui Ştefănescu-Savigny[2225], un consul olandez, cu o fată de toată frumuseţea, care făcea cu ochiul trecătorilor.

Iar după ce se însera, bunicul pleca cu trăsura pe la vecini, la Costică Rahtivanu[2226], sau la Nae Bâscoveanu[2227], cumnatu-său, la Nicu Lahovary[2228] sau la Costică Vălleanu[2229], să joace whist[2230] sau préférence[2231]. Dumineca, veneau prietenii la dânsul, le dădea ceai cu pesmeţi şi, dacă partida se prelungea, un mic supeu[2232], pe la miezul nopţii.

De Paşti şi sărbători mergeau cu toţii la biserica Albă, luând, în Vinerea Mare, şi o sticluţă cu oţet pentru „iaca"[2233] Elena Dedulescu, care, foarte evlavioasă, nu ştie să citească decât în cartea ei de rugăciuni, şi leşina în clipa când „îl scotea pe Domnul Christos".

Iar la Sfântul Constantin şi Elena[2234] plecau cu poştalionul[2235] cu patru cai, cu bagaj şi fân mult la spate, la moşie la Băbăiţa[2236], unde şedeau până la Sfântul

Dumitru[2237]...

Îmi e teamă că rândurile de mai sus să nu fie interesante decât pentru mine. Le dau, totuşi, cum le-am scris, şi pentru cei câţiva care ar vrea să intre, pentru câteva clipe, în ritmul vieţii bunicilor noştri.

După această vizită într'o casă[2238] care nu mai este şi o privire dată casei de alături, care a fost a lui Toma Stelian[2239], rog pe cititor să se înapoieze, cu mine, în Piaţa Palatului.

DELA PALA T PÂNĂ 'N STRADA BANUL UI

După Corpul de Gardă al Palatului, pe locul unde s'a deschis mai târziu str. Imperială[2240] erau, pe la 1870, curtea şi casa banului Grigore Cantacuzino [2241]. Această bătrână casă era legată, printr'un cerdac cu geamlâc, de casa Tarsiţei Filipescu[22 2], cumpărată mai târziu de Cantacuzino la căsătoria fiului său lordache cu fata lui Mavros[2243]. Trecătorii de pe pod puteau să privească în întinsa curte în care Grigore Cantacuzino, mare iubitor de cai, îşi dădea dimineaţa armăsarii la coardă[2244].

Casele au fost dărâmate la 1878, pe locul lor s'a deschis str. Imperială, care dădea în str. Palatului[2245], dispărută şi dânsa, care trecea între grajdurile regale şi biserica Stejarului[2246].

Până să se fi clădit *hotelul Imperial*[2247] şi casa Wappner[2248] de alături, era aci un mare loc viran cu o casă în fund în care era instalat „pensionul" de băieţi Codreanu.

Str. Ştirbey Vodă, care se prelungea, peste Podul Mogoşoaei, cu str. Episcopiei, a fost cuprinsă şi dânsa în aripa de miazănoapte a Palatului. Avea o pantă mare[2249] şi cu greu, şi numai în galop, o urcau tramcarele.

Pe mâna stângă când coborai era, într'o curte cu frumoşi pomi bătrâni, casa Domeniilor Coroanei[2250].

Era o veche casă Filipescu care, în timpul lui Iordache Filipescu,[2251] fusese una din cele mai primitoare şi mai preţuite de străini în treacăt pe la noi. „Cine bătea la poarta casei" scrie D. Caselli [2252]„afla adăpost şi îndestulare[2253]. Săracii primeau zilnic de mâncare. În curtea sa erau pitării, ale căror cuptoare nu se stingeau şi ale căror produse erau împărţite de pomană la cei ce n'aveau. În cămările de jos ale casei din Podul Mogoşoaei adăpostea mulţi bătrâni scăpătaţi".

Până pe la 1870, încă se mai puteau vedea acele încăperi ce alcătuiau o întreagă mahala şi care arătau dărnicia acestui boier, care a murit în vârstă de 90 de ani.

Tatăl lui lordache, baş-boierul Dinu Filipescu[2254], născut pe la 1750, a locuit

şi el în aceste case până la moartea lui, în 1817. Pe vremea aceea, locul caselor era atât de întins încât se întindea din mahalaua Kretzulescu[2255] până în mahalaua Stejarului[2256], mergând dincolo de actuala str. Luterană.

În aceste case a trăit Dinu Filipescu liniştit, şi bucurându-se în pace de marea sa avere, până într'o seară din ianuarie 1810 când nenorocirea îl lovi pe neaşteptate. Era pe vremea ocupării Bucureştilor de ruşi.

„În seara de 17 ianuarie 1810 – scrie Caselli – Dinu Filipescu dăduse un mare bal în cinstea Principelui Bagration[2257], comandantul şef al oştirii de ocupaţie. La acest bal pofti pe toţi generalii ruşi, pe exarhul Gavriil[2258], care ţinea loc de Mitropolit, şi pe boierii cei mari".

„Principele Bagration se scuzase scriind că e răcit şi că doctorii îl opresc să părăsească patul. Ceilalţi generali veniră toţi împreună cu generalul Zass[2259], comandantul oraşului".

„Pe la sfârşitul balului, când oaspeţii erau la masă şi lăutarii trăgeau mai vârtos din viori şi cobze, apărură la uşile sălii ostaşi ruşi cu baioneta la puşcă. Ei ocupară uşile, iar ofiţerul care îi conducea porunci celor din sală să nu iasă".

„Atunci generalul Zass se ridică în picioare şi scoase din tunică un ucaz imperial[2260] pe care-l citi cu glas tare".

„Prin acel ucaz, Dinu Filipescu era surghiunit[2261] în Rusia. I se dădea un răgaz de 48 de ceasuri ca să-şi strângă cele de nevoie".

„Oaspeţii rămăseseră zăpăciţi; dar bătrânul boier, cu sânge rece, zise:

- „Porunca împăratului se va împlini. Fiindcă Măria Sa ne hărăzeşte 48 de ceasuri, să-i mulţumim şi să ne vedem de masă că se răcesc bucatele. Să petrecem cu voie bună, iar mâine vom vedea ce vom face".

„Şi, întorcându-se spre lăutari, le spuse:

- „Aide cioară[2262], trage din vioară, că am mare foc la inimioară..."

„Zaifetul[2263] ţinu până la ziuă".

„A doua zi începură pregătirile de plecare şi a treia zi ieşiră din curtea caselor Filipescului patruzeci de care pline de calabalâc[2264], cu bărbaţi, femei şi copii, stăpâni şi slugi, cam 150 de suflete".

„Însoţite de o sotnie de cazaci[2265], carele porniră spre bariera Podului Mogoşoaei de unde au fost îndreptate spre Rusia, pe un frig uscat şi simţitor, una din acele ierni pe care bucureştenii de azi le-au cam uitat".

„Surghiunul ţinu doi ani, până la încheierea păcii"[2266].

Înainte de a deveni proprietatea Palatului Regal, vechea casă Filipescu adăpostise, între 1867 şi 1870 Ministerul de Interne, cel de Externe şi *Monitorul Oficial*[767].

La colţul străzii Ştirbey Vodă se găsea, pe la 1860, *hotelul Manu*[776s], care fusese deschis în aceste case boiereşti de oberkellnerul dela *Erzherzog Karl* din Viena. Într'o sală mare a hotelului s'a inaugurat, în 1867, o şcoală de tir şi gimnastică[2269], unde a urmat şi mumă-mea[2270], în 1869, când avea 10 ani. Îmi

povestea cum tatăl ei, sosind într-o zi pe neaşteptate şi zărind pe fiică-sa în costum de gimnastică o luă, furios, şi o duse îndată acasă, spunând că fată în pantaloni nu mai văzuse şi nici nu mai vrea să vadă!

În spatele hotelului, unde a fost acum câţiva ani grădina hotelului *Splendid-Parc*[27], era grădina hotelului Manu. Aci se dădu, în onoarea vizitei Pricipelui Napoleon[2272], o serbare cu steaguri, muzici şi iluminaţii, înălţându-se chiar în mijlocul grădinii, pe o pelusă cu margarete, o clădire decorativă „de stil sever", cum scriu ziarele timpului, care adaugă că s'a petrecut de minune.

Lângă hotelul Manu se ridica, tot pe atunci, un han mic, spoit în alb, *hotel Orient,* zis şi hanul lui Simion Armeanul. În locul lui se înalţă azi frumosul imobil al *hotelului Splendid.*

Dacă, urmându-ne drumul, trecem de vechea casă unde este azi farmacia Chihăescu[2273], urmaşă şi dânsa a vechei „spiţerii" Schmettau, de str. Modei, azi Pictorul Grigorescu, şi de un imobil ridicat pe locul prăvăliei lui Knappe, lampagiul, dăm de impunătorul „bloc" al societăţii Mica[2274] care adăposteşte cofetăria Nestor.

Aci era, pe vremuri, casa Enciulescu, alături de un loc viran pe care s'a deschis, în 1879, prima expoziţie a cooperativelor[2275].

Cu un an mai înainte locul fusese închiriat de lorgu Caragiale[2276].

„Apucat de nostalgia culiselor, scrie I. L. Caragiale[2277], întocmise o trupă de nespălaţi şi luase cu chirie[2278] locul viran[2279] de pe Podul Mogoşoaei, în faţa străzii Umbrei, unde s'au clădit mai târziu casele lui lenciulescu. Pune dulgherii să-i facă o scenă, botează localul *Grădina Basarabiei* – era tocmai în toiul retrocedării – şi încep reprezentaţiile".

„Într'o sâmbătă seara, era şi sărbătoare, juca „Adam şi Eva". Grădina era plină, mai ales de ovrei. lorgu directorul, nu avea rol; se plimba de colo până colo printre public ca să se bucure de succes. Localul, cum era aşezat, nu era prea potrivit pentru teatru: cu sgomotul trăsurilor de pe Podul Mogoşoaei, nu putea auzi publicul nimica de pe scenă".

„Era tocmai monologul Satanii. Satana se vedea dând din mâini şi din picioare, se vedea mişcând buzele, dar graiu de loc. Un ovreiu dela locul din urmă, lângă zidul care da în pod, îl vede trecând pe directorul şi-l chiamă:

„Domnule Director! Domnule Iorgu! iu n'avuz nimica; dracul ala vorbeşte prea încet.

- Strigă-i să vorbească mai tare, zice directorul şi pleacă.
- Mai tare, mai tare! strigă ovreiul.

De geaba... iar:

- Domnule director!
- Ce pofteşti iar, nene?
- Nu m'avude.
- Apoi dacă nu te-avude dracul pe dumneata cum vrei să-l avuzi dumneata pe el"?

A rămas ovreiul deocamdată ameţit de logica zdrobitoare a directorului, dar pe urmă s'a desmeticit şi nu s'a lăsat:

„Domnule lorgu!...

- Iar?

- Apoi nu mi-a plitit el să m'avuză: iu am plătit să-l avuz pe el!"

Văzând lorgu că n'o scoate la căpătâiu cu ovreiul, îi zice:

„Lasă nene; nu vezi ce sgomot e afară? mai aibi şi dumneata răbdare până la Sfântul Dumitru, până ne-om muta de aici!"[2280]

„Era pe la Sântămărie..."

În curtea casei în care se află azi librăria Pavel Suru[2281] sau, poate, pe locul viran de alături, era pe la începutul veacului casa generalului Fotino[2282] care pentru noi, copii de atunci, înfăţişa o atracţie unică având în curte, suiţi pe un pom înalt şi uscat, doi vulturi, la care priveam cu nespusa dragoste a copilului pentru tot ce este „fiară".

Venea apoi, azi la Nr. 77, casa zisă a Istiotinei, boieroaică foarte sigură, încă pe la anul 1860, de frumuseţea ei, care fusese mare, şi de respectul ce i se datora. Se povestea că, într'o zi, lonescu blănarul, care era „colectivist"[2283] şi locuia în fundul curţii, zărind pe coana Istiotina îşi scoase frumos pălăria şi îi spuse; „Vă salut, Doamnă". – „Cu mine să fii cuviincios să-mi spui sărut mâna cocoană sau să-ţi vezi de drum", îi răspunse boieroaica.

Avea, zice-se, mâna cea mai frumoasă a timpului, care a fost modelată în porţelan colorat şi se mai păstrează şi azi în neamul ei.

În vara anului 1913 sau 1914 se instalase în fundul curţii pe un podiu de scânduri, un cinematograf de vară cyre atrăgea toată „lumea bună" a Capitalei.

După casa Istiotinei, trecând în faţa unei case împodobite cu un cap mare de Minervă de ipsos, Nr. 79, ajungem la fostele case ale lui Jean Caretaşul, în care este azi magazinul lui *Radu*[2284] care se laudă că eftineşte viaţa, ceea ce în zilele noastre este o adevărată binefacere.

La această răspântie de străzi era, în veacul al XVIII-lea, o fântână, zisă Fântână sau Cişmeaua Roşie, poate fiindcă era din cărămidă netencuită. Str. Fântânei[2285] îi mai păstrează până azi amintirea.

Lângă această fântână, de bună seamă pe un loc viran, zidi în 1817 Domniţa Raluca, fiica mult iubită a lui Vodă Caragea, primul teatru pe care l-au avut vreodată Bucureştii. Descrierea teatrului a făcut-o Filimon[2286] în *Ciocoii vechi şi noi,* este foarte cunoscută dar o redau aici pentru cititorii care n'ar avea pe Filimon la îndemână.

„În mahalaua numită în vechime Popa Dârvaş iar acum biserica Albă după Podul Mogoşoaei, faţă în faţă cu casele cele mari ale Deşliului, se afla pe timpii lui Caragea[2287] o piaţă în mijlocul căreia clădise Doamna Ralu[2288] o sală de club[2289] care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de 18 stânjeni[2290], iar lăţimea de 9 şi câteva palme; privit însă din punctul de vedere al stilului şi al altor amănunte arhitectonice, nu prezintă nimic însemnător. Interiorul lui se compunea dintr'o sală de spectacol şi câteva camere situate la dreapta şi la

stânga sălei. Într'una dintr'ânsele se ţinea dulceţi, rachiuri şi băuturi răcoritoare pentru trebuinţa publicului; iar în cea de a doua, şedeau slugile boierilor pe timpul reprezentaţiunei".

„Sala teatrului, propriu zisă, avea trei rânduri de logi tapetate cu postav roşu şi împodobite cu perdele de chembrică[2291] cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roşie pe care şedea Domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu laviţe[2292] căptuşite tot cu postav roşu".

„Scena se deosebea de restul sălii printr'o cortină pe care era desemnat Apollon[2293] ţinând o liră[2294] pe genunchi. Într'un spaţiu mic[2295] ce despărţea scena de public erau o mulţime de scaune şi pupitre destinate pentru muzicanţii ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminaţia era într'adevăr curioasă căci, în loc de lampadar[2296] şi lampe, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seu, puse în sfeşnice de tinichea, spânzurate în jurul sălii".

„Preţul intrării era regulat în modul acesta: lojile de mijloc se plăteau câte un galben şi erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor şi a altor persoane de distincţiune; lojile de jos şi cele de al treilea rând se plăteau cu 10 lei şi erau comune petru toţi cei ce voiau a le închiria; iar parterul se plătea câte 3 lei de fiecare persoană.

„Între acte" – scrie C. Ollănescu[2297] – „doi ţigani îmbrăcaţi în roşu luau mucul lumânărilor. Când venea Vodă la teatru, lumânările erau de ceară. Afişurile erau în limba grecească şi ieşeau din tipografia dela Cişmeaua lui Mavrogheni[2298] a stolnicului Clinceanu[2299]".

„După obiceiu, sosirea Domnitorului în sală era vestită de către *Selam-Ceauşul*[2300] curţii. Publicul trebuia să se scoale în picioare şi să strige de trei ori: Trăiască Măria Sa".

Domniţa Ralu, prin legăturile ce avea la Viena îndemnă pe un anume Gherghy, directorul unei trupe melodramatice, să vie să joace în Bucureşti. Acesta şi sosi în august 1818, cu o trupă cu care să poată da tragedii, drame, comedii şi chiar opere.

Repertoriul se compunea din cele mai alese producţiuni dramatice şi opere muzicale italiene şi germane, dramele *Saul, Ida, Pia de Tolomei*[2301]*, Briganzii, Faust* şi operele *La Gazza ladra, Cenerentola, Moise în Egipt* de Rossini[2302], *Flautul Fermecat* şi *Idomeneu* de Mozart[2303].

Pe când juca trupa vieneză, vântul Eteriei[2304] începuse să sufle în ţară, şi fruntaşii şi apostolii mişcării, în nădejdea că o acţiune dramatică poate înrâuri asupra sentimentelor mulţimii, înfiinţaseră în sala dela Cişmeaua Roşie un teatru grecesc care juca, alternând, cu trupa lui Gherghy.

Actorii erau tinerii elevi dela şcoala grecească dela Măgureanu, Aristias, Gazi, Şomachis, Gheorghe Maşu şi Alexandru Fornaraş, iar repertoriul era, bineînţeles, adânc patriotic, *Moartea fiilor lui Brutus, Mânia lui Achile,* obişnuite.

Atunci românii care învăţau la şcoala românească[2305], geloşi de străinii care

izbutiseră să aibă un teatru la noi, hotărîră să nu se lase mai jos şi putură în scurtă vreme să joace *Hecuba*[2306] pe româneşte cu Eliade[2307], zice-se, în rolul titular.

Aceasta se întâmplă în 1820.

Dar piesa, slab jucată, nu avu succes, în curând pârjolul Zaverei era să se întinză asupra Bucureştilor, şi astfel graiul românesc încetă de a mai răsuna pe scenă, pentru foarte mult timp.

Urmele teatrului *Domniţei Ralu* se mai vedeau încă, zicese, pe la 1825. La 1840 au fost mistuite, scrie colonelul Popescu Lumină, în zidurile lui Jean Caretaşu, care la 1860 îşi făcea, astfel reclama: François, Jean, Carrossier, Rue Mogochoa (Schismea rouge) No. 65.

După str. Fântânei este azi un loc viran în fundul căruia o clădire albă adăposteşte o sală de licitaţii în care sunt expuse lucruri ce se vând la mezat duminecă dimineaţa. Alături, într'un imobil cu două caturi, Librăria Italiană, mult cercetată pentru toate produsele artelor minore italiene pe care le vinde, apoi „blocul" *Asigurarea Românească,* unde pe vremuri era casa lui Ştefănescu Savigny[2308] care găzduia la etaj pensionul lui Madame Vaillant[2309].

Mai trecem, la Nr. 101 de un imobil mare înălţat pe locul fostei case Perticari şi dăm de str. Banului[2310], numită astfel după beizadea Costache Ghica, mare ban, care îşi avea casele acolo. Dincolo de str. Banului, în fundul unei curţi înconjurate cu liliac, se înalţă Palatul Ştirbey.[2311]

PALATUL ŞTIRBEY

Pe la începutul veacului trecut era aci o casă veche pe un loc nespus de mare, care se întindea pe tot spaţiul cuprins între Podul Mogoşoaei şi actualele străzi a Banului, General Budişteanu[2312] fostă Manea Brutarul şi Calea Griviţei.

În aceste case, reparate odată pe la 1820 şi încă-odată cu 20 de ani mai târziu, şi care nu s'au mai schimbat de atunci, trăieşte, de peste un veac şi jumătate, acelaşi neam, pildă rară de statornicie.

Povestea acestei case n'o pot înfăţişa aci decât în câteva schiţe scurte, în felul ilustraţiunilor de basme, sau ca acele cadre, cu legenda sub ele, pe care francezii le numesc „images d'Epinal".

1824. În Bucureştii anterielor şi giubelelor[2313] se întorc, dela Paris, în frac cu bumbi de alamă, patru feciori de boieri, patru prieteni. Îi chiamă lancu Filipescu[2314], lancu Vlădoianu[2315], Barbu Ştirbey[2316] şi Gheorghe Bibescu[2317].

Sunt cei dintâi patru licenţiaţi în drept pe care ni-i dă Parisul, şi doi dintr'înşii

o să ajungă Domni ai Ţării Româneşti. Ca într'un basm oriental: „Veneau odată patru tineri dela Bagdad”...

1843. Au trecut aproape 20 de ani, Gheorghe Bibescu e Domnitor, iar fratesău mai mare „nenea Barbu”, este mare ban. S'a căsătorit de mult, are 14 copii, şi în casele sale din Podul Mogoşoaei dă cele mai frumoase baluri din Bucureşti.

Amintirea unuia, poate cel pe care l-a dat la 22 iunie 1843 pentru Prinţul Albert al Prusiei, ne este păstrată într'o gravură de Doussault[2318]. Totul este occidental în salonul cel mare, mobilier, luminăţie, pendula deasupra căminului, toaletele doamnelor şi fracurile domnilor, numai câţiva boieri bătrâni îngiubeniţi şi un arnăut în fustanelă şi turban mai amintesc de Orientul apropiat.

Poate că tocmai la acest bal s'a întâmplat, unei bătrâne boieroaice, jalnica întâmplare care se mai povesteşte în neamul ei până în zilele noastre:

Coana Algioaica, soacra Colonelului Engel[2319], se îmbrăcase în seara aceea, precum obişnuia, în portul boieroaicelor oltence, cu barej[2320] şi rochie închisă până la gât şi pornise la bal. Engel, care primea mosafirii la scară, cum o zări astfel îmbrăcată, se răsti vizitiului: Trage înainte! Trăsura porni iarăşi, se opri în fundul curţii şi sărmana Algioaică, tot cu nădejdea că se va îndupleca cineva s'o cheme, stătu în caretă toată noaptea, până dimineaţa, plângând, privind luminile la geamuri şi ascultând cum se înjură vizitii.

1853. Au mai trecut vreo zece ani. Barbu Ştirbey este Domnitorul Ţării. În Palat[2321] se trăieşte o viaţă simplă, patriarhală. Copii nu-şi văd părintele decât dumineca, după slujbă. Îi sărută mâna şi îi spun „Măria Ta”.

De prin anii aceea, încă o poveste: s'ar putea numi „Vodă, plăcintarul şi cârpacii”.

La colţul Curţii Domneşti cu str. Banului erau două dughene, pe care Vodă Ştirbey vroia cu dinadinsul să le cumpere, căci îi luau vederea şi îi stricau toată înfăţişarea Palatului. Una era a unui cârpaciu[2322] care, când veni omul lui Vodă să-i facă propunerea s'o vânză, se învoi, cerând însă drept despăgubire moşia şi palatul dela Buftea[2323]. Pe acesta, Vodă porunci să-l dea în brânci afară.

Dugheana de alături era a unui plăcintar grec, Gheorghe Volonassis, pe româneşte Bolonaş. Când i se puse şi lui întrebarea, grecul, deştept, răspunse că se simte prea fericit să poată face Măriei Sale o plăcere cât de mică şi rugă să primească căscioara în dar.

Vodă primi, dar îi dădu în schimb o casă mare, pe str. Herestrăului, lângă biserica Albă. Bolonaş o stăpâni liniştit până în 1880, când muri împuşcat în stradă de vreun duşman, şi lăsă urmaşilor săi o doniţă[2324] plină cu galbeni de aur.

În toamna anului 1853 ruşii, intrând în ţară, Vodă Ştirbey pleacă la Viena şi Palatul devine reşedinţa comandantului şef al armatei de ocupaţie, care petrece toată iarna în Bucureşti.

În primăvara 1854, pentru nespusa bucurie a ofiţerilor ruşi, soseşte în Bucureşti Rose Pompon, regina cancanului[2325] de la Mabille şi Ranelagh, din echipa celebrelor Mogador, Clara Fontaine şi Maria la Polkeuse. Rose Pompon cunoscută pentru excentricităţile ei, pentru căsătoria ei clandestină cu beizadea

lancu, fiul Domnitorului Grigore Ghica al Moldovei, Rose Pompon care făcuse de trei ori ocolul pământului, care îşi înşira brăţările dela mână până la cot, şi care venise la Bucureşti să deschiză un magazin de parfumerie sau să treacă de-a-dreptul în Rusia, nu ştia foarte bine nici ea.

Singurul om însă care-i putea acorda pasportul pentru Rusia era Feldmareşalul, om rece şi neînduplecat. Cu toate sfaturile ofiţerilor ruşi, Rose se hotărî să-i ceară audienţă. După o zi de aşteptare, minune, audienţa e acordată. Rose se îmbracă într'o rochie de mătase cenuşie cu garnituri rose, şi pleacă la Palatul Ştirbey. Aşteaptă mult într'o antecameră plină de ofiţeri sgomotoşi. Deodată se face o tăcere mormântală: vine feldmareşalul. Are 78 de ani, părul alb ca zăpada, şi o distincţie impunătoare. Întră în bibliotecă, şi Rose mai aşteaptă două ore.

În sfârşit e primită, şi se desfăşoară o scenă de Musset sau de Comedie dell'arte. După ce vorbesc îndelung de toate, de Paris şi de Petersburg, Feldmareşalul vrea s'o vază pe Rose dansând, dânsa începe să fredoneze, face un pas, doi, îşi ridică uşor fustele, dansul se înteţeşte, se scoală şi mareşalul, încearcă câţiva paşi nesiguri, apoi mai repede, din ce în ce mai repede, se lasă pe vine, saltă în aer, şi se încinge un dans nemaipomenit ş, nebun, ceva între căzăceasca şi cancan, care la sfârşit îi aruncă pe dansatori, istoviţi, unul în braţele altuia...

Un mic supeu în doi e servit în bibliotecă. Târziu, în spre zi, Rose Pompon părăseşte Palatul, printr'o scară ascunsă. Sub scară în grădină creşte un liliac, tocmai în floare. Mareşalul îi încarcă braţele cu ramurile parfumate.

După mulţi ani, la Paris, Rose Pompon, deschizând o carte, găseşte într'ânsa o floare uscată de liliac şi o panglicuţă pe care sta scris: „fleur de lilas, cueillie le 21 avril dans le jardin du Palais Ştirbey, occupe par le Marechal P. Grand jour de bonheur".

Azi, un liliac mare mai înfloreşte în mai în grădina Palatului. Cine ştie, este poate acelaşi de la care a rupt mareşalul câteva fire, acum 90 de ani.

Ruşii părăsiră Bucureştiul în iulie 1854, în august intrară turcii, în septembrie austriacii[2326]. În octombrie se înapoiă şi Vodă Ştirbey.

Un tablou păstrat la castelul dela Voila[2327] înfăţişează vizita pe care o făcu lui Vodă Mareşalul Coronini[2328] cu tot ştabul[2329] lui. O companie de infanterie austriacă închină drapelul înaintea Domnitorului, înconjurat de miniştrii săi şi de Mitropolitul T ării[2330], pe când fetele sale,[2331] Elena Larisch, Alina Ştirbey, Fenaretha Ghika-Deleni şi Elisa Plagino privesc de pe pragul uşii. În faţa Corpului de Gardă e aliniată o companie românească, cu steag şi muzică, dinaintea ei Doamna Safta, în caretă de gală[2332] cu şase cai, cu arnăutul la spate, priveşte ceremonia. Un pluton de lăncieri tocmai intră în curtea Palatului, în cap cu Comandantul oştire, iar o familie de ţărani la stânga, de burghezi la dreapta, şi-au adus şi copiii, să vază şi ei. Actorii acestei scene au pierit de mult cu toţii, dar decorul a rămas, nemişcat.

Palatul se arată azi ca în 1854, numai corpul de gardă a fost ceva modificat, acum câţiva ani, când o parte din clădire a fost expropriată pentru lărgirea Căii

Victoriei. Iar careta de gală se mai poate vedea şi azi, lângă alte trăsuri frumoase, într'un şopron, la Buftea. În căptuşeala ei, roasă de timp, am găsit ziare vieneze, îngălbenite, dela 1840.

Mai trecură doi ani după vizita mareşalului austriac şi, împlinindu-şi sorocul[2333], Vodă Ştirbey îşi părăsi Scaunul. Dar gândul de a-şi sluji Ţara nu-l părăsi niciodată.

În 1866, fostul Domnitor se înfăţişă lui Carol I, urmat fiind de toţi băieţii lui[2334], şi îi prezentă cu simplele cuvinte: „De fideles serviteurs de Votre Altesse".

Curând după aceea, în 1869, îşi dădu sufletul, departe de ţară, la Nisa[2335]. Şi fiindcă în viaţă, ca şi în teatrul lui Shakespeare[2336], tragicul şi comicul sunt îmbinate, vreau să sfârşesc aceste scurte însemnări cu încă o „poveste de familie": la ieşirea din indiviziune[2337], al şaselea copil, Feneretha, nemulţumită, se vede, de împărţirea făcută, plăti partea sa fratelui ei Alexandru[2338] în băncuţe de 50 de bani şi, fiindcă erau mai multe sute de mii de lei, trebuiră şi mai multe căruţe. Istoria nu spune cât a ţinut numărătoarea.

Pe când scriu aceste rânduri s'au împlinit, zi cu zi, o sută de ani de când Prinţul Albert era oaspetele lui Barbu Ştirbey şi poate, de când biata Coana Algioaica plângea afară.

Cu gravura lui Doussault în mână am intrat în salonul cel mare al Palatului. Nimic nu s'a schimbat de atunci. Aceleaşi ornamente îşi desfăşoară volutele[2339] deasupra uşilor, tavanul se îmbină cu pereţii cu acelaşi chenar, căminul e cel de atunci, şi înaltele sfeşnice de pe dânsul, şi grelele policandre de bronz aurit, animate de lanţurile lor, şi frumosul parchet, în pătrate mari din lemne felurite.

Am stat câteva clipe singur în sală. Soarele care apunea arunca stropi de aur prin ferestrele înalte, şi în colbul ce se juca în razele lui îmi părea că se ridicau încet, încet, nălucile unei lumi de mult sfârşite.

ULTIMII PAŞI

Opresc aci cronicul Podului Mogoşoaei. Cartea[2340] a ajuns mare, şi mă tem că oboseala ameninţă pe cititor, îmi dau seama de monotonia izvorîtă din aceleaşi repetiri: „S'a zidit aci o casă, au trăit într'însa oameni care erau aşa, şi alţii aşa, au murit, casa s'a prăpădit, azi de abia îi mai cunoşti locul..." Mai am în sertare, cu privire la casele ce ne mai rămân de văzut până în Piaţa Victoriei, fişe cu amintiri, tradiţii verbale, şi câteva documente. Poate, le voiu publica odată, poate nu. Totul atârnă de timp, de împrejurări, şi de cititori. Deocamdată, mă mărginesc la un foarte scurt pomelnic, azi aproape fără rost dar care va mulţumi, cine ştie, pe vreun cercetător de mâine care va găsi cartea aceasta într'un raft prăfuit, la vreun

anticar. Ce n'aşi fi dat şi eu să găsesc o catagrafie credincioasă a Podului Mogoşoaei de acum 80 de ani!

Un cuvânt încă: această parte a Podului Mogoşoaei în spre sfârşitul lui se deosebeşte, încă, destul de puternic de secţiunile mai vechi cercetate până acum.

Într'adevăr, dat fiind că înaintarea spre nord a caselor de comerţ a fost foarte târzie, că societăţile de construcţii n'au început decât deunăzi cumpărarea vechilor locuri de altădată şi ridicarea imobilelor de raport[2341], în sfârşit, dată fiind trăinicia câtorva bătrâne aşezări boiereşti, mai putem găsi pe această porţiune a străzii, laolaltă, trei tipuri de case foarte deosebite unul de altul, şi anume:

a) Vechea casă boierească, cu sau fără etaj, cu curte, grădină şi dependinţe în fundul curţii. Casa unei singure familii.

b) Casa, pentru două-trei familii, ridicată, după războiul dela 77, când locurile începuseră să se scumpească, cu faţada la stradă, cu o mică curte interioară. Au în genere un etaj cu balcon, şi poarta boltită.

c) Marele imobil zis „bloc", pentru locatari nenumăraţi.

Este dela sine înţeles că această înfăţişare a Podului Mogoşoaei este cu totul trecătoare şi că, la sfârşitul acestui război, dacă condiţiunile economice normale revin, locurile virane vor fi de îndată acoperite cu imobile noi şi toate vechile case, atât de neeconomice, vor fi de îndată înlocuite[2342]. Dealtminteri, tragica faţadă a celor care mai sunt astăzi în picioare, de pe acum osândite exproprierii, dărăpănate, cu geamurile sparte, ornamentele de ipsos căzute, giurgiuvelele uşilor şi ferestrelor putrezite, arată îndestul că e vorba de făpturi care-şi trag sufletul.

De aceea, câteva din priveliştile fixate aci nu au decât valoarea unui inventar înainte de deces.

Acum, să ne urmăm drumul spre Capul Podului.

Trecem de casele locuite azi de d-l George M. Cantacuzino[2343], arhitectul căruia niciuna din înfăţişările artei nu-i rămâne străină, şi unul din vajnicii luptători pentru un Bucureşti mai frumos şi mai rânduit, şi ajungem în calea Griviţei, fostă strada Târgovişteі.

Pe locul, azi expropriat, unde este staţia de taximetre şi chioşcul de ziare se ridica, pe la 1870, o casă galbenă, dărăpănată. Sus şedea un tutungiu, lângă o cârciumă unde mergeau vecini să schimbe pataca[2344] de cinci lei, căci şi aceasta se schimba deseori cu greutate, iar o hârtie de o mie nu se schimba, în tot oraşul, decât la băcănia lui Colţescu, şi la Banca Naţională.

La etaj şedea un moşier, Pandele Eliade, căsătorit cu o călugăriţă frumoasă pe care o răpise dela mănăstire.

Mulţi ani după moartea soţului ei, văduva îşi povestea durerea, la cine vrea să asculte, adăugând:

„Plângeam, plângeam pe bietul Pandele
Şi ochii îmi erau tot limpezi şi frumoşi".

După calea Griviţei întâlnim:

Ministerul de Finanţe, fostă casa lui Romanit,[2345] prietenul lui Vodă Grigore Ghica. Ceasornicul clădirei, luat acum doi ani pentru reparare, nu s'a mai înapoiat niciodată, şi locul unde a fost priveşte acum la stradă ca un ochiu chior.

Alături, casa Monteoru[2346], fostă a lui Neculescu zis „maître de grâces". Aci a fost prima Legaţiune polonă, după războiul celălalt.

Casa Moruzi[2347] a „Kneazului", fostă casă Cantacuzinească şi, până ieri. Muzeul Oraşului. O palisadă o înconjoară, reparaţie sau dărâmare. De ar fi aşa ar fi păcat. Aşa a fost.

Vechea bibliotecă a Academiei, fostă casa Belu[2348]. Biblioteca[2349] nouă este în fund, într'o clădire cubistă potrivită scopului[2350].

Academia Română, fosta casa Stănuţă Cesianu, fostă Slătineanu.

Trecând apoi pe str. Barbu Catargi, fostă Sfinţii Voevozi, şi de două case cu câte un cat întâlnim, tras dela stradă după noua aliniere, un gard, înalt, cătrănit, printre scândurile căruia se zăreşte o grădină sălbăticită, cu castani de toată frumuseţea.

Vine apoi Ministerul Economiei Naţionale, fosta casa Gună Vernescu[2351] fostă Lenş[2352], cu noua şi impunătoarea clădire a Ministerului[2353] în fundul grădinei. Urmează apoi:

Str. General Manu (fostă Verde)[2354].

Un mare imobil nou, cu cinci etaje, pe locul fostei case Racoviţă. Acest Racoviţă, care era micuţ, îşi făcuse capul lui Napoleon al IlI-lea şi umbla călare cu joben, jachetă şi pantaloni de nanking[2355], purta numele de Cavaler Gândac. Casa lui a fost ultima din Bucureşti unde se mai fuma ciubucul[2356]; vechea „Preşedinţie"[2357], palatul lui Gogu Cantacuzino[2358], ridicat în 1900 pe locul fostelor case ale Mamalâei sau Păduroaiei Cantacuzino şi vechii case a Nababului[2359]; un imobil mare cu cinci etaje.

Str. Frumoasă, numită astfel fiindcă, la casa Nababului cea veche, s'au văzut cele dintâi ferestre cu geamuri[2360] dintr'o bucată.

Nr. 145: un loc viran, unde era pe la 1875 casa Weissa[2361], marele bogătaş moldovean. Azi, se mai văd câteva urme de ziduri, printre care cresc macii şi păpădia.

Nr. 147: un mic „hotel particulier"[2362], cum spunea Claymoor, în care a locuit, mulţi ani, iubita unui fost preşedinte de Consiliu.

Nr. 149, o casă boierească cu un etaj, şi curte; apoi, la colţul străzii Sevastopol frumoasa casă Costică C. Cesianu,[2363] fostă Filipescu, având în faţă o grădină mare, stufoasă, rămasă singură de felul ei pe Podul Mogoşoaei. În cartea lui Frederic Damé se poate vedea o fotografie a casei Filipescu înainte de modernizarea ei: par'că e o casă de ţară, acoperită cu şindrilă, o ulucă părăginită închizând curtea, un felinar strâmb la poartă.

Dăm de str. Sevastopol. În amintirile sale. D-rul Severeanu scrie că în 1855, când cu războiul Crimeei, oamenii vorbind de greutăţile ce întâmpinau armatele aliate în Crimeia[2364], din cauza noroiului provocat de nesfârşitele ploi, au dat în glumă uliţei desfundate, care da în str. Buzeşti, numele de Sevastopol, care mai târziu, a şi fost recunoscut de Primărie ca nume oficial.

Urmează casa Cerchez[2365] construită de arhitectul Grigore Cerchez în 1900, în stil gotic-flamand. Aci a fost sărbătorită, în 1914, nunta singurului său fiu. În salonul cel mare, care da pe Calea Victoriei, s'au adus deodată servite gata, 12 mese pentru 12 persoane fiecare, şi Cristache Ciolac[2366] a cântat până pe la 8 dimineaţa, când a plecat cu nuntaşii la Herestrău.

Mirele a murit la Iaşi, în 1918 şi, azi, salonul în care s'a făcut nunta este împărţit în camere mobilate, care se închiriază cu luna.

După casa Cerchez, la Nr. 157, se mai poate vedea o încântătoare curte veche cu un rând de case mărunte, şi cu o boltă de viţă. La câţiva metri de vuietul străzii te simţi aci atât de departe, în timp şi în spaţiu.

Urmează o casă cu balcon la stradă, apoi vechea casă a lui Dumitru Polizu-Micşuneşti,[2367] cu faţada ascunsă ,sub o perdea de scânduri, şi ajungem la frumoasa casă pe care arhitectul G.M. Cantacuzino a făcut-o, după războiul celălalt, pentru d-na Marie-Angele Massart, născută Polizu. Casa a fost a M.S. Regina Elisabeta a Greciei, iar azi este sediul Clubului Marei Industrii[2368]. În spatele casei, pe un loc de peste două pogoane, se găseşte cel mai vechiu cimitir evreiesc[2369] din Bucureşti. Până în anii trecuţi, la balurile date de Club, perechile doritoare de umbră şi linişte se îndreptau, încet, din grădina Clubului în spre vechiul cimitir şi nu se întorceau, adesea, decât într'un târziu. Câte n'o fi auzit bieţii morţi, dacă mai aud.

După casele cu Nr. 165-167, micuţe şi cu o curte micuţă ca ele, dăm de extraordinarul 169, strălucită pildă de chipul de cum *nu* trebue să se construiască. Am fericirea să dau o fotografie. Apoi, numerile 171, 173, un tablou de provincie îndepărtată, două case surori dărăpănate, una la dreapta, alta la stânga, în fund, în clipa când treceam, sub nişte minunaţi copaci bătrâni, la o fântână, un rândaş spăla o cabrioletă, şi găini ciuguleau iarba printre pietre; alături o bodegă, şi „Palatul Funcţionarilor Publici”.[2370]

Cu dânsul se sfârşeşte Podul Mogoşoaei pe mâna stângă, iar pe mâna dreaptă, plecând dela str. Vasiliu Bolnavu la care ne-am oprit adineaori, mai întâlnim:

Un imobil mare, alb, pe locul vechei case Formachi.

Altul mai mic cu cinci etaje,

O casă boierească la Nr. 128 A,

O casă cu două etaje, cărămidă aparentă,

O căsuţă veche, unde e vechea farmacie „La Ochiul lui Dumnezeu”,

Str. Amzei[2371], fostă Biserica Amzei, fostă Lascar Catargiu.

O casă veche, cu „bodega” având intrarea în colţ, zisă la *Radu*[Ti7]\ Casa este

vechea casă a lui losefake Nieculescu, unde a locuit ca chiriaş Lascar Catargiu[2373]. Iar bodega a luat locul vechei băcănii a lui Căciulescu[2374], unde se cinsteau funcţionarii de la Finanţe.

Urmează patru case mai vechi, la stradă, apoi marele palat al C.A.M.-ului[2375], ridicat pe locul caselor lui Niculescu Dorobanţu[2376], în care a fost mai târziu Liceul Sf. Gheorghe.[2377] Aci au dăscălit Odobescu[2378], Delavrancea[2379], Caragiale, Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu[2380] şi Spiru Haret[2381].

Urmându-ne drumul şi trecând de căscioara în care îşi vinde domnul Candrea antichităţile, întâlnim:

O casă albă, pe frontonul căreia stă scris A.D. 1865, e fosta casă Alexandrescu Cafegi-başa;

Apoi două case mici, vechi, la stradă şi

Str. Victor Emanuel fostă Cosma[2382].

La celălalt colţ al străzii, Legaţiunea Germaniei[2383]. Cu modificările aduse succesiv, sunt încă vechile ziduri ale lui Câtă Neculescu[2384], cel mai original dintre toţi Neculeştii pomeniţi până aci. Ştia calendarul pe dinafară, Sfinţii zilei şi Liturghia Sfinţilor, cânta în strană ca un ţârcovnic[2385] şi pe de altă parte ştia să mâie caii de-a-călare ca un surugiu[2386]...

După Legaţiunea germană, dăm de Institutul de Fete Moteanu[2387], într'un imobil nou, şi în sfârşit de o mare şi veche casă boierească, cu curte şi grădină întinsă care adăposteşte, pentru cât timp?, fabrica de mobile Lugoj[2388].

Este aci una din cele mai vechi case de pe Podul Mogoşoaei. În 1784 un Marcu Ovreiul vinde o casă, care era aci, fiicei sale Marga, pe 90 de taleri; în 1810 Marga o vinde lui Dumitrache Filipescu[2389] pe 13.000 de lei; în 1811 o cumpără Scarlat Isvoranu[2390], iar în 1834 e stăpânită de Zoiţa Văcărescu Veneţiana[2391], văduva lui Barbu Văcărescu. Apoi, casa trece în mâinile lui Anastase Ghika[2392] care o vinde lui Ştefan Catargiu[2393] în 1838. Aci a trăit Barbu Catargiu[2394] până la moartea lui năprasnică[2395], întâmplată în 1861. Povestea întreagă a acestei case ar cere o carte cât cea de faţă. Poate că se va învrednici cineva să o scrie, eu trebue să mă mărginesc la o fotografie.

Am ajuns la Sfântul Niculae Tabacu[2396]. După tradiţiune, biserica a fost ridicată mai întâi, de lemn, de un mocan anume Niculai care-şi păştea oile prin aceste locuri şi care, murindu-i oile, s'a apucat de tăbăcărie.

Mai probabil este, însă, că biserica a fost clădită, sau poate numai reparată, pe la 1710, de un oarecare Dima Tabacul (tăbăcarul), care-i va fi pus hramul Sfântului Niculae. Un oarecare Popa Cosma, de la care şi-a luat şi mahalaua numele, îl va fi ajutat sau va fi fost unul din primii slujitori ai bisericii, vorba este că mult timp lăcaşul a fost cunoscut sub numele de Biserica Popa Cosma.

Se poate ca, pe timpuri, biserica să fi fost cunoscută pentru străşnicia afuriseniilor[2397] făcute în faţa altarului ei, căci iată ce scrie Ion Ghica[2398]:

„Când tânărul Manolache Băleanu[2399] a fost adus la Curte, Vodă Suţu[2400] i-a lăsat barbă şi i-a dat de nevastă pe fiică-sa, Domniţa Catinca[2401], înzestrând-o cu moşia oraşului Târgovişţea".

y y o y

„Vezi, atunci s'au sculat târgoveştenii, mic cu mare, şi au venit la divan la Bucureşti[2402], cu rogojini aprinse în cap şi cu jalba în proţap, s'au dus la biserică la Sf. Niculae cel sărac din str. Victoriei şi, după Liturghie ieşind în curtea bisericii, toţi cu făclii de ceară galbenă aprinse, le stingea într'un butoiu cu smoală aprinsă strigând:

„Afurisit să fie vornicul... şi aşa să se topească casa lui[2403]!"

„Se zice că ţi se făcea părul măciucă. Vornicul pe care îl afuriseau era boierul român care iscălise darea moşiei".

„N'a trecut un an şi Domniţa, nevasta Băleanului, murea din facere. Vodă, tatăl ei, murea otrăvit de ai lui şi, mai târziu, casa boierului care a iscălit, în adevăr că s'a stins".

„De atunci a ieşit vorba *Gură de Târgoviste'"*[2404].

Între Sfântul Niculae Tabacu şi str. Benito Mussolini (fostă Romană)[2405] e azi o vraişte: două întinse locuri virane, mari cât o moşie, pe care cresc cartofi şi pătlăgele roşii şi unde soldaţi fac azi mânuirile de armă. Pe cel dintâi, se ridica odinioară casa Aristide Pascal[2406], fostă Golescu, pe cel de al doilea, casa Slătineanu, fostă Burchi.

După str. Mussolini vine impunătoarea casă Grădişteanu[2407], pe care stă săpată data ultimei restaurări: 1898. Apoi, după o casă cu două etaje şi o curte îngustă, casa Costică Manu[2408], singura, cu Palatul Ştirbey, care a mai rămas, pe dinafară şi pe dinăuntru, cum era acum 80 de ani.

Lângă dânsa, o casă boierească albă, e casa Prinţesei Trubetzkoi[2409], fostă mai târziu a doamnei Nica Căpittanovici[2410], femeia cea mai elegantă din Bucureştii sfârşitului veacului trecut. Frumoasa doamnă avea nu numai cingătoarea „muscalului" asortată cu coloarea rochiei pe care o purta, dar şi căptuşeala trăsurii, pe care punea să o schimbe în fiecare dimineaţă.

Azi casa, care a fost a uneia din femeile cele mai cheltuitoare din Bucureşti, adăposteşte Asistenţa şi Ocrotirile Sociale. Sunt câteodată astfel de jocuri ale soartei.

După str. General Manu, fostă Verde, dăm de casa Costică Disescu[2411], Plagino[2412] în vechime, în care este azi Institutul de Cultură Italiană apoi, în mijlocul unei grădini, *Sfântul Vasile,* biserică fără istorie[2413]. Despre cea veche nu se ştie nimic; cea de azi a fost „zidită din nou", cum spune pisania, în 1847, de către „Căminarul Toma", de bună seamă Toma Baltag.

Mai departe, trecând de o casă boierească fără etaj, întâlnim o a doua casă Ştefănescu-Savigny (Nr. 202), care are în fundul curţii o stranie şi pitorească

căsuţă cu crenele, umbrită de doi pomi înalţi. încă o casă, fostă a Zoiţei Cantacuzino[2414], şi dăm de str. Orlando, fostă Puţul de Piatră.

Între Orlando şi Grigore Alexandrescu sunt:

Farmacia Voitonovici, într'o casă mică, retrasă la aliniere;

Un imobil galben, cu şase etaje, ridicat pe locul casei lui Matei Colgeac[2415];

O casă cu curte, purtând data: 1865;

Lângă o casă cu etaj şi curte un mare bloc în construcţie, pe locul unei foste case Balş;

Liceul Sf. Gheorghe, într'un imobil nou;

O mare palisadă care ascunde un şantier;

Apoi, trecând strada Grigore Alexandrescu vine impunătoarea casă Cantacuzino, casa Ollănescu[2416] pe locul fostei case a lui Grigore Alexandrescu, trei case sortite dărâmării şi, petic de verdeaţă intrând în cenuşiul Pieţii Victoriei, o grădiniţă micuţă, în care câţiva trandafiri şi vreo zece plopi se clatină în adierea vântului ce bate dinspre Şosea, şi dinspre Carpaţi.

Mi s'a sfârşit călătoria de-a-lungul Podului Mogoşoaei, şi trebue să mă despart acum de tovarăşii mei de drum. Căci n'am fost singur. De-a-lungul străzii, amintiri, povestiri de demult s'au prins de mine, cum se prind scoicile de fundul corăbiei. Sub paşii mei, unul câte unul, s'au trezit fantome de ale trecutului, au mers lângă mine, zi după zi, lună după lună. Cu durere îmi iau rămas bun dela dânşii.

Au şi început să fie mai străvezii, mai şterşi. Se îndepărtează încet, căci ştiu acuma că drumul nostru s'a sfârşit. N'am ce face, nu putem opri fantomele, putem doar ,să le plângem plecarea, şi să le iubim. închid cartea cu un gând închinat vouă, năluci scumpe, voievozi şi cărturari, boieri mari şi actori, domniţe şi dansatoare şi ţie, cumintele meu bunic care, la amurgul unei vieţi cinstite, îţi învârteai mătăniile, lângă papagalul tău, privind spre Podul Mogoşoaei; ţie, logofete Serafim, cu grozava-ţi poftă de mâncare; ţie, micuţă Rose, care mai miroşi poate, în negură unde eşti, un fir de liliac de mult ofilit, şi ţie, sărmane Ţokrat care nu dormeai niciodată şi care, poate, ţi-ai găsit în sfârşit somnul.

Iar dacă am fost, din greşeală, tălmaci necredincios al vorbelor sau al fptelor voastre, vă rog să mă iertaţi. Căci aşi dori ca această carte să fie, nu o jignire adusă trecutului, ci doar o mărturie de nădejde în viitor.

CRONOLOGIA

Stăpânitorilor Tării Româneşti în veacul al XIX-lea (după A. Sacerdoţeanu)

Mihail Suţu - 28 Iunie – 30 Iunie 1848
Constantin Ipsilanti - 30 Iunie – 28 Iulie 1848
Ocupaţia rusească
Ion Gheorghe Caragea Alexandru Suţu
Ocupaţia turcească
Grigore Ghica
Ocupaţia rusească
Alexandru Dimitrie Ghika
Gheorghe Bibescu
Guvern provizoriu
Căimăcămia
Guvern provizoriu Locotenenţa Domnească (I.E. Rădulescu, N. Golescu, C. Tell)
Căimăcămia lui Constantin Cantacuzino - 28 Iulie 13 Septemvrie 1848
Barbu Ştirbey - Septemvrie 1854 – Iunie 1849
- Iunie 1849 – Octomvrie 1853
Septemvrie 1854 – Iunie 1856
Ocupaţia rusească - Octomvrie 1853 – Iulie 1854
Ocupaţia turcească - Iulie – August 1854
Ocupaţia austriacă - August 1854 – Martie 1856
Căimăcămia lui Alexandru Ghika
Căimăcămia de trei (E. Băleanu, I. Mânu şi I. Filipescu) Alexandru Ioan Cuza - Iulie 1856 – Octomvrie 1858
Locotenenţa Domnească (N. Golescu, L. Catargiu, N. Haralambie) - Octomvrie 1858 – Ianuarie 1859
Carol I - 24 Ianuarie 1859 – 11 Februarie 1866
- 1801-1802
- 1802-1806
- 1806-1812
- 1812-1818
- 1818-1821
- Mai 1821 – Iunie 1822
- Iulie 1822 – Mai 1828
- Mai 1828 – Aprilie 1834
- Aprilie 1834 – Octomvrie 1842
- Ianuarie 1843 – Iunie 1848
- 14 Iunie 1848 -28 Iunie 1848

- 11 Februarie 1866 – 8 Aprilie 1866
- 8 Aprilie 1866 – 27 Septemvrie 1914

GLOSAR

al câtorva cuvinte vechi întrebuinţate în „Podul Mogoşoaei” şi al căror înţeles ar putea să scape cititorului (după Dicţionarul Istoric al Domnului O. G. Lecca)

Armaş - rang de boierie. Era executorul pedepselor Domneşti şi şeful Puşcăriei unde se ţineau puştile (tunurile) şi se închideau vinovăţii.

Bez - pe lângă, în afară de.

Biv - fost.

Căminar - rang de boierie. În sarcina lui era strângerea dijmei dela ceară şi de la băuturi.

Calemgiu - conţipist, scrib.

Clironomie - moştenire.

Diată Dvornic - testament.

Famen - formă veche a cuvântului vornic, rang de boierie. În Muntenia era cea dintâi boierie după Marele Ban. Sarcina corespondea cu acea a unui Ministru de Interne.

Galben - asexuat.

I - monetă de aur echivalentă cu ducatul şi cu florinul de aur. Valoarea sa a variat după timpuri. La mijlocul secolului trecut era de cca. 12 franci aur.

Macat - şi.

Medelnicer - acoperământ de pat.

Maimar-başa - rang de boierie. La Curte vărsa Domnului apa de spălat.

Meremetisi (a) - arhitectul Statului.

Mezat - a repara.

Obachtă - licitaţie.

Ofs - corp de gardă, comenduire.

Ohavnic - decret.

Ot - vecinic, pentru totdeauna.

Parmaclâc - dela.

Pitac Sacnasiu - balustradă de lemn, muşarabieh.

Sfanţ - decret, ordonanţă, poruncă sau brevet Domnesc.

Sluger - verandă sau balcon închis cu geamuri, cu vedere la stradă, după moda caselor bizantino-turceşti.

- monedă austriacă de argint (zwanziger), valorând 20

kreutzer.

- rang de boierie. Slugerul avea ca sarcină aprovizionarea Curţii

şi oastei. În timpurile din urmă rang de mâna doua.

Stolnic - rang de boierie. Stolnicul avea sarcina mesei Domneşti şi a ostaşilor.

Sud - judeţ.

Taler - monetă cu numele venit de la thaler-ul german. În secolul al XVIII-lea rămăsese o unitate convenţională de plată, sinonimă cu leul.

Ţist Treti - ofiţer de poliţie.

Tui - al treilea.

- steagul generalilor şi demnitarilor turci, alcătuit, după rangul lor, de una, două sau trei cozi de cal (tuiuri). Domnii Ţărilor Româneşti aveau drept la două tuiuri, Grigore Ghika a avut însă trei.
- mare.
- de, despre.

Vel Za Zapis - document, act, înscris.

BIBLIOGRAFIE

O bibliografie completă a lucrărilor privitoare la trecutul Bucureştiului se află la sfârşitul importantei şi valoroasei cărţi a d-lui Gheorghe D. Florescu „Din vechiul Bucureşti". Lucrarea nelipsind, sânt încredinţat, din rafturile tuturor celor care se interesează de istoria acestui oraş, mă mărginesc a arăta mai jos cărţile de care m'am slujit la întocmirea „Podului Mogoşoaei". Nu menţionez, ca fiind dela sine înţeles, izvorul nesecat al ziarelor bucureştene, dela 1829 până azi.

BACALBAŞA C.: Bucureştii de altă dată, 2 vol. 1927-1928. Buletinul Comisiunei monumentelor istorice.

CARAGIALE I. L.: Momente, schiţe şi amintiri. CASELLI D.: Cum au fost Bucureştii odinioară, Ed. 1935.

COSCO C.: Când era bunica fată, Ed. 1942.

DAMÉ FREDERIC: Bucarest en 1906, Ed 1907.

DAŞKEVICI: Istoria reşedinţelor Poliţiei Capitalei, Ed. 1934. DUMITRESCU (Preotul Marin): Istoricul a 40 biserici din România, 4 vol. Ed. 1899, 1902, 1907, 1915.

FILITTI I.C.: Biserica Sfântului Dumitru din Bucureşti, Ed. 1932. FLORESCU G.D.: Alaiul de înmormântare al lui Alexandru Suţu, Ed. 1933. FLORESCU G.D.: Din vechiul Bucureşti, Ed. 1935.

GHICA ALEXANDRINA: Din istoricul Palatului Regal. În convorbiri Literare Nr. 4 şi 5, 1913.

GHICA ION: Scrisori către Vasile Alexandri, Ed. 1887.

GHICA PANTAZI: Un boem român, roman, Ed. 1867.

HURMUZACHI: Documente privitoare la Istoria Românilor. IONESCU-GION: Istoria Bucureştilor, Ed. 1899.

IORGA N.: Istoria Bucureştilor, Ed. 1939.

LACUSTEANU (Grigore, Colonel): Amintiri, publicate de R. Crutzescu, Ed. 1935.

MARSILLAC (Ullyse de): Guide du voyageur à Bucarest, Ed. 1876.

MELKISEDEC (Episcopul): Lipovenismul şi ereticii ruseşti, Ed. 1871. MOISIL CONSTANTIN: Bucureştii vechi, în „Boabe de Grâu" Nr. 9, 1932.

ODOBESCU: Poeţii Văcăreşti.
OLLĂNESCU C.: Istoria teatrului la Români, Ed. 1899.
OTERO (CAROLINE): Souvenirs et vie intime, 2 vol. Paris, 1927.
PAPASOGLU DIMITRIE: Istoria fondării oraşului Bucureşti.
POMPON ROSE: Les souvenirs de Rose Pompon, Paris, 1887. RECORDON FRANCOIS: Lettres sur la Valachie, Paris, 1821.
ROYER ALPHONSE: Aventures de voyage, 2 vol. Paris, 1837. SAMARIAN (Dr.P.D.): Ciuma, Ed. 1932.
SEVEREANU (Dr.C.D.): Din amintirile mele, 2 vol. Bucureşti, 1922. STAHL HENRI: Bucureştii ce se duc, Ed. 1935.
SULZER FRANZ-JOSEPH: Geschichte des Transalpinischen Daciens, Viena 1781 şi 1782.
VARTOSU EMIL: Palatul Regal; în Arhivele Bucureştiului, 1937.
VERO: Opereta noastră, Ed. 1918.
XENOPOL ALEXANDRU: Istoria Românilor.

NOTE

[1] *Eusebiu CAMILAR* s-a născut la 7 octombrie 1910, în comuna Udeşti, judeţul Suceava, părinţi fiindu-i ţăranii Ion şi Natalia Camilar (n. Motrici). A urmat Şcoala din comuna natală şi Liceul „Ştefan cel Mare" din Suceava. Debut literar în 1929, cu versuri, în „Moldova literară", revista Societăţii Literare „Tinerimea" din Mihăileni. Ulterior fiind o constantă prezenţă atât în periodice cât şi în librării oferă cititorilor o diversitate de genuri pe care le-a abordat cu măiestrie. Ne referim la creaţia poetică, la cea de prozator elaborând povestiri, romane, note de călătorie, un concludent jurnal, la cea de dramaturg şi de bun traducător. A murit la Bucureşti, la 27 august 1965. Multe din creaţiile sale s-au bucurat şi de reeditări, predilect cele evocatoare ale unor episoade din zbuciumata noastră istorie.

[2] Demersurile întreprinse pentru a identifica arhiva „Socec" nu m-au condus la un rezultat care să-mi permită cercetarea dosarului editării cărţii.

[3] Arhiva Ministerului de Externe, Cazierul angajatului Gheorghe Gh. Crutzescu, cercetat la 15 aprilie 2010. Dosar nr. 77, litera C nr. 896 CAZIERUL 77 şi dosar 77b. Cele circa 300 de file oferă informaţii până la data „demisiei" din 1947. (în continuare, citând fila, fac referinţă la fondul şi dosarul respectiv).

F 203 copie act de naştere din 15 noiembrie 1890 consemnează naşterea la 12 noiembrie 1890 în Bucureşti, str. Verde nr. 19. Tatăl: Gheorghe Cruţescu, ofiţer locotenent, 30 de ani, mama: Constanţa, născută Locusteanu, casnică 28 de ani.

Copie eliberată de Arhivele Statului la 28 ianuarie 1938. Act semnat de D.C. Dobrescu şi Constantin Moisil.

[4] Neamul Locustenilor era de obârşie din zona Doljului de la Locusteni, Leu. La Bucureşti îi găsim ca oameni cu stare în ultimul pătrar al secolului XlX-lea. Astfel la 1878 presa („Monitorul Oficial", Bucureşti, nr. 044, 24 februarie/8 martie 1878, p. 1197), referindu-se la colonelul Algiu, menţiona că avea locuinţa pe calea Mogoşoaiei, vecin fiindu-i colonelul Locusteanu.

Nică Barbu Locusteanu (24 martie 1821, Leu, judeţul Dolj — 1900, Leu). Fiul lui Barbu şi al Ioanei Poporan. A fost participant la revoluţia de la 1848, ulterior exilat la Braşov, apoi Brussa cu Negulici şi Grigore Serurie. Cu Ion Heliade Rădulescu a editat la Istanbul „Conservatorul", militând pentru Unirea Principatelor; inginer hotarnic. În 1857 a revenit în ţară. Intre 1866-1895 a fost deputat, senator cu vederi republicane. S-a opus constituirii Domeniilor Coroanei. A fost constant preocupat de problema învăţământului, donator, publicist. Posteritatea i-a recunoscut faptele de bine, acordând Şcolii de arte şi meserii din Leu numele lui „Nicu Barbu Locusteanu"

Constantin Locusteanu (?, Locusteni, judeţul Dolj — 1916 ?), avea studii superioare la Facultatea Litere şi Filozofie, Bucureşti şi Şcoala Superioară Normală din Bucureşti, realizând o prestigioasă carieră didactică la Caracal, Giurgiu şi Bucureşti. Era autor al *Dicţionarului geografic al judeţului Romanaţi.*

Petre Locusteanu (1883, Bucureşti — 3 martie 1919, Bucureşti), scriitor, gazetar,

prozator, autor dramatic, a acordat o atenţie deosebită umorului în postura de scriitor, textier, epigramist. A elaborat lucrarea *Umorul Românesc*. În Societatea Scriitorilor Români a făcut parte din comitetul de conducere deţinând diverse funcţii. Autor al piesei *„Funcţionarul de la Domenii’”*

[5] Din partea mamei bunicul Locusteanu, având o spaţioasă locuinţă în care erau reunite numeroase relicve din alte timpuri, care, copilului şi apoi tânărului, i-au trezit interesul, dobândind semnificative informaţii care i-au incitat curiozitatea şi care i-a devenit constantă preocupare pe parcursul vieţii.

[6] F. 223 Certificat de absolvire a liceului „Sf. Sava”, secţia clasică-modernă cu nota 7,93 eliberat la 3 iulie 1909 (originalul).

[7] F 37. licenţiat la Paris, 1915 unde a luat bacalaureatul în drept, însă licenţa în drept la Bucureşti.

F 208 Certificat de aptitudine 94/1915, licenţa cu 2 bile albe şi 2 roşii fără subiect de teză. 11 februarie 1915. Diploma de licenţă (originalul) nr. 75.07 Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor — Universitatea Bucureşti.

Timbru lei 50: Ajutaţi Universitatea din Bucureşti pentru Palatul ei — portretul stolnicului Cantacuzino 1636-1716.

[8] Carnetul nr. 80 acordat de Ministerul de Război ofiţerului de rezervă Gheorghe E. Cruţescu, locotenent de rezervă din regimentul 41 Artilerie.

[9] Gheorghe Crutzescu absolvent al Facultăţii de drept a dat examen şi a fost numit, de la 1 octombrie 1918, ataşat de legaţie. Act înregistrat la 3 octombrie 1918.

F. 3 semnătura lui Gheorghe Crutzescu.

[10] Arhiva Ministerului de Externe, direcţiunea Personalului nr. 77, litera C nr. 89 b. CAZIERUL 77 din 1918 redă situaţia militară a lui Gheorghe Cruţescu încorporat la 13 ianuarie 1925. Dosarul are în completare şi Dosar 77 b.

La timpul respectiv locuia în Bucureşti pe strada Dionisie nr. 22.

N.B.: pe livretul militar eliberat în 1925 este menţionat că era căsătorit de la 27 aprilie 1925 cu Maria Cavadia.

[11] *Carol al II-lea* (3/15 octombrie 1893, Sinaia — 1953, Estoril, Portugalia, înmormântat în cimitirul regal al mănăstirii Sao Viente, Lisabona, osemintele aduse în România în 2003, prin grija Guvernului României şi depuse la Curtea de Argeş în construcţia situată între biserică şi actualul palat episcopal cu paraclisul Sf. Muceniţă Filofteia. În veacurile anterioare pe locul respectiv a fost paraclisul Sf. Apostoli Petru şi Pavel). Pregătire militară, sublocotenent la 3 octombrie 1909, locotenent la 3 octombrie 1912, căpitan la 3 octombrie 1914, maior la 1 octombrie 1916, locotenent colonel la 1 noiembrie 1917, colonel la 1 februarie 1919 cu participare la campania din 1917, dezertor nesancţionat, a renunţat în mai multe împrejurări la calitatea de moştenitor al tronului României, părăsind teritoriul ţării. A fost perioada până în iunie 1930 când a purtat pe paşaport numele CAROL CARAIMAN. Revine în ţară la 6 iunie 1930 sprijinit de masonerie şi de o serie de personalităţi ale vieţii politice. Procedează la 8 iunie 1930 la preluarea tronului de la

fiul său prin manipularea Parlamentului României. În anul 1933 a fost proclamat ca „Mare protector" al masoneriei. Evoluţia situaţiei internaţionale l-au determinat să preconizeze interzicerea formală în anul 1936 a activităţii acesteia. La începutul anului 1937 masoneria trece în „adormire". În urma hotărârii Parlamentului României din 8 iunie 1930 a fost proclamat rege al României, funcţie la care a fost nevoit să renunţe la 6 septembrie 1940 retrăgându-se de la tron în favoarea fiului său Mihai. Ca rege a manifestat un interes (personal = financiar şi imagine) deosebit pentru propăşirea economică şi culturală a ţării. Desemnat în anul 1921 membru de onoare al Academiei a fost partizanul afirmării României prin realizările culturale şi ştiinţifice, stimulând creaţia artistică şi literară. S-a căsătorit în anul 1918 cu Ioana (Zizi) Lambrino, la 10 martie 1921 cu principesa Elena a Greciei şi în anul 1947 cu Elena Lupescu. Preocupat de fast a iniţiat manifestări de amploare care au antrenat tineri şi vârstnici la realizarea unor grandioase acţiuni. Amintim în acest sens „Cântarea României". Colecţionar de artă, filatelist, memorialist.

[12] La cazarma Regimentului 41 Artilerie, locotenentul Gheorghe Crutzescu a depus jurământul de credinţă către regele Carol al Il-lea la 18 noiembrie 1932.

[13] Societatea Naţiunilor Unite a rezultat în anul 1919 din voinţa şi experienţa ţărilor după Primul Război Mondial, care au adoptat un mobilizator pact şi care preconiza ca regulă de conducere efectivă a guvernelor, să se facă să domnească dreptatea şi să se respecte cu sfinţenie toate obligaţiile tratatelor în raporturile mutuale dintre popoarele: Părţile Contractante, considerând că, pentru a dezvolta cooperarea între naţiuni şi pentru a le garanta pacea şi siguranţa, este necesar să se accepte anumite obligaţiuni, de a nu recurge la război, să se întreţină la lumina zilei relaţii internaţionale bazate pe justiţie şi onoare, să se observe riguros prescripţiile dreptului internaţional, recunoscute de aci înainte organizate. Cele 24 de articole al Statului consemnau modul de organizare şi desfăşurare a activităţii societăţii. Printre ţările semnatare s-a aflat şi România

[14] Constituţia României promulgată de regele Carol al Il-lea în urma rezultatului plebiscitului a deschis drumul spre totala conducere arbitrară a Suveranului, care, prin modul de interpretare şi aplicare a prevederilor, a permis desfăşurarea dictatorială a vieţii în toate sectoarele societăţii.

Fără respectarea reglementărilor de revizuire prevăzute în Constituţia din 1923 pe care jurase, Regele Carol al II-lea a supus poporului român această nouă Constituţie din 1938. A fost elaborată de Istrate Micescu, reputat jurist al perioadei interbelice. Constituţia din 1938 se întemeia pe critica regimului de partide şi pe doctrina corporatismului. Printre alte subtilităţi noua Constituţie a înlocuit votul universal cu sistemul colegiilor de profesiuni, restrângând sfera şi garanţiile drepturilor şi libertăţilor.

Această Constituţie a fost în vigoare pe timpul dictaturii regelui Carol al II-lea.

[15] F 88 Declaraţia formulată la 22 februarie 1938 a lui Gheorghe Crutzescu prin care menţiona că n-a făcut parte din nici un partid politic.

[16] În evoluţia Statului formarea viitorilor diplomaţi se realiza pornind de la cultura generală a candidatului, studiile de bază, cunoaşterea limbilor străine,

aspectul fizic, modul de comportare, de dialogare cu interlocutorii, maniera de a face fată diverselor situaţii limită, impunându-se ca cei selecţionaţi să nu fie afemeiati, băutori, guralivi şi lăudăroşi, tentaţi de anumite capcane pecuniare. Perioada cât se aflau în ţară aveau posibilitatea, ca printr-o judicioasă rotire, să cunoască structura ministerului ca un mecanism, modul de conlucrare cu restul instituţiilor centrale.

[17] F 121 Decret din 1 octombrie 1939 de numire ca Trimis Extraordinar şi Ministru Plenipotenţiar la Budapesta, Ungaria.

În perioada finală a activităţii diplomatice la Budapesta luase măsura trimiterii în ţară a soţiei şi a micuţei Sanda.

>>>>

F 200 La 4 aprilie 1941 Simona Cruţescu, casnică, locuia în Bucureşti pe B-dul Lascăr Catargiu nr. 20.

[18] La Regimentul 16 Artilerie, în septembrie 1940, a depus jurământul de credinţă către regele Mihai I, semnând documentul nr. 1578.

[19] *MIHAI I* (25 octombrie 1921, Sinaia —) fiu al prinţului moştenitor Carol şi al principesei Elena, minor a fost declarat rege după decesul regelui Ferdinand I în anul 1927, ţara fiind condusă de o regenţă; a fost înlăturat de la tron prin revenirea în ţară a tatălui său, devenit regele Carol al II-lea. Compensatoriu, l-a declarat pe fiul său „Mare Voievod de Alba lulia", iar în anul 1937 l-a înaintat la gradul de sublocotenent. Pentru dobândirea cunoştinţelor a fost integrat într-o clasă specială în care au fost reuniţi cei mai valoroşi elevi de vârsta sa din şcolile bucureştene. Pasionat de motoare, a acordat o atenţie deosebită automobilismului şi aviaţiei. În septembrie 1940, prin părăsirea tronului de către regele Carol al II-lea, a fost reproclamat rege al României, însă majoritatea prerogativelor au fost atribuite şi preluate, în condiţiile speciale ale acelui an, de către Conducătorul Statului, generalul Ion Antonescu. În anul 1944 a fost manipulat şi integrat în acţiunea de înlăturare de la conducerea ţării a mareşalului Ion Antonescu prin ordonarea arestării acestuia la 23 august. Conjunctural, Uniunea Sovietică, în anul 1945 i-a acordat o înaltă şi rară distincţie de război. La 23 august 1945 a refuzat să se afle în fruntea trupelor române care, revenind de pe câmpul de luptă, au trecut pe sub Arcul de Triumf. A urmat perioada „grevei regale", a metamorfozei societăţii româneşti din anii 1946-1947, care a condus la impunerea abdicării, la 30 decembrie 1947, şi părăsirii teritoriului României. După 1990, în mai multe împrejurări, a revenit în România invitat de elementele nostalgice doritoare de a restaura regimul monarhic. Într-o asemenea conjunctură, programul vizitei a inclus trecerea ex-regelui pe sub Arcul de Triumf.

[20] F 164 de la 1 august 1943 a fost numit ca reprezentant al României în Danemarca.

[21] A fost un moment crucial. Soţia a preferat să revină la Bucureşti la o nouă adresă: În 1943 locuia pe Str. Ing. Davidescu nr. 10.

[22] *Alexandra Mihailovna KOLLONTAI* (rusă AaeKcaHgpa MnxaöaoBHa KoaaoHTaö) născută Domontovici (rusă ^OMOHTOBHH) [Şura] (19/31 martie 1872,

Saint Petersburg 2-9 martie 1952) fiica generalului Mikhail Alekseevich Domontovich participant la războiul din 1877-1878 de la sudul Dunării, ulterior

administrator al teritoriului Bulgariei în anii 1878-1879. Şura a manifestat precoce un interes deosebit pentru istorie şi politică, ulterioarele studii întreprinse formând-o ca o profesionistă desăvârşită. După 1917 a fost o activistă comunistă rusă. Ulterior a avut diferite posturi în diplomaţia sovietică.

[23] Deşi în primele momente (anii 1944-1946) multe din măsurile cu urmări draconice impuse de eliberatorii ocupanţi au fost realizate de către personalităţi dispuse de a conlucra cu noul regim, cu timpul problemele fundamentale au fost preluate operativ şi efectiv de oamenii subordonaţi nemijlocit ordinelor dictate de la răsărit. Ana Pauker a fost o asemenea executantă (termenul implicând multiple faţete, inclusiv glonţul, tortura, sadismul).

Ana PAUKER s-a născut la 1 decembrie 1893, în comuna Codăeşti, judeţul Vaslui şi a decedat la 3 iunie 1960 la Bucureşti, fiind incinerată la Crematoriul Uman. Fiica lui Herş Kaufmann şi a Şurei Rabinsohn, o familie de evrei ortodocşi

> > > – > din Moldova, a urmat cursurile şcolii primare „Frăţia Sionului" şi şcoala profesională „Raşela şi Filip Focşăneanu" din Bucureşti, pentru ca, ulterior, să se îndeletnicească cu predarea limbii şi religiei ebraice (1910-1917). Influenţată decisiv de linia ideologică aleasă de Marcel Pauker, soţul ei (s-au căsătorit la 1 iunie 1921), se implică activ în profilarea viitorului Partid Comunist, foarte atentă la structura etnică a celor racolaţi.

După sfârşitul războiului a urmat un prim an universitar la Facultatea de Medicină din Geneva, şi un alt an la facultatea similară din Moscova

Desemnată în timp şi sub numele de Hana Rabinsohn, a fost un penetrant om politic, profesor, ministru de Externe. Militant comunist încă de la fondarea partidului, Ana Pauker a fost vocea care impunea cele dictate de conducerea Komintern-ului la Bucureşti. După acapararea întregii puteri în stat, a deţinut diverse funcţii de conducere în stat şi partid, printre care şi conducerea M.A.S. între 5 noiembrie 1947 — 10 iulie 1952. Au urmat cele care au condus însă la pierderea bătăliei interne pentru prima poziţie.

În cele din urmă, a fost eliminată din forurile de conducere şi din partid, alături de întreaga fracţiune moscovită.

[24] F. 211 ca urmaş la pensie este menţionată fiica Sanda născută la 4 februarie 1940 la Budapesta.

[25] Ministerul Regal al afacerilor Străine, ANUAR DIPLOMATIC 1942, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului — Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1942, 199 p. + erată. La p. 53, 120-121.

[26] Ţin şi pe această cale să adresez mulţumiri atât d-lui Dr. George Potra cât şi d-lui Dr. Alexandru Ghişe pentru sprijinul acordat întru cercetarea dosarului din Arhiva Ministerului de Externe al României.

[27] F. 138 Scrisoarea de mulţumire din 25 martie 1941 transmisă de fostul ministru dr. Emil Haţieganu din Cluj pentru sprijinul acordat românilor din teritoriul cotropit, în situaţiile post 30 august 1940.

[28] F 138 Rechemat de la Budapesta în ţară la 1 iunie 1941.

[29] F 180 la 1 octombrie 1944 rechemat în ţară. Hilară situaţie, rechemarea a anticipat Decretul din 5 octombrie de epurare din rândurile personalului M.A.S.

[30] F 193 Decret semnat de Gheorghe Tătarescu prin care Gheorghe Crutzescu, întrucât nu a revenit în ţară, este considerat demisionat. Formularea ministrului de externe al României Gr. Niculescu-Buzeşti din 10 aprilie 1947.

La începerea carierei în 1918 primea ca salariu 300 de lei, iar în 1943 ca ministru plenipotenţiar clasa I-a 46.900 de lei.

F 209 căsătorit la 12 septembrie 1935 cu Simona Magheru, născută la 22 august 1905. Era fiica lui Alexandru Magheru şi a Simonei Magheru, născută Germani.

[31] Eusebiu CAMILAR was born on October 7th 1910, în Udeşti village, Suceava county, his parents being the peasants Ion and Camilar (born Motrici). He attended the School în the natal village and „Ştefan cel Mare" High School în Suceava. His literary beginning în 1929, with poems, în „Moldova literară" *(eng. Literary Moldavia),* the magazine of the Literary Society „Tinerimea" *(eng. The Youth)* în Mihăileni. Afterwards he was a constant appearance în the periodical publications aş well aş în libraries offering to the readers a variety of genres that he amazingly approached. We make reference to the poetic a prose creation, aş he wrote stories, novels, travel notes, a relevant diary, and to the dramaturgic and translation writings. He died în Bucharest, on August 27th 1965. Many of his writings were republished, especially the ones describing certain episodes of our struggling history.

[32] The initiatives performed to identify the „Socec" archive had not results allowing the research of the file on the book publication.

[33] The Archive of the Ministry of External Affairs, the Criminal records of the employee Gheorghe Gh. Crutzescu, investigated on April 15th 2010. File no. 77, letter C, no. 896, the CRIMINAL RECORDS and file 77b. The approximately 300 pages provide information until the date of the "resign" în 1947 (hereinafter, reading the page, I make reference to the subject matter and respective file).

Page 203, copy of the birth certificate în November 15th 1890 proves the birth on November 12th 1890 în Bucharest, 19 Verde street. Father: Gheorghe Crutescu, lieutenant officer, 30 years old, mother: Constanta, born Locusteanu, housewife, 28 years old.

Copy issued by the Archives of the State on January 28th 1938. Document signed by D.C. Dobrescu and Constantin Moisil.

[34] The Locusteanu family had the origins în the Dolj area from Locusteni, Leu. În Bucharest there were the rich people în the last quarter of the 19th century. Therefore, în 1978, the press ("The Official Gazette", Bucharest, no. 044, February 24th / March 8th 1878, page 1197), making reference to colonel Algiu, stipulated that he had the address on Mogosoaia Road, his neighbor being colonel Locusteanu.

Nică Barbu Locusteanu (March 24th 1821, Leu, Dolj county — 1900, Leu). The son of Barbu and Ioana Poporan. He participated to the revolution în 1848, afterwards exiled în Brasov, then Brussa, with Negulici and Grigore Serurie. Together with Ion Heliade Radulesc he edited în Istanbul "Conservatorul" (*eng. The Conservator),* supporting the Unification of Principalities; border engineer. În 1857 he came back în the country. Between 1866-1895 he was deputy, senator with republican views. He opposed the constitution of the Crown's Domains *(Domeniile Coroanei).* He was constantly preoccupied by the education issue, donator, publicist. The posterity recognized his good deeds, granting the name of "Nicu Barbu Locusteanu" to the School of Arts and Professions în Leu.

Constantin Locusteanu (?, Locusteni, Dolj county — 1916 ?), had post-graduate studies at the Faculty of Letters and Philosophy în Bucharest and the Normal Superior School în Bucharest, having a prestigious didactic career în Caracal, Giurgiu and Bucharest. He aş the author of the *Geographic Dictionary of Romanati county.*

Petre Locusteanu (1883, Bucharest — March 3rd 1919, Bucharest), writer, journalist, prose writer, dramaturgy author, he paid a special attention to the humor aş writer, lyricist, epigram writer. He prepared the work *The Romanian Humor*. În the Romanian Writers' Society he was în the board committee having various positions. Author of the play *"The Officer from the Domains"(Functionarul de la Domenii.*

[35] From his mother's side, the grandfather Locusteanu having a big house where many vestiges from other periods of time were gathered, that determined the interest to the child and then to the young man who had access to significant information that made him curious and that became a constant interest along his life.

[36] Page 223: The graduation certificate of "Sf Sava" High School, the classical-modern department, with the mark 7.93, issued on July 3rd 1909 (the original).

[37] Page. 37. licensed în Paris, 1915, where he obtained the baccalaureate diploma în law, but the bachelor diploma în law was obtained în Bucharest.

Page 208 Skills certificate 94/1915, license with 2 white balls and 2 red ones without thesis subject. February 11th 1915. Bachelor diploma (original) no. 75.07 the Ministry of Education and Cults — University of Bucharest.

Stamp of lei 50: Help the University of Bucharest for its palace — the portrait of the high steward Cantacuzino 1636-1716.

[38] The book no. 80 granted by the Ministry of War to the reserve officer Gheorghe E. Cruţescu, reserve lieutenant under Regiment 41 Artillery.

[39] Gheorghe Crutzescu, graduate of the Faculty of Law passed the exam and was appointed, on October 1st 1918, legatine attaché. Document registered on October 3rd 1918.

Page 3: signature of Gheorghe Crutzescu.

[40] The Archive of the Ministry of External Affairs, Personnel Department, no. 77, letter C, no 89 b. CRIMINAL RECORDS 77 în 1918 provide the military status of Gheorghe Crutescu. Incorporated on January 13th 1925. The file is supplemented with File 77 b.

At that time, he lived în Bucharest, on 22 Dionisie Street.

N.B.: on the military book issued în 1925, it is stipulated that he was married since April 27th 1925 with Maria Cavadia.

[41] *Carol the 2nd* (October 3/15 1893, Sinaia — 1953, Estoril, Portugal, buried în the royal cemetery of Sao Viente monastery în Lisbon, his bones being brought în Romania în 2003, upon the request of the Romanian Government, and taken to Curtea de Argeş, în the building situated between the church and the Episcopal palace with the chapel of Saint Filofteia. În the previous centuries, on the same place, the chapel of Saint Apostles Petru and Pavel). Military education, sub-lieutenant on October 3rd 1909, lieutenant on October 3rd 1912, captain on October 3rd 1914, major on October 1st 1916, lieutenant colonel on November 1st 1917, colonel on February 1st 1919 with participation to the campaign în 1917, unsanctioned deserter , he gave up various times to the capacity of heir of the Romanian throne, leaving the territory of the country. Until June 1930 he had a passport under the name of CAROL CARAIMAN. He came back în the country on June 6th 1930

supported by the masonry and a series of personalities of the political life. He takes over the throne on June 8th 1930 from his son by manipulating the Romanian Parliament. În 1933, he was called "Big Protector" of the masonry. The evolution of the international situation determined him to estimate the formal prohibition în 1936 of its activity. At the beginning of 1937, the masonry disappeared. Following the Parliament's decision on June 8th 1930, he was appointed aş king of Romania, position that he had to gave up on September 6th 1940, giving up the throne în favor of his son Mihai. Aş a king, he had a special interest (personal = financial and for the image) for the economic and cultural evolution of the country. Appointed în 1929 aş the honor member of the Academy, he supported the evolution of Romania by its cultural and scientific accomplishments, stimulating the artistic and literary creation. He got married în 1918 with Ioana (Zizi) Lambrino, on March 10th 1921 with the princess Elena of the Greece and în 1921 with Elena Lupescu. Being preoccupied of sumptuousness, he initiated big manifestations that involved young and old people în the execution of great actions. We remind în this respect "Cantarea Romaniei" *(eng. The Song of Romania).* Art collector, stamp collector and memoirist.

[42] At the barracks of the regiment 41 Artillery, lieutenant Gheorghe Crutzescu submitted his faith oath to the king Carol the 2nd on November 18th 1932.

[43] The United Nations Society resulted în 1919, upon the will and experience of the countries after the First World War, that adopted a mobilizing pact and stipulated aş an effective running rule of the governments the justice and the strict respect of all obligations under the treaties în the mutual relationships between the countries: The Contracting Parties, considering that, în order to develop the cooperation between the nations and în order to grant the peace and security, it is necessary to accept certain obligations of not getting to war, and maintain open international relationships based on justice and honor, rigorously observing the laws of the international law, recognized from that moment on. The 24 articles of the State stipulated the organization and execution manner of the society's activity. Romania was among the signatory countries.

[44] The Romanian Constitution promulgated by the king Carol the 2nd following the results of the people opened the way towards the total arbitrary ruling of the King that, by the manner of interpretation and application of the provisions, allowed the dictatorial development of life în all domains of the society.

Without observing the revision regulations under the Constitution în 1923, based on which the oath took place, King Carol the 2nd impose to the Romanian

people this new Constitution în 1938. It has been prepared by Istrate Micescu, well-known jurist of the inter-war period. The Constitution în 1938 was based on the critics of the party regime and on the corporatism doctrine. Among other subtleties, the new Constitution replaced the universal vote with the system of profession college, restricting the area and the guarantees of rights and freedoms.

This Constitution was entered în force during the dictatorship of King Carol the 2nd.

[45] Page 88: The Declaration on February 22nd 1938 belonging to Gheorghe Crutzescu whereby it was stipulated that he was not the member of any political party.

[46] În the evolution of the State the training of the future diplomats was achieved starting from the candidate's general knowledge, basic education, foreign languages, physical appearance, behavioral pattern, dialogue with interlocutors, and the manner to deal with various extreme situations, with the requirement that those selected should not be effeminate, drinkers, talkative and boastful, tempted by certain pecuniary traps. While they were în the country they had the opportunity, by a judicious rotation, to get to know the structure of the ministry aş a mechanism, and the method of cooperation with the rest of the central institutions.

[47] Page 121: Decree of 5th October 1939 to appoint him aş Minister Extraordinary and Minister Plenipotentiary în Budapest, Hungary.

În the final period of his diplomatic activity în Budapest he decided to send his wife and his little girl Sanda back to the country.

Page 200: On 4th April 1941 Simona Crutescu, a housewife, lived în Bucharest on 20 Lascar Catargiu Bld.

[48] The 16th Artillery Regiment, în September 1940, took the oath of allegiance to King Michael I, by signing the document no. 1578.

[49] *MICHAEL I* (25th October 1921, Sinaia —) son of Crown Prince Carol and Princess Elena, was declared King while underage after the death of King Ferdinand I în 1927, the country being ruled by a regency; was removed from the throne by the return home of his father, who became King Carol II. Aş compensation, he declared his son, "The Grand Voivode of Alba Iulia", and în 1937 he promoted him to the rank of under-lieutenant. To acquire knowledge he was integrated into a special class reuniting the most valuable students of his age from Bucharest schools. Being passionate about engines, he paid particular attention to motor racing and aviation. În September 1940, after King Carol II renounced the throne, he was re-proclaimed King of Romania, but most of the powers were assigned and taken over, under the special circumstances of that year, by the Head of State, General Ion Antonescu. În 1944 he was manipulated and involved în the action of removing Marshal Ion Antonescu from the country's leadership by ordering his arrest on 23rd August. Conjuncturally, the Soviet Union în 1945 awarded him a high and rare war decoration. On 23rd August 1945 he refused to lead the Romanian troops which, having returned from the battlefield, marched under the Arch of Triumph. The period of the "royal strike" followed, the metamorphosis of the Romanian society

în the years 1946-1947, which led to the imposition of the abdication on 30th December 1947, and his leaving the territory of Romania. After 1990, on several occasions, he returned to Romania invited by the nostalgic ones willing to restore the monarchy. În such context, the programme of the visit included the ex-King's passing under the Arch of Triumph.

[50] Page 164: Aş from 1st August 1943 he was appointed aş the Representative of Romania în Denmark.

[51] It was a crucial moment. His wife preferred to come to Bucharest to a new address. În 1943 she lived on 10 Ing. Davidescu Street.

[52] *Alexandra Mihaylovna KOLLONTAI* (Russian АаеКеаНgpa MnxannoBHa КоааоНТап) née Domontovich (Russian ^ОМОНТОВНН) [Shura] (19th/31st March 1872, Sankt Petersburg — 9th March 1952), daughter of General Mikhail Alekseevich Domontovich, a participant în the 1877-1878 War în the South of Danube, then administrator of the territory of Bulgaria în the years 1878-1879. Shura showed an early interest în history and politics, her later studies making her a consummate professional. After 1917 she was a Russian communist activist. Subsequently, she held various positions în the Soviet diplomacy.

[53] Although în the first moments (years 1944-1946) many of the measures with draconian consequences imposed by the occupiers liberators were taken by outstanding persons willing to collaborate with the new regime, over the time the fundamental issues were operatively and effectively taken over by the people directly subordinated to the orders given from the East. Ana Pauker was such an executor (the term having multiple facets, including bullets, torture, sadism).

Ana PAUKER was born on 1st December 1893, în Codaesti commune, Vaslui county, and died on 3rd June 1960 în Bucharest, being incinerated at the Human Crematorium. The daughter of Hersh Kaufmann and Shura Rabinsohn, a family of Orthodox Jews from Moldavia, she attended "Fellowship of Zion" primary school and "Rashela and Filip Focsaneanu" vocational school în Bucharest, and later on she taught Hebrew language and religion (1910-1917). Decisively influenced by the ideological line chosen by Marcel Pauker, her husband (they got married on 1st June 1921), she was actively involved în shaping the future of the Communist Party, paying particular attention to the ethnic composition of those recruited.

After the end of the war, she attended a first academic year at the Faculty of Medicine of Geneva, and another year at the similar faculty în Moscow.

Sometimes referred to aş Hannah Rabinsohn, she was an incisive politician, teacher, Minister of Foreign Affairs. A communist militant since the foundation of the Party, Ana Pauker was the voice who imposed what was dictated by the leadership of the Komintern în Bucharest. After the seizure of the entire state power, she held various leading positions în the state and party, among which the leadership of M.F.A. from 5th November 1947 to 10th July 1952. Then followed those which led to the loss of the internal struggle for the leading position.

Finally, she was removed from the leadership and party structures, along with the entire Moscow faction.

[54] Page 211: Aş a pension successor is mentioned the daughter Sanda born on 4th February 1940 în Budapest.

[55] Royal Ministry of Foreign Affairs, DIPLOMATIC DIRECTORY 1942, Official Gazette and the State Printing — National Printing House, Bucharest, 1942, 199 p. + erratum on p. 53, 120-121.

[56] I would like to thank again both Dr. George Potra and Dr. Alexandru Ghise for their support în the research of the file în the archive of the Romanian Foreign Ministry.

[57] Page 138 The thank you letter of 25th March 1941 handed over by former Minister Dr. Emil Hatieganu în Cluj for the support given to the Romanians în the occupied territory, în the situations post-30 August 1940.

[58] Page 138 Recalled from Budapest to the country on 1 June 1941.

[59] Page 180 On 1st October 1944 was recalled to the country. A hilarious situation, the recalling anticipated the Decree of 5th October concerning the removal from the staff of M.F.A.

[60] Page 193: Decree signed by Gheorghe Tatarescu under which Gheorghe Crutzescu, over failing to return to the country, was considered to be resigned. The statement belongs to the Foreign Minister of Romania, Gr. Niculescu-Buzesti dated 10th April 1947. At the beginning of his career în 1918 he received a salary of 300 lei, and în 1943 aş a 1st class Minister Plenipotentiary 46,900 lei.

[61] Page 209: Married on 12th September 1935 to Simona Magheru, born on 22nd August 1905. She was the daughter of Alexandru Magheru and Simona Magheru, née Germani.

[62] *George DUHAMEL* (1884, Paris — 1966), scriitor francez, prozator, dramaturg, poet, autor de eseuri, povestiri, cicluri de romane în care a realizat o prezentare a evoluţiei societăţii franceze din primele decenii ale secolului al XX-lea. Membru al Academiei Franceze. George Duhamel a avut prilejul să cunoască România cu ocazia călătoriei întreprinsă împreună cu alţi scriitori francezi. Impresionat de cele aflate a publicat în ziarul „Paris Soire" însemnările sale în timpul săptămânii cărţii franceze. Printre altele, el făcea şi următoarea apreciere: »... cu pământul fecund şi ţărănimea sănătoasă, poporul român este un mare popor."

A nu se confunda cu Duhamel A.P, general rus, delegat al Rusiei venit în ţărilor române la 1848 să ancheteze stările de lucruri, pentru a înăbuşi revoluţia. Duhamel a sosit în Ţara Românească, la Bucureşti, la 30 aprilie/12 mai 1848, oferind domnitorului Gheorghe Bibescu 20 000 de soldaţi „spre asigurarea liniştei publice". După abdicarea domnului s-a retras la Focşani împreună cu Kotzebue, consulul Rusiei la Bucureşti.

Vezi nota: 1.

[63] *Gheorghe / George / IONESCU-GION* la naştere: *Gheorghe I. IONNESCU* (14 octombrie 1857, Piteşti, judeţul Argeş — 29 iunie 1904, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 17, locul 25). Studii gimnaziale la Piteşti, secundare la liceele „Gheorghe Lazăr" şi „Sf. Sava" apoi universitare la Bucureşti. Cele de specializare la Paris şi Bruxelles. Doctorat în litere şi filozofie. A avut preocupări predilecte pentru istoria Bucureştilor, gazetar, cronicar, din 1876, carieră didactică la Şcoala Normală de Institutori şi la liceele „Gheorghe Lazăr" şi „Matei Basarab" din Bucureşti, din 1891 activitate în Ministerul

Cultelor şi Instrucţiunii Publice în calitate de secretar general, apoi din 1899 de inspector general al învăţământului secundar. Concomitent a fost un activ autor dramatic, conferenţiar cu remarcabile calităţi de orator evocator al trecutului, ambianţa Ateneului Român atrăgând un numeros auditoriu. Citǎm titlurile conferinţelor susţinute: *Elementul pitoresc în cronicile române* (1885), *Elena Năsturel şi Maria Sturza* (1886); *Entuziasmul în trecuta generaţiune* (1888), *Studiul istoriei române în şcoalele noastre* (1889), *Câteva din Bătăliile lui Mihai Viteazul* (1890), *Doftoricescu meşteşug în trecutul Ţărilor Române* (1892) *Starea sanitară a Ţării Române după 1821* (1893), *Mihail Kogălniceanu şi generalul Florescu* (1894), *Marea frescă istorică a Palatului Ateneului Român şi frumoasele arte la Bucureşti până la 1880* (1896), *Patriarhi, mitropoliţi, episcopi greci, în Ţările Române* (1897). Ani de zile, după cooptarea ca membru la 8 mai 1885, a desfăşurat şi o prestigioasă muncă organizatorică în calitate de secretar al Ateneului Român. A fost colaborator de la primul număr apărut prin preocuparea lui B.P Hasdeu de la 15 decembrie 1887 al periodicului „Revista nouă". La 1892, în calitate de prefaţator al volumului lui D. Stăncescu, *Basme culese din gura poporului*, îşi manifestă interesul pentru acest tezaur literar de pe plaiurile Munteniei. Din momentul apariţiei revistei „Albina", cu caracter enciclopedic pentru popor, lonescu-Gion s-a aflat între cei care i-au acordat cuvenita atenţie încredinţând redacţiei spre publicare semnificative şi povăţuitoare articole de evocare istorică. Sunt notabile şi prezenţele în publicaţii ca „Album Macedoromân", „Familia", „Munca literară şi ştiinţifică", „Românulu", „România liberă", „România literară", „Telegraful Român" în care, prin evocări istorice, şi-a exprimat poziţia faţă de limba română şi folclorul românesc, reacţia faţă de creaţia teatrală manifestând-o atât în calitate de cronicar dramatic cât şi prin acţiunea de adaptare din dramaturgia universală a unor piese necesare scenelor româneşti.

Procedând la tratarea istoriei Bucureştilor, el a parcurs o suită impresionantă de documente interne şi externe, accesibile la timpul său, relevante prin bogăţia şi coloratura informaţiilor. Pe această cale a reuşit să evoce atmosfera trecutului în evoluţia sa. Apreciat şi denigrat de contemporani Ionescu-Gion ne-a transmis de la finalul veacului al XlX-lea acele informaţii care, cu timpul, s-au estompat prin amplul proces de metamorfozare a locurilor şi oamenilor. Faptul că timp de bune decenii a fost în contact direct cu informaţiile documentelor dar şi cu cele relatate de mai vârstnicii locuitori, a constituit organica prezentare a trecutului, pentru cititorul de astăzi, lectura scrierilor sale fiind o sursă de informare în care parfumul epocii tratate îl însoţeşte la fiecare formulare. A scris în epoca când tocmai începea o metodică tratare a trecutului. Ca atare, erudiţii savanţi Ion Bogdan sau Nicolae Iorga i-au reproşat modul de relatare, considerându-l un diletant. Trecerea timpului îl situează pe Ionescu-Gion în rândurile celor care, prin modul de prezentare a scrierilor lor, aveau o mai pregnantă audienţă la publicul cititor.

Vezi nota: 101.

« *Dimitrie PAPASOGLU / Pappazoglu* / (28 martie 1811, Bucureşti — 1893, Bucureşti, cimitirul mănăstirii Cernica). A intrat în armată la 5 mai 1830, pregătire şi ş carieră militară. A servit în armata română între anii 1830-1875. La pensionare locotenent colonel. Scriitor, colecţionar, editor, publicist preocupat de salvarea relicvelor trecutului, predilect cele referitoare la istoria Capitalei României precum şi a unor importante evenimente din istoria neamului românesc. Casa lui din Bd. Colţei nr. 56 constând din demisol, parter, etaj şi mansardă a devenit în anii vieţii sale o importantă trezorerie în care a reunit cele mai variate genuri de relicve care au ajuns ulterior dispariţiei sale în patrimoniul a numeroase muzee şi colecţii. A fost un activ întreprinzător pentru

popularizarea unor portrete ale personalităţilor epocii precum şi a unor evenimente istorice din cele contemporane, ca războiul de Independenţei de Stat a României. A antrenat artişti de valoare la realizarea de gravuri tipărite în condiţii grafice deosebite, valorificând cuceririle tehnice ale epocii. Prin tirajul de masă, acestea au ajuns atât la instituţii de stat, cât şi la particulari. Ani de zile asemenea „tablouri" au fost prezente la loc de cinste în numeroase locuri. Pasionat cercetător al trecutului Capitalei, a adunat numeroase vestigii în valoroasa sa colecţie şi le-a folosit în redactarea volumului *Istoria fondării oraşului Bucureşti,* publicat în anul 1891. Multe din piesele colecţiei sale au fost integrate în colecţiile Muzeului Municipiului Bucureşti.

Vezi notele: 786, 809.

[65] *Ion /Ioan/ D. GHICA* (1814//august 12 1816//decembrie 1817, Bucureşti — 22 aprilie 1897, Ghergani, judeţul Dâmboviţa). Părinţi: banul Dimitrie şi Maria Scarlat Câmpineanu. Studiile începute în ţară le-a finalizat în Franţa, la Şcoala centrală din Paris, inginer minier, economist. A revenit în Moldova la 1841 fiind numit de către Mihail Sturdza profesor la Academia Mihăileană din Iaşi unde a predat până în 1843. Au fost anii când a lărgit cercul cunoştinţelor din rândurile tinerilor doritori de a contribui la reformarea ţării. La 1843 a revenit la Bucureşti, fiind unul din activii promotori ai actelor culturale menite a ridica la acţiune naţiunea română. Era unul din combatanţii imixtiunilor străine, revendicând legiuiri care să corespundă specificului neamului românesc. A fost unul din fondatorii Asociaţiei Insocierea Lazariană la 27 noiembrie 1847 care şi-a propus unificarea organizării învăţământului şi al educaţiei poporului român.

Apreciindu-i-se calităţile judecăţii, capacitatea de muncă a fost trimis ca reprezentant al ţării la Istanbul. Acolo a fost surprins de evenimentele de la 1848, şi de deznodământul acestora care l-au situat în rândurile celor care au fost siliţi să trăiască anii de exil. Relaţiile personale cu oamenii stăpânirii, reprezentanţii acreditaţi şi oamenii de cultură i-au fost de mare folos. Astfel a reuşit să asigure condiţiile de viaţă celor care s-au exilat în lumea otomană. La 1852 i-a fost încredinţată misiunea de guvernator al insulei Samos, prilej de afirmare a calităţilor sale de organizator al administraţiei insulei, măsurile adoptate conducând la promovarea economiei, la declanşarea unor lucrări care să faciliteze schimburile comerciale şi chiar la înlăturarea pirateriei din acea zonă a arhipelagului. A fost marele reviriment pentru Poartă şi lumea occidentală, faptele sale fiind apreciate şi considerate ca demne de a fi urmate şi în alte locuri. După adoptarea Convenţiei de la Paris I.G. a putu să revină în ţară. Aici s-a lovit de o stratagemă a căimăcămiei menită a-i refuza accesul la Adunarea Electivă. După realizarea Unirii I.G. a deţinut portofoliul de ministru în mai multe guverne până la 1864 când s-a alăturat opoziţiei, pentru a revendica aducerea prinţului străin la conducerea ţării. În acest scop în anii 1865-1866 a călătorit în Europa pentru a depista persoana care să primească o asemenea misiune. A fost în fruntea loviturii de stat de la 11 februarie 1866, ulterior conducând primul guvern care şi-a asumat răspunderea conducerii ţării în timpul locotenenţei domneşti până la aducerea preconizatului prinţ străin. Ulterior a fost în mai multe rânduri ministru, reprezentant diplomatic al României în diverse ţări. Scriitor, memorialist, director general al teatrelor, publicist, membru al Societăţii Academice Române ales la 13/25 august 1874, preşedinte al Academiei Române 2/14 iulie 1879, la 28 martie/9 aprilie 1880 susţine discursul de recepţie vorbind despre personalitatea lui Ion Câmpineanu. Ion Ghica a donat Academiei Române fonduri pentru cumpărarea şi publicarea de documente interne şi externe relative la istoria românilor.

Citǎm acest semnificativ îndemn al înaintaşului preocupat de binele ţării: *„Industria*

dă omului mijloace de a cultiva ştiinţele, literele, frumoasele arte, care cu toate îi slujesc a-l lumina şi a-l moraliza". Ion Ghica, *Despre importanţa economiei politice,* în: „Foaia ştiinţifică şi literară", 1844.

Vezi notele: 1513, 1609, 1752, 1992.

66 *Nicolae C. Th. FILITTI* (1868-1946, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul marelui serdar, colonelul Theodor Hristodor Filitti şi al Elenei Slătineanu. Studii de drept la Paris. La revenirea în ţară activitate în magistratură. Om politic conservator, parlamentar. Mare proprietar în judeţele Ialomiţa şi Buzău. Casă în Bucureşti în zona Calea Dorobanţilor.

Vezi notele: 1809.

67 *Emanuel KRETZULESCU* (1868-1952, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 14, locul 27), diplomat, ministru plenipotenţiar.

68 *Nicolae KRETZULESCU.*

69 *Constantin I. KARADJA* (12 octombrie 1889, Haga, Olanda — 1950, Bucureşti, Crematoriu). Studii la Cambridge, Anglia, bibliograf, bibliofil, colecţionar. Carieră diplomatică, consul general, istoric, colecţionar, membru de onoare ales la 3 iunie 1946 al Academiei Române, înlăturat în 1948, reconfirmat membru de onoare la 3 iulie 1990.

70 *Alexandru MAGHERU* (1864-1947, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 47, locul 19), pregătire şi carieră militară, general, adjutant regal.

71 *I. RESCH* urmaş al giuvaergiului venit în secolul al XIX-lea în Ţara Românească, unde a pus bazele unei renumite giuvaergii (vezi mai jos).

Vezi notele: 1227, 1408, 1441.

72 General *Gheorghe Văleanu — Gheorghe Constantin VĂLEANU* (12/25 februarie 1864, Bucureşti — 1948, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 20, locul 11), pregătire la şcoala militară în Bucureşti, la şcoala politehnică la Paris şi şcoala de artilerie din Fontainbleau; carieră militară şi didactică, profesor la şcoala de artilerie, la şcoala de război, general de divizie; om politic, ministru, senator.

Vezi notele: 499.

73 *Miron COSTIN* (februarie 1633 — 18 decembrie 1691, Roman, judeţul Neamţ, reînhumat sub monumentul de la Iaşi). Fiul lui lancu Costin, studii la Bar (Podolia, Polonia — azi în Ucraina) la şcoala iezuiţilor, poliglot, ştiind latina, italiana, polona, rusa. La 1638 Polonia i-a acordat indigenatul şi titluri nobiliare, a revenit la 1653 în Moldova, participă la reprimarea seimenilor răsculaţi; boier cu activitate politică care a urcat treptele ierarhice (sulger, paharnic, pârcălab, mare comis, mare vornic până la rangul de mare logofăt, a rezolvat o serie de probleme diplomatice. A servit în anii domniilor lui Vasile Lupu, Gheorghe Ştefan, Gheorghe Ghica, Ştefaniţă Lupu (Papură Vodă), Eustatie Dabija Vodă, Ştefan Petriceicu, Antonie Ruset, Gheorghe Duca. Participă la confruntările

militare. La 1673 reacţionează faţă de politica expansionistă a Imperiului Otoman: *„Suntem noi moldovenii bucuroşi să se lăţească împărăţia în toate părţile cât de mult, iar peste ţara noastră nu ne pare bine să se lăţească'".* Pe parcursul anilor a îndeplinit o serie de misiuni, făcând drumuri în Ţara Românească care l-au condus până pe actuala vatră a oraşului Drobeta Turnu Severin şi Târgu Jiu, la Istanbul, Neuhăusel, Viena. La 25 decembrie 1683 a fost luat prizonier de polonezi la Domneşti şi dus în Polonia, fiind sub protecţia lui loan Sobieski, trăieşte la Daşor, în Carpaţii Păduroşi de unde, în septembrie 1685, a revenit în Moldova fiind desemnat staroste de Putna. Acuzat de hiclenie, fiind ataşat ideii de prietenie cu Polonia, a fost suprimat în timpul domniei lui Constantin Cantemir. A manifestat o constantă preocupare pentru studiile filologice şi istorice, cercetând vechile izvoare ce i-au fost la îndemână. Cele cunoscute l-au ajutat în elaborarea cronicilor în care a afirmat obârşia latină a poporului român. Analitic, le-a folosit în elaborarea lucrărilor sale, preponderent în *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche vornicul de Ţara de Gios* terminat în oraşul Iaşi în 1675 tratând istoria Moldovei în perioada anilor 1594-1661, text pe care, la Iaşi, în 1675, l-a încredinţat spre transcriere cât şi *De neamul moldovenilor, din ce tară au ieşit strămoşii lor, harta conştiinţei latine şi a mândriei originii romane,* scrisă la 1684-1691. Este autor a mai multor lucrări cu caracter filosofic, poetic (Viaţa lumii), sunt concludente pentru definirea calităţilor acestui cărturar ca bun psiholog, moralist, literat, permanent manifestând respectul pentru cititorul care-i va citi cele scrise.

Miron Costin, în 1677 a realizat redactarea în limba polonă a Cronicii Moldovei şi a Valahiei în care relevă latinitatea limbii populare.

Caracterizarea făcută lui Constantin Cantemir: *„mânca bine şi bea bine, numai iscălitura învăţase de a face'".*

În urma descoperirii unui complot al boierilor atât marele vornic Velicico Costin cât şi fratele său Miron Costin din dispoziţiunea pripită a lui Constantin Cantemir, domnul Moldovei, au fost acuzaţi de hiclenie şi executaţi prin decapitare în decembrie 1691.

„*Moldovenii, muntenii şi ardelenii tot de un neam sunt, românesc*." Miron Costin. Variantă a datei naşterii: 30 martie 1633.

[74] *Calea Victoriei* — denumirea dobândită la 8 octombrie 1878, la primirea solemnă a unităţilor militare combatante în anii 1877-1878. A fost decizia Consiliului Comunal de înlocuire a unora din vechile denumiri, printre care şi Podul/Calea Mogoşoaei.

[75] *Casa Capşa* — începuturile activităţii la anul 1852, destinele firmei familiei de aromâni întreprinzători şi receptivi, fiind duse pe mai departe de Constantin şi Grigore, ultimul impunându-se prin modul cum a acţionat în deceniul opt al secolului al XlX-lea. Citäm în acest sens pe *Grigore CAPŞA* (4 decembrie 1841, Bucureşti — 1902, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 2). Copilăria şi-a petrecut în ambianţa comerţului cu produse zaharoase, desfăşurat cu succes de membrii familiei. A fost trimis la Paris (1861-1867) pentru a se specializa în branşă la cele mai renumite firme. Întreprinzător, bun organizator a ajuns să dea o faimă firmei „Casa Capşa" prin produsele realizate, modul de prezentare şi servire. Renumele l-a dobândit prin modul cum a ştiut să asigure participarea la manifestările internaţionale, la asigurarea serviciilor la o serie de acţiuni protocolare. La expoziţia universală din 1867 de la Paris, la cea similară de la Viena din 1873, la cea

internaţională de la Paris 1875, la cea de la Bucureşti din 1881, la cea de la Bordeaux din 1883, la cea din Bucureşti din 1886, la cea universală de la Paris 1889, au fost treptele unei permanente ascendente creşteri a prestigiului firmei. La 1874 achiziţionase casa Slătineanu unde şi-a desfăşurat anterior activitatea membrii familiei. El a trecut la extinderea activităţilor integrând într-un complex laboratorul de produse zaharoase, restaurantul, hotelul. Astfel Casa Capşa a intrat în istorie ca loc de reuniune a vieţii mondene. A fost senator, preşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie.

Vezi notele: 837, 1041, 1139, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225.

[76] *Capul Podului* — Podul Mogoşoaiei a fost trasat din albia râului Dâmboviţa spre nord ajungând în zona de intersectare cu câteva importante drumuri ce asigurau accesul spre nord, nord-est, est-vest. Acest nod rutier a fost definit la timpul respectiv Capul Podului, azi fiind Piaţa Victoriei.

Vezi notele: 131, 379, 1434.

[77] *Livezile Bănesii* — o mare latifundie ce a aparţinut unei soţii de ban, care, pe parcursul timpului, s-a diminuat. Ca o amintire a rămas denumirea satului Băneasa din drumul de legătură cu Ploieştiul, azi integrat în perimetrul Capitalei. Băneasa Ecaterina Văcărescu, văduva banului Ştefan Văcărescu, a fost şi ctitora bisericii edificată conform pisaniei între anii 1768-1792 şi care a fost renovată, consolidată, restaurată în decursul veacurilor XIX-XX, ultima de amploare a fost realizată în anii 1983-1992. Iniţial a servit ca paraclis al caselor familiei Văcărescu, iar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea palatului ridicat conform dorinţei lui Gheorghe Bibescu care a comandat în 1847 lucrarea arhitectului I. Schlatter.

Vezi notele: 379, 596, 1488, 1490.

[78] *Ţarigrad* — este denumirea dată de popoarele slave Istanbulului, cum s-a numit după anul 1453, moment al cuceririi de către trupele otomane a oraşului Constantinopol, capitala statului bizantin. Denumirea a fost folosită şi în ţările române. Astăzi este marele oraş Istanbul dezvoltat pe ambele maluri ale Bosforului. Până în anul 1923 a fost capitala statului Otoman. Republica Turcă a mutat capitala în zona asiatică, în peninsula Anatolică, la Ankara.

Vezi notele: 1327, 1358.

[79] *Ringul* — centrul istoric al oraşului Viena, fortificaţie circulară , încadrând biserica catedrală Sf. Nicolae în jurul căreia s-a dezvoltat, în timp, oraşul, închizând în perimetru său principalele instituţii ale Austriei.

Vezi nota: 1217.

[80] *Nevschi prospect* — splaiul ce flanchează fluviul navigabil Neva care izvorăşte din lacul Ladoga şi îşi poartă apele cale de 74 km. pentru a ajunge la golful Finic prin delta din apropierea oraşului Sankt Petersbug, creaţia ţarului Petru cel Mare. După revoluţia bolşevică a devenit Leningrad, ca după 1991 să recapete denumirea iniţială. Lucrări monumentale de arhitectură flanchează această cale rutieră.

Vezi notele: 305, 404, 405.

[81] *Toledo* — oraş în centrul Spaniei, Capitala provinciei Castilia, amplasat pe

malurile fluviului Tago, aşezare umană cu vechime multimilenară. În evul mediu a devenit celebru prin confecţionarea armelor albe. Oţelul folosit la confecţionarea spadelor, săbiilor având o calitate imbatabilă, detaşându-se de alte centre de producţie.

[82] *Serdar* — în armata otomană, era cel care comanda o unitate de cavalerie. În Ţara Românească în veacurile XVII-XVIII comandant al unităţii de cavalerie. Marele serdar făcea parte din Sfatul domnesc Serdarul de mazili comanda unitatea de cavalerie a boierilor mazili, fără funcţii în aparatul de stat.

Vezi notele: 1737, 1748, 1791, 1799, 1898.

[83] *MOGOŞ* — urmaş al familiei de boieri din Ţara Românească pomeniţi în documentele secolelor XV-XVIII cu rang de ban, mare spătar, mare vornic.

[84] *Grigore BRÎNCOVEANU* (? — 1827 sau 1832, Bucureşti, în incinta bisericii Sf. Gheorghe Nou), mare ban, mare spătar în 1821, mare vistier în 1827. Cu o pregătire deosebită a fost implicat în o serie de acţiuni menite a promova acţiuni reformatoare. A fost membru în societatea literară-filarmonică. Traducător din latineşte în greaca veche texte de logică şi filozofie care au fost publicate la Viena în 1808. Acte de binefacere.

Vezi notele: 327, 387, 388.

[85] Dimitrie Papazoglu, *Istoria fondării oraşului Bucureşti* (vezi mai jos).

[86] *PodulMogoşoaei* — drumul a fost deschis în anul 1692, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Calculul face referinţă la momentul redactării, publicării cărţii în 1943-1944.

[87] *Ilinca CANTACUZINO* (secolul XVII — 2 martie 1687) mare postelniceasă. Vezi nota: 93.

[88] *Radu Şerban vv.,* domnul Ţării Româneşti (1601, 1602-1610, 1611), din neamul Craioveştilor; urmărind să desfăşoare mai departe politica lui Mihai Viteazul, trece la refacerea economică a Ţării Româneşti. Luptă împotriva tătarilor la Ogretin în 1602, a otomanilor la Belgrad în 1602, Silištea, Hârşova, Brăila în 1603 şi împotriva principilor filo-otomani, conducători ai Transilvaniei, respectiv Moise Szekely la Braşov în anul 1603 şi Gabriel Bathory la Braşov în anul 1611. Menţine independenta Ţării Româneşti, realizând relaţii strânse cu Transilvania şi Moldova. Înlăturat de la tron de către otomani, desfăşoară în exil o permanentă campanie favorabilă Ţării Româneşti până în anul 1620, când moare la Viena.

Vezi nota: 942.

[89] *Matei BASARAB vv.* (1585 — 9 aprilie 1654, Târgovişte, înmormântat iniţial în Biserica Domnească din Târgovişte, reînhumat la ctitoria sa, mănăstirea Arnota). Descendent din familia boierilor Craioveşti, înrudit cu Neagoe Basarab a ajuns domn al Ţării Româneşti intrând la 20 septembrie 1632 în Bucureşti după luptele care le-a purtat împotriva trupelor predecesorului. A condus Ţara Românească până la 9 aprilie 1654. A acordat atenţie afirmării culturale a ţării. A căutat să limiteze, în conformitate cu litera documentelor de închinare, scoaterea de valori din Ţara Românească de hrăpăreţii călugări trimişi de a prelua ce li se „cuvenea”. Deşi a căutat să aibă bunuri raporturi cu vecinii, Vasile Lupu doritor de a acapara şi Ţara Românească a întreprins acţiuni de înlăturare a lui Matei. Confruntările armate au fost favorabile însă domnului Ţării Româneşti. Finalul domniei a fost marcat de tensiunile create de lefegii nemulţumiţi de

cuantumul veniturilor obţinute şi de schimbarea statutului lor social.

Vezi notele: 247, 323, 428, 548, 549, 752, 786, 1075, 1268, 1650, 1651, 1674, 1735,1942, 2003.

[90] *CANTACUZINO,* neam ce-şi are obârşia în antichitate, fiind implicat în viaţa politică, militară, diplomatică, culturală, a peninsulei balcanice, predilect a Bizanţului, ajungând după 1590 pe teritoriul românesc. Prin diverse modalităţi s-au salvat de oprimarea otomană, au prosperat şi au acţionat permanent pentru subminarea puterii oprimatoare. Acolo unde au avut posibilitatea să găsească opţiuni asemănătoare s-au alăturat acestora. Un exemplu este Andronie Cantacuzino (circa 1553-1600), sprijinitor al domniei lui Mihai Viteazul.

[91] *Şerban Vodă CANTACUZINO* domn al Ţării Româneşti (29 noiembrie 1678 — 19/28 octombrie 1688, decedat în scaun, în vârstă de 54 de ani la Bucureşti, înmormântat în incinta bisericii mănăstirii Cotroceni, ctitoria sa. Mormântul fiindu-i îndepărtat cu prilejul demolării bisericii în anii '80 ai secolului al XX-lea. A urcat treptele ierarhiei boiereşti, ajungând a fi proscris pentru poziţia adoptată faţă de pătrunderea elementului grec în viaţa politică a ţării. A fost nevoit să se refugieze în Moldova şi a trăit un timp exilat în insula Creta. Cele cunoscute i-au fost de ajutor la momentul preluării scaunul Ţării Româneşti când a căutat să asigure dezvoltarea economică, culturală şi spirituală. Cei care s-au refugiat din teritoriile oprimate au fost antrenaţi la această operă. Pentru redresarea economică a introdus cultura porumbului, articol nerevendicat de monopolul economic otoman. A înfiinţat o manufactură de postav. Pentru corectitudinea tranzacţiilor comerciale a introdus noi unităţi de măsură (vezi palma lui Şerban Cantacuzino). Distanţa dintre coloanele de la pridvorul bisericii Cotroceni constituia un astfel de etalon. O atenţie deosebită a acordat-o învăţământului în limba română, înfiinţând în Bucureşti o asemenea şcoală. Preluând exemplul înaintaşilor, a acordat un sprijin substanţial tipăririi cărţilor de ritual în limba română. Monumentală este realizarea traducerii integrale, tipărirea şi difuzarea în toate teritoriile locuite de români a Bibliei. Ispravnic pentru această lucrare l-a desemnat pe nepotul său, logofătul Constantin Brâncoveanu, viitorul urmaş la tronul ţării. A fost o acţiune de mare amploare, antrenând numeroase persoane la traducerea, redactarea finală şi colaţionarea textului, imprimarea în tipografia care, prin modul de dispunere în pagină a textului, a dovedit o bună pregătire şi experienţă a personalului. Acestora li s-au alăturat cei care au asigurat operaţiunile de legătorie, volumul de mari proporţii având copertele din piele. Primul exemplar a putut fi prezentat domnului care a patronat acţiunea la 20 octombrie 1688, ulterior lucrarea intrând în memoria colectivă ca *„Biblia lui Şerban Cantacuzino"* Examenul crucial pentru Şerban Cantacuzino a fost modul cum s-a comportat, la 1683, în timpul asediului Vienei. Puterea suzerană îi impusese ca şi Ţara Românească să fie prezentă la această campanie, respectiv în tabăra otomană. Şerban Cantacuzino, formal, s-a conformat însă a acţionat prin transmiterea de preţioase informaţii în favoarea asediaţilor, care astfel au putut anihila intenţiile atacatorilor. Crucea de la Viena, ridicată pe locul unde i-a fost tabăra a înregistrat acest comportament. O grijă deosebită a manifestat-o faţă de problema românilor şi a bisericii ortodoxe din Transilvania cărora le-a acordat un sprijin moral şi material în mod constant.

Vezi: *Românii şi asediul Vienei 1683 — Culegere de studii,* Editura Meridiane, 1983, 75 p.

Pentru cinstirea faptelor lui Mihai Viteazul a comandat marea Cruce de piatră de Istriţa Pietroasele, Judeţul Buzău pentru a o amplasa la Călugăreni pe care a dăltuit textul narând faptele înaintaşului la 13/23 august 1595. Prin proporţii şi greutate şi modul de prelucrare lucrarea s-a constituit o reuşită a celor care asigurau extragerea unor asemenea blocuri de piatră, a cioplitorilor, dăltuitorilor de elemente ornamentale şi de scriere a textului, a transportatorilor şi a celor care i-au asigurat fixarea la teren. În secolul al XIX-lea a fost realizat chioşcul protector, iar în a doua jumătate a secolului al XX-lea s-a luat măsura totalei protejării prin introducerea ferestrelor.

Vezi notele: 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 435, 614, 636, 752, 946, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1505, 1949.

[92] *Constantin BRÂNCOVEANU* (15 august 1654 — 15/26 august 1714, ridicat de la Bucureşti, transportat la Istanbul, anchetat, judecat acuzat ca hiclean, condamnat la moarte împreună cu stirpea bărbătească a familiei, ucis de otomani la Edicule-Istanbul, trupul a fost înhumat temporar în mănăstirea Halchi de unde osemintele au fost aduse în mare taină de Doamna Maria şi înmormântate în ctitoria sa din Bucureşti, biserica Sf. Gheorghe Nou, locul fiindu-i marcat printr-o discretă inscripţie gravată pe candela de la căpătâiul său). Era fiul lui Stanca şi Papa Brâncoveanu, nepot de soră a lui Şerban Cantacuzino, desemnat domn al Ţării Româneşti de la 28 septembrie 1688 până la 24 martie 1714, când a fost ridicat de otomani, dus, interogat, condamnat şi executat din ordinul Porţii Otomane.

Vezi notele: 98, 253, 295, 358, 381, 384, 407, 417, 629, 638, 639, 759, 890, 948, 951, 1109, 1508, 1572, 1927, 1934.

[93] *Mareapostelniceasă* — soţia marelui postelnic Cantacuzino, unul dintre marii boieri din divan, îndeplinind funcţia de mareşal al Curţii şi de îngrijitor al camerei de dormit al domnului. În secolele XVIII-XIX marele postelnic îndeplinea funcţia echivalentă astăzi ministrului afacerilor externe. Era cel care orânduia audienţele la domn. Termenul de postelnic este definit în alte situaţii ca fiind *statornic.*

În acest caz *Ilinca* (Elena), marea postelniceasă era fiica lui Radu Şerban Vodă şi a Elenei. A fost căsătorită cu *C. Constantin Cantacuzino Postelnicul.* A fost o femeie energică, bună gospodină a întregii averi şi totodată generoasă. Este concludentă atitudinea fermă pe care a avut-o pentru depistarea ucigaşilor soţului. Procesul a condus la sancţionarea vinovaţilor inclusiv a lui Stroe cu maximă de pedeapsă. Ea însă a stăruit pentru a-i fi comutată pedeapsa prin trimiterea la mănăstire unde să fie tuns călugăr şi predat obştei monahale. Argumentele formulate în faţa instanţei de judecată l-au convins de domnul Antonie Vodă din Popeştiti să accepte modul de sancţionare.

Semnificativă i-a fost atitudinea şi faţă de cei mai harnici dintre rumâni care au fost truditori pe moşiile sale. Înainte de a pleca în 1682 în hagealâc la Ierusalim şi-a întocmit după a ei înţelepciune testamentul în care a prevăzut ca acestora să le fie date pământurile muncite de ei cu condiţia însă ca să nu le vândă. În caz de nerespectare a acestei prevederi pierdeau înlesnirea acordată. A ridicat o serie de lăcaşuri de cult (Mironeşti-Coeni, azi judeţul Giurgiu) şi a făcut o serie de danii pentru a susţine aşezăminte instituite de către

înaintaşi din familie.

Vezi nota: 87.

[94] *Palatul de la Mogoşoaia* — judeţul Ilfov, 1702-1705, ridicat prin preocuparea domnului Constantin Brâncoveanu, pentru a fi reşedinţă pentru fiul său Ştefan.

[95] *Temeliile cu destinaţie necunoscută* — au fost, de fapt, realizate pentru palatul *Senatului României,* care urma să fie ridicat după planurile arhitecţilor Dumitru Maimarolu şi Ernest Doneaud. Construcţia a fost declanşată în 1912, însă a fost abandonată în condiţiile vicisitudinilor războiului şi de la începutul anilor interbelici.

Lucrarea abandonată a oferit unor întreprinzători posibilitatea de a improviza diferite construcţii; printre altele şi un cinematograf cu un nume ispititor: „Gioconda". Acest nume a fost transmis şi construcţiei ridicate în ultimele decenii pe această solidă structură. Mai precis, pe vechile fundaţii se înalţă astăzi corpul central al blocului cu 17 niveluri şi cele cu patru niveluri care sunt dispuse radial.

Vezi notele: 378, 1795, 1864, 2223.

[96] *Mahalaua Scorţarului* — zonă limitrofă apei Dâmboviţei şi marilor hanuri din apropiere. O putem astăzi delimita de arealul format de străzile Ilfov, Marconi, Calea Victoriei, str. Franceză, str. Nicolae Tonitza, Splaiul Independenţei.

Denumirea ar fi evocat pe un renumit meşter creator de scoarţe care va fi trăit anterior anului 1679 în zonă. După amintita dată denumirea a fost înlocuită, devenind mahalaua Şerban Cantacuzino, ctitorul bisericii Măgurenilor. În perimetrul

respectiv şi-au avut reşedinţele boierii din neamurile: Cantacuzinilor, Văcăreştilor, Bărbăteştilor, Strâmbenilor, Floreştilor, Drugăneştilor.

Vezi nota: 426.

[97] Proprietăţile doamnei Maria erau situate în actualul perimetru al intersecţiei Căii Victoriei cu bulevardele Regele Carol I şi Regina Elisabeta. *Doamna Maria* (? -1723) era fiica lui Ghiţă Rustea, căsătorită cu Şerban Cantacuzino, implicată nemijlocit în realizarea ctitoriilor şi a actelor de binefacere. Din ce a fost curtea familiei Cantacuzino avem ca unică moştenire imobiliară Biserica Doamnei, agresată de masivele blocuri.

Vezi notele: 951, 953, 1044, 1063, 1090, 1105.

[98] *Familia Bălăcenilor* — neam de boieri din Ţara Românească, mari proprietari ai unor moşii din judeţul Teleorman din sec. XIV (Curtea de la Balaci). În acest caz este vorba despre *Constantin BĂLĂCEANU* (? — 1690) fiul lui Badea Bălăceanu. A deţinut importante funcţii în Divanul ţării , ultima fiind cea de agă. A fost membru al delegaţiei deplasată la Viena în 1688 pentru a transmite mesajul domnului Şerban Cantacuzino care revendica grabnica părăsire a teritoriului Ţării Româneşti a trupelor generalului Veterani. După uciderea lui Şerban Vodă, Constantin Bălăceanu a fost unul din cei care aspirau la tronul ţării şi ulterior a adoptat o atitudine ostilă faţă de Constantin Brâncoveanu care a culminat în momentul când el a devenit partizan al apropierii politice de austrieci, fiind participant alături de trupele austriece. În momentul confruntării armate, la 21 aprilie 1690 a murit în lupta de la Zărneşti. Sancţiunea domnului Constantin Brâncoveanu la adresa membrilor familiei a fost de maximală uzând de prevederile hicleniei.

Vezi notele: 295, 333, 334, 417, 425, 638, 1106.

[99] *Terenurile Zlătarilor* — au cunoscut, în timp, o semnificativă evoluţie, activitatea celor care îşi petreceau zilele căutând pe cursul apelor prezenţa aurului, fiind în atenţia domniei, permanent obligată să asigure pungile care constituiau garanţia că nu vor fi maziliţi pentru a face loc unui rival cu posibilităţi sporite de a-şi susţine candidatura. Monopol al domniei avea un aparat de supraveghere, protecţie, sancţionare a faptelor care ar fi putut diminua veniturile domnului. Ca orişice breaslă şi cea a zlătarilor avea un Sf. Lăcaş de închinăciune, respectiv *Biserica Zlătari* din Calea Victoriei nr. 12

Vezi notele: 786, 830.

[100] *Mahalaua Sărindarului* — în vecinătatea curţii lui Şerban Cantacuzino, în actualul perimetru al Căii Victoriei, bulevardului Regina Elisabeta, străzilor Brezoianu şi Constantin Mille. Denumirea evocă o veche ctitorie: *Mănăstirea Sărindarului* din Bucureşti s-a aflat pe locul unde la începutul secolului al XX-lea au fost începute construcţiile la Palatul Cercului Militar (C.C.A., azi Cercul Militar Naţional).

’ Vezi notele: 196, 595, 665, 691, 752, 951, 1105, 1131, 1220, 1476, 1494, 1503-1505,1511,1555,1777,1838.

[101] Autorul se referă la lucrarea *Istoria Bucurescilor*, opera pasionatului cercetător al trecutului capitalei, Ionnescu Gion, carte care a constituit temei de pornire la drum pentru a cunoaşte relicvele moştenite.

[102] *Deal* — Autorul foloseşte termenii improprii pentru relieful Bucureştiului. De fapt este vorba de zonele mai ridicate, terasele majore ale râului Dâmboviţa, mai evidente pe malul drept.

Deşi în decursul anilor ultimelor două veacuri noţiuni elementare de geografie se dobândesc în clasa a treia primară s-a ajuns la eronate formulări care s-au „plantat" în memoria colectivă, devenind termeni de definire în lucrările chiar ale geografilor. Exemplificăm, cu: „Dealul Spirii", „Dealul Mitropoliei", „Dealul Cotrocenilor", mai recent „Dealul Arsenalului" ş.a.

Vezi notele: 382, 490, 948, 1102, 1580, 2092.

[103] *Ateneul Român* — constituie rezultatul preocupărilor de ridicare culturală a poporului român, obiectiv major al generaţiei de la 1848, înfăptuitoarea Actului Unirii din 1859 şi a suitei de reforme care au deschis drumul spre modernizarea societăţii româneşti. Ca atare, în al şaptelea deceniu (25 ianuarie 1865) au fost puse bazele societăţii Ateneul Român de către Constantin Esarcu, VA. Urechia, Nicolae Creţulescu, ş.a. care, de la începuturi modeste, activitatea fiind găzduită în casele Ghiculeştilor (Costache Ghica) din apropierea grădinii Cişmigiu, la intrarea principală de atunci, astăzi Piaţa Valter Mărăcineanu, a ajuns, prin activităţile desfăşurate, prin capacitatea de atracţie a noi şi noi participanţi, la nevoia stringentă a unui local corespunzător. La acţiunea de strângere a fondurilor necesare, chemarea mobilizatoare a lui Constantin Esarcu *„Daţi un leu pentru Ateneu!',* răspunsurile au fost prompte, mijloacele variate de colectare conducând la o participare solidară a tuturor românilor, fapt care a permis ca între anii 1886-1888 să se desfăşoare lucrările de construcţie ale palatului după proiectul arhitectului francez Albert Galleron, având colaborator pe arhitectul român Constantin Băicoianu. Aceştia au fost obligaţi de fundaţia construcţiei începută, dar abandonată a unui manej de circ, să dea o formă circulară zonei centrale a edificiului menit să adăpostească marea sală pentru manifestări.

La lucrările de fierărie proiectanţii au avut colaborarea arhitectului german Schwalbach. Peste ani au intervenit o serie de lucrări de extindere, de modificare a spaţiilor pentru a le conferi noi funcţionalităţi. Astfel au fost adăugite cele două aripi pentru găzduirea Pinacotecii Statului. Lucrarea a fost proiectată de arhitectul Leonida Negrescu.

Vezi notele: 352, 768, 877, 1143, 1863, 1880, 2250, 2309, 2380.

[104] *Iatac* — cameră de culcare, dormitor.

Vezi notele: 2149, 2300.

[105] *Sacnasie* — încăpere mică la catul superior al caselor domneşti sau boiereşti ieşită în afară din faţada clădirii şi închisă cu geamlâc sau cu obloane. În evoluţia arhitecturii, acest spaţiu a devenit loc de aşteptare în casele boiereşti pentru cei veniţi cu treburi la boieri. Procesul de modernizare a înlăturat acest element de arhitectură menit a proteja locuinţa de vânturi şi ploi şi a oferi totodată posibilitatea de a supraveghea strada, mijloc de afla cine se află la intrare.

Vezi nota: 2323.

[106] *Logofeţi* — aici cu sensul de scriitori în cancelaria boierului preluând la nivelul cuvenit cele primite din cancelaria domnească.

[107] Prezenţa *icoanei sfântului păzitor* căruia îi fusese încredinţată protecţia imobilului, a valorile materiale şi mai ales a celor ce locuiau, exprima o concepţie în

directă relaţie cu mentalitatea epocii. Icoana casei, a grajdului, a hornului, a pivniţei au fost realităţi pe care astăzi le putem găsi numai în consemnările unor atenţi observatori ai obiceiurilor şi foarte rar ca relicve în vechile case bătrâneşti.

Vezi notele: 2262, 2323.

[108] *Butile cu Drăgăsani sau Dealul Mare* — conţineau vinurile renumitelor podgorii din Ţara Românească. Butoaie de mare capacitate cu doage de lemn şi cu cana pentru scurgerea licorii.

Drăgăşani este localitatea din zona sudică a judeţului Vâlcea, situată pe malul drept al râului Olt, cunoscută ca important centru viticol şi de vinificaţie, localnicii valorificând caracteristicile solului, a orientării plantaţilor, a speciilor de viţă de vie , a atenţiei acordată de podgoreni tuturor etapelor unui an pentru a asigura cantitativ şi mai ales calitativ producţiile de struguri supuşi procedeelor de vinificaţie, de depozitare, îmbuteliere şi livrare exemplară.

Vezi notele: 346, 1683.

[109] *Dealu Mare* — este zona prahoveană a dealurilor calcaroase cu orientarea pantelor spre sud conferind culturii de viţă de vie proprietăţii deosebite. Bazin viticol de mare întindere care de secole asigură producţii de struguri albi şi roşii care prin vinificare oferă renumite vinuri. Din cele multe este suficient de amintit de podgoriile Valea Călugărească, Urlaţi, Tohani. Această renumită podgorie are o comuniune cu cea din judeţul Buzău unde vinurile de Pietroasele, Săhăteni sunt de asemeni bine apreciate.

[110] *Domniile fanariote* — au constituit regimul instaurat de puterea suzerană, Poarta Otomană, ca măsură menită a înlătura aspiraţiile locale şi de sancţionare a defecţiunilor provocate de reacţiile domnilor Dimitrie Cantemir şi Constantin Brâncoveanu. Ca atare au fost desemnaţi ca dragomani, funcţionari ai Imperiului Otoman, greci din cartierul Fanar din Istanbul, oameni care prin cunoaşterea lumii balcanice, a limbilor localnicilor, a legislaţiei se considera că vor acţiona în mod corespunzător pentru a mulţumii pe cei care adoptaseră o asemenea măsură.

Vezi notele: 260, 268, 344, 504, 614, 688, 742, 1062, 1119, 1240, 1283, 3313, 1320, 1323, 1960, 1962, 2021.

[111] *Aldămaşul* — veche instituţie juridică menită de a invita, la încheierea unei tranzacţii, persoane de vârste diferite care, la caz de nevoie, să poată fi citate ca martori pentru a depune mărturie cum s-au desfăşurat tratativele, ce s-a hotărât şi cum s-a achitat suma convenită de părţi. În acest caz aldămaşul se bea umplând direct cupele de la caneaua buţii, element preconstituit pentru a nu putea fi uitat sau confundat de participanţi.

[112] *Sărbătoarea Sf. Paşti* — Autorul se referă la curăţenia generală făcută primăvara, pentru a da o nouă faţă casei, la interior şi exterior, după anotimpul rece.

[113] *Macaturi din lână* — cuvertură subţire din lână, decorată cu elemente fie florale fie liniare. Se confecţionau şi din bumbac. Ele aveau menirea de a acoperi un pat, o masă.

Vezi notele: 705, 1829, 1890.

[114] Relaţiile comerciale între cele două versante ale Carpaţilor au facilitat, printre

altele, şi importarea de mobilier produs de breslele transilvane. Predilect s-au bucurat de bună căutare lăzile de lemn, decorate cu elemente florale folosind culori pregnant specifice saşilor. Pentru veacuri mai apropiate, odată cu cunoaşterea lumii central şi vestic europeană, pretenţiile beneficiarilor cu dare de mână s-a îndreptat spre mobilierul stil Bidermayer. Exemplificăm cu cel existent în incinta locuinţei familiei Golescu, din conacul de la Goleşti.

Vezi notele: 65, 75, 91, 203, 304, 350, 409, 425, 499, 563, 627, 721, 726, 734, 790, 859, 886, 887, 890, 911, 998, 1001, 1122, 1124, 1127, 1160, 1173, 1373, 1401,1420,1484,1498,1516, 1538,1559, 1569,1722, 1895, 1916, 2166, 2271, 2284, 2370.

115 *Sipet* — cufăr de lemn cu capac boltit, ferecat cu cercuri de fier. În el se păstrau haine sau obiecte de valoare. În unele cazuri era ornamentat.

116 *Lumânarea de seu* — făcută din grăsimea animalelor rumegătoare.

117 *Lumânarea de spermanţet* — era făcută din grăsimea capului caşalotului, balenei, delfinului. Are culoarea albă şi aspect de ceară. Spermanţetul este utilizat în preparatele cosmetice şi la fabricarea lumânărilor.

118 *Lumânare din ceară* de albine; fiind costisitoare, nu era la îndemâna oricui.

119 *„Mucările”* — foarfece cu care se tăiau capetele arse ale lumânărilor pentru înviorarea flăcării (lumânării, candele, opaiţe, felinare etc.)

120 *„Mucar”* — omul care avea grijă de permanenta intervenţie de a nu se produce fum, mucurile fiind prea mari, a cădea pe jos ceea ce tăia pentru a reîmprospăta mucul şi a aduna cu mare grijă toate aceste resurse de cănire.

121 *Florile de busuioc şi iarbă mare* (şi nu numai ele) îndeplineau multiple funcţionalităţi, de la parfumul cel degajau şi care crea o ambianţă plăcută interiorului şi până la rolul antiseptic, ele contribuiau la îndepărtarea insectelor din camerele respective.

Iarba mare — plantă medicinală din familia compozitelor cu o tulpină păroasă, care creşte până la 150 cm. Cu frunze cordat ovale, flori galbene în capitule. Rizomii conţin substanţe antibacteriene. Folosită pentru prepararea ceaiului antibronşitic.

122 *Frantz Joseph SULZER* (? — 1791, Piteşti), de obârşie elveţiană căsătorit cu o săsoaică din Ardeal. Pregătire şi carieră militară în armata Austriei, stabilit în ţările române după una din incursiunile întreprinse de cei care-şi doreau extinderea statală spre est. Profesor la curtea lui Alexandru Ipsilante (1776). Preocupat de trecutul istoric, a lansat teza eronată a originii sud-dunărene a poporului român în lucrarea *Geschichte des Transalpinischen Daciens (Istoria dacilor transalpini)* publicată în trei volume la Viena în 1781. A adoptat în respectiva op o atitudine ostilă la adresa trecutului şi a contemporanilor ca sancţiune că visurile de mărire nu i se realizaseră,

 fiind influenţat negativ şi de consoartă. Preocupat şi de folclor, a realizat notaţia a 10 melodii populare româneşti, considerată a fi cea mai veche notaţie muzicală referitoare la teritoriul carpato-dunărean.

Vezi nota: 131.

[123] În decursul anilor, şi mai ales în primele decenii ale secolului al XX-lea, *bordeiul* a fost considerat, fără o atentă cercetare, ca o locuinţă necorespunzătoare. Cercetările întreprinse pe teren au permis o apreciere mai justă a modului de construire, a proporţiilor şi a funcţionalităţii spaţiilor, relevând calităţile acestui tip de locuinţă. Cercetarea interdisciplinară a stabilit că gradul de confort şi siguranţă oferită de o asemenea construcţie săpată în pământ şi acoperită cu pământ, paie sau stuf pentru anumite zone de teren a fost expresia capacităţii de adaptare a ţăranului român la condiţiile climatice şi chiar strategice, adeseori oferindu-i posibilitatea de a scăpa de inopinate prezenţe la uşa bordeiului prin folosirea tainicei strecurători ingenios realizată pentru a se cotroci.

[124] *Geamul* — a intervenit târziu în folosirea ca membrană transparentă care să permită pătrunderea luminii în interiorul unui spaţiu. Remarcând că fulgerele produceau în funcţie de structura solului, „pietre transparente" omul a ajuns ca în cuptoare cu un grad mare de temperatură să obţină sticlă colorată pe care a folosit-o pentru realizarea vitraliilor, a oglinzilor.

Vezi notele: geamul: 105, 1097, 2017, 2126, 2290.

Pe teritoriul românesc au fost realizate în cadrul *glâjâriilor* folii care se recunosc după vălurirea suprafeţelor geamurilor. În general aceste suprafeţe erau de mici dimensiuni. Ca o mărturie a unor asemenea realizări sunt astăzi vechile icoane pictate pe sticlă. Vălurirea le conferă efecte deosebite în condiţii de iluminare. Un asemenea centru meşteşugăresc producător de glajă era la Cârţişoara, azi judeţul Sibiu, iar icoane sunt în multe muzee din Transilvania. Citez colecţia Muzeului Judeţean Hunedoara din Deva. La Muzeul din Bujoreni, judeţul Vâlcea în cârciuma satului de odinioară sunt câteva exemplare de sticle cu caracteristicile glăjăriilor producătoare.

Vezi notele: glăjărie: 185, 2017.

[125] *Băşică de porc* — printr-o tehnologie care releva experienţă, răbdare, se obţinea o cvasitransparenţă a peteculuí respectiv care se fixa pe o ramă de lemn servind de fereastră.

[126] *François RECORDON* (sfârşitul secolului XVIII — ?), elveţian din cantonul Vaud, a făcut studii de literatură şi filozofie. Venit în Ţara Românească a fost în anii 1815-1818 secretar al domnului loan Caragea. După 1821 s-a dedicat arhitecturii. Este autorul lucrării *Lettres sur la Valachie ou observation sur cette province et ses habitans, écrites de 1815 à 1821, avec la relation des derniers éveniments qui y ont lieu,* Paris, 1821, în care autorul a prezentat cele trăite, formulând totodată promisiunea către cititori de a elabora şi o succintă istorie a Ţării Româneşti care însă n-a mai fost editată, urmând ca cercetări viitoare să stabilească dacă totuşi a fost elaborată această lucrare, manuscrisul eventual aşteptând regăsirea şi publicarea lui.

[127] *Olane* — ţigle semicilindrice pentru acoperirea caselor, anexelor gospodăriei, gardurilor. Erau confecţionate din argilă bine arsă. Termenul este folosit şi pentru

definirea tuburilor cilindrice care serveau fie pentru alimentarea cu apă de la o anumită sursă, adeseori prin modul de îmbinare se asigura transportarea apei de la mare distanţă. Variate ca dimensiuni erau folosite şi pentru canalizare, evacuând din casele cele mai bine dotate apa uzată, dejecţiile.

[128] *Divan turcesc* — o sofa de proporţii diferite, de mică înălţime, în general corespunzând proporţiilor beneficiarului, vârstei, rangului, preocupărilor. Caracteristică îi era atât amplasamentul cât şi dotarea cu perne moi şi multe. Prin amplasament central beneficiarul avea posibilitatea să urmărească tot ce se petrecea în spaţiul respectiv, acordând atenţie la ce-l interesa, ignorând sau expulzând tot ce era de prisos ca prezenţă umană. Instrumente muzicale, narghilele se aflau la îndemâna persoanei de pe respectivul divan. Măsuţe pentru servirea cafelei, a ceaiului făceau parte din ambientul divanului. Când era alăturat peretelui şi beneficiarul era din rândurile oştenilor armele constituiau dotarea acestuia.

[129] *Caftan* — mantie albă lungă şi largă folosită de lumea orientală, caracterizată prin croiul şi elementele decorative care o împodobeau. Pentru cele mai scumpe se folosea firul de aur sau de mătase.

Protocolar, sultanul oferea noului domn un asemenea caftan lucrat de desăvârşiţi croitori şi decoratori. De aici verbul a căftăni, adică a înzestra o persoană cu un asemenea element de îmbrăcăminte care releva înalta recunoaştere a sultanului.

O purtau iniţial domnii ţării şi marii demnitari. În epoca la care se referă autorul, ajunsese haină pentru cei care făceau serviciul în casele nobililor. În acest caz firul de aur era înlocuit cu materiale textile.

Vezi notele: 252, 961.

[130] Alfons Royer în *Aventura de Voyage,* publicat în 1837.

[131] *Alexandru IPSILANTI* (domn în Ţara Românească între 15 septembrie 1774 — 4 ianuarie 1782 şi august 1796 — 22 sau 28 noiembrie 1797 iar în Moldova între decembrie 1786 — 8 aprilie 1788) şi-a început domnia după o carieră de dragoman în urma încheierii tratatului de la Kuciuc Kainargi din 10/21 iulie 1774 care prevedea pentru cele două ţări scutirea de plătirea haraciului pe timp de doi ani. Rusia îşi asuma dreptul de a interveni în favoarea celor două ţări pentru a le apăra interesele. Drept urmare, în septembrie 1774 Poarta Otomană a dat un hatişerif prin care reconfirma drepturile celor două ţări dunărene şi limitarea monopolului economic otoman, importantă breşă favorizând producerea şi desfacerea către terţi beneficiari a produselor ce nu interesa comerţul otoman.

Domn cu multă învăţătură de carte a dorit să fie folositor în gospodărirea ţării. Printre acţiunile reformatoare se înscrie reorganizarea justiţiei, fiind create patru noi instanţe pentru a rezolva litigiile de natură penală, civilă, comercială. Introduce condicile în care să fie consemnate hotărârile judecătoreşti şi elementele probatorii prezentate instanţelor de judecată.

Pentru o bună orientare a juriştilor a procedat la promulgarea unui nou cod de legi cunoscut sub numele *Pravilnicească condică* din 1780 sau *Codul Ipsilante.* A luat măsuri pentru tipărirea unei condici în care a reunit prevederi ale vechii legislaţii bizantine, dar şi

a prevederilor legii pământului care era la baza judecăţilor timpului.

A perfectat raporturile cu mănăstirile ţării, scutindu-le de plata unor dări cu condiţia să asigure activitatea şcolilor.

Pentru buna asigurare a transporturilor a reorganizat sistemul care asigura caii de poştă, misiune coordonată nemijlocit de domnie.

A acordat o atenţie deosebită problemei graniţelor şi pazei în aşezările umane pentru a înlătura actele banditeşti.

Constatând starea precară a spaţiilor de la Curtea Domnească domnul a locuit în casele brâncoveneşti din Capul Podului Mogoşoaiei, lângă apa Dâmboviţei procedând la declanşarea lucrărilor de edificarea unei noi Curţi domneşti în martie 1775 în apropierea ansamblului monahal Mihai Vodă, lucrările fiind finalizate în 1776. Proiectul construcţiei a fost întocmit de Frasnz Joseph Sulzer inspirat de construcţiile bizantine, având la etaj locuinţa domnului, iar la parter serviciile administraţiei centrale. În imediată apropiere după planurile arhitectului grec Spiridon Macri s-a construit biserica care a primit ca hram pe Marea Muceniţă Ecaterina, patroana soţiei domnitorului. Soarta acestor construcţii va fi marcată de o succesiune de incendii distrugătoare, primul având loc în timpul prezenţei ocupanţilor austrieci în 1789.

A început publicarea *Mineelor* traduse în limba română, contribuţie fundamentală în generalizarea oficierii Sf. Slujbe în limba română.

Analizând cauzele inundaţiei provocată de râul Dâmboviţa, conform planului întocmit de un elveţian domnul a dispus săparea la Lunguleţu a unui canal care să permită devierea unei părţi din debitul râului în albia Argeşului la momente de viitură

Au fost luate măsuri pentru buna gospodărire a oraşului constituind Epitropia obştilor, precizându-le angajaţilor competenţele.

Pentru buna securitate a locuitorilor a delimitat competenţele agiei şi a spătăriei. A iniţiat reorganizarea fiscală, administrativă şi juridică a ţării.

În ianuarie 1776 Alexandru Ipsilanti a procedat la reformarea Academiei domneşti de la „Sf. Sava" conferindu-i caracterul în spiritul iluminist al epocii.

În 1776 au fost luate măsuri pentru delimitarea întinderii oraşului prin marcarea extremităţilor cu ajutorul unor Cruci de piatră.

Pentru a asigura prosperarea manufacturilor producătoare de hârtie Alexandru Ipsilanti le-a asigurat privilegiul de monopol.

Vezi notele: 195, 515, 838.

[132] *Frederich Wilhelm de BAUR /Bauer/* (1731, Hanau, Germania — 1783, Rusia). Pregătire şi carieră militară în toată Europa, iar din 1762 a activat în Rusia. Promovat locotenent general şi mareşal general al armatei ruse, având astfel prilejul să cunoască şi ţările române, publică în anul 1778 la Frankfurt şi Leipzig lucrarea *Mémoires historiques et géografiques sur la Valachie avec un Prospectus d'un Atlas géographique et militaire de la dèrniere guerre entre la Russie et la Porte Ottomane*. Informaţiile au fost culese de Bauer între anii 1770-1776, deci anul 1797 pare a fi greşit menţionat de Gheorghe Crutzescu.

A fost un pasionat de problemele tehnice. Perioadele în care capacitatea sa de organizator al instituţiilor militare n-a fost prioritară s-a dedicat problemelor tehnice, cărora le-a acordat o atenţie sporită şi după pensionare. Amintim în acest sens lucrările hidraulice care au facilitat asigurarea terenurilor împotriva inundaţiilor unor importante aşezări umane.

[133] *Han* — loc de popas amplasat la anumite distanţe pentru a oferi celor aflaţi la

drum loc de găzduire pentru ei, caii atelajelor şi bunuri transportate. În general erau construcţii fortificate cu o strajă care asigura supravegherea, avertizarea şi apărarea obiectivului pe timp de zi de noapte. Exemplificăm cu „Hanul Roşu" de la traversarea râului Teleajen pe drumul care, depăşind pasul Bratocea, asigura legătura rutieră cu Transilvania.

Vezi notele: 35, 96, 162, 298, 304, 496, 629, 642, 646, 648, 649, 666, 786, 790, 860, 865, 1026, 1115, 1180, 1574, 1650, 1918, 1934, 2367.

134 *Frédéric DAMÉ* (1849, Tonnerre, Franţa — 1907, Bucureşti), studii de drept la Paris, gazetar, de critic dramatic. colaborând cu Bonifaciu Florescu, venit în România în anul 1872, desfăşurând în continuare o bogată activitate în gazetărie, militând pentru progresul presei româneşti, carieră didactică, la 1876 profesor de franceză la „Sf. Sava", traducător, publicist cu o largă paletă de preocupări editoriale inclusiv de evidenţiere a trecutului poporului român, consecvent filo-român, la 1877 colaborator la „Românul", la 1883 prim redactor la periodicul de limbă franceză „l'Indépendance Roumaine" până în 1887 când a fondat „Liberté roumaine". Concomitent se interesează de trecutul istoric al poporului român. Pune bazele unor periodice, desfăşoară o activitate administrativă şi didactică. Activitatea ziaristică a încetat-o la 1890 pentru a se dedica profesoratului şi unor funcţii în aparatul de stat şi elaborării unor lucrări de sinteză. A întocmit şi lucrarea de prezentare a Capitalei *Bucarest en 1906,* Editura Socec, Bucureşti, 1907, IV + 548 p., referinţă şi la expoziţia din 1906 din Parcul ulterior denumit Carol I. *N.B. există şi un tiraj cu 650p.*

Vezi nota: 1125.

135 *Ulucă* — gard înalt realizat din scânduri groase din stejar (definite şi blană), având partea superioară ascuţită, iar partea inferioară cătrănită cu păcură pentru a-i prelungi dăinuirea.

136 *Parmalâcuri* — împrejmuirea unui pridvor, balcon, loggie, prispă. Se mai folosea şi termenul pălimar. În acest caz este drumul de strajă cu locuri de tragere împotriva atacatorilor.

137 *Leţcaie* turcească, *lăscaie* — monedă de aramă cu mică valoare circulatorie, folosită pe teritoriul românesc în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. În vorbirea curentă este echivalentul mărunţişului fără valoare, mai ales în perioadele de devalorizare a monedei.

138 Războiul împotriva tarabelor a fost impus de dezvoltarea traficului stradal precum şi de necesitatea asigurării securităţii, multe din incendiile, care în secolele trecute au mistuit cartiere întregi, fiind provocate şi întreţinute de asemenea tarabe improvizate, mai ales în sezonul rece când pentru a se încălzi tarabagii făceau câte un foc într-o improvizaţie de la care o scânteie luată de vânt era suficient de a produce un pârjol ca cel din Săptămâna Paştelui anului 1847.

Vezi nota: 885.

139 Pe locul grădinii „Colos", aflată între Poliţia Capitalei şi strada Eforiei a fost

înălţată în ultimele decenii ale secolului XX o clădire pentru a adăposti Casa de Mode a U.C.E.C.O.M.

Vezi notele: 356, 827, 888.

[140] *Ioan Gheorghe CARAGEA* (? — 1844) fiul lui Nicolae mare dregător al Porţii Otomane, domn al Ţării Româneşti între anii 1812-1818, stabilea între clasele sociale raporturi, defavorizând ţărănimea. Domnul a rămas în memoria colectivă prin urmările ciumei care a bântuit în Ţara Românească în timpul domniei sale, dar şi prin cele întreprinse în domeniul juridic.

Vezi notele: 126, 420, 453, 1141, 1304, 1388, 1660, 1969, 2093, 2227, 2287, 2288.

[141] Corect *VA. URECHIA* / *pseudonimul lui Vasile Alexandrescu/* (15/27 februarie 1834, Piatra Neamţ, judeţul Neamţ — 22 noiembrie/5 decembrie 1901, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 30, locul 2). Liceul la Iaşi, studii de litere, ştiinţe şi filozofie în Franţa şi Spania, istoric, scriitor, carieră universitară din 1857, la Iaşi şi Bucureşti, folclorist, s-a preocupat de depistarea mărturiilor trecutului referitoare la istoria poporului român, concomitent manifestând o preocupare constantă pentru trecutul şi soarta românilor din afara graniţelor României a fost permanent preocupat de evoluţia şcolii, adunând şi publicând documente, a acordat o atenţie deosebită monumentelor istorice, cinstirii Eroilor neamului şi a personalităţilor; activitate în calitate de secretar general şi ministru în Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, editor de periodice, iniţiator şi fondator de societăţi menite să sprijine activitatea românilor de pretutindeni, membru fondator şi preşedinte al Ligii Culturale, al Ateneului Român, al Societăţii macedoromâne, al Societăţii literare devenită evolutiv Societatea Academică Română, Academia Română. La menţionatele societăţi a fost un consecvent donator, contribuind la îmbogăţirea patrimoniului acestora. Fecund scriitor, folclorist, animator cultural, iniţiator şi participant la înfiinţarea şi susţinerea unor instituţii culturale, conferenţiar, publicist, deputat, senator, membru al Academiei Române ales la 2/14 iunie 1867 şi al altor prestigioase foruri ştiinţifice internaţionale, donator.

Vezi notele: 103, 159, 383, 877, 971, 1861, 1873, 1874, 2298, 2359.

[142] *Pitac* — document oficial care în general conţine un decret pentru ridicarea în rang a unui boier; diplomă de boier poruncă domnească.

Vezi nota: 1267.

[143] *Vei*=mare, *vel agă* — mai marele poliţiei. Denumire preluată de la armata otomană unde definea un ofiţer. În Ţara Românească definea pe comandantul cu misiune de asigurare a pazei oraşului.

[144] *Butcă* — caleaşcă, trăsură elegantă, cu arcuri foarte flexibile având menirea de a atenua hurducăiala provocată de gropile drumurilor desfundate.

Vezi notele: 212, 1242.

[145] *Polcovnicul de pod* — grad în armată echivalent cu cel de colonel. La timpul respectiv înlesnirea fluenţei circulaţiei era încredinţată unui asemenea ofiţer responsabil de starea drumului, de degajarea la trecerea alaiului domnesc, de înlăturarea a tot ceea ce ar fi putut pune în pericol securitatea domnului.

[146] *Scosuri* — abuziva acţiune de a ocupa trotuarul cu diverse „noutăţi” menite a atrage cumpărătorii.

147 *Tulumbagii* — pompieri mânuitori ai furtunurilor. Oameni care, cu ajutorul tulumbelor, asigurau stingerea incendiilor.

Vezi notele: 843, 1298.

148 *Grigore D. al IV-lea GHICA vv.* (1755-1834, Bucureşti, înmormântat la biserica Tei ctitoria sa), primul domn pământean al Tării Româneşti de la 30 iunie 1822 la 29 aprilie 1828. Începutul domniei a fost dificil petrecându-se încă numeroase abuzuri din partea trupelor otomane de ocupaţie după înăbuşirea Eteriei. La protestul energic al ambasadorului Angliei la Istanbul, în numele puterilor europene, şi o demonstraţie de forţă, din partea Rusiei, au fost retrase aceste trupe. A fost urmarea convenţiei dintre Rusia şi Poarta Otomană încheiată la Cetatea Albă. Bun gospodar Grigore Ghica a acţionat în anii domniei pentru schimbarea stărilor din ţară după revoluţie şi cele petrecute în deceniile anterioare. A antrenat la acţiune pe cei care doreau o radicală schimbare şi a declanşat elaborarea a numeroase reforme menite a servi la propăşirea ţării. Ele vizau starea economică, socială, culturală, spirituală şi edilitară. În Bucureşti s-a trecut la realizarea pavajelor cu piatră. La colegiul „Sf. Sava" s-a acţionat pentru reluarea cursurilor şi îmbunătăţirea dotărilor, încadrării cu profesori români. Domnia i-a fost curmată de reluarea ostilităţilor dintre Rusia şi imperiul Otoman, cea de a 7-a mare confruntare. Motivaţia era că n-au fost respectate prevederile convenţiei de la Cetatea Albă. La ordinul ţarului Nicolae Pavlovici trupele Rusiei au trecut Prutul, domnul fiind astfel silit să se refugieze în Transilvania.

Vezi notele: 225, 447, 1144, 1328, 1778, 2310.

149 *Vornicia* — instituţie din componenţa Curţii domneşti, având responsabilitatea bunei administrări a acesteia. Dregătoria *vornicului* făcea parte din Sfatul domnesc, concomitent având şi drept de judecată pe întreg teritoriul ţării, cu excepţia Olteniei. În Moldova era o funcţie militară. În ambele principate ea a evoluat în timp.

Vezi notele: 73, 83, 153, 163-166, 175, 183, 384, 675, 681, 834, 837, 862, 891, 908, 995, 1005, 1039, 1087, 1140, 1404, 1512, 1514, 1588, 1667, 1668, 1709, 1920, 1934, 1980, 1981, 2000, 2027, 2079, 2085, 2183, 2242, 2251, 2323, 2394, 2408.

150 Inginer HARTL.

151 *Curtea Arsă* — în ultimul pătrar al veacului al XVIII degradarea vechii Curţii Domneşti l-a determinat pe noul domn Alexandru Ipsilanti să locuiască în casele de lângă râul Dâmboviţa declanşând lucrările de edificare a Curţii Noi, care însă au intrat în memoria colectivă cu definirea de Curtea Arsă, deoarece repetate devastatoare incendii au impus refaceri, redotarea şi în ultimă instanţă renunţarea.

Vezi nota: 418.

152 Este vorba de traseul care s-a impus în timp ca uliţa (strada) Mihai Vodă.

Această arteră de circulaţie peste apa Dâmboviţei, trecând *Podul Gârlei* asigura legătura

între vechea ctitorie a lui Mihai Vodă din 1589-1591, mănăstirea Sf. Nicolae, (precum şi noua ctitorie a lui Alexandru Ipsilante din 1775) cu vechea zonă a curţilor domneşti din sec. XVI-XVIII, devenită la acel timp Curtea Veche.

[153] *Grădişteanu* — familie de boieri din Ţara Românească ce şi-au avut averile în Grădiştea din fostul judeţ Vlaşca, azi Giurgiu, având şi o ramură la Mogoşeşti. Au deţinut dregătorii însemnate în secolele XVI-XX. Numele vine de la Bunea Grădişteanu, vistier, mare vornic, om de încredere a lui Constantin Brâncoveanu.

[154] *Nicolae T. ORAŞANU* (1833, Craiova, judeţul Dolj — 1890, Bucureşti). Studii incomplete la „Sf. Sava", precoce gazetar de la 1854, poet satiric, autor al *Misterelor mahalalelor, sau Cronica scandaloasă a oraşului* (9 broşuri publicate în anii 1857-1858). Antidinast preocupat de a-l ataca în articolele sale pe domnul Carol I, A deţinut diverse funcţii administrative, de la 1880 director la „Monitorul Oficial".

A locuit pe str. Poetului, azi Enăchiţă Văcărescu la nr. 7. Ani de zile o mică placă de marmură menţiona această prezenţă. În ultimul pătrar al secolului al XX-lea casa a fost demolată pentru extinderea Institutului Teologic.

Vezi notele: 982, 1043, 1837, 1898.

[155] *Société de basalte artificiel* a realizat calupuri de diverse dimensiuni din bazalt artificial, produs la Bucureşti cu care au fost realizate pavaje pentru trotuare. De o calitate deosebită acolo unde spiritul gospodăresc le-a respectat ele au dăinuit. Menţionăm în 2010 încă existenţa ca pavaj atât în curtea Muzeului Municipiului Bucureşti, unde au fost folosite calupuri mari şi curtea casei care găzduieşte Uniunea Scriitorilor unde au fost folosite calupuri mici.

[156] *Sală Mozart.* Fréderic Damé se referă la zona care va găzdui ulterior noua sală Mozart care, în ultimele decenii ale secolului XIX a jucat un rol important în promovarea activităţii artistice. Situată în Calea Victoriei nr. 56, sala a adăpostit numeroase expoziţii de grup sau individuale ale artiştilor plastici.

[157] *Trăsură de piaţă* cu doi cai bine îngrijiţi având pe capră imperturbabilii mânuitori, celebrii muscali cu a lor costumaţie specifică.

Vezi notele: 144, 213, 216, 959, 1039, 1182, 1219, 1494, 2061.

[158] La momentul la care face referinţă autorul teatrul se numea Teatrul cel Mare. A fost construit pe calea Mogoşoaiei, după proiectul coordonat de arhitectul Josef Heft, între anii 1847-1852. A fost inaugurat la 31 decembrie 1852, având ca prim director pe Costache Caragiale. A fost renovat şi redecorat în anul 1875 şi *a devenit, la 6 aprilie 1877, Teatrul Naţional*. În deceniile următoare a cunoscut şi alte intervenţii salutare pentru îmbunătăţirea condiţiilor scenice, confortul sălii, acustica şi iluminarea. Lovit de bombardamentul din 24 august 1944 s-a decis pripit demolarea lui.

Vezi notele: 203, 227, 340, 368, 662, 855, 869, 871, 1153, 1162, 1193, 1228, 1388,1410, 1414,1417, 1427, 1431, 1449, 1451, 1561, 1648, 1622, 1692, 1667, 1672,1684, 1689, 1699, 1702, 1704, 1710, 1740, 1885, 2085, 2249.

159 Pentru omul Carol I timpul era foarte preţios şi ca atare se odihnea schimbând preocupările. Ca mijloc de destindere, de relaxantă odihnă realiza sculptură în lemn. La Brăila în marea donaţie făcută de V.A. Urechia constând din valoroase manuscrise, cărţi, documente sunt incluse şi două dulapuri de cărţi realizate de Carol I.

Vezi notele: 373, 431, 678, 971, 1499, 1764.

160 În acest caz nu este vorba de un *pitac,* ci de o *anaforă* a marilor boieri către domnitor care primea ca răspuns un *pitac domnesc* prin care se stabileau modalităţile de organizare a iluminatului Podului Mogoşoaei.

161 *Stânjenul* — unitate de măsură a lungimii, variind, de la o epocă la alta şi după regiune. Între 1,96 m şi 2,23 m. În acest caz stâlpul avea circa 3 m.

Vezi notele: 1237, 2209, 2229, 2290.

162 *Mitropolitul Nectarie Moraitul* — episcop al Râmnicului de la 8 septembrie 1792 la 16 decembrie 1812 şi mitropolit al Ungrovlahiei din 1812 la 1 mai 1819. Retras din scaunul mitropolitan, a decedat la 13 septembrie 1825.

163 *Marele ban Radu GOLESCU* (3 mai 1746 — 1818), fiul lui lordache Ştirbei şi al Anei (Anita) Golescu. A fost unul din cei mai de vază boieri de la începutul secolului XIX, prin cele întreprinse a demonstrat că era receptiv la ideile de modernizare a societăţii din Ţara Românească. La 1808 şi 1814 era mare vornic în Divanul ţării.

Vezi notele: 1656, 1975.

164 *Vornicul Isac RALET* din familia boierilor Rallet, de obârşie greacă, ce s-a impus în Ţara Românească pe la sfârşitul secolului XVIII; mare vornic şi mare ban la 1818. A fost căsătorit cu Nastasia, fiica banului Ghika.

165 *Vornicul Barbu VĂCĂRESCU* (? — 1831) spătar în 1782, mare vistier la 1821, mare ban, caimacam la 1827.

Vezi notele: 1657, 2188, 2230, 2249, 2291.

166 *Vornicul Dumitrache D. RACOVIŢĂ* (1781-1835) din familia originară din Moldova, căsătorit cu Smaranda Ipsilanti.

167 Nu este vorba de o jalbă a marilor boieri ci de o anaforă a marilor boieri. Vezi notele: 63, 124.

168 *„Paralele felinarelor”* — taxa prin care se asigura iluminatul public. Ulterior acesta a trecut în obligaţia primăriei.

169 *Masală, masalale* — torţă, faclă, iar purtătorul era un *masalagiu,* persoană tânără cu calităţi sportive care mergea pedestru (alerga) înaintea călăreţului sau echipajului pentru ca să lumineze calea, să semnaleze situaţii deosebite necesar să fie evitate.

Vezi notele: 1257, 1316.

170 *Păcură* — una din cele mai vechi întrebuinţări ale petrolului pe teritoriul

României.

[171] Această *puşcărie* din imediata apropiere a Curţii Domneşti era amenajată nu pentru diverşii delicvenţi ci pentru pricinile care priveau securitatea domnului, actele de hiclenie cu diverse grade de gravitate şi de sancţionare. Era un loc de tranzit pe timpul cercetărilor, ca la finalizarea anchetei, în funcţie de gravitatea stabilită sancţiunea era: să i se curme viaţa, să fie surghiunit într-un loc de ispăşire, şi mai rar să fie eliberat.

[172] *Piaţa de flori* — a fost o construcţie metalică, cu compartimentări bine amenajate. Avea o decentă ţinută. Anticipând construcţia blocului lamă spre bulevardul 1848, azi Ion C. Brătianu, a fost înlăturată, devenind loc de parcare al autovehiculelor lângă Hanul lui Manuc şi Cafeneaua Veche.

[173] *Ocna Slănicului* din judeţul Prahova a asigurat extragerea sării, nu a avut forări care să ajungă la eventuale straturi de ţiţei.

Sarea a început să fie extrasă în 1688 prin preocuparea spătarului Mihai Cantacuzino, folosindu-se metoda de exploatare în camere mici cu pereţi pătraţi cu planşeu de siguranţă între niveluri.

Faptul că judeţul respectiv a fost prioritar furnizor al aurului negru, credem că formularea face referinţă la zona prahoveană.

[174] *Ban mare* — dregător delegat de domnul Ţării Româneşti să cârmuiască Valahia Mică (Oltenia). În ierarhia boierească era considerat primul boier al Ţării, ban al Craiovei.

Vezi notele: 65, 77, 83, 84, 163, 165, 166, 384, 430, 502, 546, 593, 743, 752, 940, 941, 994, 1106, 1140, 1229, 1231, 1506, 1512, 1520, 1657, 1813, 1814, 1980,1981,2010,2079, 2187, 2241, 2251, 2254, 2310, 2314, 2389, 2391.

[175] *Mare vornic* — cel dintâi boier din divan, având misiunea de cârmuitor şi de - > înalt judecător al Curţii domneşti şi al întregii ţări.

Vezi notele: 73, 83, 149, 153, 164, 163, ’165, 166, 183, 384, 675, 681, 834, 837, 862, 891, 908, 995, 1005, 1039, 1087, 1140, 1242, 1424, 1512, 1514, 1588, 1667, 1668, 1709, 1920, 1934, 1980, 1981, 2000, 2027, 2079, 2085, 2183, 2251, 2323,2394, 2408.

[176] *Mare logofăt* — unul din cei mai de seamă boieri al ţării, urmând în ierarhie după marele ban.

Vezi notele: 91, 176, 342, 343, 379, 382, 384, 437, 453, 535, 596, 681, 716, 834, 835, 849, 941, 1088, 1305, 1320, 1347, 1359, 1415, 1430, 1517, 1586, 1578, 1616, 1728, 1752, 1768, 1782, 1812, 1813, 1862, 1920, 1955, 1956, 2027, 2028, 2040,2116,2224,2290, 2314, 2351, 1408.

[177] *Mare spătar* — şeful armatei şi al poliţiei, comandant suprem al oştirii ţării.

Vezi notele: 62, 83, 84, 173, 165, 177, 227, 287, 323, 382, 384, 394, 455, 533, 855, 886, 887, 892, 940, 1039, 1153, 1169, 1230, 1231, 1315, 1338, 1360, 1657, 1778,1838, 2011, 2034, 2056, 2069, 2330, 2391.

[178] *Hatman al divanului* — mare boier cu însărcinări speciale, ocazionale.

Vezi notele: 859, 1035, 1338.

[179] *Mare vistier* — mare boier cu misiunea de a asigura administraţia financiară a ţării şi problemele visteriei statului.

Vezi notele: 84, 165, 358, 384, 468, 877, 1027, 1088, 1231, 1657, 1687, 1814,

1815,1956,1967,2000, 2187, 2254, 2345, 2351, 2391, 2393.

180 *Mare postelnic* — mare boier din divan, având funcţia de mareşal al Curţii şi de îngrijitor al camerei de dormit a domnului. În secolele XVIII-XIX răspundea de treburile externe ale ţării.

Vezi notele: 87, 93, 384, 787, 846, 940, 1342, 1920, 1940, 2000, 2108, 2412.

181 *Ţigani domneşti* — robi cu statut aparte care îndeplineau diferite munci gospodăreşti. În anumite împrejurări domnul dăruia unuia dintre boierii, care se distinsese prin activităţi utile domniei, unul sau mai mulţi asemenea ţigani. Semnificativ este faptul că aceşti robi se bucurau de anumite drepturi, inclusiv de dreptul de a poseda bunuri mobile şi imobile. În situaţii deosebite, ca răsplată, puteau fi eliberaţi.

Vezi notele: ’478, 886, 1039, 1265, 1495, 1581, 1822, 1981.

182 *Armaşul* — om înarmat având misiunea de a asigura paza şi ordinea. În acest caz, cel care avea răspunderea asigurării pazei la Curtea domnească. Marele armaş era un înalt dregător care se ocupa cu supravegherea închisorilor şi a execuţiilor.

Vezi notele: 1302, 1339, 2167, 2715.

183 *Vornicul de temniţe* — boierul care avea în grijă buna organizare a închisorilor ţării (paza, asigurarea întreţinerii deţinuţilor, activitatea producătoare de venituri).

Vezi notele: 900, 1302.

184 *Războiu* — în acest caz este vorba despre instrumentul de ţesut. Exista şi formula folosită de cei care se ocupau de argăsirea blănurilor care întindeau pielea fixând-o de o ramă sau pe o planşă pentru a se usca după ce-i aplicaseră operaţiunile de îndepărtare a grăsimilor pentru a o face cât de cât transparentă.

185 În condiţiile în care lipsea sticla, pereţii transparenţi ai *felinarului* erau confecţionaţi din asemenea membrane care, supuse unui tratament special, căpătau o oarecare transparenţă. La sfârşitul secolului XVIII şi începutul secolului XIX produsele glăjăriilor au înlocuit treptat aceste membrane, iar prin realizarea sticlei trasă în primele fabrici, membranele de piele au fost înlăturate definitiv, fiind folosite numai la „lampadarele” confecţionate pentru anumite serbări folclorice.

186 *Uleiul de rapiţă* — a fost folosit în transportul feroviar timp de bune decenii, atât pentru manevranţii din gări, triaje cât şi pentru felinarele garniturii de vagoane.

187 *Gaz aerian* — combustibilul obţinut prin trecerea unui curent de aer peste cărbunele înroşit. A fost folosit în perioada premergătoare utilizării curentului electric la iluminarea stradală, a instituţiilor şi a unor locuinţe particulare.

În acest scop s-a efectuat în apropierea Câmpului Libertăţii de la Filaret (azi între bulevardul Mărăşeşti, strada Lânăriei, strada Candiano Popescu şi calea Şerban Vodă) o importantă suprafaţă de teren, pe atunci colmatat, pe care s-au ridicat construcţiile uzinei de gaz aerian şi depozitele de cărbuni. Alegerea acestui loc a fost

 în concordanţă cu darea în exploatare a primei linii de cale ferată care asigura legătura capitalei cu portul Giurgiu, fapt care înlesnea aducerea la Bucureşti a combustibilului necesar până în curtea uzinei.

Vezi notele: 661, 2248.

188 *Constantin C. BACALBAŞA* /la naştere *Telescu/* (21 august/2 septembrie 1856, Bucureşti — 5 februarie 1935, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 74, locul 44), studii gimnaziale la gimnaziul „Carol I", Brăila, liceale la „Sf. Sava", Bucureşti, parţiale de drept, s-a consacrat gazetăriei pe care a slujit-o până la moarte, dramaturg, publicist. Evocator al unor momente din evoluţia oraşului Bucureşti, inclusiv anii ocupaţiei inamice 1916-1918.

Constantin Bacalbaşa, *Capitala sub ocupaţia duşmanului 1916-1918,* Editura Alcalay et. Calafeteanu, Brăila, 1921. A întreprins studii istorice, memorialistică. Autor al celor patru volume *Bucureştii de altădată,* publicate între anii 1927-1932.

Constantin Bacalbaşa, *Bucureştii de altădată,* vol. I (1871-1877), Editura Eminescu, Bucureşti, 1987, p. V-XXXIV. Textul lui Bacalbaşa dă denumirea pe care străzile respective le-au purtat abia de la 8 octombrie 1878. La 1871 strada Smârdan se numea Uliţa sau Strada Germană, Calea Victoriei era Podul Mogoşoaei sau Calea Mogoşoaei.

Vezi nota: 484.

189 *Sita incandescentă* pentru lămpile cu gaz a fost inventată de chimistul austriac *Carl AUER Von Welsbach* (1858-1929). Carieră universitară la Viena, cercetări cu rezultate remarcabile.

190 *Claymoor* pseudonimul lui *Mihail /Mişu/ VĂCĂRESCU* (1843-1903, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 17, locul 15), ilustru şi activ gazetar al epocii, care-a publicat articole în limba franceză, menite să ofere cititorilor informaţii din lumea „bună". Ele apăreau în cadrul rubricii Carnetul «Heigh Lifului» din ziarul „L'Independance Roumaine".

Vezi notele: 1199.

191 *Eldorado* — fantezia întreprinzătorului doritor a redobândi rapid sumele învestite, chiar şi cu un substanţial câştig, a determinat alegerea denumirii grădinii, recurgând la numele unei ţări imaginare din America de Sud considerată a fi extraordinar de bogată de unde şi-au obţinut conchistadorii spanioli aurul adus în Europa.

192 *Lampa cu arc — lampa cu arc electric sau voltaic —* realizează o descărcare electrică între doi electrozi prin care circulă curent de înaltă intensitate sub o tensiune relativ mică, descărcarea este iniţiată prin atingerea electrozilor şi se produc puternice efecte calorice şi luminoase.

193 *Vadul* celor care transportau apa cu sacaua pentru a o vinde. Se afla în apropierea podului care conducea la mănăstirea Mihai Vodă. Sacaua era un butoi fixat pe un cadru de căruţă tras de un cal.

194 *Puţul cu Zale —* era în perimetrul bisericii Creţulescu. Denumirea ne obligă să înţelegem că era o fântână cu două găleţi. Prin manevrarea lanţului cu zale se

dobândea urcarea şi coborârea concomitentă a două găleţi. Una plină, cea care urca şi cea goală care cobora pentru a se umple. Localizarea formulată este relativă, ştiut este că această fântână este în directă relaţie cu cimitirul, care, conform uzanţelor anterioare măsurii de a nu mai permite înmormântări în oraş, era în jurul bisericii Creţulescu.

Vezi notele: 1887, 1948.

[195] *Alexandru V IPSILANTI.*

Vezi notele: 70, 131.

[196] *Biserica Sărindari* şi terenul adiacent au fost în atenţia generaţiilor de la sfârşitul secolului XVIII şi începutul celui următor. Numeroase iniţiative au căutat să confere locurilor o deosebită prestanţă. A fost epoca când, folosind tuburile ceramice, s-a adus apă de la mare distanţă. Elementarele condiţii necesare pentru buna circulaţie a apei erau: 1) să fie asigurată zona de recoltare pentru a nu fi colmatat sorbul, 2) traseul să fie cu înclinarea cuvenită, 3) asigurată permanenta curăţenie la locurile de curgere. Iniţiativa lui Alexandru Ipsilanti a permis amenajarea hidrotehnică.

Vezi notele: 752, 1504, 1511.

[197] *Suru başa* — mai marele peste cei ce asigurau alimentarea cu apă, responsabil cu întreţinerea lucrărilor hidrotehnice.

[198] Locul vechii *fântâni* din faţa actualei clădiri a Cercului Militar Naţional a fost luat de fântâna dintre cele două scări care conduc la terasa restaurantului. Ea a fost însă creată spre finalul secolului XIX ca o componentă a programului de măsuri adoptat pentru pregătirea Capitalei pentru a primii vizita protocolară a familiei imperiale a Imperiului Austro-Ungar.

[199] *Biserica Izvorul Tămăduirii* — ctitoria lui Nicolae Mavrogheni vv. şi a soţiei sale Maria situată pe actuala stradă a Monetăriei nr. 4 a fost zidită între anii 1785-1787. În apropiere au fost ridicate case domneşti precum şi casa apelor. Astăzi trecem pe lângă gardul şcolii şi remarcăm o cişmea, fără apă, care cândva oferea trecătorului însetat apa adusă pe olane prin preocuparea lui Nicolae Mavrogheni.

[200] *Strada Berthelot* de azi, după numeroase rebotezări. A fost definită mult timp ca a Fântânii amintind de existenţa Cişmelei Roşii, nume preluat de la culoarea cărămizilor. A rămas în memoria colectivă prin realizarea, prin preocuparea domniţei Ralu, a sălii unde au fost organizate reprezentaţii teatrale.

Henri Mathias BERTHELOT (7 decembrie 1861, Fleurs, Loire, Franţa — 21 ianuarie 1931, Paris) studii şi carieră militară, în primii ani ai războiului /1914-1916/ a îndeplinit misiuni la Marele Stat Major în calitate de general ca în toamna anului 1916 să fie trimis în România conducând Misiunea Militară Franceză, având calitatea de consilier tehnic în Marele Cartier General al Armatei Române. A avut preţioase contribuţii în iarna 1916-1917 la reorganizarea, dotarea şi instruirea oştirii române care, în condiţiile verii anului 1917 atât în acţiunile ofensive cât şi în cele defensive, a demonstrat modul cum şi-a

însuşit cele preconizate de el. Prin modul de comportare a câştigat repede simpatia atât a comandanţilor cât şi a trupelor. Analiza pe care a întreprins-o l-a ajutat ca în foarte scurt timp să înţeleagă de unde proveneau

majoritatea defecţiunilor de pe frontul de răsărit în campania anului 1916. El a sesizat lipsa de loialitate a „aliatului" rus care prefera să fie, cu mici excepţii, în expectativă fără să-şi asume responsabilităţile ce-i reveneau conform celor stipulate de tratatele semnate cu România. Defecţiunile intervenite după revoluţiile din Rusia au determinat o nouă situaţie pentru România nevoită să ajungă la tratativele cu inamicul fapt care a impus, în primăvara anului 1918, misiunii militare franceze să părăsească Moldova. În toamna anului 1918 în condiţiile ofensivei din peninsula balcanică trupele franceze s-au apropiat de Dunăre, moment în care şi trupele române au trecut la acţiune pentru îndepărtarea inamicului de pe teritoriul României. După realizarea joncţiunii celor două armate aliate la 1 Decembrie 1918 generalul H. Berthelot a intrat în Capitală aflându-se în suita regelui Ferdinand I. Recunoştinţa românilor s-a manifestat în cele mai diverse modalităţi. Primirile entuziaste în localităţile pe care le-a vizitat , declararea ca cetăţean de onoare la Giurgiu, declanşarea unor acţiuni care să aducă în forul public a unor simboluri ale cinstirii, amenajarea şi îngrijirea locurilor de veci unde au fost înmormântaţi membrii misiunii căzuţi la datorie pe teritoriul României, toate au fost încununate de formulările lui Nicolae lorga care, în Parlamentul României, a propus să-i fie acordată calitatea de cetăţean al României şi să fie împroprietărit cu un domeniu şi un conac în localitatea Fărcădia din judeţul Hunedoara, măsuri aprobate în unanimitate. Locuitorii comunei au revendicat şi schimbarea numelui localităţii pentru ca posteritatea să-i cinstească astfel numele. Forul ştiinţific al ţării a hotărât la 5 iunie 1926 desemnarea ca membru de onoare al Academiei Române. La rândul său, la reveniri de mai multe ori în România, a căutat să parcurgă drumurile ţării, să se reîntâlnească cu foşti luptători acum aflaţi implicaţi în ampla bătălie a reconstrucţiei ţării. Mai mult, în testamentul pe care l-a redactat a inclus prevederi referitoare la soarta a ceea ce deţinea în România prevăzând ca Academia Română să fie beneficiara veniturilor, sumele obţinute urmând să se constituie un fond cu ajutorul căruia să declanşeze acţiuni care să permită studierea relaţiilor franco-române în decursul timpurilor, la o mai bună cunoaştere reciprocă a celor două ţări latine. Decesul său a îndurerat întreaga opinie publică din România.

Vezi notele: 494, 1432, 2223, 2224, 2284, 2285.

[201] *Regulamentul Organic* — a fost elaborat în urma războiului dintre imperiul Rus şi cel Otoman, principatele Dunărene rămânând sub suzeranitatea Porţii, au fost trecute sub protectorat rus, exercitat, pentru o bună perioadă de timp, de contele Pavel Kiseleff. Ceea ce nu s—ar fi putut accepta în Rusia el le-a declanşat în ţările române, trecând la realizarea şi aplicarea unor reforme dorite să contribuie la schimbarea stărilor de lucruri, mai ales a diminuării marilor contraste între ceea ce erau atribuite mai marilor timpului şi ceea ce reveneau truditorilor, care asigurau realizarea veniturilor marilor boieri. Reformele erau justificate prin avantajele rezultate la prezent şi viitor pentru forţa protectoare a creştinilor din întreaga peninsulă balcanică de oprimarea musulmană. În acest context s-au elaborat textele Regulamentelor Organice pentru Moldova şi Ţara Românească, care pornite de la similitudinile de situaţii, inclusiv de natură juridică, au texte asemănătoare, micile diferenţe fiind de formă, nu de conţinut. Pentru a asigura păstrarea înscrisurilor deţinute până atunci de instituţiile care se desfiinţau s-au formulat misiunile ce reveneau Arhivelor Statului.

Regulamentele Organice au fost dezavuate de revoluţionari la 1848, ajungându-se la concludenta manifestare de pe Câmpia Libertăţii din Bucureşti din 6 august 1848 când textul Regulamentului Organic şi cel al rangurilor boiereşti, „Arhondologia", au fost simbolic distruse prin spânzurare şi incendiere.

Vezi notele: 1301, 1362.

202 Legiuire privitoare la organizarea şi conducerea Ţării Româneşti şi a Moldovei realizată de două *comisii* formate din câte 4 mari boieri din cele două ţări sub preşedinţia generalului rus M.L. Minciaki. În Ţara Românească a fost pusă în aplicare în iulie 1831 sub îndrumarea şi directa supraveghere a generalului Pavel Kiseleff.

203 *Constantin A. ROSETTI* (2 iunie 1816, Bucureşti — 8 aprilie 1885, Bucureşti, cimitirul Bellu parcela 30, locul 81), studii la Bucureşti, continuate la Paris, unde a intrat în relaţie cu elementele revoluţionare, reîntors în ţară a desfăşurat o activitate complexă: pregătire pentru o carieră militară, administrativă, tipograf, librar, comerciant, ziarist, creator al periodicilor „România Viitoare", „Republica Română", „Românul", scriitor, traducător, director al Teatrului Naţional, om politic, propagandist, revoluţionar, prefect, primar al Capitalei, secretar în Guvernul Provizoriu, militant al unirii Ţării Româneşti cu Moldova şi Transilvania, părtaş la organizarea detronării lui Alexandru loan Cuza, ministru, publicist, membru fondator al Academiei Române la 2/14 iunie 1867.

Vezi notele: 1399, 1711.

204 *Comisar* — cel mai mic grad de ofiţer de poliţie.

205 *Epistat* — iniţial definind persoana încadrată în poliţie cu obligaţii profesionale menite a satisface pretenţiile protipendadei, dar cu o retribuţie modestă. Cu timpul, evolutiv, termenul a ajuns să definească pe administratorul unei averi particulare.

206 *Ulysse de MARSILLAC* (1821, Montpellier, Franţa — noiembrie 1877, Bucureşti). Carieră didactică la licee din Paris; în 1854 lordache Slătineanu l-a adus la Bucureşti pentru a preda franceza atât în institutele particulare, cât şi la Şcoala militară, la „Sf. Sava", la Universitate. O carieră de 23 de ani de profesorat la Bucureşti. Concomitent a fost un activ ziarist, înfiinţând o serie de periodice, colaborând la cele existente. A fost un militant pentru metamorfoza Capitalei. Descrierile sale au partea de pitoresc şi calitatea de a evoca o lume dispărută. Periodicele înfiinţate: „Le Moniteur roumain", 1859; „La Voix de la Roumanie", 1860; „Le journal de Bucarest", 1870; precum şi lucrările publicate: *Leçons de littérature*, 1859; *De Pesth à Bucarest,* 1869; *Histoire de l'armée roumaine,* 1871; *Etuddes sur la Roumanie,* 1871; *Guide du voyageur à Bucarest,* 1872.

Vezi notele: 868, 1127, 1224, 1409, 1412, 1496.

207 Este vorba de terenul moştenit de *Episcopia Râmnicului* în secolele trecute. În secolul XIX, o parte din acest teren a fost ocupat de grădina şi construcţia Ateneului Român. Această societate preluase de la o societate de echitaţie fundaţia

unui preconizat manej. Lucrările abandonate au determinat ca proiectarea Palatului Ateneului Român să aibă forma circulară.

[208] Trecerea peste gârla care aducea apele din *lacul lui Dura Neguţătorul* în albia Dâmboviţei, anterior lucrărilor întreprinse în secolul XIX pentru amenajarea grădinii şi lacului Cişmigiu şi a trasării noii albii a râului în tronsonul de traversare a Capitalei de la Ciurel şi până dincolo de podul de la Vitan. Podul se afla în apropierea străzii Mihai Vodă.

[209] *Halebardă* — armă albă folosită în evul mediu, în formă de suliţă, fiind, de fapt, o lance multifuncţională. În acest caz lancea fiind o lungă prăjină din lemn rezistent şi flexibil dotat la vârful ascuţit cu o piesă metalică optimă pentru pătruns, având totodată o parte dotată cu o lamă ca de secure, iar în partea opusă cu un cârlig de agăţat, cu care exersatul purtător putea agăţa şi doborî adversarul. Era componentă a dotării unităţilor de cavalerie, solicitând mânuitorului forţă şi dexteritate.

Vezi notele: 1220, 1281.

[210] *Herăstrău.* Denumire a vastei zone din nordul oraşului traversată de râul Colentina. Pe parcursul acestei ape s-au amenajat instalaţii care puneau în mişcare ferăstraie, care, prin tăierea buştenilor vechiului codru limitrof, se obţinea scândura necesară construcţiilor. Activitatea aceasta a împrumutat şi numele acestor locuri, cu modificarea literală respectivă.

Vezi notele: 249, 415, 596, 1179, 2139, 2173, 2200.

[211] *Şalvari* — pantaloni foarte largi, strânşi jos pe picior purtaţi în orient atât de bărbaţi, cât şi de femei.

[212] *Butcă.*

Vezi notele: 144, 1242.

[213] *Droşcă* — trăsură construită în atelierele din Viena, având o suspensie foarte bună.

[214] *Fiorin* — monedă care a circulat în vechiul imperiu austriac şi pe teritoriul ţărilor române.

[215] *Căpitani de margine* — slujbaşi ai statului, având misiunea de a supraveghea cine şi ce trecea prin punctele de frontieră; în acest caz cu însărcinarea de a opri importul de asemenea produse costisitoare, acţiune menită de a preciza diferenţa între domnitor şi cei de pe treptele ierarhice inferioare.

[216] *Caretă cupeu* — trăsură închisă pentru călători, cu patru roţi cu arcuri. Conducătorul se afla pe capră, deasupra roţilor din faţă, fără a fi protejat de intemperii.

Vezi notele: 1241, 1989, 2050, 2277, 2338.

[217] *Domniţa Ralu* (sfârşitul sec. XVIIII — primele decenii ale sec. XIX). Fiica mai mică a domnului Ţării Româneşti Gheorghe Caragea, pasionată de teatru, a organizat în Bucureşti la 1817 spectacolele la teatrul de la Cişmeaua Roşie (Podul Mogoşoaiei la intersecţia cu str. Fântânii, care a ars în 1825.”

Domniţa Raluca sau Ralu a rămasă în memoria generaţiilor prin activitatea desfăşurată pentru promovarea teatrului. S-a preocupat de construirea sălii şi a anexelor, a dotării, organizării spectacolelor.

Vezi notele: 200, 1371, 1432, 2227, 2288.

218 *Palatul domnesc* — ridicat spre sfârşitul secolului XVII de către *Ghiculeşti.*

219 *Testimene, testemele* — basmale, tulpane.

220 *Calemchiuri, calemcheriu* — stofe fine care erau folosite pentru confecţionarea de anteriuri, basmale, tulpane şi turbane.

221 *Ciohodar* — slujbaş cu diferite atribuţii pe lângă domn, în special având misiunea de cămăraş; în acest caz *baş-ciohodar* mai marele peste ceilalţi ciohodari.

222 *Malotea* — în trecut era o haină lungă până la pământ purtată de femei, îmblănită, largă în partea de jos şi cu guler de blană sau de catifea, cum era în acest caz; în prezent este o scurteică purtată de ţărani la zile de sărbătoare.

223 *Ispravnic* — persoană cu misiunea de administrator al Curţii domneşti, de îndeplinire a poruncilor domneşti, evolutiv a ajuns să fie conducător al unui judeţ, considerat reprezentant al domnului.

224 *Bogasieri* — negustori care vindeau diferite articole de manufactură în special bogasiu, acea stofă sau pânză scumpă care se importa din orient şi se întrebuinţa la confecţionarea căptuşelilor.

Vezi nota: 621.

225 *Grigore Ghica* (1755-1834), domn al Ţării Româneşti, considerat primul domn pământean. A domnit de la 21 iunie 1822, până la 10 mai 1828.

Vezi notele: 148, 386, 447, 1083, 1144, 1267, 1328, 1717, 1777, 1778, 1838, 2249,2310.

226 Fiind vorba de anul 1804, avem de a face cu *Constantin Al. IPSILANTI,* fiul lui Alexandru Ipsilante, domn al Moldovei de la 8 martie 1788, până la 4 iulie 1801 iar a doua oară în lunile mai-noiembrie 1806 şi al Ţării Româneşti de la 1 septembrie 1802, până în august 1806.

227 *Vel spătar* — mare spătar.

Vezi notele: 62, 83, 84, 165, 173, 177, 287, 382, 384, 455, 533, 855, 886, 887, 892, 940, 1039, 1153,1230, 1231, 1315, 1338, 1360, 1657, 1778, 2011, 2034, 2056,2069,2391.

228 *Lămotescu* — familie de boieri din Ţara Românească.

229 *Nizam* — soldat din armata regulată a Imperiului Otoman aici însă cuvântul e

folosit cu sensul de „a da de ştire”.

[230] *Paraclis* — biserică mică în acest caz în cadrul unei gospodării servind familiei pentru a realiza închinăciunile creştineşti; în aşezămintele monahale paraclisul servea mai ales pe timp de iarnă la oficierea slujbelor predilect de noapte. Există paraclise şi în cadrul unor instituţii cum ar fi spitalele, sanatoriile, penitenciarele, şcolile indiferent de gradul lor.

Dacă o biserică parohială are slujitorul permanent, filia are un serviciu ocazional sau prin rotaţie, iar paraclisul nu are un serviciu divin permanent ci unul ocazional.

[231] *Buhaiul* — instrument popular improvizat dintr-o putină cu fundul din piele prin centrul căruia trece un smoc de fire de păr de cal care sunt trase cu mâinile umezite de mânuitor, obţinându-se un sunet asemănător cu mugetul unui taur. Buhaiul este în compunerea grupului de urători porniţi cu pluguşorul să vestească venirea noului an. Este folosit ca un element de subliniere a unor strigături ale grupului.

[232] *Vasilca* — obicei după care colindătorii purtau pe o tavă un cap de porc împodobit cu flori şi cu panglici.

[233] *Brezaia* — conform acestui obicei, un colindător mascat purta un cap de animal. La casele gospodarilor el juca în ritmul muzicii participanţilor la colindat.

[234] *Chivot* — cutiuţă redând miniatural un sfânt lăcaş, destinată cultului, realizată în general din argint, fiind una din piesele care se află pe masa din altarul unei biserici creştine. În aceste cutiuţe se păstrează cuminecătura pentru cei care se împărtăşesc în caz de boală sau de moarte.

[235] *Irod* — nume care defineşte pe câţiva din suveranii Palestinei antice. Cel care a fost implicat în evenimentele declanşate la naşterea lui Iisus Hristos a fost *Antipas,* fiul lui Irod cel Mare, rege al Iudeii, care, în calitate de tetrarh al Galileii şi Pereii, la cererea Salomeii, a dispus decapitarea proorocului Ioan Botezătorul.

Ţăranul român a perpetuat această figură în cadrul manifestărilor din perioada Crăciunului când, cu o costumaţie adecvată, interpreţii dramei merg din casă în casă în postură de mesageri.

[236] *Vicleimul* — spectacol dat de o trupă ambulantă, evocând naşterea lui Iisus Hristos. Interpreţii costumaţi umblau din casă în casă în perioada Crăciunului şi a Anului Nou.

[237] „ *Cu perdea, sau fără?”* — formulă interogativă adresată gazdei de cei veniţi în calitate de urători pentru a şti cum să formuleze mesajul lor. Ştiut este că în cadru mai intim unele formulări foloseau un limbaj mai colorat care, pe cei ruşinoşi şi simandicoşi, putea să-i supere. Ne amintim de hâtrul Ion Creangă care intrând în anturajul şedinţelor societăţii literare „Junimea” de la Iaşi era provocat de cei prezenţi să mai spună câte o snoavă de a sa. Acolo erau prezente persoane care participau receptiv la cele formulate, dar erau şi timizii moralişti, de genul poetului Anton Naum, care nu suportau un asemenea limbaj. Ca atare I.C., formulând o asemenea întrebare, se considera dezlegat de cele protocolare şi da glas povestirilor sale. Amintim în acest sens existenţa celor două variante ale *Poveştii poveştilor.*

[238] *Bobotează* — sărbătoare creştină generatoare la 6 ianuarie a unei slujbe religioase pentru a aminti momentul botezării lui Iisus Hristos de către proorocul Ioan Botezătorul în apa Iordanului. Deşi suntem la o altă latitudine geografică, cu o climă aspră, ziua este considerată ca cea mai geroasă din an, se procedează în anumite locuri la aruncarea Crucii în apa unui râu, lac sau mare pentru a fi adusă la mal de

cel mai agil înotător. Faptul că se acordă „câştigătorului" o recompensă materială a generat în decursul anilor o competiţie la care participă atât cei căliţi pentru asemenea acte de bravură, cât şi nevolnici a căror sănătate se resimte instantaneu sau ulterior.

239 *Sfeştanie* — este slujba aghiasmei celei mici care se oficiază de către preoţi la început de lună, iar în casele credincioşilor, atunci când aceştia o solicită. La declanşarea unor lucrări de obiective se procedează la înlăturarea duhurilor necurate realizând o sfeştanie. Este slujba religioasă făcută la începerea unei activităţi, la darea în folosinţă a unei construcţii, început de an şcolar. Element de tradiţie ancestrală a fost preluat, perpetuat, adoptat pentru a servi interesele religiei creştine de a menţine permanent treaz sentimentul de unitate comunitară la realizarea unui obiectiv.

Vezi nota: 758.

240 În ziua de 6 ianuarie, la *Bobotează* — sărbătoare din calendarul creştin ortodox — la Bucureşti se arunca crucea în Dâmboviţa, în zona actualei Pieţe a Naţiunilor Unite, fiind apoi scoasă din apă de un om, indiferent de temperatura aerului şi a apei. Cortegiul pornea de la biserica Zlătari şi cobora panta până la malul râului.

241 *Arhimandrit* — titlu onorific acordat unui stareţ care prin conduita sa în cadrul mănăstirii, a eparhiei s-a distins prin modul exemplar cum îşi îndeplineşte acele obligaţii de duhovnic, de organizator şi de îndrumător a celor mai tineri. În acest caz este vorba de fosta mănăstire Sf. Apostoli din apropierea locului de oficiere a lansării Sf. Cruci în apa Dâmboviţei care promova la conducerea ansamblului monahal ca stareţi persoane demne de a fi definite ca arhimandrit, termen care a ajuns să fie definitoriu şi pentru respectiva ctitorie: mănăstirea arhimandritului.

242 *Valtrapuri* — pături de postav, împodobite cu diverse cusături. Obicei care reflectă preocuparea de comuniune între deţinătorul uni asemenea animal cu o capacitate de slujire a „stăpânului" care-l respecta, manifestată în cele mai diverse grele solicitări. Acoperământul ne reaminteşte de imaginile evocatoare ale turnirurilor la care participanţii îşi etalau calul cu toată înzestrare lui, armele şi propria costumaţie, acţiune generată din dorinţa de dominare psihică a adversarilor.

243 *Sleitulpuţurilor* — curăţatul puţurilor, fântânilor după evenimente (înnisipare, inundaţii, animale înecate, diverse gunoaie) care ar fi făcut apa nepotabilă.

244 *Buhurdarul* — vas metalic umplut cu miresme care prin încălzire degajă mirosuri plăcute şi antiseptice.

245 *Ibrişim, ibrişin* — fir de aţă albă sau colorată răsucită din bumbac sau mătase servind la cusut, brodat, împletit.

246 *Fântâna* sau *Cişmeaua lui Mavrogheni* — datând din anul 1787, „pe drumul cel vechi, la podul Mogoşoaei", unde se colecta apa pentru a fi adusă la Bucureşti. Aici s-a înfiinţat un foişor şi s-au amenajat alte departamente. De la această cişmea şi-a luat numele şi biserica clădită în apropiere. La puţin timp după amenajare a intrat însă într-un

proces lent de degradare, astfel că la 1815-1818 era o ruină.

[247] *Moşi* — are şi sensul de cei vechi pomeniţi peste an, conducând la

manifestarea „Târgul Moşilor”. De aici şi vechiul drum (calea Moşilor) care unea Curtea Domnească cu câmpul din afara oraşului unde aveau loc manifestările, iniţial, în veacul al XVII-lea, amintea de cei căzuţi din cele două tabere care s-au luptat în zonă, confruntarea culminând cu asedierea celor aflaţi în zona mănăstirii Plumbuita. Evenimentul a condus la promovarea noului domn Matei Basarab în scaunul Ţării Româneşti.

[248] *Geamala* — mască uriaşă care-i acoperea în întregime pe saltimbanci. Pe străzile oraşului, la Curtea Domnească şi la curţile boierilor, sau la bâlciuri saltimbancii prezentau spectacole mult gustate de public. Prin cele enunţate, adeseori folosind un limbaj dur deranja stăpânirea şi de aici măsurile represive împotriva celor care lansau asemenea manifestări.

[249] *Dumbrava Bănesei* din zona râului Colentina, în nordul oraşului, cu vegetaţie bogată, armonios dezvoltată în secolele trecute, care a generat, în al patrulea deceniu al secolului XX, parcul ce azi îl definim Herăstrău.

Vezi notele: 210, 415, 596, 1179, 2173, 2200.

[250] Este vorba de ziua de 21 mai, *ziua Sfinţilor Constantin şi Elena,* consideraţi patroni religioşi şi protectori ai ţării, apărând ca atare în simbolurile heraldice pe steagurile epocii. Fiind patronii de hram ai Catedralei Mitropolitane până la 1925 şi ulterior Patriarhale a Bisericii Ortodoxe Române Sf. Lăcaş era un mobilizator factor la cele bune sau rele a întregii simţiri româneşti în a rezolva cele de cuviinţă.

[251] *Prapure domnesc* — steag, în general de formă pătrată, având cusute cu fir de aur reprezentări umane, astrale şi texte.

[252] *Caftan.*

Vezi notele: 68, 129, 900, 961.

[253] Între prerogativele domnului se numără şi acelea de *a amnistia* şi *a graţia,* la zile de sărbătoare, pe cei osândiţi.

[254] *Ceair* — locul împrejmuit de păscut al cailor, în general o zonă de câmpie, de luncă nelucrată în apropierea unei surse de apă. Era locul unde se aflau caii de schimb atât pentru călăreţii purtători de mesaje, cât şi pentru vehiculele purtătoare de persoane. În general asemenea ceairuri se aflau la marginea localităţilor. Cu timpul prin dezvoltarea aşezărilor funcţia a dispărut însă s-a perpetuat denumirea. Exemplificăm citând actualul cartier „Ceair” din municipiul Piteşti.

[255] *Aprod* — fecior de boier dat la Curtea Domnească pentru a sluji ca paj sau scutier. Era prilej de a porni de jos pentru a urca, în timp, după calităţile fiecăruia (dar şi după împrejurările care-l favorizau) treptele ierarhice boiereşti. În decursul timpului sensul s-a modificat, termenul definindu-l pe slujbaşul care păzea intrarea în sălile unor instituţii, cum ar fi sălile tribunalelor, introducând publicul atunci când i se comanda.

[256] *Comis* — boier din divan care avea în grijă grajdurile domneşti. Marele comis era mai mare peste comişi.

[257] *Mătura vrăjitoarei* — personaj din basmele româneşti cu unul din instrumentele recuzitei cu care-şi exercita preocupările.

[258] *Vătaf* — supraveghetor al slujbaşilor şi feciorilor de la Curtea Domnească sau cea boierească cu o comportare neumană impunându-şi ignoranţa, slugărnicia către stăpân prin folosirea înjurăturilor, palmelor, biciului, cravaşei. La schimbările de regim au fost schimbate denumirile şi modalităţile de exprimare. Pentru anii 1945-1989 personajul s-a numit activist cu limbajul dobândit în şcolile de partid.

[259] *Cu marafet* — cu dibăcie, cu profesionalism.

[260] *Arnăuţi* — soldaţi mercenari angajaţi de domnitorii fanarioţi. În general erau de origine albaneză.
Vezi notele: 274, 348, 550, 805.

[261] *Temenele* — salut făcut după obiceiul musulman printr-o plecăciune, ploconeală, închinăciune.
Vezi nota: 1239.

[262] *Divan* — consiliu cu atribuţiuni politice, administrative şi juridice, reunind pe marii boieri consideraţi ca sfătuitori ai domnului.

[263] *Mătănii* — şirag de mărgele din os, lemn sau chihlimbar pe care credincioşii numără rugăciunile făcute.
Vezi nota: 1079.

[264] *Mai mare* — personaj care ocupă primul loc în ierarhia boierilor de rangul întâi, cei din rangurile inferioare mimând bucuria reîntâlnirii.

[265] *Velit mărit* — formulă de exprimare a înaltului rang al personajului.

[266] *Samur, zibelină,* animal carnivor din familia mustelidelor din pădurea siberiană, vânat pentru blana lui preţioasă (V.V.).
N.B. explicaţiile cu siglele VV. sunt redactate în anul 1986 de Valeriu Veliman, specialist în istoria culturii otomane.

[267] *Saişi* — rândaşi la cai, grăjdari. Categorie de slujbaşi (îndeosebi tineri) folosiţi în grajdurile imperiale din Istanbul, precum şi în cele din provinciile otomane; purtau tichie din postav roşu, largă în partea superioară şi atârnând într-o parte sau pe spate.

[268] *Evghenist* — boierie, nobleţe. În epoca fanariotă expresia a fost folosită ca formulă de politeţe de adresare unui boier.
Vezi nota: 504.

[269] *Calemgiu* — mic funcţionar de cancelarie cu modeste cunoştinţe de carte, copist. Constituiau treapta de jos a administraţiei, permanent în nesiguranţa postului, a avansării, nevoiţi să slujească cu devotament pe superiori, dar care în situaţiile când superiorul era fie incompetent, fie lipsit de tact în relaţiile cu subordonaţii, erau gata a-i da lovitura sacrosantă pentru a-l compromite în raporturile cu familia, cu societatea. Pentru I.L. Caragiale aceştia au fost celebrii „Mitică”, funcţionari

cancelarie, copişti, oameni ai administraţiei de stat cu tipicurile, ticurile ce-i individualizau.

Vezi notele: 558, 619, 1177, 1238.

[270] *Anteriu, antereu, sutană* — haină lungă purtată de preoţii ortodocşi; în trecut folosită şi de boierii români, ca la un moment să ajungă să fie preluate de lăutari. Exemplificăm cu imaginea care îl definea pe Barbu Lăutaru.

Vezi notele: 220, 270, 467, 1075, 2221.

[271] *Iamagiu, iamac, ienicer* — (recrut) categorie de oşteni folosiţi la baza cetăţilor; trupe auxiliare care, în caz de expediţie, rămâneau în locul unde erau încartiruite. În sens figurativ, calfă, ajutor al unui meseriaş. *(v.v.).*

[272] *Işlic* — căciulă de blană sau de postav de diferite forme şi mărimi, purtată de domn, de boieri şi uneori de soţiile lor, iar mai târziu, evolutiv, de negustori, lăutari ş,a.

[273] *Idiclii* — slujitori ai domnului din rândurile feciorilor cu misiunea de a asigura buna îngrijire, servire a spaţiilor intime ale Casei domneşti.

Vezi nota: 1233.

[274] *Neferi* — slujitori domneşti cu misiunea de soldaţi, fie din corpul arnăuţilor, fie al poterelor.

Vezi notele: 260, 550, 805, 1173, 1274.

[275] *Iciolan, icioglan* — copil de casă, paj la sultan şi la curtea domnilor din ţările române.

Vezi notele: 1235, 1283.

[276] *Răvaş* scrisoare, bilet.

N.B. evolutiv azi termenul se referă la acele mesaje care sunt plasate ca surpriză în plăcinta servită la revelion.

[277] *Satâraşii* — soldaţi din garda domnească înarmaţi cu satâr, special antrenaţi pentru a-l mânui în luptă.

[278] *Potcap* — acoperământ al capului de formă cilindrică, fără boruri, purtat de preoţii şi călugării ortodocşi.

[279] *Muzică militară* — fanfară care în compunere aveau dominante instrumentele de percuţie.

[280] Tobe mari şi mici de aramă de formă semisferică, care făceau parte dominant din instrumentele muzicii militare otomane.

[281] *Tumbelechiuri* — tobe mici de aramă, având o formă semisferică.

[282] *Saftian* — piele subţire şi fină de capră, oaie sau viţel din care se confecţionează articole de marochinărie şi de galanterie.

[283] *Fustaş* — ostaş din garda personală a domnului, înarmat cu o fuşte, lance din lemn cu vârf de metal.

[284] *Dorobanţ* — soldaţi din infanterie. Evolutiv în veacul al XVIII-lea erau lefegii. După 1831 în stagiu fără plată.
Vezi nota: 2009.

[285] *Harapnic* — bici mare împletit din cânepă sau din curele de piele, cu codiriştea scurtă şi cu şfichi de mătase la vârf.

[286] *Indicaţiile Ceasornicului* corespundeau sistemului otoman. Timpul era socotit ca începând după apusul soarelui, mai exact după rugăciunea de seară a mahomedanilor. Când ceasul respectiv indică ora 7 era ora prânzului (amiaza), adică intervalul scurt de la 5, ora rugăciunii de dimineaţă (ora răsăritului soarelui)(V.V.).

[287] *Turnul Colţei* — a fost ridicat la începutul secolului al XVIII-lea pe vatra a ceea ce a devenit la 1695 perimetrul aşezământului spitalicesc Colţea, în imediata apropiere a bisericii. Componentă a ansamblului mănăstirii Colţea servind iniţial drept clopotniţă ca ulterior să-şi dovedească utilitatea şi ca punct de observare-supraveghere a oraşului pentru a fi semnalate prompt izbucnirile de incendii. Prin înălţimea de 50 m permitea o asemenea observare ziua şi noaptea pe vreme bună. A fost inspirat de construcţiile mediteraneene, fiind comandat de ctitorul ansamblului spătarul Mihai Cantacuzino, unchiul lui Constantin Brâncoveanu, cel care, în spaţiile de „taină" ale turnului, şi-a avut depozitată arhiva „secretă", care, prin trădare, a fost capturată în primăvara anului 1714 de cei trimişi să-l pornească pe domn pe drumul mazilirii. Construcţia a fost realizată în anii 1709-1714, la ridicarea lui participând şi cadre din armata lui Carol al XII-lea, regele Suediei, în rătăcirile prin Europa după bătălia de la Poltava. Construcţia efectivă este atribuită prezenţei temporare a oştenilor suedezi după înfrângerea lor în lupta de la Poltava, drumul spre casă abătându-i spre ţările române. Construcţia impunătoare prin masivitate era o reuşită arhitecturală prin linia conferită, succesiunea retragerilor, elementele sculpturale. A fost afectat de succesiunea catastrofalelor cutremure, resimţite în toată Ţara Românească. Cel din 26 octombrie 1802 i-a distrus partea superioară care s-a prăbuşit. A fost afectat şi de cutremurul din 1838, construcţia ulterior fiind neglijată de la o întreţinere curentă. Pentru 1877 spaţiile cât de cât utile erau loc de reuniune a celor cu vederi socialiste. Pierzându-şi din importanţa de turn de observaţie, a fost neglijat şi a ajuns să fie incomod, prilejul demolării fiind oferit de acţiunea de trasare a bulevardului „Colţea" pe axul sud-nord Metamorfoza care a condus la realizarea celor două axe majore ale Capitalei i-au fost fatale. Ca atare, construcţia fiind în faţa bisericii Colţea, la 4 august 1888 municipalitatea a trecut la demolarea sa, acţiune finalizată la 22 decembrie 1888 pentru a da deschidere bulevardului Colţea. O parte din pietrele sculptate au fost integrate în pridvorul bisericii.

A fost o construcţie ale cărei fundaţii se află în zona carosabilă a bulevardului Brătianu. În ultimele decenii lucrările întreprinse pentru realizarea metroului au condus şi la o săpătură arheologică de salvare soldată şi cu identificarea temeliei acestei construcţii. Atunci s-a luat iniţiativa de a se marca conturul fundaţiei prin plăci albe de marmură în asfaltul bulevardului. Buna măsură a fost însă repede înlăturată, întrucât ignoranţii la o nouă asfaltare au acoperit acest marcaj. Relicvele acestei fundaţii se află între biserica Colţei şi palatul Suţu, cu o complexă evoluţie, care adăposteşte astăzi Muzeul Municipiului Bucureşti), a fost demolat la 1888, la

acţiunea de sistematizare, de lărgire a arterei de circulaţie pe axul de nord-sud. Nu mai arăta ca în primele decenii ale secolului al XVIII, trecerea timpului marcându-i existenţa, prestanţa iniţială.

Vezi nota: 1120.

[288] *Vieaţa ticneşte porneşte ???*

[289] *Tălăniţe* — femei de moravuri uşoare.

[290] *Mahalaua Scaunelor* — renumită pentru activitatea lăutarilor se afla în zona din spatele spitalului Colţea, Piaţa C.A. Rosetti de astăzi.

Vezi notele: 226, 249, 287, 310.

[291] *Vecernie* — slujbă religioasă care se face spre orele serii, în ajunul sau în ziua unei sărbători. În cazuri excepţionale se oficiază şi dimineaţa. Este prilejul de a aduce lui Dumnezeu mulţumiri pentru modul cum s-a desfăşurat ziua respectivă şi a adresa rugămintea ca şi orele nopţii să fie liniştite.

[292] *Caraulă* — om care face de pază; santinelă, gardă, strajă.

[293] Este vorba despre *Anton Maria del Chiaro Fiorentino,* vizitator al Ţării Româneşti în anul 1709, angajat de către Constantin Brâncoveanu vv. ca secretar, funcţie pe care a avut-o şi în timpul domniei lui Ştefan Cantacuzino şi Nicolae Mavrocordat. Relaţiile cu aceşti domni l-au ajutat să cunoască îndeaproape cele mai importante probleme ale epocii. A avut prilejul să călătorească prin aproape toate satele şi oraşele ţării. Cele constatate le-a adunat într-o carte scrisă în limba italiană şi publicată în 1717-1718. Astfel, epoca este evocată în memoriile unui bun observator preocupat să noteze cele mai variate aspecte ale modului de viaţă ale locuitorilor Ţării Româneşti.

[294] *Numărătoarea revenirii ocupanţilor* ca şi în cazul ruşilor şi nemţii s-au preocupat de reveniri pentru a prelua stăpânirea de teritorii, resurse materiale şi umane. Gh.C. procedează la numerotarea acestor acte agresive.

[295] *Agresiunea Austriei.* Este vorba de anul 1689 când Austria, pentru a-l forţa pe domnul Constantin Brâncoveanu să i se alăture în mod necondiţionat, a trimis trupe la sudul Carpaţilor sub conducerea generalului Heissler. Comportamentul acestor ocupanţi a provocat nemulţumirea generală. Cu sprijinul tătarilor chemaţi în ajutor au fost alungaţi cotropitorii din ţară. Trupele Ţării Româneşti sprijinite de cele otomane şi cele tătăreşti au trecut în Transilvania, obţinând biruinţa de la Zărneşti. Heissler este luat prizonier. Acum îşi găseşte sfârşitul (10/21 august 1690) şi Constantin Bălăceanu care devenise hiclean faţă de domnul Ţării Româneşti.

Vezi notele: 79, 98, 122, 131, 189, 214, 303, 306, 307, 312, 332, 468, 521, 524, 525, 630, 638, 689, 693, 732, 739, 740, 743, 784, 793, 822, 824, 854, 1184, 1202,1312,1398,1447, 1531, 1554, 1566, 1599, 1667, 1755, 1780, 1790, 1816, 1841,1858,1873,1901, 1919, 1932, 1934, 1962, 1993, 2024, 2020, 2081, 2085, 2267, 2328, 2432, 2493.

[296] *Tătari* — urmaşi ai triburilor mongole, crescători de animale; în condiţiile deşertificării unor întinse suprafeţe de teren ale Asiei au migrat către vest. La

1241-1242 au realizat marea invazie a Europei, ajungând până în zona centrală. Prin modul de viată, călăreţi de mare virtuozitate, dibaci trăgători cu arcul, cu acţiuni inopinate realizate prin cele mai diverse forme de relief au constituit o noutate care a destrămat sistemul defensiv cu care alţi invadatori au fost întâmpinaţi, diminuaţi numeric, întorşi din drumul lor, tătari au devenit prin conduita oprimatoare elementul care s-a fixat în memoria generaţiilor de secole. Formula: *„Vin Tătarii!”* constituia cea mai alarmantă veste. Pentru români clasica formulă salvatoare de a se retrage în codru la munte din calea năvălitorilor n-a mai avut eficienţă întrucât tătarii au venit pe cărările inaccesibile ale munţilor.

O importantă etapă a afirmării lor a constituit-o momentul Hoardei de Aur, care însă, intrând treptat în decadenţă, a generat apariţia mai multor hanate. Cele de la Kazan, Astrahan şi Crimeea au devenit temei de repetate atacuri spre vest, inclusiv ţările române având de suferit de pe urma atacurilor devastatoare. Prin acţiunile lor reuşeau să ia în robie persoane şi să prăduiască teritoriul de bunuri materiale. De religie musulmană au fost permanent în relaţie cu Poarta Otomană, multe din atacurile Semilunii desfăşurându-se concomitent impunea apărarea dinspre două direcţii. Vezi momentul 1476 când Ştefan Vodă a trebuit să permită oştenilor săi să lichideze prioritar pericolul răsăritean al tătarilor ca apoi să acţioneze şi împotriva otomanilor.

Pentru timpuri mai apropiate comunitatea tătară este predilect concentrată în zona Kazanului pe Volga.

Vezi notele: 88, 295, 638, 942, 1999, 2060.

[297] *Straja* — asigura paza barierei oraşului oprind accesul la anumite ore de seară sau în situaţii de forţă majoră, spre pildă în cazul epidemiilor constituind carantina.

[298] *Biserica Creţulescu* — a fost ridicată după anul 1718, fiind gata la 30 septembrie 1722. Ctitori au fost lordache Creţulescu şi soţia sa Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu. Edificiul a fost restaurat de mai multe ori. La interior se remarcă pictura originală din pridvor şi cea realizată în 1860 de Gheorghe Tattarescu în naos. Astăzi biserica are aspectul dat de ultima restaurare realizată în anii 1935-1936 sub conducerea lui Ştefan Balş. În anul 1938 s-au înlăturat clădirile vechiului han cu faţada spre Calea Victoriei obţinând astfel o bună evidenţiere a arhitecturii edificiului.

Vezi nota: 1954.

[299] *Biserica Albă* — numită şi Popa Dârvaş sau Vişicăi, se află pe Calea Victoriei nr. 110. A fost ridicată la începutul secolului XVIII, reclădită la 1802, ulterior restaurată şi pictată de către Gheorghe Tattarescu.

Vezi notele: 179, 2154, 2174.

[300] *Sotnie* — unitate de cavalerie căzăcească compusă din 100 de ostaşi.

Vezi nota: 2265.

[301] Cazaci care au devenit dependenţi în evul mediu. Temperamental n-au suportat acest statut părăsind locurile de baştină migrând către zonele mărginaşe ale Rusiei şi Poloniei. În secolele XV-XVI s-au constituit în comunităţi autonome cu organizare

militară. Buni călăreţi şi destoinici războinici au ajuns să fie folosiţi de

amintitele state pentru asigurarea graniţelor. În secolul XIX unităţile de cazaci s-au afirmat în confruntările declanşate de Rusia împotriva Imperiului Otoman.

Vezi notele: 300, 318, 586, 620, 964, 1246, 1470, 2265.

302 *Polcovnic* — comandant al unui polc (regiment), având gradul de colonel.
Vezi notele: 84, 145, 855, 916, 1613, 1674, 1767, 1828.

303 *Grigore Alexandru GHICA* domn al Moldovei de la 29 martie 1764 la 3 februarie 1767 şi din septembrie 1774 până la 10 septembrie 1777, iar în Ţara Românească de la 28 octombrie 1768 până în noiembrie 1769. A căutat să diminueze abuzurile, aducând cele două ţări la o relativă bunăstare economică. La 1769, în timpul ocupaţiei Bucureştiului de către armata rusă, a fost luat prizonier şi dus în Rusia, de unde s-a întors după pacea de la Kuciuc Kainargi din 1774. Pentru atitudinea manifestată cu prilejul cedării de către Poarta Otomană a părţii de nord a Moldovei, zona Bucovinei, în favoarea Austriei a fost mazilit şi ucis la 12 octombrie 1777.

304 *Hanul Şerban Vodă* a fost edificat între anii 1683-1685 din porunca domnului Şerban Cantacuzino în zona de intensă viaţă comercială a oraşului, pe strada Lipscani de astăzi, ocupând o mare suprafaţă de teren pe care astăzi o delimităm enunţând străzile care l-ar fi încadrat dacă ar mai exista. Amintita stradă Lipscani la sud, strada Smârdan spre est, strada Eugeniu Carada spre vest şi strada Doamnei spre nord. Construcţie patrulateră, sugerând un loc întărit cu porţi bine protejate, a fost apreciat pe parcursul existenţei sale pentru condiţiile de cazare, alimentare a persoanelor şi a atelajelor cu care îşi transportau bunurile spre comercializare. A cunoscut momente înfloritoare dar şi pe cele de vicisitudini. Modificările structurale din secolul al XIX-lea a condus la căderea lui în desuetudine, hanurile fiind înlocuite treptat de hoteluri cu o diversitate de facilităţi. Spre ultimul pătrar al amintitului secol s-a impus demolarea lui. Beneficiară a terenului a devenit Banca Naţională a României care a trecut la edificarea, după 1883, a Palatului prin preocuparea predilectă a lui Eugeniu Carada.

Săpăturile arheologice din anii primului deceniu al secolului XXI au evidenţiat interesante prezenţe ca relicve ale trecutului în perimetrul respectiv.

305 *Petersburg* — oraşul ridicat la începutul secolului XVIII) de către Petru cel Mare pentru a servi interesele Rusiei la Marea Baltică, capitală a Rusiei până în 1918. În timpul primului război mondial i-a fost schimbat numele, devenind Petrograd, apoi Leningrad. Astăzi se numeşte Petersburg. Lucrări hidrotehnice de anvergură realizate la sfârşitul veacului al XVII-lea a permis inaugurarea oraşului la 27 mai 1703 în zona limitrofă apelor fluviului Neva pentru a fi o nouă capitală a Rusiei. Prin planul de urbanizare, materialele puse în operă, operaţiunile de drenare a terenului, de amenajare peisagistică, largile artere de circulaţie, oraşul s-a dezvoltat şi a dobândit o personalitate distinctă. În cel de al doilea război mondial blocada a avut urmări distructive, atât pentru locuitori, cât şi pentru patrimoniul arhitectural, artistic, spiritual. Ulterior eforturile au fost încununate de succes.

Prin proporţiile edificiilor care flanchează fluviul Neva, prin patrimoniul acumulat, prin parcurile şi grădinile sale ca şi prin târgurile internaţionale ca şi

aurorele boreale ce oferă spectacole nocturne de o măreţie deosebită constituie un obiectiv atractiv spre a fi cunoscut, spre a-i înţelege evoluţia, creşterile şi descreşterile în cele trei veacuri de existenţă.

Vezi notele: 203, 312, 338, 968, 1009, 1201, 1834, 1862, 2040.

306 *Nemţii cu coadă* — ofiţerii austrieci purtau peruci, determinându-i pe bucureşteni să-i numească „nemţi cu coadă".

307 *Frederic Josias de Saxa COBURG* (1737-1815), principe, feldmareşal, comandant al trupelor imperiale

A acţionat pe teritoriul românesc în condiţiile alianţei dintre Austria şi Rusia când, în 1790, au întreprins o campanie împotriva Imperiului Otoman. A intrat în Bucureşti la 10 noiembrie 1789 concomitent cu pătrunderea generalului rus Suvorov. Locuitorii au fost impresionaţi de „nemţii cu coadă", definiţie ce-i desemnau pe purtătorii de peruci. A participat în războiul împotriva Franţei din anii 1793-1794.

Vezi nota: 800.

308 *Lagăr* — în acest caz termenul defineşte cantonamentul trupelor, comandamentul având în vedere o serie de criterii în alegerea unei asemenea amplasări, fie că era vorba de configuraţia terenului care asigura o protecţie a taberei, fie distanţa de următorul obiectiv, sursele de aprovizionare, sau interceptarea unor drumuri care să faciliteze operativ informarea.

309 *Frăţeşti* — localitate în judeţul Vlaşca, azi Giurgiu, situată la circa 12 km nord de oraşul Giurgiu, fostă proprietate a principelui Mihai Ghica care a construit aici un palat cu o frumoasă deschidere spre terasele Dunării. La 1854 principele Gorciacov şi comandantul Şuvalow au avut aici cartierul general. Din acest palat s-au retras la 27 iulie 1854, în timpul înaintării armatei otomane.

310 *Abator* — măsură menită de a înlătura pericolul infestării zonei centrale prin prezenţa scaunelor parlagiilor de pe cursul apei Bucureştioara care curgea dinspre actuala Grădina Icoanei spre Dâmboviţa, traversând zona din spatele spitalului Colţea numită mahalaua Scaune. Treptat această activitate s-a mutat spre sudul oraşului, pe malul drept al Dâmboviţei.

' Vezi notele: 347, 408, 2105, 2166.

311 *Vin ruşii* — cu sensul că veneau trupele ruse cu a lor comportament de cotropitori.

Vezi indice Rusia.

312 *Alexandru Vasilievici SUVOROV* (24 noiembrie 1729, Moscova — 18 mai 1800, Petersburg), general rus. Aliat cu austriecii a realizat o mare biruinţă în sudul Moldovei, la Plăineşti, judeţul Putna în luna octombrie a anului 1789 într-o confruntare care opunea 10.000 de ostaşi ruşi unei armate de 100.000 de ostaşi otomani.

În zona dominantă a localităţii Plăineşti, azi Dumbrăveni, judeţul Vrancea, se află

amplasat un impunător monument cu o statuie ecvestră pentru a cinsti faptele sale de arme. Este o realizare a sculptorului Marius Butunoiu.

313 *Catogan* — inel folosit în epocă pentru prinderea părului la spate realizându-se „coada de cal".

314 *Ofiţer francez cu cocardă tricoloră* — cocarda definind pe cei care sau alăturat forţelor revoluţionare.

315 *Haituri* — în sensul de grupuri, formularea aparţinând unei persoane care dezaproba cele petrecute în Franţa post 1789.

316 *Iacobinii* — reprezentanţi ai revoluţionarilor din Franţa anilor 1789-1794 care aveau o poziţie intransigentă, democratică acţionând pentru avansarea pe tărâm reformator, folosind forţa în anumite situaţii.

317 *„Marsilieza"* — cântec al revoluţionarilor francezi, devenit imnul naţional al Franţei. Textul şi muzica sunt realizări ale lui Rouger de Lisle pentru a fi iniţial „Cântecul de război al armatei Rinului" care a fost adoptat iniţial la Strasbourg de un batalion al marsiliezilor participanţi la luptă la 25/26 aprilie 1792. Ulterior a fost succesiv preluat de unităţile combatante.

318 *Muzicei căzăceşti* — în compunerea armatei ruse ocupante se aflau şi unităţi ale cavaleriei cazacilor cu respectiva fanfară a regimentului.

319 *Turcii* — formularea uzuală a poporului român prin care, timp de veacuri, au fost definiţi otomanii. Metamorfoza reformatoare post Primul Război Mondial a condus la apariţia ca stat a Republicii Turcia. De la primul preşedinte Kemal Ataturk s-au definit ca turci, debarasându-se de unele comportamente anterioare, considerate de lumea civilizată ca reprobabile.

320 *Ciuma* — boală infecţioasă cu rapidă răspândire şi greu de tratat, care, în condiţiile veacurilor anterioare prin extinderea epidemiilor de pestă, provoca pierderi umane de mari proporţii. Flagelul ciumei a fost eradicat în momentul realizării vaccinului şi adoptarea unor măsuri radicale de combatere a factorilor de difuzare. Sunt localităţi care în memoria celor răpuşi de ciumă au ridicat ulterior monumente. Vezi monumentul din Timişoara.

Vezi notele: 339, 564, 1654, 2008.

321 *Ecaterina a II-a, cea Mare* (1729-1796), soţia lui Petru al IlI-lea pe care l-a înlăturat în anul 1762, devenind împărăteasă. A fost apărătoarea intereselor nobilimii, a intensificat procesul de iobăgizare a ţăranilor. A înăbuşit sângeros răscoala condusă de Emilian Pugaciov în anul 1775. Pe plan extern a declanşat o politică activă, purtând războaie cu Imperiul Otoman şi Suedia. A participat la cele trei împărţiri ale Poloniei din 1772-1773 şi 1795.

322 *Mihail Ilarionovici KUTUZOV (Golenişcev)* (1745-1813) pregătire şi carieră militară. General, feldmareşal rus, guvernator al Principatelor Române în anul 1811. A dobândit biruinţa împotriva armatei otomane în 1811 la Rusciuk care a permis încheierea păcii de la Bucureşti şi care a condus la raptul din trupul Moldovei a teritoriului dintre Prut şi Nistru. S-a remarcat prin duritatea manifestată faţă de oamenii ţării, de la care cerea eforturi umane şi materiale. La 1812 a condus armatele ruse împotriva invaziei

armatelor comandate de Napoleon, dând dovadă de o tenacitate rar întâlnită care, conjugându-se şi cu vremea de o asprime deosebită, a condus la o catastrofală retragere a invadatorilor.

[323] *Vidin* — localitate aflată pe malul drept al Dunării care a fost fortificată de otomani (cetatea Baba Vida) pentru a fi o componentă a sistemului de apărare. A fost stăpânită de otomani între 1396-1878. A constituit un important centru militar de unde treceau Dunărea unităţi de cavalerie ca să întreprindă rapide acţiuni de prăduire de bunuri şi răpiri de persoane. A fost totodată una din bazele de concentrare şi pornire a atacurilor spre Europa Centrală. Pe malul românesc se află localitatea Calafat, locul de unde, în replică, în 1877 a fost trasă prima salvă a artileriei române împotriva fortificaţilor de la Vidin. În ultima parte a războiului i-a revenit armatei române misiunea de a asedia şi cuceri această importantă fortificaţie, acţiune finalizată în ianuarie 1878.

Întrucât în zonă s-au aflat importante comunităţi româneşti în veacul al XVII-lea Matei Basarab domnul Ţării Româneşti a construit două biserici îngropate existente şi astăzi.

>

[324] *Pazvantoglu PASVAN-OGLU/Pasvanoglu, Pasvan* / (1758, Bosnia — 1807), numit popular Pasvante, paşă de Vidin. A condus acte de banditism, prădând în Ţara Românească. La 1795 sunt întreprinse mai multe acţiuni pentru a elimina acest pericol. Conducerea imperiului i-a acordat, în 1798, dreptul ca să poarte ca paşă trei tuiuri, formulă prin care s-a preconizat diminuarea manifestărilor sale de nesupunere. Domnii români au încercat să câştige bunăvoinţa paşei fără însă să reuşească pe deplin, oamenii acestuia, pasvangii, continuând să întreprindă acte de agresiune la nordul Dunării. În anul 1802 a întreprins o cumplită incursiune pe teritoriul Olteniei, ameninţând chiar Bucureştiul, determinându-i pe locuitori să se refugieze. Au fost necesare măsuri speciale menite a proteja oameni şi bunuri. Ne referim la unităţile apărătoare a plaiurilor, la construcţia de cule, un mijloc de apărare în condiţiile acestor năvăliri.

Imperiul Otoman care avea o legislaţie clară în privinţa modului cum erau sancţionate actele de banditism a mimat câteva încercări de sancţionare fără a ajunge să-l înlăture, preferând să-i acorde calitatea de paşă cu trei tuiuri (înaltă recunoaştere a funcţiei sale) pentru a-l avea în zona nord vestică a peninsulei balcanice ca o permanenţă ameninţare a vecinătăţilor.

Vezi notele: 331, 344, 630, 747, 808.

[325] *Hangerliu* — efemera domnie a lui *Constantin HANGERLIU /Hangerli/* a început prin venirea la 22 (28) noiembrie 1797 şi a durat până în februarie 1799. El este primul ca nou domn al Ţării Româneşti care a renunţat la vechiul protocol de a pătrunde în Capitală venind pe podul Beilicului. Pentru a susţine o campanie militară a Imperiului Otoman a crescut dările pe care le încasa organizând efective acţiuni agresive la adresa contribuabililor. A crescut nemulţumirea locuitorilor domnia fiindu-i curmată prin uciderea sa.

[326] *Mănăstirea Snagov* — situată pe insula din zona de est a lacului omonim. Documentar este cunoscută prezenţa unui aşezământ monahal de pe timpul domnului

Mircea cel Mare, însă o serie de vestigii îi conferă o mai mare vechime. Mulţi din cei

 care şi-au legat destinul de conducerea Ţării Româneşti au contribuit, într-un mod sau altul, la dăinuirea acestui aşezământ. Daniile lor au asigurat celor trăitori aici cele necesare de vieţuire zilnică, dar şi de activă viaţă spirituală şi culturală. Au fost momente când din tiparniţa de aici s-au realizat cărţi care au servit cultului în limba română dar şi pentru cei năpăstuiţi aflaţi în spaţii sub stăpânire străină oprimatoare a cultului ortodox. Pentru a-i asigura o siguranţă la timpuri de restrişte biserica a fost încadrată de ziduri de apărare, inclusiv turnul clopotniţă. Trecerea timpului a dus la deteriorarea, dispariţia acestora, partea inferioară a turnului clopotniţă adeverind încă această măsură.

Un moment de mare intensitate l-a constituit perioada cât aici a fost prezent ca stareţ Antim Ivireanul, care, ca bun organizator, a dat o funcţionalitate deosebită tiparniţei.

Au fost şi momente când domnia a încredinţat spre tainică detenţie o serie de persoane acuzate de hiclenie. Multe fapte de încălcare a celor legale în uzanţa timpului s-au petrecut între murii acestui aşezământ. Condiţiile de detenţie, umiditatea erau factorii distructivi ai sănătăţii celor aduşi aici. O asemenea soartă au avut-o şi cei implicaţi în evenimentele de la 1840, reprimate exemplar de domnie.

Prefacerile în arhitectura bisericii, închiderea pridvorului ş.a. multe sunt izvor şi de multe legende, oameni şi fapte fiind inspiratoare la atribuiri senzaţionale.

Vezi notele: 1488, 1902, 1924, 1963.

327 *Adormirea Maicii Domnului* — prăznuită la 15 august.

328 *Băjenia* — fuga populaţiei din cauza unei invazii a duşmanilor ţării, a persecuţiilor politice sau a exploatării (băjenie, pribegie, refugiu).

329 *Sf. Ilie* — prăznuit la 20 iulie.

330 *Cutremurul din 1802* — a avut loc la 14 octombrie din punct de vedere cronologic datarea după *Vinerea Mare* prezintă o dificultate întrucât în cursul anului sunt mai multe asemenea sărbători religioase.

Vezi notele: 752, 1504, 2113, 2174.

331 *Ostaşii lui Pazvantoglu* — termen devenit omonim cu om rău.

Vezi notele: 263, 324.

332 *Mihai Vodă Sutu Mihai Vodă SUTU,* domn al Ţării Româneşti din 6 iulie 1783 până în preajma lunii aprilie 1786, apoi din martie 1791 până în 1 ianuarie 1793 şi din octombrie 1801 până în 19 mai 1802; domn al Moldovei din 30 decembrie 1792 până la 25 aprilie 1795. Născut în 1730, poreclit „draco". Evolutiv, primele domnii au fost caracterizate ca blânde. Cu trecerea timpului însă domnia devine apăsătoare pentru populaţie, inclusiv din punct de vedere fiscal, dând dovadă de o adevărată lăcomie. La o năvală a lui Pazvantoglu, intimidat, fuge în Transilvania şi de acolo în Austria, apoi în Rusia iar de acolo la Istanbul unde moare în anul 1802.

333 *„Craii de Curtea Veche"* — formulare încetăţenită prin romanul *Craii de Curtea Veche,* elaborat de Ion Matei Caragiale publicat în revista „Gândirea" în anii 1926 şi 1928 şi compact în 1929.

Vezi nota: 2093.

[334] *Biserica Curtea Veche* — aşezământ din compunerea Curţii Domneşti, din strada Franceză, menit a fi loc de miruire a domnilor Ţării Româneşti până la Gheorghe Bibescu, are hramul Buna Vestire (25 martie), iar după demolarea bisericii cu hramul Sf. Anton a preluat şi hramul aceleia. Ctitorie de la jumătatea veacului al XVI-lea a domnului Mircea Ciobanul şi a fiilor săi Pătraşcu Vodă, Radu şi Mircea cel Tânăr după cum consemnează pisania bisericii. În veacurile următoare o serie de domni şi boieri au oferit noi danii care au facilitat întreţinerea, înzestrarea şi buna funcţionalitate. Un asemenea exemplu l-a constituit contribuţia domnului Constantin Brâncoveanu, care a finanţat realizarea portalului din piatră de la intrare. Ştefan Cantacuzino a intervenit cu lucrări de întreţinere a picturii şi a unei noi catapetesme. Incendiul din 1847 a afectat-o profund, impunând ulteriore intervenţii reparatorii. Din păcate asemenea intervenţii erau realizate din nevoia stringentă de a asigura continuitatea funcţionalităţii, neglijându-se sau ignorându-se respectarea celor moştenite, construcţia suferind astfel adeseori prefaceri ce nu erau în concordanţă cu starea primară. În secolul XX preocuparea C.M.I. s-a făcut resimţită şi în acest caz, lucrarea de renovare a fost încredinţată arhitectului Horia Teodoru care începând din 1924 şi până în 1935 a acordat o atenţie deosebită fiecărui detaliu, înlăturând nefericitele „cârpeli" anterioare pentru a reda construcţiei, în mare măsură, aspectul conferit de ctitori. La interior în 1847 a fost încredinţată pictorilor Constantin Lecca şi Mişu Popp să realizeze pictarea bisericii, păstrându-se, acolo unde mai erau fragmente ale picturi secolului al XVI-lea şi a celor din timpul lui Ştefan Cantacuzino.

Plastica exterioară a edificiului a fost obţinută prin alternarea fâşiilor de cărămidă aparentă dispuse orizontal şi vertical obţinându-se panouri de tencuială, sugerând blocuri de piatră.

Vezi notele: 417, 1274, 1335.

[335] *Incendiile* de mare amploare, adevărate pârjoluri se datorau unor accidente de mânuire a focului care, în condiţii de vânt, lua amploare într-o localitate care aproape totalmente era înzestrată cu clădiri construite din lemn sau având în mare majoritate lemnul ca material de bază folosit de oamenii epocii.

Vezi notele: 131, 138, 147, 287, 417, 418, 420, 439, 559, 629, 779, 1574, 2093.

[336] Referire la prezenţa trupelor ruseşti în timpul conflictului ruso-otoman încheiat în 1812 prin pacea de la Bucureşti care, printre altele, a dus la pierderea pentru Moldova a teritoriului dintre Prut şi Nistru „cedat" de Imperiul Otoman, ca despăgubire, Imperiului Rus, fiind o flagrantă încălcare a celor stipulate de „capitulaţii".

[337] *Mihail Andreevici MILORADOVICI* (1771-1825), general rus participant la războaiele împotriva lui Napoleon I, distingându-se în lupta de la Borodino. A participat şi la războiul ruso-otoman din anii 1806-1812. La Bucureşti numele lui este perpetuat de Crucea lui Miloradovici ridicată lângă ctitoria lui Constantin Şerban Basarab (Cârnul) vv., actuala biserică a Patriarhiei Române. A fost cioplită în anul 1809 din ordinul lui Miloradovici pentru a cinsti şi pomeni pe soldaţii şi ofiţerii ruşi căzuţi în luptele de la Glodeni, Călăraşi, Odivoaia, Turbaţi şi Obileşti din

1806-1807. Ulterior, în secolul XX a fost mutată în curtea caselor Creţulescu, temporar sediu al Muzeului româno-rus, actualul sediu al Muzeului Literaturii Române.

[338] *Petersburg*

Vezi notele: 305, 312, 968, 1009, 1201, 1203, 1834, 1862, 2041.

[339] *Ciuma lui Caragea* — a bântuit în anul 1813. Au fost luate măsuri de izolare a celor îmbolnăviţi, de pază şi de curăţenie. Ele au fost diferenţiate după starea socială a pacientului, ca de pildă, măsurile adoptate la 1, 30 iulie 1813. În toamna aceluiaşi an s-au luat măsuri speciale pentru spălarea, afumarea, curăţirea şi aerisirea caselor. Oamenii Lazaretului au avut misiunea să umble din casă în casă pentru a constata cum sunt aplicate prevederile stabilite. În lunile iulie-august 1813, la Bucureşti se îmbolnăveau 16-20 persoane pe zi. Boala s-a răspândit în toamnă şi a ajuns la maximum de intensitate în iarnă când s-au înregistrat 80-100 de cazuri de îmbolnăviri pe zi. Numai în Bucureşti au decedat în decursul epidemiei de ciumă circa 25.000-30.000 de oameni (iulie 1813 — iunie 1814), oraşul având pe atunci 80.000 locuitori. În 1816 ciuma a reapărut în câteva sate din judeţul Slam Râmnic cu capitala la Focşani Munteni. Cu acest prilej s-au luat măsuri pentru protejarea Capitalei. În acest sens s-au rezervat câteva camere la mănăstirea Cotroceni pentru cei bogaţi, iar pentru cei săraci s-au pus la dispoziţie camere la spitalul de la Dudeşti. În ambele locuri erau internaţi cei la care se manifestau simptomele bolii.

Vezi notele: 259, 320, 503, 564, 1593, 1654, 1947, 2008.

[340] *Porţile de piatră ale caselor Ghica* se ridicau în zona unde astăzi este spaţiul verde din faţa sălii Majestic a teatrului „Odeon” de pe Calea Victoriei.

[341] *Societatea ştiinţifică literară „Tinerimea Română”* — a fost creată în condiţiile promovării Independenţei de Stat, din iniţiativa elevilor de la gimnaziul „Matei Basarab”, promotor fiind Nae S. Dumitrescu care, ulterior, îmbrăţişând cariera didactică a preluat conducerea acesteia timp de decenii. Activităţile s-au desfăşurat în spaţii închiriate până la declanşarea acţiunii de edificare a unui local propriul. Lucrare de anvergură menită a asigura condiţii de bună desfăşurare a tuturor compartimentelor, clădirea a fost proiectată de arhitecta Virginia Andreescu HARET, edificată pe Bd. Schitu Măgureanu — strada Gutenberg.

[342] *Casa Lenş* din Calea Victoriei nr. 133, cunoscută astăzi ca Lenş-Vernescu, a fost ridicată la 1820 pentru marele logofăt al dreptăţii, Filip Lenş (1777-1853). Familia Lenş îşi trage obârşia din negustorul francez Lin Chon. După decesul lui Filip Lenş, casa a adăpostit Ministerul de Război. În anul 1886 a ajuns în proprietatea lui Gheorghe Vernescu. Acesta i-a comandat lui Ion Mincu restaurarea edificiului. Între anii 1887-1889 interioarele au fost pictate de către G.D. Mirea.

Vezi notele: 1330, 1769, 1977.

[343] *Zavera* — termen care defineşte o răscoală, însă pentru 1821 face referinţă predilect la acţiunea eteriştilor împotriva stăpânirii otomane pentru a dobândi independenţa.

Vezi nota: 1324.

[344] *Domnul Tudor*. Tudor C. VLADIMIRESCU (circa 1770/1780, Vladimir, judeţul Gorj,— 27 mai/8 iunie 1821, Târgovişte, judeţul Dâmboviţa). Părinţii Constantin şi Ioana. Cunoscător de carte deprinsă de la preotul din satul natal, ceva mai târziu urmând şcoală şi la Craiova la cea din curtea bisericii Obedeanu împreună cu copii lui loan Glagoveanu. Carieră administrativă începută cu serviciul la moşia boierului oltean, Nicolae Glogoveanu dar mai ales cu valorificarea vitelor pe terţe pieţe Europene. Aceiaşi misiune a îndeplinit-o şi pentru Dumitrache Bibescu. Fiindu-i apreciată destoinicia domnul Constantin Ipsilanti i-a încredinţat misiunea de a alcătui şi instrui un corp de oaste cu care să asigure protejarea Olteniei de repetatele atacuri ale otomanilor conduşi de Pasvan-Oglu A urmat cariera militară în timpul războiului ruso — otoman din anii 1806-1812 când a fost înrolat, în armata rusă, cu gradul de parucic (locotenent), comandând câteva sute de voluntari români. Pentru faptele sale şi ale subordonaţilor a fost decorat cu Ordinul „Vladimir" obţinând şi rangul de boierie fiind pe la 1812 sluger. Puterea otomană îl avea permanent în atenţie şi, ca atare, la un moment dat a fost în situaţia de a petrece o perioadă de timp la Viena, îndeplinind o serie de misiuni încredinţate de boierul Glagoveanu. Ulterior, pe la 1815, îndeplinea funcţia de subprefect (vătaf de plai) de Cloşani. Prin cele moştenite şi prin proprie agonisire averea lui T.V. era cuantificată de el în testamentul redactat prevăzător pentru zile negre, la 1817, la suma de 12.500 lei. Ea consta din o casă cu vie în dealul Govorei, o moşie şi acareturi la Vladimir, două case mari cu prăvălie în Cerneţ, la care adăuga averea mobilă. Cele întreprinse în primele două decenii ale secolului al XIX-lea i-au permis să cunoască, pe toate treptele afirmării sale, situaţia poporului, actele de oprimare la care era supus. La moartea domnului Tării Româneşti, Alexandru Suţu, situaţia de nemulţumire generalizată reclama o schimbare. El a fost cel care a considerat că este chemat să acţioneze pentru curmarea acestor acte, ridicând „norodul" la acţiune. Proclamaţiile ca cea de la Padeş — Tismana, lansată la 23 ianuarie 1821, prin formulările de chemare la luptă sunt concludente pentru a înţelege caracterul primei etape a revoluţiei, misiunea pe care şi-a asumat-o de a fi salvatorul celor oprimaţi. Ridicând întreaga suflare bărbătească din Oltenia a pornit cu aceşti panduri spre capitala Ţării Româneşti. A intrat în Bucureşti la 19 martie 1821.Componenţa acestei armate era eterogenă, mulţi erau indisciplinaţi, porniţi pentru a jefui şi astfel a se căpătui. Ca atare el a manifestat o permanentă preocupare pentru curmarea unor asemenea acte. Corespondenţa purtată cu reprezentanţii stăpânirii otomane şi cu cei ai Rusiei este edificatoare pentru modul cum analiza întreprinsă l-au determinat să formuleze revendicările pentru schimbarea situaţiei din Ţara Românească. În proclamaţiile date la sosirea la Bucureşti evoluţia problemelor i-a impus abordarea aspectelor care evidenţiază faptul că pe lângă caracterul social acum revoluţia îşi înscria ca obiective de rezolvat şi cele de natură politică şi naţională. Faptul că pe teritoriul românesc se desfăşurau şi acţiunile Eteriei conduse de Alexandru Ipsilanti, care proclamase chemarea la lupă pentru eliberarea teritoriului Greciei, dar care se limita să fie o prezenţă pe teritoriul românesc, supunând populaţia la tot felul de obligaţii ce constituiau, de fapt, noi prilejuri de oprimare, impunea noii ocârmuiri instituită de Tudor Vladimirescu rezolvarea operativă pentru a nu oferi puterii suzerane pretextul de a interveni cu forţe armate la nordul Dunării. Întrucât Tudor Vladimirescu se ridicase pentru înlăturarea a tot ce constituise „regimul fanariot" raporturile între cele două acţiuni a ajuns la un stadiu de încordare. În momentul când Eteria, în încercarea de a subordona trupele pandurilor scopurilor proprii, s-a lovit de refuzul conducătorului acestora, situaţia a devenit critică. Delimitarea lui Tudor Vladimirescu, dezavuarea Eteriei de către ţarul Rusiei, intervenţia la nordul

Dunării a trupelor otomane, toate au contribuit la o precipitare a evenimentelor. Devenind o piedică pentru Eterie, persoana lui Tudor Vladimirescu se impunea să fie înlăturată, însă într-un mod care să permită atragerea pandurilor alături de eteriști. Ca atare s-a profitat de faptul că unele măsuri adoptate de Tudor Vladimirescu de aspră sancţionare a celor care încălcau reglementările instaurate încă de la pornirea revoluţiei au provocat o nemulţumire în rândurile unora din cei care se aflau în fruntea pandurilor. A fost motivaţia pentru a fi organizat complotul care să-l înlăture din fruntea oştirilor sale. Astfel s-a reuşit ca din tabăra de la Goleşti, sub pretextul „invitării" la o discuţie cu Ipsilanti să fie ridicat Tudor Vladimirescu pentru a fi dus la Piteşti şi de acolo la Târgovişte unde s-a organizat un simulacru de judecată prin care răpitorii l-au condamnat la moarte, asasinatul petrecându-se în perimetrul terenurilor fostei mitropolii a Ungro-Vlahiei. Actul mişelesc s-a finalizat cu aruncarea trupului ciopârţit de casapii Varnava şi Pranga într-o fântână. În următoarele zile a intervenit o rapidă dezagregare a oştirii pandurilor, unităţi răzleţe fiind implicate în confruntările cu trupele otomane. Măsurile ulterioare instaurate de puterea suzerană au condus la renunţarea la serviciile domnilor fanarioţi şi revenirea la administrarea ţării prin domni pământeni, deschizându-se astfel drumul spre acţiunile reformatoare.

Vezi notele: 345, 453, 468, 548, 573, 575, 597, 598, 941, 1301, 1323, 1325, 1566, 1620, 1825, 1969, 2072.

345 *Dimitrie MACEDONSKI* (1780-1843) căpitan de panduri, participă la revoluţia din 1821, adept al eteriştilor va participa la arestarea lui Tudor Vladimirescu. La 1840 este implicat în complotul înăbuşit de autorităţi.

346 *Ioan FARMACHE* (? -1821) comandant al gărzii domneşti din Bucureşti, s-a alăturat Eteriei devenind locotenent al lui Alexandru Ipsilanti. După dezastrul de la Drăgăşani a continuat să acţioneze cu o mică unitate până a fost prins şi executat de către otomani.

Vezi nota: 1318.

347 *Silistra* — oraş port la Dunăre în nord-estul Bulgariei edificat pe vatra anticului Durostorum care a făcut parte din stăpânirea romană, bizantină şi a lui Mircea cel Mare.

348 *Căminarul* — era un boier care avea în grijă strângerea dării (taxei) pentru băuturile spirtoase. *Sava* Bimbaşa, numit şi căminarul, de origine greacă, era şef al gărzii de arnăuţi în timpul domniilor lui Suţu, Moruzi, Scarlat Calimachi. A fost ucis de otomani în evenimentele de la 1821. Tradiţia i-a perpetuat faima de om bogat, iubitor al luxului dar şi curajos în meşteşugul armelor.

Vezi notele: 359, 578.

Bimbaşa — era ofiţerul superior din armata otomană, numit mai apoi şi *madar*. Avea răspunderea peste 1000 de soldaţi. Termenul bimbaşă a fost folosit şi în ţările române în secolul XVIII şi la începutul secolului următor.

Vezi notele: 577, 578, 583, 813.

349 *Consulate* — reprezentanţe ale unor ţări europene care aveau ambasade la Istanbul. Statutul le asigura inviolabilitatea şi, ca atare, în condiţii oprimatoare, spaţiile constituiau un temporar loc de refugiu salvator.

’ Vezi notele: 62, 69, 369, 766, 855, 955, 966, 1036, 1300, 1305, 1698, 1767, 1816, 2010, 2040, 2055, 2309.

[350] *Dărâmarea cetătii Brăila* — s-a făcut odată cu desfiinţarea raialelor de la Dunăre, teritoriile respective fiind retrocedate Ţării Româneşti. înlăturarea efectivă a stăpânirii otomane asupra Brăilei a determinat, printre altele, şi demolarea cetăţii, permiţând astfel trecerea la realizarea unei ample acţiuni de sistematizare a acestei localităţi. în noile condiţii economice măsurile luate au facilitat, ca şi în celelalte aşezări dunărene, dezvoltarea legăturilor comerciale cu alte ţări.

Brăila este situată la punctul de împreunare a apelor purtate pe braţul Măcinului cu cele ale Dunării pe o zonă de teren având cota +20 m, în port +7 m. Din 1836 a avut regim de *porto franco*. în decursul istoriei a fost cunoscută cu denumiri ca: „Proilava”, „Proilabum”, „Ibraila”. Rolul de importantă schelă în navigaţia fluvială şi maritimă. Mohamed I a „preluat” de la Ţara Românească ca avan posturi la nordul Dunării localităţile şi cu o zonă de teren limitrofă, constituite în raiale: Brăila, Giurgiu, Turnu (Măgurele) la 1418 prin capitulaţia încheiată cu Mircea cel Mare au trecut în efectiva stăpânire otomană perpetuată până la 1829. în cazul Brăilei la 1828 după un asediu al trupelor ruse garnizoana din Brăila a fost nevoită să capituleze şi să abandoneze stăpânirea Brăilei. La 18 iunie 1828 zidurile fortificaţiilor sunt minate de ruşi conform prevederilor art. 2 din tratatul de la Adrianopol, care ducea şi la restituirea acestor teritorii Ţării Româneşti. în cazul Brăilei, raiaua cuprindea 55 de sate.

Vezi notele: 88, 127, 159, 188, 727, 794, 855, 899, 912, 1642, 1690, 1903, 1921,1950,2011,2189, 2221, 2250, 2282.

[351] *Feodor Petrovici PAHLEN (1778-1864),* comite, general ale bisericii căreia îi aparţine, guvernatorul ţărilor române şi prezident al Divanurilor din Moldova şi Ţara Românească în perioada ocupaţiei principatelor de către armatele ruse în timpul războiului ruso-otoman (1828-1829).

Vezi notele: 1275, 1336.

[352] La 1830 nu poate fi vorba de o *piaţă a Episcopiei.* Autorul se referă la locul care, în deceniile următoare, a fost astfel definit evocând pe cei ce-l stăpâneau, devenind cu timpul Piaţa Episcopiei, iar după anul 1888 *Piaţa Ateneul Român.*

[353] După veacul de înlăturare totală a prezenţei armatei *renaşterea oştirii române* a constituit un complex cu repercusiuni în evoluţia ulterioară a societăţii româneşti.

Vezi notele: 299, 360, 798, 859, 1920, 1981.

[354] *Maiorul Lăcusteanu* referinţă la un moment al vieţii când evoluţia carierei îl găsea cu gradul respectiv. *Grigore* >>> *Şt. LOCUSTEANU /Lăcusteanu/* (1813-1883, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 29, locul 4) a fost un prestigios reprezentant al familiei. A realizat în decursul anilor o remarcabilă carieră militară.

La 20 mai 1830 a intrat în armată cu gradul de praporcic (sublocotenent) la cavalerie, apoi, din poruncă, a trecut la infanterie. Înaintat maior în anul 1837, a primit comanda batalionului II din Regimentul I cu garnizoana la Giurgiu. Avansat în 1831 căpitan, în 1837 maior, ulterior a fost înaintat urcând ierarhic până la gradul de colonel. Cele întâmpinate în anii vieţii le-a consemnat în amintirile sale ca un atent memorialist. S-

a căsătorit în anul 1838 cu Maria /Mariţa/ născută Bâscoveanu (1823-1877).

Vezi notele: 1770, 1831, 2014, 2075, 2146, 2147. 2207, 2208.

355 *Pavel D. KISELEFF* (1788, Moscova, Rusia — 26 noiembrie 1872, Paris), carieră militară remarcabilă, adjutant general imperial, general, conte, diplomat, ministru, guvernator al Moldovei şi al Ţării Româneşti, preşedinte al Divanului în timpul ocupaţiei ruseşti a ţărilor române (noiembrie 1829 — aprilie 1834), manifestând preocupări reformatoare considerate, în general, benefice pentru principate dar şi menite de a asigura, în timp, interesele Rusiei. Pentru faptele sale a fost împământenit şi i-au fost acordate şi ranguri boiereşti. La revenirea în Rusia a fost numit ministru al Domeniilor împărăteşti şi apoi Director al Cancelariei imperiale. În anul 1862 a sprijinit la Paris Unirea Principatelor Române.

Vezi notele: 201, 202, 379, 740, 846, 855, 897, 1030, 1037, 1039, 1336, 1362, 1434,1491,1648,1763, 2011, 2028, 2041, 2239, 2298, 2345.

356 *Prefectura de Poliţie* (azi Poliţia Capitalei) clădită pe locul fostei case Meitani.

Vezi notele: 78, 139,' 888.

357 *Holeră* — boală infecţioasă contagioasă deosebit de periculoasă cu un procent deosebit de mare de mortalitate ca urmare a deshidratării organismului. În veacurile trecute epidemiile au contribuit la decimarea populaţiei pe mari întinderi teritoriale.

Vezi nota: 1654.

358 Este vorba de biserica cu hramul *Sf. loan cel Mare* (Sf. loan cel Vechi), care se afla pe Podul Mogoşoaei, după ruinare şi demolare anterior anului 1900 s-a ridicat impunătoarea clădire a Casei de Economii şi Consemnaţiuni după planurile lui Paul Gottereau. Biserica a fost ridicată în secolul XVI (exista la 1591) de către vistiernicul Andrei. A fost închinată la mănăstirea Sf. Ilie din Ianina. A fost refăcută din temelie de către Constantin Brâncoveanu şi comisul Radu Golescu. O parte din sculpturile acestui edificiu sunt păstrate astăzi în lapidarul de la Stavropoleos. Biserica Sf. Ioan cel Mare a fost demolată la 1875.

359 Este vorba despre *biserica cu hramul Sf. Ierarh Vasile cel Mare,* Calea Victoriei nr. 198, vizavi de palatul Cantacuzino. A fost cu veacuri în urmă o mică biserică de lemn aflată într-o zonă de pădure care în anumite momente ale anului băltea. De câte ori va fi fost refăcută este greu de afirmat. Cert este că evoluţia zonei a determinat şi edificarea unui Sf. Lăcaş din zidărie care, la 1815, a devenit metoh al mănăstirii Mărcuţa. Cutremurul din ianuarie 1838 a determinat refacerea ei în anii domniei lui Gheorghe Bibescu. Noul ctitor i-a fost căminarul Toma Baltă. La 1882 a fost pictată de către pictorul Anton Serafim. Iar în 1889 au fost realizate lucrări de renovare. Pictura a fost spălată şi revigorată în anul 1981. Ca plan este o biserică de tip triconic, individualizându-se prin modul de realizare a absidelor naosului de formă dreptunghiulară la exterior şi ovală la interior. Un mare cafas domină pronaosul. Turla de pe naos este dominantă.

360 *Uniformele româneşti* erau purtate de tinerii din armata română, reînfiinţată la 1831.

Vezi notele: 353, 859, 1981.

361 Autorul se referă la periodicul *„Curierul Românesc",* editat de către Ion Heliade

Rădulescu, de la 10 iunie 1829. Cercetările ultimelor decenii au evidenţiat şi apariţii anterioare de periodice româneşti însă cu caracter efemer.

Vezi notele: 1327, 1388, 1498, 1559.

362 *Marele Foc* — a izbucnit la 23 martie 1847. A fost descris de Anton Pann. A distrus circa 2000 de case din zona centrală a oraşului, provocând mari pagube materiale. Acest mare pârjol a determinat administraţia locală să adopte măsuri de natură edilitară care să stopeze edificarea construcţiilor din lemn, păstrarea unor distanţe între imobile, lărgimea străzilor, întărirea sistemului de intervenţii ş.a.

Vezi notele: 70, 77, 86, 131, 138, 147, 226, 274, 287, 335, 418, 420, 427, 439, 559, 629, 779, 1574, 2032, 2093.

363 Autorul aminteşte în mai multe rânduri de bunicul său, colonelul *Locusteanu* (1813-1883), fratele autorului, diplomatul Radu Crutzescu, a publicat în anul 1935 cartea *Amintiri ale colonelului Grigore Locusteanu* în care sunt evocate evenimente, fapte şi oameni. Multe din informaţiile cuprinse în amintiri au fost reluate şi valorificate de către Gheorghe Cruţescu în *Podul Mogoşoaei.*

Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2147, 2207, 2208.

364 Versurile poeziei *Răsunet* de Andrei Mureşanu l-au inspirat pe Anton Pann, care a compus cântecul răspândit apoi de la Râmnicu Vâlcea în toate teritoriile locuite de români şi, devenind, datorită caracterului mobilizator, imnul revoluţiei şi astăzi imnul de stat. Unul din foştii elevi pe care i-a dăscălit Anton Pann, la rându-i, a contribuit la difuzarea cântecului încât sa ajuns la controversata problemă cine a fost de fapt autorul compoziţiei care, evolutiv, a ajuns să fie imnul naţional al României.

Andrei MUREŞANU (16 noiembrie 1816, Bistriţa, azi judeţul Bistriţa Năsăud — 11 octombrie 1863, Braşov, cimitirul Groaveri) Studii particulare în zona natală, apoi la Blaj filozofia şi teologia. La 1838 a fost numit la şcoala română din Braşov, iar la 1839 la gimnaziul catolic până în 1850 când a fost numit translator de limba română pe lângă autorităţile române. Este poetul realizator şi al versurilor Un răsunet cunoscute mai ales cu denumirea: *Deşteaptă-te române* care a apărut la 21 iunie 1848 în nr. 25 al ziarului „Foaie pentru minte inimă şi literatură", pus pe note de Anton Pann a fost cântat de revoluţionari la 1848 iniţial la 29 iulie 1848 în grădina Zăvoi din Râmnicu Vâlcea şi la Braşov sub conducerea lui Gheorghe Ucenescu, fostul ucenic al lui Anton Pann. Din 1990 textul a fost adoptat pentru Imnul de Stat al României. Poet romantic, sentimental dar şi militant de factură patriotică, protestatară, întreaga creaţie incluzând-o în volumul editat în 1862, traducător din creaţia lui Schiller, Herder, Bürger, eseist, participant la Revoluţia de la 1848 din Transilvania fiind unul din fruntaşii mişcării. Colaborator la „Foaia pentru minte, inimă şi literatură" şi „Gazeta de Transilvania".

Anton PANN de fapt *Antonie Pantaleon Petroveanu* fiul lui Pantaleon Petrov, şi al Tomaidei (circa 1794, 1795, 1796 Silven, Bulgaria — 12 noiembrie 1854, Bucureşti), scriitor, folclorist, cântăreţ, inclusiv la strană, compozitor, profesor, editor. Variantă: decesul la 2 noiembrie 1854.

„Mai bine este a vorbi adevărul decât minciuna."

Anton Pann

[365] *Bonjurişti* — astfel erau numiţi cei care, întorşi de la Paris, foloseau formule de salut ale francezilor adeseori cei snobi uitând corespondentul din limba română.

[366] *Prohodul* — slujba oficiată de preot la înmormântarea decedatului. Sunt respectate o serie de clauze pe parcursul oficierii în capelă, la răspântii de drum, la groapă.

[367] *Rug* — în acest caz focul pregătit pentru oficierea unei anumite solemnităţi demonstrative a unor sentimente, respectiv cea a despărţirii de hulita legiuire care ne-a fost impusă de alţii.

[368] Prima denumire, pe care teatrul a purtat-o între anii 1852 şi 1877, a fost *Teatrul cel Mare.* În luna aprilie a anului 1877 a devenit *Teatrul Naţional.*

Vezi notele: 98, 159, 1326, 1356, 1366, 1370, 1387, 1417, 1427, 1431, 1611, 1672.

[369] *Primirea domnului Unirii Principatelor* — ziua de 11 februarie 1859 i-a reunit pe locuitorii Capitalei pe Podul Mogoşoaei pentru a participa la primirea festivă a celui care fusese ales de ambele Adunări Elective domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti. Presa timpului, rapoartele consulilor prezenţi la Bucureşti au consemnat entuziasmul cu care a fost primit domnul Alecsandru Ioan I Cuza.

[370] *Nicolae. Nicolae M. FILIMON /Nicolae Papadonat/* (6 septembrie 1819, Bucureşti, mahalaua bisericii lenei — 18/19 martie 1865, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 8, locul 52). Fiu de preot. Studii la Bucureşti, la Colegiul „Sf. Sava" şi la Paris, inclusiv pregătire muzicală, desfăşurând o bogată activitate de corist, cântăreţ la strană, în trupele teatrale, instrumentist (flautist), dascăl de muzică, critic şi cronicar muzical şi teatral. În 1858 a întreprins o călătorie în occident. A desfăşurat activitate în aparatul administrativ al Ţării Româneşti la Departamentul Cultelor şi la Arhivele Statului care l-a apropiat de documentele trecutului, întâi în cadrul Comisiei Documentale din 17 septembrie 1859 şi apoi în Arhivele Statului, unde rămânea după orele de program pentru a studia, momente de cunoaştere profundă a societăţii româneşti în evoluţia sa şi prilej de documentare pentru subiectele din creaţia sa literară. Părinte al romanului, tezaurul arhivistic i-a servit la definirea comportamentelor personajelor conturate în evoluţia lor. Ne referim predilect la romanul *Ciocoii vechi şi noi,* dar şi la *Nenorocirile unui slujnicar.* traducător, primul muzicolog român, arhivist, memorialist. A adus contribuţii notabile la valorificarea folclorului, a documentelor istorice. Capodopera sa *Ciocoii vechi şi noi* publicată în anul 1863 este o amplă descriere a societăţii de la începutul secolului XIX documentarea împletind propriile observaţii din mediul contemporanilor cu cele relevate de mărturiile trecutului.

Vezi notele: 557, 618, 1088, 1149, 2225, 2286.

[371] *Tăbăcari* — specialişti în tăbăcitul şi argăsitul pieilor. În acest caz prezenţa lor în alaiul domnesc era şi expresia recunoaşterii rolului pe care l-au avut în memorabilele zile de 20-24 ianuarie 1859 când, prin prezenţa, participarea şi manifestarea simţămintelor lor, a fost impusă voinţa maselor de unire prin desemnarea domnului Moldovei şi ca domn al Ţării Româneşti (formulă prin care a fost interpretată şi aplicată într-un mod original Convenţia de la Paris din 1858).

[372] *Isnafiile* — reuneau totalitatea corporaţiilor de breslaşi reprezentând meşteşugurile practicate la zi, în anul respectiv.

[373] *Carol I Eitel-Frederic-Zephirin-Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen* (8/20 martie 1839, Sigmaringen-Germania — 27 septembrie 1914, Sinaia, înmormântat în pronaosul Bisericii Episcopale din Curtea de Argeş), studii militare şi de istorie; a întreprins călătorii în ţările Europei occidentale; în primăvara anului 1866 a fost contactat de către Ion C. Brătianu, acceptând preluarea conducerii României. Alegerea a fost supusă unui plebiscit la 8 aprilie 1866. Rezultatul a condus la aducerea sa în ţară, sosind la Turnu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a ajuns în Capitală, fiind proclamat domnitor al României, jurământul în calitate de domnitor depunându-l la 30 iunie după ce Adunarea Constituantă a adoptat noua Constituţie a ţării. Domnitorul Carol I, a desfăşurat, în anii care au urmat, o amplă acţiune de pregătire a ţării în vederea obţinerii şi consolidării Independenţei de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române şi din luna septembrie 1877 comandant al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare a Plevnei, după eşecul acţiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinţ regal, iar prin votul de la 14 martie 1881 al Parlamentului României a fost instaurat regatul. Funcţia de rege a preluat-o la 10 mai 1881 pe care a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a destinelor României a avut în atenţie toate sectoarele vitale pentru propăşirea ţării. A fost un susţinător al ridicării şi afirmării culturii româneşti, acordând atenţie deosebită Academiei Române, Ateneului Român şi altor instituţii de ştiinţă şi cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundaţiei Universitare Carol I, al cărui edificiu aş fost menit a adăposti tezaurul de manuscrise, cărţi şi periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul anilor vieţii sale; colecţionar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române ales la 15/27 septembrie 1867. Om meticulos, preţuitor al timpului, se odihnea prin exercitarea a multiplelor preocupări. Exemplificăm că s-a ocupat şi cu sculptura în lemn. Printre altele a sculptat un dulap mare din lemn de nuc masiv. Peste ani, lucrarea a fost identificată şi semnalată la Biblioteca „V.A. Urechia” din Galaţi. Memorialist. La Arhivele Naţionale sunt păstrate numeroase înscrisuri relevante pentru conturarea personalităţii sale.

Vezi notele: 376, 678, 971, 1499, 1703, 1764.

[374] *Ioan /Ion/ C. BRATIANU* (20 iunie 1821, Piteşti — 4 mai 1891, decedat şi înmormântat la Florica — Ştefaneşti, judeţul Argeş), studii militare şi politehnice

la Paris, membru fondator la 27 noiembrie 1847 a Asociaţiei Insocierea Lazariană, militant pentru declanşarea revoluţiei reformatoare preconizată pentru schimbările necesare în ţările române. Membru al Guvernului Provizoriu, propagandist, şef al Poliţiei Capitalei, ulterior, militant pentru realizarea Unirii Principatelor şi a Independenţei de Stat, ministru, prim-ministru, şef al P.N.L., publicist. A fost ales membru de onoare al Academiei Române la 19 martie 1885.

„Faceţi-vă datoria, nu vă gândiţi la răsplată. Fapta bună ca şi adevărul sfârşesc totdeauna pentru a birui”.

Ion C. Brătianu.

Vezi notele: 366, 373, 664, 672, 1117, 1723, 1806, 1909, 2145, 2250.

375 La 10 mai 1866 se numea încă Podul Mogoşoaiei, denumire schimbată prin decizia Consiliului Comunal de la 8 octombrie 1878.

376 La timpul respectiv nu poate fi vorba de un palat, cu modificări modeste *casa lui Dinicu Golescu* ce servise şi la găzduirea domnului Alecsandru loan I Cuza a devenit, până la cele întreprinse de domnitorul Carol I, spaţiu oficial şi locuinţă privată. Este semnificativă în acest sens impresia produsă la oprirea trăsurii şi invitarea în „palat” pe care noul sosit a relatat-o ulterior.

Vezi notele: 453, 458, 831, 1969, 1978, 2056.

377 Referinţă la dezideratele la care, în anii domniei Carol I, a conlucrat consecvent eşalonând etapele de parcurs, consolidând orice realizare pentru a putea trece la următoarea.

Vezi notele: 363, 366, 678, 961, 1499, 1764.

378 Referinţă la fundaţia şi construcţia incompletă a parterului clădirii preconizată a devenii Palatul Senatului României, lucrare blocată, ulterior abandonată, ca în ultimă instanţă, spaţiile obţinute cu improvizate completări servind la găzduirea, în perioada interbelică, a diverselor acţiuni, predilect cu caracter cultural, inclusiv cinematograful „Gioconda”.

Senatul — Camera superioară a Parlamentului bicameral creat în al 7-lea deceniu al secolului XIX, şi-a desfăşurat activitatea şi în primele decenii ale secolului XX în diverse spaţii închiriate cu limitări de posibilităţi de adaptare specificului acestei instituţii.

Vezi notele: 105, 1795, 1864, 2152. 2213.

379 Folosind o figură de stil autorul „împinge” capătul acestei artere dincolo de „Capul Podului” (Piaţa Victoriei de astăzi). Artera spre Băneasa era, după amenajările din prima jumătate a secolului XIX, *Şoseaua Kiseleff,* aşa cum reiese de altfel şi din alte pasaje ale cărţii. Arcul de Triumf ridicat la 1921-1922 şi definitivat în anii 1935-1936 ocupând centrul celui de al treilea rond al şoselei Kiseleff.

Vezi notele: 740, 1491, 1648, 2237, 2239, 2298.’

380 *Palat Cultural* — a fost, este şi va fi un deziderat al multor generaţii de români. Alte şi alte priorităţi stringente intervenind atunci când aparent condiţiile permiteau trecerea la fapte. Pentru Gheorghe Crutzescu dezideratul era legitim atât ca necesitate, cât şi ca amplasament.

[381] Palatul fusese dobândit de domnul Constantin Brâncoveanu în urma sancţionării ca hiclean al spătarului Toma Cantacuzino în momentul când acesta la 1711 se alăturase Rusiei în confruntarea cu Imperiul Otoman. În lipsă sancţiunea dusese la confiscarea bunurilor acestuia. A servit pentru găzduirea temporară a unora din copiii domnului.

Vezi nota: 1360.

[382] *Dealul Mitropoliei* — formulare eronată încetăţenită şi bine ancorată în limbajul curent al bucureşteanului care uită cele dobândite în clasa a treia primară ca noţiuni elementare de geografie; dealurile au înălţimi de la 500-600 m. Vezi zona dealurilor subcarpatice la nord-est de Ploieşti. În acest caz prin activitatea râului Dâmboviţa, cât şi a ceea ce a fost Gârliţa ce-şi avea traiectul pe actuala stradă 11 iunie a rămas ca un pinten răzleţ în respectiva luncă mamelonul definit iniţial „Dealul Podgorenilor" relevând valorificarea în trecut a curbelor de nivel cu plantaţii de viţă de vie. Treptat, în veacul al XVII-lea, prin lucrările de edificare a mănăstirii, ctitorie a domnului Constantin Şerban Basarab (Cârnul) şi a doamnei Bălaşa, devenită în scurt timp sediul bucureştean al Mitropoliei Ungrovlahiei, construcţiile în completare ridicate ulterior au înlăturat activitatea podgorenilor.

Vezi notele: 41, 102, 490, 1570, 2031, 2092.

[383] *Mitropolia Ungrovlahiei* — de la înfiinţare în 1359 a fost găzduită de oraşul Curtea de Argeş până la 16 august 1517 când a fost transferată în capitala ţării la timpul respectiv, la Târgovişte, unde şi-a desfăşurat activitatea până în a doua jumătate a secolului al XVII-lea când s-a impus ca necesitate de a fi adusă la Bucureşti, cu o temporară găzduire în incinta ansamblului bisericii Sf. Gheorghe Vechi de unde a fost transferată în noua ctitorie a lui Constantin Şerban Basarab.

Vezi notele: 1519, 1691, 2330.

[384] *Copiii domnitorului.* Constantin Brâncoveanu a avut 7 fiice: 1) *Stanca* (1676-1714); 2) *Maria* (circa 1678-1697); 3) *Ilinca* (circa 1682) căsătorită cu: 1) Scarlatache sin Alexandru Dragomanul Mavrocordat decedat la 28 iulie 1699; 2); Şerban vel logofăt şi vice spătar, sin Şerban vel logofăt Grecianu; 4) *Safta* (circa 1686 — aprilie 1747) căsătorită cu lordache Creţulescu, vel cămăraş şi apoi vel vornic decedat în 1746, ctitori ai bisericii Creţulescu, au avut 4 băieţi şi o fată; 5) *Ancuţa* (circa 1691) căsătorită la 20 mai 1705 cu Nicolae Postelnicul sin lordache Ruset, vel vistier; 6) Bălaşa (circa 1693-1752) căsătorită la 31 octombrie 1708 cu Manolache Lambrino, sin Chiriţă Andronache, biv vel Ban al Craiovei, 1745, n-au avut urmaşi; 7) *Smaranda* (circa 1696) căsătorită în 1712 cu Constantin Postelnicul şi vel Sluger, sin Grigore Băleanu, vel logofăt.

Vezi nota: 1922.

[385] Prin lucrările de amenajări stradale, *biserica Sf. Spiridon (vechi)* din strada Vânători, în imediata apropiere a ansamblului blocului turn („Gioconda") a fost practic pe jumătate îngropată în pământ. În trecut, anterior trasării actualului curs al Dâmboviţei se afla pe malul stâng, în apropierea podului Cilibiului botezat astfel după numele lui Cantacuzino. Pisania bisericii, scrisă în limbile greacă şi arabă, aminteşte de anul 1747, pomenindu-l pe ctitorul ei Constantin Mavrocordat. De

fapt, este numai o refacere a unui edificiu mai vechi, existent în secolul XVII pe timpul lui Şerban Cantacuzino.

Vezi nota: 427.

386 *Grigore BRÂNCOVEANU.*

Vezi notele: 84, 327, 386-388.

387 *Grigore şi Safta BRÂNCOVEANU* filantropi, au contribuit, printre altele la realizarea construcţiei spitalului Brâncovenesc în anul 1834, ca o anexă a azilului de bătrâni întemeiat în anul 1751 de domniţa Bălaşa.

Vezi notele: 84, 327, 385, 388.

388 *Zoe/Zoiţa/MAVROCORDAT* 1800 sau 1805-1892, Bucureşti, în interiorul bisericii Domniţa Bălaşa), prin adopţie Basarab Brâncoveanu, având ca tată adoptiv pe banul Grigore Basarab Brâncoveanu, a fost prima soţie a domnului Gheorghe Bibescu. Acesta a pus-o sub interdicţie în septembrie 1844, ulterior obţinând şi divorţul care i-a permis să se recăsătorească cu Maria/ Mariţa/ Ghica, născută Văcărescu.

Vezi notele: 1039, 1962.

389 *Gheorghe. D. BIBESCU.*

Vezi notele: 978, 1039, 1605, 1666, 1993, 2054.

390 *Gheorghe Gh. BIBESCU* (14 martie 1834-1902, înmormântat în parcul palatului de la Mogoşoaia) a făcut studii civile şi militare în Franţa. Participant la acţiunile din Mexic (1862), Algeria, Franţa (1870). Deşi, între timp, devenise cetăţean francez a servit interesele României în diverse împrejurări. În anul 1888 a fost prezidentul secţiei române la expoziţia organizată la Paris. Este autorul unor lucrări cu caracter istoric.

Soţie Maria Henriette-Valentina, născută Riquet contesă Caraman-Chimay, fostă de Beauffremon.

391 *Gheorghe Valentin BIBESCU* (23 aprilie 1880, Bucureşti — 1941, înmormântat în parcul palatului de la Mogoşoaia), fiul lui Gheorghe Gh. Bibescu şi al principesei Valentina de Caraman-Chimay (1839-1914), industriaş, om politic, diplomat, sportiv de performanţă, participant la primele concursuri ca pilot de avion şi automobil. În România în calitate de primul român cu brevet de pilot de aviaţie a militat pentru extinderea şi prosperarea aviaţiei şi automobilismului sportiv. În 1909 a înfiinţat Clubul Aviatic Român, iar în 1912 Liga Naţională Aeriană. Fiindu-i recunoscute calităţile de sportiv şi de bun organizator a fost ales în 1930 preşedintele Federaţiei Internaţionale de Aeronautică. A fost un activ mason.

Vezi nota: 1789.

392 *Strada Mercur* — făcea legătura între strada Episcopiei şi bulevardul Colţei. Pe această arteră se aflau locuinţele lui Titu Maiorescu, Nicolae Cerchez, Dimitrie Sturdza.

393 *Victor BABEŞ* (28 iulie 1854, Viena, Austria — 1926, Bucureşti, înmormântat în curtea Institutului de Bacteriologie, Splaiul Independenţei.) Studii

superioare la Pesta şi Viena, doctor în medicină, specializare cu Pasteur, Koch, Virchow şi Cornii ca bacteriolog, profesor universitar la Budapesta şi Bucureşti. Organizator al cercetărilor bacteriologice, al institutului antirabic, popularizator al ştiinţelor, membru al Academiei Române şi al altor prestigioase instituţii de ştiintă şi cultură din toată lumea. A folosit temporar spaţiul vechiului palat brâncovenesc pentru activitatea tinerelor instituţii de cercetare înfiinţate la 28 aprilie 1887 preluând experienţa dobândită de Institutul Paster din Franţa, până la mutarea lor în edificiile special construite pe Splaiul Independenţei.

Vezi nota: 394.

394 Mutarea a fost realizată în 1899, clădirea special edificată pentru a asigura activităţile anterioare în domeniile patologiei şi bacteriologiei având însă şi camere sterile, institutul antirabic cu dispensarul respectiv, muzeu, bibliotecă, săli pentru lucrări practice de anatomie patologică şi bacteorologie, săli de autopsie, terenul limitrof găzduind şi o crescătorie de animale, grajd.

Vezi nota: 393.

395 *Teatrul Regina Maria* — şi-a desfăşurat activitatea în localul care a găzduit ulterior, din 1950, Teatrul de Operetă.

Teatrul de Operetă — îşi are obârşia ca activitate scenică din timpul evenimentelor de la 1848, ulterior diversele scene, grădini de vară servind la găzduirea unor asemenea spectacole. După cel de al doilea război mondial în clădirea fostului teatru „Regina Maria", de pe vatra fostelor case ale Floreştilor din fosta mahala „Sf. Apostoli" a fost constituit ca unitate distinctă TEATRUL DE OPERETĂ care a reunit valoroşi interpreţi, valoroase voci. Ani de zile teatrul a fost condus de Ion Dacian, numele fiindu-i perpetuat prin botezarea teatrului cu numele său. La lansarea lucrărilor de construcţie a metroului şi canalizări râului Dâmboviţa clădirea a fost demolată, teatrul primind găzduire în sala studio din complexul Teatrului Naţional. Aşa s-a ajuns la actuala denumire: TEATRUL NAŢIONAL DE OPERETĂ „ION DACIAN".

396 *Tir* — din vestigiile care aminteau de activitatea sportivă a generaţiei de la 1877 mai rămăsese până acum câtăva decenii bazinul de înot amenajat între sala teatrului şi biserica Sf. Spiridon Vechi. Prin anii '60 ai secolului XX a fost desfiinţat. Azi amenajarea metroului a inclus acest teren, aici fiind amplasate prize de aerisire a tunelului. Numele de *Tir* vine de la societatea care, în deceniul premergător actului Independenţei de Stat a promovat o serie de acţiuni de a pregăti pe cetăţeni din punct de vedere militar. Societatea Română de arme, gimnastică şi dare la semn, înfiinţată la Bucureşti, la 17 mai 1862 a amenajat în acest scop diverse terenuri pentru demonstraţii şi concursuri.

397 *Planşeul Dâmboviţei* — în deceniul premergător publicării cărţii, edilii Capitalei au considerat util realizarea unui planşeu peste apa Dâmboviţei între actuala Piaţă a Naţiunilor Unite şi Splaiul Unirii, bulevardul Dimitrie Cantemir. Pe această cale s-au obţinut, în anul 1936, trei zone de circulaţie rutieră şi pietonală şi două fâşii de verdeaţă.

398 *Fluviul Sena* — străbate Parisul, având atât funcţie peisagistică, cât şi

economică, pe el navighează ambarcaţiuni de diverse capacităţi şi funcţionalităţi de la vaporaşe pentru pasageri la cele purtând diverse mărfuri, având pescajul adaptat şi pentru canalele adiacente.

399 *Luvru* — palat al regilor Franţei, azi unul dintre cele mai mari muzee ale lumii. Iniţial a fost un castel fortificat şi o închisoare politică în secolele XIII-XV. Reconstruit în secolul XVI ca palat în stilul Renaşterii, a cunoscut intervenţii ulterioare care au contribuit la amplificarea lui. În secolul XVIII a fost transformat în muzeu, adăpostind iniţial picturi din colecţiile regale. Pe parcursul anilor a acumulat o varietate de obiecte antice, devenind un complex muzeal care, prin activitatea de păstrare, conservare, restaurare constituie un etalon al muzeografiei mondiale.

Palatul Louvre este limitrof malului drept al Senei. Aripa principală a fost edificată din porunca lui Henric al IV-lea şi s-a extins în timpul domniei lui Ludovic al XII-lea servind ca Palat Regal. Prin dimensiuni şi patrimoniu, dar şi prin modul de expunere, condiţii de vizionare este unul din cele mai renumite muzee ale lumii. Originala piramidă din sticlă realizată spre finalul veacului XX după o efectivă bătălie a opiniilor pro şi contra este actuala intrare în incinta muzeului. Departamentele sunt dispuse pe 4 niveluri în funcţie de ţara de obârşie a operei expuse. O distinctă expunere a fost atribuită colecţiilor. Cea franceză acoperă perioada secolului al XIV-lea până la 1848. Un loc deosebit îl au antichităţile egiptene, greceşti, pictura şi sculptura italiană sau arta islamică.

400 *Notre-Dame. Catedrala Notre Dame* — construcţie monumentală, simbol al Parisului este un edificiu amplasat pe o vatră de cult perpetuată din antichitate. La actuala catedrală s-a lucrat din 1163, reuşindu-se ca în 1182 să fie sfinţit Altarul. La 1345 a fost încheiată realizarea edificiului cu trei nave. Faţada vestică a fost terminată în maniera goticului timpuriu, pornind însă de la romanic, însă cu elemente gotice. Turnurile au fiecare câte 69 m. Ele conferă edificiului echilibrul necesar întregii construcţii. Accesul este asigurat prin trei portaluri ornamentate în maniera goticului târziu. Spaţiile interioare sunt impresionante. Biserica are pe ax 130 m lungime, 45 m lăţime şi 35 m înălţime. Spaţiul poate găzdui la Sf. Slujbă 10.000 de participanţi. Nava principală este decorată cu o suită de statui şi picturi. În interior dominant este clar obscurul, lumina fiind oferită de marile rozase cu vitralii policrome.

Catedrala a avut de suferit distrugeri importante la 1789 când revoluţionarii au spart o parte din patrimoniul artistic care împodobea interioarele navelor şi exteriorul edificiului. După 1992 se desfăşoară o amplă acţiune de consolidare, restaurare a ansamblului.

401 *Fluviul Tamisa* — străbate oraşul Londra, pe malurile lui ridicându-se importante edificii publice, evocatoare a numeroase pagini de istorie, dar şi mari unităţi industriale, antrepozite etc. Prin estuar pătrund vapoare oceanice până la Londra.

402 *Fluviul Tibru* — străbate oraşul Roma. Este navigabil în zona inferioară.

403 *Castelul San Angelo* — ridicat la Roma de către împăratul Hadrian (76-138) pentru a servi ca mausoleu pentru el, familie şi urmaşi. Lucrarea a fost terminată în anul 139. Aici au fost înmormântaţi mai mulţi împăraţi: Hadrian cu soţia

Sabina, Antonius Pius cu soţia Faustina, Lucius Verus, Marc Aureliu, Commodus, Septimius Severus, Marcus Aurelius Antonius Basianus /Caracala/. A fost proiectat de arhitectul Demetrianus. Se compune din două construcţii cilindrice suprapuse. Are înălţimea de 20 m. şi diametrul de 64 m. Soclul fiind dreptunghiular. A fost folosită rocă vulcanică şi beton armat, iar placajele au fost realizate cu travertin şi marmură. O intervenţie s-a petrecut la anul 590 când o intensă epidemie de ciumă a generat reacţia papii Gregor I care a dispus întroducerea unui simbol evocând pe arhanghelul Mihail. Ulterior ansamblul a fost folosit de papi ca fortăreaţă, închisoare şi cale de refugiu din Vatican prin tunelul subteran de legătură. Pe parcursul anilor a avut diferite întrebuinţări. Iniţial a fost mausoleu pentru împărat, apoi a devenit loc de înmormântare a papilor, la 1901 a devenit muzeu încorporând numeroase şi concludente vestigii.

[484] *Fluviul Neva* — străbate Sankt Petersburg, constituind coloana vertebrală a oraşului. Preluând apele lacului Ladoga le poartă pentru a le deversa în golful Botnic.

[485] *Amiralitatea* — adăpostită într-un celebru edificiu din oraşul Sankt Petersburg, pe malul Nevei. În acest caz este evocat cheiul numit după această importantă instituţie, adeseori având la mal acostate nave reprezentative ale flotei ruse.

[486] Aspectul râul *Dâmboviţa* din trecut, de astăzi, de mâine depinde de atitudinea, de civismul locuitorilor care, din păcate, încă lipseşte.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 382, 408, 410, 414, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 2211.

[487] *del Chiaro. Anton Maria DEL CHIARO* (1669 — după 1727), călător italian ajuns pe plaiurile româneşti, devenind din 1709 secretar al domnilor Constantin Brâncoveanu şi Ştefan Cantacuzino. Cele cunoscute le-a analizat atent şi integrat în prezentarea impresiilor incluse în textul cărţii *Revoluţiile Valachiei.*

Vezi nota: 293.

[488] *Gârliţa* — venea, de fapt, de mai departe din zona „parcului" loanid, actuala grădiniţă „Ion Voicu" care împreună cu Grădina Icoanei au fost, în secolul XIX, de mai mari proporţii, o adevărată zonă de vegetaţie ce-şi trăgea seva din apele care, mai la vale, serveau şi la activitatea zahanalelor — abatorul oraşului — din mahalaua Scaune.

Parcul, fosta grădină şi livadă a librarului Ioanid sa tot diminuat treptat prin parcelările care au condus la edificările de pe Bd. Dacia şi străzile limitrofe.

Chiar izvorul care constituia temeiul gârliţei Bucureştioarei a fost captat, apele fiind conduse spre canalizarea oraşului.

Vezi notele: 382, 753.

[489] *Târgul Cucului* — Piaţa Sf. Gheorghe, Piaţa Zarafilor, Piaţa 1848, vechi vad comercial din apropierea uneia din porţile Curţii Domneşti. Prin readucerea în 2010 pe această vatră a replicii monumentului Lupoaicei Capitoline oferită de conducerea oraşului Roma în 1906 şi care între 1907-1930 a fost o constantă prezenţă pe locul respectiv, sperăm că va tempera escapadele risipitoare şi de bani şi va conferi noua denumire a acestei pieţe.

[410] Referire la lucrările de trasare a unui nou curs al apelor *Dâmboviţei* în oraşul Bucureşti, din zona Ciurel şi până dincolo de Podul Vitan. Cu acel prilej, prin săparea, adâncirea albiei, rectificarea traseului pentru eliminarea a o parte din vechile meandre, s-a creat un spaţiu de siguranţă care a făcut posibilă eliminarea pericolului permanent al inundaţiilor de primăvară sau de toamnă. În deceniile următoare s-au făcut noi investiţii, încercându-se adaptarea ei chiar şi pentru navigaţie. Atunci când extinderea oraşului nu a fost coroborată corespunzător în privinţa canalizării apele pluviale au creat noi şi păgubitoare situaţii. Facem referinţă la inundaţiile anilor 1970 şi 1975. A fost situaţia care a impus o radicală soluţie procedându-se la etajarea albiei. Caseta subterană a devenit un canal colector al apelor uzate, preluând cele ale canalelor adiacente, iar la nivelul superior, cel pe care-l avem la vedere ca un râu care străbate oraşul poartă apele din amonte. Lucrare de amploare, dorită de a oferi chiar şi posibilităţi zonale de agrement preconizându-se o dotare a cheiului cu ambarcaţiuni, formulă repede, compromisă ca urmare a actului agresiv manifestat prin varii formule distructive.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 347, 353, 357, 358, 362, 376, 382, 408, 414, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 2211.

[411] Deceniul promovat de Unirea cea mică, ca şi cele ulterioare au atras în România diverşi antreprenori cu comportamente diferite, existând situaţii când, luând o parte din sumele incluse în contracte, uitau de obligaţiile asumate în privinţa termenelor şi a calităţii. Urmau tratative, promisiuni rar onorate, ajungându-se adeseori la litigii greu de rezolvat. Un exemplu l-a constituit arhitectul antreprenor francez Alexis Godellot care, contractând lucrării în anii domniei lui Alecsandru loan I Cuza, a tărăgănat circa un deceniu rezolvarea, determinând intervenţii care până la urmă au fost soluţionate prin contribuţia lui Eugeniu Carada.

[412] *Cazmaua* — a fost predată ulterior Muzeului Municipiului Bucureşti, aflându-se astăzi integrată în patrimoniul colecţiilor acestuia.

[413] *Abanos* — arbore exotic din zona tropicală şi subtropicală cu un lemn greu, de culoare neagră şi cu mare rezistenţă în timp, calităţi ce-l recomandă în realizarea de mobilier de lux, a unor instrumente muzicale de suflat.

[414] *Dâmbovita* — de-a lungul anilor, numeroase iniţiative ale unor entuziaşti au urmărit să confere funcţionalităţi economice debitului de apă al Dâmboviţei; proiecte, experienţe, toate însă repede abandonate. Astăzi, în procesul de restructurare a centrului Capitalei au fost făcute ample lucrări care au conferit Dâmboviţei atribute fireşti.

’ Vezi notele: 15, 41, 66, 70, 90, 102, 131, 151, 179, 240, 249, 310, 321, 382, 408, 410, 418, 419, 423, 437, 751, 1094, 1135, 1211.

[415] *Roţi* — aici formularea face referinţă la zbaturile (paletele) care bătând apa asigurau înaintarea navei valorificând energia aburilor. Epoca vaselor cu roţi, cu zbaturi, a apus, ultimele au fost cele de agrement de pe lacurile Herăstrău, Snagov dar şi din Delta Dunării.

Vezi notele: 210, 249, 596, 1179, 2173, 2200.

[416] *Acoperit-o* — referinţă la realizarea planşeului peste cursul apelor *Dâmboviţei* dintre Piaţa Senatului-Podul Şerban Vodă.

Vezi notele: 66, 102, 131, 151, 240, 310, 382, 408, 410, 414, 418, 419, 423, 437,

751, 1094, 1135, 2211.

[417] *Curtea Veche. Curtea Domnească.* Zona a reţinut atenţia domnilor Tării > > > Românești încă din veacul al XV-lea. Mircea cel Mare a dispus realizarea unor lucrări care vor constitui nucleul a ceea ce a devenit, în timp, Curtea Domnească. Radu cel Frumos (1462-1474) a avut curte la Bucureşti. Domnul Mircea Ciobanul şi-a stabilit la Bucureşti Capitala, construind o mare Curte Domnească preluând elemente edificate de la predecesori. Vicisitudini, refaceri, amplificări au solicitat contribuţiile multora din domnii ţării. Matei Basarab, Gheorghe Duca şi Constantin Brâncoveanu au realizat reparaţii, adaptări la condiţiile epocii.

La 1776 a fost părăsită în urma unor distrugătoare incendii, ruinele devenind „împărăţia" Crailor de Curte Veche.

Vezi notele: 273, 334, 1274, 1365.

[418] *Curtea Arsă.* Investiţia realizată de Alexandru Ipsilanti a valorificat terenul limitrof mănăstirii Mihai Vodă. Amplasată în zona înaltă a cornișei malului drept al râului Dâmboviţa, până atunci terenul fiind o mare podgorie a mănăstirii. Noua curte a avut o viaţă scurtă, incendiile definind-o drept Curtea Arsă, determinând renunţarea la folosirea ei. Cu timpul terenurile au căpătat noi funcţionalităţi, fiind atribuite armatei care a edificat cazărmi, depozite, terenuri de instrucţie, Arsenalul Armatei.

Vezi nota: 151.

[419] *Curtea Brâncoveanului.* Vatră a familiei lui Papa, tatăl lui Constantin Brâncoveanu, se afla în actualul perimetru al Pieţii Unirii, în colţul sud-vestic la poalele colinei care găzduieşte în prezent ansamblul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române. Vandalizată de către seimenii răsculaţi care l-au ucis pe Papa Brâncoveanu, răscolită de otomanii veniţi să-l ridice pe mazilitul domn Constantin Brâncoveanu, ansamblul s-a ruinat treptat. Cu trecerea timpului spaţiul a fost folosit pentru amenajarea Pieţei Bibescu, în finalul secolului al XlX-lea, care l-a rându-i n-a avut vitalitatea dăinuirii. S-a ridicat o Cruce pentru a-l pomeni pe Papa Brâncoveanu, relicvă integrată în lista patrimoniului imobiliar a anului 1956 ca monument protejat sub auspiciile protectoare ale Academiei R.P.R. Şi a venit momentul declanşării lucrărilor de amploare menite a realiza staţia complexă a metroului. Ignoranţa, neglijenţa, reaua voinţă au colaborat, provocând accidentul frângerii acestei relicve. Din fericire au fost operativ strânse fragmentele care, depozitate cu grijă, a permis ca peste ani, prin preocuparea patriarhului Teoctist, să fie realizată o replică care a fost amplasată puţin mai sus, pe tăpşanul de verdeaţă care separă căile de rulare spre ansamblul patriarhal.

[420] Însoţind pe ambasadorul englez Ainslie Robert care a trecut în anul 1794 prin ţările române în drum spre Istanbul, *Luigi Mayer* a realizat o serie de desene inspirate de aspectele întâlnite. Ele au fost integrate în lucrarea lui *Ainslie Robert* publicată la Londra în anul 1801. *Gravura lui Mayer,* din 1794, redă în fundal o construcţie

înălţată pe cornişa malului drept al râului Dâmboviţa. După unii cercetători, edificiul ar reprezenta construcţia din secolul XVI ridicată de Mihai Viteazul — mănăstirea Sf. Nicolae, sau, cum s-a transmis până la noi, mănăstirea Mihai Vodă. Alţi cercetători înclină să vadă în această imagine construcţia lui Alexandru Ipsilanti, Curtea Nouă, devenită în scurt timp Curtea Arsă, după distrugerile provocate de o serie de incendii ce au mistuit-o parţial şi de lovitura de graţie dată de incendiul din 22 decembrie 1812, care l-a determinat pe domnul Gheorghe Caragea să-şi găsească alt adăpost în incinta mănăstirii Cotroceni.

[421] *Mănăstirea Mihai Vodă* din Bucureşti, ctitorie a lui Mihai, viitorul domn al Ţării Româneşti, a fost zidită în anii 1589-1591. Biserica împreună cu ansamblul monahal a avut de suferit în timpul prezenţei şi respectivei retrageri precipitată a oştirii otomane în 1595. Situaţia a impus ctitorului o promptă refacere şi chiar amplificare a acareturilor. Mănăstirea, prin daniile ctitorului şi a altor oameni de bine a fost una din cele mai mari şi bogate mănăstiri din Ţara Românească. Fiind închinată de ctitor din 1599 de a fi de sprijin călugărilor de la Muntele Athos, s-a ajuns treptat ca să fie neglijate construcţiile din Bucureşti care au ajuns o ruină. Aceasta era situaţia în veacul al XIX-lea la momentul secularizării şi respectiv desfiinţării ca mănăstire, lăcaşul funcţionând în continuare ca biserică de cartier. Restul construcţiilor au fost preluate pentru a asigura un adăpost Arhivelor Statului. După primul război mondial, prin hotărârea regelui Ferdinand I, biserica a căpătat şi funcţionalitate de capelă pentru purtătorii Ordinului Militar „Mihai Viteazul". Demersurile au condus, în deceniul al IV-lea, la o atentă cercetare şi renovare de către arhitectul restaurator Emanoil Costescu. Interiorul a fost pictat de Costin Petrescu care a integrat şi elemente evocatoare ale primului război mondial. În amplul proces de metamorfozare a zonei, după 1977, când iniţial fuseseră date asigurări de coabitare a vechiului cu noua construcţie, s-a dispus înlăturarea, procedându-se la o „salvatoare" translatare a bisericii şi turlei clopotniţă pentru a fi, de fapt, dosite între blocuri. Demersurile lansate după 1989 pentru a fi readusă pe vatra încă liberă n-au fost receptate de către cei în drept.

La 21 august 1599 bogata ctitorie a fost închinată de domnul Mihai Vodă mănăstirii Simon Petra de la Muntele Athos.

În 1956 la terminarea lucrărilor de renovare, inclusiv a curţii după săpăturile arheologice în faţa bisericii au fost plantate 4 grupări de tuia. În 1974 au impresionat pe un prof. universitar de la Facultatea de silvicultură din Braşov pentru proporţiile pe care le luaseră şi pentru modul vivace de fructificare. Mi-a spus că erau o raritate pe teritoriul României: CHAMAECYPARIS LANSONNIANA care trebuiau să fie protejate.

A venit tăvălugul anilor '80 care, după o decizie generată de incompetenţa celor care consiliau conducerea statului, a fost înlăturat adoptându-se o formulă de compromis: biserica şi clopotniţa ansamblul au fost translatate şi înghesuite între blocuri iar restul ansamblului a fost dinamitat.

[422] *Roţile* — în acest caz *roata morii* avea integrate *paletele* care, prin presiunea apei în înaintarea ei, punea în mişcare întreg angrenajul care facilita prefacerea bobului de porumb sau de grâu în făină. Pentru a asigura o presiune mai mare cei mai

întreprinzători zăgăzuiau cursul râului dirijând apa spre un canal de forţă ceva mai ridicat pentru ca jetul să cadă pe paletele roţii. Adesea aceste zăgăzuiri au generat, la momente de viitură, acumulări care, rupând improvizaţia, porneau la vale distrugând şi inundând gospodăriile din aval. Nu odată edilii au luat măsuri de distrugere a unor ademenea lucrări, care totuşi erau refăcute şi acceptate tacit până la următoarea viitură, făina fiind cea care dicta un asemenea compromis.

[423] *Morile* — au fost numeroase pe cursul râului Dâmboviţa constituind la timpul respectiv sursa de obţinere a măcinării grâului pentru obţinerea făinii necesară consumului de pâine a locuitorilor. Zăgazurile şi toate improvizatele amenajări la momente de viitură se dovedeau cauză a inundaţiilor adeseori catastrofale. De aici o diversitate de măsuri ale administraţiei care însă adeseori erau eludate. O radicală metamorfoză a intervenit în anii '80 ai secolului al XIX-lea prin lucrările de reamenajare a cursului râului Dâmboviţei conform proiectului arhitectului Grigore Cerchez şi execuţia preluată de antreprenorul A. Boisguerin. La 21 noiembrie 1880 a avut loc declanşarea lucrărilor realizate cu mijloacele tehnice ale timpului: lopata, cazmaua, târnăcopul, targa, roaba, vagonetul de mină şi braţele ţăranilor angajaţi de a presta o muncă de săpători, pietrari realizatori ai podirii albiei, a captării izvoarelor cu apă potabilă, a amenajării malurilor realizării delimitării cu o îngrădire metalică. Acţiunea a fost precedată prin recurgerea la alt gen de mori cum au fost cele „de foc” din 1853 Assan şi Olmazu; 1862 cea din Colentina, str. Maşina de pâine. Este sugestivă evoluţia biografiei întreprinzătorului *George /Gheorghe/ ASSAN* (1821, Braşov — 1866, München, Germania, înmormântat cimitirul Bellu, Bucureşti, figura 16, locul 11). De obârşie din Moldova, întreprinzător care, preluând experienţa armenilor Chircor Anuşoglu şi Hagi Agop Ghenovici (primul vându-se, la 15 ianuarie 1845, celui de al doilea o mică moară cu „vapor” din Colentina), a adus de la Viena o mare instalaţie al cărui transport, de la Giurgiu la locul de montare, a cerut timp şi investiţii pentru refacerea, consolidarea podurilor şi drumurilor. Rezultatele dobândite l-au condus la extinderea activităţii morii, producând nu numai făină ci şi lacuri pentru vopsele şi uleiul de rapiţă la modă, fiind solicitat pentru lămpile de iluminat. Concomitent era deţinătorul unui magazin pe Podul Mogoşoaiei unde se vindeau produse de băcănie şi delicatese de import. Casa familiei a fost pe locul ce a devenit, la sfârşitul secolului al XIX-lea, vatra Fundaţiei Regele Carol I. Urmaşii i-au continuat activitatea şi au amplificat-o.

Vezi notele: 422, 751, 1757.

[424] *Coşul* — aici cu sensul de coviltir, acoperământ reglabil în funcţie de vreme, de interes de etalare a călătorilor sau de trecere discretă.

[425] *Strada Carol* — una din principalele artere de circulaţie şi activitate comercială care asigura legătura între Curtea Veche (prin poarta de sus) şi Podul Mogoşoaei. Pe parcursul veacurilor XVIII-XX a purtat diverse denumiri: uliţa *Işlicarilor,* uliţa *Franţuzească,* denumire schimbată din motive tactice la 1870 în str. Carol. Astăzi, după o scurtă rebotezare, când a devenit *luliu Maniu,* a redevenit *str. Franceză.*

[426] *Mahalaua Scorţarului*.

Vezi nota: 96.

[427] *Şerban C. CANTACUZINO vv.*

Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 428, 435, 614, 636, 752, 946, 948, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1136, 1505, 1949.

[428] Biserica lui Şerban Cantacuzino, pe parcursul anilor devenită *biserica Măgureanului,* a fost demolată în anul 1897. Până la acea dată era în dialog permanent cu turlele bisericii Sf. Apostoli sau Târnovului ori Arhimandritului, cum mai era cunoscută ctitoria lui Matei Basarab ridicată pe vatra unei construcţii din secolul XVI, situată pe actuala stradă Sf. Apostoli nr. 33A.

Vezi nota: 435.

[429] *Veacul trecut* — adică secolul al XlX-lea.

[430] *Pârvu Cantacuzino Măgureanu* — mare ban, decedat la 1768.

[431] *Demolări* — în permanentul proces de prefaceri a oraşului s-au demolat diverse edificii, inclusiv biserici. Motive şi motivaţii au existat măsurile fiindu-le multora neconcludent justificate. Cert este un lucru. Din anii domniri domnitorului şi regelui Carol I şi până în al patrulea deceniu al secolului XX orice demolare de edificiu religios era motivat şi prin investiţia anunţată, vizând fie renovarea unui alt Sf. Lăcaş, fie edificarea altuia nou. Ca atare, înlăturarea nu era exprimarea unei răfuieli cu credinţa neamului. O cu totul alta a fost impusa politică de cele dezbătute de reprezentanţii partidelor comuniste şi muncitoreşti în cadrul consfătuirii de la Bucureşti în august 1966 când s-a adoptat ca linie directoare promovarea ateismului. Au fost anii când formal termeni ca biserică, mănăstire au fost înlocuiţi cu formularea „monument de artă", iar demolările nu erau „justificate" decât din motive edilitare, uneori, după 1977 făcându-se referinţă la starea lor provocată de mişcările seismice. Au fost anii când, până în 1977, statul a acţionat tacit prin intermediul Instituţiilor abilitate de a asigura buna păstrare şi transmitere către viitorime a acestor relicve.

Vezi notele: 91, 287, 646, 1063, 1169, 1392.

[432] *Strada Râureanu* — după ce a fost rebotezată Romniceanu, a redevenit Râureanu, având acum şi precizarea dr. *Ioan M. RAUREANU* (1832-1904), profesor şi scriitor, autor al unor lucrări dedicate copiilor şi tineretului, traducător şi publicist.

Grigore ROMNICEANU (5 decembrie 1845, Bucureşti — 30 aprilie 1915) Studii medicale la Paris, medic cu o bogată practică de chirurg, profesor universitar, publicist, membru corespondent al Academiei Române ales la 20 martie 1890. Apreciat peste hotare pentru studiile întreprinse fiind cooptat ca membru în diverse societăţii ştiinţifice.

Hilar, azi placa străzii reuneşte elemente de la cele două biografii amintite mai sus.

[433] *Cotigi* — căruţe scurte, în general pe două roţi, folosite la transportul încărcăturilor uşoare, în acest caz al gunoaielor.

[434] *Librăria Georgescu,* fostă *Hertz* — a funcţionat pe locul unde astăzi se ridică blocul cu deschidere atât spre calea Victoriei, cât şi spre Splaiul Independenţei, fiind unul dintre edificiile care încadrează piaţa Naţiunilor Unite. Librăria Hertz aminteşte de librarul editor a numeroase pagini din literatura universală cu predilecţie a literaturii de aventuri, publicată în fascicole.

[435] *„metocul dela Măgureanu"* — în acest caz, ctitoria lui Şerban Cantacuzino

devenise metoc (metoh) al Mitropoliei, formulă de subordonare atât administrativă, cât şi ca îndrumare a activităţii desfăşurate.

Vezi nota: 428.

[436] Şcoala cu predare în limba greacă, cunoscută ca şcoala de la „Sf. Sava” (a nu se confunda cu şcoala românească de la „Sf. Sava” ale cărei baze au fost puse de către Gheorghe Lazăr la 1818).

[437] *Mitropolitul Dosoftei. Filitti Dositei FILITTI* la botez *Dimitrie* (1734, Podgorniani, azi Parakalamos, Epir, Grecia — 14 decembrie 1826, Braşov) Tatăl făcea parte dintr-o familie de preoţi greci iar mama era albano-valahă. Tânărul a trecut în monahism în locurile natale, făcând studii la Ziţa şi lanina de unde a venit în Bucureşti la mănăstirea Sf. loan cel Mare, care, la timpul respectiv era închinată celei din Ziţa. Venit în Ţara Românească, s-a impus prin calităţile sale, ajungând în 1787 episcop de Buzău unde se manifestă ca un bun gospodar. A devenit din 1764 egumenul mănăstirii, iar din 1776 era şi logofăt la Mitropolia Ungrovlahiei. A fost desemnat episcop al Buzăului la 1787. La 25 septembrie 1793 a fost ales de Divanul ţării mitropolit al Ungrovlahiei şi înscăunat la 11 octombrie 1793. Şi-a desfăşurat activitatea în condiţii deosebit de grele, impuse, mai ales, de desele conflicte armate între marile puteri care ocupau ţările române, căutând să aducă la conducerea diverselor instituţii, inclusiv cele ecleziastice, oameni care să le susţină interesele. S-a preocupat de starea clerului atât materială, cât şi ca pregătire clericală. O atenţie deosebită a acordat-o tipăririi de cărţi necesare oficierii Sf. Slujbe. În asemenea condiţii. Dosotei Filitti a dat dovadă de calităţi deosebite, fiind alături de suferinţele celor pe care îi păstorea. La 15 ianuarie 1810 din dispoziţia ţarului Alexandru I a fost înlăturat. După înlăturarea din scaunul mitropolitan (prin ucazul ţarului din 22 noiembrie 1809, citit în Divanul ţării la 15 ianuarie 1810) a fost surghiunit la câteva mănăstiri din Moldova şi Ţara Românească pentru ca în decembrie 1812 să i se permită să se retragă la Braşov unde şi-a petrecut ultimii ani ai vieţii. Prin testament a lăsat importante sume de bani pentru aşezăminte de binefacere din Braşov, unor aşezăminte din Grecia, pentru cumpărarea unor moşii din Ţara Românească din a căror venituri să beneficieze tineri greci şi români pentru a-şi completa studiile în apusul Europei. Concret, până după 1918 au beneficiat de asemenea înlesniri peste 250 de tineri. Una din moşii a fost cea din Lunguleţu, judeţul Dâmboviţa.

În anii de activitate, ca episcop şi apoi ca mitropolit a încercat să înlăture abuzurile, apăsările fiscale, manifestările de indisciplină, sprijinind refacerea vechilor ctitorii, îmbogăţirea activităţii de traducere şi editare de cărţi. S-a remarcat şi prin activitatea diplomatică desfăşurată pentru a servi interesele ţării precum şi ca logofăt în Cancelaria Domnească. Oraşul Bucureşti îi datorează salvarea de la distrugerile iminente din partea ocupanţilor prin intervenţia sa energică în momentele dificile. Prin sprijinul material acordat tinerilor doritori să înveţe, a contribuit la afirmarea a numeroşi călugări români din secolul XIX.

Vezi nota: 716.

[438] *Paradosit* — cu sensul înzestrat a preda cunoştinţe către învăţăcei.

[439] *Cuhnie* — loc de preparare a hranei, beneficiind de un horn colector pentru evacuarea fumului, a noxelor; bucătărie. Pentru a înlătura eventualitatea provocării unor incendii aceste construcţii erau amplasate izolat faţă de restul gospodăriei.

[440] *Veri ce* — cu sensul oricine.

[441] *Stenahorie* — dificultate.

[442] *Lambru FOTIADE* (?, Istanbul — 1805, Bucureşti) Bun cunoscător al culturii antice, predilect a Greciei, literat şi critic a fost chemat în 1793 în Ţara Românească de domnul Alexandru Moruzi pentru a preda şi prelua conducerea Şcolii Domneşti de la „Sf. Sava". Prin erudiţia, metoda de predare a ajuns ca la cursurile sale să participe persoane interesate din întreaga Europă.

Vezi notele: 453, 460, 765, 1778, 2214.

[443] *Constantin Filosoful.*

[444] *George din Ampelechia.*

[445] Călugărul *George Moesiodaxul.*

[446] *Românul Dragnea.*

[447] *Dimitrie Gr. GHICA* (31 mai 1816 — 18 februarie 1897), fiul domnului Ţării Româneşti, Grigore Ghica. A făcut studii militare la Viena şi Berlin. A desfăşurat ulterior activitate militară, juridică, administrativă. Ca om politic a militat pentru Unirea Principatelor, ministru, prim ministru, deputat, efor al Spitalelor Civile în care calitate a acţionat pentru realizarea unor ample construcţii în Bucureşti (Spitalul..., Palatul Eforiei Spitalelor Civile, reconstruirea Azilului „Elena Doamna") şi Sinaia. Ani de zile a fost şi preşedinte al Societăţii de Cruce Roşie. Activ publicist.

[448] *Costake Grădişteanu. Constantin GRADIŞTEANU* (1830 — aprilie 1890). Studii juridice în Franţa. Om politic conservator, deputat, ministru.

[449] *Gheorghe KRETZULESCU.*

[450] *Constantin KRETZULESCU /Creţulescu/* (22 mai 1809, Bucureşti — 21 martie 1884, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 7, locul 20). Studii la Şcoala Grecească, a continuat pregătirea la Paris, unde a luat bacalaureatul în litere şi licenţa în drept. Revenit în ţară a desfăşurat activitate militară, administrativă, juridică, militant al Unirii Principatelor, ministru, prim ministru, publicist, membru de onoare al Academiei Române.

[451] *Ion Constantin CÂRLOVA* (1807-1880, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 34, locul 17), paharnic.

[452] *Dionisie FOTINO* — a nu se confunda cu omonimul — a cărui date le consemnăm: (1769 Patras, Peloponez — 10 octombrie 1821), cu studii la Istanbul. În anul 1804 a venit în Ţara Românească. Ajunge în 1812 secretar II al domnului Caragea, contribuind la realizarea codului de legi. Pamfletist, căzut în dizgraţie, este nevoit să se

ascundă în casa boierului Iordache Filipescu până în anul 1818, timp în care redactează în limba greacă *Istoria veche a Daciei acum Transilvania, Valahia şi Moldova*, publicată la Viena în anul 1818 în trei volume. Peste ani George Sion a tradus-o în limba română şi publicat-o în 1859.

Tot la Viena şi în acelaşi an Fotino a publicat şi poemul romantic Noul Erotocrit, pe care l-a tradus în limba română Anton Pann la 1837 publicându-l la Sibiu.

[453] *Constantin Dinicu GOLESCU/ Constantin Radovici / din Goleşti* (7 februarie 1777, Goleşti, judeţul Argeş — 5 octombrie 1830, Goleşti, înmormântat în biserica conacului şi a satului Goleşti), studii la Academia Grecească cu Lambru Fotiade şi Ştefan Commitas, a urcat treptele ierarhiei boiereşti, fiind, la 1808, ispravnic al judeţul Muscel, apoi al judeţul Argeş; stolnic la 1811, aga la 1814, mare logofăt al Ţării de Jos, contribuind la alegerea lui Ilarion ca episcop de Argeş prin care s-a apropiat de Tudor Vladimirescu, a susţinut introducerea învăţământului în limba română prin cele enunţate de Gheorghe Lazăr, organizator al unei şcoli şi a unui mic spital pe moşia sa, iluminist, traducător. Anii de activitate în diversele funcţii l-au ajutat să cunoască situaţia din ţară, dar şi de pe alte plaiuri, misiunile diplomatice îndeplinite în anii 1802, în Franţa şi în 1823 în Rusia oferindu-i o diversitate de stări, discernământul permiţându-i să înţeleagă necesitatea reformărilor de natură economică, socială, culturală. Preocupat de cunoaşterea modului de viaţă al altor popoare a procedat cu asiduitate la notarea celor mai semnificative impresii, făcând permanent comparaţii cu stările existente pe plaiurile româneşti, critic şi autocritic la adresa clasei conducătoare, revendicând schimbarea atitudinii faţă de masa celor care erau realii realizatori ai veniturilor ţării.

În 1821, în timpul refugiului la Braşov, D.G. împreună cu alţi boieri pun bazele unei societăţi secrete, care n-a dăinuit, dar care la rându-i la 1827 a dus la constituirea Societăţii Literare prin Ion Heliade Rădulescu şi cei care i s-au alăturat.

Cărturar iluminist; a înfiinţat în 1826, la Goleşti, o şcoală de predare în limba română deschisă tuturor categoriilor sociale. a fost unul dintre fondatorii Societăţii literare române în 1827. Însemnare a călătoriri mele... făcută în anii 1824, 1825, 1826 consemnează impresii şi reflecţii personale prilejuite de cunoaşterea Europei, în această lucrare autorul arătându-şi dorinţa ca şi în propria-i ţară să se treacă la o schimbare în bine.

Vezi notele: 366, 831, 1967, 1978, 2014, 2016, 2071.

[454] *Ion CÂMPINEANU.*

Vezi notele: 1027, 1779, 1922, 1983.

[455] *Constantin P CÂMPINEANU* (? -1833) fiul lui Pantazi, frate cu Scarlat, om învăţat cu funcţii importante în primele decenii ale secolului al XlX-lea, În anii retragerii la Braşov s-a alăturat celor care au iniţiat înfiinţarea unei societăţi secrete menite a acţiona pentru promova propăşirea ţării, mare spătar în anii ocupaţiei ruseşti.

[456] *Barbu Dim. ŞTIRBEI.*

Vezi notele: 165, 595, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1667, 1763, 1978, 1981, 2028,2085,2086,2311, 2321, 2334, 2412.

[457] *Ion GRADIŞTEANU. Ion Nicolae GRADIŞTEANU* (1839-1909, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5) pregătire şi carieră militară, general în 1906. La 19 august 1877 Locotenentul colonel a primit ordinul să ocupe Racoviţa.

[458] *Nicolae GOLESCU* (1810, Goleşti — 1878, Bucureşti), fiul lui Dinicu Golescu

şi al Zoiţei Farfara. A făcut studii în străinătate la pensionul lui Rud. Topffer din Geneva. Revenit, în 1828 în ţară, a intrat în miliţia pământeană, numit adjutant al domnului Alexandru Ghica. În 1839 a fost numit prefectul poliţiei Bucureşti, iar în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu ministru de Interne. Participant la revoluţia din 1848, locotenent domnesc, exilat la Paris până în iulie 1857. Revenit în ţară a acţionat pentru realizarea Unirii Principatelor. Ministru şi colaborator apropiat al lui Alexandru loan I Cuza, a fost unul din cei care, la 1866 a contribuit la înlăturarea acestuia. A fost locotenent domnesc, apoi prim ministru şi inspector general al Gărzii Naţionale.

Vezi nota: 2071.

459 *„isprăveau cartea?* — cu sensul de a termina şcoala, fiind consideraţi a avea competenţa pentru a intra în viaţa productivă.

460 *Neofit DUCA* (1760 în Epir — 1845) grec cu studii la Meţov, continuate după venirea la Bucureşti în cadrul Academiei Domneşti, om de cultură, jurnalist, polemist; a studiat intens în Bucureşti şi Viena literatura greacă. Revenit la Bucureşti a ajuns director al Academiei Domneşti după decesul lui Lambru Fotiade. Profesor de limbă greacă. Iniţiat în problemele Eteriei, a reprezentat la Bucureşti interesele acesteia.

461 *Ion/loan/D. GHICA.*

Vezi notele: 4, 400, 1452, 1548, 1691, 1931, 2337.

462 *Ciacşiri* — pantaloni largi.

463 *loan MITILINEU* (1796-1854), venit în Ţara Românească pe la 1818. A organizat un institut particular de învăţământ în Bucureşti.

Vezi nota: 727.

464 *Tingire* — vas înalt din dotarea bucătăriei epocii. Avea o formă circulară cu pereţii drepţi de aramă sau de fontă în care se prepara mâncarea.

465 *Tambură* — vechi instrument muzical cu coarde de metal, asemănător mandolinei.

466 *Fortepiano* — piano forte; pian.

467 *Lebadeaua, libadea* — haină bărbătească lungă până la genunchi (anteriu).

468 *Tombatera* — căciulă de modă orientală care se purta la începutul secolului XIX. Purtătorii erau îndeobşte priviţi ca persoane cu idei învechite, retrograde.

Vezi nota: 407.

469 *Să se îmbrace nemţeşte* — aici în sensul de adoptare a costumului caracteristic Europei Centrale, conform modei, la rândul ei receptivă la ceea ce se petrecea şi se purta în Franţa.

470 *Frac* — costum bărbătesc de ceremonie cu o croială azi atipică. Haina este confecţionată din stofă neagră având caracteristica că în faţă este scurtă până în talie, iar la spate este terminată cu două fâşii lungi şi înguste. Veacul al XIX-lea oferea prilej de etalare la marile baluri. Evoluţia a condus la folosirea în acţiunile protocolare de rang

înalt şi de către dirijorii unor celebre orchestre simfonice. Au existat şi excepţii când au fost confecţionate şi folosite fracuri de culoare albă sau bej.

Vezi nota: 1080.

[471] *Bumbi* — nasturi proeminenţi din metal, adeseori având diverse reprezentări reliefate. Au fost folosiţi predilect la realizarea uniformelor militare.

[472] *Jiletcă* — vestă.

[473] *Şcoala lui Gheorghe LAZĂR* care a atras, prin program şi limba de predare, pe elevii şcolii greceşti, a fost pregătită pe îndelete şi şi-a început cursurile în anul 1818.

Gheorghe LAZĂR (5 iunie 1779, Avrig — 17 septembrie 1823, Avrig). A studiat la Cluj, Sibiu, Viena unde a urmat cursurile de teologie şi filozofie. Devenit profesor la Sibiu a fost nevoit să plece la Braşov pentru a scăpa de asuprirea autorităţilor. Ulterior a plecat la Bucureşti ca profesor particular în casa Bărcănescu. Apreciat şi sprijinit de Constantin Bălăceanu, efor al şcolilor din Tara Românească, şi de alţi demnitari a înaintat Divanului propuneri pentru reorganizarea învăţământului cu predare în limba română. Astfel încât, în anii 1817-1818 se pun bazele juridice ale şcolii care, din toamna anului 1818 şi până în anul 1822 (cu întreruperea din timpul revoluţiei de la 1821), a deschis noi perspective de afirmare a aspiraţiilor românilor. Atât elevii, circa 20, cât şi auditoriul l-au apreciat pe dascăl în mod deosebit. Gheorghe Lazăr a fost şi autor de manuale şcolare şi realizator de practică pe teren pentru buna însuşire a noţiunilor teoretice.

Vezi notele: 436, 465, 468, 889, 1126, 2064.

[474] Închiderea şcolilor greceşti a fost determinată şi de evenimentele anului 1821 care au dat lovitura de graţie tendinţelor de ploconire faţă de influenţele străine, promovând o nouă atitudine faţă de cultura românească.

[475] *Colegiul de la „Sf. Sava”* denumire păstrată peste ani, deşi între timp şcoala a poposit şi în alte spaţii. Spiritul şcolii lui Gheorghe Lazăr a fost însă dus mai departe, din generaţie în generaţie. Prin demolarea edificiului pentru a face loc bulevardului Academiei (azi Regele Carol I) şi localului Academiei (azi al Universităţii), şcoala s-a mutat în casele de la Măgureanu. În perioada războiului Independenţei de Stat aici învăţa, printre alţii, şi tânărul Barbu Ştefănescu Delavrancea. Semnificativă este descrierea făcută de el nopţii de 28 noiembrie 1877 când, aflând despre căderea Plevnei, a pornit alături de colegi cu mare alai spre statuia lui Mihai Viteazul să sărbătorească evenimentul.

Vezi notele: 63, 131, 148, 154, 188, 206, 370, 436, 442, 478, 482, 487, 494, 998, 1001, 1006, 1102, 1109, 1125, 1129, 1558, 1763, 1766, 1914, 1993, 1994, 2305,2309.

[476] *„Elevi”* — în unele cazuri erau numiţi şi „studenţi”.

Vezi nota: 415.

[477] *Constantin Dimitrescu SEVEREANU* (4 mai 1840, Bălţaţi, azi comuna Dumbrava, judeţul Mehedinţi — 1 decembrie 1930, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 1, locul 19),

studii la Turnu Severin, din 1856 la Şcoala secundară de medicină din Bucureşti până în 1862, continuând ca bursier al guvernului studiul de specializare şi doctorat la Paris, predilect în domeniul chirurgiei, de unde a revenit în 1864, fiind încadrat la spitalul Colţea unde, din 1869, a fost promovat medic primar, din 1879 profesor la Facultatea de medicină; medic primar al Eforiei Spitalelor Civile din Bucureşti, medic de corp de armată (colonel în rezervă); participant la manifestări profesionale internaţionale, om politic, deputat, membru în Consiliul Comunal al Capitalei, prestigioasă carieră medicală civilă şi militară, şi universitară, renumit chirurg a introdus antisepsia, a realizat operaţii ale organelor interne, receptiv la noutăţile din domeniile diagnosticării şi tratării pacienţilor, inclusiv al folosirii razelor Roentgen. A avut preocupări şi pentru istoria medicinii, memorialistică, colecţionar de artă, publicist, în 1870 a pus bazele „Gazetei medico-chirurgicale a spitalelor". Dimitrie R. Rosetti menţionează naşterea la Turnu Severin în 1845.

Vezi notele: 619, 680, 1854, 1915.

[478] *Petre /Petrache/ POENARU* (10 ianuarie 1799, Beneşti, judeţul Vâlcea — 2 octombrie 1875, Bucureşti, cimitirul Bellu). Fiu al Vistiernicului Constantin şi al Smarandei născută Oteteleşanu. Studii în greacă şi română la şcoala Obedeanu din Craiova. Scriitor la Cancelaria din Craiova a Episcopiei Râmnicului. În 1818 a fost adus în capitală unde, din 1819, a fost numit profesor la şcoala Mitropoliei din Bucureşti, concomitent continuându-şi completarea pregătirii. la 1821, fiind secretar al lui Tudor Vladimirescu, a participat la elaborarea documentelor. Ulterior a continuat studiile în Austria, Franţa şi Anglia. La Paris a făcut studii de inginerie. A revenit în ţară la 1831. Fiind numit director al şcolilor naţionale a contribuit la elaborarea legislaţiei şi extinderea reţelei şcolare urbane şi rurale, întemeind colegiul de la „Sf. Sava" (pe care l-a condus până în 1847) şi cel din Craiova. A deţinut o serie de funcţii în aparatul administrativ al Ţării Româneşti, în 1841 a fost deputat în Adunarea Obştească, director al Logofeţiei bisericeşti, director în Ministerul de Externe, în 1864 a participat la lucrările Consiliului de Stat. Împreună cu Nicolae Bălcescu a editat periodicul „Învăţătorul Satului". A militat pentru eliberarea robilor ţigani. Pentru poziţia revoluţionară a fost îndepărtat după 13 septembrie 1848, La 1855 a fost militant pentru introducerea în scriere a literelor latine. A reluat activitatea de organizator al învăţământului la 1856. A făcut parte din Consiliul de Stat la 1860, membru al Eforiei Şcoalelor Naţionale, director 1832-1848, publicist şi editor, membru al Academiei Române ales la 10/22 septembrie 1870. Discursul de recepţie l-a rostit la 8 septembrie 1871, referindu-se la Gheorghe Lazăr şi şcoala românească. A fost ales preşedinte al Societăţii pentru învăţătura poporului român. A manifestat preocupare pentru soarta Muzeului Naţional de Antichităţi, a contribuit la înfiinţare Grădinii botanice. La Paris, în 1827, a brevetat tocul rezervor.

Vezi notele: 1581, 1665.

[479] *Cocorat* — expresie făcând aluzie la conformaţia şi penajul cocorului.

[480] *Mocăneşte* — expresie care indirect ne informează despre obârşia profesorului

Alecu Pop din zona *oierilor sibieni*, definiţi ca mocani, apreciaţi pentru comportamentul onest, respectul pentru muncă cinstită, port, obiceiuri şi limbă neaoş românească.

481 *Circă (Ţârcă) loan IEREMIA* profesor de latină, adept al teoriilor lui Aron Pumnul.

482 *Alexe Marin. Marin ALEXl* (1814, Craiova — 25 aprilie 1895, Bucureşti, cimitirul Sf. Vineri). Studii la Slatina, unde şi-a început şi cariera. Ca suplinitor a venit la Craiova şi apoi la „Sf. Sava" din Bucureşti în anul 1834. Este trimis la Paris pentru finalizarea studiilor specializându-se în chimie, carieră didactică inclusiv universitară din 1863 până la 1893. A fost un activ autor de manuale, a colaborat la presa de specialitate.

483 *Alecu BĂLĂNEICU* ( ) pregătire şi carieră didactică ca profesor de matematică.

484 *Constantin C. BACALBAŞA* /la naştere *Telescu/.*
Vezi nota: 188.

485 *Teodolit* — instrument optic alcătuit dintr-o lunetă mobilă care se poate roti în faţa unui cadran împărţit în grade. Folosit în topometrie la măsurarea unghiurilor şi în astronomie la determinarea azimutului şi a înălţimii aparente a unui astru. În trecut a fost instrument indispensabil pentru navigaţie pe mări şi oceane.

486 *Nae PAPADAT* a urmat dreptul, a devenit unul din renumiţii jurişti ai baroului Capitalei, specialist în probleme bancare. La 1913 era lichidator al societăţii petroliere „Galo-România" ce avusese sediul pe calea Victoriei nr. 152.

487 *Barbu Ştefănescu DELAVRANCEA* (5 sau 11/12 sau 15 aprilie 1858, Bucureşti, mahalaua Orzari — 29 aprilie/13 mai 1918, Iaşi, cimitirul Eternitatea), a urmat liceul la „Sf. Sava". A făcut studii incomplete de medicină şi studii de drept în Bucureşti finalizate la Paris în domeniul istoriei şi literaturii. Bun orator, avocat şi gazetar activ în presa timpului a devenit om politic liberal, deputat, senator, militant pentru rezolvarea problemelor ţărăneşti şi al unităţii naţionale a tuturor românilor, scriitor, a acordat o atenţie problemelor literare. Publică în periodicele literare, abordând ca teoretician variate aspecte inclusiv ale folclorului, membru al Academiei Române.
Vezi notele: 475, 1741, 2370, 2379.

488 *M. GHIMPA* (? -1920), profesor, ziarist. Director al periodicului liberal „Secolul"care a apărut la Bucureşti.

489 *Donici Alexandru /Alecu/ DONICI* (1806 în zona Orheiului, azi Republica Moldova — 1866) Studii în Rusia la Petersburg, studii secundare într-un pension particular, continuate la şcoala de cadeţi, carieră militară, demisionat în 1834, revenind în Basarabia învaţă limba română. Relaţia cu poetul Puşkin. Căsătorindu-se în 1834 a trecut în Moldova şi a intrat în magistratură, iar în timpul liber de literatură, traduceri. A ajuns cunoscut ca fabulist. Preluând experienţa atât a ruşilor,cât şi a francezilor în respectivul domeniu literar, atenta analiză relevând elementele proprii de originalitate. Variantă de datare a morţi 20 octombrie 1865.

„Când rele năravuri vuiesc, atunci adevărul nu este ascultat/"

Alexandru Donici

490 *„La Leul şi CârnatuT* — renumit birt mai ales prin frumuseţea grădinii care se afla pe actuala stradă 11 iunie la nr. 54. S-a impus prin serviciile oferite după 1870 şi şi-a

menţinut acest renume până după cel de al doilea război mondial. La 1870 strada se numea Filaret; de la 8 octombrie 1878, prin decizia primăriei Capitalei, s-a numit „11 iunie" pentru a aminti evenimentul care a dus la declanşarea revoluţiei de la 1848. Strada urma vechiul traseu al Gârliţei ce-şi purta apele de sub clinurile pantei denumită de bucureşteni „Dealul Spirii" pentru a le conduce până sub pantele de la Filaret unde, urmând curba de nivel, intra în zona care băltea (viitoarea amenajare a anului 1906, Parcul Expoziţiei Generale Române, definit ulterior Parcul Carol I). Lunca cu bogată vegetaţie de pe malurile Gârliţei era o zonă de agrement, localurile, gazdele, grătarele cu produse de zahana, tarafurile fiind elementele de ademenire a celor doritori de petrecere.

Vezi notele: 102, 382, 1570, 2092.

491 *Repetitor* — pedagog, meditator.

492 *Lavalieră* — cravată înnodată în formă de fundă ale cărei capete atârnă.

493 *Gambetta, gambetă* — pălărie bărbătească confecţionată din fetru cu calota ovală şi bordurile uşor răsfrânte. Numele aminteşte de purtătorul unui asemenea acoperământ, omul politic francez Leon GAMBETTA.

Vezi notele: 1222, 1436, 1496, 1497.

494 *Strada Fântânei* azi *Berthelot.* Şcoala a devenit în ultimele decenii ale secolului XX, anterior anului 1990, Liceul „Nicolae Bălcescu", ca omagiu pentru cel care, pornit de pe băncile colegiului „Sf. Sava", a avut o contribuţie deosebită în evoluţia României moderne, în cercetarea istoriei poporului român. În cadrul procesului de revenire la vechile denumiri, instituţia şcolară etalon a învăţământului românesc a redevenit „Colegiul Naţional Sf. Sava".

Vezi notele: 200, 217, 846, 1432, 2222.

495 *Barbu PĂLTINEANU* (1856-1918, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 4b, locul 16), avocat, om politic.

496 *Birtul lui „Hristodoru"* — birturile au constituit o etapă tranzitorie de la ceea ce asigurau ca servicii de alimentaţie hanurile, la ceea ce au devenit în ultima parte a secolului al XlX-lea restaurantele. Unităţi de mici proporţii (spaţii, număr de mese, cu o clientelă adeseori consacrată, frecventându-le predilect pentru servirea mesei), erau apreciate pentru intimitate, calitatea serviciilor, meniurile specifice. În acest caz numele îl atribuim unei persoane din sudul peninsulei balcanice care a găsit posibilitatea ca prin meniurile specifice bucătăriei orientale să-şi asigure o prosperă afacere. Adeseori tocmai de la asemenea mici unităţi întreprinzătorii ajungeau după câţiva ani să-şi extindă activitatea cu urmări benefice pentru cifra de afaceri realizată.

497 *Gheorghe VĂLLEANU / Gheorghe Constantin VĂLEANU.*

Vezi notele: 72, 499.

498 *Librăria Georgescu (*fostă *Hertz).*

Vezi nota: 433.

499 *SigmundPRAGER* (1858-1930, Bucureşti, cimitirul Catolic), negustor.

Pe locul respectiv astăzi se află o clădire care în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea, la lansarea lucrărilor de consolidare-renovare, s-a bucurat de o atenţie

deosebită din partea arheologilor bucureşteni. Clădirea a găzduit în anii ultimelor decenii, anterior cercetărilor arheologice, spaţii comerciale iar la etaj întreprinderea „Loto-Pronosport". Lucrările constructorilor în prezent sunt blocate.

Vezi nota: 613.

[500] *Familia Bellu Bellio* — o prezenţă în evenimentele veacurilor XIX-XX. De obârşie de pe plaiurile Macedoniei au emigrat în Tara Românească la începutul veacului al XIX-lea. Întreprinzători au ajuns să deţină şi importante proprietăţi funciare.

Vezi nota: 2224.

[501] *Familia Văcărescu* — cu o obârşie care este confundabilă cu cea a Ţării Româneşti şi care s-a impus în veacurile XVII-XIX prin activitatea desfăşurată atât în viaţa politică a Ţării Româneşti, cât, mai ales, în cea culturală. Modul de viaţă a acestor reprezentanţi a fost la timpul respectiv un efectiv etalon, relevând dragostea de natură, de frumos, de apreciere a tuturor anotimpurilor. Atât casele din Bucureşti cât şi cele de la Văcăreşti, judeţul Dâmboviţa erau renumite prin interioarele lor în care biblioteca constituia o prioritate atât cantitativă dar mai ales calitativă. La ţară, de o distinctă ţinută, era parcul amenajat în jurul conacului, reunind o bogată şi variată vegetaţie atât ca specii autohtone, dar şi exotice. Din păcate lăsate ca sacră moştenire urmaşilor, după 1945 au fost vandalizate de oarba ignoranţă.

Selectiv amintim pe câţiva din iluştri reprezentanţi ai acestei familii: *Enache,* dregătorul lui Constantin Brâncoveanu, diplomat şi consilier de taină a fost un slujitor de credinţă al domnului şi a plătit cu viaţa pentru neabjurarea credinţei strămoşeşti fiind ucis de otomani la 15 august 1714. *lenăchiţă* (1740-1797), implicat în viaţa diplomatică a fost concomitent un valoros om al literelor, acordând o atenţie deosebită gramaticii şi versificaţiei, considerând că îndrumările formulate pentru urmaşi vor contribui la propăşirea culturii româneşti. *Alecu* (1762-1800), poet erotic cu preocupări şi pentru satiră. *Nicolae* (circa 1784-1828), poet erotic preocupat de evocarea vieţii haiduceşti, acordând atenţie creaţiei populare. *Iancu* (1791-1863), implicat în amplul proces de promovare culturală. Versuri ocazionale, preocupări pentru folclor, traduceri. *Elena* (1866-1947), scriitoare de limbă franceză, concomitent implicându-se în tot ce putea sluji apărării intereselor României pe cale diplomatică. Trăind din 1891 la Paris a menţinut o legătură permanentă cu ţara. Conferenţiară, traducătoare. Din 1925 a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române.

[502] *Ienache /lenăchiţă/ Enăchiţă /Ioan/ VĂCĂRESCU* (circa 1735, 1740, ? Bucureşti — 12 iulie 1797, Bucureşti, înmormântat la biserica Sf. Ioan cel Mare, la demolarea intervenită la sfârşitul secolului al XIX-lea osemintele au fost transferate la cimitirul Bellu, figura 17, locul 15). Fiul lui Ştefan Ioan Văcărescu şi al Catincăi născută Done, istoric, realizator al lucrării *Istoria preaputernicilor şi marilor împăraţi otomani 1788-1793* în care a inclus şi caracterizări versificate, filolog realizator al unei gramatici româneşti în 1787 în care a inclus şi un scurt tratat de prozodie, poet

cărui versuri, la timpul respectiv, au avut o largă circulaţie atât orală, cât şi scrisă, posteritatea a preluat ca moştenire cele povăţuitoare incluse în textul Testamentului. Om politic, mare ban.

În Bucureşti, pe fosta stradă a Poetului, azi lenăchiţă Văcărescu se află casa lenăchiţă Văcărăscu care, în epoca paşoptistă, găzduia reuniunile elementelor revoluţionare, ulterior pe militanţii unionişti. Astăzi în urma lucrărilor de consolidare-restaurare şi adaptare găzduieşte Institutul moştenitor al misiunii C.M.I. devenit în timp D.M.I., azi Institutul Naţional pentru Patrimoniu.

[503] *Elena VĂCĂRESCU* (a nu se confunda cu poeta Elena Văcărescu, 1866-1947), este Elena (Elenca Dudescu), văduva lui Alexandru Văcărescu.

[504] *Evghenisitul, evghenia* — formulă de adresare politicoasă către un boier în epoca fanariotă relevând respectul pentru rangul său boieresc, nobleţea sa.
Vezi nota: 268.

[505] *Gealat* — călău, gâde.

[506] *Danie* — donaţii, daruri făcute cu acte solemne eliberate de Cancelaria domnească pentru ca cele stipulate să nu fie tulburate ulterior de interese pizmatice.

[507] *Moaşte* — oseminte sau fragmente din veşmintele ori sicriul persoanelor considerate, declarate sfinte. Aceste scumpe relicve deveneau pentru credincioşi elemente miraculoase, învestite cu puteri supranaturale. În acest caz boierul Ştefan invoca ajutorul lor pentru a avea un moştenitor.

[508] *Moliftă, molitvă* — rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor unui enoriaş.
Vezi nota: 1532.

[509] *Sf. Ierarh Nicolae, ArhiepiscopulMirelor Lichiei* este considerat primul martir al creştinismului. A fost învăţăcel la Ierusalim pe lângă Gamaliel, teoreticianul cultului iudaic. Dovedindu-se harnic la învăţătură a fost recompensat în anul 33 d.H., fiind învestit cu importanta funcţie de arhidiacon al înaltei şcoli. Aşa a devenit principalul ajutor al preotului, având prilejul să constate marea discrepanţă între cele enunţate şi cele care caracterizau modul de viaţă al înalţilor prelaţi iudei. Situaţia i-a provocat o profundă nemulţumire pe care a exprimat-o cu convingerea că va fi ascultat şi cei care se abăteau de la bunele percepte se vor îndrepta. Aşa a ajuns să se apropie de creştinism, continuând să condamne abaterile înalţilor prelaţi ai iudaismului. Cei lezaţi de reacţia sa au convocat un consiliu al iudaismului în cadrul căruia aceştia l-au acuzat de blasfemie împotriva perceptelor lui Moise. I-au cerut să se dezică de credinţa creştină. El s-a apărat respingând toate acuzaţiile înaltului cler iudaic. A fost totodată prilejul de a demasca cele rele care caracterizau comportamentul celor care-l judecau. Aceştia au adoptat o sentinţă de o duritate maximă. Urma să fie ucis cu pietre. Execuţia a avut loc la Ierusalim în anul 36.

[510] *Hogea* — preot, popă, dascăl, învăţător la mahomedani.

[511] *Cămăraş* — funcţie de înaltă responsabilitate, respectivul slujbaş având în seamă buna rânduială a camerelor domnului, inclusiv a cămării acestuia.

[512] *Săcuieni* — comuna Gura Ocniţei, judeţul Dâmboviţa se află la est de capitala judeţului, oraşul Târgovişte. Este unul din satele de mărime mijlocie la nivelul judeţului.

[513] *Constantin RACOVIŢĂ Cehan* domn al Moldovei (1749-1796; 1756-1757) şi al Ţării Româneşti (1753-1756; 1763-1764). Favorizând pe boierii greci a provocat nemulţumirea celor pământeni. Pentru înlăturarea celor care exprimau dezaprobarea măsurilor păgubitoare pentru ţară a folosit o largă gamă de măsuri pentru a-i înlătura din preajma sa.

[514] *Rumianţof Piotr Aleksandrovici RUMEANŢEV* (1725-1796), mareşal rus. S-a remarcat în timpul războiului de 7 ani (1756-1763) şi în timpul războaielor purtate cu Imperiul Otoman din 1768-1774, 1787-1791. S-a implicat în înăbuşirea revoltei polonezilor din 1794 acţionând cu duritate.

[515] *Alexandru IPSILANTI.*

Vezi notele: 131, 195, 838.

[516] *Predoslovie* — prefaţă, precuvântare, introducere. Ea cuprindea o prezentare a lucrării, motivând alcătuirea şi lansarea ei, speranţa ca cele cuprinse să fie de bun augur în adoptarea viitoarelor măsuri de natură juridică.

[517] *Lazaretul Timişului* — loc de carantină la graniţa cu Ţara Românească în care erau reţinute persoanele care intrau în Transilvania pentru a se putea constata starea lor de sănătate, măsură adoptată pentru a stăvilii răspândirea epidemiilor atât de nimicitoare în epocă. Clădirile în prezent găzduiesc o mănăstire.

[518] *Cocon* — formulă de politeţe pentru a defini pe copilul domnului.

[519] *Samuel BRUKENTHAL* (20 iulie 1721, Nocrich, azi judeţul Sibiu — 1803) baron sas, om politic, preşedinte al guvernului ţării 1774-1777, guvernator al Transilvaniei între 1777-1787. Consilier intim al împărătesei Maria Tereza, cu preocupări reformatoare care au vizat organizarea administraţiei, a fiscalităţii, a economiei, a jurisdicţiei, a vieţii culturale. A fost un bun organizator al administraţiei. A dat un exemplu personal prin modul cum şi-a organizat domeniul de la Sâmbăta de Jos, proprietatea de la Avrig ca şi construcţiile din Sibiu. A avut misiunea de a înăbuşii focarul revoluţiei de la 1784 condusă de Horea Cloşca şi Crişan. S-a opus reformelor lui Iosif II. Pasionat colecţionar a pus bazele muzeului şi bibliotecii pe care le-a reunit în clădirea de la Sibiu, ridicată în Piaţa Mare, între anii 1778-1795. Aceste relicve şi valori culturale inestimabile au format nucleul muzeului care-i poartă numele, vizitabil din 1790 în timpul vieţii colecţionarului şi care conform voinţei sale testamentare, urma să devină o instituţie la dispoziţia publicului. A lăsat ca legatar al prevederilor testamentare Biserica Evanghelică, care după evenimentele de natură militară din primii ani ai secolului al XlX-lea a deschis muzeul pentru public din anul 1817, azi fiind „Muzeul Naţional Brukenthal". În anul 2006 a fost realizat transferul de proprietate, Ministerul Culturii şi Cultelor a restituit acest muzeu Bisericii Evanghelice.

[520] *Împăratul german losif II,* rege al Germaniei între anii 1764-1790 şi împărat german 1765-1790. Între anii 1765-1780 a fost coregent împreună cu mama sa Maria Tereza. A fost adept al politicii reformatoare în spiritul absolutismului luminist. A dat o serie de edicte — ca secularizarea unor averi ale mănăstirilor, edictul de toleranţă

religioasă, desfiinţarea iobăgiei — şi a stimulat dezvoltarea industrială.

[521] *Viena Beci* — capitala la timpul respectiv a Imperiului Austriac care de la teritoriile stăpânite a ajuns să acumuleze valori de toate genurile, adeseori afişând o opulenţă discrepantă a modului de a fi starea teritoriilor stăpânite prin permanenta preocupare de expansiune şi oprimare a celor de alte neamuri.

[522] *Ţareviciul* — la neamurile slave, predilect cel rus, era persoana desemnată de a fi moştenitorul tronului. În general era vorba de descendentul direct, însă existau şi situaţii când era desemnat un alt reprezentant din rândurile familiei respective.

[523] *Pavel Alexandrovici* — fratele ţarului, căsătorit cu fiica regelui Greciei, Alexandra Gheorghievna.

[524] *Wenzel Anton KAUNITZ* prinţ von Kaunitz- Rietberg (1711-1794), cancelar al Austriei (1753-1792), om politic şi diplomat austriac. A condus politica internă şi externă a Austriei în timpul Mariei Tereza, a lui Iosif II şi Leopold II. Prin idei şi intervenţii prompte a dominat viaţa diplomatică a secolului său.

[525] *Cancelar* — Austria, statele germane şi apoi Germania au avut şi au în fruntea administraţiei de stat un cancelar, persoană cu atribuţiuni de şef al guvernului. Preşedintele statului are numai responsabilităţi protocolare.

[526] *Divan împărătesc* — membrii consilieri care, în funcţie de profilul problemei, erau persoanele competente pentru a-l consilia pe şeful statului.

[527] *Somotofilaci* — în paranteză Gh.C. dă denumirea cum erau definiţi în epoca redactării cărţii cei cu misiunea de a fi ochi şi urechi întru apărarea vieţii celui încredinţat spre permanentă protecţie. Astăzi folosim termenul de bodyguard. Prin modul de educare, de stimulare morală şi materială, de răsplătire asemenea persoane cu o pregătire fizică şi psihică cu totul specială, în decursul istoriei au dovedit un devotament deosebit.

[528] *A căzut* — aici are sensul că a venit şi l-a însoţit până în preajma celui care îi era stăpânul.

[529] *Taht* — tron, scaun domnesc.

[530] *Baldachin* — acoperământ decorativ amplasat deasupra tronului. Funcţionalitatea a evoluat de la menirea de impresionare a celor care erau primiţi în audienţă, la mai tainicele dialoguri care trebuiau protejate de indiscreţia altora. Considerăm că la obârşie va fi avut şi o firească menire mai ales când mediul era infestat de insecte. Să ne reamintim de menirea pologului în zonele cu intensă roire a ţânţarilor.

[531] *De jour-şambelan* — persoană de serviciu ca demnitar de rang superior care avea în grijă apartamentul suveranului, spaţiul dialogurilor intime.

[532] *Am îngenunchiat turceşte şi puindu-mi capul în pământ* Gh.C., referindu-se la gestul lui Enăchiţă, aminteşte modul cum, „protocolar”, ce-l primit la Sultan îndeplinea acest ceremonial. L-a evocat pentru a releva diferenţa cu ce se petrecea la Curtea de la Viena, care însă avea şi ea formule sacrosante.

- >

[533] *Spătăria* — sala din palatul domnesc unde aveau loc unele ceremonii şi unde era aşezat tronul. Spătăria cea mică era camera de lucru a domnului. Rangul de mare spătar era acordat demnitarului căruia i se încredinţa misiunea de a purta la mari festivităţi spada domnului. Marele spătar era comandantul superior al oştirii ţării, şef al armatei şi al poliţiei.

Vezi notele: 83, 84, 165, 173, 177, 287, 381, 384, 455, 726, 787, 855, 892, 940, 1031, 1153, 1159, 1230, 1231, 1338, 1359, 1657, 1768, 1838, 2011, 2034, 2046,2215,2391.

[534] *Harem* — termenul are următoarele sensuri: 1) totalitatea cadânelor (femeilor) unui mahomedan poligam. Noţiunea a cunoscut o evoluţie în timp, în multe state mahomedane s-a ajuns la renunţarea acestor obiceiuri. 2) Spaţiul rezervat vieţii respectivelor cadâne protejat cu mare stricteţe de către eunuci. În acest caz credem că Gh.C. s-a referit la numărul femeilor existente în respectiva casă îndeplinind funcţiile gospodăreşti la o „casă mare”.

Vezi nota: 1468.

[535] *Nimfă* — tânără fată, frumoasă şi graţioasă.

[536] *Baiadere* — dansatoare cunoscătoare ale dansurilor orientale pe care pe ritmul muzicii le executau incitant la adresa participanţilor la petrecerile unor asemenea „case mari”.

[537] *Şaluri* — ţesături fine din lână sau mătase, de diverse forme şi dimensiuni, împodobite cu desene, broderii sau cu franjuri, purtate de femei pe cap sau pe umeri.

[538] *Sevain Sevres* — renumit centru manufacturier de pe teritoriul Franţei. Din anul 1763 în parcul Saint-Cloud îşi desfăşoară activitatea renumitul centru manufacturier naţional producător al porţelanului. Prin calitatea materiei prime, a tuturor ingredientelor reţetei care oferă posibilitatea unor variate „modelări”, prin atenta decorare, coacere şi lustruire piesele obţinute au fost şi sunt apreciate ca realizări de excepţie. Tot aici fiinţează şi un muzeu al ceramicii.

[539] *Zăbranic* ţesătură fină de mătase sau lână de culoare neagră. Văl făcut dintr-o asemenea ţesătură; văl de doliu. Pânză neagră care se pune la casa unui mort sau la biserici, capele când un mort este depus acolo.

[540] *Agamemnon* — în mitologia greacă, rege al cetăţii Micene, unul dintre eroii Iliadei lui Homer, conducător al oastei atenienilor împotriva Troiei. A fost asasinat de soţia sa la revenirea acasă după o absenţă îndelungată.

[541] *Brizeide Briseis, fiica preotului Briseus* — a fost luată în captivitate de Achilles care era îndrăgostit de acesta. Adunarea grecilor însă i-a răpit-o şi a dat-o lui Agamemnon. Faptul a dus la declanşarea mâniei lui Achilles care, retrăgându-se de pe câmpul de luptă a provocat dificultăţi grecilor.

[542] *Ciubuc* — pipă de tip orientală cu ţeavă lungă şi cu imanea (capul ciubucului)

din fildeş sau chihlimbar. Pentru pasionaţii fumători conta materialul din care era confecţionată, atât pentru aspectul dobândit prin creaţie, dar şi în timp prin folosinţă, cât şi prin parfumul degajat în raport cu „combustibilul" ars.

Vezi notele: 691, 1077, 2295, 2356.

543 *Narghilea* — o lulea de tip oriental cu o ţeavă lungă şi flexibilă a cărui capăt de jos este fixat într-un vas cu apă parfumată prin care trece fumul înainte de a fi inspirat.

Vezi nota: 1913.

544 *Scripcă* — vioară, violină.

545 *Cobzele* — instrumente muzicale cu coarde asemănătoare chitarei folosite pentru acompaniament.

546 Este vorba despre *Nicolae C. DUDESCU*mare ban 1777-1779 şi 1781, unul dintre cei mai bogaţi boieri. Călătorind în Franţa după revoluţia din 1789, a cunoscut stările de lucruri din apusul Europei. Casa sa era organizată după tipicul oriental, afişând un lux exorbitant. Curţile Dudeştilor se aflau la marginea Bucureştiului, dar avea case şi în apropierea fostului palat al lui Constantin Brâncoveanu. încă se păstrează porţiuni din zidurile caselor din mahalaua Arhimandritului, în apropierea bisericii Sf. Apostoli.

547 *Dr. Perticari.*

548 La conducere *Episcopiei Argeşului,* înfiinţată la 18 octombrie 1793, după moartea primului episcop losif, a fost ales de către membrii *Divanului Ilarion.* în timpul evenimentelor de la 1821 acesta a fost colaborator apropiat al lui Tudor Vladimirescu, fapt care a determinat ulterior refugiul său la Braşov. Refuzând să se mai întoarcă în ţară, Divanul l-a ales pe *Grigore RÂMNICEANU* ca episcop al Argeşului la 13 februarie 1823. Era de obârşie din zona Vâlcii (circa 1763 — 20 iulie 1828, Bucureşti). Cunoscător a mai multor limbi străine, acesta a desfăşurat o complexă activitate de caligraf, traducător, editor. Aceste activităţi l-au impus atenţiei contemporanilor ca un prestigios patriot. Este considerat ca primul care s-a preocupat „a muta filosofia şi în limba românească", creând chiar şi un vocabular adecvat.

549 *Seimenii* — corp de oaste format din lefegii, mercenari din Ţara Românească, din corpul de infanterie, folosiţi pentru garda Curţii Domneşti. S-au răzvrătit în timpul domniilor lui Matei Basarab şi a lui Constantin Şerban Basarab (Cârnul) vv. Prin acţiunea energică întreprinsă de ultimul domn, sprijinit şi de oştile principelui Transilvaniei, această răzvrătire cu consecinţe sociale complexe a fost lichidată iar corpul de oaste desfiinţat. Când Şerban Cantacuzino a reintegrat lefegii în armata ţării, aceştia nu au mai avut posibilitatea de a cere revendicări ca la domniile anterioare.

Vezi notele: 73, 419, 948, 1868, 1888, 1929, 1949, 1995, 2056.

550 *Arnăuţi* — soldaţi mercenari de obârşie albaneză angajaţi în garda domnească, a boierilor. Prin uniformă, armamentul din dotare, comportament au fost o prezenţă distinctă, memoria publică reţinând-o.

Vezi notele: 260, 274, 348, 517, 588, 744, 805.

551 *Panduri* — soldaţi din oastea pământeană neregulată de la sfârşitul secolului XVIII şi începutul secolului XIX, alcătuită predilect din ţărani din Oltenia.

Vezi notele: 283, 284, 344, 345, 551, 565, 1325,' 1515, 1566, 2004, 2011, 2065, 2072.

552 *Trâmbiţele* — trompete, goarne.

553 *Surle* — instrumente muzicale sub formă de fluier, cu mai multe găuri şi cu o extremitate lărgită în formă de pâlnie pentru propagarea sunetelor, folosite în trecut mai ales în armată.

554 *Povolnic, povodnic* — calul dus sau purtat de căpăstru.

555 *Edecuri* — în această situaţie termenul face referinţă la calul vânjos, nărăvaş. (VV.)

556 *Harşale, harşă* — bucată de stofă sau de alt material împodobită cu diferite cusături şi ornamente de pus pe cal, sub şa.

557 *Tombak, tombac* — aliaj de cupru cu zinc. Se poleia cu o folie de aur sau argint. Azi respectivul aliaj serveşte la realizarea medaliilor comemorative ale unui eveniment sau personalitate.

558 *Tambure* — vechi instrument muzical cu coarde de metal, asemănătoare mandolinelor, deosebirea fiind dată de gâtul mai lung. În apusul Europei erau folosite de menestreli.

559 *Nicolae Mavrogheni* — fost mare dragoman al marinei otomane, domn al Ţării Româneşti din aprilie 1786 până la 19 iunie 1790. A fost primit cu ostilitate de către majoritatea marilor boieri care au aflat că în ampla suită erau oameni veniţi după căpătuială. El introduce reforme aspre de natură financiară la adresa marilor boieri şi a instituţiilor ecleziastice, în compensaţie a acordat unele înlesniri micii boierimi, meşteşugarilor şi ţăranilor. S-a comportat ca un despot oriental, manifestându-se ca un excentric. A contribuit la dezvoltarea oraşului Bucureşti în zona nordică. A acordat atenţie deosebită apei potabile, acţiunilor de prevenire şi stingere a incendiilor, sancţionarea hoţilor, tâlharilor, participarea la Sf. Slujbe.

Unele excentricităţi de comportament sunt bine exploatate de adversari pentru a-l compromite.

Vezi nota: 795.

560 *Surghiunul* — intervenea împotriva persoanelor care aveau o altă poziţie faţă de măsurile luate de domnie. Exilul, deportarea sau părăsirea preventivă a ţării pentru a nu fi lovit de oprimarea domnului.

Vezi notele: 171, 716, 1336, 1473, 1739, 1963, 2261, 2402.

561 *Filipopole* — localitate la sudul Dunării, pe teritoriul de azi al Bulgariei, la sudul lanţului balcanic în prezent oraşul Plovdiv de pe malurile fluviului Mariţa.

562 *Rhodos* — insulă grecească în marea Egee.

563 *Rusciuk* — oraş la Dunăre pe malul drept, pe teritoriul Bulgariei, astăzi Ruse, important centru administrativ, portuar, industrial, comercial, cultural.

564 *Alexandru MORUZI f*1750-1807), domn al Moldovei din martie 1792 până în ianuarie 1793; 4 octombrie 1802 până în august 1806; 17 octombrie 1806 până la 19 martie 1807 şi în Ţara Românească din ianuarie 1793 până în august 1796; din martie 1799 până în octombrie 1801. S-a preocupat de refacerea ţărilor române după dificultăţile provocate de campaniile militare în timpul conflictului dintre Rusia şi Imperiul Otoman. A intensificat exploatarea fiscală. Este unicul caz când un domn şi-a cerut mazilirea (1801). Pentru Bucureşti domnia sa a însemnat şi amenajarea spitalului de ciumaţi de la Dudeşti şi organizarea manufacturii de hârtie de la Afumaţi.

Vezi notele: 348, 442, 578, 2347, 2412.

565 *Biserica Sf Ioan cel Nou* sau Sf. loan din podul Beilicului, azi cunoscută ca Sf. lon-Piaţă, situată pe bulevardul Ion C. Brătianu. A fost zidită la 1756 de un croitor; a devenit metoh al Mitropoliei. Restaurată la 1790, 1818, 1848, pictată de pictorul Serafim la 1890. A fost restaurată de către arhitectul Stere Becu. O mare reparaţie s-a făcut în anul 1948. La momentul translatării, pentru a-i salva existenţa, a fost creată o nouă fundaţie şi s-au realizat lucrări de renovare şi dotare tehnică. *N.B.* aici este însă vorba de biserica Sf. Ioan cel Mare din Podul Mogoşoaei, ctitoria lui Constantin Brâncoveanu.

566 *Ştefan Belu.*

567 *Nicolas de Bello.*

568 *Creta* — insulă din estul Mării Mediterane cu vieţuire umană multimilenară, cu o evoluţie istorică, relicvele fiind o mărturie a gradului de cultură dezvoltată pe plaiurile respective.

569 *Rudolf alII-lea,* împărat german din dinastia de Habsburg (1576-1613), rege al Boemiei (1576-1611) şi al Ungariei (1572-1608). A fost preocupat de activităţi ştiinţifice, de artă plastică. Contemporan cu Mihai Viteazul, în timpul domniei sale au fost purtate războaie cu Imperiul Otoman. Preconizând realizarea unei alianţe care urma să reunească toate forţele antiotomane, a desfăşurat o bogată corespondenţă cu contemporanii săi.

570 *Sultanul Murad al III,* fiul lui Selim II (4 iulie 1546 — 17 ianuarie 1595), a condus destinele Imperiului Otoman între 22 decembrie 1574 şi 17 ianuarie 1595. În timpul domniei sale s-a purtat un război victorios în orient, cucerindu-se teritorii din Persia. în Europa însă peninsula Balcanică a fost zguduită de acţiunile întreprinse de Mihai Viteazul. Delegaţia lui Rudolf II a fost trimisă deci anterior lui 1595. În 1599 Imperiul Otoman era condus de către sultanul Mehmed III, fiul lui Murad III. Născut la 26 mai 1566, acesta a preluat puterea la 17 ianuarie 1595 şi a condus destinele Porţii până la 22 noiembrie 1603.

571 *Buda* — este o componentă a actualei capitale a Ungariei. De fapt, este partea veche de secole căreia i s-a alăturat la final de veac XIX Pesta şi mai recent Óbuda. Oraşul de pe malurile Dunării are o poziţie strategică care, în condiţiile expansiunii otomane, a avut o importanţă deosebită.

[572] *Baron de Wratislaw.*

[573] *Domnul Tudor. Tudor C. VLADIMIRESCU.*

Vezi notele: 283, 284, 512, 514, 880, 1239, 1262, 1264, 1515, 1559.

[574] *Batalionul sacru* — unitate eteristă care prin instrucţia şi dotarea cu tehnică era considerată de elită comparabilă cu garda pretoriană, fiind introdusă în ultimă instanţă în luptă cu speranţa că va putea salva soarta Eteriei. Confruntarea a dovedit că discrepanţa de competenţă era favorabilă otomanilor cu unităţi disciplinate, cu experienţa acumulată pe când eteriştii acordaseră atenţie, ca virtuali stăpâni, petrecerilor, desfrâului neglijând pregătirea militară.

A fost sacrificat la 7 iunie 1821 în confruntarea cu trupele otomane de la Drăgăşani, moment considerat finalul acţiunii eteriste, ulterior fiind urmărite de otomani şi lichidate grupurile izolate. Premiile acordate „vânătorilor de capete" fiind stimulatorii, ajungându-se chiar la numeroase abuzuri fiind ucise persoane fără nici o contribuţie la respectiva mişcare.

Vezi nota: 1996.

[575] *Ipsilante. Alexandru C. IPSILANTI* (1792-1828) şi-a petrecut tinereţea în armata Rusiei unde a fost promovat, dobândind gradul de general. În anii premergători zaverei în Rusia se desfăşura o intensă acţiune de mobilizare a tuturor fiilor Eladei pentru a participa la dezrobirea teritoriului cotropit de otomani, la renaşterea Greciei. Deşi Rusia era semnatară a documentelor din 1815 de la Berlin, care cereau ca toate statele semnatare să se abţină de la acţiuni armate, oarecum discret, sprijinea acţiunea eteriştilor, asigurând partea logistică pe teritoriul Rusiei. În momentul când însă eteriştii au trecut Prutul în Moldova şi apoi în Ţara Românească statele apusene au condamnat modul de comportament al Rusiei, ţarul Nicolae I fiind nevoit să dezavueze formal mişcarea eteriştilor. Pentru cei trecuţi la acţiune a constituit un moment de şoc, de descumpănire constatând că cele multe promise ca susţinere materială nu mai veneau. Au găsit cu cale să se comporte ca virtuali stăpâni, preluând de la populaţia românească toate cele trebuitoare. Actele silnice au provocat nemulţumirea localnicilor ajungându-se la conflicte de o anumită duritate. Eteriştii doreau să valorifice gradul de pregătire militară, de dotare a pandurilor aflaţi sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, subordonând respectivele unităţi comenzii lui Alexandru Ipsialanti. Intransigenţa lui Tudor Vladimirescu nu a acceptat o asemenea formulă cerându-le ca operativ să părăsească teritoriul românesc pentru a acţiona efectiv împotriva trupelor otomane care se aflau dincolo de Dunăre, excepţie fiind raialele limitrofe fluviului pe malul stâng. Eteriştii au trecut la realizarea înlăturării conducătorului pandurilor şi preluarea unităţilor de panduri. A fost o speranţă deşartă întrucât comportamentul „noilor stăpâni" era pe zi ce trece mai elocvent mai apăsător decât cel exercitat de otomani. Intervenţia în forţă a trupelor otomane a condus la dispersarea detaşamentelor eteriste. O parte au luat-o spre Moldova, iar ale grupuri spre Oltenia. Urmăriţi de aproape de otomani eteriști au încercat să realizeze

 un punct de rezistenţă în spatele zidurilor mănăstirii fortificate Secu din judeţul Neamţ. Net superiori numeric şi dotare, inclusiv cu artilerie otomanii au biruit, bilanţul a fost lichidarea acestei formaţiuni. Cea sudică care a luat drumul Olteniei a fost masacrată în ambianţa localităţii viticole Drăgăşani. Conducătorul eteriştilor a reuşit să se refugieze în Transilvania.

Vezi notele: 344, 346, 1996.

576 *Turceşti* — autorul, ca şi toţi românii, au folosit şi din păcate încă folosesc atunci când se referă la evenimentele anterioare anului 1918, la turci. Regimul instaurat de revoluţia care a înlăturat vechiul regim instituind Republica Turcia consideră că din anumite puncte de vedere noile generaţii au o obârşie comună cu predecesorii amintitului an, însă comportamental au o cu totul altă conduită şi, ca atare, revendică să fie folosită această categorică dijuncţie: *otoman* pentru regimul anterior, *turc* pentru cei de astăzi. Istoriografia românească şi-a însuşit, în mare măsură, şi caută să instaureze folosirea celor doi termeni în relaţie cu timpul la care s-a petrecut un anumit eveniment.

577 *Bimbaşa* — termen preluat din organigrama armatei otomane. Era comandantul care avea în subordine 1.000 de ostaşi.

Vezi notele: 348, 568, 793.

578 *Bimbaşa Sava* — cunoscut şi cu denumirea *Căminarul Sava,* cu obârşie incertă, unii atribuindu-i naşterea în mediul elen al insulei Patmos, alţii considerându-l albanez. A fost şeful gărzii de arnăuţi începând din 1801 până la asasinarea lui şi a celor ce-l însoţeau la întâlnirea cu comandantul otoman Chehaia Bei în 1821. Acumulase prin funcţia deţinută în timpul domniilor lui Suţu, Alexandru Moruzi şi Scarlat Calimah o imensă avere. Acorda o atenţie deosebită portului, calului, armamentului din dotare.

Vezi notele: 522, 583, 732, 793.

579 *Gingir Efendi.*

580 *Efendi* — formulă de politeţe folosită în mediul otoman, pe care-l putem asemui formulei româneşti de prezentare: *Domnul...*

581 *Chehaia* — termen care în evoluţia folosirii are multiple sensuri: 1) intendent al vizirului sau al unui paşă otoman, răspunzător de starea curţii acestui demnitar. 2) reprezentant al domnului român pe lângă Sublima Poartă. 3) şeful pădurarilor. 4) şeful vămilor. 5) şeful poştei. În acest context credem că prima variantă îl defineşte pe Gingir Efendi.

Vezi nota: 1287.

582 *Bey* — evolutiv definea un prinţ oriental, formulă uzitată de cancelaria otomană de adresare către unii din domnii din ţările române; în epoca la care se referă autorul era guvernatorul unei provincii sau a unui mare oraş.

583 *Câmpulung,* judeţul Muscel azi Argeş, oraş la poalele Carpaţilor, veche Capitală a Ţării Româneşti, beneficiind de un drum de legătură cu Transilvania. Faptul că Bimbaşa Sava se orientase spre aceste plaiuri pentru a urmării evenimentele

post intervenţiei otomane îi asigura cât de cât o siguranţă. Demersurile făcute de reabilitare l-au determinat să revină la Bucureşti, bazându-se că iertarea era efectivă. Măsura radicală a comandantului otoman s-a dorit a fi un exemplu de aspră sancţionare a celor care se alăturaseră eteriştilor, în aşa mod ca întreaga lume balcanică, doritoare de dezrobire să ia aminte şi să nu procedeze ca cei masacraţi întrucât o soartă asemănătoare îi aştepta.

584 *Să-şi facă supunerea* — adică să depună jurământul de credinţă faţă de stăpânirea otomană.

585 *Jignitajitniţă?* — magazie de grâne, hambar.

586 *Comandantul zaporojenilor* — al trupelor formate din lipoveni şi circasieni ce operau în favoarea oştirii otomane. Denumirea defineşte populaţia cazacilor ce locuiau la sud de cataractele (pragurile) Niprului.

587 *Başbuluc-başa (baş bulucbaş)* — căpetenia bulucbaşilor, şef al gărzii domneşti; supraveghea închisoarea Curţii.

588 *Deli* — soldaţi care formau garda domnească.

589 *Cavaşi* — paznici.

590 *Iatagane* — săbii scurte, încovoiate, cu două tăişuri folosite de ostaşii otomani în atac.

591 *Manaf* — soldat otoman.

Vezi nota: 813.

592 *Agale* — ofiţeri din armata otomană (singular: agă).

593 *Palatul banului Dumitrache Ghica* — clădire refăcută şi amplificată în secolul XIX, a adăpostit ani de zile Prefectura judeţului Ilfov, nume perpetuat până astăzi de denumirea străzii: Ilfov. În prezent clădirea adăposteşte Judecătoria sectorului 3 din cadrul Tribunalului Capitalei. O placă ataşată la faţadă evocă evenimentele finalului lunii august 1944 care au condus la lichidarea unui important comandament hitlerist de dirijare a aviaţiei germane din perimetrul balcanic.

Vezi nota: 1512.

594 *Mahalaua Gorgani* — situată în jurul movilei pe care se află biserica cu acelaşi nume cu hramul Sf. Ilie. În evoluţia administrativă a Bucureştilor zona Gorgani a definit unul din cele 5 sectoare. Gorgani era ridicătura de pământ care devenea insulă în mijlocul apelor Dâmboviţei revărsate în timpul inundaţiilor de primăvară sau toamnă. pe această

ridicătură s-a înălţat biserica Sf. Ilie Gorgani din strada Silfidelor nr. 5. Pe vatra unei construcţii din secolul XVII breasla cojocarilor a ridicat, la 1813, construcţia din zid în formă de bazilică.

Vezi nota: 1562.

595 La 1821 *Cişmigiul* era încă o zonă mlăştinoasă în jurul lacului lui Dura Neguţătorul. Amenajările de la jumătatea secolului XIX i-au conferit un nou aspect, transformând-o într-o grădină publică. Realizare a anilor domniei lui Barbu Ştirbei

(perioada anilor 1849-1856) după planurile peisagistului german Mayer, grădina a perpetuat numele aceluia care răspundea de distribuirea apei prin intermediul cişmelelor şi mai ales a cişmelei amenajată în faţa bisericii Sărindarului, în apropierea căreia îşi avea şi locuinţa.

Vezi notele: 42, 103, 147, 208, 671, 867, 950, 1094, 1135, 1137, 1536, 1668, 1881,2144,2214, 2250, 2275.

596 *Băneasa* — aşezare pe cursul râului Colentina, astăzi integrată în oraşul Bucureşti. Formează cartierul limitrof lacurilor Băneasa şi parţial Herăstrău.

Vezi notele: 210, 249, 315, 1179, 2173, 2200.

597 *Mitropolitul Dionisie LUPU* (1769, Blăjan, judeţul Buzău — 5 februarie 1831, Bucureşti). Carieră ecleziastică, bun gospodar, iubitor de carte, patriot. Ales mitropolit al Ungrovlahiei la 1 mai 1819, s-a afirmat ca reformator al stărilor de lucruri, căutând să înlăture abuzurile, indisciplina. A fost sprijinitor al învăţământului în limba română, a promovat totodată ideea formării de cadre prin trimiterea de tineri la şcoli superioare din străinătate. Bursierii trimişi au avut ulterior contribuţii salutare în viaţa culturală a ţării. A sprijinit activitatea tipografică. În timpul evenimentelor din 1821 a avut legături cu Tudor Vladimirescu. La intrarea otomanilor în ţară s-a refugiat la Braşov (mai 1821). A revenit la Bucureşti în februarie 1827.

598 *Ilarion Gheorghiadis, episcopul Argeşului* (1777 — 8 ianuarie 1845, Bucureşti) De origine din sudul Dunării, format în casa mitropolitului Dositei, a căpătat un grad ridicat de cultură, poliglot, orator, a fost ales episcop la 20 noiembrie 1819. Şi-a desfăşurat efectiv activitatea până la 1821 când a devenit colaborator apropiat al lui Tudor Vladimirescu, fiindu-i consilier intim. A părăsit Ţara Românească pentru a se refugia la Braşov de unde n-a revenit decât în anul 1828 când, din nou, i-a fost încredinţat scaunul episcopal de la Argeş pe care l-a deţinut până la sfârşitul vieţii. Bun orator, cititor pasionat a avut o mare bibliotecă.

Vezi notele: 453, 548, 1837, 1923, 1969, 1984.

599 *Ianina, Ioannina* — oraş din peninsula Balcanică situat la o importantă intersecţie de drumuri ale veacurilor trecute, când a avut un rol important în acţiunea de redeşteptare a afirmării năzuinţelor naţionale. Important centru ecleziastic prin prezenţa comunităţilor monahale, zona fiind gazdă a numeroase mănăstiri cu existenţă documentată din veacurile XIII-XVII, azi înglobat în teritoriul nord vestic al Greciei.

Vezi notele: 358, 437, 669, 716.

600 *Biserica Olteni* din mahalaua cu acelaşi nume (strada Olteni nr. 27, azi Bd. Mircea Vodă). Ridicată în secolul XVII, din lemn, a fost înlocuită cu o clădire din zid la 1722. Evenimentele de la 1821 au impus refacerea ulterioară pentru a înlătura stricăciunile provocate de lupta descrisă. A fost demolată vineri 12 iunie 1987 după ce patrimoniul a fost dispersat în ţară şi peste hotare, unul din clopote ajungând la biserica ortodoxă din Malmo, Suedia. N-a fost recuperată nici o pictură parietală executată de Gheorghe Tattarescu.

601 *Sf Cuminecătură* — ritual care face parte dintre cele şapte taine ale religiei

creştine ortodoxe. Constă din oferirea pâinii şi vinului de către preot, simbol al trupului şi sângelui lui Iisus Hristos, numită frecvent împărtăşanie.

[602] *Pristol* — masa din mijlocul Sf. Altar al unei biserici ortodoxe pe care se află aşezate obiectele de cult cu care se oficiază Sf. Slujbă.

Vezi notele: 1112, 1772, 1773, 1845.

[603] *Rubia* — monedă otomană de 10 piaştri. (VV).

[604] *Chimir* — brâu lat confecţionat din piele, având buzunare pentru monede sau alte obiecte de valoare.

[605] *Strada Mitropolit Ghenadie, fostă Labirint* a redevenit în ultimele decenii strada Labirint.

Numele mult controversatului mitropolit primat evocă pe: *Ghenadie PETRESCU /de botez Gheorghe/* (martie 1836, Bucureşti — 31 august 1918, Bucureşti). Studii la şcolile de pe lângă bisericile Stelea şi Domniţa Bălaşa, la 1854, a intrat în rândurile monahilor, frate la mănăstirea Căldăruşani, monah în 1858, hirotonisit diacon la 1859, preot la 1869, carieră eclesiastică, mare ecleziarh la mitropolia din Bucureşti între 1870-1875 când a fost promovat episcop al Argeşului. Sub oblăduirea lui s-au desfăşurat lucrările de restaurare a bisericii Episcopiei şi înălţate clădirile Seminarului teologic, ajungând în 1893 mitropolit primat. În urma conflictului cu regele Carol I, la 20 mai 1896 Sinodul, analizând litigiul, îl caterisește și-i ia calitatea preoţească. Opinia publică a reacţionat vehement ceea ce a dus la revocarea anterioarei hotărâri, la 4 decembrie 1896. De la un caz de natură religioasă s-a ajuns la criza politică soldată cu căderea guvernului prezidat de D. A. Sturdza. Mitropolitul Ghenadie a fost iertat de acuzaţiile încriminatoare. Mitropolitul însă, la 5 decembrie 1897, a demisionat retrăgându-se la mănăstirea Căldăruşani ca stareţ pe viaţă din 1905. A manifestat o preocupare pentru restaurarea de edificii religioase, a acordat un sprijin substanţial acţiunilor culturale şi filantropice, s-a preocupat pentru buna şcolire a clerului.

Vezi notele: 1834, 1942, 2003.

[606] *Labirint* — denumire acordată nu întâmplător fiind determinată de haotica dezvoltare a respectivei mahalale la est de calea Văcăreşti cu o înghesuială de case improvizate, cu străduţe întortocheate şi de multe ori inaccesibile la intervenţiile necesare prezenţei pompierilor.

Vezi notele: 544, 605.

[607] *Conacul* — aici cu sensul de loc de găzduire.

Vezi notele: 114, 199, 200, 453, 501, 2412.

[608] *Beşlic* — monedă otomană de cinci parale.

Vezi nota: 814.

[609] *Tui tuiuri* — însemn al puterii şi al rangului respectivei persoane în ierarhia otomană. Simbolul consta dintr-o lungă lance de lemn terminată la cap cu o măciucă metalică aurită şi uneori cu semiluna dominatoare. De lance era prins părul coamei uni cal alb. Domnii ţărilor române primeau două asemenea tuiuri. Marii Viziri aveau trei tuiuri. Aveau un protocolar loc în alaiul domnesc, în sala tronului.

În Biserica ansamblului palatului Ghica din cartierul Tei sunt expuse în dulapuri adecvate asemenea tuiuri primite de domnii din respectiva familie. Sunt steaguri otomane din două sau trei cozi albe de cal, atârnate de o lance cu semiluna în vârf, constituind un semn distinctiv al înalţilor demnitari din Imperiul Otoman şi din ţările vasale. Domnii Ţărilor române, consideraţi de Poartă ca mari demnitari ai Imperiului, au beneficiat, în general, de două tuiuri, unii primind chiar trei tuiuri. Grigore IV Ghica s-a bucurat de un asemenea privilegiu.

Vezi notele: 324, 1330, 1364.

[610] *Cimitirul mănăstirii Radu Vodă* — situat în jurul bisericii bolniţă, biserica Bucur, devenită celebră atât prin amplasament, arhitectură, cât, mai ales, prin legenda creată privind istoria fondării oraşului de către ciobanul Bucur. Cimitirul a fost mult diminuat prin lucrările de amenajare a cursului Dâmboviţei precum şi prin flancarea ei cu o serie de edificii care, treptat, au uzurpat din ambientul bisericii şi implicit al cimitirului.

Vezi notele: 786, 2323.

[611] *Portărei* — funcţionari însărcinaţi cu executarea unei sentinţe a instanţelor > > > > judiciare. Imperturbabili având o experienţă în modul de tratare a celor care, din varii motive, nu-şi onoraseră la timp stipulările celor înscrise în hotărârea judecătorească aceşti portărei aveau prilejul de a cunoaşte o largă paletă de comportamente cărora, în cazuri extreme, făceau faţă întru aplicarea prevederilor executorii ajutaţi de organele represive.

[612] *Magazinul „Sora”* — a fost unul din primele magazine universale ale Bucureştiului. Prosperitatea firmei în ani i-a determinat pe întreprinzători să extindă numărul unităţilor în Capitală. Amintim în acest sens unitatea din imediata apropiere a Gării de Nord. Pentru cel venit să prindă trenul, era prilej de a achiziţiona fie ce nu găsise în centru fie prin volum, greutate constituind o piedică în rezolvarea celorlalte probleme pentru care venise în Capitală. Gradul de competenţă, de serviabilitate a personalului constituiau un alt motiv de efectivă atragere a cumpărătorilor.

[613] *Firma „Sigmund Prager”* — înfiinţată în 1854, s-a dezvoltat şi diversificat treptat, având în secolul XX un mare magazin cu articole de îmbrăcăminte.

Vezi nota: 449.

[614] *Curtea Domnească* a fost refăcută pentru ultima oară de către Constantin Brâncoveanu. Ulterior, în secolul XVIII, a intrat într-o rapidă ruinare, fapt care l-a determinat pe Alexandru Ipsilanti să ridice o nouă Curte Domnească, dincolo de apa Dâmboviţei, în zona viilor mănăstirii Mihai Vodă. O serie de domnitori fanarioţi, determinaţi de starea de ruină a vechii Curţi Domneşti, şi-au găsit adăpost temporar, fie în Curtea lui Şerban Cantacuzino de pe Podul Mogoşoaei, fie la mănăstirile Cotroceni sau Văcăreşti.

Vezi notele: 131,’ 151, 152, 247, 333, 334, 417, 435, 859, 1335, 1574.

[615] *Strada Halelor* — situată în zona străbătută astăzi de moderna arteră de circulaţie ce trece prin faţa magazinului Unirea, a dispărut parţial în deceniul al 7-lea al secolului XX în cadrul amplului proces de metamorfozare urbanistică a zonei Pieţei Unirii care a permis realizarea deschiderii axului nord-sud. Un ciot mai există la limita de suprapunere cu aliniamentul Splaiului Unirii, clădirile fiind, la rându-le, supuse unor prefaceri radicale, adeseori păstrând total sau parţial faţade ale vechii construcţii, azi dominate de edificii cu suprapuneri contrastante.

[616] *Voievod* — termen ce defineşte calitatea de comandant, conducător de oaste care în decursul anilor domniei a dat cuvenita replică invadatorilor de pământ străbun cu toată gama de vicisitudini.

Dintr-o neatentă tratare analitică a fiecărei domni atribuim eronat tuturor domnilor calitatea de voievod. Este necesar ca în viitorul apropiat să fie înfăptuite asemenea analize definitorii.

[617] *Clopotniţă* — aici formularea nu se referă la construcţia unde sunt reunite toaca şi clopotele unei biserici, ci acoperământul mult mărit, disproporţionat cu capul persoanei. Şi atunci, ca şi azi moda şi respectiv instinctul de imitare a condus la asemenea exagerări. Poporul mai avea o sugestivă formulă pentru cei care purtau o asemenea „clopotniţă" spunând că posesorul avea un cap cât o baniţă.

Vezi notele: 287, 336, 421, 786, 1934.

[618] *Ciocoiaşi* — termen cu care erau definiţi parveniţii care prin silnicii, acţiuni ilicite, acumulând valori materiale, aspirau spre clasele sociale superioare. De cele mai multe ori ignoranţi, dispreţuiau actul cultural şi spiritual, prezentându-se cu emfază că a reuşit să salte numai prin propria sa osârdie, uitând că, de fapt, averile acumulate erau rezultatul muncii oamenilor pe care, prin varii formule, îi năpăstuia. Acumulările îl situa treptat în rândurile celor definiţi ca ciocoi, moment când respectivul căuta să ajungă, prin alianţă, înrudit cu familiile vechi boiereşti, dar care prin diverse situaţii scăpătaseră, unele fiind chiar bucuroase să ajungă la asemenea compromisuri, considerate salvatoare. Termenul a devenit o definitorie tagmă a veacurilor XVIII-XIX, dar este de actualitate şi în secolul XXI când numeroşi întreprinzători s-au afirmat peste noapte ca mari proprietari. Comportamentul îi defineşte ca noua ciocoime a societăţii româneşti.

Pentru Nicolae Filimon angajat la Arhivele Statului parcurgerea noianului de documente a constituit temeiul pe care l-a conjugat cu propriile constatări pentru a le da conturul scrierii devenită romanul *Ciocoii vechi şi noi*.

Vezi notele: 309, 370, 1088, 1149, 2225, 2286.'

[619] *Calemgii*.

Vezi notele: 269, 1238.

[620] *Cazacliu* — negustor cazac care făcea negoţ cu vinuri, băuturi şi alte produse între Ucraina şi Moldova.

>

[621] *Bogasier* — negustor de variate ţesături.

Vezi nota: 224.

[622] *Calpac* — căciulă mare sferică sau cilindrică din piele neagră tivită cu blană scumpă, purtată de domn şi de boierii mari, de-a lungul anilor prin schimbarea modei ajungând să fie purtată şi de cei cu rang mai mic.

Vezi nota: 962.

623 *Ibrişimgiu* — fabricant sau negustor de ibrişin.

624 *Hârsie, hârsie* — blană neagră de miel cu lâna creată şi măruntă din care, după o prelucrare adecvată, realizată de persoane competente, se fac căciuli, gulere sau cu care se îmblănesc hainele de iarnă.

625 *Şlic* — işlic.

Vezi nota: 272.

626 *Mirtic, mertic* — măsură veche pentru cereale, egală cu aproximativ l-2 ocale.

627 *Baniţă* — vas din doage subţiri cu centură metalică având o capacitate prestabilită, care însă a variat de la epocă la epocă. Se consideră că ea corespundea la 21-24 litri. Era măsura pentru comercializarea boabelor de grâu, mei, porumb ş.a. cereale.

628 *Oboroacâ, obroc, oboroc* — vas mare de formă cilindrică, larg la gură, făcut din scoarţă de tei, care serveşte ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea şi transportul acestora.

629 *Pivniţele de la Sf. Gheorghe Nou* — astăzi vedem biserica cu o mică suprafaţă verde limitrofă acesteia şi în partea estică a curţii prezenţa discretă a casei parohiale. De la Antonie Vodă din Popeşti şi respectiv Constantin Brâncoveanu ctitorii aşezământului monahal fusese dotat cu toate cele necesare pentru o bună vieţuire şi chiar amenajaseră şi un han cu menire de a aducere venituri, dar şi de servicii protocolare. Hanul era dotat cu pivniţe încăpătoare, bine aerisite asigurând o bună dăinuire a celor depozitate. Vicisitudinile şi predilect incendiile i-au fost fatale întregului ansamblu. Până la demolarea completă a ruinelor spaţiile au fost locuri de tainică desfăşurare a unor întâlniri a celor doritori de a schimba stările din Ţara Românească, exemplul celor petrecute în Franţa, şi nu numai, determinându-i să purceadă această acţiune reformatoare.

630 *Rhigas /Constantin/ RIGAS zis Pherios* (1753, Tesalia, azi Grecia — 1798, Belgrad, azi Serbia). Studii în Zagora apoi la Bucureşti. Apreciat pentru calităţile sale, a ajuns secretar la familia Brâncoveanu, apoi la domnul Nicolae Mavrogheni. În timpul conflictului ruso-otoman a fost numit comandant al Craiovei de unde a realizat o strânsă legătură cu paşa de la Vidin. Prietenia cu Pasvantoglu a fost întreruptă de venirea trupelor ruse, Rigas fiind nevoit să părăsească Ţara Românească pentru a se refugia la Triest. Aici acţionează pentru a obţine sprijinul lui Napoleon I în vederea Eliberării teritoriului Greciei de sub ocupaţia otomană. Prins însă de austrieci în anul 1798, a fost predat otomanilor din Belgrad, fiind executat prin spânzurătoare. De origine aromână, cunoscător a mai multor limbi străine a făcut valoroase traduceri. Ca poet a scris poezii patriotice care au contribuit la ridicarea nivelului conştiinţei naţionale a grecilor. Printre altele a realizat şi o variantă pentru greci a cântecului Marseillaise (imnul naţional francez compus în anul 1792 de Rouget de Lisle, iniţial ca imn al armatei Rinului).

631 *La Carmagnole* — cântec revoluţionar din timpul revoluţiei burgheze din Franţa. Pe muzica acestui cântec se dansa la marile serbări populare organizate în pieţe.

632 *„Apelpisiţii”, apelpesit* — persoane exasperate de stările existente de natură socială, economică, culturală în ţările române în neconcordantă cu evoluţia societăţii Europei occidentale, desconsiderate de potentaţii timpului care le considerau a fi nişte exageraţi, dezaxaţi, buni de legat şi alte asemenea formulări defăimătoare.

Vezi nota: 1640.

633 *Filfison* — termen prin care erau definiţi tinerii reveniţi de la studii din occident care afişau puncte de vedere ce erau apreciate ca adevărate blasfemii la adresa vechilor reguli considerate intangibile de vârstnicii conservatori. Această prăpastie între concepţiile generaţiilor a determinat pregătirea şi declanşarea unor evenimente ca cele de la 1821 şi mai ales 1848.
>

634 Referinţă la conflictul armat declanşat de Franţa la 19 iulie 1870 împotriva Germaniei soldat însă la 10 mai 1871 cu înfrângerea Franţei, înlăturarea lui Napoleon al IlI-lea, respectiv al celui de al doilea Imperiu Francez, naşterea celei de a treia Republici Franceze, la unificarea Germaniei şi formarea Imperiului German. Franţa a fost nevoită să cedeze ca despăgubiri de război provinciile Alsacia şi Lorena.

În România ostilitatea la adresa Germaniei a condus la organizarea unei acţiuni menită să înlăture pe domnitorul Carol I. O defecţiune a condus la o pripită declanşare a acţiunii la Ploieşti, compromiţând planul care preconiza o declanşare sincronă pe întreg teritoriul ţării. Cel care s-a afişat ca „revoluţionar" a fost Candiano Popescu.

635 *Familia bălăcenilor* s-a afirmat în viaţa politică la sfârşitul secolului XVII, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, ca rivală. În secolul XIX *loan BĂLĂCEANU* (1825-1914) a participat la revoluţia de la 1848, a fost ministru şi diplomat.

Vezi nota: 98.

636 *Balaci* — localitate în NV judeţul Teleorman. În veacul al XVIII-lea proprietarul Bălăceanu aprecia că teritoriul acesteia era situat într-un punct central al Ţării Româneşti şi, ca atare, considera necesară o viitoare mutare a capitalei în acea aşezare, putând astfel asigura printr-o bună reţea de drumuri legătura eficientă cu cele mai îndepărtate judeţe. De la gând a trecut la fapte realizând o serie de construcţii, urmând ca în eventualitatea preluării tronului ţării, ca cel mai îndreptăţit urmaş al lui Şerban Cantacuzino, să contribuie efectiv la această reformatoare schimbare prin continuarea operei constructive.

637 Numeroşii predecesori ai lui Constantin Brâncoveanu, începând cu Mircea cel Mare (Mircea cel Bătrân), domn al Ţării Româneşti în anii 1386-1418.

638 Referinţă la un urmaş căruia i-a fost atribuit acelaşi prenume. Acesta a fost aga *Constantin BĂLĂCEANU* (? -1690, Zărneşti), rival al lui Constantin Brâncoveanu, partizan al apropierii de Austria, mort în luptele de la Zărneşti. Procesul de instaurare a regimului austriac în Transilvania la sfârşitul secolului XVII a fost realizat printr-o suită de acţiuni militare precedate însă de o subtilă imixtiune menită a sparge unitatea necesară unei bune apărări. La 15 aprilie 1690 principele Mihai Apafi a decedat, fiind proclamat urmaş fiul său, Mihail Apafi II. Schimbarea

stărilor de lucruri pe întregul continent a determinat Imperiul Otoman să ia măsuri pentru a stăvili pătrunderea spre sud-este a Austriei. În acest sens, în vara anului 1690 sunt declanşate acţiuni menite să-i alunge pe austrieci. Armatele generalului Heissler instalate în Tara Românească sunt nevoite să se retragă în faţa acţiunii lui Constantin Brâncoveanu sprijinit de tătari. În luna august sultanul numise ca principe în Transilvania pe Thokoly. Acesta porneşte din sudul Carpaţilor sprijinit de trupele otomane şi cele ale lui Constantin Brâncoveanu, pătrunzând în Transilvania unde se lovesc de austrieci la Zărneşti. Armata austriacă a suferit o înfrângere zdrobitoare, însuşi generalul Heissler căzând prizonier. Thokoly este proclamat principe de către Dieta strânsă la Cristian. Actul de natură militară a avut urmări pe plan politic şi diplomatic, determinând Austria să-şi definească raporturile cu Transilvania, fiind elaborată, în acest sens, Diploma Leopoldină.

Vezi notele: 98, 395, 473, 639.

639 *Ura* — considerăm că modul cum a sancţionat Constantin Brâncoveanu pe aga Bălăceanu n-a fost dictată din ură ci din raţiuni în concordanţă cu specificul epocii, nesupunerea, trădarea, trecerea în tabăra adversarului fiind o încălcare a jurământului de credinţă prestat faţă de noul domn la preluarea puterii. Aplicare prevederilor care sancţionau hiclenia vizau totodată şi eventuale evadări ale altor momiţi de cei interesaţi în a semăna dezbinarea ca formulă de uşurare a acţiunii de preluare a puterii ca noii stăpânitori.

640 *Zărneşti* — localitate în acest caz din Ţara Bârsei, la poalele nordice ale masivului Piatra Craiului, la vest de Braşov. A nu se confunda cu localităţile omonime din judeţul Argeş şi Buzău.

641 *Sancţiune exemplară* — toate fiind în concordanţă cu epoca, măsurile dure coercitive fiind de bun exemplu, idee comprimată în formularea : *„Cine ca el va face, ca el va păţi*

642 *Hanul lui Constantin Vodă* cu ziduri exterioare care îi ofereau capacitatea de a rezista unui eventual atac al răufăcătorilor punea la adăpost bunuri şi vieţi omeneşti. Evoluţia vieţii comerciale a dictat însă deschiderea pentru public, clădirea ajungând ca de la negustoria cu toptanul (en Gros) să găzduiască şi activităţile de vânzare cu amănuntul. Ca atare, au fost „sparte" zidurile, pentru ca mărfurile să fie accesibile celor interesaţi.

643 *Archipel* — referinţă la puzderia de insule mari şi mici care constituie arhipelagul Peloponez, zona cea mai sudică a Greciei.

Vezi notele: 437, 630, 646, 769, 1023, 1514, 1575.

644 *Genova* — oraş portuar în nord estul Italiei, capitală a provinciei Liguria. În evul mediu a fost o republică independentă cu un potenţial economic datorat atât creativităţii meşteşugăreşti, cât şi a intensei activităţi negustoreşti, navele genoveze străbătând Marea Adriatică, Marea Mediterană, Marea Neagră unde ajungeau realizau prospere debuşeuri comerciale în centre ca cele din Orientul Mijlociu, Marea Neagră, inclusiv gurile Dunării, Sicilia, Sardinia, Africa de Nord, Corsica.

Prosperitatea economică a promovat ilustre personalităţi precum navigatorul

Cristofor Columb, amiralul Andreea Doria, violonistul Nicolo Paganini, revoluţionarul Giuseppe Mazzini.

[645] *Contoare* — aşezări organizate pe malul mării sau ale fluviilor ca bază sigură pentru navigatorii doritori de a face schimburi comerciale cu populaţiile locale. Cu timpul ele devin, prin dezvoltare, centre de producţie, aşezarea transformându-se, prin dotările realizate, într-o localitate urbană ce acoperea o arie largă de schimb cu localnicii, atât pe plan economic, cât şi cultural, spiritual. Genovezii, ca reprezentanţi ai peninsulei Italice, şi-au amplasat asemenea contoare în puncte strategice, uşor de supravegheat şi apărat, care să le confere controlul militar, dar şi posibilitatea de a înlătura eventuala concurenţă a altor navigatori-negustori.

[646] *Mănăstirea Stavropoleos* — este de fapt *biserica unui han* edificată în primele decenii ale secolului al XVIII-lea în zona comercială a Capitalei Ţării Româneşti, în imediata apropiere a Curţii Domneşti. *Biserica Stavropoleos* a fost ridicată la 1724-1730 de călugărul grec Ioanichie. Reprezintă o valoroasă realizare a epocii post brâncoveneşti remarcându-se prin plan, proporţii, pridvorul cu cele patru coloane de piatră, decorul faţadelor. Ruinată a impus la sfârşitul secolului al XIX-lea o atentă studiere şi restaurare realizată de arhitectul Ion Mincu, devenită element de referinţă pentru şcoala românească de restaurare a patrimoniului arhitectural. Este un chivot flancat agresiv de masive construcţii ulterioare.

întreprinzătorului călugăr grec Ioanichie venit pe pământul românesc avea misiunea de a strânge fonduri care să completeze cele de trebuinţă vieţii ecleziastice din peninsula balcanică. Ajuns la Bucureşti a depistat operativ modul cum poate obţine asemenea fonduri.

Ioanichie ajuns egumen al mănăstirii lui Ghiorma Banul învesteşte cumpărând un teren învecinat cu casele familiei Grecenilor pe care a ridicat un han având subsol, parter şi etaj, existent documentar la 1704. A trecut la treabă şi a edificat hanul, având în centrul curţii Sf. Biserică cu menire de loc de închinăciune pentru temporarii chiriaşi pentru vieţile lor şi produsele purtate din loc în loc pentru a fi marfa solicitată de cumpărătorii interesaţi. Pentru protecţia muşteriilor, a bunurilor şi a atelajelor folosite de aceştia a realizat un loc de închinăciune în curtea interioară a hanului. Acest paraclis cu hramul Sf. Sfinţit Mucenic Haralambie (10 februarie) a dăinuit până la sfârşitul secolului al XIX-lea. înzestrând hanul cu o capelă a cărei construcţie a finalizat-o la 30 octombrie 1724 întreprinzătorul era în concordanţă cu epoca. Aceasta este construcţia care ulterior a devenit biserica Stavropoleos. Denumirea îi defineşte următoarea treaptă de promovare în cinul ecleziastic Ioanichie ajungând în 1726 mitropolit de Stavropoleos (Grecia). Iniţial a fost cu un plan modest ca prin daniile obţinute să-i fie treptat schimbat aspectul ajungând să aibă abside, perete despărţitor între pronaos şi naos şi i-a fost adăugat pridvorul. Hanul a avut la timpul respectiv căutare prin serviciile oferite, dar cu trecerea timpului, veacul următor a adus alt grad de pretenţii ale călătorilor, care, în alte locuri, cunoscuseră alt grad de confort, altă manieră de a le fi asigurate respectivele servicii. După moartea ctitorului hanul a intrat în lentă recesiune ca urmare a schimbării genului de servicii oferite celor care se aflau la drum lung. Ca atare, treptat ca şi celelalte hanuri au fost considerate perimate, alt gen de stabilimente înlocuindu-le treptat, ele fiind sortite

 unei

lente degradări şi, în ultimă instanţă, demolări pentru a fi întreprinse lucrări de urbanizare a zonei, de edificare a edificiilor necesare epocii.

Fără a-i fi fatale seismele de la 1802 şi 1838 i-au provocat aşezământului profunde fisuri ce-i puneau existenţa sub semnul întrebării. Din a doua jumătate a secolului al XIX glasurile celor preocupaţi de moştenirea relicvelor trecutului s-au auzit tot mai frecvent conducând spre ultimele decenii la elaborarea şi adoptarea unei legislaţii care a condus la crearea C.M.I. Au fost mai multe tentative de abordare a lucrărilor, însă doar la 1904 s-a ajuns la preluarea lucrării de către arhitectul Ion Mincu care a procedat la o atentă analiză, constatând cele bune şi mai puţin bune pentru a şti ce înlătură şi ce păstrează. Cele întreprinse i-au asigurat dăinuirea şi punerea în evidenţă a valorilor încorporate fie că ne referim ca plan, ca mod de construire, de prelucrare a pietrei, a dantelăriei obţinută, a picturii menită a evidenţia relaţia cu natura. Spre finalul sec XX, mai ales după cutremurele devastatoare s-au impus noi studii, noi investiţii pentru consolidare şi restaurare, apreciindu-se că biserica este o componentă a ansamblului, inclusiv a patrimoniului litic, valoros lapidarium bucureştean.

Vezi notele: 358, 713, 718, 730, 734, 735, 737.

[647] *Palatul Poştelor* — a fost proiectat în ultimul deceniu al secolului al XIX, după o prealabilă documentare în capitalele Europei la instituţiile similare. A existat o bună cooperare între proiectantul arhitect, beneficiar şi constructor, obţinându-se, la 1900, data dării în folosinţă, o clădire funcţională pentru serviciile şi dotarea tehnică de la acea dată.

La momentul 1959, pentru marcarea centenarului primelor mărci poştale româneşti, holul central a fost decorat cu o mare frescă evocatoare a evoluţiei transmiterii mesajelor interumane. Din păcate, la momentul adoptării hotărârii de a fi creat Muzeul Naţional de Istorie al României, acest palat a fost cedat noii instituţii. Este notoriu că încă de la 1959 se cunoştea că acest edificiu nu mai corespundea pentru poştă ale cărei servicii şi mai ales dotarea tehnică necesita modificări, impunându-se obţinerea unui nou local care să preia în flux logic tehnologia necesară şi totodată să aibă rezistenţa cuvenită la seismele periodice. Cutremurele de la 1912 şi mai ales 1940 i-au evidenţiat starea de rezistenţă, însă noile dotări nu permiteau folosirea în continuare a clădirii. Cel din 1977 a demonstrat-o concludent, în condiţiile de folosire a spaţiilor pentru expuneri de mărturii muzeografice.

Proiectul Palatului Poştelor a fost întocmit de arhitectul *Alexandru SĂVULESCU*.

Vezi nota: 664.

[648] *Prepeleac* — termenul are mai multe sensuri. În acest caz este vorba de parul bine înfipt în pământ, la tăiere lemnului fiindu-i lăsate crăcane de câţiva centimetri de care se agăţa un felinar pentru iluminatul de noapte, în acest caz excepţional fiind atârnată tigva celui sancţionat exemplar în urma prinderii la Zărneşti.

[649] *Sala Valhala* — a fost folosită în scurtul timp al existenţei sale (1874-1878) la diverse manifestări, inclusiv în campanii electorale. Pe vatra vechiului han s-au succedat, până la începutul lucrărilor pentru edificarea Palatului Poştei, numeroase circuri care, prin programele prezentate au rămas în memoria contemporanilor şi aprecierile au fost transmise urmaşilor cu nostalgie.

650 *Circul Suhr* — perioada de apogeu a fost cea a anilor 1873-1877 când la spectacolele prezentate în spaţiul construcţiei din lemn participau 5.000-6.000 de persoane.

651 *Asaltul Malakofului* — denumire care aminteşte de războiul Crimeei. De fapt, este denumirea unei localităţi din Franţa: *Malakoff la Tour* din departamentul Seine, în apropiere de Paris. Localitatea a avut o contribuţie importantă în aprovizionarea trupelor franceze în timpul războiului Crimeei din 1855. Un întreprinzător a organizat un loc de petrecere într-un turn numit, cu timpul, Malakoff (amintind de fortificaţia de la Sevastopol), distrus ulterior în 1870, în timpul asediului Parisului de către invadatori. Forma turnului a inspirat pe creatorii de modă feminină a epocii. Astfel s-a realizat moda Malakoff cu poalele rochiei mult lărgite.

Vezi notele: 1594, 2364.

652 *Redingotă* — haină bărbătească, de culoare neagră, cu poale lungi încheiată cu două rânduri de nasturi.

653 *Gumilastic* — elastic.

654 *Joben* — pălărie bărbătească înaltă de formă cilindrică cu o structură tare. În ţările române numele îi vine de la negustorul care a vândut aici primele exemplare, francezul Jobin. Era de obicei de culoare neagră, confecţionată dintr-un postav gros. Anterior celui de al Doilea Război Mondial era folosit la ocazii ceremoniale.

655 *Imperiale* — vehicul care asigura transportul în comun. Pentru a-i mării capacitatea avea şi etaj acoperit.

656 *Monocluri* — cu ramă şi cu şnur lentilă menită a corecta vederea unuia din ochii persoanei, cu o stabilitate relativă a determinat tocmai ataşarea şnurului pentru a-l recupera.

657 *Malacofuri* — referinţă concretă la structura metalică menită a da conturul dorit rochiei.

658 *Rochi de tajfetas* — rochii confecţionate dintr-o ţesătură de mătase lucioasă şi netedă care produce la mişcare un foşnet, tafta.

659 *Charlotte, şarlotă* — cremă servită ca desert, preparată din lapte, ouă, zahăr, frişcă, gelatină şi fructe.

660 *Cabrioleuri* — cabriolete, trăsuri uşoare cu două roţi.

661 *Gazul aerian* — gaz obţinut prin distilarea huilei la temperaturi înalte. Combustibilul fiind obţinut prin trecerea unui curent de aer peste cărbunele înroşit. A fost folosit în perioada premergătoare utilizării curentului electric la iluminarea stradală, a instituţiilor şi a unor locuinţe particulare.

Vezi notele: 187, 2248.

662 *FIALKOVSKY* — Construcţia Teatrului cel Mare a stimulat şi dotările limitrofe. Ca atare, la 1853, în zona nordică a pieţii teatrului au fost amenajate cafeneaua şi cofetăria polonezului românizat „Fialkovsky”, un desăvârşit întreprinzător care până la 1898 a asigurat servicii de o promptitudine deosebită, aflându-se într-o

competiţie cu celelalte două case cu profil asemănător, fiind într-o permanentă concurenţă creatoare benefică pentru clienţii constanţi ai stabilimentului. Erau predilect frecventate de oamenii teatrului, de spectatori şi de cei atraşi de renumele dobândit.

Vezi nota: 1193.

663 Sigla *G.* ascunde numele *prinţului Ghica.*

664 Discreta formulare se referă la generalul *Eracle NICOLEANU,* fost prefect al Poliţiei Capitalei.

Eracle NICOLEANU (8 septembrie 1872, Bucureşti — /18 octombrie 1943, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 20 în cavoul familiei), a urmat liceul apoi Şcoala de ofiţeri, şef de promoţie 1895. A urmat cursurile Şcolii superioare de război până în 1901, peste ani a predat la această şcoală. Carieră militară, în timpul primului război mondial a fost şef de secţie la M.C.G. apoi sub şef al M. St. M. — PS. În timpul guvernării lui I.I.C. Brătianu a fost secretar general la Ministerul de Război. Avansat general, Guvernul Averescu la numit în 1918 prefect al Poliţiei Capitalei în timpul refugiului la Iaşi. Ulterior a fost comandant general al Etapelor, apoi revine în noiembrie 1920 la conducerea Prefecturii până în 1930 A fost avansat general de divizie. A îndeplinit funcţia de comandant şi inspector general al jandarmeriei. A fost decorat cu Steaua României, Coroana României în gradul de mare ofiţer.

Prin misiunile îndeplinite în anii activităţii militare adeseori a avut de rezolvat probleme tangente cu cele ale Prefecturii Poliţiei Capitalei încât, la momentele când i-a fost acordată misiunea de a conduce respectivul resort, era în bună măsură cunoscător a comportamentelor acesteia. Este omul care a îndeplinit timp de 12 ani funcţia de prefect.

Vezi nota: 925.

665 *Piaţa Sărindarului* — spaţiu care astăzi formează parţial scuarul din faţa Cercului Militar Naţional definit acum Piaţa Tricolorului.

666 *Circul Hutemann* — beneficia de un mare cort care a dăinuit până în 1883 când un accidental incendiu l-a mistuit.

667 *Nuvela Bombon* — a fost publicată în volumul *Din carnetul unui sufleor.* Este scrierea cu care Ion Luca Caragiale termină Scrisoarea a „2-a" în „Convorbiri Literare".

668 *Tablalele* — tăvile negustorilor de seminţe, plăcinte şi covrigi.

Vezi notele: 608, 669, 1248, 1249, 1250. ’ ’

669 *Simigii* — persoane care desfăşurau un comerţ ambulant, vânzând produsele unei simigerii, constând din preparatele ce în prealabil au fost coapte într-un cuptor de brutărie (covrigi, plăcinte, seminţe de dovleac sau floarea soarelui).

Vezi notele: 668, 1248, 1249, 1250.

670 *Cofa* — vas confecţionat din lemn de brad cu toartă, având un singur fund, doagele sunt legate cu coajă de cireş. În general sunt folosite pentru păstrarea apei, în acest caz pentru bragă.

Vezi nota: 667.

[671] *Bragagii* — persoane care prepară şi comercializează braga. Este o băutură răcoritoare cu aspect tulbure şi gust acrişor şi miros specific. Se obţine din prepararea făinii de mei, porumb, secară cu apă. Este obţinută din mei râşnit, fiert şi fermentat sau din bucăţele de pâine fermentate în apă. După fierbere se lasă la fermentat, decantat şi apoi se serveşte rece. Vândută rece avea calitatea de a fi săţioasă şi răcoritoare. Era o băutură specifică lumii balcanice. Specialişti erau orientalii care frecventau în zile cu caniculă locurile unde erau numeroşi muşterii. Cei mai experimentaţi în servire făceau adevărate demonstraţii de dexteritate în folosirea şipului cu care umpleau paharul respectiv. O asemenea prezenţă o puteai remarca până la cel de al Doilea Război mondial la Moşi. Prin costumaţia specifică, prin curăţenia care era o condiţie care să atragă consumatorii, după reclama realizată gutural într-o notă aparte, îşi semnalau prezenţa, invitând consumatorii. În grădinile publice braga era servită şi la chioşcurile cu răcoritoare. Lângă „Buturugă" în Grădina Cişmigiu se comercializa bragă. Încet, încet această băutură a dispărut, apetenţa publicului fiind îndreptată spre alte băuturi răcoritoare.

Vezi nota: 1251.

[672] *Nicolae FLEVA* (1840, Focşani (1840, Focşani, judeţul Putna, azi judeţul Vrancea — 1913/1914 ?). Studii gimnaziale la Bucureşti, juridice la Neapole, Italia, unde a obţinut şi doctoratul în drept. Din 1867 activitate juridică, om politic liberal, bun orator cu un limbaj violent, agitator la turbulenţa stradală, redactor în presă, deputat, primar al Capitalei (27 ianuarie 1884 — demisionat 1 aprilie 1886) s-a alătură opoziţiei unite împotriva lui I.C. Brătianu, duelează cu Pherekyde fiind rănit la 14 ianuarie 1887, arestat în 15 martie 1888, la eliberare este condus în triumf pe străzile Capitalei, ministru la 1895, trece în opoziţie, scoate periodicul „Dreptatea", trece la Partidul Conservator, publicist. Temperamental era impulsiv.

Vezi nota: 1806.

[673] *Vasile HIOTU* prefectul Poliţiei între anii 1871-1873. *N.B.* scris şi: *Kiot, Hiottu.*

Vezi notele: 845, 872, 906, 933.

[67] *Alexandru SĂVULESCU* (1847, Cerneţi, judeţul Mehedinţi — 1904, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 29, locul 9). Studii de arhitectură la Bucureşti şi Paris, diplomat 1879. Arhitect, carieră universitară cu contribuţii la fondarea învăţământului superior de arhitectură în România. Preşedinte al societăţii arhitecţilor (1895-1902). Realizator a numeroase proiecte de edificii publice: licee, prefecturi şi primării, Spitalul de boli nervoase din Craiova, Palatul Poştelor din Bucureşti, azi Muzeul Naţional de Istorie, Palatul comunal din Buzău, stil românesc cu elemente de renaştere veneţiană.

Autorul reproşează arhitectului Alexandru Săvulescu asemănarea cu Palatul Poştelor Federale din Geneva, Elveţia. A nu se uita că la acel timp, pe teritoriul României, construcţia de localuri pentru instituţii publice se afla încă într-un stadiu incipient. Abia după începutul secolului al XX-lea proiectele arhitecţilor români integrează şi elemente ale arhitecturii tradiţionale româneşti. Printre cele care s-au impus la timpul respectiv ca pionier, prioritar este să-i amintim pe Ion Mincu, Dumitrie Maimarolu, Petre Antonescu, Nicolae Gabrielescu.

Vezi notele: 586, 647.

[675] Neamul *Drugănescu* — o mare familie din zona Ilfoveană (satul Drugăneşti cu biserică edificată în 1723 de Gavril Drugănescu, vornic de Târgovişte) implicată în

activităţile administrative ale Tării Româneşti. A avut chiar şi un candidat la domnie > > > > în persoana lui Gheorghe Drugănescu, mare vornic, decedat la 1673.

676 *Nicolae C. TĂTĂRANU*(1818-1900), deputat în Adunarea Ad-hoc la 1857.

677 *George Ion MANU* (1833, Bucureşti — 16 mai 1911, Bucureşti), fiul lui Ion Manu, vornicul şi a Anei Ghica (fiica lui Alexandru Ghica, mare ban, zis Barbă Roşie). A făcut studii în ţară, cele militare la Postdam în Germania, ulterior servind în armata Prusiei, specialitatea artilerie. Revenind în ţară în anul 1858 a fost însărcinat cu reorganizarea artileriei; profesor la şcoala de artilerie; ministru, prim ministru, deputat şi senator, primar al Capitalei, publicist. Reactivat în armată în anul 1877 a fost înaintat general, primind comanda Diviziei a IV-a, comandând artileria la asediul Plevnei, iar apoi luptând la Vidin. A fost căsătorit cu Alexandrina Cantacuzino.

678 *Biblioteca Fundaţiei culturale regele Carol I* În anul 1891 regele Carol I a înfiinţat Fundaţia Universitară Carol I, donând un fond de 200.000 de lei căruia i s-a alăturat bancherul Evloghie Gheorghief cu 200.000 de lei şi 90.000 de lei donaţi de Elena Turnescu. Din veniturile acestor fonduri se întreţinea biblioteca şi se acordau stipendii studenţilor săraci. Construcţia a fost realizată în etape, prima a fost ridicată între anii 1891-1893 prin construirea imobilului din actuala stradă Dem. I. Dobrescu după proiectul arh. Paul Gottereau. La 14 martie 1895, la inaugurarea Fundaţiei universitare Carol I, a fost numit bibliotecar al acestei instituţii Constantin Rădulescu-Motru. Prin cumpărarea, la 31 mai 1911, de către regele Carol I, cu suma de 400.000 de franci, şi demolarea imobilului lui Grigore Păucescu, din faţa palatului, s-a realizat, în etapa a II-a, tronsonul central incluzând aula cu 500 de locuri. Ulterior a fost construită şi clădirea dinspre strada C.A. Rosetti. Biblioteca (etapa I-a) a fost inaugurată la 14 martie 1895, iar ansamblul la 9 mai 1914. Cu acel prilej a fost realizată medalia Fundaţiei universitare modelată de H. Sch. Wegerec. În decursul anilor biblioteca a acumulat un valoros tezaur de tipărituri (cărţi, periodice, note muzicale ş.a.), manuscrise şi chiar opere de artă. În aulă au fost organizate, prestigioase manifestări, inclusiv cele dedicate poetului naţional Mihail Eminescu.

În timpul evenimentelor din decembrie 1989 acest ansamblu a fost incendiat, clădirea şi inestimabilul tezaur înregistrând mari pagube, printr-o acţiune bine coordonată, fiind distruse multe valori de patrimoniu. Ulterior s-a realizat reabilitarea localului, extinderea spaţiilor pe vatra fostei grădini Boema şi cu concursul tuturor deţinătorilor de dublete, s-a procedat la reconstituirea fondului de carte, însă sectorul manuscriselor ca şi cel al artelor plastice constituie pierderi irecuperabile peste care o tăcere inexplicabilă dăinuie nejustificat.

679 *Blânzi* — comuna Corud, judeţul Galaţi, azi cunoscută şi apreciată ca mic rai al pescarilor amatori, beneficiari ai bălţii amenajată ca loc de activitate competitivă.

680 *Constantin Dimitrescu SEVEREANU.*

Vezi notele: 416, 477, 1854, 2415.

681 *Biserica Sf. Dumitru* (biserica de Jurământ a lui Badea Bălăceanu) de pe actuala stradă Franceză nr. 1, colţ cu strada Poştei nr. 2, a fost construită pe vatra unei alte biserici din secolul XVI, refăcută pe la 1674 de vornicul Badea Bălăceanu, înlocuită la 1753 cu o alta din piatră, de către logofătul Radu care a închinat-o ca metoh Episcopiei Buzăului.

Biserica actuală datează din 1843 şi a fost restaurată în anul 1952. Denumirea de Jurământ o poartă de la practica celor care, pentru a obţine clarificarea unei cauze juridice, din lipsă de alt gen de probe, recurgea la proba jurământului. Împricinatul, pârâtul sau reclamantul se încingea cu brâul Preacuratei şi în faţa Uşilor Împărăteşti jura că va spune adevărul. Instituţia juridică a jurătorilor a avut o importanţă deosebită în dreptul procesual, fiind menită de a caracteriza persoana în cauză în faţa instanţei. Nu o dată soarta unui acuzat a depins de cele declarate „sub jurământ" de cei care erau desemnaţi de instanţă să depună mărturie.

682 *Paraclis* — aici cu sensul că asigura un loc de închinăciune numai pentru membrii familiei. Aceste paraclise, având forma şi dotarea unei bisericii, în general era de mici proporţii, uneori incluse chiar în clădirea cu multiple funcţionalităţi, care asigura traiul zilnic al familiei.

Vezi nota: 230.

683 Porecla „ *Uşurelu"* atribuită lui Badea Bălăceanu Contoşul, ne relevă indirect cât de eficientă era, în epoca, măsura de a avea asiguraţi cai de schimb pentru mesagerii oficiali, făcând, în condiţiile de comunicaţie, ca o veste să fie operativ transmisă facilitând adeseori măsuri salvatoare.

Vezi notele: 98, 681.

684 *Contoş, contăş* — haină lungă bărbătească, de obicei îmblănită.

685 *Înnobilarea* — de către Sfântul Imperiu Romano-Germanic este expresia a modului cum era realizată politica de expansiune spre est, urmărindu-se ca, într-o primă etapă, să fie câştigate elementele care, la momentul oportun, să slujească interesele Imperiului.

686 *Graf* — în limba germană *conte.*

687 *„Brâul Maicii Domnului"* — în insula Corfu se păstrează fragmentul unei ţesături căreia îi este atribuită apartenenţa Sf. Fecioare Maria pe care a purtat-o în perioada cât a avut în pântece pe viitorul născut Iisus Hristos. Ulterior acestei componente vestimentare i-au fost atribuite fapte deosebite de bine. În acest context bisericii Sf. Dumitru i-a fost atribuită o asemenea prezenţă cu menirea de a contribui la clarificarea unor probleme spinoase juridice, mai ales atunci când lipseau probele doveditoare ale nevinovăţiei.

688 *Sobă* — aici cu sensul de a fi scutit să plătească darea fumăritul introdusă în procesul de apăsare fiscală din epoca fanariotă.

689 *Constandie FILITIS* (1752, lanina — 1827, Bucureşti,), nepotul mitropolitului Dositei, a fost episcop de Buzău de la 29 octombrie 1793 până la 28 iulie 1819. A desfăşurat o bogată activitate de promovare a culturii, de gospodărire a Aşezămintelor ecleziastice, printre care şi biserica Sf. Dumitru din Bucureşti.

Datorită divergenţelor cu domnul Suţu a emigrat în Basarabia la Chişinău la 1821 călătorind prin Austria, cu o mai îndelungată oprire la Braşov a revenit în Bucureşti la sfârşitul vieţii.

690 *Turnul* — în acest caz este vorba de turla Pantocrator, parte a construcţiei care la marile seisme ori se prăbuşea, ori se disloca, devenind un permanent pericol. Ca măsură preventivă s-a recurs la realizarea de turle din lemn având o greutate diminuată. Atât la interior cât şi la exterior se căptuşea cu rapiţul care devenea suportul pentru stratul subţire de tencuială care sugera că respectiva turlă era din zidărie.

691 *Ciubuc* — termen uzual în arhitectură pentru a defini un ornament în relief, cu profil dreptunghiular sau curbat, care înconjoară decorativ un perete sau un tavan.

Vezi notele: 542, 1077, 2356.

692 *„FrontispiţiU, frontispiciu* — fronton care domina intrarea în biserică, având protejată o frescă care evoca fie pe Dumnezeu fie Sf. hram al bisericii.

693 *Arhitectonul* — responsabil cu problemele de renovare a vechilor aşezăminte era austriacul J. Schlatter, invitat în Ţara Românească de domnul Gheorghe Bibescu. Fără a căuta să cunoască specificul arhitecturii ortodoxe a acţionat pentru a realiza modificări introducând elemente ale arhitecturii catolice.

Vezi nota: 731.

694 *Constantin loan FILITTI* (8 mai 1879, Bucureşti – 21 septembrie 1945, Bucureşti), doctor în drept la Paris, diplomat, istoric, publicist, ales la 19 mai 1915 membru corespondent al Academiei Române. A publicat în anul 1932 un amplu studiu referitor la biserica Sf. Dumitru.

695 *Catagrafia* — recensământ efectuat în scopul de a cunoaşte potenţialul uman şi material al ţării, judeţului, oraşului, satului. Cele care s-au transmis până la noi sunt un important izvor pentru studiul concret al unei anumite epoci.

696 *Casele arhiereşti* — care adăpostesc pe arhierei, gradele superioare ale preoţimii, clerului.

697 *Gârliţă* — aici cu sensul de gârlici, încăpere mică, anterioară pivniţei, un tampon care să modereze variaţiile de temperatură.

698 *Chelar* — persoană având misiunea de administrator, care purta cheile cămării sau ale pivniţei şi care administra proviziile unei gospodării boiereşti.

699 *Beciu, vărzărie* — încăpere subterană pentru păstrarea murăturilor.

700 *„Plimbări”, plimbători, umblători* — anexe exterioare ale construcţiilor din secolele trecute, servind ca instalaţie sanitară. Situate la etaj, aveau legătura cu interiorul printr-o mică uşă. Exista un coridor de lemn acoperit care conducea la această încăpere. Dejecţiile se evacuau zilnic, asigurându-se o curăţenie corespunzătoare. Astăzi se mai poate constata cum arăta o uşă de acces la umblătoare la casa Herescu Năsturel, judeţul Giurgiu, ridicată în secolul XVII, clădire restaurată în ultimele decenii.

[701] *Metahirisi* — termen cu multiple referinţe: a obişnui, a folosi ceva în mod frecvent. În acest caz referinţă la gradul de degradare, făcând-o nefolositoare, greu, costisitor de readus la funcţiile iniţiale.

[702] *Coş* — fără acoperământul confecţionat, în general, din material uşor, nuiele împletite ca şi coşurile.

[703] *Mindire* — în acest caz saltele umplute cu paie.

[704] *Cit tivit* — material textil ieftin, din bumbac înflorat şi apretat.

[705] *Macat.*
Vezi notele: 52, 113, 1829, 1890.

[706] *Tigaie* — vase plate şi rotunde de bucătărie cu o coadă lungă pentru a fi folosite la prăjit a componentelor viitoarei mâncări.

[707] *Piuă de cafea* — forma anterioară de măcinare a bobului de cafea pentru a prepara băutura miraculoasă, tonifiantă ce a devenit drogul cel de toate zilele.

[708] *Carafe de sticlă carafă, garafă* — sticlă cu gâtul lung şi cu partea de jos bombată şi buză de servire a licorii. Sticla incoloră avea menirea de a pune în evidenţă culoarea băuturii cu efect ademenitor care se conjuga cu parfumul degajat, trădând calităţile „buchetului" respectiv. Dacă era servită puţin aburită impulsiona convivi să aprecieze că gazda i-a servit cu vinul proaspăt tras de la butoiul din pivniţă.

[709] *Clondire* — recipiente de sticlă, de mărime mijlocie, cu gâtul scurt şi strâmt.

[710] *Catastif* — registru, condică.

[711] Doleanţa autorului s-a îndeplinit în ultimele decenii, în prezent curtea bisericii este împrejmuită, fapt care a permis transformarea ei într-o mică oază de verdeaţă. Din primăvară şi până toamna târziu trecătorul este impresionat de policromia florilor din această curte.

[712] *Coloana mormântală* — de fapt, este vorba de o piatră tombală.

[713] *Epitaf* — aici cu sensul de text al unei inscripţii funerare.

[714] *Odoare bisericeşti* — obiecte de cult care serveau la oficierea slujbei, păstrate, în general, în absida altarului în spaţiul diaconiconului, în nişa dinspre sud fiind vesmintele iar pe masa altarului suita incluzând Sf. Evanghelie, Sf. Cruce, Sf. Vase, Chivotul cu Sf. moaşte, ripida, toate depuse peste Sf. Antemis. În proscomidie sunt păstrate cădelniţa şi obiectele cu care se prepară cele necesare Sf. Slujbe.

[715] *Artofor* — vas în care se pune artosul, pâinea specială adusă la biserică în ajunul sărbătorilor religioase pentru a fi binecuvântată.

[716] *Dositei FILITTI* (1734, Podgoriana — 14/26 decembrie 1826, Braşov). Tatăl făcea parte dintr-o familie de preoţi greci iar mama era aromâncă. Studiile le-a urmat la Ziţa şi la lanina. Venit în Ţara Românească, s-a impus prin calităţile sale, ajungând în 1787 episcop de Buzău unde se manifestă ca un bun gospodar. La 25 septembrie 1793 a fost ales de Divanul ţării mitropolit al Ungrovlahiei şi înscăunat la 11

octombrie 1793. Şi-a desfăşurat activitatea în condiţii deosebit de grele, impuse, mai ales, de desele conflicte armate între marile puteri care ocupau ţările române, căutând să aducă la conducerea diverselor instituţii, inclusiv cele ecleziastice, oameni care să le susţină interesele. În asemenea condiţii. Dosotei Filitti a dat dovadă de calităţi

> > > deosebite, fiind alături de suferinţele celor pe care îi păstorea. După înlăturarea din scaunul mitropolitan (prin ucazul ţarului din 22 noiembrie 1809, citit în Divanul ţării la 15 ianuarie 1810) a fost surghiunit la câteva mănăstiri din Moldova şi Ţara Românească pentru ca în anul 1812 să i se permită să se retragă la Braşov unde şi-a petrecut ultimii ani ai vieţii. În anii de activitate, ca episcop şi apoi ca mitropolit a încercat să înlăture abuzurile, apăsările fiscale, manifestările de indisciplină, sprijinind refacerea vechilor ctitorii, îmbogăţirea activităţii de traducere şi editare de cărţi. S-a remarcat şi prin activitatea diplomatică desfăşurată pentru a servi interesele ţării precum şi ca logofăt în Cancelaria Domnească. Oraşul Bucureşti îi datorează salvarea de la distrugerile iminente din partea ocupanţilor prin intervenţia sa energică în momentele dificile. Prin sprijinul material acordat tinerilor doritori să înveţe, a contribuit la afirmarea a numeroşi călugări români din secolul XIX.

Vezi notele: 376, 437.

[717] *Sfântul Nicanor* — sărbătorit de creştinii ortodocşi la 28 iunie.

[718] *Hagiografie* — ramură a studiilor teologice care se ocupă cu studierea vieţii sfinţilor.

[719] *Pustnic, sihastru, anahoret, ermit* — persoană care duce o viaţă retrasă, aspră, departe de lume în condiţii precare de locuire, hrănire, îngrijire, preocuparea fiindu-i adâncirea cunoştinţelor teologice. Cei mai dotaţi acceptau pe lângă ei unul-doi novici cărora le îndruma pregătirea.

[720] *Macedonia* — termen care a cunoscut în ultimele milenii o evoluţie complexă, atât ca teritoriu, cât şi demografic. De la Antica Macedonie a lui Filip şi Alexandru Macedon, la dobândirea independenţei prin desprinderea paşnică din statele federaţiei Iugoslaviei, au fost ani de oprimare cu urmări nefaste pentru etniile vieţuitoare în teritoriul respectiv. Este o ţară a munţilor şi a lacurilor, fără ieşire la mare, cu un grad accentuat de seismicitate. Coloana vertebrală o constituie bazinul râului Vardar. Oraşe importante sunt Scopje, Bitola, Ohrid, Prilep, Kumanova.

[721] *PTT* — Poştă, Telegraf, Telefon a constituit în perioada interbelică o unitate de acţiune la care disciplina, pregătirea profesională, corectitudinea constituiau pentru acest corp o carte de vizită de înaltă ţinută. Pe lângă Palatul Poştelor era şi clădirea care asigura serviciile sanitare. Fiind limitrofă acestor edificii şi biserica găzduia diversele momente când bucuria, dar şi durerea erau în atenţia bisericii. Corul a fost una din formaţiunile de evidenţiere a unităţii acestor oameni permanent la datorie.

[722] *Conservatorul de muzică* — a funcţionat aici mai multe decenii, în condiţii modeste din punct de vedere material. Prin dăruirea cadrelor didactice a fost totuşi posibilă promovarea a numeroase talente care au onorat ulterior scenele româneşti şi chiar ale lumii.

[723] *Bisericii Stavropoleos* prin plan, proporţii, elemente decorative (mai ales cele sculpturale în piatră) biserica Stavropoleos (str. Poştei nr. 6) constituie un monument de referinţă pentru influenţa exercitată în timp de epoca brâncovenească asupra evoluţiei artelor în secolul XVIII. Pentru salvarea şi punerea în evidenţă a celor încorporate în această ctitorie a fost atenta tratare întreprinsă de arhitectul Ion Mincu şi cei care i-au urmat.

Vezi notele: 353, 646, 730, 734, 735, 737, 738.

[724] *Grecul Ioanichie.*

Vezi nota: 645.

[725] *Mănăstirea Gura din eparhia Pogoniani.*

[726] *Biserica Grecilor* — ctitorie a lui Ghiorma Banul, rămasă în memoria generaţiilor prin celebrul han — hanul Grecilor. În secolul XIX a fost demolată întâi biserica, apoi hanul iar pe locul liber s-a înălţat — anterior anului 1877 — edificiul care a adăpostit diverse activităţi comerciale, financiare, depozitul de carte rară, Banca Centrală a Ţării Româneşti şi culturale, aici fiind temporar găzduit şi Conservatorul de Muzică o bună perioadă de timp. În ultimele decenii o amplă restaurare a redat construcţiei o ţinută demnă şi funcţionalităţi corespunzătoare, parterul găzduind diverse unităţi comerciale.

[727] *Banca Generală a Ţării Româneşti* — Societatea Anonimă pe acţiuni, a fost înfiinţată în anul 1897 cu participarea lui Emil Costinescu şi a două bănci germane din Berlin. Iniţial a pornit cu un capital de 10 milioane, valoarea a 8 000 de acţiuni de 1.250 lei. În anul 1910 capitalul a fost majorat la 12,5 milioane prin emiterea a 2000 de acţiuni de 1750 lei. În anul 1913 capitalul s-a majorat din nou, ajungând la 15 milioane. Depăşind dificultăţile anilor primului război mondial, în noile condiţii banca ajunge să aibă — în anul 1919 — un capital de 60 de milioane. Dezvoltarea sferei afacerilor a permis deschiderea de filiale în oraşele: Brăila, Braşov, Cluj, Constanţa, Craiova, Galaţi, Giurgiu, Oradea, Ploieşti, Sfântul Gheorghe, Turnu Măgurele. La conducerea acestei bănci s-au afirmat C.R. Manoilescu, Barbu Ştirbei, J.M. Mitilineu, Victor Antonescu.

[728] *Mitropolia de Stavropoleos.*

Vezi notele: 585, 646.

[729] *Lapidariu* — este vorba de o colecţie de pietre tombale, cruci, încadramente de uşi şi ferestre care au fost adunate de la monumente vechi din Bucureşti. Piesele adunate aici de Comisiunea Monumentelor Istorice cu prilejul restaurărilor întreprinse la începutul veacului al XX-lea sunt un permanent izvor de cunoaştere a calităţii muncii înaintaşilor iubitori de frumos.

[730] *Şcoala grecească* de la Stavropoleos a fost una din cele care, la timpul respectiv, constituiau formele prin care cei veniţi ne ajutau să ne „debarasăm" de limba strămoşească.

[731] *Arhitectul Schlater* sau *Schlatter* a fost adus în Ţară Românească de către domnitorul Gheorghe Bibescu care i-a încredinţat responsabilitatea edificării de noi construcţii dar şi a restaurării unor vechi edificii. A proiectat şi a construit o serie de clădiri, dar mai ales a contribuit la „restaurarea" a numeroase monumente ale veacurilor trecute. Desfăşurându-şi activitatea într-un mediu pe care n-a reuşit să-l înţeleagă, tributar ideilor şcolii Europei Centrale a venit cu soluţii care au schimbat structural şi estetic

vechile monumente, introducând chiar şi elemente ale arhitecturii gotice.

Vezi notele: 632, 693.

[732] *Galbeni* — vechi monede de aur care au circulat şi în ţările române, considerate ca etalon în secolele XVII-XVIII. Au circulat galbeni tătăreşti, genovezi, otomani, împărăteşti (austrieci, olandezi, austro-olandezi), veneţieni, ungureşti, nemţeşti. La sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui următor se numeau galbeni mai ales ducaţii austrieci sau austro-olandezi.

[733] *Joben.*

Vezi notele: 593, 654.

[734] *Ion MINCU* (1852, Focşani, judeţul Putna, azi judeţul Vrancea — / decembrie 1912) Studii la Bucureşti şi Paris. Arhitect, întemeietor şi profesor al Şcolii de Arhitectură, deputat. A înfiinţat Societatea Arhitecţilor Români. Promotor, în propriile proiecte, al elementelor de factură şi tradiţie românească. A proiectat casa Lahovary, Bufetul de la şosea, Şcoala Centrală de fete, Palatul Băncii Comerciale din Craiova, Palatul Administrativ din Galaţi ş.a. A condus lucrările de restaurare de la biserica Stavropoleos între anii 1904-1912. Aceste lucrări au fost o demonstraţie concretă de ceea ce trebuia să fie respectul faţă de un monument de arhitectură.

Vezi notele: 281, 342, 585, 613, 646, 662, 664, 723, 735, 890, 1163, 1648, 2159, 2290, 2346, 2350, 2351.

[735] *Alexandru ZAGORITZ* (31 mai 1881 — 31 octombrie 1916), studii la Ploieşti şi Bucureşti, elev al arhitectului Ion Mincu. Ca arhitect a proiectat clădiri înălţate în oraşul Ploieşti. A finalizat lucrările de restaurare a bisericii Stavropoleos după moartea maestrului său. În calitate de colaborator al arhitectului Nicolae Ghica-Budeşti, a contribuit la realizarea proiectului pentru edificiul Muzeului Naţional. A acordat o atenţie deosebită monumentelor din judeţul Prahova. A fost şi un bun publicist. A căzut eroic în luptele din 1916.

[736] *Pictorul Damian* = V. Damian???

[737] *Gheorghe N. NEDIOGLU* (1863, Zebil, azi judeţul Tulcea — 1963, Bucureşti), absolvent al Facultăţii de Litere din Bucureşti, profesor la Râmnicu Sărat şi Bucureşti, profesor şi director al gimnaziului şi liceului „Gheorghe Şincai”. Între anii 1904-1923 a fost colaborator apropiat al lui Dimitre Onciul la Arhivele Statului. Autor de valoroase manuale şcolare şi studii referitoare la numeroase momente ale istoriei ţării. A publicat studiul *Stavropoleos* în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”.

[738] *„Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”* — organ trimestrial al instituţiei căreia, la sfârşitul secolului XIX, i-a fost încredinţată soarta monumentelor ţării. În decursul anilor de apariţie (1908-1947) a publicat predilect rezultatele cercetărilor care au stat la baza unor lucrări de restaurare, reunind astfel contribuţii ale arheologilor,

istoricilor de artă, arhitecţilor, constructorilor, artiştilor restauratori etc. După cel de al Doilea Război Mondial repetatele reorganizări intervenite în soarta instituţiilor succesoare a condus la o apariţie neregulată a acestui important periodic de specialitate.

[739] *Ion SIMIONESCU* (10/11 iulie 1873, Fântânele, judeţul Bacău — 7 ianuarie 1944, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 117, locul 50) Studii secundare la Botoşani, universitare la Facultatea de ştiinţe la Iaşi, specializare la Viena, Austria, unde a luat şi doctoratul în 1898 şi la Grenoble, Franţa în 1899. Carieră universitară. Activ geolog, cu studii de paleontologie, stratigrafie în importantele regiuni ale României, cu o permanentă preocupare şi pentru popularizarea ştiinţelor în popor, predilect din domeniul ştiinţelor naturii. Cărţile *Flora României* şi *Fauna României* au cunoscut

> > > >

în decursul anilor numeroase reeditări. Lucrarea *Lecturi geografice* are drept scop popularizarea, fiind o tentantă invitaţie la drumeţie. Publicist. A fost ales membru corespondent la 16 aprilie 1907 şi membru titular al Academiei Române la 18 mai 1911. La 24 mai 1913 a rostit discursul de recepţie tratând tema: *Evoluţia culturii ştiinţifice în România.*

[740] *Gheorghe /George / Matei Cantacuzino* (11/24 mai 1899, Viena, Austria — 1 noiembrie 1960, Iaşi) Fiul lui N.B. Cantacuzino, diplomat, Studii în Elveţia şi Franţa (Şcoala de Belle Arte din Paris, secţia arhitectură, 1919, arhitect diplomat de Guvernul Franţei, voluntar în primul război mondial membru în comitetul de sistematizare a Capitalei României 1933-1935, scriitor, carieră universitară, restaurator de monumente istorice, desenator, pictor, publicist.

Revenit în ţară, a avut o contribuţie majoră în realizarea unor importante edificii bucureştene în deceniul al patrulea al secolului XX.

Realizator al proiectului pentru edificiul cu galeriile Kretzulescu de pe calea Victoriei, lângă biserica omonimă; Palatul reginei Elisabeta a Greciei, de la şoseaua Kiseleff, Jokey-Club str. Episcopiei, I.A.R. – Arsenalul de Aviaţie de la Braşov, Hotelul Belona al invalizilor de la Tekirghiol, Palatul Creditul Industrial, Palatul Băncii Chrissoveloni. Casa Radio de la Bod, judeţul Braşov, biserica din Tescani, judeţul Neamţ, azi judeţul Bacău. A acordat o atenţie deosebită restaurării monumentelor istorice, un exemplu constituindu-l complexul Mogoşoaia, unde arhitectul a integrat perfect o construcţie nouă în ansamblul de clădiri aparţinând epocii feudale.

Teoretician al concepţiilor referitoare la arhitectura secolului XX, memorialist. Lucrarea *Arcade, firide, lespezi* constituie un asemenea exemplu de tratare teoretică iar restaurarea ansamblului de la Mogoşoaia unul din exemplele care demonstrează respectul pe care l-a acordat acestor vestigii ale trecutului.

Vezi notele: 1936, 2344.

[741] *Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni* — a fost creată prin legea din 1/13 decembrie 1864, prin realizările primului deceniu de activitate a avut posibilitatea, ca pe vatra fostei mănăstiri Sf. Ioan cel Mare, de pe timpul lui Constantin Brâncoveanu, să construiască, în anii 1874-1875, o clădire cu subsol şi parter care i-a servit ca sediu timp de două decenii. Prestigiul câştigat, creşterea numărului operaţiunilor revendicau o

construcţie de mari proporţii şi astfel s-a ajuns,ca la apropierea secolului

 al XX-lea, să treacă la demolarea clădirii şi edificarea unui impunător sediu, palat realizat după planurile arhitectului francez Paul Gottereau între anii 1896-1900. Remarcabile sunt materialele puse în operă, volumele spaţiilor în funcţie de menirea atribuită, lumina de zi oferită de cele trei cupole de metal şi sticlă. Remarcabile sunt şi decoraţiunile interioare. Ne referim la cele două compoziţii murale realizate de pictorul Mihai Menelas Simonidi. Una se află pe plafonul sălii de consiliu, având ca temă: „Fortuna distribuind bunurile ei României în urma cuceririi independenţei", lucrare pictată în ulei pe pânză maruflată. Iniţial a fost expusă la Paris în cadrul Expoziţiei Universale din anul 1900 unde i-a fost atribuită o medalie de argint. Lucrarea este încadrată de alte două alegorii pictate în ulei pe pânză prezentând un tânăr suflând într-o trâmbiţă iar a doua redând un tânăr ţinând în mână garda unei săbii. A doua lucrare de mari proporţii aflată pe peretele holului central evocă simbolul muncii. Este realizată în tehnica frescă în anul 1912 şi restaurată în 1964.

Vezi notele: 784.

[742] *Mihnea Turcitul* — domn al Ţării Româneşti în perioadele anilor: după septembrie 1577 până la 27-28 iulie 1583 şi înainte de 16 aprilie 1585 până după 19 mai 1591. Domnii aflate într-o totală nesiguranţă datorită permanentelor preocupări de subminare, înlăturare de la tron pentru aducerea altuia nou, acţiune la care conlucrau oamenii Porţii, grecii din fanar şi boierii de ţară.

A realizat o politică fiscală apăsătoare pentru a dobândi şi achita sporitele pretenţii ale întregii structuri ale Porţii Otomane. În acest carusel a integrat şi unele categorii privilegiate, provocând reacţii sancţionate cu duritate de către domn. Un exemplu l-a constituit conflictul cu bănişorul Mihai căruia i-a sorocit sancţiunea maximă acuzându-l de hiclenie. La mazilire în 1591 a trecut la mahomedanism dobândind calitatea de conducător al sangeacului de la Nicopole. De aici definit „Turcitul", de către popor.

[743] *MIHAI Viteazul* (1548, Târgu de Floci, judeţul Ialomiţa — 9/19 august 1601, Câmpia Turzii, azi judeţul Cluj, capul depus la Mănăstirea Dealu, judeţul Dâmboviţa), activitate în administrarea Ţării Româneşti, ban al Craiovei.

Bun cunoscător al vieţii popoarelor peninsulei balcanice în urma călătoriilor întreprinse din tinereţe în lumea diversă ca etnii, religii, prilej de cunoaştere a situaţiei şi a atitudinii celor oprimaţi din Imperiul Otoman, inclusiv a capacităţii armatei otomane la toate eşaloanele de la cele din capitala imperiului, la cele dislocate în diversele provincii. A fost pentru el un bun prilej de a remarca slăbiciunile atât organizatorice, cât şi comportamentale. În ţară a îndeplinit o serie de funcţii, prilej de cunoaştere a eşafodajului ierarhiei cu toate tarele de comportament. Prin căsătoria cu Doamna Stanca a devenit unul dintre cei mai mari latifundiari ai timpului, pământul şi mai ales forţa de muncă conferindu-i un statut special dar şi inamiciţii. Apropierea de boierii cantacuzini, craioveşti l-au implicat în viaţa politică, în intrigile vizând stabilitatea domniei Ţării Româneşti, fapt pentru care a fost acuzat de hiclenie. A obţinut domnia cu sprijinul boierilor cantacuzini şi craioveşti, vine la tronul Ţării Româneşti în septembrie 1593, realizând, ca bun gospodar, într-o primă etapă, reorganizarea administrativă şi financiară care i-a permis să treacă la constituirea unei armate de lefegii cu care a declanşat, la finalul anului 1594, lupta

antiotomană după ce realizase contactele diplomatice care să-i asigure sprijinul din partea Transilvaniei, Moldovei şi al lumii balcanice. Trecând la acţiune a înlăturat prioritar prezenţa garnizoanei otomane şi a creditorilor ca apoi să realizeze atacul cetăţilor otomane situate de-a lungul Dunării. Răsunetul a fost de mare amploare atât în rândurile oprimaţilor cât şi a structurilor otomane care nu puteau tolera o asemenea îndrăzneală care ar fi putut ridica şi alte zone la acţiune. Drept represalii, în vara anului 1595, Imperiul Otoman a organizat o amplă expediţie de pedepsire, soldată însă printr-o biruinţă al lui Mihai Viteazul la Călugăreni (13/23 august 1595). Realul raport de forţe, respectiv circa 16.000 de oşteni ai lui Mihai trebuind să dea piept cu circa 180.000 de otomani (1/11) întârzierea prezentării ajutoarelor promise de terţi vecini l-au determinat pe biruitor să realizeze o temporară retragere spre zona precarpatică şi la momentul propice să treacă la alungarea otomanilor în octombrie 1595. Situaţiile geopolitice, vizând pe de o parte interesele în raport cu lumea otomană a statelor europene şi pe de altă parte cele de dominare a teritoriului românesc, i-au impus, în continuare, acţiuni de natură diplomatică conjugate cu cele militare. Defecţiuni intervenite în relaţiile cu Transilvania şi Moldova au determinat trecerea, în 1599-1600 la cucerirea lor, iniţiativă ce a lezat interesele multora din cei avizi de a stăpânii aceste ţări. După 18/28 octombrie 1599 în urma luptelor din zona Valea Săpunului-Şelimbăr biruitorul Mihai porneşte spre Alba Iulia. Primirea triumfală de la 21 octombrie/1 noiembrie 1599 releva în mare măsură că fapta sa era în concordanţă cu cerinţele de prezent şi viitor a teritoriilor intra şi extra carpatice. Etapa următoare din mai 1600 prin îndepărtarea lui Ieremia Movilă de la tronul Moldovei a finalizat acest proces. Răsunetul a fost la timpul respectiv receptat în moduri diferite, provocând reacţii pro şi contra. Nemulţumiţii au acţionat perfid. Afişând o totală adeziune dar prin cele întreprinse au dovedit reala atitudine. Concret, la 9/19 august 1601, din ordinul superiorilor generalul Basta, comandantul armatelor austriece, a organizat simulacrul prin care Mihai Viteazul a fost răpus.

Vezi notele: 63, 88, 90, 91, 420, 475, 569, 570, 743, 752, 779, 877, 942, 983, 1101,1102,1103, 1127, 1506, 1993, 2057.

744 *Nicolăiassa Stoica Ştefan NICOLAESCU* (25 martie 1879, Bitolj, Macedonia — 20 octombrie 1941, Caracal, înmormântat la 1 noiembrie 1941) studii la Caracal, Bucureşti, specializare la Sofia, Belgrad, Praga, doctor în slavistică, carieră didactică, inspector la Ministerul Cultelor şi Artelor, profesor de limbi slave la Şcoala superioară de Război, participant la războiul din 1916-1917, membru al Societăţii Regale Române de Geografie, al Societăţii Numismatice Române, al Institutului de Istorie şi Arheologie din Sofia, pasionat cercetător al vechilor texte slavone, publicist. În tinereţe a fost încadrat la Arhivele Statului ca ajutor de arhivar.

Semnificativ este Raportul lui Stoica Nicolaescu, translator de limbi slave, referitor la deplasarea efectuată în 1914 împreună cu senatorul Em. Kreţulescu la Constantinopol şi Muntele Athos. Menţionează sumar rezultatele obţinute, reuşind să depisteze documente importante păstrate în mânăstirile de la Muntele Athos.

745 Buletinul *„Bucureştii Vechi”* periodicul care a înserat documentul din 12 decembrie 1666 publicat de G. Nicolăiasa. Este cartea judecătorească dată de judele oraşului Bucureşti cu cei 12 pârgari, referitoare la delimitarea stăpânirii mănăstirii Sf. Ioan din Bucureşti.

746 *Judeţul* — aici cu sensul care, în evoluţie, a definit pe primar ca om răspunzător

de buna administrare a localităţii.

[747] *Pârgar* — unul din cei 12 membri ai sfatului căruia îi era încredinţată buna administraţie a oraşului. Azi avem echivalentul de consilier.

[748] *Radu Leon (Leon Vodă)* — a domnit din decembrie 1664 până în martie 1669. A fost fiul lui Leon Tomşa. A promovat elementele greceşti şi a intensificat exploatarea fiscală. În Bucureşti a înălţat biserica Slobozia, în apropierea crucii lui Leon Tomşa Vodă, aşezată la 1631 menită a pomeni locul de îngropăciune a celor care au căzut în confruntarea cu oamenii lui aga Matei Basarab în încercarea de înlăturare de la tron şi schimbarea stărilor existente. Actuala amplasare a Crucii, regretabil, nu este cea iniţială. Cu prilejul edificării blocului cu deschidere spre Calea Şerban Vodă movila şi Crucea au fost aduse spre biserica Slobozia.

[749] *„descoperi”* — aici cu sensul de a identifica vechile semne care delimitau o proprietate de alta.

Vezi notele: 689, 693.

[750] *„împresurate”* — situaţie frecvent întâlnită în epoca când se mutau pietrele de hotar, se contopeau încetul cu încetul terenurile, prin cele mai diverse formule, ajungându-se la interminabilele procese în instanţe unde se aduceau numeroase probe juridice, nu odată falsuri, acceptate sau respinse, în funcţie de relaţii, interese etc.

Vezi notele: 749, 754.

[751] Concludent este traseul uliţei, devenită *strada Mihai Vodă,* pornind din Podul Mogoşoaiei coborând panta pentru a traversa Dâmboviţa pe un pod care a cunoscut numeroase prefaceri, reparaţii, urmele stâlpilor de lemn fiind uşor de remarcat şi la momentul când apa a fost deviată pentru a facilita cele două lucrări magistrale: săparea tunelului pentru metrou şi casetarea celor două nivele ale Dâmboviţei, cel de jos preluând apa reziduală a canalelor, iar cel de sus apa curată venită din lacul acumulării prin barajul de la Ciurel, definit ulterior ca lacul Morii.

[752] *Mănăstirea Sărindari* din Bucureşti s-a aflat pe locul unde la începutul secolului al XX-lea au fost începute construcţiile la Palatul Cercului Militar (C.C.A., azi Cercul Militar Naţional). Tradiţia coboară obârşia până la 1359, fiind atribuită prima construcţie lui Vladislav vv. Plauzibil este că a fost ridicată probabil în secolul al XVI-lea de familia Cocoreştilor şi a fost refăcută în timpul domniei lui Matei Basarab de către membrii familiei Cocorăştilor. Pisania din 1652, când a fost sfinţită şi a fost închinată la Muntele Athos, pomeneşte ca fiind ctitor pe Matei Basarab care a ridicat-o pe o veche vatră monahală cea a fostei biserici a Coconilor.. Biserica a fost refăcută pe timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu când era considerată o adevărată podoabă a Capitalei. Chiliile mănăstirii la sfârşitul secolului al XVIII-lea adăposteau oamenii suferinzi, inclusiv pe cei mai nevoiaşi. A fost radical afectată de cutremurul din 1802 a fost refăcută la 1806 de familiile Cocărescu, Filipescu, Ghica. Cutremurul din 1838 a afectat-o impunând noi intervenţii. Edificiul a intrat într-o lentă ruinare. O ultimă funcţionalitate a avut-o la 1877-1878 când Eroilor bucureşteni cărora le-au fost recuperate trupurile de pe locurilor bătăliilor au fost aduşi în Capitală, slujba de prohodire desfăşurându-se în această biserică. La 1894-1896 s-a procedat la demolarea bisericii.

Evolutiv biserica Sărindar a fost a Coconilor, a boierilor Cocorăşti, avându-l pe Mihalcea, mare ban în timpul lui Mihai Viteazul, a Ghiculeştilor, făcând parte integrantă din ansamblul Curţii Domneşti ridicată de aceştia în perimetrul respectiv. Denumirea

Sărindar = a 40-a, cu hramul Adormirea Maicii Domnului.

Evolutiv biserica Sărindar a fost a Coconilor, a boierilor Cocorăşti, avându-l pe Mihalcea, mare ban în timpul lui Mihai Viteazul, a Ghiculeştilor, făcând parte integrantă din ansamblul Curţii Domneşti ridicată de aceştia în perimetrul respectiv, Cocăreştilor, refăcută de Matei Basarab. Mănăstire mare şi bogată a dăinuit până după Războiul de Independenţă când starea de şubrezire a impus demolarea ei, ca după câţiva ani terenul să fie atribuit Cercului militarilor din Garnizoana Bucureşti, care, neavând un sediu propriu, doreau să ridice un edificiu care să găzduiască activităţile patronate de instituţii similare din ţările Europei. Mahalaua Sărindarului aflată în vecinătatea curţii lui Şerban Cantacuzino, în actualul perimetru al Căii Victoriei, al bulevardului Regina Elisabeta, a străzilor Brezoianu şi Constantin Mille.

Vezi notele: 135, 196, 1443, 1450, 1504, 1511.

753 *Vadul Cailor* — se afla în zona de trecere a Dâmboviţei spre ansamblul Mihai Vodă, la confluenţa cu gârliţa, pârâul care aducea prinosul de ape din lacul lui Dura Neguţătorul.

754 *Semne* — este vorba de una din crucile de piatră, prin textul inscripţiei amintind un eveniment, având însă în viaţa de toate zilele şi funcţia de marcare a hotarelor dintre proprietăţi. Deşi consemnate în acte, permanenta preocupare de a răpi vecinilor terenuri, determina uneori distrugerea sau mutarea lor.

Vezi şi notele 749, 750, 754.

755 *Hagi* — de la hagiu, persoană care a fost în hagialâc, adică în pelerinaj ca pelerin şi la locurile considerate sfinte, ale bisericii căreia îi aparţine, în acest caz de către biserica creştină.

Vezi nota: 2220.

756 *Patriarhul Macarie* al Ierusalimului a realizat vizite canonice în Ţara Românească însoţit de fiul său, Paul de Alep, în calitate de secretar. Acesta a reunit impresiile din călătoriile anilor 1650-1660 într-un volum publicat postum, după 1670. Cartea fiind intitulată *Călătoriile patriarhului Macari* a fost tradusă în limba română în secolul XIX.

757 *Constantin Basarab Cârnul* (1654-1658). Urmaşul la tronul Ţării Româneşti după decesul lui Matei Basarab. A căutat să fie un continuator al celor iniţiate de predecesorul său. Răscoala lefegiilor a continuat impunând măsuri drastice de reprimare cu ajutorul principelui Transilvaniei. În Bucureşti a declanşat lucrările de edificare a mănăstirii, care, în următoarele decenii, a devenit noul sediu al Mitropoliei Ungrovlahiei, iar la Piteşti a realizat biserica cu pridvorul etajat.

Vezi notele: 337, 549.

758 *Sfeştanie.*

Vezi notele: 178, 239.

759 *Anafură, prescura* — pâinea tăiată în mici bucăţele care au fost binecuvântate

prin slujba oficiată şi care, la miruirea de la sfârşitul liturghiei, se oferă credincioşilor care au ajunat.

[760] *Aghiazmă* — apă sfinţită într-un cadru solemn în ziua premergătoare Bobotezei, la 5 şi la 6 ianuarie (Aghiazma mare) şi cea realizată de preot la început de lună sau ori de câte ori este nevoie (aghiazma mică).

[761] *Mir* — o fiertură specială, într-un cadru special folosind untdelemn aromat şi sfinţit, numeroase plante aromatice. Este folosit în cadrul oficierii unor ritualuri în biserica creştină.

[762] *Găitan* — şnur din mătase, lână de diverse culori răsucit folosit pentru a împodobii componente ale costumului predilect în veacurile XVIII-XIX, azi remarcabil la costumele populare din Oltenia.

[763] *Brâncă, erizipel* — boală infecţioasă care se manifestă prin inflamarea şi înroşirea unei porţiuni a pielii şi prin temperatură ridicată. În mediul animal, boală a porcilor manifestându-se prin pierderea poftei de mâncare, apariţia unor pete violacee.

[764] *E.G. RIZU* (?, Iaşi — 30 noiembrie 1892) studii medicale şi doctorat la Montpelier, Franţa. Carieră medicală şi universitară la Iaşi, medic primar al Epitropiei. Cercetări finalizate în publicaţii de specialitate.

[765] *Anastasie GHEORGHIADE* — macedonean din Clisura sau Filipopol. A venit în Ţara Românească făcând studii la Bucureşti cu Lambru Fotiade la Academia Greacă şi medicale la Viena. A revenit la Bucureşti practicând medicina. La 1821 s-a refugiat la Braşov până în anul 1823. A fost profesor universitar la Atena.

[766] *Constantin Ioan DARVARI* (?, Clisura, Macedonia — 1827) studii medicale şi doctorat la Halle, statele germane în 1785. A practicat medicina la Bucureşti fiind apreciat pentru calitatea consultaţilor acordate pacienţilor.

[767] *Constantin Anastasie FILITTI* (? -1834) Studii medicale şi doctorat la Halle, statele germane, în 1808, medic al Poliţiei Capitalei Ţării Româneşti, din 1824 şi al spitalului Pantelimon. A fost membru al Societăţii de mineralogie de la Iena şi al Societăţii naturaliştilor de la Halle.

[768] *Constantin A. ESARCU /Exarcu/* (5 noiembrie 1836, Bucureşti — 8 iunie 1898, Băile Govora, judeţul Vâlcea, cimitirul Bellu — Bucureşti, figura 40, locul 35). Studii liceale la Bucureşti, licenţa în ştiinţele naturale şi doctorat în medicină la Paris, cercetător în domeniile de specialitate, dar şi al izvoarelor referitoare la istoria românilor aflate în arhive, biblioteci, muzee, colecţii din străinătate; carieră universitară, diplomatică, publicistică. Pentru popularizarea ştiinţelor naturii, a întronării respectului pentru mediul înconjurător a înlătura ignoranţa, superstiţiile, a pus bazele revistei „Natura”. A fost iniţiator al unor instituţii menite a conduce la propăşirea culturală în toate mediile sociale: societatea Ateneul Român, 1865, pentru al cărui propriu edificiu a făcut celebrul apel către întreaga suflare românească: „Daţi un leu pentru Ateneu !”, „Amicii Instrucţiunii”, 1866, transformată în 1867 în „Societatea pentru învăţătura poporului român”, societatea „Filarmonică”, 1868. Ca om politic a fost senator, ministru. Valorile acumulate pe parcursul anilor le-a donat predilect Ateneului Român şi Academiei Române, membru corespondent al Academiei Române ales la 1/13 aprilie 1884.

Vezi notele: 103, 867, 1102, 1859, 1865, 1875.

[769] *ARSACHI. Apostolos ARSAKIS* (1789, Hotahova, Epir, azi Grecia — decembrie 1869, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36) A venit la Bucureşti, emigrând din cauza oprimării otomane. Studii la Bucureşti la Academia grecească şi la Viena. A fost elev al lui Neofit Ducas. Epigramist. A studiat între 1810-1814 la Halle medicina. A revenit la Bucureşti desfăşurând o prestigioasă activitate medicală, concomitent integrându-se şi în cea politică. În 1822 devine secretar particular al domnului Grigore al IV-lea Ghica vv., hatman în 1826, secretar de stat în 1835. Ca medic a căutat să contribuie la formarea de cadre medicale şi de instituţii specializate ca Ospiciu pentru boli nervoase. A desfăşurat o bogată şi benefică activitate în comisii abordând problemele economice şi culturale. În 1850 a făcut parte din Comisia care a pregătit participarea Ţării Româneşti la Expoziţia Universală de la Londra. A fost militant pentru Unirea Ţărilor Române, fiind în 1855 reprezentant alături de Costache Negri la tratativele de la Viena. A abordat o poziţie negativă faţă de problema împroprietăririi ţăranilor. În timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza a fost ministru de Externe, iar în 1862 prim ministru pentru scurt timp după asasinarea lui Barbu Catargiu. A scris o istorie a medicinii, publicată la Viena. A fost un donator, om de bine.

[770] *Spiţer* — farmacist, adeseori bun cunoscător al plantelor „de leac" capabil ca prin preparatele oferite în cazul unor diagnostice corecte să obţină rezultate răsunătoare.

Recurgem la un singur exemplu amintind de „dinastia" Vorel care la Piatra Neamţ a ajuns să constituie un laborator, ulterior devenind întreprinderea „PlantaVorel", cu rezultate remarcabile, pornind de la atenta cunoaştere a plantelor din toate continentele, fără a neglija flora carpatină şi predilect cea a Ceahlăului.

Vezi notele: 1269.

[771] *Baret.*

[772] *Biserica Romano-Catolică „Bărăţia"* din Bucureşti, valorificând o veche vatră de cult, informaţiile documentare coborând în timp până în veacul al XV-lea, numeroase şi variate vicisitudini impunând repetate refaceri. Spre jumătatea veacului al XIX ansamblul a cunoscut o refacere totală. Şi evenimentele ulterioare au impus noi intervenţii când a fost refăcută biserica, sala de conferinţe şi catehizare, casa parohială, spaţii pentru grădiniţă, librărie cu literatură teologică specifică cultului, cabinete medicale, farmacie. O distinctă prezenţă o constituie turnul Bărăţiei având 35 m datează în actuala formă din anul 1855.

[773] *Rusia* — privilegiile, drepturile. În perioada respectivă ţările române se găseau

 sub ocupaţie rusească ca urmare a conflictului dintre cele două imperii, emisarii căutând să-şi asigure bune debuşeuri pentru domeniile pe care le reprezentau.

Vezi notele: 62, 73, 131, 132, 148, 200, 202, 301, 303, 305,307, 311, 312, 318, 322, 332, 336,337, 338, 344, 350, 351, 355, 373, 381, 404,405, 453, 455, 479, 514, 522, 523,564, 565, 630, 778, 793, 812, 855, 856, 869,871, 889, 894, 896, 907, 935, 936,939, 947, 960, 962, 964, 965, 966, 968, 969,970, 973, 974, 990, 1184, 1186, 1219, 1231, 1300, 1317, 1370, 1446, 1447, 1462, 1463, 1464, 1465,1466, 1470, 1482, 1483, 1500, 1501, 1502, 1522, 1523, 1525, 1528, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1566, 1667, 1698, 1706, 1734, 1738, 1739,1740,1751, 1759,1778, 1814,1816, 1827, 1830, 1841, 1887, 1983, 2011, 2020, 2027, 2028, 2029,2040,2060,2062,2066, 2069,2081, 2084,2085, 2089, 2121, 2187, 2257, 2258,2260,2261,2266, 2279, 2309, 2319, 2328, 2330, 2333, 2354, 2364, 2412.

774 *I. de Miler*.

775 *Isnoavă* din nou, de la capăt, încă o dată.

776 *Bălane* blonde.

777 *Mihalake Darvaris*.

Vezi notele: 705, 766.

778 *Rosia* Rusia.

779 *Mahalaua Răsvanul* din jurul bisericii cu acelaşi nume (str. Răsvan nr. 3), ctitoria unui căpitan al lui Matei Basarab, este situată în una din cele mai vechi zone ale oraşului. Anterior edificiului bisericii din secolul XVII a fost aici o alta mai veche a voievodului moldovean Răsvan, prezent la Bucureşti în anul 1595, ca aliat al lui Mihai Viteazul. Edificiul actual a fost refăcut în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Pictura rezistentă datează din secolul XIX, realizată de pictorii Constantin Lecca şi Mişu Pop.

N.B. în acest caz nu este vorba de construcţia cunoscută astăzi a fi Foişorul de Foc, ridicată după câteva decenii spre est. La timpul respectiv construcţii mai modeste aveau menirea de a alarma locuitorii mahalalelor din faza incipientă a declanşării incendiilor, conform unei instruiri prealabile locuitorii ştiau să se prezente prompt la locul sinistrului cu „arma” din dotare (scara, prăjina cu cangea, găleata, cazmaua, târnăcopul, frânghia) pentru a conlucra la stingerea pojarului.

780 La 1837 unul din *Foişoarele de Foc* se afla nu departe de biserica Sf. Gheorghe Nou.

781 *D. MIHALOWSKI* — medic dentist. La 1940 oamenii aveau de-a face cu cabinetul, laboratorul dentar, după câteva decenii un import ne-a determinat să încetăţenim termenul stomatolog, ca acum să căutăm să ne debarasăm şi să revenim la anterioara formulare logică.

782 *Celeste SANTALENA* (1853-1912 sau 1913) — dăltuitor în piatră, pe parcursul anilor pune bazele unei industrii în domeniul exploatării, prelucrării şi montării pietrei. În activitatea prelucrării pietrei a fost remarcabilă şi contribuţia lui Clemente Santalena. Ca

arhitectonice realizate în Bucureşti şi în alte localităţi din ţară

numeroase edificii care au contribuit la prefaceri urbanistice. Spirit întreprinzător, a adus în ţară specialişti în prelucrarea pietrei, mai ales italieni, cu care a reuşit să pună bazele unei renumite întreprinderi producătoare de materiale de construcţie.

783 *Jilţ domnesc* — scaun înalt cu braţe capitonate, având un acoperământ decorativ, baldachinul, cu perdele bogat ornamentate cu fir de aur.

784 *Casa de Depuneri* — a fost înfiinţată prin legea din 1/13 decembrie 1864, din iniţiativa domnului Alecsandru loan I Cuza şi a unor valoroşi economişti doritori

> > > > de a pune bazele unei instituţii româneşti de credit. Pe parcursul anilor a cunoscut o evoluţie complexă, relevând, de fapt, treptele parcurse de economia românească în secolele XIX-XX. Primul director al Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni a fost Enric Witerhalder.

Vezi notele: 680, 741.

Enrich WINTERHALDER (1808, ? Austria — 14 mai 1889, Krintzendorf, lângă Viena, Austria) A venit în Ţara Românească, iniţial intrând în noua armată a ţării. A fost momentul cunoaşterii lui C.A. Rosetti cu care a legat o prietenie trainică, cele înfăptuite ulterior fiind rodul unei cooperări ireproşabile, completându-se fericit prin ceea ce le era specific temperamental. La 1848 a fost implicat în revoluţie. Atunci a fost împământenit, însă deznodământul i-a impus exilul salvator. A fost librar şi tipograf, redactor de gazete, autor a unor articole de analiză economică dar şi cronici teatrale, poet, dramaturg, traducător, folosind pseudonimul *Ernescu*. A introdus în mod gratuit cursurile de stenografie.

785 *Curtea cu Juraţi* — Instanţă juridică superioară cu menire de a decide într-un proces pornind de la elementele care constituie biografia individului. Juraţii, fiind datori să analizeze atent orice pistă care poate clarifica problema, respectiv dacă o persoană putea sau nu să fie făptaşul unei fapte încriminabile. Faptul că la timpul respectiv o instanţă se „bucura" de o asemenea găzduire exprimă concludent cât de mult era susţinută de factorii decizionali.

786 *Biserica Zlătari* — Calea Victoriei nr. 12 este declarată monument istoric. A fost ridicată iniţial din lemnul Codrului Vlăsiei pe loc domnesc, unde, iniţial, în secolul XVI, trăiau ţiganii zlătari care adunau aurul şi argintul din albiile apelor de munte. Erau zlătarii domneşti aşezaţi în zona barierei oraşului până pe timpul lui Matei Basarab care a dat locuri, în zonă, urmaşilor lui Radu Vodă şi ai Cantacuzinilor. Biserica de zid a fost ridicată în cursul anului 1705 de către Spătarul Mihail Cantacuzino, servind mănăstirii a cărei substanţiale venituri proveneau de la moşiile şi prăvăliile cu încăpătoarele pivniţe şi hanul cu care fusese înzestrată şi închinată la 1709 Patriarhiei din Alexandria Egiptului. La timpul respectiv biserica avea ca hram Adormirea Maicii Domnului prăznuit la 15 august. Catastrofalele cutremure din 1802 şi 1838 au afectat-o, impunând totala refacere a ei din temelie. Acum planurile au fost întocmite de arhitectul Xavier Villacrosse care a coordonat şi lucrările de construcţie terminate în anul 1850. Între 1853-1856 pictorul Gheorghe Tattarescu a realizat pictura interioară evocând scene biblice constituite în mari panouri de sine stătătoare. Valoroase sunt şi lucrările în lemn poleit cu folie de

aur. Ne referim predilect la tâmplă şi ramele icoanelor. În deceniile următoare ale secolului al XlX-lea au fost întreprinse diverse lucrări de întreţinere. Din anul 1888 a devenit biserică parohială. Declanşarea lucrărilor pentru ridicarea Palatului Poştelor a impus, în 1903, demolarea turnului clopotniţă şi a hanului, biserica rămânând, pentru decenii, încadrată de o mică grădină care îi punea în evidenţă arhitectura. La 1907-1910 arhitectul Jean Pompilian a realizat lucrări de renovare şi consolidare. Cutremurul din 1940 i-a afectat turlele care au fost refăcute imediat cu caracter provizoriu căpătând conturul de azi prin lucrările din perioada anilor 1971-1973. Hramul bisericii este sărbătorit la 8 septembrie, Ziua Naşterii Maicii Domnului. În incinta lăcaşului sunt păstrate moaşte de la Sf. Mucenic Ciprian. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea din ordin au fost construite blocuri care flanchează agresiv lăcaşul de închinăciune.

Construcţia bisericii în formă de navă are dimensiunile de 23,50 x 12 m având în compunere următoarele spaţii: şapte trepte de piatră asigură accesul în micul pridvor deschis (3,50 x 3,50 m), având partea superioară sprijinită pe largile arcade susţinute pe patru coloane de piatră. Urmează pronaosul de formă pătrată acoperit cu o boltă în leagăn. Un cafas găzduieşte formaţiunile corale participante la oficierea Sf. Slujbe. La limita dintre pronaos şi naos, pe latura nordică este ataşat amvonul la care este asigurat accesul pe o mică scară. Un spaţiu mai larg îl are naosul de formă pătrată cu latura de 12 m. Caracteristic este modul cum la interior sunt sugerate absidele laterale. Spaţiul naosului este dominat de turla sprijinită pe patru arce cu descărcare pe masiva zidărie a respectivului spaţiu, locuri de amplasare şi a celor patru turle mai mici şi mai zvelte ce o flanchează pe cea mare. Ultimul spaţiu este absida altarului de formă semicirculară spre est având în compunere un mic spaţiu pe latura nordică care serveşte de proscomidie, iar pe cea sudică spaţiul diaconiconului asigurând pe o mică scară accesul direct al personalului oficiant în Sf. Altar.

Lumina de zi a interiorului este asigurată de ferestrele cu vitralii având ca subiecte redarea unor sfinţi. În pronaos se află pe fiecare latură câte două ferestre, în naos câte trei iar în absida altarului alte trei cărora se alătură şi mica ferestruică din proscomidie cu funcţionalitate predilectă de aerisire.

Din elementele dotării interioare reţin atenţia policandrele de factură orientală confecţionate din alamă, donate de tatăl colecţionarului Dimitrie Papasoglu, care, pe la 1830, locuia în hanul respectivei mănăstiri. În faţa altarului este păstrată racla cu moaştele Sf. Ciprian

O distinctă ţinută, remarcată cu uşurinţă de oricare trecător, o creează modul de realizare diferenţiată a înălţimilor fiecărui spaţiu precum şi modul de tratare a pereţilor exteriori, având suprafaţa tencuită pe care sunt plasate, cu efect decorativ, elemente ornamentale din cărămidă roşie. Astfel sunt decorate zona superioară a exteriorului pridvorului, timpanul pronaosului prevăzut în zona dominantă cu mici ocniţe, baza pătrată a turlelor octogonale de pe naos şi zona superioară a acestora.

Atât ansamblul monahal al trecutului cât şi biserica parohială, în decursul anilor de existenţă, depăşind vicisitudinile provocate de calamităţile naturale dar şi urgia unora, a înregistrat numeroase evenimente ce, într-un mod sau altul, sunt componente ale istoriei oraşului şi chiar a ţării.

Vezi notele: 99, 769, 830.

[787] *Mihai C. Cantacuzino* (1650-1716, Adrianopole, imperiul Otoman, azi Erdine, Turcia, din „ordinul" lui N. Mavrocordat ? fiind acuzat de „hiclenie" ca urmare a relaţiilor cu „nemţii"). Fiul lui Constantin postelnicul, fratele stolnicului Constantin Cantacuzino, boier din Ţara Românească, studii în străinătate cu bogate cunoştinţe, predilect în domeniul geografiei, a arhitecturii, situându-l printre oamenii de cultură ai epocii, mare spătar. Mihai Cantacuzino a fost ctitor al unor valoroase aşezăminte bisericeşti, monahale, spitaliceşti, de binefacere. Ziditor al schitului Titireciul de la Ocnele Mari, judeţul Vâlcea la 1680, al ansamblului Colţea, inclusiv biserica, către 1695 considerată a fi „...felurite şi minunate clădiri, tari şi încăpătoare, adică lăcaşuri sfinte, spitaluri şi şcoale pentru felurite învăţături şi de învăţătura căutării." Concomitent a ridicat mănăstirea Sinaia la 1695, cunoscută, la timpul respectiv, ca mănăstirea Buceagul, biserica de la Râmnic la 1697, avându-l în acest caz alături la finanţare şi pe domnul Constantin Brâncoveanu.

În anul 1699 a dispus ridicarea bisericii Fundenii Doamnei, care, prin plan şi mai ales prin decoraţiunea exterioară a devenit un subiect de referinţă. Construcţie mică dar bine proporţionată, având un plan treflat, cu o turlă pe naos, la 1860 prin contribuţia Mariei Ghica a fost completată cu un pridvor deschis, modificat ulterior prin închidere, azi din nou deschis. Absidele mici sunt circulare în interior şi poligonale la exterior. Pronaosul este supralărgit, azi fiind despărţit de naos cu un arc, în trecut existând trei arcade susţinute de două coloane. Pridvorul deschis pe şase coloane cu o frumoasă sculptură a pietrei, folosindu-se elemente decorative florale. Remarcabil este şi modul de realizare al portalului uşii. Decoraţiunea exterioară este atribuită ca realizare meşterilor de origine persană. Pe cele trei registre separate prin două brâuri ce sugerează solzi de peşte sunt încadrate de două ciubuce mai subţiri redând funia. La registrul inferior au fost incluse succesiuni de romburi, la cel mijlociu sunt 17 panouri, iar la cel superior sunt medalioane separate prin plasarea chiparoşilor ca element despărţitor.

Vezi notele: 892, 1811.

[788] *Restrişte* — nu pentru ruşii ocupanţi care dispuneau de tot ce le putea oferi un teritoriu pe care-l considerau ca a lor. Restriște era pentru popor care trebuia să suporte capriciile infatuării ocupanţilor, cu rare excepţii.

[789] *Kreuchely.*

[790] *Hanul Zlătarilor* — constituit din acareturile mănăstirii prin condiţiile de protecţie personală şi a produselor ce însoţea pe un întreprinzător era atractiv şi prin aflarea în zona de intensă activitate comercială, financiară. În veacul al XlX-lea hanul a ajuns să găzduiască şi instituţii ministeriale, şcoli, cazarma Gărzii Orăşeneşti.

A dăinuit până la începutul secolului XX când nu mai avea condiţii competitive cu noile stabilimente hoteliere şi totodată avea o situaţie arhitecturală şi urbanistică în totală discrepanţă cu noul Palat al Poştei. S-a declanşat operaţiunea de demolare, mare parte din molozul rezultat a fost folosit la 1905-1906 pentru stabilizarea terenului drumurilor din noului parc al Expoziţiei Generale Române inaugurat la 6 iunie 1906 şi care a devenit, în ani, cunoscutul şi apreciatul Parc Carol I. Atunci spaţiul dobândit prin demolarea hanului a fost amenajat ca o grădină cu multă vegetaţie.

Vezi notele: 38, 99.

[791] *Embaticar*—persoană care arenda o proprietate pe termen lung, bucurându-se practic de drepturile de proprietate. Deşi de iure era chiriaş, de facto avea avantajele unui proprietar. Plătind adesea o modestă chirie, ajungea, la rându-i, să subînchirieze pe termen scurt totul sau numai părţi, obţinând avantaje substanţiale. Instanţele judiciare ale

secolelor XVIII-XIX erau deseori asaltate cu interminabile procese menite să restabilească raporturile reale între proprietari şi chiriaşi.

[792] *Stăpânul atotputernic* — himeră a multora dintre cei care, punând mâna pe putere în ţările române, au gândit că, folosind resursele umane şi materiale, îşi vor putea realiza ambiţiile personale, refăcând stăpânirea Bizanţului în peninsula Balcanică.

[793] *Dumitrache Turnavitul* — persoană din suita domnului Nicolae Mavrogheni care, ajuns la Bucureşti, a fost desemnat omul care să păstorească Capitala şi a devenit chiar caimacam al stăpânului său în momentul când acesta a părăsit tronul la iminenta apropiere de Capitală a trupelor austriece şi ruseşti. Împreună cu Bimbaşa Sava vor devenii pentru bune decenii „piaza rea" a orăşenilor prin cele la care s-au dedat pentru a se căpătui rapid.

Vezi nota: 794.

[794] *Alexandru şi Pantazi Turnavitu*.

Alexandru TURNAVITU — grec născut la Târnovo, azi Bulgaria. După studii filozofice şi teologice a venit în Ţara Românească pentru a se angaja la Academia grecească unde decenii a predat filozofia până la 1761. Bun observator al societăţii contemporane a scris o serie de epigrame. A decedat la Bucureşti la 25 noiembrie 1761.

Pantazi TURNAVITU — grec a fost profesor la Academia Domnească din Bucureşti. A scris pe la 1780 un lexicon în limbile aplă şi greacă veche. Manuscrisele sale aşteaptă un atent analist care să le asigure aprecierea cuvenită.

Vezi notele: 732, 793.

[795] *Vodă Mavrogheny. Nicolae Mavrogheni.*

Vezi nota: 559.

[796] *Ioniţă PAPUC* — sinistră persoană din anturajul domnului Nicolae Mavrogheni, capabil de tot felul de bufonerii pentru a fi pe placul stăpânului, ca astfel să-şi realizeze operativ scopul de îmbogăţire prin orice mijloace.

[797] *Doctorul Perdicaru* — o persoană care frecventa casa lui Enăchiţă Văcărescu la manifestările literare. Lipsesc date biografice.

Sf. Sofia — marea biserică bizantină ctitorită prin preocuparea împăratului Justinian între anii 532-562 care după 1453, anul ocupării Constantinopolului de către otomani, a fost transformată în geamie cu minarete şi, ca atare, crucea de pe cupolă a fost înlocuită cu semiluna, simbolul religiei mahomedane. Cu timpul prin evoluţia societăţii otomane şi mai ales turceşti s-a întronat respectul pentru acest lăcaş, azi interiorul exprimând, pentru o atentă persoană, o coabitare a celor două religii monoteiste.

Iustinian /Justinian/ împărat bizantin 527-565 a manifestat o constantă preocupare pentru a da Imperiului bizantin trăinicia necesară coordonând campaniile împotriva celor care realizau o permanentă presiune militară predilect dinspre zona balcanică (vandalii, ostrogoţii, francii) dar şi a persanilor. A ajuns ca prin generalii Belizarie şi Narses să stăpânească nordul Africii, peninsula Italică, sud-estul peninsulei Iberice. Intern a reprimat exemplar răscoala Nika în 532. A rămas în memoria urmaşilor prin marile ctitorii: Sant 'Apollinaire din Classe; San Vitale din Ravena; Sfânta Sofia din

Constantinopol (532-662). A patronat elaborarea: Corpus juris civilis [definit de posteritate: *Codul juridic al lui Iustinian,* incluzând: *Institutele; Digestele; Novellele.*

[799] În toate timpurile istorice consilierii, prin modul de transmitere a unor idei adeseori au înfierbântat spiritele, ajungându-se la conflicte care, ulterior, viaţa a dovedit-o că nu aveau un temei real. Fie că este vorba de o eroare umană, fie de un joc meschin, perfid condus, rezultatele au fost catastrofale plătit cu vieţi umane şi distrugeri incomensurabile.

În acest caz Nicolae Mavrogheni, om cu experienţa unui ofiţer de marină, s-a lăsat adulat, dezinformat şi dirijat spre pierzanie de anturajul clientelei sale.

[800] *Coburg. Frederic Saxa COBURG*.

Vezi notele: 246, 307.

[801] *Pitarul Christache.*

[802] *Ghebă* — aici cu sensul de zeghe, manta ţărănească lungă, împodobită cu găitane.

[803] *Para* — veche monedă otomană, din argint, care a circulat în ţările române. Monedă divizionară egală cu a 100 parte dintr-un leu vechi.

Vezi nota: 742.

[804] *Aza.*

[805] *Poturi* — pantaloni largi în partea de sus şi strânşi pe pulpe, folosind obiele, împodobiţi pe margini cu găitane. Îmbrăcăminte folosită de arnăuţi.

Vezi nota: 260, 274, 550, 588, 805.

[806] *Iminei* — pantofi cu vârful ascuţit, de modă otomană, cu căputa înconjurând călcâiul, confecţionaţi din marochin şi purtaţi în trecut de boieri.

[807] *Socorici.*

[808] *Mihai Sutzu. Mihail Suţu* — reprezentant al unei familii de greci venită la nordul Dunării în secolul al XVIII-lea dobândind ierarhic o serie de funcţii, devenit domn al Ţării Româneşti din 6 iulie 1783 până la 26 martie 1786, din martie 1791 până la ianuarie 1793, revenind la 8 octombrie 1801 până la 10 mai 1802. A fost şi domn al Moldovei din 30 decembrie 1792 până la 25 aprilie 1795. S-a preocupat de reorganizarea breslelor, diminuarea abuzurilor administraţiei, înlăturarea abuzurilor oştenilor otomani sub comanda lui Pasvantoglu, paşa din Vidin.

[809] *Adrei Papazoglu. Andrei Papazoglu,* tatăl locotenentului colonelului *Dimitrie PAPASOGLU / Pappazoglu/*.

Vezi notele: 64, 786.

[810] Organizaţie bisericească ortodoxă autocefală, condusă de un patriarh. *Patriarhia din Alexandria* a fost organizată în secolul V împreună cu cele din Roma, Constantinopol şi Antiohia. Biserica ortodoxă independentă s-a despărţit la 691 prin hotărârile adoptate de sinodul de la Constantinopol, după câteva secole de dificultăţi în raporturile cu episcopia Romei, iar definitiv în 1054 când trimişii Romei au aruncat anatema asupra patriarhului Constantinopolului. La 1439 s-a făcut o încercare de reconciliere. La biserica creştină a răsăritului, ortodoxă, este o egalitate între patriarhii de Constantinopol, Antiohia, Alexandria şi Ierusalim care formează un sinod prezidat de cel din Constantinopol. Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române a fost recunoscută prin tomus-ul Patriarhiei din Constantinopol în aprilie 1885 care la 1/13 mai 1885 a fost aprobat prin Decret Regal.

[811] *Astăzi* — termen care defineşte momentul redactării şi publicării cărţii. Clădirea a dăinuit până la cutremurul din 4 martie 1977 când latura din str. Lipscani parţial s-a surpat în urma nechibzuitelor restructurări ale parterului pentru a înlocui vechile compartimentări ca să fie organizat un mare magazin de cosmetice. Evolutiv, dacă parterul a găzduit restaurante, cantine studenţeşti, magazine, etajele au fost folosite de hotelurile cu diverse denumiri.

[812] *Generalul Michelson* — comandantul trupelor ruseşti de ocupaţie la 1806.

[813] *Manaf*— soldat otoman din cavalerie.

Vezi nota: 591.

[814] *Beşlicul* — monedă otomană de 5 parale care a circulat pe teritoriul ţărilor române.

Vezi nota: 608.

[815] *Bani falşi, calpi* — moneda de aur sau argint având valoarea metalului încorporat pentru cei doritori de venituri ilicite realizau monede din metale ieftine pe care le „poleiau” cu metalul ca cel al monetăriei emitente.

Vezi notele: 755, 816.

[816] *Calpuzanlâc* — falsificator de bani: calp = ban fals.

Vezi nota: 815.

[817] *Alchimist* — persoană care practica alchimia în scopul de a obţine din metale obişnuite aur şi argint. Tot el căuta şi formula magică care să dea oamenilor elixirul tinereţii veşnice. Vizând asemenea utopii căutările lor au dus însă şi la obţinerea unor rezultate pozitive şi care au condus la afirmarea chimiei ca ştiinţă. De fapt, cele relatate ne pun în faţa unui caz tipic de proces al vrăjitoarelor, manifestări caracteristice întregii Europe în secolele anterioare. Cazul de la noi poate fi apreciat ca unul dintre ultimele în analele justiţiei.

[818] *Instrucţiunii Publice* pentru multe decenii acest minister a integrat două segmente numindu-se *Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice.*

[819] *Clirosul* moştenitor — aici în sensul de angajat.

[820] *Mese* — aici cu sensul de servicii, compartimente de muncă într-o instituţie de stat.

[821] *Scriitori* — copişti, caligrafi, precursori ai dactilografelor, operatori ai claviaturii computerelor.

[822] *Cuza. Alecsandru loan I CUZA* (8/20 martie 1820, Huşi, azi jude'ul Vaslui — 3/15 iunie 1873, Heidelberg, Germania, înmormântat la Ruginoasa, osemintele la Iaşi în incinta bisericii Trei Ierarhi). Studii la Paris, carieră militară şi în aparatul administrativ, revoluţionar la 1848, a fost exilat; a participat la acţiunea de informare a opiniei publice europene referitoare la trecutul şi aspiraţiile poporului român; la revenirea în Moldova a militat pentru Unirea Principatelor, deputat, ales de Adunările Elective ca domn al Moldovei la 5 ianuarie şi al Ţării Româneşti la 24 ianuarie 1859 al Principatelor Unite Române, al României din ianuarie 1862.

La 20 noiembrie/2 decembrie 1861 Poarta Otomană a emis Firmanul de organizare administrativă a Moldovei şi Valahiei, semnat de sultanul Abdul Aziz, prin care era admisă Unirea administrativă a Principatelor, dar prin nota restrictivă introdusă la sugestia Austriei limita această recunoaştere a Unirii numai la timpul domniei lui Alecsandru loan I Cuza.

Cei 7 ani de domnie au constituit o perioadă care l-au solicitat la reformarea radicală a statului pe drumul modernizării, pregătind etapele următoare care au condus la obţinerea Independenţei de Stat şi Marea Unire. În 1860 a venit în Principatele Unite Baligot de Beyne, diplomat francez care a fost angajat ca secretar, şef al Cabinetului domnului A.I.C. După detronare acesta l-a însoţit în exil.

Vezi notele: 204, 369, 366, 411, 458, 769, 784, 895, 911, 935, 1009, 1011, 1102, 1136, 1399, 1501, 1713, 1747, 1752, 1763, 1797, 1864, 2068, 2071, 2087, 2095,2096,2098,2099,2100,2105,2107, 2108,2110, 2111, 2112, 2373, 2395.

[823] *Gărzii orăşeneşti* — unităţi militare compuse din călăreţi voluntari. Aveau ca > > > £ > principală misiune asigurarea pazei şi liniştii într-un oraş.

[824] *Favoriţi ă la Franz loseph de Habsburg* (1840-1916), împărat al Austriei, rege al Ungariei. Purta favoriţi de mari proporţii.

[825] *Barbă ă la Camilio Beuse Cavour* (1810-1861) om politic italian, ideolog şi conducător al nobilimii liberale moderate, adept al politicii de unificare a Italiei în jurul monarhiei de Savoia. Sprijinitor al Unirii ţărilor române.

[826] *Mundirul* — tunică, făcând parte din uniforma militară pentru sezonul rece. Prin ţesătură din lână, desime, şi croială asigură atât temperatura necesară cât şi efectuarea unor mişcări specifice activităţilor armei respective.

[827] *Baierile* — curea, şnur menit a menţine gluga pe capul purtătorului.

[828] *Ion (lancu) BREZEANU* (1 august 1869, Micşuneşti — 1940), actor, celebru interpret al rolurilor din dramaturgia lui Ion Luca Caragiale *(Cetăţeanul turmentat, Ion* ş.a.). Contribuţii importante la realizarea filmului Războiul Independenţei.

[829] *Scuarul* a fost redus prin construirea noilor edificii care flanchează biserica, după 1977. Semnificativ este că la 1940 autorul nu atribuia oricărui petic de verdeaţă calitatea de parc cum fac edilii zilelor noastre.

[830] *Biserica Zlătari.*

Vezi notele: 38, 99, 725, 786.

[831] *Italianul este un spaniol: VILLACROSSE* ( ) Studii secundare în Spania natală, de arhitectură la Paris. Venind în Bucureşti înainte de 1830 a realizat o serie de proiecte de

arhitectură (casele Roşianu şi Visa colţ cu str. Frumoasă 1830 dispărute) şi urbanism (restructurarea planul oraşului Turnu Severin, întocmit de M. von Ott, în 1835, planul pentru Turnu Măgurele, 1836, revizuirea planului pentru Palatul Ştirbei din Bucureşti întocmit de M. Sanjouand circa 1835, planurile modificării şi adaptării noilor cerinţe ale casei lui Dinicu Golescu din Bucureşti pentru a devenii reşedinţă domnească, în 1838, planul clădirii „Casa Oraşului", localul de primărie din str. Bazaca, 1842 pierdută la incendiul din 1847, refacerea bisericii Sf. Gheorghe Nou după incendiul din 1847.

Vezi notele: 786, 1024, 2014.

832 *Preotul cucernic* era *Toma CHIRICUŢĂ* (6 iunie 1887, Odaia-Bursucani, judeţul Tutova, azi Galaţi — 17 noiembrie 1971, Bucureşti). Fiul unui preot Studii secundare la Bârlad, seminarele teologice din Roman şi „Veniamin" din Iaşi, superioare de teologie şi filozofie din Bucureşti, specializare în filozofie la Leipzig cu activitate clericală la biserica Sf. Spiridon din Bârlad (1914-1916), confesor militar la Regimentul 52 în campania anilor 1916-1918, preot la biserica Cuvioasa Paraschiva din Botoşani 1919-1927, concomitent şi pedagogică profesor de germană şi filozofie la liceul „A.T. Laurian" şi de pedagogie la Şcoala normală „Mihail Eminescu": în Bucureşti la bisericile Zlătari 1927-1961 şi Popa Tatu, după eliberarea din detenţia anilor 1961-1962.

VZT: În cartierul Foişor a fost preot paroh la biserica Foişor, concomitent şi director al şcolii cartierului pe care s-a preocupat să o edifice şi care, în perioada interbelică, a constituit un etalon al dotărilor, al condiţiilor de învăţământ. La amvon predicile lui erau clare, la subiect, fiind audiate cu mult interes de enoriaşi şi persoane venite special să-l asculte. De un asemenea renume s-a bucurat şi la bisericile din centrul Capitalei. După război incomod pentru noul regim a ajuns în detenţie, ca apoi să fie reabilitat şi din nou apreciatul duhovnic al multora.

833 *Biserica Zlătari* are racla cu mâna dreaptă a Sf. Ciprian, prăznuit la 2 octombrie.

Sf. Ciprian (circa 200, Cartagina, nordul Africii) familia i-a asigurat o foarte bună pregătire intelectuală. El a dobândit şi cunoştinţe oculte, vrăjitoria. La 36 de ani s-a creştinat devenind ocrotitor al celor care au avut de suferit de pe urma vrăjitoriilor. A fost hirotonisit preot, apoi episcop pentru 9 ani. A elaborat textele unor cărţi de învăţătură creştină. Declanşarea persecuţiilor la adresa creştinilor pe timpul împăratului Caius Messius Quintus Decius Traianus (249-251) a fost prins de stăpânitorul Damascului şi supus la cazne ca apoi să fie trimis la Nicomedia unde i-a fost tăiat capul. Aşa a devenit mucenic al credinţei creştine.

834 *Logofătul Obedeanu* — reprezentant al familiei de olteni implicaţi în secolele XVI-XIX în viaţa economică fiind totodată activi ctitori de Sf. Lăcaşuri. La biserica Zlătari a fost înhumat în 1853 decedatul Grigore în vârstă de 16 ani fiul logofătului Grigore Obedeanu.

835 *Marele Logofăt* — era cel care avea răspunderea întregii gospodăriri a ţării, răspunderea realizată cu şi prin toţi cei care îi erau subordonaţi ca responsabili ai coordonării resorturilor care vizau economia, sănătate, justiţia viaţa socială, viaţa spirituală, culturală, apărare, relaţii externe, transporturi, drumuri, poştă, siguranţa persoanelor şi a bunurilor.

Marea vornicie — se ocupa cu cârmuirea ţării, inclusiv cu problemele juridice. Era condusă de marele vornic, care ocupa locul întâi în ierarhia boierilor din Divan.

836 *Henri STAHL* (1877 — 18 februarie 1942, Bucureşti, cimitirul Catolic). Studii

universitare, stenograf al Adunării Deputaţilor, carieră didactică, a predat la Şcoala Superioară de Război, expert grafic, profesor la Şcoala de Arhivistică, numismat, membru al Societăţii Numismatice Române, istoric, scriitor, autor de manuale de limbi străine, stenografie, grafologie.

[837] *„GrandHotelLafayette”* — pe respectiva vatră a fost casa vornicului Damaris care, la 1775, a găzduit temporar şi pe noul domn Alexandru Ipsilanti până la ridicarea Curţii Noi. La început de veac următor au fost proprietatea lui lordache Golescu. La 1852 în postură de chiriaşi fraţii Anton şi Vasile Capşa au deschis magazinul „La doi fraţi” care i-a impus atenţiei bucureştenilor prin produsele de cofetărie de foarte bună calitate. Efectul va fi că aceştia sub directa coordonare a celui de la treilea frate Grigore vor lua un nou avânt când se vor muta în casa Slătineanului, având din acel moment firma: „Maison Grégorie Capşa — Grande confiserie, hôtel, et restaurant”. La 1860 Goleştii vând vechea casă lui Tănăsache Eliad care, demolând-o, ridică ulterior edificiul cel mai modern al momentului pentru a deveni realmente „Hôtel de France”, a cărui denumire a evoluat în timp devenind „Hotel de Franţa”, „Grand Hôtel”, „Grand Hôel Lafayette”, „Hotel 7 Noiembrie”, „Hotel Victoria”.

La 1820 era o clădire cu un singur etaj care, după decenii ca nouă construcţie, a devenit „Hotel de France”, considerat a fi primul hotel al Bucureştiului. Vezi notele: 776, 813.

Arhitectul *George ROSNOVANU* (1851-1906) a proiectat noua clădire a „Hotelului de France”. După 1948 a purtat un timp denumirea de „Hotel 7 Noiembrie”, apoi, până la cutremurul din 4 martie 1977, s-a numit „Hotel Victoria”. Era un edificiu complex cu faţade spre arterele de circulaţie: Podul Mogoşoaiei, devenită după 1878 Calea Victoriei, strada Mihai Vodă, str. Ilfov, str. Lipscani. La parter avea un mare restaurant şi o serie de magazine. Spre strada Lipscani construcţia era compartimentată pentru a găzdui mici ateliere-magazine de ceaprăzărie, şepcari, pălării. Anterior anului 1977 a intervenit o modificare care a condus la eliminarea unor pereţi la parter pentru a se realiza un mare şi elegant magazin de cosmetice, dar care a generat la cutremur prăbuşirea respectivului tronson, fapt care a impus demolarea lui. Terenul a fost timp de 2 decenii un spaţiu verde existând un fericit raport între clădirea Ministerului de Interne (fosta Vama Poştei), Palatul C.E.C. şi biserica Zlătari. După 1990 s-a trecut la construirea unui edificiu de o cu totul altă manieră pentru a găzdui iniţial „Bancorex”, iar după falimentarea acesteia de către cei care vânau rapida îmbogăţire fără muncă găzduieşte diverse instituţii predilect de factură financiară.

[838] *Alexandru IPSILANTI.*

Vezi şi notele: 131, 195, 515.

[839] *Arsenal. Arsenalul Armatei.* Renaşterea armatei române a condus la realizarea unui amplu sistem pentru obţinerea armamentului şi muniţiei necesare înzestrării unităţilor constituite. Unirea celor două armate în aprilie 1859 a facilitat luarea unor măsuri pentru asigurarea înzestrării armatei cu cele necesare. A fost începutul. Momentul când s-a pus cu acuitate ca mare parte din cele necesare să fie produse în ţară a fost după 1859. În 1864 a fost organizată direcţia stabilimentelor militare, având iniţial un singur stabiliment cu trei secţii: pirotehnie, arsenal şi fabrica de pulbere. Acestea, la 1873, s-au

despărţit şi dezvoltat dând naştere la stabilimentele: Pirotehnia Armatei. Arsenalul Armatei şi Pulberăria Armatei. Arsenalul Armatei şi-a început activitatea la 1/13 februarie 1861, iniţial având misiunea de a asigura reparaţiile curente la piesele din dotare. Pe parcursul anilor şi-a extins preocupările şi posibilităţile de realizare, prin înzestrarea cu aparatură, de piese unicat sau de serie mică, inclusiv prototipuri.

În condiţiile primului război mondial a fost deplasat în Moldova, iar în cel de al doilea război mondial a fost dispersat în zona subcarpatică. Un moment de dificultate l-a avut Arsenalul Armatei în anul 1932 când şi-a încetat activitatea (18 iunie 1932). Situaţia a reţinut atenţia membrilor Parlamentului României care au luat în dezbatere problema, impunându-se rechemarea la muncă a personalului.

După depăşirea dificultăţilor premergători războiului, în condiţiile anilor 1939-1945, Arsenalul Armatei şi-a diversificat competenţele. Este demn de remarcat că din primele momente s-au asigurat condiţii ca ideile originale să fie valorificate, multe ajungând să fie invenţii sau îmbunătăţiri substanţiale la brevetele achiziţionate din străinătate. În decursul deceniilor care au urmat războiului de Independenţă Arsenalul Armatei a avut rolul şi de custode temporar al relicvelor capturate, sau a celor din dotarea armatei române scoase din uz care urmau să fie zestrea viitorului Muzeu Militar Naţional. Din Arsenalul Armatei s-a desprins în secolul XX Arsenalul Aeronautic.

Arsenalul Armatei a fost amplasat pe o mare suprafaţă de teren, limitată spre nord-vest de strada Mihai Vodă, spre sud de casele de pe străzile Sapienţei, Sf. Apostoli, Bateriilor, Vânători, spre vest de casele de pe strada Cazărmii, iar spre nord de strada Uranus. Acest vast domeniu militar era înconjurat de un impunător zid de cărămidă a cărei decoraţiune superioară (neogotică) amintea de sistemele fortificate ale veacurilor apuse. A fost maniera folosită de o serie de arhitecţi din anturajul lui I. Schlatter care a folosit-o şi la „restaurarea" mănăstirii Tismana. Intrarea principală la Arsenalul Armatei era prin strada Uranus.

Vezi notele: 102, 618, 380, 1580, 1815, 2032, 2092, 2093.

[840] *Costake RACOVIŢĂ* comandir de roată.

Lipsesc datele referitoare la Costake Racoviţă. Roata de pompieri a fost formularea organizării activităţii la începuturile existenţei pompierilor militari. Roata era supusă comenzii Agiei şi avea în compunere şase părţi. O despărţire se afla nemijlocit sub comanda comandantului de roată şi trebuia să se afle la Agie, iar celelalte cinci se aflau pe lângă fiecare vopsea a oraşului sub comanda ofiţerilor.

[841] *Cinstitului Divan. Divan sau Adunare Obştească* — instituţia menită a fi alături de domn în elaborarea, adoptarea şi aplicarea unor măsuri cu urmări pentru întreaga ţară sau categorii sociale, profesionale. Era Consiliul Suprem al ţării rezolvând problemele politice, administrative şi juridice. El reunea cele mai importante personalităţi ale ţării, fidele domnului, conduitei urmată de acesta. Era considerat a fi sfatul domnesc. În situaţiile când urma să fie desemnat un nou domn (sec. XIX) se constituia Extraordinară.

Vezi notele: 93, 98, 163, 175, 180, 256, 262, 351, 355, 437, 473, 536, 548, 716, 835, 898, 995, 1087, 1348, 1359, 1769, 1813, 1959, 1980, 1981, 2333, 2394, 2402.

N.B. a nu se confunda cu notele: 128, 1159.

[842] *Tribunal poliţienesc* — era menit să judece faptele mărunte ale borfaşilor, scandalagiilor, bătăuşilor. Crimele, tâlhăriile erau, prin gradul de înaltă periculozitate,

predate de agie (poliţie) la instanţele de resort.

Vezi notele: 139, 356, 888. ’

[843] *Tulumbe* — instalaţii plasate pe o căruţă pentru pomparea manuală a apei trasă dintr-o sursă de apă (puţ, fântână, râu, lac) care asigura jetul preluat de furtunul care o trimitea spre focarul incendiului. Pomparea era asigurată de câte patru oameni voinici.

Vezi notele: 86, 147, 1237, 1298.

[844] *Temuta agie* — referinţă la comportamentul de intimidare ce caracteriza intervenţiile celor înrolaţi sub comanda marelui agă. Dacă el era un paranoic, lipsit de tact şi înţelepciune şi subordonaţii ajungeau să se comporte astfel, altfel erau cotaţi ca incapabili. Pentru epocă figura unui astfel de agă permanent cu gârbaciul folosindu-l în stânga sau dreapta, darnic a lovi pe oricine îi era în cale era la ordinea zilei. Zbirul mahalalelor, oraşului era călăuzit de hainele ce le purtau cei ce-i ieşeau în cale. Reverenţios, libidinos cu mărimile avea un total dispreţ pentru ceilalţi, pentru el persoane făptuitoare de rele care meritau tratamentul menit a le corija conduita. Vezi portretul fizic şi moral al lui aga Costache Chiorul, tipic pentru cele de mai sus.

Vezi notele: 131, 840, 842, 1973.

[845] *Dămăroaia* — neam avut deţinea printre altele proprietăţi şi terenuri la nord de Bucureşti, în preajma râului Colentina. Extinderea suprafeţei oraşului spre nord a condus la apariţia unui nou cartier care aminteşte numele vechilor deţinători ai terenului.

[846] *Constantin. Filipescu Constantin Gh. FILIPESCU* (1804 — 15 februarie 1848). Fiul lui Iordache (Gheorghe) Filipescu. Studii în Franţa. Revenit în 1829 în ţară a intrat în rândurile oştirii, Miliţia pământeană, a contribuit la organizarea primelor unităţi, avansând până la gradul de colonel. Efor al şcoalelor, deputat în Obşteasca Adunare, judecător, mare postelnic, mare logofăt al credinţei. Pe timpul prezenţei lui Pavel Kiseleff în ţările române, acesta l-a avut angajat ca secretar particular.

[847] *Tist* — ofiţer, comandant, căpetenie militară.

[848] *Chihaia, Chehaia.*

Vezi notele: 568, 581, 1226, 1287.

[849] *Pilul cu 7 capete* — bici, gârbaci cu un mâner scurt de lemn, cu mai multe şuviţe din piele rezistentă (curele sau vână de bou), având la capete biluţe de plumb.

Vezi notele: 848, 936.

[850] *Tejghea* — mobilier specific unei prăvălii din trecut care avea menirea de a separa pe cumpărător de vânzător şi de a etala produsul la cererea cumpărătorului, asigura condiţii de măsurare, tăiere, dacă era vorba de textile, de ambalare.

[851] *Vătraiele* — unealtă folosită pentru, menţinerea focului în sobă menită a curăţa grătarul obţinând tirajul arderii materialului combustibil. Era o tijă lungă metalică la un cap cu un mâner din lemn, iar în partea opusă tija având formă de lopăţică întoarsă. În

acest caz după încălzirea sau chiar înroşirea în foc fiind folosit pentru a provoca arsuri celui supus unei dure anchete, adeseori persoana ajungând să declare şi ceea ce nu înfăptuise.

[852] *Daşkievici. Vasile V DAŞCHIEVICI* (29 decembrie 1880 — după septembrie 1950, probabil la mănăstirea Cernica). La 28 de ani s-a încadrat în Poliţie ca agent urcând treptele ierarhic ca apreciere a calităţilor sale, inspector de poliţie, chestor. Războiul l-a trăit ca plutonier t.r. în Regimentul 69 Infanterie distingându-se prin bravură în poziţiile frontului de la Nămoloasa. În 1920 a fost recompensat acordându-i-se medalia Bărbăţie şi Credinţă, clasa a Il-a. În 1921 a început publicarea revistei „Paza" („Paza poliţienească, administrativă şi socială"). Prin analizele, judecăţile întreprinse, articolele au constituit momente de enervare a superiorilor. Ca urmare a dispoziţiilor date de generalul Arthur Văitoianu a fost demis din Poliţie. A urmat Facultatea de Drept. În 1927 a participat la pomenirea fostului ministru de Interne Vasile Lascăr. A fost membru al Masoneriei, primind însărcinări speciale (Păstrător al Sigiliilor), editor al unei istorii a francmasoneriei în revista sa. În anii dictaturii carliste şi-a dat demisia din poliţie. A fost un activ scormonitor al relicvelor trecutului, colecţionar, istoric, numismat şi medalist, anticar în „Casa Cărţii" unde îşi adunase tezaurul de carte şi alte relicve pentru a vâna alte şi alte rarităţi. Nu vindea, avea satisfacţia să constate interesul altora pentru titlurile deţinute. Ultimii ani ai vieţii a fost în vizorul securităţii care-l considera un duşman al regimului instaurat de eliberatorii ocupanţi. În al patrulea deceniu publicase Istoricul reşedinţelor Poliţiei Capitalei în 1934 şi Istoria Poliţiei Capitalei.

[853] *Doamna Bălaşa* — în acest caz este vorba de ansamblul ctitorit de către această filantroapă în apropierea Dâmboviţei pe Podul Calicilor, devenit de la 8 octombrie 1878 Calea Rahovei nume care a dăinuit până la radicala metamorfoză a zonei când această importantă arteră de circulaţie a fost obturată de lanţul de blocuri, creându-se tronsoane cu diverse denumiri, biserica cu parcul mult diminuat găsindu-se acum pe strada Sf. Apostoli.

Biserica Domnita Bălasa este o ctitorie a fiicei lui Constantin Brâncoveanu, Bălaşa (1693-1752). Componentă a unui ansamblu de binefacere amplificat de urmaşi în veacurile următoare. În veacul al XlX-lea starea construcţiei a impus o radicală intervenţie care s-a realizat după planurile întocmite de arhitecţii Carol Beneş /Beniş/ şi Alexandru Orăscu. Alte importante intervenţii s-au impus în ultimele decenii ale veacului XX, în condiţiile schimbării nivelului pânzei freatice ca urmare a realizării tunelului metroului.

Vezi notele: 387, 388, 605, 998, 1642, 1674, 1922.

[854] *Helmuth MOLTKE* (1800-1891) feldmareşal, teoretician şi istoric militar german, colaborator apropiat al cancelarului Bismarck. În acţiunile militare a obţinut, ca strateg, victorii împotriva Danemarcei (1864), Austriei (1866) şi Franţei (1870-1871), trepte care au condus la unificarea Germaniei.

[855] Este vorba despre *Alexandru D. GHICA* care a domnit din aprilie 1834 până la 7 octombrie 1842.

Alexandru GHICA (1796-1862, Neapole, Italia, înmormântat la mănăstirea

Pantelimon, azi ?) Ban al Olteniei, mare spătar, comandant al miliţiilor de la 1828, apreciat de P. Kiseleff este susţinut de acesta pentru a ajunge domn al Ţării Româneşti la 1834, domn regulamentar din Ţara Românească (aprilie 1834 — 7 octombrie 1842). Domnia i-a fost permanent supravegheată de Ruckmann, consulul Rusiei la Bucureşti, care îşi aroga calitatea de arbitru în toate problemele ivite pe parcursul anilor de domnie. A fost generată o atmosferă încordată care a avut repercusiuni în relaţiile domnie-Adunarea Obştească, conducerea bisericii şi chiar cu Rusia care s-a implicat, contribuind la înlăturarea de la tron. Un episod hotărâtor care a condus la înlăturarea sa a fost complotul de la Brăila în care era implicat chiar şi consulul Rusiei de la Galaţi. În anii de domnie a acordat o atenţie deosebită învăţământului, teatrului, organizării armatei, dezrobirii ţăranilor. La înlăturarea de la domnie s-a retras la Viena unde a trăit până în 1853 când a revenit în ţară. Peste ani, în momentele premergătoare Unirii a fost desemnat caimacan (4 iulie 1856 — octombrie 1858), ulterior părăsind ţara.

Vezi notele: 1030, 1418, 2013.

[856] *Vladimir BLAREMBERGr* (1811-1846), ofiţer belgian, trecut în Rusia şi de acolo în Ţara Românească în anul 1829. Ajunge colonel. Adjutant al domnului, inginer şef al Ţării Româneşti, inspector al domeniilor. Realizator al planului oraşului Bucureşti, plan cunoscut sub numele de Planul Blarenberg-Râmniceanu. A fost executat în epoca în care s-au preconizat o serie de acţiuni ca alinierea străzilor cu prilejul declanşării operaţiunilor de pavare cu bolovani de râu.

Vezi notele: 907, 1665, 1984, 2027, 2045.

[857] Edificiu *demolat* după 1950 pentru a face loc noii construcţii care adăposteşte la parter şi la mezanin diverse magazine.

[858] *Club Liberal* — în perioada interbelică clubul a fost găzduit la etajul I al clădirii cu faţade spre Calea Victoriei, Bulevardul Elisabeta, azi Carol şi str. Edgar Quinet.

[859] *Str. Germană* şi în Bucureşti, ca şi în alte locuri, străinii dintr-o parte sau alta revenind în locurile natale povesteau concetăţenilor cele întâmpinate în decursul călătoriei, făcând multiple aprecieri, incluzând şi pe cele referitoare la găzduire, la oameni şi locuri unde au fost bine ospătaţi şi cazaţi sau unde nu s-au bucurat de ospitalitate. La revenire căutau să reia anterioara legătură, iar cei noi veniţi se bazau

cele auzite. Aşa, treptat, o comunitate ajungea să-şi realizeze o permanenţă. Dacă aveau şi avantajul unei conversaţii corespunzătoare vadul era creat. Treptat anumite mahalale, străzi au ajuns să fie denumite după cei care, venind în Bucureşti, trăgeau la respectivele adrese. Cei de pe plaiurile statelor germane găsiseră bune gazde nu departe de Curtea Domnească şi vadul comercial din preajmă. Pentru 8 octombrie 1878 Consiliul Comunal a hotărât o serie de schimbări de denumiri de străzi, urmând ca să amintească generaţiilor viitoare evenimente ale Războiului Independenţei. Aşa uliţa, strada Germană a devenit Smârdan amintind de cucerirea importantului punct strategic de către Oştirea Română.

860 *„HanulRoşu”* transformat în „Hotel de Valachia” se afla pe uliţa Franceză şi era amenajat pe vatra vechii Curţi Domneşti, în colţul dintre strada Şelari şi Franceză. Clădirea a fost adaptată pe la 1800, fiind încă menţionat la 1852, 1871.

861 *Inchiziţia* — instituţie juridică a bisericii catolice creată pentru a ancheta, judeca şi condamna pe cei ce manifestau nesupunere faţă de dogmele religioase. De o soartă asemănătoare se bucurau şi cei care condamnau abuzurile clerului. Caznele făceau parte din formele de interogare pentru a stoarce recunoaşterea faptelor imputate de la presupuşii vinovaţi. Instituţia avea un aparat complex, urmărind recoltarea informaţiilor care să permită cunoaşterea stării de spirit şi înăbuşirea încă din faza incipientă a încercărilor de nesupunere.

862 *Surugiu* — vizitiul care conducea călare pe unul din caii înhămaţi la trăsura boierească, diligenţa sau poştalionul.
Vezi notele: 2325, 2386.

863 *Aba* — ţesătură din lână îndesată la piuă, de obicei albă, din care se confecţionau haine groase de iarnă.

864 *Spelunca* — local rău famat, atât prin condiţiile oferite ca grad de igienă, confort, liniște, cât şi a anturajului, fiind locul unde se regăseau oameni preocupaţi de rele comportamente.

865 *Caravansarai* — în lumea orientală han mare menit de a găzdui marile caravane pornite să străbată continente. Prin mijloacele de transport, obiceiuri, comportamente constituiau adeseori un efectiv „turn Babel”.

866 *Posadă* — în geografie termenul defineşte un loc îngust obligatoriu de parcurs dacă vrei să treci dintr-o parte în alta. În acest caz probabil referinţă la suprafeţele încăperilor, a coridoarelor, gangurilor, a curţii.

867 *Cloacă* — referinţă la mizeria acumulată, neîndepărtată la timp dezagreabilă vizual şi urât mirositoare.

868 *„Guide du Voyageur ă Bucarest”* francezul Ulysse de MARSILLAC.

869 *„Hotelul Hugues”* de pe calea Mogoşoaiei a existat anterior anului 1841, în faţa lui ridicându-se clădirea Teatrului cel Mare. Era o clădire cu parter şi două etaje, cu 40 de camere apreciate la timpul respectiv pentru confortul asigurat de patronul de obârşie franceză, renumit pentru variata bucătărie „europenească”. Restaurantul avea bucătărie franţuzească, românească, germană şi rusă.

Era situat între hotelul azi numit „Grand Hotel Continental” şi pasajul „Imobiliara”. Vezi nota: 2113.

870 *Omnibuse* — trăsuri de proporţiile diligentelor, care asigurau transportul călătorilor pe un anumit traseu.

871 *„GrandHotel”* din Piaţa Teatrului Naţional, cu perspectivă şi spre str. Regală (Câmpineanu) evoluând era la 1877 hotelul *„Broft’”* iar mai târziu *„Continental”.* Aici la 1877 după capitularea de la Plevna comandantul Osman Paşa, rănit în timpul încercării de despresurare de la 28 noiembrie, a fost pornit spre Rusia, cu un popas la Bucureşti pentru vindecarea rănii *OSMAN Nuri Paşa Ghazi /Leul de la Plevna/* (1837, Amasia, Asia Mică — 5 aprilie 1900, ?). Pregătire şi carieră militară în armata otomană. A participat la războiul Crimeii, iar ulterior, în anii 1866-1869, a avut misiunea de a înăbuşii răscoala din Creta. General implicat în evenimentele militare din peninsula Balcanică ale anilor 1876-1877. După înfrângerea trupelor sârbe la Saitşar, în 1876, primeşte comanda armatei otomane care acţiona în zona vestică a teritoriului bulgar, având ca punct central sistemul de fortificaţii reunit în jurul Plevnei. Acţiunile armatelor ruso-române din perioada sfârşitul lunii iulie – prima decadă a lunii septembrie au fost respinse de apărarea otomană. După adoptarea propunerilor domnitorului României, prinţul Carol I, de a se realiza o blocadă care să taie posibilităţile de aprovizionare ale oştirii inamice, balanţa a început să fie defavorabilă otomanilor, conducând la deznodământul când Osman Paşa a fost nevoit să se predea, la 28 noiembrie/10 decembrie 1877, depunându-şi sabia în mâna generalului Alexandru Cernat. Întrucât era rănit a primit primele îngrijiri de la personalul sanitar al armatei române şi apoi a fost pornit cu un transport special spre Bucureşti unde a fost găzduit în hotelul „Broft”. Din camera de la etaj a avut prilejul să privească şi să salute armata română când, o parte, se reîntorcea în România, în luna decembrie 1877. De aici, după vindecare, a pornit spre prizonieratul de scurtă durată petrecut în Rusia la Cazan. Semnificativ a fost gestul sultanului otoman care a ştiut să aprecieze faptele de arme ale lui Osman Paşa. În imposibilitatea de a mai fi aprovizionat cu material de război, oameni, alimente şi medicamente, deşi înfrânt de trupele adverse, a fost avansat ca mareşal al Palatului. În perioada anilor 1878-1888 a contribuit la reorganizarea şi dotarea armatei otomane în calitate de ministru de război al Imperiului Otoman. Peste două decenii, în 1897, în războiul cu Grecia s-a distins prin modul cum a comandat trupele în subordine.

Vezi notele: 1195, 1441, 1498, 1501.

872 *„Hotel Oteteleşanu”* era pe locul unde, în prezent, este edificiul care găzduieşte Teatrul „Constantin Tănase”. Numele aminteşte pe omul de afaceri *Ioan Şerban OTETELEŞANU* (1799-1875 an citat în lucrările de referinţă, însă contrazis de actul testamentar încheiat la 19 martie 1876, cimitirul Bellu), om politic, vornic al Capitalei, carieră juridică, ministru, care în decursul vieţii, prin funcţiile deţinute şi modul de administrare, a realizat o mare avere. Amintim în acest sens veniturile realizate din concesionarea exploatării ocnelor de sare, dar şi exorbitantele sume dobândite la jocurile de noroc. Împreună cu Elena Oteteleşanu, născută Filipescu (? — 4 decembrie 1888, cimitirul Bellu) a considerat că actele de caritate vor contribui

propăşirea României, procedând ca atare. a donat Academiei Române moşia de la Măgurele, iar soţia a completat donaţia cu veniturile a altor 3 moşii.

Marele filantrop a prevăzut în testament funcţiunile viitoare ale moşiei de la Măgurele, care, prin preocuparea legatarului executor al celor stipulate şi Academia Română ca beneficiară, urma să devină o instituţie de binefacere pentru tinerele orfane, acordându-le adăpost, hrană şi o bună instrucţie ca să devină utile societăţii.

La 3 aprilie 1893 loan Kalinderu, în calitate de executor testamentar, dona Academiei Române imobilele cu veniturile lor ce i-au fost lăsate prin testament de către loan Oteteleşanu şi Elena Oteteleşanu cu destinaţia afirmată în Cartea de

> > > >

Danie.

Evolutiv construcţia a cunoscut mai multe intervenţii, atât la partea constructivă, cât şi la cea a dotării. La această acţiune s-a angajat şi noul întreprinzător Frascatti.

Casele din Bucureşti şi terasa Oteteleşanu au devenit în timp celebre. Prima cameră era rezervată poeţilor şi actorilor. La 1930 grădina a fost desfiinţată. S-a trecut la demolare pentru a asigura front de lucru pentru constructorii viitorului Palat al Telefoanelor.

Vezi notele: 478, 1404, 1604, 1606, 1617, 1638, 1667.

873 *„HotelLazâr”* valorifica etajul clădirii care la parter adăpostea birtul „Lazăr”, iar ulterior celebra băcănie a lui Dragomir Niculescu. Evolutiv şi acest stabiliment, prin schimbarea de întreprinzător, a devenit „Engliterre”.

874 *„Hotel de France’”.*

875 *„Hotel Pesth’”* denumire completă: *„Stadt Pesth’”* era situat între pasajele „Vilacrosse” şi „Macca”. Camerele de închiriat se aflau la etaj, iar la parter avea o cafenea cu „şantan” ce a dobândit o celebritate în epocă. Spaţiile erau frecventate predilect de nemţi, evrei şi maghiari.

Vezi notele: 145, 206.

876 *„Hotel d’Orient’”* a evoluat din hanul „Trăsnii” care, din 1853, prin cele întreprinse pentru dotare, a devenit hotel. Se afla pe locul azi ocupat de blocul de la intersecţia Calea Victoriei, Str. Ştirbei Vodă.

La parter avea o cafenea a unui italian care s-a constituit un prim etalon, preluând specificul cafenelelor occidentale. Mai târziu aici a fost, la parter, şi o bodegă ce a devenit subiect literar pentru I.L. Caragiale. Clădirea a fost demolată la 1897 pentru a fi edificat hotelul *„Splendid”* a cărei construcţie a fost bombardată la 4 aprilie 1944. Ultima lovitură distructivă primind-o la 24 august 1944.

Vezi notele: 1858, 2271.

877 *Episcopiei* — referinţă la o mare suprafaţă de teren care a aparţinut Episcopiei Râmnicului până la treptata înstrăinare.

Terenul, cândva în afara oraşului, devenise la un moment dat o mare livadă cu vişini, care, îmbătrânită, a căzut tăiată de secure pentru ca vel vistiernicul Mihail Cantacuzino să ridice o bisericuţă şi chilii ca metoh al Episcopiei Râmnicului, înfiinţând aici şi o şcoală românească ce a dăinuit până la 1838, activitatea fiindu-i curmată ca urmare a distrugerilor provocate de marele cutremur.

Ulterior terenul a fost achiziţionat de Societatea de Echitaţie care a pornit cu

avânt la edificarea unui mare manej, acţiunea capotând după săparea şi realizarea fundaţiei. Lipsa fondurilor a determinat respectiva societate să vândă terenul dorit de societatea Ateneului Român. Era instituţia care s-a constituit ca rezultat al preocupărilor de ridicare culturală a poporului român, obiectiv major al generaţiei de la 1848, înfăptuitoarea Actului Unirii din 1859 şi a suitei de reforme care au deschis drumul spre modernizarea societăţii româneşti. Ca atare, în al şaptelea deceniu (25 ianuarie 1865) au fost puse bazele societăţii Ateneul Român de către Constantin Esarcu, VA. Urechia, Nicolae Creţulescu, ş.a. care, de la începuturi modeste, activitatea fiind găzduită în casele Ghiculeştilor (Costache Ghica) din apropierea grădinii Cişmigiu, la intrarea principală de atunci, astăzi Piaţa Valter Mărăcineanu. A ajuns, prin activităţile desfăşurate, prin capacitatea de atracţie a noi şi noi participanţi, la nevoia stringentă a unui local corespunzător. La acţiunea de strângere a fondurilor necesare, chemarea mobilizatoare a lui Constantin Esarcu „Daţi un leu pentru Ateneu!", răspunsurile au fost prompte, mijloacele variate de colectare conducând la o participare solidară a tuturor românilor, fapt care a permis ca între anii 1886-1888 să se desfăşoare lucrările de construcţie ale palatului după proiectul arhitectului francez Albert Galleron, având colaborator pe arhitectul român Constantin Băicoianu. Aceştia au fost obligaţi de fundaţia construcţiei începută, dar abandonată a unui manej de echitaţie, să dea o formă circulară zonei centrale a edificiului menit să adăpostească sala centrală pentru manifestări.

În iulie 1872 Consiliul Comunal al Capitalei a decis ca pe locul respectiv să fie înălţată o coloană monumentală evocatoare a anteriorului metoh al Episcopiei Râmnicului. A fost o acţiune de amplă eradicare a zonei, vechile ziduri fiind înlăturate prin demolare. Pentru realizarea coloanei a fost primit în septembrie 1872 proiectul întocmit de arhitectul-antreprenor Alexis Godellot. În luna noiembrie 1874, la numai câteva zile după „dezvelirea" statuii ecvestre *Mihai Viteazul* a avut loc şi dezvelirea coloanei. Terenul a fost achiziţionat de amatorii de hipism doritori de a avea un loc de manej. Ambiţioasa dorinţă implica însă mari cheltuieli şi, ca atare, după efectuarea săpăturilor şi turnarea fundaţiilor n-au mai fost banii necesari ca lucrările să fie continuate. Timp mai bine de un deceniu terenul a fost din nou o problemă pentru edilii Capitalei aflată în plin proces de metamorfozare pentru a deveni reala emblemă a tânărului stat independent. Cum ateneişti îşi doreau un teren de construire a preconizatului sediu propriu care să fie central şi nu prea departe de locul unde îşi începuseră frumoasa misiune de luminători prin actul cultural, atenţia le-a fost reţinută de terenul fostului metoh. Astfel demersurile întreprinse s-au finalizat prin luarea în stăpânire şi trecerea operativă la acţiunea de elevare a edificiului mult dorit. În jurul coloanei a fost amenajată o grădină având o largă deschidere spre Calea Victoriei, care permitea evidenţierea arhitecturii noului edificiu. În 1890 harnicul primar, Emanoil Protopopescu-Pake a dispus mutarea coloanei, definită din acel moment de hâtri locuitori ai Capitalei „Chibritul lui Pake". Aşa a ajuns, pentru o temporară existenţă, pe noul bulevard al axului vest-est, în piaţa de la intersecţia cu strada Teilor, care, peste ani, a devenit Piaţa Rosetti. Ulterior călătoarea coloană va fi din nou mutată pentru a face loc monumentului evocator al personalităţii lui C.A. Rosetti.

Marea sală circulară a Ateneului Român are diametrul de 28,50 m. şi înălţimea de 16 m. La etaj, deasupra vestibulului central este o sală destinată multiplelor funcţionalităţi culturale.

Palatul A.R. a fost inaugurat în mod festiv la 14 februarie 1888, cu care prilej Alexandru Odobescu a rostit un magistral discurs. Societatea a reuşit, ca pe parcursul

anilor de activitate, să se bucure de prezenţa celor mai autorizate personalităţi care, prin specificul preocupărilor, au oferit auditoriului remarcabile expozeuri. De-a lungul timpului spaţiile construcţiei şi ale grădinii limitrofe au cunoscut numeroase metamorfoze, oferind, în cadrul edificiului, noi posibilităţi de extindere a genurilor de activitate, fiind gazda unei bogate biblioteci, a Pinacotecii Statului, a unor expoziţii sezoniere, săli pentru muzică şi spectacole cinematografice. În cel de al patrulea deceniu, s-a finalizat un vechi deziderat, realizarea marii fresce de către pictorul Costin Petrescu, lucrare care însă, prin modul cum trata istoria poporului român, a cunoscut timp de aproape două decenii (1948-1966) o acoperire care, din fericire, s-a dovedit protectoare până la momentul când istoria naţională revenea la matca ei, înlăturându-se toate încercările de slavizare, sovietizare menite a ne integra în lagărul socialist. Au fost tocmai anii, când activitatea a fost curmată, societatea Ateneul Român abuziv desfiinţată, localul fiind atribuit, la 1948, în exclusivitate, filarmonicii „George Enescu". Cu rare excepţii, şi acelea de natură propagandistică, sala Ateneului Român a mai găzduit şi manifestări de amploare dedicate unor centenare de natură culturală.

Vezi notele: 392, 478, 1811, 1851.

878 *De azi* — formularea se referă la anul 1943.

879 *„Grand Hotel du Boulevard""* denumirea iniţială *„Hotelul Herdan",* evocându-l pe învestitorul construcţiei, Jacques Herdan, giuvaergiu, care a considerat realizarea unei asemenea construcţii ca un bun plasament al banilor câştigaţi. A fost proiectat de arhitectul Alexandru Orăscu şi construit la cumpăna deceniilor 7-8 din veacul al XlX-lea. La numai câţiva ani de la inaugurare întreprinzătorul a făcut o nouă investiţie introducând cele mai moderne dotări ale timpului pentru a-i mări gradul de confort. Terminate lucrările în preajma declarării Independenţei de Stat a României, proprietarul a vândut această investiţie cu care prilej a fost rebotezat cu actuala denumire. Pe parcursul anilor de existenţă a cunoscut momente de afirmare ca o unitate prestigioasă, dar şi momente când, din varii motive, a fost trecut în conul de umbră. Tocmai o asemenea situaţie a impus ca în deceniul al optulea al secolului al XX-lea să fie complet renovat şi reutilat şi astfel readus la nivel de unitate reprezentativă. Din păcate, la parter unde ani de zile spaţiul fusese consacrat evolutiv pentru librăriile Alcalay, Cioflec, Academiei a ajuns în ultimul deceniu să fie conjunctural preluat de alte domenii ajungându-se în ultimă instanţă la cel alimentar. O lucrare în care să fie consemnate nume şi impresii ale celor care au beneficiat de serviciile acestui hotel ar evidenţia rolul acestei unităţi pe parcursul veacurilor de existenţă.

Vezi notele: 944, 992, 993, 998, 1021, 1789.

880 *Gabriel Leuvielle* adoptând pseudonimul *Max LUNDER* (16 decembrie 1883, Saint Laube, Gironde, Franţa — 30 octombrie 1925, Paris). Absolvent al Conservatorului din Paris, actor comic francez cu activitate în teatrele bulevardelor a debutat în cinematografie în 1905 fiind până la 1914 interpret în circa 100 de filme.

881 *Rigadin.*

882 *Valdemar PSILANDER* s-a alăturat actorului, regizorului danez August Blom în cadrul studioului „Nordisk" realizând o serie de importante filme mute.

[883] *Lidia Borelli. Lyda BORELLI* (1884, Rivsrolo Ligjuri, Genova, Italia — ?), actriţă de teatru şi film, devenind din 1913 prima divă a cinematografiei italiene şi mondiale, interpretă ideală a rolurilor de artă.

[884] *Lipscanii Noi* — este tronsonul care coboară panta dincolo de Calea Victoriei până la intersectarea cu Splaiul Independenţei.

[885] *Marchitanii* — mărfuri metalice de mici dimensiuni necesare în gospodărie oferite de marchitani fie pe tarabe fie duse în târgurile ocazionale.

[886] *Galeries Lafayette* — numele evocă pe *Marie Joseph LAFAYETTE* marchiz du Motier (1737-1834) general şi om politic implicat în evenimentele din continentul nord American şi Franţa. În procesul de modernizare a comerţului bucureştean s-a procedat exemplar la organizarea unui mare magazin universal care a fost inspirat de cele din occident adoptând şi o denumire care să fie de pildă cumpărătorilor români.

[887] *Librăria „Socec”* — realizare a lui *loan V SOCEC* (1830, Săcele, azi judeţul Braşov — 18 septembrie 1896, Bucureşti, 20 septembrie cimitirul Evanghelic Luteran). Venit de tânăr la Bucureşti, în 1848, a desfăşurat, iniţial la firma lui G. Ioanid iar peste zece ani independent, o bogată şi prestigioasă activitate de librar şi editor. După ce a deprins ABC-ul meseriei la diverşi patroni, inclusiv la celebrul George loanid, a fondat în 1856 firma „Socec et Co.”, având magazinul pe Podul Mogoşoaiei la intersecţia cu strada Lipscani (vatra actualului magazin „Victoria”). Om de iniţiativă, bun organizator, a contribuit, în 1864, la înfiinţarea Camerei de Comerţ al cărui membru activ a fost în decursul vieţii. În 1874 a realizat, împreună cu Teclu, tipografia, fabrica de cartonaje, litografia şi zincografia din strada Berzei. Rezultatele obţinute l-au impus în atenţia autorilor, publicului cititor dar şi a unor societăţi. Astfel în 1873, la Viena, pentru modul de participare a primit „Diploma de încurajare” iar în 1880 a fost recompensat cu Diploma de Onoare de către Societatea „Concordia Română”. Pentru răspândirea culturii în Bucureşti, pe splaiul Kogălniceanu (azi Independenţei) nr. 35, a realizat „Biblioteca populară I.V Socec”. Conştient de necesitatea producerii hârtiei de tipar pentru propăşirea culturii, a militat pentru înfiinţarea de întreprinderi în ţară cum a fost cea de la Letea, Bacău. Titu Maiorescu i-a încredinţat firmei sale tipărirea primelor ediţii „Eminescu”, contribuind, la timpul respectiv, la completarea fondului pentru întreţinerea tratamentelor medicale ale poetului. A fost un creator de „dinastie”, urmaşii săi, Jean şi Emil, ducând pe mai departe propăşirea firmei. Pe locul vechii librării din calea Victoriei, la 1905, s-a trecut la realizarea unei noi construcţii.

[888] *Gheorghe MEITANI* (? -1835) aromân din Epir a pornit cu fratele Ştefan spre centrul Europei ca să facă avere. Şi au făcut, devenind chiar şi baron. A venit în Tara Românească unde, iniţial, a amplificat averea prin cămătărie.

Împreună cu fratele Ştefan a creat la Bucureşti prima instituţie de tip bancă: Casa Meitani. Afacerile au prosperat până în momentul când au pierdut totul, la deces

 fiind om sărac. Fusese proprietar al unei mari suprafeţe de teren limitrof la Calea Victoriei, prelungirea străzii Lipscani, străzile Domniţa Anastasia şi Eforiei. Casa ridicată după 1810 în primele decenii a găzduit conducători ai armatelor de ocupaţie şi diverse instituţii ale statului generate de schimbările instituţionale intervenite prin aplicarea Regulamentului Organic. Cu caracter definitiv casa a fost preluată de Poliţia Capitalei în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea (1866). Lucrări ulterioare au contribuit la adaptarea casei Meitani pentru adăpostirea Poliţiei Capitalei, iar în etapele următoare au fost edificate noile construcţii.

Vezi notele: 295, 356, 976, 1037.

- *Şcoala Militară* — reconstituirea armatei conform prevederilor Regulamentul Organic a impus recurgerea la cadre din ţară, câte s-au găsit, cu experienţa dobândită ca participanţi la diverse conflicte armate, predilect cele ruso-otomane. S-a recurs şi la străini pentru a porni angrenajul viitoarei armate. O prioritate a constitut-o formarea viitorilor militari. Notorie a fost reacţia celor formaţi la şcoala lui Gheorghe Lazăr care s-au implicat în a urma respectiva pregătire. În primele decenii au fost folosite diverse spaţii improvizate ce impuneau a se ajunge la construcţii adecvate.

  Rezultatele au fost incredibile, promovând viitori militari cu o pregătire care la trimiterea pentru perfecţionare în şcolile străine s-a dovedit demnă a fi apreciată, iar la revenirea în ţară au fost cei care, la rându-le, au devenit formatorii generaţiei şi care, la 1877, au avut o pilduitoare comportare.

- *GeorgeIOANID* (1817, Bucureşti — 1907, Bucureşti), a fost un reprezentativ pionier al comerţului cu cartea din 1838. Avea un magazin cu multe articole în care erau şi cărţile. După venirea lui Socec acesta va acţiona treptat pentru a le separa, ajungându-se efectiv la noţiunea de librărie. Ca librar-editor era receptiv la orice eveniment. Avea intuiţia să aducă pe galantarul magazinului noutăţile la zi. Exemplificăm cu evenimentul războiului Crimeii când tipărirea unei hărţi a zonei confruntărilor armate permitea celor interesaţi să înţeleagă mersul campaniei militare. Veniturile i-au permis achiziţionarea, în 1856, a unor terenuri care, la timpul respectiv, se aflau în afara teritoriului Capitalei. Pe timpul lui Constantin Brâncoveanu fuseseră proprietatea lui David Corbea şi ajunseseră în timp să fie ale lui Pană Băbeanul de la care le-a cumpărat plătind 2.100 galbeni. Pentru bucureşteni zona era cunoscută şi cu denumirea de Grădina Breslea, loc de escapade, petrecerile făcându-i faima. Noul proprietar a devenit un renumit grădinar, terenul valorificându-l cu legumicultură, pomicultură, viticultură. Spre sfârşitul vieţii a făcut demersuri să parceleze respectiva suprafaţă. L-a abordat chiar pe arhitectul Ion Mincu şi resorturile din cadrul Primăriei Capitalei, însă problema a revenit spre rezolvare urmaşilor după decesul său. Putem să-l considerăm un vizionar în privinţa extinderii Capitalei, peste decenii moştenitorii au trecut la parcelarea marii proprietăţi generând cartierul rezidenţial al perioadei premergătoare dar mai ales post Războiului Mondial.

  Este evocată şi preocuparea lui în postura de horticultor. Plantase 26 specii de pomi fructiferi. Toate anotimpurile ofereau în zonă privelişti deosebite, mai ales în zona luncii Bucureştioarei.

- *Dimitrie RACOVIŢĂ* (1755-1823) — vornic, căsătorit cu Smaranda Ipsilante.

[892] *Mihai CANTACUZINO* spătarul. A sprijinit noul stil arhitectonic care caracterizează epoca brâncovenească.

Vezi notele: 787, 1750, 1811.

[893] Expresie derivată din *„habent sau fata libelli”,* atribuită lui Terentianus Maurus *(Cărţile îşi au soarta lor);* în acest caz, locurile au şi ele soarta lor.

[894] *Alexandru PROZOROVSCHI* — cneaz, general rus, guvernator al Ţării Româneşti în timpul ocupaţiei de către trupele ruse din august 1807 până la 1 martie 1808. A fost fidel politicii de rusificare a teritoriilor unde călca cizma armatei ţariste, alcătuind un perfid plan, în 1810, de stimulare a localnicilor să participe la procesul de rusificare treptată, folosind termeni înşelători ca Unire, Independenţă cu sprijinul ţarului care se preocupa de soarta lor şi a urmaşilor lor.

Clasica armă a persuasiunii care din păcate a generat urmări catastrofale (pierderi teritoriale, deportări, maltratări, modificări structurale a demografiei).

Vezi notele: 139, 356, 888.

[895] *Prefectura Poliţiei Capitalei* — este formula adoptată în anii importantelor reforme după Unirea din 1859. Alecsandru loan I Cuza informându-se despre situaţia din alte ţări europene a adoptat formula franceză înlocuind Agia cu Prefectura Poliţiei Capitalei.

Consemnăm câteva nume de persoane şi perioade când au coordonat ca prefecţi ai Poliţiei Capitalei activitatea acesteia:

Colonelul Dimitrie Kreţulescu (1824-1874, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 6, locul 17), pregătire şi carieră militară finalizată cu gradul de general. Colonelul a fost prefect în perioada 3 septembrie 1859-12 aprilie 1860.

Mişu Marghiloman. Mihail Dumitrache Marghiloman (1819-1880, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 22, locul 18), a fost prefect în perioada 13 aprilie 1860 — 9 iulie 1861.

Maiorul Nicolae Haralambie a fost prefect în perioada 9-22 iulie 1861.

Colonelul Emanoil Boteanu. Emanuil Constantin Boteanu (1812-1891), a fost prefect în perioada 22 iulie 1861-l februarie 1862.

ColonelNicolae Ştefan Bibescu (1818-1888) a fost prefect în perioada 24 martie — 24 iunie 1862.

Cei care au urmat sunt prezentaţi în notele care urmează mai jos.

[896] *Adrianopol* — oraş în vestul Turciei Europene, situat pe malurile fluviului Mariţa. A fost întemeiat de împăratul roman Adrian. Cucerit de otomani la 1361, a devenit capitală până la cucerirea Constantinopolului în anul 1453. În urma războiului ruso-otoman din anii 1828-1829 aici s-a încheiat pacea care, pentru ţările române, a însemnat înlăturarea monopolului economic impus de Poarta Otomană. Tot cu acest prilej au fost restituite teritoriile de la nordul Dunării, transformate de otomani în raiale. Astăzi oraşul se numeşte *Edirne*. În vechile documente româneşti este numit Udriu.

[897] *Pavel Dimitrievici KISELEFF*.

Vezi notele: 355, 1037, 1999.

[898] *Divanul Munteniei* — este o formulare incompletă făcând referinţă la teritoriul de până la Olt. De fapt era al Ţării Româneşti care avea în compunere teritoriile Munteniei şi Olteniei. Aparent o asemenea „eroare” costă atunci când interese hrăpăreţe

caută orice prilej de a valorifica formulări incomplete pentru a-şi însuşi ce nu le aparţine.

Formulare uzitată şi în perioada premergătoare anului 1990 ce uşor s-a „înrădăcinat" la învăţământul politic şi se colportează şi în prezent.

[899] *Până la moarte* în 1835.

[900] *Radu S. ROSETTI* /pseudonim *Udar/* (1820, Bucureşti — 13/14 martie 1868, Bucureşti). A ocupat funcţii juridice şi administrative la Craiova, prefect la Gorj, prefect la Argeş, prefect la Brăila, director general al temniţelor, membru în Curtea criminală. Conducător (agă) al Poliţiei în anii 1849, 1855 şi prefect energic şi bun administrator al Poliţiei Capitalei în perioada 25 iulie 1862 — 11 iulie 1863, când publicistul însă, devenind ostil domnului A.I.C., a fost înlăturat. După detronarea acestuia redevine prefect al Poliţiei Capitalei până la moarte timp de 2 ani. A fost un activ publicist.

[901] *Dimitrie R. ROSETTI /Max/* (17 aprilie 1850, Bucureşti — 1934, Bucureşti, cimitirul Bellu, parcela 30, locul 3). Fiul lui Radu Rosetti. A urmat liceul „Louis-le-Grand", din Paris, fără a-l termina, apoi doi ani la „Şcoala de Ştiinţe politice şi administrative" din Paris. A revenit în ţară la 1876, ocupând funcţii administrative ca apoi să treacă în redacţia ziarului „Românul", publicând cu pseudonimul *Max* şi în alte organe de presă. Pentru teatrele bucureştene a scris, a tradus sau a prelucrat o serie de piese. La 1888 a fost numit onorific membru în comitetul teatrelor. Om politic, deputat.

[902] *Radu D. ROSETTI* (18 decembrie 1874, Bucureşti — 1964, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 77b, locul 30). Fiul lui Dimitrie Rosetti /Max/. Pregătire şi carieră juridică, decan al baroului judeţul Ilfov, filozof, poet, epigramist, dramaturg, note de călătorie, memorialist, traducător, publicist.

[903] *PavelZĂGĂNESCU* (1815, Râmnicu Sărat — 17 ianuarie 1897, Bucureşti). Carieră militară din 1821. Ofiţer din 1845. Participant, ca locotenent, la apărarea revoluţiei de la 1848 în fruntea unei unităţi de pompieri. Închis la 1849 pentru activitate politică, este reprimit în armată în anul 1852. La 1861 inspector al frontierei Dunării. A fost avansat până la gradul de colonel, primind misiunea de a organiza unităţile de grăniceri. Inspector al Gărzii Civice. Demisionând din armată, intră în viaţa politică, deputat. Între 3 februarie şi 31 iulie 1869 a fost numit de către Mihai Kogălniceanu prefect al Poliţiei Capitalei.

Vezi nota: 934.

[904] *Constantin /Costică/MANU* (1836-1907), implicat în coordonarea multor prefecturi de judeţe (Olt, Ilfov, Vlaşca, ş.a.). Voluntar în campania 1877-1878. Om politic conservator, deputat, senator, prefect de poliţie în perioada 1 august 1869 — 7 mai 1870.

[905] *Radu Dinu Mihail* Prefect al Poliţiei Capitalei între 13 mai 1877 — 27 martie 1879 şi 19 iulie 1879-19 martie 1885. Vezi nota: 844.

[906] *Vasile Nicolae HIOTTU* (1830-1897, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 8, locul 4), prefect al Poliţiei Capitalei în perioadele: 8 mai — 8 decembrie 1870 şi 12 martie 1871 — 17 octombrie 1873. *N.B.* scris şi: *Kiot, Hiottu.*

Vezi notele: 673, 933.

[507] *Constantin Moret V BLAREMBERG* (1838/1839-1886, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 25, locul 12), fiul colonelului Vladimir Blaremberg şi al Pulcheriei Ghica. Tânărul a participat la războiul Crimeii. Carieră militară începută în armata rusă, primit în cea română în 1863 cu gradul de căpitan; adjutant al domnului Alecsandru Ioan I Cuza în 1863. În 1864 a demisionat din armată. Om politic conservator. A fost prefect al Poliţiei Capitalei între 30 octombrie 1873 — 3 februarie 1875. Participant la Războiul pentru Independenţă cu gradul de colonel. Adjutant al domnitorului Carol I. căsătorit cu Maria.

[508] *Enăchiţă Văcărescu.* De fapt este vorba despre *Ion VĂCĂRESCU* (1836 sau 1839-1914, Paris). Pregătire la Şcoala militară, carieră militară până în 1866. După 1866, prefect de judeţe şi administrator al Domeniilor Statului, prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 27 februarie 1875 — 14 ianuarie 1876, om politic, deputat. Misiuni diplomatice. Căsătorit cu Eufrosina Fălcoianu (1840-1933).

Enăchiţă Văcărescu (la care se referă autorul) (1768-1863) este fiul vornicului Iancu Văcărescu şi al Elenei Cantacuzino, implicat în activitate diplomatică.

[509] *Dimitrie Scarlat BĂRCĂNESCU* (1838 — ante 1905) Studii la Viena la Academia Theresiană şi în Franţa. Ofiţer de cavalerie. A fost prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 9 martie — 4 mai 1876. Aghiotant domnesc la 1877-1878.

[510] *Procopie Dumitrescu* 1877, *Ioan Procopie DUMITRESCU* (1845, Paris, Franţa – ?), licenţa în drept. Între 1870-1876 a activat în magistratură. Om politic liberal a fost prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 6 noiembrie 1876 — 15 februarie 1877.

Informaţii confuze, amintesc pe Ioan D. Procopi (9 iunie 1845 — ?) în calitate de primar al Capitalei în anii 1877-1878; 21 aprilie 1901 — 25 noiembrie 1902 şi 21 februarie 1910 – 8 ianuarie 1911.

[511] *Constantin CIOCÂRLAN* (?, Târgovişte, judeţul Dâmboviţa — 24 ianuarie 1893, Bucureşti, cimitirul Bellu), om politic liberal, implicat în silita abdicare a domnului Alecsandru Ioan I Cuza, membru în Adunarea Constituantă din 1866, prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 16 februarie — 12 mai 1877, guvernator al localităţii Nicopole în 1877.

Vezi nota: 2117.

[512] *Radu Mihai. Radu MIHAIL* (1837/1840 — 8 aprilie 1894, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 16, locul 16), pregătire şi carieră militară din 1869, general de brigadă. Om politic liberal, prefect al judeţul Brăila la 1878, ministru al Lucrărilor Publice la 1885, ministru de Interne la 1887. Îi este atribuită şi calitatea de prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 1877-1885. A fost numit la 13 mai 1877, misiunea

încetând la 27 martie 1879. Fiind însă rechemat la 19 iulie 1879 — 19 martie 1885- A fost apreciat ca reformator, vigilent, energic.

[913] *Dumitru Moruzi. Dimitrie P. MORUZI* (1847- ?), fiul lui Panait Moruzi şi al Aglaiei Plagino; carieră militară, participant la campania din 1877-1878 prefect de poliţie la Bucureşti numit la 20 martie 1885, acţionând până la 2 martie 1888 şi prin sprijin politic a mai primit ulterior această funcţie. A fost şi prefect al districtului Dorohoi. A fost implicat în acte incompatibile cu statutul instituţiei, acuzat de opoziţie a fi părtaş la o serie de escrocherii. Căsătorit cu Smaranda Cantacuzino.

[914] *Sergiu VOINESCU* (1843- ?) pregătire în Şcoala Militară, sublocotenent în 1861 avansând până la gradul de colonel. Ministrul conservator Theodor Rosetti l-a numit prefect al Poliţiei Capitalei în 23 martie, acţionând până la 28 septembrie 1888. Unele măsuri provocând nemulţumiri în rândurile personalului poliţienesc a fost transferat în postul de comandant al Şcolii Militare de infanterie şi cavalerie.

[915] *Mihail Ion RASTI* (1841-1903, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 48, locul 13). Studii militare, ofiţer de cavalerie din 1859, participant la 1875 la războiul Spaniei şi în 1877-1878 a ajuns la 1894 general de brigadă. Ca rezervist a fost desemnat prefect de poliţie în anii 1891-1894.

[916] *Manole Culoglu. Emanoil GULOGLU* (? — 9 septembrie 1896, Bucureşti). Studii juridice şi carieră militară; fost polcovnic al polcului I Infanterie din Garnizoana Craiova. Prefect de judeţe, secretar general la Ministerului Finanţelor. A fost desemnat prefect al Poliţiei Capitalei în anul 1895, când a avut şi idei năstruşnice propunând renunţarea la cazier şi măsurători antropometrice. A fost cel mai bătrân oştean. înmormântat la 13 septembrie 1896 la cimitirul Bellu.

Vezi notele: 2078.

[917] *PaulSTĂTESCU*(1844 — 27 ianuarie 1908), iniţial a urmat Şcoala Militară, absolvită în 1866, scurtă carieră militară, merge la Paris urmând studiile de drept. După revenirea în ţară inspector administrativ, consilier la înalta Curte de Conturi, prefect în diverse judeţe şi al Poliţiei Capitalei în perioada 18 decembrie 1895 — 21 noiembrie 1896, om politic liberal, contestat de conservatori ca bătăuş.

[918] *Caton LECCA* (1860- ?) Om politic liberal din 1885, consilier judeţean la Bacău, deputat şi senator, prefect al judeţul Bacău, prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 22 noiembrie 1896 — 10 aprilie 1899.

[919] *Dimitrie Dobrescu Dimitrie /Matache/ DOBRESCU* (1852 — 13 februarie 1934, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 92, locul 4). Studii şi activitate juridică. Avocat al statului la ministerul Domeniilor. Om politic din 1890 a contribuit la înfiinţarea Partidului Constituţional 1891, deputat, senator, Partidul Conservator, după 1918 Partidul Conservator Progresist, prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 16 februarie 1901-15 august 1902, primar al Capitalei 24 martie 1911 — 17 octombrie 1912, ministru, Partidul Poporului.

[920] *Emil C. PETRESCU* (19 februarie 1858, Bucureşti — 1938, Bucureşti). Activitate de magistrat, din 1890 om politic liberal. Prefect al Poliţiei Capitalei în

perioada 16 februarie 1901 — 15 august 1902. Activitatea i-a fost caracterizată de bunătate şi dreptate.

921 *Ion Gh. SAITA* (1862-1914, Bucureşti, cimitirul GAMBETTA, figura 34b, locul 6) (1838-1882), lider al burgheziei republicane, organizatorul reprimării mişcării comunarde din provincie în calitatea sa de ministru de interne în guvernul Apărării Naţionale a Franţei în anii 1870-1871, studii juridice, avocat, activitate în Ministerul Agriculturii, Camera de Comerţ, numit de ministrul Vasile Lascăr prefect al Poliţiei Capitalei în perioada 3 decembrie 1902-21 decembrie 1904 dovedind seriozitate, austeritate, chibzuinţă în folosirea fondurilor.

922 *Iancu Mitilineu, Ion Mihail MITILINEU* (1868-1946, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 16, locul 19), studii juridice, avocat, om politic, prefect al Poliţiei Capitalei în perioada anilor 1910-1913, considerat a fi auster, ministru.

923 *George Corbescu, Gheorghe /George/ CORBESCU* prefect al Poliţiei Capitalei în anii 1914-noiembrie 1916, până în momentul când administraţia a fost nevoită să pornească spre Moldova (noiembrie), procedându-de la o prealabilă desemnare ca prefect al Poliţiei Capitalei a generalului Alexandru Mustaţă cu misiunea de a rămâne şi contribui la protejarea populaţiei române sub stăpânirea armatelor de ocupaţie. În zilele dintre 20-30 noiembrie 1918 acesta a devenit un instrument al cotropitorilor, purtându-se ca un zbir pentru a fi pe placul străinilor la sosirea acestora. Sunt concludente în acest sens textele proclamaţilor elaborate, tipărite, afişate pentru ca oamenii să fie avizaţi ce-i aştepta la cel mai mic act de nesupunere.

924 *Ţigara Samurcaş, Alexandru T TZIGARA-SAMURCAŞ* (23 aprilie 1872, Bucureşti — 1952, cimitirul Bellu, figura 1, locul 48). Studii la Bucureşti, de filozofie la Paris, Berlin, specializare în domeniul istoriei artelor, doctorat la München 1896, cu studii elaborate referitoare la istoria artei vechi româneşti şi al artei populare, carieră universitară la Bucureşti şi Cernăuţi, director al Fundaţiei Universitare „Regele Carol I" (1899-1946), organizator şi conducător al Muzeului de Artă Naţională. A condus revista „Convorbiri literare", publicist, membru corespondent al Academiei Române ales la 3 iunie 1938, îndepărtat samavolnic în 1948, reconfirmat la 2 februarie 1990.

Ocupanţii din iarna anului 1916, după ce au realizat o efectivă stăpânire a administraţiei oraşului, au preferat să se debaraseze la 30 noiembrie 1916 de generalul Mustaţă desemnându-l pe A.Ţ.-S. om şcolit în atmosfera germană, în postul de prefect al Poliţiei Capitalei. El fusese lăsat la Bucureşti cu misiunea de a asigura protecţia bunurilor regelui Ferdinand I din Palatul Regal, persoană considerată de ocupanţi a fi trădătorul nr. 1 ale intereselor Puterilor Centrale care erau stipulate de tratatele încheiate cu România la 1885 şi reînnoite în anii care au urmat până la declanşarea marii conflagraţii.

925 *G-ral Er. Nicoleanu, Eracle NICOLEANU.*

Vezi notele: 603, 664.

926 *Col. G. Marinescu 1931-1939, Gabriel M. MARINESCU* (7 noiembrie 1886,

Tigveni, judeţul Argeş — 26/27 noiembrie 1940, penitenciarul Jilava, judeţul Ilfov, cimitirul Bellu, figura 43, locul 15). Fiul lui Marin din Tigveni. Studii la Tigveni, Bucureşti, pregătire şi carieră militară. A participat la campania primului război mondial distingându-se în luptele de la Mărăşti. Recompensat cu Ordinul Militar Mihai Viteazul, clasa IlI-a. Ulterior îşi desfăşoară activitatea în cadrele jandarmeriei rurale, colonel 1927, prefect al Poliţiei Capitalei numit prin decret regal, în iunie 1930 – primăvara anului 1937, fiind integrat în rândurile camarilei regale, general de brigadă 1937, subsecretar de stat, ministru secretar de stat. Arestat de regimul legionar, asasinat de aceştia la Jilava.

Au fost anii când camarila regală manevrată de regele Carol al II-lea a acţionat pentru scoaterea Prefecturii Poliţiei Capitalei din subordinea Direcţiei Generale a Poliţiei şi chiar a Ministerului de Interne cum prevedea legea din 1929, măsură menită a stopa urmărirea celor întreprinse de către organizaţiile legionare. Recompensa a fost asasinarea prefectului.

În anii 1937-1938 Prefectura Poliţiei Capitalei a fost asigurată de generalul Barbu Părăianu, detaşat de la Inspectoratul General al Jandarmeriei.

[927] *G-ral R. Modreanu 1939-1940 generalul RodrigMODREANU* (? -1950). A fost prefect al Poliţiei Capitalei până la instaurarea regimului legionar. Din februarie şi până în decembrie 1941 acesta a fost primar al municipiului Bucureşti.

[928] *G-ral Dona 1940, Generalul Constantin DONA* a fost numit de către ministrul de Interne, generalul legionar Constantin Petrovicescu, ca prefect al Poliţiei Capitalei până 5 octombrie 1940.

[929] *Col. Zăvoianu 1940, colonelul (r.) Ştefan ZĂVOIANU* a fost numit de către ministrul de Interne, generalul legionar Constantin Petrovicescu, ca prefect al Poliţiei Capitalei de la 5 octombrie la 27 noiembrie 1940, noaptea Sf. Bartolomeu, moment al asasinatului din incinta penitenciarului Jilava a celor care erau pe lista neagră a noului regim.

[930] *Radu Mironovici 1940-1941*, a fost numit ca prefect al Poliţiei Capitalei de la 28 noiembrie 1940 până la 20 ianuarie 1941, moment al declanşării rebeliunii legionare care a condus la înlăturarea acestui regim. Tranzitoriu, pentru zilele 20-28 ianuarie 1941, misiunea de prefect al Poliţiei Capitalei a fost îndeplinit de către generalul Mitrea.

[931] *G-ral Gheorghe Radu 1941-1942,* a fost numit prefect al Poliţiei Capitalei pentru perioada 28 ianuarie 1941-1942.

[932] *G-ral N. Pălăngeanu 1942*, Generalul Nicolae Pălăngeanu a condus Prefectura Poliţiei Capitalei în perioada anilor 1942-1944.

[933] *Costică HIOTT* (octombrie 1861-1941). Fiul lui Vasile Hiott, studii în drept la Paris; publicist, activitate economico-financiară, diplomat, om politic, deputat. *N.B.* scris şi: *Kiot, Hiottu.*

Vezi notele: 612, 673, 845, 906.

[934] *Mihail Dumitrache MARGHILOMAN* (1819-1880, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 22, locul 18). Revoluţionar la 1848, primar, deputat în Adunarea Ad-hoc; activitate administrativă, prefect al Capitalei de la 13 aprilie 1860 până la 9 iulie 1861 şi de la 12

iulie 1863 până la 30 august 1865. Prefect de judeţe. Pasionat de vânătoare.

[935] Generalul Florescu, *Ion Emanoil FLORESCU* (1819, Râmnicu Vâlcea — 9/22 mai 1893, Paris, adus la Bucureşti, înmormântat în cimitirul Bellu, figura 8, locul 46), fiul lui Matache Florescu şi al Tincăi Faca. A făcut studii militare în Franţa. La întoarcerea în ţară, socrul său, domnitorul Gheorghe Bibescu, l-a însărcinat cu organizarea oştirii Tării Româneşti. Pentru formarea de cadre înfiinţează, în anul 1846, o şcoală militară. În 1854, când avea gradul de colonel, participa ca ataşat pe lângă armata rusă — ofiţer de ordonanţă în comandamentele generalilor Lüders şi Dennenberg în campania din Crimeea. Ca om politic — ministru în timpul domniei lui Alexandru Ioan I Cuza — de numele lui sunt legate o serie de importante realizări în domeniul dezvoltării şi înzestrării armatei române şi al pregătirii tuturor cetăţenilor pentru a putea participa la apărarea ţării în caz de nevoie. A fost prim ministru, deputat, senator, autor al unor studii militare utile tinerei armate române. S-a aflat şi printre cei care au pregătit actul Independenţei. A sprijinit iniţiativele menite să contribuie la pregătirea militară a populaţiei — spre exemplu înfiinţarea Societăţii Ecvestre. În acest sens era îndreptată şi demonstraţia despre care este vorba în text, ea urmând să contribuie la popularizarea cailor de curse şi la suplinirea rolului dresajului. A fost căsătorit cu Caterina Bibescu, apoi cu Alina Ştirbey. Ca om politic, ministru şi prim ministru, de numele său sunt legate o meserie de realizări importante care au contribuit la dezvoltarea armatei române şi pregătirea tuturor locuitorilor pentru a putea participa, în caz de nevoie, cu competenţă, la apărarea ţării.

Preşedinte al Societăţii pentru învăţătura poporului român. A lăsat acestei societăţi în folosinţă un mare imobil din Bucureşti.

Vezi notele: 63, 942, 1549, 1665, 1791, 1852.

[936] *Pilă cu şapte cozi* — pil, piluri cu sensul de gârbaci, bici.

[937] *Teatrul Alhambra* — se afla pe fosta stradă Bălcescu. Actuala Măndineşti. Astăzi sala adăposteşte Teatrul de Comedie.

[938] *Mareşal* — cel mai înalt rang în ierarhia militară a unei ţări. Calitate dobândită de generalul care în timp de război, comandând respectiva armată, a dobândit în luptă pe parcursul a trei luni rezultate remarcabile fiind recompensat cu avansarea în rangul de mareşal.

[939] Locul *grădinii de vară „Colos”* a fost ocupat în ultimele decenii de o nouă construcţie ce adăpostea înainte de 1989 Casa de Mode U.C.E.C.O.M.

Vezi’ notele: 139, 356, 888.

[940] Spătarul şi marele ban *Pană II Filipescu.* La 1747 era mare şetrar, mare postelnic exilat la 1788 împreună cu fiii săi la Muntele Athos. Căsătorit cu Ana Câmpineanu.

[941] *Alexandru Radu FILIPESCU Drăjneanul* (1775 sau 1776, Bucureşti — 1856), fiul lui Nicolae Filipescu, poreclit şi Vulpe pentru calităţile dovedite în relaţiile cu Tudor

Vladimirescu la 1821 ca reprezentant al boierilor. Logofăt al dreptăţii şi

ministru, a participat la realizarea prevederilor Regulamentului Organic. Gheorghe Bibescu l-a făcut mare ban.

[942] *Drajna* — comună în nord-estul judeţului Prahova străbătută de pârâul Drajna şi emisarul său râul Teleajen într-o zonă de dealuri unde omul a vieţuit de milenii. Urmele materiale au evidenţiat activitatea epocii bronzului prin importanta descoperire a depozitului de seceri din bronz precum şi a castrului roman evidenţiind importanţa drumului de trecere a munţilor pe la Ceraşu, Slon, Tabla Buţii. Economic se înscrie în arealul oraşului Vălenii de Munte situat la 6 km sud. Ca moştenire a trecutului sunt reprezentative: moara de apă, castelul familiilor Florescu şi Cretzulescu.

În 1933 a fost realizată o Troiţă de lemn pentru a cinsti memoria Eroilor din Războiul de Reîntregire. Trecerea anilor au marcat starea acestui simbol. În anul 2002 a fost ridicată o cruce de 21 m cu instalaţie electrică. Amplasată pe unul din dâmburile dominante ale localităţii este remarcabilă silueta ei în timpul nopţii.

Comuna are înglobate 11 sate, reşedinţa fiind în Drajna de Sus. În zona satului Ogretin s-a desfăşurat la 13/23-14/24 septembrie 1602 una din confruntările oştirilor conduse de Stroe Buzescu fidel lui Radu Şerban cel ce fusese desemnat domn la 20 octombrie 1601 în tabăra de la Cârstieneşti a oştirii asasinatului Mihai Viteazul. Este exemplara confruntare de la Ogretin şi Teiuşani cu fiul hanului tătar coalizat cu oştirea lui Simion Movilă.

[943] *Anton şi Vasile Capşa* la 1852, pun bazele magazinului „La doi fraţi”. Cel de al treilea frate, Grigore, a fost trimis la Paris pentru a învăţa meseria de cofetar cu care la revenire printr-o servire exemplară a cucerit consumatorii realizând faima firmei şi a familiei.

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1366, 1419, 1427.

[944] *LeonALCALAY*(1847 — mai 1920), anticar, apoi librar şi editor, iniţiator al acţiunii de popularizare a literaturii universale şi româneşti prin intermediul ediţiilor populare de tipul „Biblioteca pentru toţi”. Evolutiv, de la dulapurile în stradă, a ajuns să aibă un mare magazin la parterul edificiului „Grand hotel du Boulevard”. Prin gradul de cultură, prin modul cum lua o carte în mână, cum o preţuia, mulţumindu-se cu un avantaj minim, cum recomanda alte şi alte titluri, tratând problema ce-l frământa pe interlocutor, dovedea respectul pentru clientul cititor. De la el au învăţat mulţi meseria de anticar, perpetuând-o.

Vezi notele: 188, 879, 992, 993.

[945] *Prelungirea Doamnei* astăzi *strada Eforiei* din Calea Victoriei până la intersectarea străzilor Domniţa Anastasia şi Brezoianu.

[946] Reamintim că zona fusese *Curtea Domnească* a lui Şerban Cantacuzino, care, fiind în calea drumului „drept” spre Mogoşoaia, a fost străpunsă de traiectul Podului Mogoşoaiei prin ferma decizie a lui Constantin Brâncoveanu.

Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 428, 435, 614, 636, 752, 948, 951, 953, 1106, 1107, 1119, 1136, 1505, 1949.

947 *Legaţiune a Rusiei.* Din cancelaria diplomatică a Rusiei obiectivul care urma să conducă Rusia la a ajunge stăpâna vechiului Bizanţ impunea o atentă cunoaştere pe respectivul traseu terestru ce se petrecea şi ce putea fi util pentru ca intenţia să devină o realitate. Ca atare, reprezentanţii aflaţi în misiune în ţările române erau implicaţi în a cunoaşte raporturile cu puterea suzerană, defecţiunile în relaţiile respective pentru a propune superiorilor modalităţi de intervenţie. A fost un efectiv roi de albine în anii Rusiei pravoslavnice, ca după revoluţiile anului 1917 când, mai ales, puterea sovietelor s-a dovedit totalmente ostilă regimului de la Bucureşti activitatea să se rezume la rezolvări de probleme umanitare.

948 *Constantin BRÂNCOVEANU* (15 august 1654 — 15/26 august 1714, ridicat de la Bucureşti, transportat la Istanbul, anchetat, judecat acuzat ca hiclean, condamnat la moarte împreună cu stirpea bărbătească a familiei, ucis de otomani la Edicule-Istanbul, trupul a fost înhumat temporar în mănăstirea Halchi de unde osemintele au fost aduse în mare taină de Doamna Maria şi înmormântate în ctitoria sa din Bucureşti, biserica Sf. Gheorghe Nou, locul fiindu-i marcat printr-o discretă inscripţie gravată pe candela de la căpătâiul său). Era fiul lui Stanca şi Papa Brâncoveanu, nepot de soră a lui Şerban Cantacuzino, desemnat domn al Ţării Româneşti de la 28 septembrie 1688 până la 24 martie 1714, când a fost ridicat de otomani. La 1 iunie 1685 punând capăt conflictelor a fost încheiat Tratatul de „alianţă veşnică" în Ţara Românească şi Transilvania.

La 20 iunie 1992 Sinodul B.O.R. a canonizat pe repauzaţii domnii Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu.

În Bucureşti obârşia era marcată de crucea ridicată pe locul caselor părinteşti, unde răsculaţii seimeni i-au ucis tatăl, Papa Brâncoveanu. Pe această vatră, în secolul al XlX-lea, a fost amenajată Piaţa „Bibescu Vodă", cu o existenţă efemeră. Crucea a existat până la abordarea zonei pentru construcţia metroului în anii '70 când „neglijenţa" unuia din mânuitorii de utilaje a frânt-o. Ulterior pe locul ei a fost trasată artera de circulaţie giratorie din perimetrul Peţii Unirii. Din iniţiativa patriarhului Teoctist a fost realizată o replică a acestei cruci amplasată în zona verde care desparte cele două benzi de circulaţie a esplanadei, eronat definită de edilii bucureşteni ca „aleea Dealul Mitropoliei". De reţinut că prin H.C.M din 23 aprilie 1955 crucea lui Papa Brâncoveanu a fost inclusă pe lista monumentelor istorice (p. 27, poziţia 168) „bucurându-se" de protecţia cuvenită.

În Capitala Ţării Româneşti gospodarul domn Constantin Brâncoveanu a realizat „deschiderea" arterei de circulaţie „Podul Mogoşoaiei" tăind drum „drept" de la curţile sale spre zona nordică pentru a-i facilita o legătură „directă" cu drumul Târgovişlei. Pe actuala vatră a palatului C.E.C. a ridicat o biserică cu hramul Sf. Ioan cel Mare şi un han.

Vezi notele: 102, 382, 490, 1580, 2031, 2092.

949 *George D. FLORESCU* (19 mai 1893 — 25 octombrie 1976, Bucureşti), secretar şi director adjunct al Muzeului Municipiului Bucureşti (1939-1947), cercetător ştiinţific al Institutului de istorie Nicolae Iorga, heraldist, genealogist, neobosit cercetător al istoriei oraşului Bucureşti.

950 *Strada ing. Saligny* — asigură legătura între bulevardul Regina Elisabeta şi strada Lipscani. Strada a flancat, din primul deceniu al secolului XX, palatul

Ministerului Lucrărilor Publice, instituţie de care este legat ansamblul de lucrări realizate în decursul veacurilor de către Anghel Saligny. Anterior s-a numit Belvedere, pentru a sugera perspectiva oferită spre zona vestică, limitrofă grădinii Cişmigiu. În ultimele decenii localul Ministerului Lucrărilor Publice găzduieşte Prefectura Capitalei, Consiliul Municipal şi Primăria Capitalei.

Vezi nota: 1939.

[951] *Biserica Doamnei.* Boierul Şerban Cantacuzino a ridicat o amplă casă pentru familia sa. Una din localizări îi atribuie prezenţa pe vatra unde ulterior au fost ridicate construcţiile găzduind Palatul Prefecturii Poliţiei Capitalei şi hotelul „Herdan". Semnificativă este evoluţia moştenirii casei. Ansamblul Curţii Domneşti era în imediata vecinătate a mănăstirii Sărindarului.

La 1683 pentru Doamna Maria, a doua soţie a domnului Şerban Cantacuzino, a fost ridicată o nouă biserică în fosta mahala „a lui Popa Istrate". Pisania evocă fapta. A fost iniţial paraclis al caselor domneşti, loc de rugăciune pentru doamna Maria. După moartea soţului şi înainte de a pleca în exil, la 28 noiembrie 1689 Doamna a închinat-o protector mănăstirii Cotroceni urmând a fi folosită regula athonită a călugărilor greci.

Măsura adoptată de Domnul Constantin Brâncoveanu pentru a realiza o străpungere mai directă între casele aflate dincolo de apa Dâmboviţei pentru a-i facilita o operativă părăsire a oraşului a condus la trasarea Căii Mogoşoaiei, devenit prin amenajările întreprinse Podul Mogoşoaiei, iar de la 8 octombrie 1878 Calea Victoriei. La data trasării a avut o sinuoasă orientare spre nord determinată de modul cum au fost tratate proprietăţile în funcţie de raporturile cu deţinătorii. Acolo unde anumite adversităţi anterioare au generat animozităţi s-a trecut prin respectiva gospodărie. În cazul Curţii lui Şerban Cantacuzino traseul a determinat rămânerea la est a bisericii şi curtea cu restul construcţiilor la vest.

Edificiul impresionează prin calităţile sale arhitectonice. Planul, soluţiile constructive, elementele decorative, plastica monumentului sunt mărturia unui moment de refacere care a precedat epoca lui Constantin Brâncoveanu. Din păcate edilii Capitalei atât în veacul al XIX-lea, cât, şi mai ales, în cel următor i-au ignorat existenţa acceptând o agresivă prezenţă a construcţiilor limitrofe.

Vezi nota: 97, 953, 1063, 1090, ’1105.

[952] *Şerban C. CANTACUZINO vv.*

Vezi nota: 91 şi următoarele.

[953] *Maria Doamna.* Maria Rustea Văleanu este cea de a doua soţie a domnului Şerban Cantacuzino. În anii domniei s-a preocupat de actele de binefacere şi de edificare a unor aşezăminte religioase. În Bucureşti a realizat în 1683 în cadrul Curţii Domneşti paraclisul definit acum Biserica Doamnei iar în marginea nord vestică a Bucureştilor a participat la edificarea ansamblului monahal Cotroceni. După prematurul deces al soţului s-a preocupat de aducerea în scaunul domnesc a fiului Gheorghe, formulă neacceptată de marii boieri implicaţi tocmai de înlăturarea lui Şerban prin otrăvire. A decedat la 1734 la *mănăstirea Dintr-un Lemn,* judeţul Vâlcea de pe valea Otăsăului fiind înmormântată în incinta de zid a bisericii.

Vezi notele: 97, 951, 1090, 2005.

954 *Clironomie* — drept de moştenire a unui bun.

955 *Baronul Gheorghe SACHELARIE* (?, Hristofor — 1838), bancher, consul.

956 *Miloş OBRENOVICI* — cneaz al Serbiei din 1815 până în 1839 când a abdicat de la tron, revenind în 1858 până în 1860. Întemeietor al dinastiei. A

participat la ridicarea la luptă a sârbilor împotriva stăpânirii otomane (1804-1813) şi a condus-o pe cea din 1815, devenind cneaz al Serbiei (1815-1839) întemeietor al dinastiei. Adoptând o poziţie despotică a nemulţumit pe mulţi dintre cei care-i fuseseră alături, fiind nevoit să abdice în favoarea fiului Mihai. După câţiva ani s-a resimţit nevoia de discernământul, puterea lui organizatorică pentru depăşirea unor curente dificultăţi.

A fost rechemat în 1858 de către Scupşina Sârbă. A revenit pentru doi ani (1858-1860). Este considerat creatorul Serbiei moderne. Între anii 1838-1858 a trăit pe teritoriul Ţării Româneşti.

În perioada părăsirii teritoriului Serbiei a trăit în Ţara Românească.

Vezi notele: 1133, 1573.

957 *Hereşti* — localitate la sud de Bucureşti, azi în componenţa judeţului Giurgiu. Este vechea proprietate a fraţilor Cazan şi Udrişte Năsturel care au edificat o casă din piatră care prin plan, amplasament, materiale puse în operă, mod de finisare, inclusiv decorare constituie pentru jumătatea veacului al XVII-lea o reprezentativă investiţie.

Vezi nota: 1573.

958 *„Recunoştinţa”* — un eşantion, din alte multele care pot fi date de model cum consecventa diplomaţie rusă a reuşit, ca prin aplicarea unei strategii pe termen lung, să apară ca sprijinitoare a celor aflaţi sub stăpâniri străine de o altă credinţă religioasă, fie otomane fie habsburgice.

959 *„Victoria”* — tip de trăsură luxoasă, caracteristică epocii reginei Victoria a Marii Britanii şi a Irlandei (1837-1901) şi împărătească a Indiei (1876-1901). Prin aspect, formă, suspensie, grad de confort, deschidere panoramică, numărul şi valoarea animalelor de tracţiune era un vehicul de paradă impresionant, menit a contribui la etalarea virtuţilor dinastiei stăpânitoare a supuşilor.

960 *„Orlofi”* — cai celebri din hergheliile Rusiei care tractau echipajele marilor demnitari ruşi. Impresionaţi prin talie, eleganţă şi uşurinţa cu care îndeplineau sarcina de a trage la trăsură. S-au impus ca trăpaşi specializaţi pentru viteză în concursurile de hipodrom. Obţinuţi prin preocuparea familiei *ORLOV:* I) *Alexei Grigorievici* (1737-1808), carieră militară şi om politic rus. A comandat flota rusă împotriva flotei otomane în bătălia de lângă insula Chios, obţinând o importantă victorie la 6 iulie 1770. Această biruinţă i-a adus titlul de ceşnic. *N.B.* a nu se confunda cu ceaşnic; II) *Alexe* (1787-1861), carieră militară şi om politic rus. General, a comandat armata rusă în 1828-1829 împotriva trupelor otomane. Conducătorul delegaţiei la încheierea păcii de la Adrianopole în 1829, care a solicitat drepturile Rusiei şi a impus formula introducerii Regulamentului Organic în conducerea ţărilor române.

961 *Caftan.*

Vezi notele: 129, 191, 252.

962 *Kalpak, calpac* — căciulă mare de formă sferică sau cilindrică confecţionată din piele neagră, tivită cu blană scumpă, A făcut parte din dotarea armatei ruse pentru gradele

superioare.

Vezi nota: 622.

[963] *Nagaica, cnut* — bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie având mai multe sfârcuri prevăzute ce alice de plumb prinse la vârf.

Vezi nota: 1472.

[964] *Cazac* — ostaş originar din zona Donului. Efectuând serviciul militar în rândul armatei ruse erau, în general, repartizaţi la unităţile de gardă. Apreciaţi pentru calităţile lor fizice şi morale.

Vezi notele: 301, 318, 586, 620, 1246, 1470, 2265.

[965] *BaronulFONTON* — ministru plenipotenţiar al Rusiei acreditat la Bucureşti, căsătorit cu una din fiicele lui Constantin (Dinu) Filipescu şi a Zoei Ghica.

[966] *Nicolae GIERS* (9 mai 1820 — 14 ianuarie 1895), de obârşie suedez, rusificat. Baron, secretar şi apoi consul la Iaşi şi Bucureşti, consul general, ministru, căsătorit cu o cantacuzină.

[967] *Măgura* din parcul Legaţiei era, de fapt, *panta străzii Eforiei*, mult atenuată în secolul nostru prin lucrări de urbanizare efectuate în zonă.

[968] *Ţarul Nicolae II* din dinastia Romanov (1868, Sankt Petersburg — 1918), a condus destinele Rusiei între anii 1894-1917, fiind înlăturat de revoluţia din februarie, arestat, „judecat" de elementele bolşevice şi condamnat la moarte împreună cu toţi membrii familiei. Execuţie realizată de oameni atrofiaţi de băutură şi lipsiţi de elementare percepte umane. Rămăşiţele omeneşti sfârtecate de noianul de gloanţe au fost acoperite cu pământ ca după opt decenii, la momentul prăbuşirii U.R.S.S., să se procedeze la depistarea osemintelor şi după o atentă cercetare a specialiştilor criminalişti şi antropologi să fie realizată o reînhumare efectuată cu participarea înalţilor prelaţi ai Bisericii ortodoxe Ruse.

[969] *Ţarina* — soţia ţarului era Alix de Hesse, Alexandrina Fedorovna (1872-1918).

[970] *Constanţa* — oraş port maritim la coasta vestică a Mării Negre a constituit pentru demnitarii Rusiei un moment de debarcare din timpul periplului realizat de flota rusă. La timpul respectiv oraşul, prin lucrările întreprinse la cumpăna veacurilor XIX-XX, devenise o importantă poartă a ţării. Podul de la Cernavodă, traficul feroviar, silozurile preluau pentru exportul maritim avântul agriculturii dar şi al industriei, predilect cel al extracţiei de petrol. Acestea au condus la amplificarea demografică a oraşului multiple activităţi contribuind la prosperarea aşezării umane. Totodată, prin plajele amenajate, stabilimentele ridicate, localitatea devenise şi o staţiune balneară cu caracter sezonier.

[971] *Regele Carol I Eitel-Frederic-Zephirin-Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen.*

Vezi notele: 373, 376, 678, 1499, 1764.

[972] *Regina Elisabeta, Paulina Ottilia Elisabeta Luisa de Neuwied* / pseudonim literar *Carmen Sylva* /(17/29 decembrie 1843, Monrepos, lângă Rhin — 18 februarie 1916, înmormântată la Curtea de Argeş), *Doamna şi Regina României* studii în familie, a întreprins călătorii în Europa, cunoscând variate aspecte de la cele de la curţile familiilor domnitoare la cele de la sate şi oraşe. S-a căsătorit la 3/15 noiembrie 1869 cu domnitorul Carol I, ulterior fiind afectată, în 28 martie 1874, de pierderea copilului, principesa Maria;

şi-a dirijat preocupările spre activităţi caritabile şi culturale, având contribuţii majore la susţinerea azilului „Elena Doamna”, a Societăţii de binefacere „Elisabeta”, a activităţii creatoare a femeilor în familie, produsele fiind valorificate prin societăţile „Furnica”, „Munca”. Contribuţii la organizarea îngrijirii răniţilor din 1877-1878. Poliglotă, a desfăşurat activitate muzicală interpretativă, valoroasă pictoriţă şi scriitoare, a acordat o atenţie deosebită costumului popular românesc, prin exemplul personal stimulând purtarea acestuia. La 4/16 aprilie 1881 a fost aleasă membru de onoare a Academiei Române.

[973] *Stanislav Alfonsovici Poklewsky-Koziell* (30 ianuarie 1868 — 1 aprilie 1937), diplomat rus. Din 1913 ministru plenipotenţiar al Rusiei în România, după 1917, neoficial, a reprezentat interesele ruşilor până în 1934.

[974] *Sasonow.*

[975] *Dadilov* localitate azi numindu-se Mihai Bravu, în actualul judeţ Giurgiu, fostă comună rurală în judeţul Vlaşca, situată pe apa Câlniştei, între Călugăreni şi Comana, încadrată de păduri.

[976] *Chisele* — vase mici de sticlă, de cristal sau de porţelan în care se serveau delicatese.

Vezi nota: 1761.

[977] *Langustă* — crustaceu de mare, asemănător cu racul dar lipsit de cleşti, trăieşte în apele mării Mediterane. Are o carne foarte gustoasă.

[978] *Cristache CIOLAC* (17 decembrie 1870 Bucureşti — 26 februarie 1927, Bucureşti, cimitirul Colentina), lăutar autodidact, instrumentist, violonist virtuos, conducător al unor formaţii cu care a participat la mari manifestări din ţară şi străinătate, apreciat în epocă pentru talentul său. Lăutar renumit, apreciat pentru modul de interpretare şi pentru repertoriul abordat. Era invitat la marile sindrofii ale epocii.

Vezi notele: 1945, 2366.

[979] *Tulpan* — pânză de bumbac, de lână, de mătase cu ţesătură foarte fină, subţire şi străvezie, numită şi *muselină*. Prin extensie, termenul era folosit şi pentru *basmaua* în trei colţuri cu care femeile îşi acopereau capul.

Vezi notele: 219, 220, 1548.

[980] *Mihai Bravul* — localitate şi zonă de pădure în judeţul Giurgiu. Erau anii la momentul redactării textului când coabitau denumirile *Dadilov şi Mihai Bravu,* ultima amintind de conducătorul de ţară care, la 13/23 august 1595, obţinuse o importantă biruinţă cu o mică oştire împotriva colosului otoman aflat sub

conducerea lui Sinan Paşa. Raportul de forţe fiind 1/11 determinând strategica retragere în cursul nopţii spre zona subcarpatică pentru a completa efectivele cu care, la momentul oportun, a trecut la acţiune transformată într-o fugă a oştirii otomane, fiecare fiind călăuzit de firescul îndemn: *fuga-i ruşinoasă, dar este sănătoasă!*

[581] *CimitirulBellu sau Serban Vodă* din Bucureşti din faţa căruia se deschid două > > > importante artere de circulaţie rutieră: spre oraşele dunărene: Olteniţa şi Giurgiu.

[582] *Jilava* — comună din judeţul Ilfov, în apropierea municipiului Bucureşti situată pe şoseaua spre Giurgiu. Este situată pe şoseaua de centură a Capitalei creată în urma lucrărilor de realizare a sistemului de fortificaţii menite în concepţia finalului de secol XIX de a apăra oraşul Bucureşti în condiţiile unui conflict armat. Atât tehnica cât şi strategia au cunoscut o radicală metamorfoză în primele decenii ale secolului XX încât la 1916 respectivele lucrări genistice deveniseră inutile, o parte din dotarea tehnică prin adaptări a căpătat alte meniri. La Jilava un fort a devenit penitenciar iar un altul găzduieşte Arhiva Naţională de Film.

[583] *Călugăreni* — localitate în judeţul Giurgiu formată din mai multe sate situate în zona şoselei care traversează fosta zonă mlăştinoasă a Neajlovului şi Câlniştei unde Mihai Viteazul a obţinut o importantă biruinţă împotriva oştilor otomane condusă de Sinan Paşa, la 13/23 august 1595.

[584] *Bateria înhămată* — piesă de artilerie, pe atunci tractată de cai, pregătită pentru marş.

[585] *Rotaşul* — calul înhămat lângă roata şi oiştea afetului.

[586] *Mijlocaşul* — cal înhămat între alţi doi cai.

[587] *Înaintaşul* — cal înhămat înaintea rotaşului. Toate aceste denumiri definesc poziţia cailor în ham pentru a asigura tractarea bateriei de artilerie, purtând în şa şi personalul acesteia.

[588] *Teteristi* — viitorii ofiţeri de rezervă care urmau o şcoală militară cu termen redus în cadrul stagiului. În vechea organizare a armatei, absolvenţii unei şcoli civile beneficiau de reducerea termenului de serviciu militar, în general, făcând armata într-un an. Denumirea este obţinută prin prescurtarea cuvintelor *„tânăr cu termen redus’”.*

[589] Reluarea *relaţiilor diplomatice cu U.R.S.S.*, în anul 1934, după acordul intervenit între România şi U.R.S.S. în urma tratativelor dintre Nicolae Titulescu şi diplomaţii sovietici, inclusiv *Maksim Maksimovici LITVINOV* (1876-1951), diplomat, comisar al poporului pentru afacerile externe a U.R.S.S. în anii 1930-1939.

[590] *Stema imperială a Rusiei* ţariste avea ca simbol vulturul bicefal. În actualele condiţii evoluţia după destrămarea U.R.S.S. a condus la revitalizarea respectivului simbol heraldic devenit însă „prezidenţial”.

[591] *Boloboace, poloboace* — butoaie de diverse dimensiuni.

[592] Ani de zile, la parterul clădirii *„hotelului Boulevard”’* a funcţionat renumita *librărie „Alcalay”*, a cărei activitate a fost continuată de librăria „Academiei Române”

până la declanşarea unor lucrări de restaurare a edificiului adaptarea pentru un magazin alimentar. Astăzi aici „funcţionează" un perpetuu şantier menit de a consolida, ridica gradul de confort prin dotări de ultimă oră.

Vezi notele: 808, 869, 932, 935, 993, 996.

993 „ *Grand Hotel du Boulevard'*.

Vezi notele: 879, 992, 996.

994 *Corbenii* — erau o familie de boieri din Ţara Românească. Printre ei s-a afirmat Vintilă, mare ban, sfetnic de încredere al lui Constantin Brâncoveanu. Un alt reprezentant de seamă al acestei familii a fost Dumitraşcu mare paharnic.

995 *Vel vornicul Grigore BĂLEANU* (? — 1842).

Vezi notele: 1520, 1597, 1658, 1980.

996 Terenul viitorului *„Hotel Herdan"* a fost cumpărat, de fapt, în anii 1865-1867. În 1867 au început lucrările de construcţie a unei clădiri care, prin proporţii, distribuţia spaţiilor şi funcţionalitate a fost, mulţi ani, cel mai bun hotel al Capitalei.

Vezi notele: 808, 869, 931, 932, 992, 993.

997 *Herdan* — activ bijutier care a prosperat şi a găsit ca formulă de asigurare a veniturilor investirea într-o impunătoare construcţie cu menire de hotel, evoluţia societăţii receptivă la cele de peste hotare revendica condiţii de cazare competitive ca spaţii şi servicii cu ceea ce ofereau hotelurile din străinătate. Prin darea în folosinţă veniturile i-au permis noi investiţii care, la rându-le, au ridicat gradul de confort al stabilimentului.

Vezi notele: 931, 935, 978, 992.

998 *Alexandru H. ORĂSCU /Orescu/* (30 iulie 1817, Târgovişte, judeţul Dâmboviţa — 16 decembrie 1894, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 25, locul 18). Studii secundare la „Sf. Sava" din Bucureşti, finalizate în 1837, inginer hotarnic în 1840, arhitect, şi-a început cariera ca arhitect ajutor al oraşului Bucureşti în 1840, fiind trimis în 1841 cu o bursă acordată de domnul Alexandru Ghica să se specializeze la şcolile de arhitectură din Franţa la Paris, Germania la Berlin 1843, apoi la München format la şcoala neoclasicismului, diplomat 1847. La revenirea în ţară a fost numit profesor la Colegiul „Sf. Sava" şi, în 1848, arhitect şef al oraşului Bucureşti. Rezultatele l-au impus atât în cariera universitară cât şi în administraţia de stat ca ministru. Bun organizator, a coordonat Societatea arhitecţilor români în calitate de prim preşedinte 1891-1894. Ca arhitect s-a remarcat prin proiectarea clădirilor: Universitatea Bucureşti, Hotelul „Herdan" devenit ulterior „Grand Hotel du Boulevard", Hotel „Terminus"- Constanţa, ridicat în 1882, rebotezat „Continental", „Carol", Şcoala comercială şi Tribunalul din Ploieşti, refacerea bisericii Domniţa Bălaşa din Bucureşti (în colaborare cu C. Beniş), lucrări încheiate în 1895, preia lucrarea de la Iaşi începută de J. Freiwald şi Gheorghe Asachi, terminând construcţia catedralei mitropolitane ortodoxe, clădirea de pe bulevardul Elisabeta adăpostind şi sala de cinema „Bucureşti", ca urbanist a trasat

bulevardului Emanoil Protopoescu—Pake. Publicist.

Vezi notele: 792, 818, 853, 879, 932, 937, 993, 998, 1057, 1118, 1613 , 1674.

999 Deşi de la 24 ianuarie 1862 fusese adoptată denumirea *România,* o serie de state din Europa foloseau denumirea stabilită prin statutul din august 1858. Tânărul stat, deşi era încă sub suzeranitatea Imperiului Otoman, acţiona în orice împrejurare să-şi afirme personalitatea şi, ca atare, participarea la expoziţii internaţionale era un bun prilej, uneori fiind acceptată chiar şi abordarea drapelului naţional. Un prim exemplu l-a constituit participarea la *Expoziţia Universală de la Paris din 1867,* organizarea secţiunii române i-a revenit lui Alexandru Odobescu. La revenirea în România a publicat: *Notice sur l' Roumanie.* Considerăm semnificativă experienţa deja dobândită de către cei care şi-au asumat responsabilitatea colectării, ambalării, expedierii, expunerii şi prezentării exponatelor.

Expoziţia Universală de la Viena din 1873 a fost un bun prilej de cunoaştere a realizărilor României, ca urmare a procesului de reformare, atât de către autohtoni, cât şi de către tineretul român aflat la studii în capitala Imperiului Austro-Ungar.

1000 *Theodor D. AMAN* (20 martie 1831, Câmpulung, judeţul Argeş — 19 august 1891, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 33, locul 4) studii de pictură la Craiova, şi Bucureşti cu Constantin Lecca şi Carol Walenstein, specializare la Paris. A revenit la 1858 în ţară. Pictor, gravor, sculptor şi-a început cariera realizând lucrări dedicate evocării istoriei. A participat pentru documentare la războiul din Crimeea. A revenit în ţară la 1858 unde constatând situaţia artelor plastice a trecut la promovarea învăţământului, devenind din anul 1864 director al Şcolii de Belle Arte, concomitent realizând peste 3.000 de tablouri pictate în ulei. El şi-a asumat misiunea realizării schiţelor pentru confecţionarea coroanei, sceptrului pentru încoronarea regelui Carol I, însemnul ordinului „Coroana României". Pasionat şi de muzică casa atelier din strada Clemenţei, astăzi C.A. Rosetti a găzduit adeseori serate muzicale la care amfitrionul era unul din virtuoşii interpreţi ai pieselor muzicale. În anul 1904 la demersurile făcute de Ana Aman statul a cumpărat casa pe care a transformat-o în muzeu, iar atelierul îl acorda prin concurs pentru un artist ce devenea şi custodele ansamblului. Membru postmortem al Academiei Române ales la 10 septembrie 1991.

Vezi notele: 957, 1018, 1041, 1102.

1001 *Vasile, Vasile BOERESCU* (1 ianuarie 1830, Bucureşti — 18/30 noiembrie 1883, Paris, cimitirul Bellu fig. 14, locul 28). Studii liceale la „Sf. Sava", universitare de drept la Paris. Carieră juridică, didactică, diplomatică, om politic, ministru de externe (1873-1875; 1879-1881), publicist. În Adunarea Electivă a Ţării Româneşti i-a revenit misiunea, ca unionist, să prezinte la 24 ianuarie 1859 propunerea alegerii domnului Moldovei şi ca domn al Ţării Româneşti. Era formula prin care fără a încălca Convenţia de la Paris a fost realizată, de facto, Unirea Principatelor. La 1875, trecând peste opoziţia puterii suzerane, a reuşit să încheie cu Imperiul Austro-Ungar prima convenţie comercială în care erau stipulate raporturile de egalitate. A fost momentul, anticipând actul Independenţei de Stat, când reprezentantul României a fost recunoscut oficial.

Soţie: Maria, născută Păucescu decedată în 1931.

Vezi notele: 1776.

1002 *Cezar BOLLIAC* (25 martie 1813, Bucureşti — 25 februarie 1881, Bucureşti,

cimitirul Bellu), studii la Bucureşti şi Paris, poet, teoretician al poeziei militante, cronicar dramatic, publicist, arheolog, arhivist, numismat, colecţionar, folclorist, om politic, revoluţionar, participant la evenimentele anilor 1848, 1857, 1859, propagandist, militând pentru Unirea Principatelor. A făcut cercetări pe teren pentru depistarea izvoarelor istorice, arheologice. A fost unul din primii cercetători ai trecutului care a folosit documentul fotografic pentru a ilustra situaţia unor monumente, anexând-le la rapoartele întocmite. Menţionăm, în acest sens, concludenta imagine a bisericii mănăstirii Bucovăţ în deceniul şapte al secolului al XlX-lea. A fost un pasionat numismat, colecţionar, director general al Arhivelor Statului, sprijinitor al reformelor lui Alecsandru loan I Cuza, mai ales în problema secularizării averilor mănăstireşti.

Vezi notele: 1102, 1165, 2109, 2110, 2309.

[1083] N. BUTCULESCU.

În acest caz însă nu este vorba de Nicolae ci despre *Dimitrie C. BUTCULESCU* (1845, Roşiorii de Vede — 1916, Bucureşti), fiul pitarului Costache care şi-a făcut studiile de drept şi arheologie la Paris. A desfăşurat o bogată activitate pentru propăşirea cooperaţiei în România, evocarea unor evenimente istorice şi a unor iluştri reprezentanţi ai trecutului. A fost organizatorul unor expoziţii interne şi internaţionale şi colecţionar.

Vezi notele: 1732, 1793, 2214, 2275.

[1084] *Mihail KOGĂLNICEANU* (6/18 septembrie 1817 — 20 iunie/2 iulie 1891, Paris, înmormântat cimitirul Eternitatea Iaşi, parcela 4/I, rândul 1, locul 7), studii la Iaşi, iniţial în casa părintească, apoi în institutul pensionat „Lincourt", apoi cu o bursă acordată de domnul Mihail Sturdza la Luneville, Nancy în Franţa, apoi la Berlin, având ca îndrumători reprezentative personalităţi ale ştiinţelor anilor 1834-1838. A realizat în acea epocă un compendiu despre istoria şi cultura poporului român. A revenit în Moldova la 1838 participând în presa timpului cu o serie de articole definitorii. A colaborat la „Alăuta românească", „Dacia literară". Ofiţer în armata Moldovei, aghiotant domnesc, editor de documente, din 1845 începând editarea „Letopiseţelor..." până la 1852, director al Teatrului din Iaşi, profesor de istorie la Academia Mihăileană, la deschiderea cursului ţinând un fulminant discurs, care preventiv a doua zi a dus la suprimarea respectivului curs. Publicist şi editor de periodice, amintim în acest „Propăşirea", „Albumul istorico-litrerar", revoluţionar integrat în pregătirea şi desfăşurarea evenimentelor de la 1848, 1859, 1877-1878, om politic, deputat, ministru de externe (1876, 1877-1879), prim ministru al României (1863-1865), diplomat, reformator al statului, colecţionar de carte şi lucrări de artă plastică, membru al Academiei Române 16/28 septembrie 1868 preşedinte al acesteia, donator.

Vezi notele: 842, 903, 959, 1020, 1033, 1094, 1469, 1530, 2234, 2265, 2295, 2326.

[1085] *Gheorghe, Grigore CANTACUZINO* (septembrie 1837, Bucureşti — 23/24 martie 1913, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 40, locul 30). Urmaş al Măgurenilor, fiu marelui vornic Grigore Iordache Cantacuzino (1800 — 1849) căsătorit cu Alexandrina /Luxandra/, născută Creţulescu /Kretzulescu/. Studii la Bucureşti, Florenţa şi Paris, licenţa şi doctoratul în drept, revine în ţară la 1862, carieră juridică până la 4 mai 1864, reluată după 11 februarie 1866, magistrat, consilier la Curtea de Apel. Din 1867 integrat în viaţa politică, conservator, şef de partid, deputat, preşedinte al Camerei Deputaţilor la 1888, senator, preşedinte al Senatului 1894, ministru, de Justiţie 1870; de Lucrări Publice, de Finanţe 1873-1876; preşedinte de Consiliu de miniştri la 1899; 1904-1907; la 1869 primar

al Capitalei până la 25 ianuarie 1870 când a fost numit ministru al Justiţiei. Ca primar a manifestat interesul de a contribui la amenajarea urbanistică, iniţiind şi amenajarea aleii şi construirea monumentalei cişmele de sub platoul Filaretului anticipând viitoarea amenajare a ceea ce a devenit Parcul Expoziţiei Generale Române la 1906, ulterior numit „Carol I". Mare moşier, Datorită averii colosale a fost poreclit *Nababul*. Investitor în industria petroliferă. Donator la 1877 pentru armată a sumei de 50.000 lei în produse şi a organizat un spital în judeţul Prahova pentru tratarea răniţilor; filantrop, publicist.

Căsătorit cu Zoe Bibescu (1835-1858), apoi cu Ecaterina Suţu, născută Băleanu.
Vezi notele: 1687, 1748.

1086 *Gheorghe CREŢIANU* (3 octombrie 1829, Bucureşti — 6 august 1887, Constanţa). Studii secundare la colegiul „Sf. Sava" din Bucureşti. Studii superioare juridice şi de litere la Paris ca bursier al Statului Român. În anii studiilor la Bucureşti şi Paris a colaborat la o serie de publicaţii cu texte satirice, cronici teatrale. A fost jurist, om politic, militant pentru Unirea Principatelor, ministru, gazetar, scriitor, publicist, membru de onoare al Academiei Române ales la 22 martie 1882.

1087 *Carol DAVILA* a avut o colecţie de lucrări de artă plastică pe care a pus-o la dispoziţia publicului în diverse împrejurări, de la prezenţa acestor piese în incinta azilului „Elena Doamna", pe care el şi soţia sa Ana Davila l-au patronat şi până la împrumuturile pentru expoziţii ocazionale, toate acţiunile menite să contribuie la educarea estetică a contemporanilor. În acest mediu a fost atras ca profesor la şcoala azilului „Elena Doamna" pictorul Sava Henţia. Relaţiile cu Nicolae Grigorescu constituie un alt exemplu de trainică legătură cu creatorii de artă plastică a epocii. Din păcate, la un an de la această participare, în 1874, Ana Davila a decedat în urma unui stupid accident.
Vezi notele: 1810.

1088 *Alexandru ODOBESCU* (23 iunie 1834, Bucureşti — 10 noiembrie 1895, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 61, locul 37) Studii la Bucureşti şi Paris, scriitor, eseist, folclorist, arheolog, carieră universitară, organizator al învăţământului, director al Şcolii Normale Superioare din Bucureşti, A activat în cadrul Ministerului Instrucţiunii Publice şi al Cultelor director general al teatrelor, activitate juridică şi administrativă, ministru, traducător, publicist, mare proprietar, donator, membru al Academiei Române ales la 10/22 septembrie 1870.
Vezi notele: 816, 877, 938, 999, 1041, 1102, 1261, 1322, 1555, 1616, 1804, 1865, 2008, 2069, 2317, 2378.

1089 *Gheorghe C. FILIPESCU*, zis *„Mareşalul"* (1839, Bucureşti — 10 septembrie 1902), mare proprietar, adjutant al domnului Alecsandru loan I Cuza, mareşal al palatului între anii 1866-1874, senator, apoi reprezentant al României la Petersburg până în anul 1877. De la 1900 la 1902 a fost din nou mareşal al palatului. A fost căsătorit cu Natalia Ghica, apoi cu Lidia Hangerly (1864-1943).

1090 *Carol POPP de SZATMARY/SZATHMARI/* (1812, Cluj – 1888 sau 1889) Studii la Viena, Berlin, Roma, Florenţa, Paris. În 1842 a venit în Ţara Românească la Bucureşti, desfăşurând o prestigioasă activitate ca: pictor portretist, peisagist, de compoziţii, grafician, muzician, folclorist, fotograf de artă, reporter de război, poliglot, colecţionar de artă.

Vezi notele: 1093.

[1011] *Teodor VĂCĂRESCU* (17 aprilie 1842, Bucureşti — 1914), a făcut studii militare, apoi facultatea de litere. A fost ofiţer până la 1864 (în serviciul lui Alecsandru Ioan I Cuza ca ofiţer de ordonanţă), om politic, prefect, diplomat, mareşal al Curţii Domnitorului Carol I, participant la Războiul de Independenţă.

[1012] *Cranach — Branach Lucas* (1472-1553) — pictor şi gravor german.

Vezi nota: 2140.

[1013] *Tiziano Vecellio* (1472-1576) — pictor italian.

[1014] *Tintoretto (Jacopo Robusti)* (Circa 1518/1519-1594) — pictor italian.

[1015] *FragonardJean Honore* (1732-1806) — pictor, desenator şi gravor francez.

[1016] *Watteau Antoine* (1684-1721) — pictor francez.

[1017] *Daubigny Charles Fransois* (1817-1878) — pictor şi gravor francez.

[1018] La 1859 *Theodor Aman* avea 28 de ani.

[1019] Este vorba de *Napoleon alIII-lea* (1808-1873), împărat al Franţei din 1852 până în anul 1870; din 10 decembrie 1848 şi până la 2 decembrie 1852, preşedinte al Republicii Franceze. La 1 septembrie 1870 a capitulat cu o parte din forţele armate pe frontul de la Sedan, iar la 4 septembrie 1870 a fost detronat.

[1020] *Nicolae Grigorescu* după realizarea picturii din biserica mănăstirii Agapia, beneficiind de sprijinul unor intelectuali, în primul rând al lui Mihail Kogălniceanu, N. Grigorescu a primit o bursă de studii în Franţa, fapt care i-a permis să locuiască şi să lucreze în mediul peisajului de la Fontaibleau în ambianţa prezenţei a numeroşi artişti.

[1021] De fapt, numit de la 1873 „ *Grand Hotel du Boulevard”*”.

Vezi notele: 879, 944, 993.

[1022] Casa „*Macca*” — a aparţinut tot unui negustor, în acest caz de blănuri.

[1023] *Gheorghe PAAPA* (? — 22 octombrie 1895), medic din Grecia, cu studii la Viena şi Budapesta, stabilit în Bucureşti. În anul 1830 a făcut parte din primul sfat orăşenesc al Bucureştiului, ulterior desfăşurându-şi activitatea în judeţul Prahova.

Fiul acestuia, *Gheorghe Gh. PAAPA* (16 mai 1843, Ploieşti — 3 iulie 1900,

Bucureşti), absolvent al Şcolii Naţionale de medicină şi cu specializare la Turin s-a evidenţiat ca organizator al unor acţiuni pentru prevenirea epidemiilor şi înfiinţarea unor şcoli pedagogice.

[1024] *Pasajul Vilacros* — poartă numele romanizat al *arhitectului Xavier Villacrosse* de obârşie din Catalana, Spania, cu studii de specialitate în Franţa. Drumul refugiului l-a adus pe teritoriul Ţării Româneşti. Multe din amenajările urbanistice de la Bucureşti, clădirile onor edificii s-au făcut şi cu contribuţia sa. Printre acestea clădirea Primăriei ridicată la 1842, dar care a dispărut, la incendiul din 1847.

Vezi notele: 786, 831, 2014.

[1025] *I.N. POPESCU Lumină* (16 noiembrie 1878 — 19 februarie 1938, Bucureşti), ofiţer de carieră, doctor în drept, folclorist, publicist. Preocupat de istoria Capitalei a susţinut în coloanele ziarului „Universul" o rubrică de evocare a trecutului, cu date care, ulterior au stat la baza realizării cărţii *Bucureşti din trecut şi de*
' > > > astăzi, publicată în anul 1935.

Vezi notele: 1345, 1506.

[1026] *Schimbări de denumiri* — răspunsul la această întrebare l-a dat în anul 1985 pasionatul cercetător al trecutului oraşului Bucureşti, George Potra în lucrarea *Istoricul hanurilor bucureştene*.

[1027] De fapt (?) *Ion CÂMPINEANU* (1798-1863), boier cu idei progresiste, care, pe propriile moşii, a trecut la reforme economice şi sociale. A intrat în armată după 1830 şi a ajuns colonel. Promotor al schimbărilor, a creat Partidul Naţional care şi-a propus să acţioneze pentru obţinerea independenţei Principatelor Române. Ion Câmpineanu a fost unul dintre luptătorii de seamă în Revoluţia de la 1848, pentru activitatea sa fiind condamnat la mai mulţi ani de temniţă. A fost căsătorit cu Ecaterina Dudescu. Fiul lor, *Ion CÂMPINEANU* (1841-1888) a studiat dreptul la Paris, practicând ulterior magistratura; a fost om politic, deputat ministru, primar al Capitalei, guvernator al Băncii Naţionale.

Vezi notele: 454, 1779, 1922,' 1983.

[1028] *Dragoman* — tălmaci; un percept al Coranului îl oprea pe musulman să înveţe limbi străine, motiv pentru care recurgeau la străini care să le tălmăcească dialogurile cu străinii.

[1029] *Burgundia* — menţionată în *Istoria Naturală* a lui Pliniu cel Bătrân, este o renumită regiune viticolă în partea de vest a Franţei; independentă până la 534 când a fost înglobată Franţei în timpul lui Theodebert I (534-548).

[1030] *Alexandru GHICA.*

Vezi notele: 794, 855, 1357, 1418.

[1031] *Mahon* — esenţă de lemn din regiunea tropicală a Africii şi Americii de culoare brun-roşcată, foarte rezistentă, folosit la confecţionarea mobilelor.

Vezi notele: 1528, 1589.

[1032] *Strada Kara Gheorghievici* numită astăzi *Eugeniu Carada* ca omagiu adus unuia dintre întemeietorii Băncii Naţionale. *Eugeniu CARADA* (29 noiembrie

1836, Craiova — 10 februarie 1910, Bucureşti, înmormântat la Craiova în cimitirul Sineasca), ziarist, publicist, om politic liberal, cu activitate însemnată pe tărâm financiar, susţinător al actelor culturale.

1033 *Societatea Filarmonică* a fost o asociaţie culturală înfiinţată în octombrie 1833 de Ioan Câmpineanu, Constantin Aristia şi Ion Heliade Rădulescu. Iniţiatorii şi-au propus, ca principal obiectiv, afirmarea culturală prin propăşirea literaturii şi muzicii. A fost desfiinţată în anul 1838, întrucât stăpânirea nu putea accepta ideile care vizau reorganizarea socială şi politică. În cei cinci ani de activitate societatea a reuşit totuşi să contribuie într-o anumită măsură la dezvoltarea conştiinţei naţionale.

Vezi notele: 84, 768, 1087, 1148.

1034 *„Pnvileghiun"* — privilegii care îi asigurau exclusivitate în anumite domenii, înlăturând concurenţa.

1035 *Hatmanul Constantin CORNESCU* (1793-1851) fiul lui Scarlat Cornescu şi al Ecaterinei Ghica. La 1808 era comis, la reînfiinţarea armatei române la 1831 a fost încadrat, fiind promovat până la gradul de maior când a primit alte misiuni în administraţia de stat. Membru al Divanului criminal în 1836, deputat între 1836-1839 în obştească Adunare, mare logofăt. La 1837 îndeplinea funcţia de mare logofăt al treburilor bisericeşti, sau cum am spune astăzi ministru al Cultelor. La 1842 a candidat la domnie, la 1847 era ministru de Culte. Hatman. Căsătorit cu Caterina Obedeanu.

Vezi notele: 1518, 2052.

1036 *Baronul Petre Ivanovici RÜCKMANN* a fost agent şi consul al Rusiei la Bucureşti între anii 1834-1839. A avut misiunea de a controla activitatea domnului şi a întregului aparat de stat pentru apărarea intereselor Rusiei. Misiunea sa se extindea şi asupra Moldovei. A fost căsătorit cu Maria Bălăceanu (1817-1881).

Vezi notele: 784, 845, 1950, 2011.

1037 Amplasarea monumentului peste drum de casele Meitani, îşi afla justificarea în faptul că generalul Kiseleff locuise în acele case în perioada prezenţei sale în Principatele Române. Au fost strânşi chiar banii necesari, însă corespondenţa cu ambasadorul Kisseleff a dat o nouă folosinţă respectivei sume, respectiv a fost amenajată respectiva şosea cu rondurile şi zonele laterale.

1038 Conform celor stipulate în Regulamentul Organic, *Obşteasca Adunare* era organul legislativ suprem în Moldova şi Ţara Românească.

Vezi notele: 846, 1045, 1565, 1566, 1922, 1981, 1983, 2133, 2194.

1039 *Gheorghe /George/ Dimitrie BIBESCU* (1804, Craiova — 1 iunie 1873, Paris). Fiul lui Dumitru Bibescu, mare vornic şi al Ecaterinei Văcărescu. Studii de drept la Paris, din 1817 până la 1824 revenind în ţară cu titlul de doctor în drept. A intrat în administraţia de stat ocupând diverse funcţii. Poliglot, cunoscând inclusiv latina şi greaca. Apreciat de generalul Kiseleff ocupă diverse funcţii superioare în aparatul administraţiei

de stat în timpul prezenţei lui Kiseleff în principate ca apoi să călătorească în străinătate, având preocupări publicistice. La revenirea în ţară este ales deputat şi contribuie la îndepărtarea de la tron a lui Alexandru Ghica. A fost ales

domn al Tării Româneşti de către Extraordinara Obştească Adunare la 20 decembrie 1842 / 5 ianuarie 1843 şi a domnit până la silita abdicare din 13/14 iunie 1848. În timpul domniei sale Rusia s-a amestecat în problemele ţării, fapt care i-a impus o mare prudenţă pentru a nu le oferi acestora prilej de a reintra cu ostile. A intrat în conflict cu Adunarea Obştească. S-a preocupat de redresarea economiei, restaurarea monumentelor, propăşirea culturală.

Perioadă în care se realizează în Capitală şi în ţară o serie de lucrări edilitare menite de a contribui la metamorfoza localităţilor. A contribuit la pregătirea viitoarei uniri prin desfiinţarea vămilor între Ţara Românească şi Moldova. A eliberat ţiganii din robie. A fost silit în iunie 1848 să demisioneze, conştient că ţara va fi invadată de trupele „protectoare" ale Rusiei şi ale Puterii „Suzerane" pentru a înăbuşi idealurile Revoluţiei. A părăsit ţara pentru a reveni în 1857, participând la lucrările Adunării Ad-hoc. După anii exilului a revenit în ţară fiind ale preşedinte în Adunarea Ad-hoc unde a militat pentru Unirea Principatelor. A fost ales şi în 1862 ca deputat, dar a refuzat mandatul trăind în Franţa până la accidentul de trăsură din 1873. Cât a domnit a căutat ca să asigure prosperarea ţării, cele întreprinse fiind însă atenuate de permanenta presiune din partea protectorilor instauraţi după 1829.

Printre altele a acordat atenţie vestigiilor trecutului aducând în ţară persoane considerate competente pentru a realiza reparaţiile cuvenite. După abdicare a părăsit teritoriul ţării.

Gheorghe /George/ Bibescu a fost căsătorit cu Zoe Mavrocordat, prin adopţiune Basarab Brâncoveanu, pe care a pus-o în interdicţie în noiembrie 1844 (cu care a avut 7 copii), pentru ca la 9 septembrie 1845, la Focşani să se recăsătorească cu Mariţa Ghica, născută Văcărescu, căsătorită întâi cu spătarul Cristache M. Ghica. Cu aceasta a avut 2 copii.

Vezi notele: 389, 1666, 2054.

[1040] *Şantan* — local de petrecere în care cântăreţi şi dansatori dau spectacole de varietăţi pentru a distra publicul.

[1041] *Sala Slătineanu* era în locul azi ocupat de Casa „Capşa".

Vezi notele: 14, 75, 776, 837, 1611, 1672.

[1042] *Sala Bossel* — construcţie existentă până la demolare în zona aflată azi între Teatrul „Odeon" şi pasajul „Imobiliara". A servit la găzduirea a variate manifestări culturale.

Vezi notele: 1380, 1385, 2441.

[1043] *Nicolae T. ORĂŞANU.*

Vezi notele: 93, 154,' 1898.

[1044] „*O du liber Augustin"* — cântec de petrecere, la modă în epocă, adus de nemţii

stabiliţi sau în trecere prin Bucureşti.

1045 *Grizete* — tinere de moravuri cam îndoielnice, dar nu venale.

1046 *Mitenuri* — mănuşi care acoperă numai o parte a mâinii, lăsând liber vârful degetelor.

1047 *Damicelă* — femeie de moravuri uşoare.

1048 *Anghimofturi, anghemanhturi* carne mai ales de pui, preparată cu sos acru de lămâie.

1049 *„Mismas”* — în acest caz, amestec de băuturi. Termenul defineşte şi amestecul de vin cu apă minerală, în epocă folosindu-se pentru amestecul sifon peste vin termenul de *şprit*.

1050 *Cancanul* — dans excentric de cabaret, la modă în Franţa în a doua jumătate a secolului XIX, executat numai de femei pe o melodie compusă în ritmul cadrilului. Prin manevrarea ritmică a costumaţiei, interpretele ofereau privitorilor formele anatomice. Dans preluat din cabaretele franceze, răspândit în secolul XIX în toată Europa. Este un dans executat de femei pe o muzică adecvată. Într-o epocă în care pudoarea era afişată ca mijloc de protecţie a moravurilor acest dans oferea posibilitatea ca prin mişcarea corpului, manevrarea costumaţiei să fie prezentată fugitiv carnaţia pulpelor respectivelor dansatoare.

1051 *Abetir, Abitir* — mai bine.

1052 *Alexandru al 111-lea* — a fost penultimul ţar al Rusiei conducându-i destinele în perioada anilor 1881-1894. A desfăşurat o politică de intensificare a acţiunilor de rusificare a populaţiilor înglobate la Rusia prin permanenta preocupare de extindere teritorială.

1053 *Monte Carlo* — oraş din principatul Monaco aflat la nordul Mării Mediterane, beneficiind de toate valenţele atribuite celebrei Coaste de Azur, este o staţiune balneoclimaterică, turistică, cu concursurile automobilistice valorificând la maximum relieful muntos; construcţii monumentale, numeroase cazinouri şi alte tentante surse de recreare a celor cu mari posibilităţi materiale.

1054 În fostul local al cafenelei *„Macca”* funcţionează astăzi o covrigărie.

1055 *Samsar* — persoană care, în calitate de mijlocitor al unei afaceri, ştia cum să discute cu părţile interesate pentru a-şi crea un maximum de profit, catalogat drept comision. Misit. Adeseori realizând un efectiv spectacol din realizarea respectivei tranzacţii, provoca ulterior nemulţumiri ale părţilor, în unele cazuri litigiile ajungând şi în instanţe, unde tergiversarea le era arma cu care operau.
Vezi nota: 1436.

1056 *Mahjong* — joc de domino chinezesc.

1057 *Anticaria „Pach”* este sugestiv descrisă de George Potra în *Bucureştii de altădată*, ultimul capitol al cărţii fiind dedicat tocmai anticarilor.

1058 *Vasile PAAPA* (circa 1819-1884), inginer în 1846, ministru la 1861, filantrop care a contribuit la realizarea de edificii şcolare.

[1059] Edificiul proiectat pentru a servi Băncii Naţionale drept cămin adăposteşte în prezent diverse servicii ale băncii, iar la parter reprezentanţele unor bănci străine şi magazine.

[1060] *Radu Octavian DUDESCU*(10 martie 1894 — 8 februarie 1983), absolvent

 al Şcolii Superioare de Arhitectură în 1921. Printre edificiile realizate după proiectele sale citäm: edificiul de pe strada Doamnei ridicat pentru Banca Naţională, un timp a adăpostit Ministerul Finanţelor. Blocul care adăposteşte Teatrul „C. Nottara", blocul „Zodiac" de pe calea Dorobanţi (în colaborare cu arh. Marinescu), Vila „Luminiş" la Sinaia pentru George Enescu (1923-1927), Spitalul Fundaţiei „Elias", proiectat împreună cu arh. Popovăţ Cezar, construit între anii 1934-1936, Monetăria Statului, sedii de circumscripţii financiare amplasate pe teritoriul ţării, proiecte pentru vile edificate la Eforie Sud, Sinaia ş.a. A colaborat la Monumentul Luptătorilor C.F.R. cu sculptorii Ion Jalea şi Cornel Medrea (1923).

[1061] *Petrovici Armis, Scarlat Dimitrie PETROVICI-Armis* (1793-1875) negustor, bancher. Soţia Ecaterina născută Scufa d'Artino (1807-1898).

Vezi notele: 1050, 2111.

[1062] *Fustanela* — era o componentă a echipamentul acestor lefegii (mercenari) de origine albaneză, recrutaţi în Tara Românească de domnitorii fanarioţi. În secolul XIX au fost angajaţi şi la casele boiereşti pentru a asigura paza.

[1063] Pe acest loc s-a aflat vechea curte a domnului Şerban Cantacuzino, evoluţia a condus la repetate demolări, reedificări cu variate funcţionalităţi. Ultima relicvă a acestor curţii este fostul paraclis, azi cunoscut ca Biserica Doamnei, încorsetată agresiv de construcţiile cu deschideri spre calea Victoriei şi Bd. Regele Carol I. O altă relicvă, mai recentă aparţinând veacului al XIX-lea este Palatul Aşezămintelor Nifon, la parterul căruia era, până la 1990, magazinul „Confecţia" al I.C.T.B., etajele erau ocupate de diverse instituţii, ateliere ale artiştilor plastici etc. Se preconizează, după redobândirea juridică a dreptului de proprietate, totala dezafectare şi trecere la reconsolidarea edificiului, adaptarea pentru valorificarea tuturor spaţiilor pentru a găzdui Muzeului Patrimoniului Ecleziastic al Bisericii Ortodoxe Române.

Vezi nota: 97, 951, 953, 1044, 1090, 1105.

[1064] *Obiecte de rococo* — diverse miniaturale bijuterii inspirate din ceea ce a generat stilul rococo, la care fantezia creatorului avea un larg repertoriu de abordat. Prin materialele puse în operă, prin formele sugerate deveneau elemente ale costumaţiei, predilect a doamnelor, care reţineau atenţia, ofereau prilejuri de comentarii la sindrofiile unde erau predilect etalate.

[1065] *Împotrivă* — faţă în faţă. În acest caz termenul anticipează formula importată vis-à-vis, românizată vizavi.

[1066] *Pentru vecie* — este formula preluată de autor. Realitatea a dovedit că fotografiile vechi se deteriorează în timp, în funcţie de prelucrarea în laborator, de substanţele folosite, de expunerea directă la lumina zilei. Ca atare, vechile fotografii au o imagine adeseori vagă, ştearsă.

[1067] *Daghereotip* — vechi procedeu fotografic care fixa imaginile cu ajutorul unei camere obscure pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod şi de brom.

[1068] *Fasonul* — aici cu sensul cel mai nou şi apreciat model la modă.

1069 *Guardia Naţională* a cunoscut pe parcursul veacului al XlX-lea o semnificativă evoluţie, generată din necesitatea de ridicare la lupta de apărare a întregii suflări umane a unei etnii. Astfel la 5/17 mai 1848 participanţii la Adunarea de la Blaj au adoptat hotărârea constituirii unei gărzi naţionale care să apere pe români de acţiunile ostile, represive ale maghiarilor. Asemenea preocupări le întâlnim şi în Principatele Române, apoi în România. Astfel la 17/29 martie 1866 a fost adoptat Decretul privind înfiinţarea „guardiei orăşeneşti" în toate localităţile urbane cu misiunea, ca prin membrii valizi, instruiţi, înarmaţi, să privegheze la paza ordinii.

Comandant al acestor formaţiuni a fost desemnat vârstnicul dar experimentatul ofiţer colonelul Pavel Zăgănescu.

’ O

Pavel ZAGANESCU (1815, Râmnicu Sărat, azi judeţul Buzău — 17 ianuarie 1897, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 51, locul 16) fiul căminarului Grozescu. Studii la Bucureşti cu un dascăl grec, la 1831 a intrat în armată , pregătire şi carieră militară, la 1844 a fost mutat în corpul pompierilor unde s-a evidenţiat în 1847 la acţiunea de salvare de vieţi şi bunuri în timpul marelui pârjol care a mistuit o mare parte din mahalalele Bucureştilor. A fost răsplătit la 1847 fiind avansat locotenent. În august 1848 a fost avansat căpitan. Cu acest grad a luat parte la evenimentele din 13 septembrie 1848 care s-au soldat cu confruntarea unităţii pe care o comanda cu oştirea otomană. Cei 180 de pompieri care se antrenaseră pe platoul din preajma cazarmelor ridicate pe vatra fostei curţi domneşti, noua curte a lui Ipsilanti, dar care unor repetate şi distrugătoare incendii devenise în definirea bucureştenilor drept „Curtea Arsă din Dealul Spirei" tocmai se întorceau de la instrucţie când s-au intersectat cu coloana otomană. Emfaza, incompetenţa şi alte multe subiective motivaţii a dus la declanşarea atacului împotriva micii oştiri a pompierilor şi infanteriştilor. Raportul de forţă umană, dotare tehnică şi experienţă de luptă le era totalmente neprielnic românilor. Ei aveau însă demnitatea de a fi oamenii acestei ţări şi exemplul înaintaşilor apărători de glie obliga. N-au stat în cumpănă şi spontan au dat riposta cuvenită. Ca atare au dat replica curajoasă, lor alăturându-se şi oameni din unitatea de infanterie cu care coabitau în cazarma Alexandria. Fapta de arme, pierderea celor doi ofiţeri, 47 soldaţi ucişi precum şi numeroşii răniţi au intrat în conştiinţa posterităţii ca un act de bravură militară, etalon pentru generaţiile viitoare. Întrucât la 13 septembrie 1848 s-a aflat în fruntea celor care s-au confruntat cu trupele otomane, în zilele următoare a fost arestat anchetat, judecat şi achitat de Curtea Criminală însă exclus din armată de regimul revenit la putere. Fiind îndepărtat de la conducerea unităţii de pompieri a făcut mai multe demersuri să fie reintegrat.

În 1852, în timpul domniei lui Barbu Ştirbei, a fost reprimit la pompieri cu gradul de locotenent, iar din 1858 a fost numit comandant al pompierilor cu gradul de maior. În 1859 a fost avansat colonel, iar din 1861 fiindu-i încredinţată ca inspector misiunea de reorganizare şi asigurare a cordonului graniţei pe Dunăre, din 1868 a primit o altă responsabilitate ca prefect al Poliţiei Capitalei, iar din 1870 inspector al Gărzii Civice şi deputat.

Vezi nota: 903.

1070 *Ministerul de Război* instituţia care după 1831 urma să coordoneze resorturile care să contribuie la efectiva creare a unei armate naţionale şi care prin

gradul de pregătire, dotare să fie capabilă a da răspunsuri prompte la ceasul marilor solicitări. Pe parcursul anilor care s-au scurs de la 1831 şi până-n anii de la finalul secolului XX însă n-a beneficiat de un local propriu, conceput şi dotat corespunzător în concordanţă cu misiunile şi evoluţia de orice fel.

[1071] *Poildesevre* — vase, porţelanuri de Sevres. (???)

[1072] *Baris* — este o stofă din lână foarte subţire şi fină. Prin extensie barişuri:
> > > > folosită pentru realizarea broboadelor fine, de lână foarte subţiri şi uşoare.
Vezi notele: 2259, 2320.

[1073] *Bazele algeriene???*

[1074] *Nicola I. LAHOVARY* (1816-1883 Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 7, locul 20 transferate osemintele figura 44, locul 16), fiul lui Ion (lancu) Lahovary şi al Bicăi Socoteanu; agă, deputat în Adunarea Ad-hoc, director de minister, senator. Căsătorit cu Eufrosina lacovaki Teodoru cu care a avut şase copii.

[1075] *Anteriul* — haină lungă pe care o purtau boierii în trecut, precum şi preoţii ortodocşi; sutană.
Vezi notele: 220, 270, 467, 1075, 2221.

[1076] *Fesul* — acoperământ al capului pentru bărbaţi, de forma unui trunchi de con, făcut din pâslă sau de postav roşu, uneori împodobit cu ciucure; era purtat de mahomedani şi de cei care adoptaseră costumaţia orientală.

[1077] *Ciubuc*.
Vezi notele: 542, 691, 2356.

[1078] *Iasomie* — arbust din familia oleaceelor, având înălţime medie de circa 2-3 m. cu lemnul conţinând uleiuri eterice. Florile sunt recoltate pentru industria parfumurilor.

[1079] *Învârtind mătăniile* — mătăniile sunt mici bile găurite pentru a fi înşirate pe o sfoară de circa 60 cm. Cele mai preţioase şi cu aspect deosebit sunt confecţionate din chihlimbar, jad. Şiragul este manevrat de către persoana posesoare trecând spre stânga sau dreapta câte o bilă. Oferă manevrantului posibilitatea de a audia sau a reflecta la o problemă care-l preocupă. Pentru vârstnici este un mijloc de a nu aţipi atunci când sunt într-o colectivitate. Se mai poate remarca prezenţa lor la călugăriţele vârstnice participante la slujbele de peste zi.
Vezi notele: 202, 263, 2211.

[1080] *Frac*.
Vezi nota: 470.

[1081] *Pantazi D. GHICA* (1829 sau 1831 — 19 iulie 1882), fiul lui Dumitru şi al Mariei Câmpineanu, A studiat dreptul, a fost avocat, ziarist, scriitor, istoric literar, publicist, căsătorit cu Camille Guiet de Ferviex. (Fernex ?).
Vezi nota: 1663.

[1082] *Sbârloi* — păr în neorânduială, zburlit, ridicat, ca un arici.

1083 *Suliman* — fard.

1084 *Carmin* — colorant de culoare roşie de natură vegetală sau animală.

1085 *Surtuc* — haină bărbătească scurtă, confecţionată din postav.

1086 *Casa Beizadelelor,* a Coconilor, Casa copiilor de domn, a principilor moştenitori. Prin structură asigura condiţii optime pentru vieţuire, dar şi de receptare a noţiunilor oferite sistematic de către cei care erau meniţi de a se preocupa de educarea lor ca viitori participanţi la tumultul vieţii cotidiene. O asemenea organizare a dobândirii noţiunilor teoretice se împletea armonios cu cele practice aflate în mijlocul naturii, a evenimentelor, inclusiv de natură conflictuală.

1087 *Familia Fălcoianu* era de obârşie din zona fostului judeţ Romanaţi. Fălcoienii sunt menţionaţi în funcţii în Divan încă din secolul XVI. În secolul XVIII >>> se cuvin amintiţi: marele vornic Matei Fălcoianu, Istrate Fălcoianu, mare vistier, şetrar Mincu Fălcoianu ş.a.

1088 *Familia Cornescu* — ramură a familiei Grecianu, prin Radu logofătul, cronicarul din secolul XVIII. Numele l-au luat de la moşia Corneşti din judeţul Dâmboviţa. Marele vistier Scarlat Grecianu a fost primul care a adoptat numele de Cornescu.

1089 *Dumitru Şt. GRECIANU* (? — 1848, înmormântat la mănăstirea Cernica), fiul lui *Ştefan GRECIANU* slugerul. A fost agă, magistrat, istoric. Căsătorit cu Elena Bălăceanu (1807-1887), cu care a avut mai mulţi urmaşi, printre care şi *Ştefan Dimitrie GRECIANU* (19 septembrie 1825, Bucureşti — 1 august 1908, Bucureşti, înmormântat la mănăstirea Cernica) Studii universitare de drept la Paris. Din 1848 până în 1859 carieră în magistratură, prefect al judeţul Prahova. Om politic conservator, deputat, senator. A fost un pasionat istoric, genealogist cu importante studii referitoare la familiile boiereşti din Ţara Românească. Publicist. Membru de onoare al Academiei Române de la 9 aprilie 1905.

1090 Pe locul acestei construcţii demolată după 4 martie 1977, s-a înălţat o impunătoare construcţie cu deschidere, atât spre bulevardul Regele Carol I, cât şi spre calea Victoriei. Un modest gang oferă posibilitatea de a ajunge la Biserica Doamnei.

Vezi nota: 97, 951, 953, 1044, 1063, 1105.

1091 *Radu Grecianu. Radu P GRECIANU* (1910-1947).

1092 *Casa Popovici* mai târziu găzduind la etaj Clubul Liberal, a dăinuit până la bombardamentul care a distrus sediul Editurii „Cartea Românească” cu celebra sală de expoziţii „Ileana”. După cel de al Doilea Război Mondial demolarea a permis realizarea edificiului care este vizavi de Cercul Militar Naţional unde, ani de zile, a fost magazinul „Romarta Copiilor”, acum găzduind instituţii bancare.

1093 *Carol POPP de SZATMARY/SZATHMARI/.*

Vezi notele: 1010.

1094 *Bulevardul Elisabeta,* azi *Regina Elisabeta.* Primul tronson al viitorului bulevard a fost realizat între Podul Mogoşoaiei şi str. Brezoianu şi s-a numit Bd. Belvedere, denumire motivată de priveliştea care o aveau privitorii dinspre amintitul pod spre zona joasă a Grădinii Cişmigiu. Lucrarea s-a realizat la 1871. La dorinţa manifestată de

Doamna Elisabeta de a se realiza o cale mai directă între Palatul Domnesc şi cel de la Cotroceni era necesară însă continuarea lucrărilor. Atunci s-a trecut la preluarea până la Gorgan a unor terenuri din grădina Cişmigiu care, la timpul respectiv era vecină cu actualul traseu al râului Dâmboviţa. S-a obţinut cedarea a 995 mp din pepiniera Grădinii Cişmigiu. Concomitent, prin preluări şi a unor alte terenuri, s-a asigurat şi trasarea arterei până dincolo de apa Dâmboviţei a cărui curs era tocmai în amenajare. Noua arteră, de la calea Victoriei la apa Dâmboviţei a fost numită Bd. Elisabeta. După 1947 a fost rebotezat, *Bd. 6 Martie* pentru a aminti evenimentul crucial pentru noul regim impus de prezenţa eliberatorilor ocupanţi la 6 martie 1945 şi apoi în 1965, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu Dej conducătorul P.M.R., Bd. 6 Martie i-a purtat numele devenind *Bd. Gheorghe Gheorghiu Dej*. După 1990 prin revenirea în ţară a lui Ilie Kogălniceanu, urmaş al lui Mihail Kogălniceanu, la demersurile acestuia, şi prin lipsa de discernământ al celor care aveau drept de decizie, i s-a atribuit acestei artere denumirea de *Bd. Mihail Kogălniceanu.* La schimbarea de edili s-a ajuns la o soluţie de compromis ca prin fracturare să fie atribuită denumirea de *Bd. Regina Elisabeta* axului între locul de intersectare cu Calea Victoriei şi până la traversarea Bd. Schitu Măgureanu, restul „păstrând" denumirea de *Bd. Mihail Kogălniceanu.* Nefericite ambiguităţi cu urmări ulterioare în cercetarea unei adrese. Păcat că ceea ce a fost comisia de nomenclatură din PM.B. care a funcţionat în perioada interbelică nu mai este o realitate, şi ca atare, fiecare este slobod să creadă că este bine să se joace, fără o documentare prealabilă, schimbând denumirile.

Bulevardul a fost modernizat în anul 1957, iar în ultimul deceniu a fost de mai multe ori repavat, folosindu-se însă pavele din beton cu mult inferioare celor din granit produse la Fabrica de la Bucureşti la sfârşitul secolului al XlX-lea.

Componentă a axului major est-vest respectivul bulevard, azi bulevarde, prin construcţiile ridicate în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea şi mai ales în cel următor, prin arhitectura adoptată, prin regimul de înălţime, prin elementele decorative, prin multiplele funcţionalităţi, respectiva arteră reuneşte zilnic pe trotuare o numeroasă prezenţă umană, iar partea carosabilă este asaltată de numeroasele vehicule.

[1095] Autorul se referă la deschiderea *Bd. Academiei,* devenit mai târziu *Bd. CarolI*. Primul tronson a fost amenajat în zona destinată ridicării localului Academiei parţial dat în folosinţă la 1864, găzduind treptat facultăţile Universităţii, lucrările Senatului României, Muzeului Naţional, Bibliotecii Naţionale şi a altor instituţii culturale

- > – > > > care, în deceniile următoare, prin creşterea numărului de facultăţi şi studenţi, care, firesc, au revendicat eliberarea şi chiar construirea de noi spaţii pentru a se ajunge la situaţia de astăzi.

Vezi notele: 475, 1118, 1129.

[1096] *Sârmă* — de fapt fier forjat.

[1097] *Geamlâc* — perete din lemn şi sticlă care izolează un coridor, o verandă sau o loggie.

Vezi nota: 2126.

[1098] *Vardistul* — termen care definea pe poliţaiul de rond ce patrula pedestru, prin prezenţă asigura temperarea celor agitaţi, asigurând liniştea şi integritatea bunurilor. Fluierul îi permitea ca la nevoie să recurgă la serviciile colegilor din zonă. Termen

perpetuat în jocurile copiilor (Hoţii şi vardiştii).

[1099] *Parada de la 10 mai* — după 1867 respectiva zi evoca venirea la tronul României a domnitorului Carol I în anul 1866, fiind ulterior şi ziua sancţionării de către domnitor al actului de Independenţă, 10 Mai 1877 şi ziua încoronării ca rege la 10 Mai 1881. Prin actul de la 30 decembrie 1947 această sărbătoare naţională a fost suprimată.

[1100] Prin linie, capacitate şi grad de confort *trăsura „a la Deaumont"* special creată pentru protocol, având un atelaj cu mai multe perechi de cai de rasă, de obicei din renumite herghelii şi cu vizitii care, prin ţinută vestimentară, comportament, era o trecere spectaculară la care contribuiau şi cei purtaţi pe canapelele respective.

[1101] Tribuna ridicată în zilele de sărbătoare lângă monumentul dedicat cinstirii domnitorului Mihai Viteazul, timp de mai multe decenii, a fost punctul cel mai important al defilărilor. Ori ce manifestare desfăşurată aici cuprindea, la loc de cinste, momentul de omagiere a ilustrului înaintaş.

[1102] *Statuia* — de fapt, este un *monument,* având în compunere un bine proporţionat piedestal, având pe laturile sale o serie de elemente decorative şi texte, iar deasupra statuia ecvestră redându-l pe Bravul Mihai în postura de luptător, apărător al creştinătăţii europene.

Este o lucrare modelată de Carrier Belleuse, sculptor din Paris. După prealabile contacte cu artistul realizator Ministerul Lucrărilor Publice a solicitat Societăţii Amicilor Belle Artelor să-şi spună punctul de vedere despre: 1) aspectul şi forma proiectului propus de sculptor; 2) Inscripţiile; 3) instalarea în raport cu proporţiile şi caracterul monumentului. Comitetul Societăţii Amicilor Belle Artelor era format din: Grigore G. Cantacuzino; Constantin Esarcu; Nicolae Grigorescu; Alexandru Odobescu; Dumitru Berindei; Cezar Bolliac; Theodor Aman; Gheorghe M. Tatarăscu şi Gheorghe Stăncescu.

Referitor la amplasare P.V. conţine următoarea propunere: amplasarea monumentului pe vatra mănăstirii Mihai Vodă ajunsă o ruină. În acest context se face propunerea aducerii în Capitală a osemintelor de la mănăstirea Dealu. Pe această cale esplanada cu monumentul ar deveni o piaţă de arme la intrarea în cartierul militar din Dealul Spirii.

Domnitorul Carol I a hotărât însă amplasarea în faţa palatului Universităţii.

Simbolul dedicat lui Mihai Viteazul a fost cauză de tulburări studenţeşti. În noiembrie 1874 statuia lui Mihai Viteazul era amplasată de foarte mult timp pe respectivul piedestal şi stătea învăluită într-un sac de pânză, nefiind luată hotărârea când se va face dezvelirea. Termene au fost enunţate, dar nu şi respectate. Circulau diverse variante care să motiveze această situaţie: 1) poziţia Porţii Otomane ca putere suzerană; 2) calităţile aliajului din care era confecţionată, întrucât lucrarea nu corespundea contractului; 3) ferma opoziţie a Austro-Ungariei manifestată cu ostilitate. În această situaţie decisivă a fost reacţia membrilor Partidului Liberal şi mai

acţiunea tineretului de la Şcoala preparatorie. Propaganda desfăşurată preconiza o dezvelire ad-hoc a monumentului. Ca atare, la 8 noiembrie, ziua patronului Bravului Erou, s-a preconizat şi produs o busculadă la Universitate. Intervenţia formală a organelor ordinii publice a produs reacţia vehementă a presei.

Este bine să se ştie cum am obţinut aceste elemente sculpturale integrate în monumentul respectiv. Arhitectul-antreprenor *Alexis GODELLOT* contractase o serie de lucrări pentru care România îi avansase sumele încă din timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza. Trecuseră anii şi contractantul uitase să-şi onoreze sumele primite, după cum îi era obiceiul. Au fost făcute demersuri numeroase care s-au dovedit ineficiente. A fost momentul când s-a recurs la finanţistul Eugeniu Carada care, cu prilejul prezenţei la Paris, a ajuns la rezolvarea prin compensări de servicii. Cum în anii vieţii s-a dovedit un pătimaş luptător pentru ca istoria neamului să fie evocată şi în forul public sub forma de monumente, a cerut şi obţinut realizarea monumentului. Erau bani ai românilor care au ajuns să acopere costurile monumentului.

Lucrarea a fost încredinţată spre realizare sculptorului *Albert, Ernest, Belleuse CARRIER* (12 iunie 1824, Anzy-le-Château, Franţa — 3 iunie 1887, Sèvres, Franţa), S-a format ca sculptor sub conducerea lui David d'Angers. A fost autor de lucrări caracterizate prin graţia mişcării personajelor evocate. Sunt citate: *Amorul şi Prietenia*, 1857; *Jupiter şi Hebe*, 1860; *Bacante*, 1863; *Hebe adormită*, 1869; autor de busturi ca: *„E. Renan"; „J. Simon"*. Multe din lucrările sale s-au multiplicat de către industria de artă, fiind citate: *Bacante, Hebe adormită.*

La 8/20 noiembrie 1874 în Bucureşti, pe vatra fostei mănăstiri Sf. Sava a fost dezvelit monumentul Mihai Viteazul cu statuia ecvestră şi elementele decorative amplasate pe pereţii piedestalului.

[1183] *MIHAI Viteazul.*

Vezi notele: 63, 88, 90, 91, 420, 475, 569, 570, 743, 752, 779, 877, 942, 983, 1101,1127, 1506, 1993, 2057.

[1184] *Ferdinand I Victor Albert Meinrad de Hohenzollern* (12/24 august 1865, Sigmaringen, Germania — 20 iulie 1927, Sinaia judeţul Prahova, înmormântat la Curtea de Argeş). Nepot al regelui Carol I, studii primare la Düseldorf, şcoala militară la Cassel, universitare la Tübingen şi Leipzig unde a urmat cursurile de economie politică, ştiinţele financiare şi dreptul roman.

La 21 noiembrie 1880, la Sigmaringen-Germania a avut loc încheierea Actului de Familie prin care a fost stabilită formula ca prinţul Ferdinand de Hohenzollern, nepot de frate al domnitorului Carol I devenea moştenitor al tronului României. Din 1883 a urmat cursuri de limba română până a venit în România în anul 1889 şi a fost declarat prinţ moştenitor al tronului; a fost integrat în armata română cu gradul de căpitan, în deceniul următor fiind avansat treptat, în 1895 ajungând la gradul de colonel, primind comanda Regimentului 4 Roşiori. La 1898 este avansat general de brigadă. Prin decesul regelui Carol I devine rege al României la 28 septembrie/10 octombrie 1914. La 14/27 august 1916 a declarat război Puterilor Centrale. A participat la campaniile militare din anii 1913, 1916, 1917. Logodit la 22 aprilie 1892 la Postdam, s-a căsătorit la Sigmaringen în 29 decembrie 1892, cu

principesa Maria Alexandra Victoria, ducesă de Saxa. La 23 ianuarie 1893 perechea princiară a ajuns în Capitală. În aprilie 1897 prinţul Ferdinand s-a îmbolnăvit, îngrijirile acordate de medicii C. Buicliu, I. Cantacuzino şi W. Kremnitz i-au salvat viaţa. La cumpăna veacurilor XIX-XX a fost o permanentă prezenţă la manevrele militare, dar şi în problemele de stat. Regele Ferdinand I fiind un exemplu de demnitate şi deplină dăruire în conformitate cu jurământul făcut la urcarea pe tronul României. A fost încoronat la 15 octombrie 1922. Anterior şi post 1914 a promovat acte de caritate şi de sprijinire a culturii, a acordat o atenţie deosebită oraşului Iaşi, capitala României în perioada refugiului 1916-1918, inaugurând la 24 februarie 1927 Fundaţia Culturală „Regele Ferdinand I", pentru propăşirea căruia a lăsat testamentar o importantă sumă; publicist, membru de onoare al Academiei Române. Pentru atitudinea manifestată de a fi permanent alături de poporul român, acesta l-a definit ca „cel Loial".

[1105] *Biserica Doamnei.*

Vezi notele: 97, 951, 953, 1063, 1090.

[1106] *Doamna Maria* (? -1723), era fiica lui Ghiţă Rustea. A avut cu Şerban Cantacuzino un băiat, Gheorghe (viitor mare ban) şi patru fete: Casandra căsătorită cu Dimitrie Cantemir, Smaranda căsătorită cu Istrate Urdăreanu, Maria căsătorită cu Constantin Bălăceanu şi Bălaşa căsătorită cu Grigore Vlasto.

Vezi nota: 97.

[1107] *Şerban CANTACUZINO vv.*

Vezi notele: 91, 92, 97, 98, 100, 304, 385, 427, 428, 435, 614, 636, 752, 946, 948, 953, 1106, 1119, 1136, 1505, 1949.

[1108] *Zugravul Constantinos,* care a lucrat la mănăstirea Cozia în timpul lui Constantin Brâncoveanu, a fost în Ţara Românească unul din cei mai de seamă reprezentanţi ai picturii religioase de la sfârşitul secolului XVII.

[1109] *Icoană îmbrăcată în argint* — icoană pictată care, la un moment dat, cu contribuţia unui enoriaş cu posibilităţi materiale, ajunge să fie acoperită cu o folie de aur sau argint căreia, prin presare, i-au fost date denivelările menite a sugera componente anatomice, costumaţie, rămânând vizibilă pictura numai a chipului şi uneori şi a mâinilor. Un asemenea gen de icoană este definită a fi o *riză.*

[1110] *Matei GHICA vv.* domn al Ţării Româneşti de la 3 septembrie 1752 până în iulie 1753 şi al Moldovei de la 3 iulie 1753 şi până la circa 29 februarie 1756.

[1111] *Petrovici Armis. Scarlat Dimitrie PETROVICI-Armis.*

Vezi notele: 1000, 1061.

[1112] *Epitaf Sfântul aer* — aici cu sensul de piesă liturgică folosită de cultul creştin la slujba vecerniei din Vinerea Patimilor Mântuitorului când este scoasă din Sf. Altar şi este

aşezată pe o masă în mijlocul biserici pe sub care trec enoriaşii. La momentul prohodirii din noaptea de Vineri este luată şi purtată solemn în cadrul procesiunii care se efectuează în jurul bisericii. La reintrarea în Sf. Biserică este dusă în Sf. Altar pentru a fi depusă pe blatul pristolului unde rămâne până la Înălţare (40 de zile). Având dimensiunea de circa 1,80 x 2,00 m, în general este realizat pe suport textil (mătase, catifea, muşama) pe care este redată scena înmormântării lui Iisus Hristos. Prin experienţa dobândită realizatoarele au integrat valoroasa lor contribuţie, redând atât la partea compoziţională, cât şi la textul marginal totala lor simţire. Fie că ne referim la cele realizate cu multe sute de ani în urmă, fie la cele realizate de evreica botezată Ana Roth din Galaţi şi urmaşele ei, toate, folosind cu migală şi pasiune acul şi materiale scumpe, au realizat opere de artă. Adeseori pe peretele sudic al pronaosului poate fi remarcată o casetă care protejează o asemenea realizare.

[1113] *Casandra. Casandra CANTEMIR* (1681-1713, Moscova), femeie vestită prin frumuseţea şi înaltul ei grad de cultură.

În iarna anului 1992 la Moscova în cadrul Galeriei de Artă „Noul Tretiakov" a fost organizată o expoziţie temporară cu tablouri realizate în veacurile trecute, redând diverse portrete de femei. Am vizitat-o fiind impresionat de numărul şi valoarea creaţiilor expuse. Am avut răbdarea să urmăresc şi reacţia vizitatorilor, şi erau de diverse vârste, comportamente şi expresii. Tabloul care o reda pe Casandra Cantemir, prin tot ceea ce degaja, era dominanta expoziţiei. Chipul, conturul feţii, ochii atât de grăitori, coafura şi costumaţia, toate, prin viziunea artistului, au făcut-o nemuritoare pentru a fi alături de textele evocatoare, mărturia unui contemporan căruia ea îi pozase. Tabloul expus în zona centrală a expoziţiei, pentru cei aflaţi în acele momente în postura de vizitatori era atracţia, magnetul, care provoca reacţii, căutări, dialoguri şi chiar dispute.

[1114] *Tramvaiele* — au fost îndepărtate de pe bulevard în al şaptelea deceniu al secolului XX şi înlocuite cu troleibuze, cărora ulterior s-au alăturat şi autobuzele.

> >

[1115] *Hanul „Sărindar"* ca şi în cazul celorlalte mari mănăstirii, prezenţa hanului era una din sursele de venituri pentru respectivul aşezământ monahal cu ale lui obligaţii de întreţinere a altor aşezăminte de peste hotare. Era însă şi un prilej de aflare nemijlocită a ultimelor noutăţi care adeseori contribuiau la o anticipare a unui nefericit eveniment, oferind prilejul de salvare a odoarelor, înscrisurilor mănăstirii.

[1116] De fapt, *bulevardul Academiei* s-a realizat la 1858 între strada Colţei, actualul ax major al bulevardelor ce străbat de la nord la sud Capitala şi Podul Mogoşoaei.

[1117] *Strada Colţei* a definit axul nord-sud, devenită ulterior bulevardul Ion C. Brătianu, astăzi fragmentată, un tronson este bulevardul Nicolae Bălcescu.

Ca şi Podul Mogoşoaiei la momentul trasării a trebuit să demoleze garduri, case, anexe gospodăreşti, provocând reacţii diverse. Dacă familia Brătianu îşi avea întreaga gospodărie chiar pe direcţia respectivei artere a acceptat demolarea, alţii, fie că au fost siliţi să accepte exproprierea, fie că, prin relaţiile avute, au generat diverse gâtuiri pe care le moştenim şi astăzi. Pentru înţelegerea măsurii adoptată de familia Brătianu contemporanii au introdus un bloc de piatră cu o concludentă inscripţie care a putut fi văzută până la 1948 când tăvălugul distructiv a tot ce era istorie naţională a înlăturat-o.

Vezi notele: 64, 392, 1116, 1419, 1427, 1722.

[1118] *Edificiul Universităţii* — s-a ridicat tocmai în aceşti ani, lucrările fiind declanşate în 1856, în timpul căimăcămiei lui Alexandru Ghica şi s-au încheiat, ca primă etapă, la 14 decembrie 1869 când a avut loc inaugurarea localului. Construcţia a fost realizată după planurile şi coordonarea arhitectului Alexandru Orăscu.

Vezi notele: 475, 1095, 1129.

[1119] *Mănăstirea Sf. Sava* cu un trecut care se pierde în negura timpului. În veacul al XVI-lea îi este ctitor Andronache Pârcălabul. Anterior anului 1600 mănăstirea stăpânea vii la Târgovişte. În anii domniei lui Şerban Cantacuzino s-a bucurat de atenţia domnului care a refăcut-o, amplificându-i anexele în care a organizat o şcoală de slavonie şi greacă. El i-a completat dotările. Biserica avea ca patron hramul Buna Vestire (25 martie). Constantin Brâncoveanu trece la realizarea unor reparaţii însă cele constatate l-au determinat să procedeze la demolarea şi reconstruirea Sf. Lăcaş şi la completarea anexelor. A învestit propriile venituri la care a adăugat pilduitor cele rezultate din moştenirea lui Sterie Lumânărarul decedat la 1693. Condiţiile create i-a permis ca aici să ridice gradul de şcolire a cursanţilor, ajungându-se ca la „Sf. Sava", din 1707, să se realizeze „carte adâncă". Această funcţie a fost şi în atenţia altor domni ai veacului al XVIII-lea. Astfel la 1761 Constantin Mavrocordat a luat o măsură radicală, mutând pe monahi la mănăstirea Văcăreşti, la „Sf. Sava" rămânând numai şcoala, iar biserica oficiind slujbele duminicale la care puteau participa numai persoane de sex bărbătesc pentru a nu perturba pe tinerii învăţăcei care se bucurau de un regim strict de austeritate pe parcursul anului de învăţământ. Era o şcoală cu internat susţinută material de către stat la care predau cele mai ilustre personalităţi ale timpului cu pregătire în lumea fanarului. Şcoala a acumulat o bogată bibliotecă care, la momentul includerii în spaţiile existente a unui spital, au fost mutate la biserica Sf. Gheorghe Vechi.

Au urmat anii când prefacerile de natură a genera ideea naţională au condus la 1818 la adoptarea măsurii sprijinirii propunerilor lui Gheorghe Lazăr, care s-au concretizat şi biruit, servind la promovarea învăţământului în limba română. Au fost totodată anii când enunţarea propunerilor referitoare la secularizarea averilor mânăstireşti a provocat, din partea călugărilor, predilect greci, o totală neglijare a edificiilor aşezămintelor monahale nord dunărene. Starea construcţiilor de pe urma marilor cutremure şi a neglijării unor întreţineri curente şi a unor intervenţii prompte reparatorii s-a manifestat printr-o degradare accentuată care a condus la deznodământul demolării, oferind un prilej de incipientă tratare urbanistică a zonei menită a deveni vatra ară a ţării, definită, în acei ani, Academică.

Vezi notele: 63, 131, 148, 154, 188, 206, 370, 436, 442, 475, 478, 482, 487, 494, 998, 1001, 1006,1102, 1125, 1129, 1558,1763, 1766, 1914, 1993, 1994, 2248, 2305, 2309.

[1120] *Turnul Colţei.*

Vezi nota: 287.

[1121] *Berăria Trocadero* — a funcţionat pe strada Academiei la nr.8, lansând în Bucureşti o formulă originală de stimulare a consumaţiei prin oferirea gratuită a cartofilor prăjiţi, a covrigilor săraţi, trataţii care de fapt stimula completării comenzilor de bere.

[1122] *Palatul Societăţii de asigurări „Generala"* — a fost construit în 1906, după planurile arhitectului O. Mangoch. A adăpostit în a doua jumătate a secolului XX ani buni Ministerul Comerţului Exterior, iar în prezent sediul Băncii Comerciale Române (cu

numele pentru o perioadă tranzitorie).

[1123] *Bina* — clădire în construcţie sau în reparaţie; şantier în lucru la care lemnul servea pentru realizarea schelelor, duşumelelor, podurilor.

[1124] Dezideratul lui *Marsillac* a fost parţial împlinit prin construirea *pasajului* dat în exploatare în 1971, acesta având, pe lângă funcţionalitatea pietonală şi caracter comercial, existenţa unor magazine, unităţi de alimentaţie publică ş.a. Aspectul s-a modificat radical prin amplificarea prezenţei trecătorilor-călători în urma realizării staţiei de metrou.

[1125] *Frédéric DAMÉ*.

Vezi notele: 73, 134.

[1126] *Statuia lui Gheorghe LAZĂR* dezideratul revoluţionarilor de la 1848 devenind preocupare concretă spre sfârşitul veacului, ajungându-se de a fi încredinţată realizarea monumentului sculptorului român Ion Georgescu, unul din primii absolvenţi ai şcolii româneşti de artă plastică. Modelarea, care a avut ca sursă de inspiraţie pe Gheorghe O. Gârbea, secretarul comitetului, dăltuirea în marmură, atât a statuii, cât şi a basoreliefurilor care flanchează lateralele piedestalului, a devenit un simbol generator de înalte simţăminte. Dezvelirea la Bucureşti a avut loc la 11 mai 1886. Iniţial lucrarea a fost amplasată mai departe de statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul. În deceniul al IV-lea a fost necesară apropierea pentru a asigura şi spaţiul pentru monumentul Spiru C. Haret. Operaţiunea de mutare a fost coordonată de sculptorii Dimo Pavelescu, loan lordănescu şi Horia Miclescu.

Vezi notele: 436, 473, 475, 478, 828, 889, 2003, 2064.

[1127] *„Journal de Bucarest". „Journal de Bucarest, politique, scientifique, littéraire et comercial"* periodic publicat la Bucureşti în limba franceză în perioada 26 iulie/7 august1870 — 20 octombrie/1 noiembrie1877 cu două apariţii pe săptămână, oferind cititorilor informaţii referitoare la evenimentele la zi, inclusiv picanteriile saloanelor, şuetelor. Conducerea periodicului a avut-o Ulysse de Marsillac.

Propunerile de anticipaţie ale iubitorului de plaiuri româneşti au fost citite, însuşite şi aplicate pe alte latitudini şi longitudini ale globului, constituind realizări aducătoare de venituri prin turismul internaţional.

Vezi notele: 145, 206.

[1128] De la 6/18 februarie 1857 a apărut ziarul unionist *„Concordia",* iar din 9/21 august 1857 ziarul *„Românulu",* editat la Bucureşti între anii 1857-1915 (cu unele întreruperi când a apărut sub alte titluri ca: *„Libertatea", „Conştiinţa Naţională'").* Conducător şi susţinător a fost C.A. Rosetti, urmat de fiul său, Vintilă C.A. Rosetti. În anumite perioade au apărut şi suplimente. A fost organ al liberalilor radicali.

[1129] *Grigore /Gregoriu/ ŞTEFĂNESCU* (10 februarie 1836, Eliza Stoeneşti, azi Pelinu, judeţul Ialomiţa — 20 februarie 1911, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 76, locul 15) Studii la liceul „Sf. Sava", universitare în ţară finalizate în străinătate, la Sorbona ca bursier al statului 1859-1862, licenţa în ştiinţe naturale. Revenit în ţară a fost profesor secundar. La 18 noiembrie 1864 şi-a început cariera universitară la Bucureşti ca profesor de geologie paleontologie şi mineralogie. Cercetător al subsolului României, eşantioanele culese prin deplasările pe teren au îmbogăţit colecţiile muzeului de la Universitate din

cadrul cabinetului de paleontologie. A iniţiat şi a realizat prima hartă geologică a României. Publicist. Membru corespondent ales la 10/22 septembrie 1871 şi titular la 12/24 septembrie 1876 al Academiei Române.

[1130] Locul parcului automobilelor a fost ulterior amenajat ca spaţiu verde, flancat de cele două scări monumentale care conduc la terasa restaurantului *Cercul Militar Naţional.*

Vezi notele: 100, 1131.

[1131] *Terasa Cercului Militar* — constituie o modificare a proiectului iniţial când edificiul avea un peron acoperit pentru a facilita accesul în clădire a persoanelor venite cu un vehicul, indiferent de vreme. Prin amenajarea marelui restaurant s-a impus ca o firească necesitate pentru anotimpul cald realizarea terasei care a asigurat şi extinderea spaţiilor cu funcţie expoziţională la nivelul stradal. Accesul în incinta edificiului a fost dat prin „Sărindar", azi str. Constantin Mille.

Vezi notele: 100, 198, 665, 752, 1130, 1475, 1503, 1536.

[1132] Renumite construcţii din Paris.

[1133] *Prinţului Miloş. Miloşi OBRENOVICI.*

Vezi Notele: 956, 1573.

[1134] Formularea folosită pare a indica faptul că a avut pe locul hotelului „Capitol" alte case situate la nord faţă de cele prezentate anterior.

[1135] *Grădina Cişmigiu* — a fost amenajată pe vatra care, în veacurile XVII-XVIII, era cunoscută ca Balta lui Dura Neguţătorul care îşi schimba aspectul în funcţie de anotimp. La viiturile de toamnă sau primăvară era inundată de apele râului Dâmboviţa care se despleteau pe o mare suprafaţă a ceea ce constituia albia majoră a râului. După retragerea viiturilor rămâneau apele provenite de la izvoarele ce-şi aveau obârşia în cornişa nordică a acestei albii. Vegetaţia abundentă era loc de cuibărit pentru diverse specii de păsări. Această bogăţie a condus la declararea zonei ca loc de vânătoare al domnului, numeroase partide fiind organizate în decursul calendarului anual, în funcţie de calitatea optimă a vânatului. Suprafaţa s-a restrâns treptat ca urmare a extinderii zonei de locuit. Veacul XIX a impus şi aici o radicală intervenţie şi după 1830 a intrat în atenţia edililor care au declanşat o serie de lucrări menite de a conduce la asanarea bălţii. Acţiunea a coincis şi cu preocuparea de asigurare a surselor de apă potabilă pentru alimentarea gospodăriilor oraşului. Cel desemnat cu supravegherea „cişmelelor", cu coordonarea activităţii „apagiilor", avându-şi locuinţa în respectiva zonă, vechea denumire a căzut în desuetudine, fiind înlocuită treptat cu cea de „Cişmigiu". Domnii pământeni au acordat personal atenţie metamorfozării zonei. Un exemplu în această privinţă l-a constituit domnul Barbu Ştirbei care a chemat în Ţara Românească de la Viena pe peisagistul Mayer, care după 1851 a conferit locurilor caracterul de grădină publică. La timpul respectiv intrarea

principală se afla pe latura estică în zona caselor ghiculeştilor, unde astăzi se află Piaţa Valter Mărăcineanu. Imaginile fotografiilor din următoarele decenii relevă că actuala esplanadă verde era, la timpul respectiv, axul major de promenadă, de desfăşurare a tuturor manifestărilor. Suprafaţa acestei grădini a fost afectată treptat de o serie de lucrări cum ar fi trasarea în continuarea bulevardului de pe axul vest-est, iniţial cu denumirea de Belvedere, care străpunsese zona de la Podul Mogoşoaiei până la strada Brezoianu. La cererea expresă a Doamnei Elisabeta de a fi realizată o legătură mai directă cu Palatul Cotroceni a fost trasată prin latura vestică a grădini Cişmigiu această nouă arteră, definită la timpul respectiv ca omagiu la adresa iniţiatoarei „Elisabeta", denumire perpetuată până la înlăturarea tuturor denumirilor referitoare la reprezentanţii monarhiei, după 30 decembrie 1947. A urmat cedarea terenului pe care a fost construit noul local al liceului „Gheorghe Lazăr". Grădina Cişmigiu a cunoscut o radicală prefacere după 1910 odată cu încredinţarea coordonării întreţinerii ei arhitectului peisagist Fr. Rebhuhn. Acum axul pietonal devin cele două alei care flanchează spaţiul verde.

Vezi notele: 103, 208, 595, 671, 877, 950, 1094, 1137, 1536, 1668, 1881, 2144,2250, 2275.

[1136] Geografic în evoluţia timpului *Cotroceni* include o zonă de luncă inundabilă, cu un mare lac ce-şi asigura debitul de apă din izvoarele costişei şi terasa împădurită, componentă a renumitului codru al Vlăsiei care asigura scăparea în desimea acestuia celor urmăriţi de potere. A fost salvator şi pentru Şerban Cantacuzino devenit conform angajamentului solemn ctitor de aşezământ monahal. Mănăstirea Cotroceni a fost construită în secolul al XVII de către domnul Şerban Cantacuzino. Ctitorul şi aici ca şi la Sinaia a fost în situaţia de a onora obligaţii morale asumate la momente de mare cumpănă, când soarta vieţii sale a depins de codrii care l-au adăpostit salvator. Amplasată în zona colinară care domina malul drept al Dâmboviţei a cărei ape inundau lunca, la momente de primăvară sau de toamnă, se afla protejată de celebrul codru al Cotrocenilor, care, împreună cu cel al Grozăveştilor, ocupau o întinsă suprafaţă de teren, componentă a ceea ce a rămas în memoria colectivă definit a fi codrul Vlăsiei. Domnul a dispus chiar în anul următor preluării domniei, la 11 mai 1679, ridicarea bisericii şi a tuturor acareturilor care constituia zestrea unei mari mănăstiri, asigurându-i, la terminarea lucrărilor în 1680, mijloace importante de subzistenţă care, în scurt timp, au integrat-o în rândurile marilor mănăstiri ale Ţării Româneşti, prin voinţa ctitorului fiind închinată la mănăstirile de la Muntele Athos din 20 octombrie 1682. Documentele solemne, condicile în care Dionisie Eclesiarhul a transcris, după aproape 100 de ani, bogata arhivă care consemna aceste averi, sunt dovezi probatorii ale puterii economice deţinută de acest aşezământ monahal. Astăzi, din construcţiile primare au mai rămas puţine, reuşind totuşi să ne sugereze, de la căile de acces la întinderea clădirilor care încadrau Sf. Biserică amploarea acesteia. Precizăm că în acest ansamblu, pe lângă spaţiile specifice ca funcţionalităţi ale unei mănăstiri, ctitorul a dispus şi ridicarea unor spaţii care să servească ca palat domnesc, loc de evadare în perioadele caniculare ale verilor bucureştene, fie pentru meditaţie, fie pentru a realiza recrearea generatoare de noi fapte. Clopotniţa, porticurile care facilitau accesul la chilii, vechea cuhnie (bucătăria) sunt relicvele vechii construcţii.

Metamorfoza ulterioară, predilect a secolelor XIX şi XX, după secularizarea averilor mănăstireşti în 1863, pentru a reface şi amplifica în zona nordică palatul domnesc în concordanţă cu evoluţia cerinţelor, inclusiv de natură protocolară, a păstrat totuşi o parte din murii vechilor zidiri. Amintim în acest sens frumoasele bolţi ale subsolului a ceea ce definim astăzi a fi palatul Cotroceni. Biserica se caracteriza prin modul cum elementele epocii lui Matei Basarab au fost perpetuate, precum şi modul cum era anticipată epoca ulterioară definită ca brâncovenească. Arcadele de la pridvorul deschis cu arce în plin centru, stâlpii de susţinere ale acestora cu o siluetă zveltă conferită pietrei sculptate, cele două registre ale faţadelor, raportul între suprafaţa ocupată şi înălţimea dominată de turla după naos, modul de integrare a pietrei cioplite în ornamentarea ancadramentelor de la uşi şi ferestre, toate exprimă evoluţia cunoscută de arhitectura acelor ani. Din păcate, cutremurul din 1802, neglijarea respectării prevederilor ctitorului de către călugării greci care „administrau" averea mănăstirii, având ca unică grijă trimiterea veniturilor la Athos, neglijând corecta întreţinere a ansamblului Cotroceni, în timp, au modificat mult acest giuvaer de arhitectură religioasă. Intervenţiile au fost de cele mai multe ori păguboase, fie că au schimbat aspectul, fie că au pus în operă materiale de slabă calitate. Ea totuşi a dăinuit după 1863 când, prin desfiinţarea mănăstirii, a devenit biserică parohială. După anul 1974 a intervenit opera de complexă restaurare a ansamblului, incluzând în proiect şi soarta bisericii ca obiectiv major. Avansarea lucrărilor, vizitele de „lucru" ale conducerii de „partid şi de stat" s-au manifestat la un moment dat ca lovitură de trăsnet, dispunându-se demolarea bisericii. Glasurile celor care au încercat salvarea ei n-au fost auzite, provocând chiar o rapidă acţiune de înlăturare. A fost o cursă contra cronometru pentru a salva ceea ce se mai putea din imaginile de ansamblu şi de detalii, fresca, pietrăria. Singura parte care a putut rămâne *„în situ"* a fost fundaţia construcţiei, acoperită operativ cu pământ şi iarbă verde, protejând-o ca mesaj pentru viitorime ca ceea ce a fost să redevină realitate. Avem speranţa că acest rău act demolator va fi de lecţie pentru viitorime, ştiut fiind că înaintaşii ne-au transmis ca sacru mesaj să ducem pe mai departe moştenirea lor. Şi cum orice rău îşi are şi binele lui la refacerea ctitoriei lui Şerban Cantacuzino, valorificând imaginile vechii construcţii noua biserică va fi oglinda a ceea ce ctitorul ceruse meşterilor să fie lăcaşul salvator, sperăm şi pentru noi aducător al zilei dezmeticirii şi pornirii pe drumul hărăzit de înaintaşii neamului românesc. O parţială reconstituire s-a realizat în 2004, sugerând proporţiile, configuraţia compartimentelor constitutive.

Palatul Domnesc de la Cotroceni a cunoscut trei etape distincte: I) ctitorul şi urmaşii săi din veacurile XVIII-XIX până la secularizarea averilor mănăstireşti care, în cazul celei de la Cotroceni, a însemnat desfiinţarea ei, au locuit în casa domnească, componentă a ansamblului iniţial; II) după desfiinţarea mănăstirii, atât domnul Alecsandru Ioan I Cuza, cât şi domnitorul Carol I, în primii ani ai domniei au folosit atât vechea casă domnească, cât şi alte componente ale ansamblului; III) regele Carol I a dispus refacerea, amplificarea, după planurile arhitectului Paul Gottereau, a fostelor case domneşti transformate în Palatul Cotroceni ca reşedinţă de vară.

>>>

Vezi notele: 91, 102, 339, 420, 614, 951, 1094, 1137, 1380, 1562, 1580, 1667, 1668, 1720, 1772.

1137 *Bulevardul Elisabeta* — adept al înnoirilor gazetarul în acest caz s-a înşelat, cele

înfăptuite iniţial prin realizarea tronsonului „Belvedere", acţiunea a fost continuată, lucrarea trecând prin latura vestică a grădinii Cişmigiu şi s-a obţinut dorita străpungere care să faciliteze legătură optimă cu Palatul de la Cotroceni.

Vezi notele: 1094, 1138.

1138 *Bulevardul Elisabeta* — începând de la sfârşitul secolului XIX, dar mai ales în primele decenii ale secolului XX, prin deschiderea a numeroase magazine şi înfiinţarea câtorva cinematografe, această porţiune a bulevardului a devenit o zonă intens frecventată de bucureşteni, atât ziua cât şi noaptea.

Vezi notele: 1094, 1137.

1139 *Hotelul „Capsa"* — „ctitoria" fraţilor Capşa a cunoscut o ascendentă evoluţie până la metamorfoza profundă a societăţii româneşti în condiţiile impuse de eliberatorii ocupanţi când acest efectiv barometru al societăţii a fost sufocat de măsurile luate. Au trecut decenii de agonie pentru ca anterior anului 1989 să se treacă la o radicală renovare, instituţia redevenind o casă de prestigiu prin componentele sale şi serviciile oferite.

Vezi notele: 75, 737, 863, 1041, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

1140 *Radu SLATINEANU* (? -1817), mare vornic de Ţara de Sus, căsătorit cu o descendentă a familiei Creţulescu, apoi cu una a familiei Fălcoianu. A avut mai mulţi urmaşi între care pe Scarlat R. Slătineanu, mare vornic, căsătorit cu fiica banului Constantin Filipescu, şi pe Iordache Slătineanu, mare vornic, fost caimacam al ţării, căsătorit cu fata banului Racovitză.

Vezi notele: făcând referinţă la întreg neamul Slătineanu: 60, 206, 837, 1041, 1305,1411, 1532,1607, 1673,1758, 1775, 1786, 1797, 1798, 1799, 1800, 1802, 1809,1863,2180,2241, 2322, 2383.

1141 *Ion CARAGEA vv.*

Vezi notele: 126, 140, 217, 339, 440, 452, 1304, 1388, 1509, 1979, 2093, 2226, 2227, 2228, 2287.

1142 *Diorama* — frecvent folosită în secolul XIX, diorama era un tablou de mari dimensiuni care, sub efectul unor jocuri de lumini ce se concentrau evolutiv asupra episodului, oferea spectatorului, plasat într-un spaţiu întunecos, impresia unui peisaj real, transformându-l într-un participant la scena evocată. Asemenea diorame au avut mare căutare în anii 1877-1878, când aveau program de dimineaţă până noaptea târziu. În limbajul cetăţenilor au fost definite ca „panorame".

1143 *Dimitrie C. OLLĂNESCU (Ascanio)* (21 martie 1849, Focşani, judeţul Putna, azi Vrancea — 20 ianuarie 1908, Bucureşti). Studii la Bucureşti, finalizate la universităţile din Franţa, Germania, Belgia, obţinând doctoratele în drept şi ştiinţele administrative şi politice. A revenit în România la 1873 activitate juridică, primar al oraşului Tecuci, avocat la C.F.R. Din 1876 a intrat în diplomaţie,în 1880 la Istanbul până la 1883, între 1885-1888 a girat activitate legaţiunii de la Viena, la 1889 ministru plenipotenţiar al României la Atena. Om de litere, membru al Junimii, al societăţii Ateneul Român, scriitor, dramaturg, poet, traducător, folosind pseudonimul Ascanio. Membru în comitetul teatrelor între 1884-1888 şi de la 1897-1901. Publicist. Ales membru corespondent la 31

martie/12 aprilie 1892, membru titular din 11/23 martie 1893 al Academiei Române, rostindu-şi discursul de recepţie la 25 martie/6 aprilie 1894 referitor la predecesorul său Vasile Alecsandri (citat), răspunsul fiind formulat de lacob Negruzzi.

Vezi notele: 1094, 2297.

1144 *Grigore Vodă GHICA vv.*, domnul Ţării Româneşti de la 21 iunie 1822 la 10 mai 1828.

Vezi notele: 148, 447, 1328, 1778, 2310.

1145 *Teatrul lui Momolo* — sală dotată cu o scenă care, în condiţiile respectivelor decenii, a găzduit manifestările teatrale de diverse genuri, ale unor trupe din străinătate, dar şi ale actorilor români în devenire. Vatra a fost perpetuată prin ulterioare construcţii găzduind celebrităţi notorii, creatoare de roluri a căror valoare a stimulat generaţiile care au urmat.

1146 *Chembrică* — ţesătură subţire de bumbac, vopsită într-o singură culoare şi bine apretată.

Vezi nota: 2291.

1147 *Curte* — aici cu sensul de curteni, persoane din anturajul domnului.

Vezi nota: 1147.

1148 *Şcoala filarmonică* — printre obiectivele Societăţii Filarmonice care a fost înfiinţată în octombrie 1833 la Bucureşti din iniţiativa lui Ion Câmpineanu, Ion Heliade Rădulescu, Constantin Aristia s-au înscris acţiunile pentru a milita în vederea promovării literaturii dramatice în limba română, a dezvoltării muzicii vocale şi a înfiinţării unui teatru naţional. A desfăşurat o intensă activitate până la 1838. Menţionăm câteva din realizări: la 18/31 ianuarie 1834, la Bucureşti, au fost începute cursurile şcolii de muzică vocală, de declamaţie şi literatură; în martie 1835 a fost declanşată activitatea secţiei de muzică vocală şi instrumentală sub conducerea lui Ioan Andrei Wachmann pentru tineri de ambele sexe, care, în decembrie 1835, au realizat un spectacol, oferind publicului primul vodevil în limba română. Artiştii au interpretat „Triumful amorului" de I.A. Wachmann; la Bucureşti şi Craiova, în anul 1836, sunt înfiinţate biblioteci publice; la 1 iunie 1836 elevii au dat un spectacol de operă în limba română, interpretând „Semiramida" de G. Rossini.

Considerată de a fi subversivă prin receptivitatea manifestată faţă de ceea ce era evoluţia apusului Europei, predilect a Franţei, domnia la intervenţia categorică a ţării pravoslavnice preocupată de protejarea care să ne ferească de tot ceea ce ar fi fost înnoitor în relaţiile sociale ale răsăritului a dispus închiderea ei.

După Primul Război Mondial, *Societatea Filarmonică* a renăscut în aprilie 1920 când un grup de iubitori ai muzicii şi valoroşi muzicieni pun bazele noii societăţi menită de a organiza viaţa muzicală, asigurând repertoriilor abordate o constantă prezenţă a creaţiilor româneşti. Atât în concertele din Capitală, din ţară, cât şi în cele de peste hotare, asemenea prezenţe au constituit un bun prilej de popularizare a creaţiei originale româneşti.

Vezi notele: 84, 768, 1033.

[1149] *Feciorii* — aici cu sensul de servitori la casele boiereşti care, printr-o ţinută aleasă şi comportament constituiau o efectivă carte de vizită a stăpânului, a rangului social. Alegerea acestora pornea de la aspectul fizic, grad de inteligenţă, de receptivitate şi reacţie promptă. Nu odată asemenea feciori, în condiţii favorabile şi-au depăşit statutul, fiind promovaţi în înalta societate. Mulţi au uitat, sau au vrut să uite, de unde au pornit, devenind persoanele cele mai venale ale societăţii, s-au ciocoit. Puţini au fost cei care, din contră, au avut un comportament care i-a onorat.

Vezi notele: 258, 273.

[1150] *Iosif GHEBAUER* şi urmaşii să au contribuit la difuzarea muzicii în oraşul Bucureşti. Valoroşi ca instrumentişti au asigurat însă şi tipărirea partiturilor muzicale, punând bazele acţiunii editoriale în acest sens. S-au ocupat cu vânzarea de instrumente muzicale, organizarea de audiţii muzicale şi spectacole, inclusiv ale celor de operă. Au pus la dispoziţia pictorilor vitrinele magazinelor lor pentru organizarea unor expoziţii de artă plastică. Pictorul Nicolae Grigorescu a fost unul din beneficiari ca expozant.

[1151] *Alexis GHEBAUER* (1815, Cluj — 14 decembrie 1889, Bucureşti). Studii muzicale la Viena, elev al lui Franz Liszt. Între anii 1850-1870 a fost cel mai renumit profesor particular de pian din Bucureşti. A participat, alături de Ludovic Wist şi Eduard Wachman la manifestările muzicale ale Capitalei. Publicist al creaţiilor muzicale din literatura universală şi naţională.

[1152] *Vodevil* — gen de spectacol teatral, comedie uşoară sau farsă într-un act, textul având pasaje interpretate muzical, cuplete care, prin calităţile interpreţilor aveau un bun răsunet, adeseori însuşite de publicul spectator devenind până la proxima înlocuire efectivul şlagăr al sezonului. Acest gen a contribuit la pregătirea publicului pentru receptarea spectacolelor lirice ce au urmat.

[1153] *Matei V MILLO* (24 noiembrie 1814, Stolniceni-Prăjescu, lângă Paşcani, judeţul Iaşi — 9 septembrie 1896, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 28, locul 61). Fiul spătarului Vasile Millo. Fiind elev la Academia Mihăileană a debutat pe scenă, aceasta fiindu-i crezul întregii vieţi, dăruindu-se ca interpret, director de scenă, profesor la Conservator, contribuind la promovarea unei noi şi valoroase generaţii de artişti pentru scena românească. Deplasarea la Paris pentru studii de inginerie i-a facilitat posibilitatea cunoaşterii unor mari interpreţi ai epoci anilor '40. Astfel a studiat teatrul la Paris. A revenit în ţară şi a fost actor, dramaturg, director de trupă, organizator al teatrului, profesor la conservator, susţinător al repertoriului naţional. Prin dăruirea sa pentru ce reprezenta scena, spectacolul şi spectatorii a rămas ca etalon de comparaţie a creaţiilor actoriceşti. A fost principalul interpret al dramaturgiei lui Vasile Alecsandri. Varietatea rolurilor, maniera de interpretare, dicţia, nuanţarea i-au fost caracteristice, bucurându-se de aprecieri unanime. Ca supremă apreciere a contribuţiei sale la promovarea teatrului românesc, la 11 martie 1853, la 9 iulie 1853, a primit o asemenea misiune când a debutat la Bucureşti pe scena Teatrului cel Mare. Au fost mai multe perioade când a trebuit să asigure şi conducerea teatrului precum şi repertoriul stagiunilor. Camera legislativă, la 1868, a votat o pensie viageră de 600 lei lunar pentru ilustrul actor şi cântăreţ, care multe

din roluri le-a interpretat în travesti.

Vezi notele: 1389, 1392, 1449, 1450, 1672, 1689, 1702.

1154 *Opereta Baba Hârca* (1851) — spectacol în două acte şi trei tablouri figurează şi în prezent în repertoriul unor teatre din România.

Vezi notele: 1331, 1392.

1155 *Foc bengal* — „foc" de artificii. Prin diverse reţete de preparare, materialele pirotehnice minuţios drămuite ca gramaj, asigurau o anumită traiectorie care, prin policromia scânteietoare degajată, constituia o încântare pentru publicul spectator. Pirotehniştii evului mediu au realizat asemenea artificii folosite în situaţii de conflict cu efect mai mult psihologic şi incendiar, iar în puţinele perioade fără războaie efective spectacole care, la lăsarea întunericului, ofereau o deosebită desfătare. Sunt exemplare spectacolele din peninsula italică, dar şi din lumea orientului unde rafinamentul a generat şi asemenea focuri bengale în peninsula India. Astăzi teritoriul Bengalului pendinte de India şi de Bangladej în funcţie de religia practicată (hindusă sau musulmană).

Prin gradul de periculozitate asemenea spectacole se desfăşoară în aer liber, existând o anumită distanţă între locul de lansare şi spectatori, manevranţii fiind oameni cu pregătire şi competenţă, „lansarea" fiind pasibilă de a-i accidenta în primul rând pe ei. Faptul că în cazul citat spectacolul s-a desfăşurat într-o sală în care lemnul şi ţesăturile erau dominante relevă că manevranţii erau experţi care ştiau să se joace cu focul.

1156 *Tuciu* — azi termenul evocă vasul cu pereţii groşi în care se prepară mămăliga, la timpul respectiv făcea referinţă la pereţii de fontă ai godinului care încălzea spaţiul. Atât fonta de o anumită grosime cât şi şamota, constituiau pereţii care preluau rezultatele arderii combustibilului, încălzind spaţiul încăperii respective. Firmele furnizoare se întreceau în a da pereţilor respectivelor sobe un aspect cât mai divers folosind decoraţiuni, embleme care le individualizau.

1157 *Giubea* — haină lungă şi largă din postav, adesea căptuşită cu blană, purtată de boieri. O haină bărbătească din stofă neagră, în faţă scurtă până la talie, iar în spate terminată cu două cozi lungi şi înguste. Era purtată la ceremonii. Bumbii de alamă erau elemente decorative preluate de la uniforma militară.

Vezi nota: 2313.

1158 *Pambriu* — stofă de lână merinos.

1159 *Divan* — piesă de mobilier, canapea de joasă înălţime, fără spătar cu multiplă funcţionalitate servind la şezut (turceşte) în cursul zilei, la servirea băuturilor, mâncării şi narghilelei, dialogării cu interlocutorii, iar în cursul nopţii pentru dormit. Este necesar să menţionăm că această piesă a fost uzitată de boierii care căutau să se comporte ca nişte orientali. În timp, dovedindu-se a nu fi în concordanţă cu vremea de la noi, mai ales în anotimpul umed şi rece aceste canapele au dobândit picioarele care le-au ridicat de la sol, permiţând o circulaţie a aerului, aerisire şi chiar schimbarea poziţiei predilect în timpul

dejunării. A fost de bun augur experienţa ţăranului care, folosind lăzile înşirate pe lângă perete şi paturile înalte, aveau, în timp, chiar o altă conformaţie corporală.

1160 *„Cantorul de Avise şi Comerţ”* — foaie comercială şi politică redactată de Zaharia Carcalechi, menită de a contribui la propăşirea comerţului naţional. A apărut la Bucureşti între anii 1837-1857.

1161 *Cutremurul bănuială* — distrugătorul cutremur din 11/23 ianuarie 1838 probabil că a fost urmat de replici cu diverse intensităţi care au provocat în continuare panică. Din păcate, şi atunci ca şi la cel din 14 octombrie 1802, cele dobândite ca experienţă s-au uitat repede, greşeli care la confruntările cu următoarele seisme au provocat alte şi alte pierderi de vieţi şi bunuri materiale.

1162 *Ludovic WIEST*(25 noiembrie 1819, Viena — 19 ianuarie 1889, Bucureşti). Studii muzicale la Conservatorul din Viena. Stabilit în Ţara Românească, a pus bazele unei valoroase formaţii muzicale care a fost orchestra Curţii Domneşti între anii 1838-1859. A condus orchestra Teatrului cel Mare din 1852 şi orchestra operei italiene care a dat spectacole la Bucureşti. A condus o serie de formaţii muzicale care, în timpul verii, dădeau spectacole la grădina „Slatter”. A fost profesor la Conservatorul din Bucureşti din 1863, a dat concerte peste hotare. Compozitor şi interpret de mare virtuozitate, s-a bucurat de aprecierea contemporanilor săi. A avut ca succesori pe fiii săi, *Ern. Wiest* (1856, Bucureşti — 6 decembrie 1880, Sulina), muzicant şi *Iulius Wiest,* pianist de valoare, profesor la Conservatorul din Bucureşti.

1163 *Grădina Raşca* pe strada Şcolii (astăzi Academiei) şi strada Nouă (astăzi Edgar Quinet), era pe terenul unde astăzi se află construcţia mai nouă a Universităţii de Arhitectură „Ion Mincu”.

1164 Din 1831, pe lângă armata reînfiinţată, s-a constituit şi o *orchestră militară,* asigurându-se astfel cadrele necesare prin depistarea elementelor cu calităţi muzicale. Multă vreme specialiştii însărcinaţi cu depistarea talentelor au fost străini. Atenţi la creaţia muzicală a poporului nostru, ei au integrat în compoziţiile lor numeroase elemente folclorice româneşti.

1165 *Cezar BOLLIAC*

Vezi notele: 1002, 1102, 2109, 2110.

1166 Şi în alte cazuri, imediat după deschiderea unei noi artere de circulaţie i s-a spus, pentru un timp, mai scurt sau mai lung, *Strada Nouă,* urmând să se decidă apoi ce nume va purta în viitor. Asemenea provizorate se perpetuau câteodată timp de mai mulţi ani. De exemplu a existat o stradă nouă şi la grădina Ateneului, care numai după câţiva ani a devenit strada Franklin.

1167 *Edgar QUINET* (16/17 februarie 1803, Gourg-en-Bresse, Franţa — 27 martie 1875, Versailles, Franţa). Studii la Paris, Genova, Strasboureg, doctoratul în 1839, a continuat pregătirea la Heidelberg. Pluralitatea preocupărilor ca filozof, poet, istoric, om

politic francez, i-a oferit prilejul să manifeste o constantă atitudine ca filo-român, care, prin presă, în anturajul politic al epocii, a militat pentru propăşirea neamului românesc. Ca semn al recunoaşterii şi cinstirii faptelor sale la adresa românilor Corpurile legiuitoare, în 1866, au adoptat împământenirea sa ca cetăţean al României, iar forul Academiei Române la 15/27 septembrie 1869 l-a ales membru de onoare.

[1168] *Vivandieră* — femeie autorizată să însoţească armatele pentru a vinde ostaşilor alimente şi alte articole de consum. În momente dramatice, după bătălii, contribuiau şi la salvări de vieţi, ajutând personalul de specialitate. Dobândind experienţă deveneau ajutoare de nădejde a celor care asigurau asistenţa sanitară.

[1169] *Fraţii Capşa* — extinzându-şi activitatea pe Podul Mogoşoaei, au cumpărat acest local, pe parcursul următorilor ani dându-i funcţionalităţile care, prin calitatea serviciilor prestate au impus firma în atenţia tuturor, ajungând să fie chiar furnizori ai Curţii Regale prin asigurarea unor servicii ireproşabile ca meniuri, servire, prestaţie protocolară.

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

[1170] *Buricul ţării şi cronica ei vie* — plastica formulă relevând rolul avut de atmosfera de la „Capşa" unde multe se anticipau, se dirijau şi apoi se comentau în ample analize pro şi contra.

[1171] Autorul se referă la istoria orală pe care generaţia sa o poseda ca un nepreţuit patrimoniu, cu infinite şi pertinente amănunte. Au trebuit să treacă decenii bune pentru ca un valoros istoric să procedeze ani buni la studierea surselor documentare, depistarea ultimilor cunoscători a ceea ce a însemnat „Capşa" pentru a elabora studii şi o lucrare monografică de anvergură cu care a şi susţinut doctoratul în istorie şi pe care a publicat-o în anul 2000, completând ulterior, după un deceniu, sursele de informare. Iată o concludentă succesiune: Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Epoca de înflorire a Casei Capsa,* Fundaţia culturală D'ale Bucureştilor – Fundaţia pentru dezvoltarea societăţii civile, Bucureşti, 1997, 69 p. text şi imagini; Maria IONIŢĂ, *Activitatea Societăţii Anonime „Capşa", văzută prin prisma unor documente de arhivă* în: „Anuar al Arhivelor Municipiului Bucureşti", vol. II, Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1998, 204 p, la p. 186-192; Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Casa şi familia Capşa în România modernă 1852-1950,* Editura Publimpres, Bucureşti, 2000, 228 p. + 1 pl. arbore genealogic + pl, ilustraţii; Maria-Magdalena IONIŢĂ, *Casa şi familia Capşa în România modernă 1852-1950,* Editura Oscar Print, Bucureşti, 2010, 288 p. text+ ilustraţii + 1 pl. arbore genealogic.

[1172] *Cojocar* [*de*] *subţire* — era meşteşugarul care realiza lucrări fine din material de calitate. Azi îi spunem de fapt blănar. Cojocarul prelucrează pieile, blănurile animalelor locale (oaie, capră, jder, nevăstuică ş.a.). Cel amintit mergea la Lipsca pentru a procura blănurile unor animale de pe alte continente şi alte condiţii climatice constituind, prin aspect, o piesă de mare preţ, prilej de etalare a respectivei deţinătoare şi de invidioase

comentarii.

[1173] Vechea *Lipsca* azi *Leipzig* — este o renumită localitate situată pe malurile apei Weisse unde se reuneau drumurile care veneau din toate părţile Europei. Timp de secole a fost un puternic centru de producţie manufacturieră şi comercial spre care

se îndreptau interesele negustorilor din Europa şi chiar de mai departe. Astăzi este un centru al tehnicii de vârf, concomitent fiind cu meniri administrative, universitare şi culturale. Este renumit prin valorile adăpostite în muzeele sale.

1174 *Taxid* — călătoria pe care o făceau negustorii în străinătate pentru a vinde şi a cumpăra mărfuri. În general aceştia erau negustori toptangii care cumpărau mari cantităţi pentru a le vinde la reîntoarcerea în ţară negustorilor locali.

1175 *Paraclisul ortodox din Lipsca* — a fost sfinţit în 1858 prin grija negustorilor români stabiliţi în acest oraş. Primul preot a fost Ghenadie Ţeposu. Biserica şi-a încetat activitatea în 1881.

1176 Lipsesc informaţii despre construcţie şi eventuala activitate, cărui cult aparţine în prezent.

1177 *Pasajul Român* — se afla pe locul unde în prezent se înalţă clădirea care la parter şi mezanin a fost sortită să adăpostească magazinul „Muzica". Dacă dinspre Calea Victoriei pasajul a dispărut cu desăvârşire poate fi încă remarcat din parte opusă, prin dispunerea unor vechi construcţii flancate de blocurile anilor '60 ai veacului XX. Tumultul acelor timpuri a dispărut totalmente.

1178 *Fialkovschy* — a reuşit să ţină o cofetărie şi o cafenea renumite, pe parcursul a două decenii, amenajate la parterul casei Torok, situată în imediata apropiere a teatrului. Între anii 1853 şi 1898 localurile erau frecventate de numeroşi oameni de artă.

Vezi notele: 1193, 1826, 1886, 1887.

1179 *Biserica Albă* de pe Podul Mogoşoaei se află în apropierea intersecţiei acestei artere cu uliţa Fierăstrăului (Herăstrăului), astăzi, după ani cât a fost numită strada Cosmonauţilor, a devenit George Enescu, unul din blocuri fiind purtător al unei plăci de marmură care consemnează vieţuirea ilustrului muzician în respectivul edificiu.

Biserica Albă din Calea Victorie nr. 110, a fost cunoscută în trecut şi cu denumirile „Popa Dârvaş", „Biserica Vişicăi". A fost zidită de popa Dârvaş şi jupâneasa Vişica la începutul secolului al XVIII-lea în mahalaua Dârvaş. A fost dărâmată de cutremurul din 14 octombrie 1802, fiind reclădită de Nicolae Trăznea la 1807, apoi renovată în 1873, cu acel prilej fiind pictată de Gheorghe Tattarescu, ulterior cunoscând reveniri reparatorii la 1925, 1945, 1949. Este o construcţie dreptunghiulară cu un pronaos foarte mic, naos mare, are absida altarului semicirculară. Cu un pridvor neoclasic. Exteriorul a cunoscut refaceri în decursul timpului.

Aici a cântat în anii adolescenţei Haricleea Hartulary Darcle.

Vezi notele: 229, 2154.

1180 *Hanul „Trăsnea"* — aminteşte de clucerul Nicolae Trăsnea care, la începutul secolului XIX, a ridicat hanul pe terenul de pe Podul Mogoşoaei unde astăzi se deschide strada Ştirbei Vodă. Evolutiv, în al optulea deceniu, hanul a devenit hotelul „Orient". Construcţia a fost demolată la 1897 pentru a face loc unei noi construcţii.

1181 *Grigore CAPŞA* (1841-1902, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 2),

studii liceale, specializare în Franţa în meseria de cofetar, revenind în ţară participă alături de fraţii săi la propăşirea firmei, la diversificarea serviciilor. Căsătorit cu franţuzoaica Marie-Obéline Vautier (1845-1909).

Vezi notele: 75, 837, 863, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1192, 1220, 1225, 1417, 1419.

1182 *RZândaş* — servitor folosit la muncile necalificate necesare într-o gospodărie, într-un stabiliment, în funcţie de comportament atât al stăpânului, al patronului, cât şi al acestuia putea fi considerat om de încredere sau slugă. La timpul respectiv, când gospodăria avea şi cai pentru transport (trăsură, căruţă), rândaşului asigura alimentarea animalelor, curăţirea grajdului, îndepărtarea resturilor.

Vezi nota: 2010.

1183 *Mezat* — licitaţie.

1184 *RZâzboiului Crimeei* — rivalităţile economice şi politice existente şi accentuate între marile puteri europene au dus în a doua jumătate a secolului XIX la redeschiderea problemei orientale. Zona sud-estică a Europei era direct vizată, astfel încât Principatele au fost în situaţia de a devenii teatru de război, ciocnirile dintre puterile interesate ducând la ocuparea teritoriilor lor de părţile implicate în conflict. În iunie 1853 armatele ruse au ocupat Moldova şi Ţara Românească. Anglia şi Franţa s-au alăturat Porţii Otomane. În luna aprilie armatele ruse au părăsit teritoriul Principatelor, locul lor fiind luat de trupele austriece, conform convenţiei dintre Austria şi Poartă. Acum frontul se mută de pe aliniamentul Dunării, pentru a se forţa pătrunderea în sudul Rusiei. Ca atare, este atacată peninsula Crimeea, efortul concentrându-se asupra fortăreţei Sevastopol al cărei asediu a durat 11 luni, până în toamna anului 1855. Concomitent cu confruntările militare, din 1854, se desfăşoară o febrilă activitate diplomatică care a facilitat finalizarea tratativelor din martie 1856.

Vezi notele: 296, 935, 1000, 1186, 2084, 2365.

1185 *Vasile CAPŞA* (1827 sau 1829-1877 sau 1878 ori 1879, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 4, locul 29), studii gimnaziale, cofetar, întreprinzător, căsătorit cu Maria Constantin (1849-1917).

Vezi notele: 75, 737, 862, 1041, 1139, 1169, 1170, 1171, 1181, 1192, 1220, 1225, 1419, 1427.

1186 *Sevastopol (Sebastopol)* — localitate la timpul respectiv din sudul Rusiei, pe teritoriul de astăzi al Ucrainei. În secolul XIX era principalul port al flotei militare ruse din Marea Neagră. În timpul războiului Crimeei, poziţia strategică, lucrările de fortificaţii, pregătirea soldaţilor şi mai ales dăruirea acestora au contribuit decisiv la prelungirea asediului timp de 11 luni, în pofida blocadei impusă de atacatori.

Vezi notele: 296, 935, 1000, 1184, 2365.

1187 *Chervane* — care mari cu o construcţie solidă, cu coviltir şi cai buni de

tracţiune pentru transportul mărfurilor şi al persoanelor.

- *Odessa* — important oraş port la Marea Neagră al Ucrainei. Structura geologică a permis folosirea calcarului la edificarea unor frumoase clădiri cu mai multe etaje, dar şi săparea unor niveluri subterane. În veacul al XIX-lea oraşul a

beneficiat de contribuţiile unor valoroşi arhitecţi italieni în postura de proiectanţi şi coordonatori ai lucrărilor precum şi a meseriaşilor migraţi din peninsula italică.

[1189] La acea dată teritoriul de la sud de Dunăre era inclus în perimetrul Imperiului Otoman. Beneficiind de rezultatele Războiului din 1877-1878, a fost obţinută autonomia *Bulgariei,* iar la începutul secolului XX independenţa ei.

[1190] *Sf. Dumitru* — este prăznuit la 26 octombrie.

[1191] *Absenth, absint, „zâna verde'* — băutură alcoolică preparată cu pelin, anason şi alte plante aromatice.

[1192] *Anton CAPŞA* (1821-1880) activitate ca slujbaş la Departamentul Visteriei, devenit întreprinzător alături de fraţii săi, cofetar.

[1193] *Fialkovsky* — prin amplasamentul cofetăriei în zona limitrofă Teatrului cel Mare şi a grădinii de vară se impusese atenţiei publicului consumator prin calităţile produselor, a serviciilor oferite şi a condiţiilor de petrecere a timpului într-o atmosferă generatoare de stare stenică şi chiar creatoare, inspiratoare.
Vezi notele: 662, 1178, 1886, 1887.

[1194] *Bob* — sămânţa plantei leguminoase (vicia faba) cu flori albe sau trandafirii, cu păstăi mari şi fructe ovale, turtite.

[1195] *Broft* — proprietarul hotelului „Grand Hotel Broft" cu restaurant şi cofetărie renumită.
Vezi nota: 1498.

[1196] *Iacob C. NEGRUZZI* (1842 sau 1843, Iaşi — 1932, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 95, locul 112). A studiat în Germania, scriitor, profesor universitar, membru fondator al societăţii „Junimea", conducător al revistei „Convorbiri Literare", membru al Academiei Române, preşedinte al acestui prestigios for.

[1197] *Mormântul faraonilor* — formulă prin care se făcea referinţă atât la arhitectura funerară a Egiptului antic, dar era şi o aluzie la adresa celor foarte bogaţi care îşi puteau permite să frecventeze un asemenea local.

[1198] *Supeu* — masă servită seara târziu, după participarea la un spectacol. Era o consumaţie frugală udată cu băuturi scumpe, predilect şampanie.
Vezi nota: 1232.

[1199] *Claymoor Mihail IMişulIon VĂCĂRESCU.*
Vezi notele: 190, 1199.

[1200] *Salonaşe particulare* — separeuri ferite de privirile indiscrete.

[1201] *Sankt Petersburg.*

Vezi notele: 305, 968, 1009, 1463, 1862, 2041.

[1202] Nu este vorba despre Leopold, împăratul Austriei (1747-1792), ci despre regele *Leopold al Il-lea al Belgiei* (1835, Bruxelles — 1909), care a domnit între anii 1865-1909.

[1203] *Rosine Bernhardt* zisă *Sara* (1844, Paris — 1923), tragediană franceză. Apreciată de contemporani, inclusiv de cei din România care au cunoscut-o cu prilejul turneelor, pentru modul de interpretare. O deosebită impresie a avut-o lulia Hasdeu în perioada completării studiilor la Paris. Urmărindu-i jocul în spectacole de anvergură lulia a consemnat prin desene şi notaţii impresii concludente.

[1204] *Bacantă* — preoteasă însoţitoare a zeului Bachus.

[1205] *Fandango* — vechi dans spaniol interpretat cu acompaniament şi castaniete, denumire dată şi melodiilor care acompaniau pe dansatori.

[1206] *Radu VĂCĂRESCU* (1868-1936, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 43, locul 2b), om politic, deputat, prefect.

[1207] *Alexandru FLORESCU /Floflo/* (? -1925), ziarist, diplomat, autor dramatic.

[1208] *Constantin (Tantin) Bălăceanu.*

[1209] *lancu Cretzeanu* zis „*Raţa*".

[1210] *Mihai Nicolae LAPTEV* (1860-1941, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 66, locul 40), pregătire şi carieră militară, locotenent colonel.

[1211] *Alexandru Ion GHICA* poreclit *Rapineau* (? -1915, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 16, locul 3), pictor.

[1212] *Rapineau.*

[1213] *Costică Izvoranu.*

[1214] *Alexandru ISachal BLAREMBERG /BLARAMBERG/* (1842-1895, Bucureşti, figura 25, locul 12), pregătire şi carieră militară, căpitan.

[1215] „*L' Independance Roumain"* periodic publicat la Bucureşti în limba franceză începând din 19/31 iulie 1879. Rubrica mondenă era platformă de lansare, de etalare în ierarhia somităţilor, predilect feminine. Ziaristul era curtat, invitat, provocat de a lua în seamă o nouă veleitate.

[1216] *Marile Bulevarde* — aluzie la bulevardele Parisului cu ale lui celebre cafenele care, pe vreme bună, invadau trotuarele.

[1217] *Ring.*
Vezi notele: 18, 79.

[1218] *Baccara* — joc de cărţi în care nouarii au valoare iar decarii, numiţi bacara sunt egali cu zero. Jucat în Franţa din secolul XV, iar în peninsula Italică din secolul XVII.

[1219] *Muscalul* — conducător de trăsură din Bucureşti, de obârşie de pe teritoriul Rusiei, venit în România pentru a scăpa de prigoana organizată la adresa celor care se îndepărtaseră de la perceptele religiei oficiale ortodoxe.
Vezi notele: 96, 157, 1399, 1400, 1460, 1461.

[1220] *Luvru* — este vorba de clădirea situată vizavi de Capşa, la intersecţia căii Victoriei cu strada Sărindarului (astăzi Constantin Mille). Hotelul „Luvru" a existat în ultimele decenii al secolului XIX. Clădirea a fost înlocuită cu o nouă construcţie ridicată la 1900-1905. Astăzi adăposteşte Hotelul „Capitol".

[1221] *Constantin GUYS* (1802, Flessingue Pays Bas -1892), desenator şi acuarelist francez realizator a numeroase lucrări în care a surprins viaţa mondenă a concetăţenilor, aspecte din timpul imperiului şi a carnagiului Războiului franco german.

[1222] *Melon* — pălărie tip Gambetta.

Vezi notele: 493, 1496, 1497.

[1223] *Monoclu* — lentilă rotundă, concavă sau convexă care se fixează în orbita unui ochi pentru a corecta un defect de vedere. Snobismul multora, pentru a dobândi o figură mai „distinsă" a generat o modă care a condus la purtarea monoclului cu o simplă sticlă fără dioptrii corectoare.

[1224] *Leul aur* — a constituit etalonul în cadrul sistemului monetar. În România un prim enunţ a fost formulat la 1867 când a fost adoptată formula bimetalismului, aurul şi argintul fiind criterii de apreciere. Evoluţia a condus la soluţia anilor 1889-1890 când s-a modificat criteriul, aurul rămânând etalonul de apreciere. O situaţie aparte a constituit-o perioada Primului Război Mondial când regimul de ocupaţie a lansat monedă pe piaţă fără acoperire şi care a constituit balastul ulterior de rezolvat de către statul român. În 1920 s-a procedat la unificarea sistemului pe întreg teritoriul României. A urmat deprecierea anului 1929. O situaţie gravă s-a produs după cel de al Doilea Război Mondial când moneda emisă de ocupanţii eliberatori a trebuit să fie răscumpărată şi explozia preţurilor a impus reforma monetară din 16 august 1947 când paritatea de schimb a fost 1/20 însă diferenţiat în funcţie de ocupaţie. Majoritatea a putut schimba 3.000.000 lei, ţăranii 5.000.000 lei, iar cei fără ocupaţie 150.000 lei. A urmat o a doua reformă, cea din 1952 şi ultima referinţă la paritatea leului cu aurul în 1954.

Este necesară menţiunea că ultimele monede de aur emise de B.N.R. au fost monezile anterioare etatizării. Celebrii „cocoşei" pentru vânarea cărora s-a declanşat ulterior o acerbă vânătoare soldată cu numeroase drame provocate de oprimarea instaurată.

[1225] *Comandamentul trupelor bulgare.* Bulgaria alăturându-se în conflagraţia mondială Puterilor Centrale a forţat trecerea Dunării şi ocuparea Dobrogei pentru a ajunge la Bucureşti având ca obiective atât etalarea posturii de cuceritori, cât şi preluarea a tot ceea ce considerau că le tratează istoria. Ca atare, au organizat răpirea moaştelor Sf. Dimitrie Basarabov, au impus ca Academia Română şi Arhivele Statului să le predea documentele cu redactare în slavonă. Demersurile prompte la Comandamentul de ocupaţie german a temperat asemenea pretenţii. Infatuarea i-a determinat să stăpânească şi stabilimentul „Capşa". Conduita i-a portretizat amintind de ancestrale tare tribale.

[1226] Desfiinţarea *Terasei Oteteleşeanu* căci despre ea e vorba, pentru a face loc noului edificiu al Telefoanelor, s-a întreprins o demolare şi apoi o construcţie care, la timpul respectiv, a provocat cele mai variate reacţii prin forma, înălţimea şi rigiditatea ei.

Vezi nota: 1455.

[1227] *RResch* — giuvaergiu cu atelier-magazin pe Podul Mogoşoaiei/ Calea Mogoşoaiei din 1837. Post 1848 s-a implicat în prelucrarea metalelor preţioase fiind un bun artist şi bun formator de viitori artişti.

Casa Resch a fost la timpul respectiv frecventată de protipendada bucureşteană, a fost totodată formator în atelierul său a unor noi generaţii de artişti. A avut ca descendenţi şi continuatori ai activităţii de giuvaergerie din familie pe Carol (1852, Bucureşti — 1937, Bucureşti, cimitirul Protestant) şi Heinerich (1855, Bucureşti — 1930, Bucureşti, cimitirul Protestant).

Bijutierul losef Resch Fiul, Calea Victoriei nr. 54 menţiona la timpul respectiv că era continuator al activităţii casei fondată în anul 1837. Era furnizor al Curţii Regale şi al Cancelariei Ordinelor din România, fiind totodată reprezentantul Fabricii de ceasornice „Patek Phillipe & C-le", din Geneva. Atelierele Resch au fost şi realizatoare de medalii.

Vezi notele: 10, 71, 1407.

1228 *Clubul Tinerimii Române* — societate ştiinţifică-literară înfiinţată în 1877, a contribuit, prin variate forme adoptate pe parcursul deceniilor de activitate, la propăşirea culturii, cu predilecţie, în rândul tinerelor generaţii. Până la finalizarea construcţiei proprii a închiriat diverse spaţii din centrul oraşului. Experienţa dobândită i-a fost utilă în momentul când a formulat tema pentru proiectul viitorului edificiu. Lucrarea a fost adjudecată în urma concursului de către arhitecta Virgina Andreescu Haret.

Clădirea la care face referinţă autorul avea faţada la Calea Victoriei. De fapt era una din vechile clădiri ale Curţii domneşti a Ghiculeştilor. A fost una din primele „beneficiare" ale prezenţei eliberatorilor ocupanţi care au trecut operativ la înzestrarea oraşelor cu câte o librărie „Cartea Rusă" unde se obţinea la preţuri modice cărţi în limba rusă, bine tipărite pe o hârtie de calitate şi o legătură manuală foarte bine realizată, cu valoroase ilustraţii, precum şi traduceri atât din clasicii literaturii ruse cât şi a literaturii sovietice, predilect dedicată revoluţiei din 1917 şi mai ales a Războiului al Doilea Mondial, tratat în a prezenta U.R.S.S. în postura de atacată şi cotropită de imperialismul hitlerist şi coaliţii ei. Metamorfoza treptată după ce eliberatorii au catadicsit să-şi readucă trupele acasă a condus şi la o renunţare a unor asemenea librării. Greu de făcut la timpul respectiv pentru a nu supăra pe vecinul răsăritean. S-a găsit ca argument starea precară a vechii clădirii şi s-a dispus demolarea. Starea murilor era însă impecabilă, solicitând demolatorilor eforturi îndelungate pentru a o înlătura din faţa clădirii Teatrului care în acei ani găzduia una din sălile Teatrului Naţional, azi Teatrul Odeon.

Vezi notele: 341, 1370.

1229 *Dumitru A. GHICA* (1718-1803), fiul lui Alexandru Ghica. Din cele trei căsătorii a avut 14 copii. A fost mare ban, unul din cei mai însemnaţi boieri al ţării, poreclit „Bătrânul".

1230 *Costache (Constantin) GHICA* zis *Brigadier* (1784/1797-1850), spătar, căsătorit cu Ruxandra Cantacuzino cu care a avut şase copii. Porecla de Brigadier o avea de la gradul de general de Brigadă, formă de organizare a unui corp de trupe ruse format din două regimente din aceiaşi armă, condus de un general de brigadă.

1231 *Constantin NĂSTUREL Herescu* (1796/1798, Bucureşti — decembrie 1874/1879), pregătire şi carieră militară, general. Şi-a început activitatea în armata rusă la 1823, a fost aghiotant al domnului Alexandru Ghica. În timpul domniei lui Gheorghe Bibescu a fost ministru vistiernic, iar în timpul domniei lui Barbu Ştirbei a comandat armata ca mare ban şi spătar. Mare donator, a lăsat fonduri Academiei Române pentru

crearea premiului „Năsturel”, acordat pentru valoroase cercetări istorice. Colecţionar de vestigii ale trecutului pe care le-a donat muzeelor româneşti.

Vezi notele: 639, 700, 1329.

[1232] *Chioşc turcesc* construcţie uşoară din lemn, aici însă cu sensul de *sacnasiu*.
> > > -

[1233] *Idiclii.*

Vezi nota: 273.

[1234] *Neferii.*

Vezi notele: 213, 274, 1274, 1335.

[1235] *Iciolanii.*

Vezi notele: 275, 1283.

[1236] *Armăsarii de Misir, de Egipt* după numele dat de otomani acestei ţări.

[1237] *Stânjen.*

Vezi notele: 1865, 1926, 2148, 2209.

[1238] *Calemgii.*

Vezi notele: 269, 619.

[1239] *„Temenele”* — salut făcut după obiceiul otoman, printr-o plecăciune, ploconeală, închinăciune. Gest formal mimând afecţiunea care adeseori ascundea actele de trădare, de vânzare către terţi a unor „secrete” compromiţătoare pentru cel astfel salutat cu servilism.

[1240] *Fanarul* — este unul din cartierele Istanbulului, locuit mai ales de greci cu ocupaţii în aparatul administrativ al Porţii Otomane, pe care le realizau întrucât Coranul le interzicea mahomedanilor a le efectua. Printre altele, fiind buni cunoscători de limbi străine, erau dragomani (translatori).

Vezi notele: 110, 199, 260, 267, 344, 443, 504, 614, 688, 742, 1062, 1119, 1283,1313,1320,1323,1901,1960,1962, 2021.

[1241] *Caretele* — trăsurile închise cu 4 roţi. Cu vizitiul pe capră mânând telegarii, uneori având la spate o mică platformă pe care se afla un alt însoţitor cu menirea de a intervenii prompt la oprirea trăsurii ca să asigure deschiderea portierei, verificarea stării scăriţei şi acordarea sprijinului la coborâre celor mai vârstnici.

Vezi notele: 216, 2050, 2277, 2338.

1242 *Butcă.*
Vezi notele: 83, 144, 151, 212.

1243 *Preumblau* — pentru a avea echipajele gata de a porni la drum la primirea semnalului, vizitii realizau asemenea „încălzirii" ai bidiviilor. Astăzi este folosită formula: maşina la scară cu motorul în ralanti.

1244 *Cioltare* — pături de postav, împodobite cu diferite cusături. Se punea sub şa la înhămarea bidiviului de călărit.

1245 *Tefekcii* — puşcaşi (VV).

1246 *Satîraşii, satâraşi* — oşteni specializaşi a folosii satârul ca armă de luptă. Cazacii erau renumiţi pentru dexteritatea manevrării satârului. Era o lamă groasă de circa 30 cm lungime şi 10 lăţime cu o coadă lungă din lemn rezistent cu care, din iureşul calului, loveau adversarul pe care-l zdrobeau.

1247 *Pehlivani* — acrobaţi, jongleri, saltimbanci, scamatori. Termen care evolutiv defineşte persoanele care în momentele când o problemă reclamă o tratare cu totală seriozitate preferă să intervină cu glume, giumbuşlucuri dovedind că ori n-au înţeles gravitatea ori nu doresc să se implice.

1248 *Simigiu.*
Vezi notele: 669, 1188, 1189, 1249, 1250.

1249 *Tablalele* — tăvile de formă rotundă pe care-şi purtau simigii marfa adeseori purtată pe cap. La apropierea de eventualii muşterii începeau prezentarea orală, apoi după coborârea de pe cap descrierea calităţii, prospeţimii şi s chilipirului creat, produsul fiind vândut în acel moment sub preţul obişnuit. Existau şi situaţii când aceste tăvi aveau o buză mult răsfrântă permiţând suprapunerea a mai multora pe carte le transporta în cumpănire cu o cobiliţă.
Vezi nota: 667.

1250 *Tripodele* — trepied pe care se aşezau tăvile simigiilor la locul de vânzare.

1251 *Bragagiu.*

Vezi notele: 610, 677.

1252 *Salipgii* — cei care prepară sau vând salep, băutură specifică orientalilor din Salep, obţinută din miere şi apă. Săţioasă şi răcoritoare era fastuos servită cu şipul manevrat cu dexteritate, fără a pierde nici o picătură din tonifianta băutură.

1253 *Alunarii* — vânzătorii de alune.
Vezi nota: 1456.

1254 *Ibrişim.*
Vezi nota: 245.

1255 *Tatuarea* — era la modă şi schimbându-se de la epocă la alta. în secolele trecute, desenele tatuajelor

1256 *Ienicerii* — ostaşi din corpul de elită al infanteriei armatei otomane. Semnificativă este obârşia şi mai ales capacitatea de îndoctrinare a acestora. Iniţial

proveneau din rândurile celor mai tineri prizonieri luaţi în timpul acţiunilor militare sau de prăduire a unor teritorii (duşi în robie cum se pronunţau înaintaşii noştri). Ulterior a fost una din obligaţiile teritoriilor aflate sub suzeranitate otomană de a da anual un număr de adolescenţi valizi pentru a devenii ieniceri. Atât în prima, cât şi în a doua situaţie aceşti tineri nu erau de religie mahomedană însă odată preluaţi şi „şcoliţi" deveneau nu numai mahomedani ci şi nişte fanatici inamici ai tuturor de altă religie. Rare au fost situaţiile când amintiri anterioare acestor instruiri au condus la reacţii neconforme cu cele îndoctrinate.

Vezi notele: 210, 271.

1257 *Masalagiu* — purtător de masală, faclă, torţă pentru a ilumina drumul, antemergător al unei trăsuri. Era prin vârstă, forţă fizică, capacitate de reacţie promptă o persoană cu responsabilitatea călăuzirii în noapte a călătorului aflat în trăsura din urma sa.

Vezi notele: 167, 1255, 1316.

1258 *Pungaşi,* hoţi de buzunare, borfaşi, escroci. Deşi măsurile de sancţionare erau foarte aspre şi în lumea orientului au existat asemenea comportamente. Cel prins, judecat şi condamnat era însemnat pe viaţă.

1259 *Nuci* – joc.

1260 *lasic* – joc.

1261 *Tura* – joc.

1262 *Stos* — joc de cărţi de provenienţă germană.

1263 *Mutatis, mutandis* — schimbând ceea ce trebuie schimbat (lat.).

1264 *Saraiul, serai* — palat al sultanului sau al marilor demnitari otomani.

1265 *Dârvanii, dârver* — muncă în general încredinţată robilor ţigani.

1266 *Muhurdarul* — dregător însărcinat cu păstrarea sigiliului domnesc. La terminarea citirii textului definitiv domnul dacă era de acord cu cele stipulate dispunea ca acest deţinător al sigiliilor să aplice pe cel mare, pe cel mijlociu sau pe cel mic în funcţie de importanţa actului emanat din Cancelaria domnului.

1267 *Pitac.*

1268 *Divictarul* — boiernaş de curte care se îngrijea de cele trebuitoare domnului pentru scris: călimara, penele, inclusiv ascuţirea lor, nisipul folosit pentru uscarea cernelii, în mod special al celei cu pulberea auriferă pentru actele solemne.

1269 *Spiţerul.*

Vezi notele: 709, 770.

1270 *Cuparul* — funcţie îndeplinită de un boiernaş cu atribuţii de ajutor al paharnicului. Viaţa domnului depindea în cazul lichidelor de două elemente esenţiale. Vasul în care era servit şi băutura respectivă. Marea grijă a celor cu misiune de a-l servi era ca suportul şi băutura să nu fie otrăvită. Ca atare erau permanent atenţi la securitatea acestora. Pentru a avea garanţia luau „credinţa" consumând în prealabil din licoarea ulterior servită domnului.

1271 *Credincerul* — om de încredere al Curţii Domneşti atât pentru cantităţile din gestiune, cât şi, mai ales, pentru starea lor de „sănătate”.

1272 *Becerul* — boier de rang inferior însărcinat cu supravegherea bucatelor şi a bucătăriei domneşti. Răspunde de starea de sănătate a celor servite.

1273 *Ici-ciohodarul* — slujbaş cu diverse atribuţiuni pe lângă domn, în special cămăraş.

1274 *Râhtivanul* — slujbaşi însărcinat cu ţinerea rafturilor la caii domneşti, raftul fiind harnaşamentul de lux, cu părţile metalice aurite în unele cazuri bătute cu pietre scumpe.

1275 *Caftangiul* — cel care, în calitate de prim fecior, se îngrijea de hainele domnului, inclusiv de mantaua lungă şi largă împodobită cu fire de aur şi de mătase pe care o purta conducătorul statului şi marii demnitari cu ocazia unor solemnităţi.

1276 *Domnitorului* — autorul, ca toţi din anii vieţii sale, preluând termenul care a definit funcţia iniţială de domnitor a prinţului Carol I din 1866-1881 când, după o scurtă perioadă tranzitorie, a fost proclamat rege, au ajuns să o atribuie şi celor care, de la întemeierea statelor feudale, au condus destinele respectivelor ţări. Aceştia se defineau a fi *domni ai ţării*, cu cele două înalte misiuni de *gospodar* şi *voievod* apărător de glie strămoşească. În notele prezente în această carte am folosit deci termenul de *domn.*

1277 *Mabeingi-Paşa* — slujitorul Curţii care se îngrijea de încăperile cancelariei domneşti. Responsabilitatea ne determină să remarcăm că exista o evidenţă a intrărilor şi ieşirilor actelor primite şi emise. Era deci un arhivar al cancelariei.

1278 *Samaşirgi-başa* — şeful slujitorilor care aveau n grijă spălarea rufăriei sultanului, în acest caz a domnului. (V.V.).

1279 *Buhurdangiul* — slujbaşul care se îngrijea de vasele din metal care serveau pentru parfumat interiorul palatului cu diverse miresme.

1280 *Peşchirgi-başa* — slujbaşul care prezintă domnului prosopul pentru a se şterge.

1281 *Halebardă.*
Vezi nota: 209.

1282 *lamaci* — ajutoare. Din modul cum erau apreciaţi pentru cele făcute urma avansarea ierarhică mai rapidă sau mai întârziată. Numeroşi factori subiectivi concurau la aceste aprecieri.

1283 *Icioglani.*
Vezi notele: 214, 275, 1174, 1235.

1284 *Cavas-başa* — agent de poliţie, jandarm; în acest caz cel care asigura paza uşii domneşti, mai mult protocolar.

1285 *Sandangi-başa* — şeful slujbaşilor care aprindeau şi stingeau candelabrele sfeşnicelor, lumânărilor etc. în palatul domnesc. (V.V.).

1286 *Satâr-başa* — mai marele peste purtătorii de satâre, păzitori înarmaţi cu satâre.
Vezi notele: 277, 1245.

1287 *Chehaia.*
Vezi notele: 520, 581.

1288 *Alaibaş-ceauşul* — aici în sensul de slujbaş care mergea în fruntea alaiului, deschizând calea pentru alaiul sultanului sau domnului. (V.V.).

1289 *Avgie başa* — era şeful vânătorilor, de fapt, al şoimanilor sultanului sau domnului.

1290 *Mehter-başa* — era şeful fanfarei.

1291 *Maimar-başa* — arhitectul şef.

Vezi nota: 2015.

1292 *Tufecgi-başa* — comandantul gărzii domneşti.

1293 *Deli-başa* — şeful gărzii călare a domnului.

1294 *Ghiuler-aga* — şeful armatei otomane.

1295 *Neferi*.
Vezi notele: 213, 274, 1173, 1234.

1296 *Buluc-başa* — era şeful lipcanului, curierul oficial care asigura transportul corespondenţei între ţările române şi Istanbul. În timp de război era ştafetă călare.

1297 *Oda basa* — şeful *besliilor* soldaţii otomani, cavalerişti, care făceau serviciu de curieri sau de jandarmi. Corp de cavalerie format din asemenea oşteni.

1298 *Tulumbagi-başa* — comandantul pompierilor.
Vezi notele: 86, 147, 782, 843, 1237.

1299 *Sinecură* — slujbaş bine retribuit, cu muncă puţină, sau chiar de loc, lipsind obiectul muncii sau incompetenţa determinându-l să nu se amestece unde nu se pricepe.

1300 *Baronul Kreuchely Schwerdtberg* profesor, filolog, consul al Prusiei la Bucureşti. Autor al unui valoros portret al lui Scarlat Calimachi numit de Poarta Otomană domn al Ţării Româneşti pentru februarie-iunie 1821, fără a ocupa însă tronului datorită evenimentelor declanşate atât de Tudor Vladimirescu cât şi de Eterie. Fusese însă anterior domn în Moldova în două rânduri. Baronul a fost autor şi al descrierii călătoriei lui von Schloden, cel care a străbătut Ţara Românească în 1820.

1301 *Tuci* — fontă. Dacă explozibilul nu era bine calibrat, acest tip de tun se spărgea.

1302 *Armăşie* — instituţia care avea în subordine paza temniţelor, aplicarea pedepselor corporale şi organizarea execuţiilor celor condamnaţi. Conducător era armaşul.

1303 *Chiveră* — chipiu care servea de acoperământ al capului militarilor unei unităţi, având o serie de elemente decorative care le definea genul de armă.
Vezi notele: 182, 1339, 2167.

1304 *Contele de Lagarde Auguste de Messence* (născut la jumătatea secolului XVIII — ?), literat francez. A emigrat în Polonia la 1790, membru al Academiilor din Varşovia, Cracovia şi Neapole, cetăţean de onoare polonez. În timpul domniei lui Caragea a venit la

Bucureşti. Traducător din polonă şi autor al unei interesante cărţi în care descrie voiajul său în Europa de răsărit; *Voyage de Moscou a Vienne, par Kiew, Odessa, Constantinopole, Bucharest et Hermanstadt ou lettres adressees Jules a Griffith,* publicată la Paris în 1824.

1385 *Ledoux* — consul general al Franţei la Bucureşti. În urma unei intervenţii considerată de domnul Ţării Româneşti ca insultătoare la adresa lui Iordache Slătineanu, marele logofăt al străinilor, ministrul de externe al Franţei a luat măsura de a-l muta, în 1816, în insula Rodos.

1386 *Cacofonia* — în acest caz infernalul zgomot al celor care constituiau formaţiunea „muzicală" în care disproporţia numărului instrumentelor, dominante fiind cele de percuţie, incompetenţa atât a instrumentiştilor, cât şi a dirijorului promovând zgomotul care nu putea fi considerat muzical.

1387 *Ţimbal, ţambal* — instrument de percuţie cu coarde dispuse pe o cutie de rezonanţă de formă trapezoidală. Prin proporţii cele mari sunt aşezate pe patru picioare de lemn, instrumentistul stând pe un scaun pentru a lovi corzile metalice cu două ciocănele. Sunt considerate a fi ţambale de concert. Există şi ţambale mobile de proporţii mai reduse care sunt purtate de ţambalagiul respectiv cu o curea ce o are prinsă după grumaz, el manevrând ţambalul din picioare. Acestea probabil că erau în dotarea formaţiunii evocată.

1388 *Sclavă* — în acest caz este evocată o *roabă domnească,* remarcabilă prin frumuseţea ei. În ţările române, în decursul secolelor robia a avut o interesantă evoluţie existând robi ai boierilor, ai mănăstirilor şi ai domniei. Documentele relevă modul cum se transmiteau ca o proprietate de la o persoană la alta împreună cu pământul respectivului stăpân. Aveau şi anumite drepturi limitate şi, nu odată încălcate, prin hazardul comportamental al stăpânului sau al situaţiei conjuncturale. Din cele trei categorii de robi cea mai uşoară soartă au avut-o cei domneşti. Atmosfera evocată se desfăşura în epoca când o serie de glasuri revendicau, printre alte reforme, şi desfiinţarea robiei. Au existat cazuri de excepţie când o serie de persoane au eliberat pe robii respectivi. În cazul când robul se remarca printr-o faptă deosebită, era recompensat cu eliberarea, fiind însă un caz de excepţie şi adeseori condamnat de retrograzii care considerau că aşa îşi pierdeau forţa de muncă. Au mai trecut ani şi la 1848 problema a fost tratată tranşant de către cei radicali întru reformarea ţării.

1389 *Flaşnetă* — instrument muzical mobil; mică orgă mecanică, portativă, acţionată prin învârtirea unei manivele; numită şi *caterincă*.

' Vezi notele: 1249, 1310, 1588, 1649. '

1390 *Minavet* — flaşnetă mică.

1391 *Cerşetori galonaţi* — jenantă descriere a unor apucături ce s-au înrădăcinat persistând şi în secolul XXI cu diferenţa că în funcţie de treapta ierarhică din societate „dreptul" la bacşiş este profund înrădăcinat, manifestându-se prin cele mai persuasive formule care facilitează sau întârzie rezolvarea unei probleme banale pentru care prevederile legale sunt călăuză clară, dar care sunt dijmuite de aceste persoane încredinţate că le sunt posibile toate subtilităţile pentru a fi frânari când nu le sunt pompate „unguentele" respective.

1392 Referire la modul cum a fost înlăturat *Grigore III Ghica* în 1777 din scaunul Moldovei. Din martie 1764 până în ianuarie 1767 a fost domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti din octombrie 1768 şi până în noiembrie 1769; iar al Moldovei între noiembrie

1774 şi septembrie 1777. Mazilit de către Poarta Otomană a fost ucis pentru că s-a opus cedării nordului Moldovei în favoarea Austriei. O soartă asemănătoare a avut-o şi Nicolae Mavrogheni, domn al Ţării Româneşti, ucis în 1790. Constantin Hangerliu, a fost domn al Ţării Româneşti din noiembrie 1797 până în ianuarie 1799 când, aflând de trimiterea echipei otomane pentru a-l mazilii, a scăpat prin fugă refugiindu-se pe teritoriul stăpânit de austrieci.

[1313] *Alexandru Şuţu. Alexandru Suţu* a primit domnia pentru prima dată în decembrie 1806, dar n-a ocupat practic tronul Ţării Româneşti. A doua domnie s-a desfăşurat între noiembrie 1818 şi ianuarie 1821. A fost ultimul domn fanariot al Ţării Româneşti.

[1314] Englezul *Sir Robert Ker Porter Jakue,* fost ambasador al Angliei la Istanbul. La 1762, întovărăşit de savantul croat Rudjer Josip Boscovic, fizician, astronom, filozof şi diplomat (1711-1787), a făcut o călătorie, străbătând Dobrogea, Ţara Românească şi Moldova. Ulterior a publicat o carte la Londra în 1814, în care a descris această călătorie.

[1315] *Hanger* — pumnal cu lamă lungă, încovoiată, care se purta la brâu.
Vezi nota: 1311.

[1316] Plastică formulare pentru a evidenţia rolul *masalagiului* care lumina drumul semnalând eventualele hârtoape care ar fi putut distruge atelajul.

[1317] *Eteria* — numele unei societăţi politice secretă, cu ramificaţii şi în ţările române, înfiinţată în Rusia la sfârşitul secolului XVIII — începutul celui următor, de către patrioţii greci pentru a elibera teritoriul naţional de sub stăpânirea otomană. În etapa de început s-a bucurat de sprijinul nemijlocit al Rusiei, însă la declanşarea acţiunii ţarul, semnatar al clauzelor de la Berlin din 1815, a fost nevoit, formal, să procedeze la dezavuarea ei.
Vezi notele: 344, 1258, 1318, 1319, 1323.

[1318] *Căpitanul FARMACHE.*

Vezi notele: 285, 346.

[1319] *Doctorul grec Mihail Cristari* din Epir avea doctoratul luat la Paris în 1806. La 1811 practica medicina la Bucureşti. Era un om erudit, traducător, sprijinitor al Eteriei.

[1320] *Sacnasiu* — spaţiu închis ieşit în afara zidurilor, aflat la etaj, de unde putea fi discret urmărită circulaţia curţii, a străzi, determinând reacţii de autoapărare în caz de prezentare a celor nedoriţi. Construcţie frecvent uzitată în lumea balcanică, ajunsă şi la noi în epoca fanariotă. Arhitectura modernă românească a preluat şi uneori introdus la construcţiile veacului XX asemenea componente.
Vezi notele: 1171, 1232.

[1321] *Beizadea Nicolae SUŢU* (1799, Istanbul — 1871), capuchehaie la Istanbul, mare logofăt, secretar de stat, ministru, publicist, căsătorit cu Ecaterina (Caterina) Cantacuzino Paşcanu.

[1322] *Biserica Sf. Spiridon Nou* — edificată pe Podul Beilicului, astăzi calea Şerban Vodă nr. 29 a fost ridicată de Scarlat Ghica (domn al Ţării Româneşti între 1758-1761 şi 1765-1766) şi Alexandru Scarlat Ghica între 1767-1768. La începutul secolului al XlX-lea era considerată ca una din marile mănăstiri ale ţării. A fost grav avariată de

cutremurele din 1802 şi 1838. La 1822 era după un incendiu o ruină care impunea demolarea. A fost refăcută între anii 1852-1858 în timpul domniei lui Barbu Ştirbei, fiind atunci pictată de Gheorghe Tattarescu. Alexandru Odobescu a definit construcţia „templu de cofetărie . Purtător de grijă a vechi mănăstiri a fost lenăchiţă Văcărescu. Pe peretele vechii ctitorii era portretul său. Anton Chladek a copiat desenul şi la redat în noua construcţie. A fost reparată la 1885. În 1954 cu ocazia unei atente consolidări prin preocuparea patriarhului Justinian au fost zidite la interior 3 balcoane, 2 sub cafas. Este în prezent cea mai mare biserică din Bucureşti. Aici sunt mormintele domnilor Hangerli, Alexandru Suţu.

[1323] *Tudor C. VLADIMIRESCU.*

Vezi nota: 344.

[1324] *Zavera.*
Vezi notele: 282, 343.

[1325] *Pandurii* — soldaţi din oastea neregulată a Ţării Româneşti la începutul secolului XIX. La 1821 sub comanda lui Tudor Vladimirescu s-au înrolat atât vechi cătane, cât şi elemente noi, fără o comportare disciplinată cum revendica Tudor Vladimirescu. Provenind din rândurile celor care avuseseră de a face cu actele oprimatoare ale mai marilor ţării sau ai paşei de la Vidin au găsit cu cale să se răzbune lipsiţi de judecata dreaptă, devenind la rându-le oprimatori. Asemenea acte au fost aspru şi exemplar sancţionate de Domnul Tudor. Pentru oamenii eteriei infiltraţi în corpul pandurilor a fost prilejul de a-l defăima şi pregăti episodul înaltei trădări de la Goleşti când eteriştii, fără nici o opunere, au „preluat” şi dus pe drumul fără de întoarcere a lui Tudor Vladimirescu.
Vezi notele: 344, 345, 551, 575, 1325, 1576, 2065, 2072.

[1326] *Meremetisire* — reparaţii sumare, refacere.

[1327] *Ţarigrad.*

Vezi notele: 78, 1297, 1358.

[1328] *Scarlat GHICA* (1750-1802), fiul lui Dumitru „Bătrânul”, frate cu Mihai şi cu Grigore Ghica vv.

[1329] *Biserica Sf. Vineri — Herasca (Aga Niţa)* — a fost demolată joi 19 şi vineri 20 iunie 1987. Se afla la intersecţia străzii Sf. Vineri nr. 23 cu calea Călăraşilor. Veche vatră de cult, prima construcţie este atribuită secolelor al XlII-lea sau al XlV-lea, considerându-se că aici ar fi adus domnul Mircea cel Mare moaştele Cuvioasei Parascheva (decedată la 1050) şi ale Sf. Filofteia (decedată în secolul al XlII-lea) după desfiinţarea Patriarhiei de la Târnovo, în anul 1393. Vechea biserică a fost înlocuită cu construcţia din 1641-1645 ridicată de Vel Aga Nicolae şi aflată sub oblăduirea Doamnei Elena, soţia lui Matei Basarab şi a fratelui acesteia Udrişte Năsturel-Herăscu, ultimii având locuinţa în

apropiere. Ei au amplificat construcţiile din curte, dându-le ca folosinţă rolul de adăpostire a celor în suferinţă A fost arsă la 1711. În veacul al XVIII-lea, după refacere, biserica a fost sub protecţia familiei Bălenilor care s-au îngrijit de ridicarea a unor construcţii în apropierea biserici cu menirea de a fi adăpost pentru cei nevoiaşi şi în suferinţă. Cutremurele din anii 1802 şi 1838 au provocat mari stricăciuni care au impus ca acea biserică să fie înlocuită cu masiva construcţie din 1839 când, la 25 noiembrie, a avut loc sfinţirea ei. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au intervenit lucrările de consolidare ale bisericii, clopotniţei şi azilului, în acest caz ctitor fiind generalul *Constantin NĂSTUREL-Herescu* (1796-1874). În timpul războiului din 1877-1878 spaţiile azilului au găzduit răniţi în convalescenţă. La sfârşit de veac a intervenit o lucrare de consolidare prin ridicarea celor şase coloane în interiorul bisericii şi au fost amplificate construcţiile anexe. O altă intervenţie a fost în anul 1913 când s-au modificat turlele şi s-a realizat ornamentaţia exterioară. În timpul primului război mondial aceste anexe au găzduit servicii ale Crucii Roşii. Interiorul bisericii a fost repictat în anii 1927-1928, în tehnica fresco, de pictorul Dimitrie Belizarie. Cutremurele din anii 1940 şi 1977 au fost catastrofale. Acţiunea de refacere s-a declanşat imediat şi a fost finalizată în anul 1985. Au urmat anii incertitudinilor până la măsura radicală a demolării întregului ansamblu la 19-20 iunie 1987 folosind munca puşcăriaşilor.

[1330] *Filip LENŞ /Linche/* (1789, Bucureşti — ?), a desfăşurat activitate administrativă. După 1821 a fost unul din cei şapte boieri propuşi sultanului pentru desemnarea viitorului domn. Pe atunci era mare clucer. A fost căsătorit cu Elisabeta Balotescu-Cărpenişanca.

Vezi notele: 342, 1768, 1982.

[1331] *Calabalâcul* — aici cu sensul de bagajele domnului.

[1332] *Grigore IV GHICA* (1755 — 16 noiembrie 1834, Bucureşti, înmormântat în cimitirul familiei de la Biserica Ghica Tei), a fost numit domn pământean pentru o perioadă de 7 ani. A condus destinele Ţării Româneşti din iunie 1822 (de fapt 6 noiembrie 1822) până în aprilie 1828. A încercat să realizeze o serie de reforme menite să limiteze prezenţa grecilor în nordul Dunării. A fost căsătorit cu Maria Hangerliu şi ulterior, după divorţ, cu Săveasca.

Vezi notele: 1296, 1357.

[1333] *Datina* — era totuşi de dată recentă, adică din secolul XVIII. Anterior alte lăcaşuri de cult serviseră acestui scop.

[1334] *Cuca* — căciulă înaltă, uneori împodobită cu pene de struţ, pe care o purtau căpeteniile otomane şi domnii din ţările române în timpul ceremoniilor.

[1335] La acea dată cu rol funcţional singurul edificiu religios de la Curtea Veche era *biserica Buna Vestire,* ctitoria lui Mircea Ciobanu ridicată în una din cele două domnii (martie 1545 — noiembrie 1552 şi 1558-1559). Aici se oficia actul solemn al investirii religioase a noului domn al Ţării Româneşti. Mitropolitul oficia această slujbă, ungându-l cu Sfântul Mir.

[1336] *Mitropolit* — în acest caz autorul, făcând referinţă la modul general cum era uns un nou domn, a redat un ceremonial, fără a avea la timpul respectiv un mitropolit al Ungrovlahiei întrucât, la momentul evocat, scaunul mitropoliei era vacant. *Mitropolitul Dionisie Lupu,* refugiat la Braşov din 1821, fiind rechemat de noul domn, a refuzat să

revină, având motive temeinice să nu se întoarcă. Supărase pe otomani care-l considerau omul Eteriei, supărase pe ruşi întrucât nişte angajamente luate la numire nu le îndeplinise, iar faţă de noul domn se manifestase ca opozant al acceptării divorţului de prima soţie. Ca atare a preferat să rămână în surghiun.

Pentru domn se impunea ca măsură prioritară desemnarea unui nou mitropolit. O incursiune în lista eventualilor eligibili i-a dovedit că aceştia fie că erau de obârşie greacă, sau cu pregătire în centrele greceşti. A recurs la o formulă radicală preferând să desemneze o persoană cu bună pregătire spirituală dobândită într-un aşezământ de vieţuire monahală, purtătoare în veac a perceptelor ctitorului Matei Basarab. A chemat pe un călugăr ierodiacon de la mănăstirea Căldăruşani care, după parcurgerea pe jos a drumului şi după o discuţie edificatoare cu domnul, a fost promovat în scurt timp, urcând toate treptele care să-l facă pasibil de a fi ales mitropolit la 11 ianuarie 1823. Acesta a fost *mitropolitul Grigorie al IV-lea Dascălul* care a păstorit neamul până la radicala măsură a ocupanţilor ruşi adoptată prin voinţa contelui Pahlen, fiind înlăturat şi trimis în surghiun la Chişinău la 24 ianuarie 1829, unde a muncit la traduceri până în ianuarie 1831 când a primit învoirea să revină în ţară, însă cu silită oprire la Buzău, fiindu-i cerută demisia pe care nu a făcut-o. În aprilie 1833 a putut părăsi Buzăul pentru a reveni la mănăstirea Cădăruşani. Modul cum a comentat prevederile textului primar al Regulamentului Organic l-au determinat pe generalul Pavel Kiseleff să-l recheme să reia scaunul mitropolitan în august 1833 pentru a-şi exercita misiunea până la 22 iunie 1834 când a decedat.

[1337] *Chivără* — acoperământ de cap în formă de chipiu înalt folosit de anumite unităţi militare; în cazul pompierilor era bogat decorată.

[1338] *Hatmanul* — mare boier din anturajul domnului. Însărcinat cu comanda oştirii, mare spătar.

Vezi nota: 178.

[1339] *Armaşul.*

Vezi notele: 182, 1302.

[1340] *Tuiuri.*

Vezi notele: 324, 609, 1364.

[1341] *Bostangii* — soldaţi din garda sultanului care aveau în grijă grădinile seraiului sau primeau misiuni speciale, ca în acest caz, când păzeau un mare demnitar al Imperiului Otoman: domnul Ţării Româneşti.

[1342] *Marele postelnic* — mare boier, membru al sfatului domnesc. Iniţial avea în grijă camera de dormit al domnului şi organizarea audienţelor. Pe parcursul anilor a ajuns să se ocupe de problemele externe, devenind ministru de externe.

[1343] *Tabla-başa* — cal frumos, împodobit, pe care sultanul îl da în dar unui domn român la numirea acestuia.

[1344] *Gâzii* — luptători pentru cauza islamului; eroi; termen general pentru oştenii otomani. (V.V.).

[1345] *Topuzul* — măciucă având capul îmbrăcat cu argint şi bătut cu nestemate, care, împreună cu sabia, tuiul şi calul împărătesc constituia unul dintre semnele investirii ca domn de către sultan. La rândul lui, domnul acorda boierilor măciuci mai simple, toiege,

cu prilejul începerii domniei.

1346 *Aruncarea monedelor* — era formula prin care noua domnie se angaja simbolic să asigure o viaţă economică prosperă. Era şi o formă concretă de atragere a simpatiei celor nevoiaşi. Ca o reminiscenţă, azi, este momentul când la răspântii la moment de conducere spre locul de înhumare, se oficiază o succintă pomenire şi se aruncă bani metalici.

1347 *Mehterhaneaua.*

1348 *Divan-efendi* — printre demnitarii secolelor XVII-XVIII se afla şi un otoman, demnitar al Curţii Domneşti şi secretar pentru problemele Porţii. Sub ordinele lui se afla 200-400 de otomani ca garnizoane la Bucureşti şi Iaşi.

1349 *Firman* — ordin emis de sultan prin care erau numiţi sau revocaţi — maziliţi — guvernatorii şi demnitarii din Imperiul Otoman.

1350 *Căftănirea* — era ridicarea în rang.

1351 *Giacometti* — pictor italian realizator în Ţara Românească a unor picturi interioare în casele marilor demnitari în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Lucrarea din palatul Ghica a fost una din valorile epocii. Din păcate „beneficiarii" post 1945 au contribuit la maltratarea respectivei picturi, culminând cu acoperirea cu plăci de faianţă.

1352 *Porfir* — rocă vulcanică dură, formată din cristale mari de feldspat, cuarţ, înglobate într-o masă de feldspat.

1353 *Chitit turceşte* — aşezat chibzuit cu picioarele încrucişat sub el.

1354 *Boierul Romanit* — avea casele pe Podul Mogoşoaei. În aceste case a funcţionat, ani de zile, Ministerul de Finanţe, perioadă în care au fost modificate şi amplificate construcţiile cu faţade şi spre drumul Târgoviştei, arteră importantă rebotezată pentru ca de la 8 octombrie să devină Calea Griviţei. Astăzi adăposteşte Muzeul Colecţiilor de Artă.

1355 *Sindrofie* — reuniune de invitaţi, petrecere.

1356 E vorba de *biserica din strada luliu Barasch nr. 11,* ridicată anterior anului 1735 de Udrescu, clucerul, devenită metoh al mănăstirii Sf. Ioan din Focşani. În chiliile acestei biserici s-a organizat o şcoală românească. Clădirile au fost avariate de cutremurul din 1802, au fost renovate în 1810 şi ulterior. Au fost arse la incendiul din 23 martie 1847. A fost refăcută în anul următor.

1357 *Domnul* — în acest caz *Grigore IV Ghica vv.*

Vezi nota: 1332.

1358 *Ţarigrad.*

Vezi notele: 17, 68, 1266. 1327.

1359 *Constantin Sc. CORNESCU* fiul lui Scarlat, era la 1808 comis. A ocupat mai

multe funcţii şi ranguri boiereşti: mare logofăt, hatman, membru al Divanului Criminalicesc în 1836, deputat în 1836-1839. La 1847 era ministru al cultelor. Căsătorit cu Caterina Obedeanu.

1360 *Mănăstirea Târgşor* — autorul se referă fie la zona Ploieştiului în apropierea căruia se află Târgşorul Vechi, aşezare cu un rol deosebit în secolele XVI-XVII, fie la mănăstirea din Poiana Câmpina. Schitul Poiana, monument de arhitectură ridicat de spătarul Toma Cantacuzino la 1609, edificiu înconjurat cu ziduri groase. În interiorul bisericii pictura iniţială a fost executată de Pârvu Mutu. Din păcate, n-a dăinuit până în zilele noastre, fiind refăcută în mai multe rânduri.

1361 *Palatul de la Colentina* — a fost zidit de către Grigore IV Ghica vv. în anul 1822, având una dintre faţade orientată spre lacul Plumbuita iar cealaltă oarecum spre lacul Tei. Construcţie valoroasă din punct de vedere arhitectural, este bine echilibrată. A avut interioarele decorate cu fresce realizate de pictorul Giacometti. Împreună cu biserica, mausoleu al familiei, ridicată la 1833, formează un ansamblu valoros de arhitectură şi evocator a unor momente din istoria ţării şi a familiei Ghica.

1362 *Regulamentul Organic.*

Vezi notele: 140, 201.

1363 *Generalul Nicolae MAVROS.*

Vezi notele: 1453, 1513, 1571, 1609, 2027, 2045, 2241.

1364 *lucituiulun* — paşă cu trei tuiuri, adică cu rang de beilerbei (beiul beilor), comandant militar al unei mari provincii otomane. (V.V.).

1365 *Nicolae LAHOVARY.*

Vezi notele: 1013, 1074.

1366 *Alexandru LAHOVARY* (16 august 1841 — 4 martie 1897, Paris, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16), studii juridice la Paris, doctor în drept, om politic conservator, ministru, publicist, căsătorit cu Simona Ghermani.

1367 *Iacob N. LAHOVARY* (16 ianuarie 1846 — 7 februarie 1907, Bucureşti), a urmat şcoala politehnică şi Facultatea de Ştiinţe din Paris; licenţă şi doctorat în matematică; participant ca maior în Războiul de Independenţă, general de brigadă în 1891, general de divizie în 1900. A fost profesor universitar, ministru, publicist. A fost căsătorit cu Alexandrina Cantacuzino.

1368 *Ion LAHOVARY* (14 iunie 1844 sau 1848 – 14 iunie 1915), licenţiat în litere la Paris, doctor în drept, avocat, diplomat, om politic conservator, deputat, ministru. A avut o contribuţie substanţială la declanşarea şi realizarea Expoziţiei

> > > > £ > Generale Române din noul parc definit ulterior Parcul Carol I. Căsătorit cu Ema Mavrocordat.

1369 *Emil LAHOVARY* (1855-1930), om politic, deputat. Căsătorit cu Elena Niculescu-Dorobanţu.

1370 *Clubul Tinerimii* — a fost întemeiat la 1877. Aproape 7 decenii a fost chiriaş, mutându-se de mai multe ori. Înainte de a fi demolată, în al şaptelea deceniu al secolului XX, clădirea a adăpostit la parter librăria „Cartea Rusă".

1371 *Teatrul „Majestic"* — denumire perpetuată până în ultimele decenii când a preluat denumirea de „Odeon". Sala „Majestic" este fosta sală „Comedia". A fost vatra Curţii domneşti a Ghiculeştilor.

1372 Autorul încearcă să sugereze atracţia pe care a exercitat-o, în decursul secolelor XIX-XX această zonă. Termenul aminteşte de oraşul din vestul peninsulei Arabice, din Arabia Saudită. Cel mai important centru de pelerinaj al mahomedanilor, unde se află piatra sfântă — Kaaba — plasată în incinta unei mari geamii cu minaretele care o încadrează. A fost refăcută, începând din secolul VIII.

1373 Vatra *Magazinului „Orfeu"* a cunoscut prefaceri de natură edilitară, însă profilul magazinului s-a păstrat, chiar şi în anii comerţului de stat.

1374 Mărci ale unor firme, celebre producătoare de instrumente muzicale, inclusiv piane, şi toate cele necesare mânuitorilor, inclusiv note muzicale.

1375 *Clavir* — pian.

1376 *„Gaulois"* — Renumit periodic străin, cotidian politic şi literar, fondat la Paris în 1867 şi care a apărut până în 1929.

1377 *„Figaro"* — Periodic francez care a apărut săptămânal în anii 1826-1866, transformat apoi în cotidian, redactat şi imprimat la Paris.

1378 *„Independance Roumaine"* — periodic politic editat la Bucureşti din 1879 în limba franceză. Unul dintre colaboratorii permanenţi a fost Frederic Dame.

1379 *Dorobanţul de tuci* — este o realizare a sculptorului italian Etore Ferarri (1849-1930). Lucrarea a fost dedicată ostaşilor înfăptuitori ai marii biruinţe de la 1877-1878. În presa timpului se aducea la cunoştinţa celor interesaţi că această lucrare se multiplica pentru o anumită sumă, fie în lut ars, fie turnată în metal.

1380 *Aeroplanul lui Vlaicu* — a trezit un interes deosebit. Bucureştenii au dat dovadă în toate timpurile de un înalt interes pentru curiozităţi. Acestor înclinaţii sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX le-au oferit numeroase ocazii de a fi părtaşi la ceva nou. Printre acestea a fost şi expunerea în vitrine a ceea ce constituia curiozitatea zilei. În acest caz, construcţia realizată de inginerul român Aurel Vlaicu a pregătit opinia publică pentru demonstraţia de pe câmpul Cotrocenilor unde tânărul aviator a zburat cu aparatul construit la Arsenalul Armatei.

1381 Şi în cazul *cinematografelor* Bucureştiul s-a situat printre primele oraşe din lume receptive la acest gen de proiecţie a imaginilor după sistemul lui Lumière.

1382 Aparat care proiecta pe un ecran, cu ajutorul unei surse de lumină şi a unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenată pe o placă de sticlă sau imprimată pe o placă fotografică. Precursor al aparatului de proiecţie diapozitive.

1383 *Louis Jean LUMIERE* (1864-1948), inventator francez, constructor al aparatului de filmat. În 1895 a proiectat primul film la Paris.

1384 *Palatul Eforia* pe bulevardul Elisabeta, azi găzduind şi Primăria sectorului 5.

A fost edificat conform proiectului arhitectului A. Schickellers, angajat al Eforiei. Lucrarea a fost realizată în anii 1885-1886 cu spaţii diversificate pentru a găzdui o diversitate de acţiuni. În 1887 a fost realizată şi sala de spectacole care în anii care au urmat a fost folosită pentru diverse genuri de manifestări teatrale. La 22 decembrie 1937 la un spectacol de estradă a Teatrului „Cărăbuş" a izbucnit un incendiu în zona scenei compromiţând spectacolul actorului Constantin Tănase.

1385 *Friederich BOSSEL* (1854-1889, Bucureşti, cimitirul Protestant), negustor, întreprinzător, receptiv la noutăţi pe care le introduce în lumea bucureşteană cu un ceas înaintea altora.

Vezi notele: 1042, 1441.

1386 *Nobile* — aici cu sensul de respectabile.

Vezi nota: 1384.

1387 De la 31 decembrie 1853 la 1877 avem *Teatrul cel Mare.*

Vezi nota: 1385.

1388 *Ion /loan/ Heliade/ Eliade/ RADULESCU* (6/18 ianuarie sau 16 ianuarie 1802, Târgovişte, judeţul Dâmboviţa — 27 aprilie/7 mai 1872, Bucureşti, înmormântat în curtea bisericii Mavrogheni). Studii la Bucureşti, fost elev şi apoi profesor la şcoala de la „Sf. Sava". Colaborator şi continuator al lui Gheorghe Lazăr. Poliglot, carieră didactică, scriitor, lingvist, critic literar, gânditor, animator al vieţii culturale, editor de periodice şi cărţi, traducător, publicist, la 24 iulie 1843 a fost numit în postul de „arhivar al Statului" funcţie ce a onorat-o până la 14 iulie 1848, om politic moderat, participant la revoluţia de la 1848, membru şi vicepreşedinte al Ateneului Român, de la 1/13 aprilie 1866 membru fondator 2 iunie 1867 şi preşedinte — 8/20 august 1867 al Societăţii literare române, devenită apoi Societatea Academică română, iar din 1879 Academia Română.

La 9 iunie 1848, Islaz Marea Adunare populară în cadrul căreia Ion Heliade Rădulescu a citit proclamaţia revoluţionară pe care a redactat-o.

I.H.R. a locuit în mahalaua Dudescului. A cumpărat de la dr. Constantinache Caracaş în 1823 locul de lângă biserica Mavrogheni pe care se afla din 1818 tipografia lui Caragea. În 1820 a fost ajutor a lui Gh. Lazăr.

Organizator al vieţii culturale, înfiinţează Societatea Literară în 1827, ziarul „Curierul Românesc" la 8 aprilie 1829, suplimentul literar „Curierul de ambele sexe" în 1836. În anul 1833 a pus bazele viitoarei societăţi Filarmonica. Ca organ de presă al activităţii scenice scoate în 1835 „Gazeta Teatrului Naţional". Scriitor,

gazetar, publicist, traducător, editor, a contribuit pe toate căile la promovarea culturii româneşti.

La mormântul său din curtea bisericii Mavrogheni: *În amintirea lui marele luminator al neamului românesc şi luptător pentru drepturile lui*. Monument ridicat prin preocuparea lui C. Dissescu şi Mihai Popescu, administratorul Casei Şcoalelor şi un vers din Horaţiu: *NON OMNIS MORIAR*.

Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1558, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983, 2064, 2070, 2237, 2246, 2298, 2307.

[1389] *Matei MILLO*.

Vezi notele: 1153, 1392, 1449, 1450, 1641, 1672, 1689, 1702.

[1390] Personajul *Coana Chiriţa* a fost prezentat în piesele lui Vasile Alecsandri, *Cucoana Chiriţa în Iaşi* (1850) şi *Cucoana Chiriţa în provincie* (1852), oferindu-i posibilitatea de a prezenta comportamente veleităţi ale unei familii de mici boieri de provincie care, în iureşul prefacerilor societăţii, are comportamente anacronice.

[1391] *C. Ollănescu. Dumitru C. OLLĂNESCU-Ascanio*.

Vezi notele: 1143, 2236, 2297.

[1392] *Baba Hârca* — este piesa muzicală al cărui text a fost scris de Matei Millo, iar muzica a compus-o Alexandru Flechtenmacher. A fost interpretată pentru prima dată la Iaşi, la 27 ianuarie 1849. Răsunetul a fost imens, spectacolele următoare fiind jucate cu casa închisă. Cu un deceniu în urmă, atunci când dorea să îmbrăţişeze cariera actoricească, familia la respectivul spectacol de probă a organizat o cabală menită de a-l descuraja pe îndrăzneţul aspirant. Aşa a manevrat în prealabil asistenţa încă a fost obţinut un vacarm greu de descris. Insuccesul însă nu l-a demobilizat, ci din contră, el a căutat să vadă, să cunoască, să înveţe cât mai multe, cele întreprinse în anii care au urmat consacrându-l ca un actor desăvârşit

Vezi notele: 1093, 1154.

[1393] De fapt, de la *palatul ridicat la Posada* pe un picior al masivului Baiului, nu departe de prăpăstiile de la Orăţi, zona cea mai dificilă pentru transport, însă ca peisaj deosebit de pitorească, evidenţiind una din ultimele porţi ale străpungerii cursului râului Prahova. Construcţia a fost ridicată din iniţiativa domnului Gheorghe Bibescu. Lucrările au fost începute în anul 1846, întrerupte în timpul revoluţiei din 1848, au fost reluate în 1850 şi au fost terminate la 1867. În ultimele decenii a avut mai multe funcţionalităţi, în prezent adăposteşte Muzeul Naţional Cinegetic.

[1394] *Top-Hane* — construcţie din parcul privat al sultanului din Istanbul.

[1395] *Lachei* — servitori îmbrăcaţi în livrea.

[1396] *Artist în sticlă* — referinţă la realizările sticlarului care a prezentat o largă gamă de piese miniaturale cu caracter decorativ care, prin forme şi colorit, erau apreciate ca valoroase obiecte de artă plastică. Textul ne determină să înţelegem că era, de fapt, un mozaicar.

[1397] *Bordeaux* — oraş port fluvial-maritim cu o importantă piaţă a vinurilor Bordelais, fiind o regiune viticolă renumită din sud-vestul Franţei, valorificând

terenurile bazinului Aquitaniei. Include vinurile din 11 departamente printre care se remarcă: Gironde, Saint-Emilian, Medoc, Santernes.

1398 *Sfanţ* — veche monedă austriacă de argint, având valoarea de aproximativ 2 lei.

1399 *Constantin A. ROSETTI.*

Vezi notele: 203, 1711.

1400 *„De Paris”* — obiecte fine, considerate „unicate”, solicitate de protipendada care se da în vânt după ultimele noutăţi lansate în apus, Parisul fiind considerat, ca şi acum, o capitală a modei, un etalon.

1401 *Stabiliment* — aşezământ, instituţie comercială. În acest caz cele cunoscute în perioada prezenţei la Paris i-au fost utile pentru a depista şi selecţiona pentru a aduce şi etala în magazinul său. Odată renumele dobândit, vadul era creat, muşterii permanent interesându-se de ultimele noutăţi. Un mare accent se acorda ambalajului şi etichetelor care evidenţiau provenienţa.

1402 *Starostele* — conducător al unei corporaţii, în acest caz al negustorilor. Om cu idei novatoare, preocupat de a contribui la prosperitatea negustorimii, a desfăşurat o pertinentă activitate organizatorică, apreciată poate cel mai concludent exprimată atunci când, după deces, s-a lansat chemarea pentru a fi realizat un reprezentativ monument. Negustorimea a fost participantă cu sume care au permis lansarea lucrării şi respectiv organizarea solemnităţii dezvelirii şi sfinţirii acestui simbol.

1403 *Piastru* — monedă de argint a cărei valoare a variat în decursul timpului, cu o largă circulaţie în răsăritul Europei.

1404 *Hotelului „Oteteleşanu”* pe locul căruia a fost ridicat în 1933 palatul Telefoanelor, după planul arhitecţilor Louis Weecks şi Walter Froy şi Eduard Van Saanen-Algi. Clădirea, cu cei 55 de metri înălţime, a provocat numeroase şi diverse reacţii în epocă. Alături era construcţia cu sala de spectacole „Savoy” ridicată pe chiar vatra fostului hotel „Frascati”.

Vezi nota: 872.

1405 *„Imobiliara”* societate anonimă română specializată în construirea de edificii în concretizat proiectele Bucureşti.
Cu concursul acestei societăţi şi-au arhitecţii Eraclie Lăzărescu şi Arghir Culina.

1405 *I.N. POPESCU-Lumină.*

Vezi notele: 964, 1015.

1406 *Cinematograful „Select”* în ultimele decenii, fosta sală de cinematograf adăposteşte spectacolele Teatrului „Ţăndărică”.

1407 Continuatori ca giuvaiergii ai lui Joseph Resch au fost *Carol Resch* (1852-1937)

şi *Heinerich Resch* (1855-1930) ambii decedaţi în Bucureşti şi înmormântaţi în cimitirul Protestant.

Vezi notele: 71, 1227.

[1408] Ca burlac *Ulyse Marsillac* a trăit în această casă, locuinţa sa aproape confundându-se cu redacţia ziarelor şi gazetelor la care trudea. În ultimii ani ai vieţii, căsătorindu-se, s-a mutat în strada Modei, unde a şi decedat în toamna anului 1877. Strada Modei a devenit ulterior strada pictor Nicolae Grigorescu, iar în ultimii ani, prin resistematizarea zonei a dispărut ca arteră de circulaţie, devenind parţial curte interioară a hotelului „Bucureşti".

Vezi notele: 206, 868, 1124, 1127, 1409, 1412, 1435, 1496.

[1409] *Montpellier* — oraş în sudul Franţei capitală a regiunii Languedoc, importantă zonă viticolă. Centrul universitar a fost în decursul ultimelor două veacuri loc de specializare şi pentru mulţi români. În veacul al XlX-lea aici a fost organizat concursul destinat poeţilor pentru a realiza o poezie care să preamărească limba latină. Versurile poeziei *Cânteculgintei latine* trimise juriului filibriilor de către Vasile Alecsandri au fost apreciate în unanimitate, fiindu-i acordat titlu de laureat. Versurile au fost temei pentru mai mulţi compozitori pentru a compune muzica care a condus la o largă cunoaştere, la timpul respectiv. La Bucureşti laureatul a fost sărbătorit în 1878 cu mult fast la Teatrul Naţional, fiind organizat un mare banchet care a reunit oameni de ştiinţă şi cultură.

Vezi notele: 206, 1699.

[1410] *Iancu Slătineanu.*

[1411] *Telefonul* — la care Marsillac visa a devenit realitate în chiar anii vieţii sale, inventat în 1876 de către Alexander Graham Bell (1847-1922), om de ştiinţă american, cercetător al fiziologiei auzului care l-a condus la inventarea telefonului. După circa 20 de ani era introdus şi în România, prima linie asigurând legătura în Bucureşti între Consiliul de Miniştri şi Ministerul de Interne.

[1412] *Tariful birjelor* — a fost la timpul respectiv (1855) şi în atenţia Primăriei Capitalei care a stabilit trei categorii şi în funcţie de confort, aspect al vehiculului. Deosebirea se remarca prin culoarea felinarelor (roşu, alb sau negru). Preţurile erau de 3, 2, 1 sfanţ.

[1413] *Omnibus* — la 1861 era vorba de un vehicul cu tracţiune animală. Cunoscând situaţia din alte capitale ale Europei unde circulau trăsuri asemănătoare diligenţelor, tramcarele asigurau legătura dintre centrul oraşului — piaţa Sf. Gheorghe — şi noua gară de cale ferată a Bucureştiului, pe care au numit-o într-o primă etapă a Târgoviştei, apoi gara de Nord. Traversând Podul Mogoşoaei în zona Teatrului cel Mare, tramcarul avea de înfruntat pantele din apropiere. Cu timpul, numărul liniilor tramvaielor a crescut, asigurându-se transportul şi spre alte zone ale oraşului.

[1414] *Dobroteasa* — era o mahala din zona sudică a oraşului. În secolul XVII a existat o biserică înlocuită cu construcţia din 1736 zidită de Constantin Năsturel, mare medelnicer. Aceasta a fost afectată de cutremurul din 11 ianuarie 1838 şi refăcută în 1847

de către Iordache Ciupagea, al treilea logofăt. Actualul edificiu este cel ridicat la 1887-1892, după planurile arhitectului P. Petriciu şi pictat de către G. Ioanide.

1415 *Apele minerale* din mahalaua Dobroteasa au fost folosite iniţial în mod empiric. Renumele dobândit ca efectiv panaceu miraculos a determinat resortul sanitar al Capitalei la efectuarea analizelor, prilej cu care au fost relevate calităţile lor curative. Municipalitatea a organizat, în al optulea deceniu al secolului XIX, un modest stabiliment unde asistenţa medicală era asigurată de renumitul doctor Nicolae Turnescu. În zonă o strada a perpetuat tradiţia exploatării numindu-se ani de zile Apele Minerale. Fosta stradă Apele Minerale, în procesul de rebotezare a străzilor, în anii '50 a căpătat o nouă denumire pentru a-l evoca pe militantul comunist Bela Breiner. La capul străzi a fost ataşat pe zidul clădirii o mare placă de marmură albă cu un medalion de bronz şi un text neconcludent în relaţie cu locul. După 1989 placa a dispărut şi a fost modificat numele devenind acum Ion Minulescu. De ce cei din respectiva comisie a nomenclaturii străzilor n-au revenit la denumirea logică evocatoare a unui episod din istoria zonei este greu de înţeles şi au preferat să acorde denumirea întru cinstirea memoriei poetului este la fel greu de înţeles. Este clar că onor comisia lucrează din birou şi nu după cele constatate pe teren. Considerăm că acordarea denumirii ar trebui să aibă o firească legătură, fie că pe acolo a locuit, fie ambientul sugerează ceva din creaţia omului de cultură. Respectiva stradă este ternă cu numeroase construcţii, fost industriale, fără pomi, fără flori.

1416 *T. Toma,* zis *Blându* (1845-1916), fost negustor de lipscănii şi proprietar al primelor tramcare. În 1872 a intrat în exploatare prima linie de tramvai cu cai pe traseul Cale Târgovişte, Podul Mogoşoaei, Teatrul cel Mare, strada Biserica Enei, bulevardul Academiei, bulevardul Colţei, Piaţa Sf. Gheorghe, Moşi. Funcţiona conform convenţiei din 3/15 iulie 1871 prin care se concesiona pe timp de 45 de ani această activitate unei societăţi belgiene reprezentată de Harry Hubert de Mervée Slade. În convenţie erau prevăzute modalităţile de exploatare a drumului de fier „american” (tramvaiul cu cai).

1417 Căimăcămia lui *Alexandru GHICA* din 4 iulie 1856 până în octombrie 1858. A fost unul din sprijinitorii acţiunilor care urmau să capete finalitate la 24 ianuarie/5 februarie 1859 prin alegerea domnului Moldovei şi ca domn al Ţării Româneşti, formulă salvatoare, aplicând prevederile Convenţiei de la Paris printr-o interpretare originală a textului oferit de marile puteri europene.

Vezi notele: 794, 855, 969, 1030.

1418 *Gara Filaret* — a devenit funcţională din 19/31 octombrie 1869, realizându-se primii 70 de Kilometri de cale ferată conform convenţiei încheiate în 1865 cu firmele John Trevor Barcley şi John Stainforth, reînnoită în 6/18 aprilie 1867. A fost gara care iniţial a asigurat legătura cu oraşul port Giurgiu, ulterior, prin realizarea lucrărilor unei centuri a oraşului de cale ferată au mai fost create alte gări cu meniri diversificate, inclusiv cea care a asigurat legătura cu gara Târgovişte.

1419 *Reverbere* — oglinzi care amplifică lumina felinarelor.

1420 Casa lui *Nicolae NECULESCU* a fost înlocuită la începutul secolului XX de construcţia hotelului „Athénée Palace”.

1421 *Emanoil. Em. LAHOVARY*(1810-1892), magistrat.

1422 *GrigoreMANU*(30 ianuarie 1843, Bucureşti — 1900) Fiul lui Nicolae Vornicu

al Il-lea şi al Mariei Grădişteanu; administrator al Domeniilor Statului, 1871-1876, director general al Monopolurilor Statului (1891-1895) a pus bazele navigaţiei fluviale şi maritime române), ministru. Căsătorit cu Sultana Cretzulescu.

[1423] Probabil casa de pe Podul Mogoşoaei nr. 202, ridicată de *Nicolae ŞTEFANESCUSavigny* (? -1892).

Vezi nota: 2308.

[1424] *Postişă* — păr falş, meşă.

[1425] În acest caz, autorul se referă, de fapt, la *tramcar*.

Vezi notele: 1414, 1417, 1429, 2249.

[1426] În 1872 a intrat în exploatare prima linie de *tramvai cu cai* pe traseul Calea Târgovişte, Podul Mogoşoaei, Teatrul cel Mare, strada Biserica Enei, Bulevardul Academiei, Bulevardul Colţei, Piaţa Sf. Gheorghe, Moşi. Funcţiona conform convenţiei din 3/15 iulie 1871 prin care această activitate se concesiona pe timp de 45 de ani unei societăţi belgiene reprezentată de Harry Hubert de Mervee Slade. În convenţie erau prevăzute modalităţile de construire şi exploatare a drumului de fier „american (tramvaiul cu cai).

Vezi notele: 1356, 1417.

[1427] *Capul Podului*.

Vezi notele: 15, 70, 76, 131, 318, 379, 1367, 1373, 1428, 1434.

[1428] Este vorba despre linia de *tramcar* care asigura legătura dintre zona comercială de pe Calea Moşilor şi noua gară a Târgovişte.

Vezi notele: 1353, 1356, 1368, 1414, 1417, 2188, 2249.

[1429] *Biserica Enei* sau *leni* — a fost ridicată pe vatra unei construcţii din secolul XVII (1611), s-a edificat o alta din zid la 1720-1724 de către Pană Negoescu, mare logofăt. Reparată în secolul XIX, a fost pictată în ulei de Gheorghe Tattarescu la 1868-1870, peste vechea frescă.

Biserica avea ca patroni protectori pe Sf. Ierarh Nicolae (6 decembrie) şi Sf. Mucenică Varvara, protectoarea minerilor (4 decembrie). Iniţial a fost biserica unui aşezământ monahal, devenită cu timpul biserica parohiei cartierului limitrof. La 22 aprilie 1977 printr-o stratagemă biserica a fost accidentată de un utilaj care opera demolarea blocului din apropiere, parţial căzut la cutremurul din 4 martie 1977. A urmat completa demolare şi edificare a noului bloc Dunărea pe respectiva vatră religioasă.

[1430] *Teatrul cel Mare* devenit, din 1877, *Teatrul Naţional*.

Vezi notele: 97, 158.

[1431] *Fântâna Roşie* din capul străzi Fântânii astăzi strada Henri-Mathias Berthelot. Locul evocă acţiunea Domniţei Ralu care, într-un spaţiu de la Fântâna Roşie, a realizat spectacolul teatral ce s-a constituit o deschidere spre alte şi alte realizări teatrale.

[1432] *Târgşor* — formulă prescurtată amintind de fosta Cale a Târgoviştei, devenită, de la 8 octombrie 1878, Calea Griviţei.

[1433] Podul Mogoşoaiei fusese trasat până în zona unde se reuneau mai multe drumuri ce asigurau legătura cu localităţi situate spre est, nord şi vest. *Capul Podului* era un teren ce devenea mlăştinos la ploi torenţiale, micile pante conduceau surplusul de apă spre acest teren inundabil. De aici pornea spre nord renumita şosea Kiseleff, cu culoar pentru vehicule cu tracţiune animală, călăreţi şi pietoni, în secolul XIX şi începutul celui următor era loc de promenadă, de afişare a noilor toalete, a ultimelor modele aduse din străinătate sau create de primele noastre case de modă.

Vezi notele: 76, 131, 379, 1438.

[1434] *Felurime de pasageri* — aici în sensul de tipuri de comportament uman, de costumaţie, posibilităţi materiale ale respectivilor călători.

[1435] *Samsar*.

Vezi notele: 994, 1055.

[1436] Cartea *Podul Mogoşoaei — Povestea unei străzi* nu are menţionat nici pe copertă, nici pe foaia de titlu anul editării. Din conţinutul textului remarci câteva afirmaţii care acum sunt concludent stabilite ca etape ale elaborării. La 1943 textul era în curs de redactare de către diplomatul Gheorghe Crutzescu, aflat la noul post în calitate de ministru plenipotenţiar al României, clasa I-a. În condiţiile războiului manuscrisul a parvenit Editurii Socec & Co., S.A.R. care, la timpul respectiv, avea un număr redus de personal prin mobilizări şi ca atare vor fi trecut zile, săptămâni, luni până a ajuns în tipografia respectivei edituri unde, o situaţie asemănătoare, impunea tergiversări care ne determină să credem că efectiv cartea a putut ajunge în librării la începutul anului 1944.

[1437] Dorinţa lui Gheorghe Crutzescu, rămâne un deziderat. O placă comemorativă, numele unei străzi ar putea „repara” ceea ce deceniile anterioare din secolul trecut n-au făcut-o încă. Sperăm ca noua ediţie să ajungă să fie citită, nu „lecturată”, şi de fantomatica comisie de nomenclatură a străzilor şi de către factorii responsabili ai actului cultural la nivel municipal ca astfel să purceadă la o cuvenită „investiţie” de respect pentru trecut. Şi de ce nu de o asemenea meritată atenţie ar trebui să se bucure şi Gheorghe Crutzescu.

[1438] *Grigore ELIADE* (1823-1901), iniţial fără avere prin diverse maşinaţiuni devine „moştenitorul” care şi-a amplificat averea folosind diverse modalităţi, implicat în numeroase procese. La timpul respectiv „perlele” sale au constituit subiecte de picante comentarii.

Vezi notele: 1379, 1380, 1440, 1441.

[1439] *Angloman* — persoană care manifestă o predilecţie deosebită pentru tot ce ea ce era de provenienţă din Anglia. De aici şi denumirea hotelului şi a bucătăriei care i-a adus faima lui Grigore Eliad.

[1440] *Hotelul „English”* era situat între hotelul „Broft” şi casele Bossel, în fosta casă „Resch” care fusese o clădire cu parter şi etaj. La 1875 achiziţionând-o Grigore Eliad, alias Cârciumărescu, o modifică adăugându-i încă două niveluri.

[1442] *Emanoil CULOGLU* (1885, Arad — 1888) avocat, ziarist. A colaborat la presa Partidului Liberal.

[1443] *Pol* — monedă de aur valorând un Napoleon. Aici însă este vorba de moneda de metal sau de hârtie, valorând 20 lei.

[1444] Adică veacul al XlX-lea.

1445

Pe Calea Victoriei nr. 70, ani de zile s-a afirmat ca unitate etalon *băcănia-bodegă a lui Dragomir Niculescu* cu o semnificativă evoluţie. Intervenind restructurări edilitare acum se află ansamblul de blocuri care, la parter, au adăpostit până în ultimul deceniu al secolului XX reţeaua de magazine „Romarta".

[1446] *„Obahta"* — referire la evenimentele militare ruso-otomane ale veacurilor XVIII-XIX încheiate cu pacea de la Adrianopole. Pentru 1877 venirea ruşilor a fost condiţionată ca să evite intrarea în Capitală pe drumul spre Dunăre. După tratativele şi tratatul de la San. Ştefano întrucât nu acceptam „cedarea" celor trei judeţe (Bolgrad, Cahul, Ismail) recuperate de Moldova în urma Păcii de la Paris din 1856, s-a comportat până în vara anului 1878 ca trupe de ocupaţie în maniera anterioarelor comportamente. Hotărârile Congresului de la Berlin din vara anului 1878 au impus retragerea Rusiei de pe teritoriul României oferindu-i compensator „recuperarea" celor trei judeţe revendicate. În octombrie 1878 Rusia a recunoscut Independenţa României după ce, la 8 octombrie, aparatul administrativ românesc a fost retras dincoace de Prut.

[1447] Ocuparea Ţărilor române de către armatele ruse, apoi de cele austriece în timpul primei etape ale desfăşurării *războiului Crimeei.*

[1448] *Conovăt* — funie fixată de ţăruşi, de care se leagă caii în bivuac.

[1449] În decursul anilor, *Piaţa Teatrului Naţional* a suferit reamenajări, redimensionări. Prin demolarea edificiului care îi dădea numele — în urma bombardării de către aviaţia hitleristă, ca represalii în urma actului de la 23 august 1944 — şi realizarea unui mic scuar flancat de o scară ce asigura accesul spre strada Matei Millo, s-a obţinut o platformă centrală pe care a fost amplasată placa evocatoare a evenimentelor de la 13 decembrie 1918. După 1990 placa a fost îndepărtată, ulterior fiind edificat un impunător edificiu la care s-a ataşat un portal care să evoce intrarea la construcţia teatrului. Ar fi fost cazul ca placa evocatoare a evenimentului de la 13 decembrie 1918 să fie replantată însoţită de o nouă placă care să releve adevărul evenimentului care viza în decembrie 1918 „bolşevizarea" ţării pentru a asigura ca punte o firească legătură cu regimul lui Bela Kun din Ungaria spre a continua impetuosul marş al cuceririi (subordonării) întregii Europe prin formula „Proletari din toate ţările uniţi-vă!"

[1450] *Palatul Telefoanelor* — are faţadă atât spre Calea Victoriei, cât şi spre strada Matei Millo.

Vezi notele: 872, 1226, 1394, 1455.

[1451] *Palatul „Adriatica"* — amplasat în zona nordică a Pieţei Teatrului a fost ridicat în anul 1938 pe locul fostei case a lui Torok, veche proprietate a familiilor Ghica-Catargi.

Vezi notele: 1823, 1884.

[1452] *Vitrinele lui Riegler* — adică ale cofetăriei de la nr. 66 de pe Calea Victoriei, care desfăcea, printre altele, produsele fabricii de bomboane şi de ciocolată „C. Riegler", înfiinţată în 1884.

[1453] *Forum* — loc de concentrare a vieţii publice a oraşului.

[1454] *Marcus Ulpius Traianus TRAIAN /Marcus Ulpius Nerva Traianus/* (18 septembrie 53, Italica, peninsula Iberică — 13 august 117, Selinus) primul împărat roman de origine neitalică, fiu adoptiv al lui Cocceius Nerva şi asociat al acestuia din anul 97, a condus imperiul între 27/28 ianuarie 98 şi anul 117 d. H. Bun organizator al tuturor resorturilor statului, a pregătit şi condus cele două războaie împotriva Daciei pe care a transformat-o parţial în provincie romană, colonizând-o cu elemente din tot imperiul. Victoriile şi resursele materiale şi umane obţinute l-au determinat în anii 109 la Adam Clisi şi 113 la Roma să ridice impunătoare monumente de evocare şi cinstire a celor căzuţi în luptă. Prin acţiunile împotriva parţilor, armenilor, a locuitorilor din zona Mesopotamiei şi ai Asiriei a realizat maxima extindere a imperiului roman.

[1455] *Terasa Oteteleşeanu* — Calea Victoriei nr. 49, desfiinţată cu prilejul începerii construcţiei Palatului Societăţii de Telefoane.

[1456] *Alune americane* — alune de pământ, plantă leguminoasă.

[1457] *Fisticuri* — produs de cofetărie preparat pe bază de fistic, fructul unui arbore cultivat în zona tropicală şi subtropicală.

[1458] *Comisionari* — persoane care primesc spre a preda, la o anumită adresă şi oră, pachete, scrisori, cadouri, flori etc. Prin ţinută, comportament câştigau încrederea celui care, în calitate de predător, îşi manifesta totala încredere că serviciul solicitat va fi corect onorat. Serviciul era răsplătit de predător cu o sumă de bani, iar la destinaţie şi primitorul, în funcţie de oportunitatea mesajului, acorda la rându-i aducătorului o recompensă.

[1459] *Strada Regală* — astăzi după alte temporare rebotzări a redevenit *strada Ion Câmpineanu*.

[1460] *Muscalii* — meseria de vizitiu în Bucureştii veacului al XIX şi începutul celui următor a constituit un monopol al unor ruşi care au părăsit teritoriul pravoslavnicei ţări deoarece intraseră în vizorul organelor represive ale administraţiei ca urmare a refuzului acestora de a accepta oficierea de către preoţii consideraţi de ei corupţi.

Au ajuns la unele practici care contraveneau politicii de stat în problema demografică. Au ajuns cu timpul să fie o sectă a scopiţilor, membrii supunându-se castrării. Duceau o viaţă sobră, aveau o costumaţie care-i definea. Aveau un adevărat cult pentru animalele de tracţiune şi trăsura, cupeul deţinut. Faţă de clienţi aveau o demnă comportare manifestată prin modul de dialogare, promptitudinea serviciilor, corectitudinea angajamentelor de oră sau loc, suma solicitată pentru cursa efectuată.

Vezi notele: 157, 1219, 1461.

[1461] *Muscal cu cauciuc* — modernizarea trăsurilor prin adaptarea de cauciucuri la roţi a fost o ultimă încercare de a face faţă concurenţei noului venit pe piaţa oraşului, automobilul, care, prin gradul de confort şi viteză, a înlăturat treptat transportul hipo.

[1462] *Piaţa Bursei* — denumire metamorfozată în limba română definind centrul vieţii financiare din Capitala Rusiei înainte de Revoluţia din 1917.

[1463] *Vassili Ostrov* — importantă arteră de circulaţie în Sankt Petersburg înainte de finalul Primului Război Mondial.

[1464] *Lipoveni* — populaţie de obârşie rusă, migrată spre est şi stabilită în nordul Dobrogei şi, mai ales, în Delta Dunării, ocupându-se, îndeobşte cu pescuitul. Păstrători ai vechilor credinţe şi adversari ai religiei oficiale de pe teritoriul Rusiei, erau consideraţi de către autorităţi eretici şi, ca atare, urmăriţi de către organele represive. Au fost nevoiţi să-şi părăsească locurile natale, stabilindu-se în această zonă.

Vezi notele: 525, 586.

[1465] *Gubernie* — unitate teritorială a administraţiei Rusiei ţariste.

[1466] *Tuia* — zonă la sud de Moscova. Oraşul omonim, centru al regiunii, fiind unul din importantele componente ale metalurgiei ruse. A fost un important centru economic al R.S.F.S. Ruse, azi al Federaţiei Ruse.

[1467] *Sfântul Apostol şi Evanghelist Matei* — prăznuit de credincioşii ortodocşi la 16 noiembrie este cel care, la chemarea Domnului de a veni la el, a răspuns cu promptitudine, urmându-l pentru a se alătura celorlalţi apostoli, dovedind mare interes pentru a dobândi noi cunoştinţe. Cele aflate i-au fost de mare folosinţă la elaborarea Evangheliei sale. Terminând această redactare a pornit la drum pentru a propovădui învăţăturile Domnului Iisus Hristos. A dovedit mult tact, răbdare pentru a depăşii primirile ostile a celora care erau stăpâniţii de cele rele. Adeseori faptele sale au schimbat soarta multora. Au fost apreciate de contemporanii, respectivele evenimente considerate adevărate minuni, realizate mai ales în regatul parţilor.

[1468] *Famen, eunuc* — bărbat castrat, scopit. La mahomedani erau păzitorii haremului.

[1469] *Ismail* — oraş port la Dunăre situat pe malul nordic al braţului Chilia, astăzi înglobat în Ucraina.

[1470] *Ecaterina a II-a cea Mare* (1729-1796), soţia lui Petru al IlI-a pe care l-a înlăturat în 1762, devenind împărăteasa Rusiei. A întărit autocraţia, a intensificat exploatarea ţărănimii, fapt care a provocat numeroase revolte, printre care şi războiul ţărănesc din anii 1773-1775 condus de ţăranul cazac de pe Don, Emilian Ivanovici Pugaciov (1740 sau 1742-1775). A fost o acţiune de amploare desfăşurată în zona Volgăi care a reclamat importante forţe armate ale Rusiei la confruntarea cu mujicii ruşi. Reprimarea a fost exemplară, conducătorul prins a fost executat la Moscova. Pe plan extern a promovat o expansiune activă purtând războaie cu Imperiul Otoman, Suedia şi a participat la cele trei împărţiri ale Poloniei din 1772, 1773, 1795. Faţă de Ţările Române a

continuat politica lui Petru I pentru a-şi asigura condiţiile care să-i permită Rusiei pătrunderea spre sudul peninsulei balcanice.

Vezi nota: 321.

1471 *Eresul* — credinţă în forţe miraculoase; în acest caz este vorba despre o erezie care a generat din partea organelor statului rus radicale măsuri menite a stopa răspândirea considerată a fi potrivnică intereselor statului, predilect în domeniul demografic care, pentru deceniile următoare, putea duce la o substanţială diminuare a forţei de muncă şi dificultăţi la încorporările în uriaşa armată necesară ţinerii sub control a tuturor nemulţumirilor celor oprimaţi de stăpânirea rusească.

1472 *Cnut* — bici făcut dintr-o curea de piele rotundă sau dintr-o funie, având sfârcurile prevăzute cu bucăţi de plumb în vârf.

Vezi notele: 938, 963.

1473 *Surghiunit în Siberia* — formulă prin care ţarismul a căutat să se debaraseze de cei „incomozi" care desfăşurau activităţi ostile regimului. Trimiterea în Siberia era totodată prilej de expansiune efectivă, prin prezenţa acestor năpăstuiţi, dar şi a aparatului administrativ şi de oprimare. Prezenţa umană însemna punerea în valoare a unor posibilităţi materiale ale solului şi subsolului din vaste teritorii, care au compensat „investiţiile", pompând în trezoreria centrală importante fonduri. Prin cunoaşterea acestui teritoriu au putut fi identificate noi resurse strategice, care au asigurat economiei totală independenţă şi în anumite împrejurări apreciabile posibilităţi valutare.

1474 *Alexandru IRomanov* — împărat al Rusiei între anii 1801 şi 1825. A încercat să facă o serie de reforme pentru modernizarea statului rus. Măsurile adoptate nu au avut însă ca scop înlăturarea bazelor feudalismului şi, ca atare, n-au avut eficienţă. A purtat războaie cu: Franţa, Suedia, Imperiul Otoman şi Persia. Pentru români este cel care, continuând politica predecesorilor a dobândit de la Imperiul Otoman prin mituirea structurilor militare şi diplomatice, ceea ce nu-i aparţinea juridic, teritoriul dintre Nistru şi Prut prin pacea „negociată" la Bucureşti în 1812 în anturajul interesat al lui Manuc Bei.

1475 *Sujdal, Suzdal* — vechi oraş al Rusiei cunoscut din secolul XI, dezvoltat în bazinul râului Kamenka. Astăzi este declarat oraş-rezervaţie, oraş-muzeu care conservă şi valorifică vechea arhitectură a Kremlinului, reuneşte construcţiile din secolele XI-XVIII.

1476 *Proorocul* — persoană cu calitatea de a prooroci, de a anticipa evenimentele, aducându-le la cunoştinţa oamenilor. Vechile religii au avut fiecare asemenea prooroci. Era o modalitate de a impune anumite restricţii celor lipsiţi de cunoştinţe despre natură şi societate.

1477 *Radeniilor* — radă adunărilor, în acest caz a enoriaşilor sectei.

1478 *Clopotul cel mare de la Uspenski* — clopotul ţar de mari proporţii, astăzi expus în aer liber.

1479 *Uspenski* — în limba rusă *Adormirea.* Catedrala cu hramul Adormirea Maicii

Domnului din incinta Kremlinului din Moscova are o istorie care coboară spre

veacurile XIII-XIV. Din acele timpuri mai multe edificii au avut dăinuiri mai scurte sau mai lungi. La 1472 s-a trecut la realizarea unui nou edificiu care la terminare se năruia în urma unui imprevizibil cutremur, zona nefiind seismică. Fusese ridicată de constructori ruşi. În urma acestui dezastru ţarul a preconizat aducerea unui străin cu experienţă. Alegerea s-a oprit la italianul din Bologna, arhitectul inginer Aristotele Fioravanti. Acesta, venind în Rusia, a fost condus în vechea capitală din Vladimir pentru a vedea ca model Catedrala din vechiul Kremlin. El a proiectat o lucrare în care a îmbinat elemente tradiţionale din arhitectura veacurilor anterioare ale afirmării Rusiei cu elemente renascentiste mediteraneene. A coordonat nemijlocit lucrările care s-au realizat între anii 1475-1479. La interior a fost realizată o valoroasă pictură în frescă. Toate dotările sunt purtătoare ale poleirii cu aur şi pietre nestimate. După sfinţirea Sf. Lăcaş o serie de importante evenimente i-au marcat existenţa. Astfel la 1547 în incinta acesteia a avut loc încoronarea ţarului Ivan cel Groaznic. Din 1721 a devenit locul de încoronare a împăraţilor (ţarilor) Rusiei. La 1918 după săvârşirea slujbei Învierii Domnului Iisus Hristos, din dispoziţia bolşevicului Vladimir Ilici Lenin Catedrala a fost închisă pentru cult. A existat o excepţie într-o situaţie excepţională. În 1941 în momentul când trupele hitleriste pătrunseseră în Moscova şi se apropiau de Kremlin din dispoziţiunea lui Iosif Visarionovici Stalin a fost realizată în secret o slujbă religioasă pentru salvarea ţării. Din 1990 Catedrala şi a recăpătat dreptul de cult. A fost momentul când lucrări de amploare desfăşurate pe parcursul a mai multor ani i-au redat trăinicia şi valenţele arhitecturale şi decorative la cote înalte.

O menţiune şi pentru menirea ca loc de întronare a patriarhilor şi mitropoliţilor. Petru cel Mare a desfiinţat patriarhatul în Rusia, care a fost reînfiinţat după Revoluţia din februarie 1917.

[1480] *Scopirea* — referinţă la ritualul care conducea la pierderea bărbăţiei.

[1481] *Nastavnicul* — perceptor, institutor, învăţător, mentor. În acest caz cu sensul de predicator al noului cult, învestit de comunitate cu misiunea de a realiza gingaşa operaţiune a scopitului.

[1482] *Tăierea vârfului sânilor* — măsură draconică menită a stârpi specia umană, un mod eronat de judecare, adepţii renunţând la elementara misiune a speciei umane de a-şi perpetua existenţa prin promovarea a noi generaţii. Din acest punct de vedere a fost una din cele mai retrograde comportamente lipsite totalmente de idei fundamentale.

[1483] *Scopt, scopit, castrat* — membru al sectei religioase ai cărei adepţi se supuneau castrării. Modalităţile prin care oficialităţile căutau să diminueze iradierea noului cult s-au dovedit ineficiente, stimulând chiar erezia. Măsurile oprimatoare au condus la băjenirea comunităţilor, drumul fiindu-le dijmuit de poterele care-i vânau pentru a-i trimite sub escortă la locurile de obârşie. Pe cei mai recalcitranţi îndreptându-i spre Siberia în locurile cele mai expuse tuturor dificultăţilor impuse de climat, jivine, lipsa de asistenţă sanitară.

[1484] *Obor* — zonă a Capitalei cu tradiţie comercială. Ca vatră, a suferit mutaţii în funcţie de procesul de extindere a oraşului. Oborul vechi era în zona actuală a Foişorului de Foc.

[1485] *Biserica Sf. Ion Moşi* din Calea Moşilor nr. 305 a fost ridicată la începutul secolului XIX de către meseriaşii din mahala. La jumătatea secolului în clădirea din curte funcţiona o şcoală. Biserica a fost reclădită în anii 1868-1870, ulterior a fost de mai multe ori reparată.

[1486] *Suburbia Silvestru* — este zona din jurul bisericii Silvestru situată pe strada Silvestru nr. 36. Vechea biserică a fost ridicată anterior anului 1743 de un boiangiu. A fost dărâmată de cutremurul din 1838, fiind refăcută în anul următor. Actuala biserică a fost ridicată la 1907.

[1487] *Stupină* — prisacă într-un luminiş din mijlocul pădurii. Localitatea Tunari este constituită în urma procesului de tăiere, runcuire a unei zone din renumitul Codru al Vlăsiei, având încă în jurul Capitalei ca petice, pâlcurile de pădure, de la: Băneasa, Tunari, Vulpache-Corbeanca, Creţuleasa, Mogoşoaia, Andronache, Pantelimon, Roşu, Cernica, Pasărea, Brăneşti, ş.a.

[1488] *Pădurea Tunari* — rest din renumitul codru al Vlăsiei, existent până în secolul trecut. Pădurea Tunari formează împreună cu pădurile Andronache, Băneasa, Mogoşoaia, Buftea, Periş, Scroviştea, Snagov o vastă reţea care constituie o importantă zonă verde, cu funcţionalităţi multiple, în ecologia şi economia oraşului Bucureşti, servind totodată ca importantă zonă de agrement. În trecut, în incinta acestei păduri se aflau numeroase prisăci.

[1489] *Capră* — scaun sau ladă în partea din faţă a trăsurii pe care şedea vizitiul pentru a coordona mersul cailor. A cunoscut în timp o evoluţie care, în ultimă instanţă, şi acest loc beneficia de amortizarea arcurilor.

[1490] *Cârciuma lui N. Fronescu* de la Băneasa. Era renumită prin serviciile asigurate, muzicanţii cu un larg repertoriu. Petrecerile până-n zori fiind de pomină atunci când cheflii angajau mai multe trăsuri cu care porneau la drum, inclusiv cu membrii tarafului spre a ajunge la Olteniţa pentru a se „drege”.

[1491] *Restaurantul Flora* era de prim rang, condus de I.M. Huyer, situată pe şoseaua Kiseleff la nr. 27. Afirmată ca lăptărie oferea o gamă variată de produse lactate şi mâncăruri uşoare preparate „La minut”.

[1492] *RZadu Văcărescu* — prefectul omniprezent la cele mai importante evenimente care-i reclamau prezenţa pentru ca, operativ să dispună măsurile cuvenite. Şi evenimente îi erau zilnic în atenţie şi, ca atare, permanent era beneficiarul serviciilor acestor vizitii, trăsurile fiindu-i mijlocul de a ajunge unde îi era necesară prezenţa.

[1493] *Pneumatice* — roţi cu anvelope cu camere cu aer.

[1494] *Fiaker, fiacru* — birjă, trăsură.

[1495] Autorul se referă la măsurile excepţionale de securitate stabilite prin Ordonanţe în timpul celui de al Doilea Război Mondial, măsuri prin care nu se admitea gruparea stradală a persoanelor, pentru a se evita pericolul demonstraţiilor ostile regimului. Întrucât în Capitală se aflau numeroase prezenţe ale elitei germane pronazistă cu manifestări de ostilitate la adresa evreilor şi a ţiganilor au fost luate măsuri de disipare a acestora.

[1496] *Hugens Donat* cu bucătăria franceză apreciată încă de la 1840 pentru serviciile oferite. La 1882 noua conducere a hotelului şi a restaurantului a adus de la Paris pe fostul bucătar al lui Leon Gambetta. Era celebrul bucătar Trompette, un adevărat artist, care a

făcut ca deverul să crească. Marsillac nu mai era printre cei care frecventau acest restaurant.

[1497] *Leon GAMBETTA* (1838-1882), avocat, om politic francez, ministru, prim ministru, lider al burgheziei republicane. Ca ministru de interne al guvernului Apărării Naţionale din 1870-1871 a reprimat mişcarea comunarzilor din provincie şi a încercat să organizeze rezistenţa împotriva armatelor inamice. În acest scop a părăsit Parisul asediat cu ajutorul unui balon în octombrie 1870.

Vezi notele: 493, 1222, 1496.

[1498] De fapt *„GrandHotelBroft”*.

[1499] *CarolI* (1839-1914).

Vezi notele: 373 şi următoarele.

[1500] *Osman Nuri Paşa (Al Ghazi)* (1837-1900), militar de carieră, participant la războiul Crimeei. A înăbuşit răscoala din Creta din anii 1866-1869. Comandant al armatelor otomane care a operat la Plevna în 1877. După tăierea legăturilor cu bazele de aprovizionare, prin realizarea totalei blocade de către trupele româno-ruse a fost nevoit să încerce spargerea blocadei. Nereuşind în această tentativă disperată, rănit, a fost obligat să capituleze la 28 noiembrie 1877.

[1501] *Prizonierat* — în momentul când Osman Paşa s-a predat a fost imediat preluat de la români pentru a fi pornit spre Rusia ca o inestimabilă captură. S-a acceptat în condiţiile când rănitului îi erau necesare intervenţii de tratament ca tempoul deplasării să fie etapizat. Ca atare, ajungând la Bucureşti, locuind într-o cameră de la etajul hotelului „Broft”, a avut prilejul în zilele convalescenţei să urmărească revenirea trupelor române care operaseră la Plevna. Trecerea acestora pe sub fereastra camerei sale l-a impresionat prin tot ce degajau aceşti biruitori.

[1502] *Schimbarea denumirii unor artere de circulaţie* — Consiliul Comunal Bucureşti a considerat necesar în preajma zilei de 8 octombrie 1878 să procedeze la schimbarea denumirii unor importante artere de circulaţie. Noile denumiri făceau referinţă la evenimentele de la 1848 şi la cele ale Războiului Independenţei. Data de 8 octombrie 1878 era cea când trupele ruse părăseau totuşi teritoriul ţării care, prin deciziile adoptate la Congresul de la Berlin, era un stat Independent şi, ca atare România, îşi sărbătorea Oştirea biruitoare la sudul Dunării, trecând pe sub Arcul de Triumf unităţi reprezentative. În lista acestor căi rutiere se afla şi modificarea care atribuia Podului/ Căii Mogoşoaiei denumirea de Calea Victoriei.

[1503] *„Parcul” automobilelor* — zonă de parcare a automobilelor pentru care se plătea o taxă. De reţinut că iniţial, în faţa Cercului Militar a existat un peron pentru trăsurile care aduceau sau luau pe cei ce frecventau această instituţie. Apariţia şi rapida răspândire a automobilelor a determinat realizarea accesului prin strada Sărindari, în locul peronului fiind constituită terasa de vară, iar sub aceasta a fost amenajată o sală pentru spectacole şi alte anexe.

[1504] *Biserica Sărindari* — a fost ridicată probabil în secolul XVI. A fost refăcută în timpul domniei lui Matei Basarab de către membri familiei Cocăreştilor. Pisania din 1652 îl indică drept ctitor pe Matei Basarab care a ridicat-o pe locul fostei biserici a Coconilor. Refăcută în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, devenise o podoabă a Capitalei.

La sfârşitul secolului XVIII chiliile adăposteau pe oameni suferinzi, inclusiv pe cei cu boli ale sistemului nervos. Dărâmată de cutremurul din 1802 a fost refăcută la 1806 de reprezentanţi ai familiilor Cocărescu, Filipescu, Ghica. Cutremurul din 11 ianuarie 1838 i-a provocat numeroase stricăciuni. Din acest moment a început declinul ei, care a dus la o rapidă ruinare. A fost demolată la 1896, după ce, la 1877, în timpul Războiului Independenţei a fost sortită să îndeplinească ad-hoc rol de gazdă atât pentru vii, cât şi pentru cei căzuţi la datorie pe câmpul de luptă.

Vezi notele: 196, 752, 1511.

1505 *Biserica Coconilor* — denumire cu care a mai fost cunoscută Biserica Sărindar a purtat o asemenea menire în concordanţă cu apropiata curte a lui Şerban Cntacuzino şi cu respectiva Casă a Coconilor din ansamblul acestei curţi.

1506 *Cocorăşti* — familie reprezentativă de boieri din Ţara Românească. Mihalcea a fost mare ban în timpul domniei lui Mihai Viteazul.

1507 *Donatori* — au existat oameni de bine care prin călătoriile întreprinse peste mări şi ţări, din reuşita celor întreprinse la reîntoarcere aduceau ca prinos de recunoştinţă pentru protecţia de care s-au bucurat, diverse daruri bisericilor care le erau de suflet şi în care se rugaseră pentru protecţie la plecare. În multe din asemenea ocazii icoanele au avut un loc aparte, fiind procurate din locuri unde faima le atribuia virtuţii deosebite fiindu-le relatate situaţii anterioare când au fost făcătoare de minuni. Venind cu un asemenea obiect şi o asemenea aureolă se crea o psihoză în rândurile celor nevoiaşi care, venind cu totala convingere, contribuiau la reafirmarea calităţii de făcătoare de minuni. Astăzi există o evidenţă a aşezămintelor religioase „beneficiare" a unor asemenea icoane, care împreună cu Sf. Moaşte constituie element de atracţie. Din păcate, la veacul al XIX-lea, când repetatele revendicări de secularizare a averilor mănăstireşti a determinat pe călugării greci, aflaţi în fruntea respectivelor aşezăminte sau pe alte trepte ale ierarhiei, au avut grijă cu anticipaţie să scoată discret asemenea importante valori ecleziastice, ducându-le la mănăstirile de care erau trimişi sau să le „valorifice" către terţi interesaţi din lumea întreagă. Temerare cercetări întreprinse de istoricii Marcu Beza, Virgil Cândea au semnalat la timpul respectiv atât danii ale domnilor, boierilor români către respectivele aşezăminte dar şi obiecte a căror provenienţă este incertă, nedeclarată de actualii deţinători, ştiut fiind că în trecut au dăinuit pe plaiurile româneşti.

1508 *Biserica Icoanei* de pe strada Icoanei nr. 12. Prima construcţie a fost din lemn şi este atribuită drept ctitorie din secolul al XVIII-lea a lui David Corbea ceauşul, plenipotenţiarul lui Constantin Brâncoveanu la curtea ţarului Petru cel Mare. La 1770, pe aceeaşi vatră, Mihail Monahul a ridicat o nouă construcţie tot din lemn. Scurtă i-a fost existenţa întrucât, la 1783, nepotul lui Mihail ridică o nouă construcţie din zid, terminată în 1786, cu participarea lui Panait Băbeanu. Aceasta a

dăinuit până la cutremurul din 1838 când s-a surpat. A fost refăcută de Pană Băleanu şi de locuitorii mahalalei, apoi restaurată la sfârşitul secolului, în anii 1887-1889.

[1509] *Butuci* — instrument de tortură, în acest caz de „liniştire" a pacientului. Era o bucată groasă de lemn prevăzută cu găuri în care se prindeau picioarele, mâinile sau gâtul nefericitului.

[1510] *Biserica Sărindar* în secolul al XlX-lea.
Vezi notele: 196, 752, 1504, 1511.

[1511] *Biserica Sărindari* — era biserica cea mai apropiată de casele Ghiculeştilor de pe Podul Mogoşoaei.
Vezi notele: 196, 752, 1504, 1510.

[1512] *Dumitrache GHICA* (1718-1803), mare ban, tatăl domnitorilor Grigore IV Ghica şi Alexandru Ghica, precum şi al vornicului Mihai D. Ghica.
Vezi notele: 532, 593.

[1513] *Alexandrina GHICA /la naştere Mavros/* (1830-1930, Ghergani, judeţul Dâmboviţa) soţia lui *Ion GHICA* (1817-1897), inginer de mine, revoluţionar, bei de Samos, unionist, scriitor, memorialist, preşedinte de consiliu, colecţionar.

[1514] *Mormântul cu monumentul* — transferate în curtea bisericii Tei din strada Doamna Ghica nr. 3, lângă palatul Ghica-Tei, se află fosta capelă a reşedinţei domneşti a domnitorului Grigore IV Ghica ridicată la 1833, pe locul unei alte ctitorii a vornicului Barbu Văcărescu. În curte se află o serie de monumente funerare. Descrierea făcută de Gheorghe Crutzescu coincide cu mormântul ctitorului realizat în 1835.

[1515] *Chiparoşii* — arbori din familia coniferelor cu frunzele permanent verzi, cu lemnul foarte rezistent şi parfumat. În condiţii normale sunt exemplare care au o vitalitate multiseculară. Arbore sfânt pentru creştini, constituie unul din elementele artei decorative.

[1516] *„Cantorul de Aviz' „Cantor de avis şi comerţ"* — periodic apărut la Bucureşti între 24 aprilie 1837 — 30 ianuarie 1857, editat de Zaharia Carcalechi. Apăreau două numere pe săptămână. De la 13 februarie 1843 *„Vestitorul Românesc",* iar de la 10 octombrie 1856 se menţiona redactorul A.Z. Carcalechi. A avut şi un supliment: *„Foaie comercială, industrială şi economică"* care a apărut între 2 ianuarie — 15 aprilie 1839.

[1517] *Logofăt al Bisericeştilor Trebi* — persoana responsabilă de coordonarea problemelor pendinte de culte. Va fi o componentă a Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, cu modificări în veacul XX când, împreună cu artele$_s$ a fost un minister distinct. A evoluat ajungând ca azi să fie component al Ministerului Culturii şi Cultelor, având conducerea coordonată de către un secretar de Stat.

[1518] *Constantin CORNESCU.*

Vezi notele: 1035, 2056.

[1519] La timpul respectiv *Mitropolia Ungrovlahiei* avea în subordine Episcopia Râmnicului, a Argeşului şi a Buzăului.
Vezi notele: 383, 1519, 1651, 2269, 2330.

[1520] *Banul Grigore BĂLEANU* (? -1842)
Vezi notele: 995, 1597, 1658, 1980.

[1521] *Ştabul miliţiei* — şeful miliţiei.
> > > >

[1522] *Autorităţile ruseşti de ocupaţie* — referire la ocupaţia de către armata rusă, după înăbuşirea revoluţiei de la 1848, statuată şi prin convenţia de la Balta Liman din 19 aprilie/1 mai 1849.

[1523] *Alexandru Nicolaevici LUDERS* (1790-1874), general rus, comandant al armatei ţariste intrate în Transilvania pentru a contribui la înăbuşirea revoluţiei din 1848-1849, ulterior venind şi în Ţara Românească.
Vezi nota: 935.

[1524] *Neofit* — a fost Mitropolit al Ungrovlahiei, până la demisia din 1849. Episcop al Râmnicului, el a condus cu delegaţie treburile mitropoliei din 1829, iar în 1840 a fost ales efectiv mitropolit.

[1525] *Protecţia Rusiei* — s-a manifestat în diverse împrejurări, încă din secolul XVIII, din punct de vedere politic şi militar, înscriindu-se în procesul de înlăturare a otomanilor din sud-estul Europei pentru a le lua locul ca stăpâni ce acţionau pentru rusificarea treptată a populaţiei locale, prin variate metode inclusiv cele persuasive.

[1526] *Fuad Efendi* (1814-1869), medic, om politic, diplomat, poet numit comisar general al Porţii Otomane în Principate în toamna anului 1848 pentru a lichida revoluţia. Ulterior a fost ministru de externe, mare vizir în 1861.
Reprezentantul militar al imperiului Otoman, care a revenit în Ţara Românească pentru a acţiona împotriva revoluţiei, inclusiv în ziua sângeroasă de 13 septembrie 1848.
Vezi nota: 2074.

[1527] *Bairam* — numele a două mari serbări religioase ale mahomedanilor, prilej pentru credincioşi, după un dur regim de post, de a organiza petreceri care nu o dată au dat naştere la acte de nesupunere, impunând implicit luarea de măsuri drastice împotriva celor care depăşeau anumite limite.

[1528] *Dumitru Gr. GHICA — beizadea Mitică* (31 mai 1817 — 15 februarie 1897), fiul lui Grigore IV Ghica şi al Mariei născută Hangerly. A făcut studii militare la Viena şi Berlin, a activat în armata rusă, făcând parte din Garda Imperială. La întoarcerea în ţară a ocupat diverse funcţii administrative: magistrat, prefect de poliţie, primar al Capitalei. A acţionat pentru realizarea Unirii în adunarea Ad-hoc de la 1857, ministru, prim ministru deputat, senator, efor al spitalelor civile (în care calitate s-a preocupat de realizarea unor importante edificii în Bucureşti şi la Sinaia), preşedinte al Societăţii de Cruce Roşie. Căsătorit cu Charlotte Duport.
’ Vezi notele: 1683, 1744, 2316, ’2377.

[1529] *Scarlat Gr. GHICA — beizadea Scarlat* (1812-1875), căsătorit cu Elisa Suţu.

[1530] *Mihail KOGALNICEANU.*
Vezi nota: 1003.

[1531] *Constantin I. CANTACUZINO-Caimacamul* (1800, Bucureşti — 27 martie 1875, Bucureşti). Fiul lui lordache Cantacuzino, om politic cu activitate în administraţia de stat. Secretar de stat în ultimii ani de domnie ai lui Alexandru Ghica. A plecat din ţară în 1842

şi a revenit în 1848 cu armata otomană care a înăbuşit revoluţia. A fost numit de Poartă caimacam la 16 septembrie 1848 şi a cârmuit ţara până la numirea lui Barbu Ştirbei la 1 mai 1849, când a plecat din nou la Paris. La 1854, după părăsirea Ţării Româneşti de către trupele ţariste şi venirea celor austriece a fost numit de poartă preşedinte al consiliului de administraţie şi însărcinat cu guvernământul civil al Ţării Româneşti până la sosirea lui Barbu Ştirbei. La 1859 figura printre candidaţii supuşi discuţiei Adunării Elective pentru desemnarea viitorului domn. A fost căsătorit cu Zoe Slătineanu.

[1532] *Molitvă, moliftă* — rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor, în acest caz ca preventivă ca să asigure reuşita călătoriei.

Vezi nota: 508.

[1533] Este vorba despre o scrisoare cu privire la Bucureştii în 1856, redactată la 1 iulie 1911 de către Spiru C. Haret, care se află la Valea Călugărească şi luase cunoştinţă de fotografia publicată în acel an, în numărul 1 al „Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice“ la paginile 150-151.

[1534] *„Buletinul Comisiunei Monumentelor Istorice”* (B.C.M.I.) — periodic cu apariţie trimestrială editat de Comisiunea Monumentelor Istorice, care a apărut între anii 1908-1945 iar din 1974 a apărut sub diverse denumiri ca urmare a repetatelor modificări a denumirii instituţiei menită de a patrona patrimoniul monumentelor istorice. Prin studiile întreprinse de cei care nemijlocit erau implicaţi în cercetările care se desfăşurau atât cu anticipaţie, cât şi în timpul realizării lucrărilor de restaurare ca şi prin rapoartele stadiilor unor lucrări, era oglinda celor întreprinse. În anumite perioade a existat şi un anuar care se referea predilect la viaţa şantierelor de restaurare. Semnificativă a fost politica editorială. Pentru a fi accesibil şi celor cu posibilităţi mai modeste publicaţia se edita pe trei categorii de hârtie: velină, semivelină şi obişnuită. De aici preţul de 30, 60, 90 lei pentru un exemplar.

[1535] *Colecţia Zweifel* — a aparţinut proprietarilor unei societăţii anonime intitulată „Zweifel et Co.” care se ocupa cu comision-reprezentare. Firma a avut sediul în Calea Moşilor nr. 31, având sucursale la Galaţi, Craiova, Iaşi şi Sofia. Consiliul de administraţie integra pe Thomas şi pe Heinrich Zweifel, ambii ca administratori delegaţi. Prezenţa în România i-a adus în diverse împrejurări în contact cu valori de patrimoniu pe care cu uşurinţă le-au dobândit pentru a-şi încropi respectiva colecţie.

[1536] La eroarea semnalată de autor este necesar să amintim cauza cauzelor. Toată zona cornişei, constituind terasa majoră a Dâmboviţei, avea izvoare care dacă nu erau captate şi dirijate conduceau la spălarea patului pe care se realiza structura zidirilor respective. Pentru realizarea fundaţiilor viitorului edificiu al cercului Militar au fost întreprinse lucrări de captare şi de introducere de piloni în sol cu menire a preluării greutăţii radierului şi a fundaţiilor noii construcţii. Lucrările de canalizare din zonă au contribuit la coborârea pânzei freatice la nivelul actual al lacului din Grădina Cişmigiu.

[1537] *Iosif NANIESCU* (27 iulie 1820, Rezalia, Soroca, Basarabia — 25 ianuarie 1902). Studii la Iaşi, Focşani, Buzău. La 1866 era egumen al mănăstirii Sărindar şi profesor, la 1873 episcop al Argeşului, iar la 10 ianuarie 1875 era ales mitropolit al Moldovei şi Sucevei. A fost membru de onoare al Academiei Române.

>

[1538] *Vechiul Club liberal* era găzduit la etaj, la parter fiind diverse spaţii comerciale. Clădirea era delimitată de actualul Bd. Regele Carol I şi str. Edgar Quinet.

[1539] *Marele duce Nicolae Nicolaevici ROMANOV* (8 august 1831 — 25 aprilie 1891), al treilea fiu al ţarului Nicolae I. În 1855 inspector general al trupelor de geniu, în 1865 inspector general al trupelor de cavalerie şi comandant al gărzii Imperiale. În 1876 comandant al armatelor ruseşti care acţionau pe frontul dunărean. În 1877 trece Dunărea ca să forţeze traversarea munţilor Balcani. Dificultăţile întâmpinate, modul cum au apărat această zonă trupele otomane, pericolul unei contraofensive l-au determinat să solicite domnitorului Carol I intrarea în acţiune a armatei române la sudul Dunării, iar după luptele din 30 august 1877 oferind domnitorului român conducerea frontului de vest pentru a realiza propunerea formulată de blocare prin încercuire a trupelor otomane aflate în zona de operaţiuni Plevna. Măsura adoptată conjugată cu acţiuni complementare au condus la deznodământul din 28 noiembrie 1877 când după o temerară încercare de a străpunge blocada trupele otomane au fost nevoite să se predea.

[1540] *Alexandr Mihailovici GORCEACOV* (1798-1883), membru al familiei princiare ruse, om politic şi diplomat, cancelar din 1863 până la 1882, ministru de externe al Rusiei între anii 1856-1882. A promovat o politică de expansiune în peninsula Balcanică, participând la tot ceea ce a fost pregătire diplomatică a declanşării, desfăşurării şi finalizării războiului din 1877-1878. S-a străduit să aducă Rusiei noi teritorii, fiind unul din factorii activi în acţiunea diplomatică de la Berlin în vara anului 1878.

[1541] *Iosif Vladimirovici GURKO* (1818-1884), comite, celebru general rus. La 1877 a fost numit şef de stat major al armatelor de operaţii la împresurarea Plevnei, subordonat domnitorului Carol I.

[1542] *Francis Eduard TODTLEBEN* (1818-1884), comite, general rus celebru. La 1877 a fost numit şef de stat major al armatei de operaţii la împresurarea Plevnei, fiind subordonat domnitorului Carol I.

[1543] *Garda Imperială* — unitatea de elită a armatei ruse.

[1544] *Soaţele* — aici cu sensul de case pereche care se aflau la o oarecare distanţă, permiţând organizarea respectivelor competiţii. Este ştiut că la data respectivă existau mari distanţe între gospodăriile marilor familii.

[1545] *Longchamps* — renumit loc de desfăşurare a concursurilor hipice dintre echipajele pariziene de trap. Este situat în partea de vest a Parisului. Alea Longchamp, pornind de la poarta Maillot, străbate o bogată zonă verde: pădurea Boulonge şi parcul Bagatelle. În imediata apropiere se află şi hipodromul D'Auteuil.

[1546] *Epsom* — localitate din Marea Britanie, staţiune termală din 1779. Aici se organizează celebrele curse de cai. Derbiurile cailor în vârstă de 3 ani care aleargă la trap sau la galop au devenit, în decursul anilor, probe clasice în calendarul hipic al anului.

[1547] *Jargon* — autorul se referă la cuvintele şi expresiile specifice folosite de jocheu, spectatori, pariori etc. în mediul competiţiilor hipice.
Vezi nota: 979.

[1548] *Tulpan* — pânză subţire şi străvezie din bumbac, din lână, din mătase, numită şi *muselină*.

[1549] *Ioan Emanoil FLORESCU*.
Vezi notele: 63, 874, 935, 1665, 1852.

1550 *Roşiori* — este vorba de roşiori, militari din corpul de elită al cavaleriei care făcea parte din organizarea armatei române la acea dată.

1551 *Jokey Club* — societate pentru „încurajarea ameliorațiunii rasei cailor din România", înființată la 1875. Era o societate elitistă reunind personalități care prin potențialul economic aveau posibilitatea de a întreține toate cele necesare care să asigure buna întreținere a cailor de rasă și personalul specializat pentru efectuarea diverselor servicii necesare prezentării la competiții a unor exemplare competitive. La cumpăna veacurilor XIX-XX un asemenea exemplu, și nu unicul, l-a reprezentat familia Marghiloman care la Buzău crease o bază model de creștere, și pregătire a cailor de rasă. Domeniile regale la rându-le au creat câteva asemenea crescătorii constituind un bun prilej de ameliorare a raselor de cai cu exemplare preluate pentru diverse funcții de terți beneficiari.

1552 *Nicolae Gr. FILIPESCU* (5 decembrie 1862, București — 14 octombrie 1916, București, cimitirul Bellu, figura 43b, locul 4), fiul lui Grigore Filipescu și al Asicăi Rosetti; om politic, celebru orator, fruntaș al partidului conservator, gazetar, ministru, deputat, vice-președinte al Camerei Deputaților. A militat pentru desăvârșirea unității naționale. În anul 1896 era primar al Capitalei. A fost căsătorit cu Maria Blaremberg.

1553 *Secularizarea mănăstirilor* — anticipând actul secularizării averilor mănăstirești din 1863, numeroși călugări străini au scos din țară valori de patrimoniu, ducându-le, în unele cazuri, la mănăstirile de unde fuseseră trimiși să „administreze" averile mănăstirilor închinate sau vânzându-le diverșilor amatori de piese de artă.

Vezi notele: 1445, 1506.

1554 *Franz losifde Habsburg* împărat al Austriei (1848-1916), rege al Ungariei (1867-1916). A contribuit la înăbușirea revoluției de la 1848. A pierdut posesiunile imperiului din peninsula Italică. A creat statul dualist Austro-Ungar. A desfășurat o constantă politică expansionistă spre zona sud-estică a Europei.

1555 În prezent strada se numește din nou *Constantin Mille,* însă tradiția orală perpetuează și denumirea de Sărindar, mai ales atunci când era vorba de părăsire a sălilor de cinema când funcționau cinematografele pe bulevardul Elisabeta cu „ieșirea prin Sărindar".

Constantin MILLE /la naștere *Constantin Milea/* (21 decembrie 1861, Iași — 20 februarie 1927, înmormântat la București, cimitirul Bellu, figura 100, locul 23). Studii liceale la Iași, universitare la Bruxelles, Belgia, doctor în drept 1884, la revenirea în țară s-a integrat în viața politică și în gazetărie. La 1895 a devenit proprietar al ziarului „Adevărul" pe care l-a condus în perioada 1897-1926. A fost adept al doctrinei socialiste, scriitor, publicist.

1556 *Centrul gazetăriei* — în evoluția presei bucureștene interbelice s-a impus formula apariției cotidienelor la anumite ore, oferind cititorilor ultimele știri din țară și străinătate. Anumite subiecte fierbinți, vânate de gazetari, determinau adeseori pe conducătorii acestor ziare să scoată ediții speciale. Au fost și cazuri când veștile oferite, s-au dovedit, ulterior, nereale, ca în toamna anului 1877, când căderea Plevnei, considerată iminentă, a fost anunțată înainte de a se fi produs, faptul impunând suprimarea ziarului care a lansat o asemenea veste falsă. În general „speciala" era rapid difuzată de micuții difuzori din zona centrală a orașului, ziarele realizând astfel și importante beneficii,

precum şi dobândirea unui prestigiu al redacţiei prin operativitate, relatare, interpretare.

[1557] 1829 + 114 = 1943, anul finalizării redactării şi trimiterii în ţară spre editare a volumului *Podul Mogoşoaei.*

[1558] *Ion Heliade RĂDULESCU.*

Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1388, 1559, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983,2003,2064,2070, 2246, 2298, 2307.

[1559] *„Curierul Românesc", gazetă politică, comercială şi literară* — publicată cu mici întreruperi între 8 aprilie 1829 — 19 aprilie 1848 şi 29 noiembrie — 13 decembrie 1859, editată de Ion Heliade Rădulescu şi C. Moroiu. Este cunoscut ca primul periodic în limba română editat în Ţara Românească.

[1560] *Chioşcul de ziare* — a apărut în peisajul Capitalei în preajma evenimentelor din 1877. Primul a fost amplasat în zona intersecţiei Podului Mogoşoaei cu bulevardul Academiei, astăzi intersecţia Calea Victoriei, bulevardul Regele Carol I şi bulevardul Elisabeta.

[1561] *„Gazeta Teatrului Naţional'* — a apărut la Bucureşti de la 1 noiembrie 1835 până în decembrie 1836, în total au fost editate 13 numere, avându-l ca redactor pe Ion Heliade Rădulescu.

[1562] De fapt *Gorgan,* zona limitată de străzile Gutenberg, Silfidelor şi bulevardul Regina Elisabeta, dominată de înălţimea gorganului pe care se află biserica Sf. Ilie Gorgani din strada Silfidelor nr. 5. În secolul XVII cunoscută ca „mahalaua calicească la Gorgan". Biserica ridicată în secolul XVII, în secolul următor este metoh al mănăstirii Cotroceni. A fost ruinată de cutremurul din 1802, demolată în 1813, refăcută până în 1819 cu contribuţia majoră a breslei cojocarilor. Din nou avariată la 1838, a fost reparată de mai multe ori în deceniile care au urmat. Biserica are plan bazilical cu trei nave.

Vezi notele: 533, 594.

[1563] Fenomenul la care se referă autorul este, cum se poate observa, celebrul *fulger globular* care apare în anumite condiţii atmosferice.

[1564] *Clucer* — boier care se ocupă cu aprovizionarea Curţii Domneşti.

[1565] *Dumitrache SĂRAŢEANU* (1783-1859), reprezentant al familiei de boieri de obârşie din zona judeţului Buzău, fiul lui Dinu Sărăţeanu. Fost culcer de arie, serdar, paharnic. A fost deputat al boierilor buzoieni în Obştească Adunare de la 1837 la 1842. În anul 1842 a făcut parte din Extraordinara Obştească Adunare care l-a ales pe domnul Gheorghe Bibescu. Ctitor şi restaurator al mai multor monumente din zona Buzăului. Căsătorit cu Voica Glodeanu şi apoi cu Margareta Maxim.

[1566] *Obşteasca Adunare* — organ legislativ superior în Moldova şi Ţara Românească, instituită prin prevederile Regulamentului Organic din 1831.

[1567] Casele acestor Ghiculeşti se aflau pe locul unde, în prezent, sunt clădirile care adăpostesc Arhivele Naţionale situate între bulevardul Regina Elisabeta strada Elie Radu, strada Gutenberg, biserica Sf. Ilie Gorgan, fostul sediu al Ministerul Justiţiei, stăpân în continuare după o importantă investiţie de consolidare, renovare, adaptare ale unor spaţii pentru servicii complementare ale respectivului minister.

1568 *Medelnicer* — demnitar al Curţii Domneşti care avea misiunea să toarne domnului apă ca să se spele pe mâini, să pună masa şi să servească bucatele pregătite. Era un boier de rangul doi, fără funcţie.

1569 *Periodicul „Cantor”* — au apărut câte două numere pe săptămână, de la 24 aprilie 1837 până la 30 ianuarie 1857 ale respectivului periodic, editat la Bucureşti de Zaharia Carcalechi. De la 13 februarie 1843 *„Vestitorul Românesc”;* de la 10 octombrie 1856 este menţionat ca redactor A.Z. Carcalechi. A avut ca supliment *„Foaie comercială, industrială şi economică”* ce a apărut între 2 ianuarie şi 15 aprilie 1839.

1570 *Inspectorul carantinei* — răspundea de reţeaua carantinelor instituite la 1829 pentru a forma un cordon sanitar pe malul nordic al Dunării în scopul protejării principatelor de epidemiile şi epizotiile care bântuiau Imperiul Otoman. La punctele de trecere, vechile schele de la Dunăre, ca şi în locurile posibile de a fi trecute fraudulos se aflau amplasate puncte de pază care asigurau un permanent filtru sanitar. Inspectorul carantinei efectua deplasări de la un punct la altul pentru a cunoaşte situaţia şi pentru a lua măsurile care se impuneau. Subordonaţii cunoscând pasiunea „şefului” procedau la efectuarea de atente pereghieze care le permitea să depisteze alte şi alte relicve care la venirea acestuia constituiau temei de bună apreciere profesională a respectivilor subordonaţi.

Vezi notele: 1510, 1571, 1947, 2008.

1571 *Nicolae MAVROS* (1782 — 23 martie 1868, Bucureşti), mare agă, general, a contribuit la organizarea controlului sanitar al Dunării. Între anii 1829-1851 a condus reţeaua carantinei. Om politic, arheolog amator de relicve. Deplasările i-au permis să efectueze şi cercetări de suprafaţă care l-au condus la identificarea a numeroase vestigii arheologice, unele dintre ele fiind incluse în colecţia sa. A donat statului colecţiile arheologice pe care le-a adunat pe teren în urma unor descoperiri întâmplătoare. Şi-a donat colecţia adunată pe parcursul anilor de activitate pentru a devenii temei la constituirea Muzeului Naţional. În Bucureşti a locuit în casa care mai există la intersecţia străzilor Brezoianu şi Domniţa Anastasia. În prezent, la parterul acestei case se află un magazin de încălţăminte.

Aceste piese au devenit nucleul Muzeului Naţional. A fost căsătorit cu Profiriţa Ghica şi apoi cu Sevastiţa Suţu

Vezi notele: 1453, 1513, 1570, 1609, 2027, 2045, 2241.

1572 *Slam Râmnic,* Râmnicu Sărat — aşezare umană constituită în zona de ieşire a râului Râmnic dintre dealuri a cunoscut o evoluţie ca centru de schimb de produse a celor de la câmpie cu cei dinspre dealuri. Ctitoria religioasă a lui Constantin Brâncoveanu a fost pictată de zugravul de subţire Pârvu Mutu.

1573 *La Hereşti* — la noul proprietar, sârbul Obrenovici, care, după înlăturare, a venit în Tara Românească şi a achiziţionat moşia Hereşti.

> > > > >

1574 *Hanul Gabroveni* ocupa o parte din perimetrul fostei Curţi Domneşti, Curtea Veche, pe uliţa Gabroveni. Era un han de popas. În epoca anilor 1825-1850 a avut cea mai mare activitate. Refăcut de mai multe ori în urma distrugerilor provocate de incendii, după 1900 a devenit hotelul „Gabroveni – Universal”.

[1575] *Elada* Grecia.

[1576] *Ioan SOLOMON* (octombrie 1793, Pleşoiul, judeţul Dolj *[N.B.* azi în judeţul Dolj este localitatea Pleşoi, iar în judeţul Olt Pleşoiu] — 1865, Craiova). Fiul căpitanului Petre Solomon. După o efemeră activitate de ucenic, la intrarea ruşilor în ţară s-a înrolat, la 1809, într-o ceată de panduri, participând la luptele împotriva armatelor otomane la 1809, 1810. Era comandant de poteraşi la 1812, ce acţiona împotriva haiducilor. Comandant de panduri, sluger la 1820. La 1821 împreună cu ceata lui s-a alăturat lui Tudor Vladimirescu deşi stăpânirea îi trimisese ordin să-l prindă pe răzvrătit. A fugit în Austria unde a rămas până în 1826. La revenire a fost din nou numit căpitan de poteraşi. La 1828 s-a înrolat în armata rusă luptând contra armatelor otomane. Pentru comportamentul din timpul bătăliei de la Băileşti, din 14 septembrie 1828, i-a fost acordată de împăratul Rusiei o sabie de onoare cu inscripţia de vitejie. La 1830 a intrat în rândurile armatei regulate a Ţării Româneşti cu grad de colonel. În 1850 a fost logofăt al Credinţei. La 1853 a fost adjutant al principelui Ştirbei. A fost deputat în Adunarea Ad-hoc în 1857 şi în Adunarea Electivă în 1859 şi senator în 1864.

Vezi notele: 2072, 2074.

[1577] *A se îndrepta* — aici cu sensul de a da de ştire, a informa, *a se adresa.*

[1578] *Mahalaua Lucaci* — se afla în zona bisericii Lucaci de pe strada Logofăt Udrişte nr. 6. Prima biserică a fost ridicată în secolul XVII; refăcută din zid la 1736; refăcută în urma distrugerilor provocate de cutremurul din 1838, în anii 1839-1842. A ars la 23 martie 1847, a fost refăcută ulterior de locuitorii mahalalei. Lângă biserică se află mormântul lui Anton Pann, cel care a fost cântăreţ la strana bisericii.

[1579] *Becher* — burlac, celibatar, holtei, bărbat necăsătorit.

[1580] *Munte Adlerberg* (dealul Vulturilor din Buda). Şi la alţii se poartă exagerările şi când e vorba de cote de înălţime. Dacă la noi cea mai înaltă cotă de nivel pe teritoriul Capitalei este de 89 m. lângă stăvilarul de la Ciurel totuşi afirmăm că avem Dealul Spirii, Dealul Arsenalului, Dealul Podgorenilor (Mitropoliei, Patriarhiei), Dealul Cotrocenilor, Dealul Filaretului, Dealul Şerban Vodă, Dealul Piscului, Dealul Văcăreşti deşi toate constituie limita malului drept al Dâmboviţei care, în procesul de adâncire a albiei, a erodat malul sugerând o oarecare diferenţă de nivel între zona luncii şi terasa superioară. La fel pentru unguri lipsa marilor înălţimi i-a determinat să considere pantele plantate cu viţă de vie ca fiind munte. Este bine să ne reamintim ce am dobândit în clasa a IlI-a primară ca noţiuni elementare de geografie fizică întrucât enunţul că dealurile sunt formaţiunile care au minimum 500-600 m este încă acceptat ca noţiune de relief. Este totuşi o distanţă între Bucureşti şi nordul oraşului Ploieşti unde avem în faţa ochilor primele dealuri efective, spre care porneşte celebrul drum al vinului pentru a face cuvenitele popasuri în celebrele podgorii.

Oraşul Budapesta se află în Câmpia Panonică fiind străbătut de apele fluviului Dunărea. Unele proeminenţe de relief sunt consemnate ca munţi în peisajul oraşului.

Citãm Adlerberg, Mecsek. Ungaria are spre NV formaţiuni de dealuri şi munţi mici, iar spre NE ramificaţii ale Munţilor Carpaţi. Cea mai înaltă zonă se află în Matra, vârful Kerekes având 1015 m.

Vezi notele: 102, 382, 490, 948, 1102, 2092.

1581 *Vânzări de persoane* — formă de transmitere a forţei de muncă de la un proprietar la altul practicată până în a doua jumătate a secolului XIX. Revoluţia de la 1848 a integrat în Proclamaţia de la Izlaz desfiinţarea acestui drept al boierilor şi eliberarea tuturor robilor. Dezrobirea ţiganilor prin despăgubirea boierilor a fost realizată prin decretul de la 26 iunie/8 iulie 1848 care aducea la cunoştinţă că de la 10/22 iulie toţi robii ţigani sunt liberi. Cu acest prilej s-a constituit o comisie compusă din Cezar Boliac, Petrache Poenaru şi Ioasaf Snagoveanu menită a da dezrobiţilor adeverinţe de eliberare, iar boierilor acte pentru despăgubire. Această măsură s-a lovit de reaua voinţă a multor boieri retrograzi. Instituţia robiei, specifică Evului Mediu, era caracteristică în Ţara Românească şi Moldova prin dependenţa totală a unui rob faţă de stăpânul lui. Robul avea dreptul să deţină (el şi familia sa) proprietăţi personale. Stăpânul nu avea drept asupra vieţii robului. Emanciparea robilor a fost finalizată prin decretul domnitorului Barbu Ştirbei din 8/20 februarie 1856.

1582 *Muşterii* — cumpărători.

1583 *Pitar* — brutar, în acest caz însă boierul însărcinat cu aprovizionarea Curţii Domneşti sau a oştirii cu pâine.

1584 *Constantin (Costache) ARISTIA* (circa 1800-1880, Bucureşti, cimitirul Sf. Vineri), carieră didactică, actor şi scriitor, membru fondator al Societăţii Filarmonice; traducător din Homer şi Alfieri.

Vezi notele: 1033, 1148.

1585 *Mohamed* (570/580-632), gânditor şi reformator religios şi social al neamurilor arabe. Profet şi fondator al Islamului. În cronologia musulmană, refugiul la Medina în anul 622 marchează începutul Hegirei — era musulmană. Acest personaj l-a inspirat pe Voltaire care, în 1741, a scris tragedia *Mohamed sau fanatismul*.

1586 *François Marie AROUET* pseudonim *VOLTAIRE* (1694-1778) moştenitorul unei mari averi, filozof şi scriitor francez, prin competenţa cunoştinţelor un enciclopedist, capacitate analitică cu un sporit spirit combativ, combătând formulele retrograde, fanatice, un polemist temut în anii vieţii, reacţiile sale provocând numeroase inamiciţii, ajungându-se la măsuri coercitive împotriva sa care l-au determinat să se claustreze pe teritoriul uneia din proprietăţile sale din apropierea graniţei cu Elveţia. Munca de elaborare a operei sale însumează peste 2.000 de titluri şi o imensă corespondenţă.

1587 *Teatrul Savoy* — ca instituţie nu mai există, dar numele s-a perpetuat, fiind purtat astăzi de sala Teatrului Satiric Muzical „Constantin Tănase" care, prin amplele lucrări de consolidare, renovare, dotare întreprinse pe parcursul a multor ani a dobândit condiţii de montare a unor grandioase spectacole de revistă şi pentru publicul spectator asigură condiţii optime de vizionare a respectivelor spectacole.

1588 *Ioan (Iancu) Şerban OTETELIŞANU* (1795 sau 1799 — 19 martie 1876,

Bucureşti), mare bogătaş, concesionarul exploatării salinelor statului, ministru, vornic al Capitalei, donator. Căsătorit cu Safta Câmpineanu (menţionată de Octav George Lecca sub numele de Elena Câmpineanu). A lăsat averea pentru acte filantropice, desemnând prin legat testamentar pe Ion Kalinderu şi Academia Română în calitate de realizatori ai orfelinatului de fete de la Măgurele căruia urmau să-i asigure buna funcţionalitate din uzufructul veniturilor realizate de administratorii averilor donate. A creat un pensionat pentru fete sărace, absolventele prin cele dobândite contribuind predilect în anii vieţii la buna activitate a învăţământului românesc.

Autorul consemnează decesul la 8 mai 1876.

[1589] *Mahon.*

Vezi notele: 970, 1031.

[1590] *Fotolii de aubusson* — fotolii tapisate cu ţesături executate în celebrele manufacturi fondate de J.B. Colbert în secolul XVI în centrul Franţei, astăzi localitatea Aubusson perpetuează tradiţia prin Şcoala Naţională de artă decorativă cu ale ei ateliere de producţie.

Vezi notele: 1548, 1609.

[1591] *Canate* — părţile mobile ale uşilor, ferestrelor.

[1592] *Onix* — varietate de piatră de agat fin cu straturi de diverse culori, folosită ca piatră semipreţioasă la realizarea de obiecte ornamentale.

[1593] *Harap Arap* — personaj evocând pe un negroid african. În acest caz o statuetă redându-l în postura de om al casei efectuând activităţi „domestice".

[1594] *Malakofuri* — toalete feminine caracterizate prin fustă foarte largă în formă de clopot, susţinută de arcuri subţiri de oţel, la modă după 1853; crinolină.

Vezi notele: 590, 651, 2303, 2364. ’

[1595] *Coana Lina. Elena Oteteleşeanu* la naştere *G. Filipescu* (? — 4 decembrie 1888, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 12, locul 12), grijulia soţie care multe i-a iertat soţului, dar a ştiut să se impună ca în testament acesta să facă o faptă de bine, asigurând în aşezământul de binefacere preconizat pe moşia de la Măgurele să contribuie la formarea unor tinere fără posibilităţi ca viitoare bune cunoscătoare de carte şi meserii care să le asigure viitorul şi să fie la rându-le formatoare de noi generaţii de buni români.

[1596] *Ludwig (Ludovic) WIEST* (1819 — 19 ianuarie 1889, Bucureşti, cimitirul Catolic), compozitor, dirijor, violonist, profesor la Conservatorul din Bucureşti. Un virtuos care prin repertoriul şi modul de interpretare era deosebit de apreciat de publicul ascultător. A rămas în memoria urmaşilor şi în postura de formator al unei noi generaţii de valoroşi muzicieni.

Autorul atribuie decesul muzicianului în anul 1888.

Vezi notele: 1100, 1161.

[1597] *Elisa BRATIANU* (1870-1957), născută Ştirbey, căsătorită cu Alexandru

Marghiloman, recăsătorită cu Ion I. C. Brătianu.

[1598] *Barbu Lăutaru. Vasile BARBU* cunoscut ca *„Barbu Lăutaru'* (cca. 1780, Iaşi — cca. 1860), cântăreţ şi cobzar, autor de melodii lăutăreşti, renumit în epocă. Petrecerile din oraşul Iaşi nu se puteau organiza fără Barbu Lăutaru. Printre cei care l-au ascultat şi apreciat au fost şi numeroşi compozitori şi interpreţi celebri ai epocii. Avea o memorie muzicală impresionantă putând relua şi reda cu virtuozitate ce audiase anterior, fapt care l-a impresionat pe pianistul Franz Liszt.

[1599] *STRAUSS* — familie de muzicieni austrieci, virtuoşi interpreţi instrumentali-violonişti, dirijori de orchestre, compozitori.

Johann Strauss /tatăl / (14 martie 1804, Viena — 25 septembrie 1849, Viena), dirijor şi compozitor a 250 valsuri, polci, galopuri, contradansuri, cadriluri, marşuri.

Johann Strauss /fiul/ (25 octombrie 1825, Viena — 3 iunie 1900, Viena), dirijor şi compozitor muzică de operetă, valsuri.

[1600] *Boldi.*

[1601] *Ioan (Iancu) KALINDERU* (28 decembrie 1840, Bucureşti — 1913), doctor în drept la Paris, publicist, membru al Academiei Române. De la înfiinţarea Domeniilor Coroanei, în 1881, a fost numit administrator al acestora. A fost desemnat legatar pentru a îndeplini clauzele testamentului şi ca atare a dăruit Academiei Române averea moştenită cu clauză de la familia Oteteleşeanu, avere care însuma la acea dată circa 3 milioane lei.

[1602] *Măgurele* — comună suburbană a oraşului Bucureşti, din 2005 oraş din judeţul Ilfov, aşezată pe apa Ciorogârlei. Are înglobate următoarele localităţi: Măgurele, Alunişu, Dumitrana, Pruni, Vârteju. Pe terenurile fostului parc al moşiei Oteteleşeanu a fost edificat, în ultimele decenii ale secolului XX, Centrul Naţional de Fizică (1957-1998), inclusiv Facultatea de resort. După 1990 treptat a intervenit dezafectarea activităţii unor sectoare ale acestui centru ştiinţific naţional. La începutul secolului al XXI-lea s-a conturat o şansă salvatoare pentru cercetătorii români atunci când a fost oferită posibilitatea de a se implica în rezolvarea unei probleme comunitare ale Uniunii Europene prin realizarea Laserului cu termen anul 2015.

[1603] *MihailEminescu* a fost adeseori invitat la Măgurele pentru a se recrea. Acolo se afla loan Slavici, care a fost acolo cadru didactic, director de studii la acest azil de orfane. Ambianţa parcului cu o bogată şi variată vegetaţie autohtonă şi exotică, a lacului fiind un mediu stenic pentru cel care trudea la a asigura editarea ziarului conservatorilor.

[1604] *Academia Română* conform celor stipulate de actul de donaţie a fost „beneficiara" acestei moşteniri primită de la defuncţii Oteteleşanu prin intermediul juristului Nicolae Kalinderu.

Vezi notele: 478, 872, 1404, 1606, 1617, 1628, 1667.

[1605] *Labor et honor* — Muncă şi onoare.

[1606] *Iancu Oteteleşanu* a fost un înrăit *cartofor* despre care se spune că avea un noroc prin care, şarjând, îşi recâştiga întreit sumele pierdute. De aici reprezentarea asului în blazonul său prezent şi pe zidul vechii construcţii de la Măgurele.

[1607] Este vorba fie de Maria Lehliu, soţia paharnicului Barbu Slătineanu, fie de Anastasia Câmpineanu, soţia comisului Iordache Slătineanu.

[1608] *Aubusson* — localitate din centrul Franţei devenită celebră din secolul XVIII şi prin producţia manufacturilor de tapiţerie. Aceste ateliere realizau tapiţerii de mari dimensiuni cu scene în care oamenii, animalele, peisajul sunt redate cu multă acurateţe artistică. Goblenurile realizate sunt etalon ca mod de realizare din punct de vedere tehnic şi artistic.

Vezi notele: 1590, 1609.

[1609] Alexandra MOSCU (1826-1908), soţia lui Panaiot Gr. Ghica sau Alexandra Mavros, soţia lui Ion Ghica?

[1610] *Smirna (Izmir)* — oraş în vestul Turciei, port la marea Egee, centru renumit de producţie a ţesăturilor, inclusiv al covoarelor.

[1611] *Teodor G. ROSETTI* (1837-1923), din ramura Solescu, fiul lui George Rosetti şi al Caterinei Sturdza, frate al Doamnei Elena Cuza. Preşedinte al Curţii de Casaţie, guvernator al Băncii Naţionale a României, director al Băncii Agricole, ministru, prim ministru deputat, senator, membru de onoare al Academiei Române.

[1612] *Mihail C. SUŢU* (15 februarie 1841, Bucureşti — 9 iulie 1933, Bucureşti) fiul lui Constantin Suţu şi al Sevastiei Ghica. Studii secundare la Bucureşti, superioare la Paris la Şcoala Centrală de Arte şi Manufactură. Inginer în Ministerul Domeniilor, director general al Poştelor guvernator al Băncii Naţionale a României, numismat, membru corespondent al Academiei Române ales la 1 aprilie 1884 şi titular ales la 27 mai 1909. A rostit discursul de recepţie Despre numismatica română rostit la 25 mai 1911, şef al Cabinetului Numismatic al Academiei Române, publicist.

[1613] *Gobelins-uri* — numele vine de la vechea manufactură regală de la Gobelins, înfiinţată în secolul XVII de J.B. Colbert la Paris. În secolul XVIII conducerea

manufacturii a fost încredinţată pictorului Curţii, Charles de Brun. Multe tapiserii se realizau după cartoanele unor pictori celebri. Au fost abordate teme mitologice, istorice, peisaje, motive vegetale stilizate. Astăzi Goblens este centrul de producţie al Manufacturii Naţionale, şcoală de formare şi specializare a cadrelor creatoare a noi lucrări, cât şi a acţiunilor de întreţinere a vechilor realizări, azi în patrimoniul multor muzee ale Franţei sau chiar a lumii.

Recurgând la desenele, tablourile unor artişti plastici apreciaţi ai epocii ca realizatori de scene de vânătoare, mediul luxuriant al pădurilor, văilor. Ţesătorii, prin folosirea firelor divers colorate, ţeseau asemenea tapiserii de mari proporţii care deveneau piese expuse pe pereţii unor somptuoase palate. Sunt lucrări de mare virtuozitate, relevând o bună stăpânire a tehnicii şi un desăvârşit talent artistic.

Vezi notele: 2130.

1614 *Cercul Regal* apoi *Clubul Regal.* În 1913 avea ca preşedinte pe Mihail Suţu şi-şi desfăşura activitatea pe Calea Victoriei nr. 130.

1615 *Baccara* masă pentru unul din jocurile de cărţi.

1616 *Constantin C. CORNESCU* (1830-1900), fiul lui Constantin Cornescu, mare logofăt, şi al Caterinei Obedeanu. A făcut studii de drept la Paris, a fost magistrat, senator. Prieten cu Alexandru Odobescu, având amândoi o pasiune comună: vânătoarea. Autor al *Manualului vânătorului* căruia Alexandru Odobescu i-a scris prefaţa devenită celebră: *Pseudo-Kynigheticos.* Căsătorit cu Elena Manu.

1617 *Stere* — antreprenor *Mihai Stere (Sterescu)* care a organizat Terasa Oteteleşanu.

1618 *Victor EFTIMIU* (24 ianuarie 1889, Boboşiţa, Macedonia, azi Albania — 27 noiembrie 1972, Bucureşti, cimitirul Bellu). A venit în anul 1897 în Bucureşti; ulterior, călătorind mult în ţară şi în străinătate, a cunoscut viaţa poporului român pe care a redat-o în bogata creaţie ca poet, prozator, dramaturg , memorialist şi gazetar. Debut literar ca poet în 1905. Calitatea de autor dramatic l-a propulsat, în mai multe rânduri, în funcţia de director al Teatrului Naţional din Bucureşti. A acordat atenţie muncii de traducător şi literaturii pentru copiii. Practic, în cei peste 60 de ani de activitate literară a abordat toate genurile de creaţie având prilejul să evidenţieze bogăţia limbii române, muzicalitatea nuanţelor sale. A fost ales membru titular al Academiei Române la 12 august 1948.

1619 *Cafeneaua Kübler* — funcţiona la parterul hotelului „Imperial", în timp devenind cafeneaua „Imperială". Numele venea de la strada care cădea perpendicular pe Calea Victoriei. Extinderea perimetrului Palatului Regal a dus la desfiinţarea acestei străzi, cafeneaua mutându-se pe strada Academiei nr. 51. Patronul rezervase o masă pentru scriitori. Localul era frecventat de boema bucureşteană, aici desfăşurându-se un original cenaclu literar.

1620 *Alexandru Al. MACEDONSKI /MACEDONSKY/* (14 martie 1854, Bucureşti — 23/24 noiembrie 1920, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 6, locul 34). Familie de aromâni veniţi şi pripăşiţi pe plaiurile Olteniei au cunoscut şi au participat la evenimentele cruciale ale finalului de veac XVIII şi deceniile celui următor. Strămoşul a fost alături de Tudor Vladimirescu în calitate de aghiotant.

Alexandru Macedonski este fiu al generalului Alexandru D. Macedonski şi al Mariei, născută Pârâianu. A urmat studiile la Craiova, continuate la universităţile din Viena, Geneva şi Pisa fără a le finaliza. Revenit în ţară a desfăşurat diverse activităţi administrative, fiind prefect la Bolgrad, funcţionar la Comisiunea Monumentelor Istorice, la Departamentul Cultelor, gazetar, editor a numeroase periodice. A debutat ca scriitor în 1870 în periodicul „Telegraful român" coordonat de G. Bariţiu. Ulterior, a colaborat la numeroase reviste literare. A debutat ca poet în anul 1872 cu volumul *Prima verba*. A înfiinţat şi coordonat cotidiene ca „Stindardul", 1875, „Vestea", 1877-1878. Din 1880 amfitrion şi conducător al cenaclului şi revistei „Literatorul" cu apariţie în 8 serii până în 1919. Scriitor fecund a abordat toate genurile literare. Promotor al simbolismului în poezia românească. După publicarea epigramei împotriva lui Mihail Eminescu, publicată de Dumitru Teleor, opinia publică l-a dezavuat, ostracizându-l. La 1895 s-a impus cu volumul de poezii *Excelsior* şi la 1912 cu *Flori sacre*. Ca prozator a fost preocupat de descripţii pitoreşti şi consemnări memorialistice-documentare incluse în ciclul Năluci din vechime din *Cartea de Aur*, publicată în 1902. A avut preocupări şi pentru literatura dramatică. Ultimele decenii de viaţă trăindu-i în claustrare şi sărăcie. A manifestat o atitudine de grandomanie, interiorul spaţiului pentru şedinţele cenaclului fiind amenajat astfel ca el să troneze întreaga asistenţă. Permanent în dezacord cu societatea a fost un antidinast, la 1914-1916 un adept pentru alăturarea României de Germania. Scrierea din 1919, publicată postum *Mustrări postume către o generaţie neînţelegătoare* constituie o analiză retrospectivă în care trece în revistă situaţiile care l-au aflat în antiteză cu restul societăţii. Permanent traumatizat de cele înconjurătoare, de natură socială, avid de glorie şi stare materială prosperă Alexandru Macedonski a redat în creaţia sa stările care-l apăsau, spiritul de permanentă nemulţumire, de frondă ce i-au exacerbat orgoliul, determinându-i conduita spre acte hazardate. Contradicţiile care l-au dominat l-au determinat ca celor elaborate ca literatură să le acorde calităţi de diamant care-l înscriu în literatura de la cumpăna veacurilor XIX-XX ca o realitate, demnă prezenţă în istoria literaturii române în evoluţia ei.

[1621] *Cafeneaua High Life* se afla în Calea Victoriei nr. 104, la parterul hotelului „Metropol". A devenit în timp fieful grupului de literaţi aciuaţi în preajma lui Alexandru Macedonski.

[1622] *Berăria „Gambrinus"* — a fost deschisă de Ion Luca Caragiale la 1901 pe strada Câmpineanu nr. 4, clădirea fiind ulterior demolată. Renumită în epoca, frecventată de angajaţii Teatrului Naţional, de scriitori şi gazetari. Ulterior, în blocul de la intersecţia Bd. Regina Elisabeta cu strada Brezoianu, a fost deschisă o nouă berărie „Gambrinus".

[1623] *„La arme"* pe versurile lui Ștefan Octavian Iosif (1875-1913), poet, dramaturg, traducător, publicist, bibliotecar. Versurile l-au inspirat pe un compozitor devenind un cântec care în atmosfera celui de al doilea deceniu al secolului XX, a devenit mobilizator al simţămintelor patriotice românești.

[1624] *Alfons CASTALDI* (1874-1942), compozitor şi pedagog român de origine italiană, autor de simfonii, poem simfonic, muzică de cameră, coruri.

[1625] *Gologan* — monedă de mică valoare.

[1626] Referire la cel de *Al Doilea Război Balcanic* izbucnit la 16/29 iunie 1913 care a implicat şi România de la 27 iunie/10 iulie 1913, încheiat prin pacea de la Bucureşti în urma tratativelor din perioada 16/29 iulie — 28 iulie/10 august 1913. Discuţiile au avut loc în incinta Palatului C.E.C., iar semnarea tratatului de pace în Palatul Cantacuzino, ambele situate pe Calea Victoriei.

[1627] Situaţia sanitară de la sudul Dunării a generat o epidemie în rândurile combatanţilor şi a localnicilor care a impus organelor sanitare o acţiune de amploare ca să stopeze iradierea la nordul Dunării. Trupele române erau încartiruite în perioada de carantină pentru a selecta pe cei care urmau să fie trataţi. Dr. Ion Cantacuzino şi cei carte-l încadrau au realizat operativ partea organizatorică, obţinând rezultate deosebit de eficiente.

Holera este o boală foarte contagioasă care în decursul veacurilor a fost una din devastatoarele epidemii, provocând pierderi imense în rândurile populaţiei. Se manifesta în condiţii de precaritate, când evenimente militare reunea mari concentrări umane, conducând la diminuarea măsurilor de igienă personală şi a mediului ambiant. Asemenea condiţii facilitau răspândirea respectivilor microbi, cei îmbolnăviţi suferind de o deshidratare galopantă, adeseori provocând chiar decesul. Prepararea vaccinului a contribuit la eradicarea acestui flagel, însă în orice împrejurare în care condiţiile igienice nu sunt respectate ea poate reapare încât atenta respectare a elementarelor reguli poate evita o asemenea epidemie.

[1628] Este vorba de tabloul *Cafeneaua Oteteleşanu*, realizare al pictorului Camil Ressu, expus în 1913, lucrare păstrată astăzi în patrimoniul Muzeului Naţional de Artă al României. Pictorul Camil RESSU (28 ianuarie 1880, Galaţi — 1 aprilie 1962, Bucureşti), Studii la Iaşi şi Bucureşti. Specializare la München şi Paris, profesor universitar, membru al Academiei Române ales la 2 iulie 1955.

[1629] *Ion MINULESCU* (6/7 ianuarie 1881, Bucureşti — 11 aprilie 1944, Bucureşti, cimitirul Bellu), poet (Premiul Naţional pentru poezie 1928), prozator, dramaturg, promotor cultural, colecţionar.

[1630] *Tudor /Ion N. Theodorescu/ ARGHEZI* (21 mai 1880, Târgu Cărbuneşti, judeţul Gorj — 14 iulie 1967. Bucureşti, înmormântat în curtea casei din str. Mărţişor — Bucureşti). Fiu de ţărani din Cărbuneşti, veniţi în Capitală pentru a se ocupa cu negoţul. Studii primare şi liceale la Bucureşti. De la 16 ani a debutat, publicând versuri sub diverse pseudonime. A avut o tinereţe tumultoasă, cunoscând variatele aspecte ale societăţii. Un timp s-a alăturat socialiştilor, a cunoscut viaţa monahală în ambianţa mănăstirii Cernica. A călătorit pe plaiuri străine cu popasuri în Elveţia şi Franţa. La afrontul germanilor a răspuns prompt cu pamfletul *Baroane,* la adresa ambasadorului von Kilinger, Reacţia i-a adus internarea în lagărul de la Târgu Jiu. În 1946 a fost încununat cu Premiul Naţional pentru poezie ca apoi în primii ani după 1947 să fie trecut la index, creaţia sa fiind catalogată ca „o poezie a putrefacţiei". Peste câţiva ani a fost readus în atenţia opiniei publice, fiindu-i publicată şi republicată opera, considerat cel mai mare poet naţional al secolului al XX-lea. La 2 iulie 1955 Academia R.PR. la onorat cu titlul de academician şi a primit titlul de Laureat al Premiului de Stat. În 1965 a obţinut ca recunoaştere internaţională Premiul Herder. Din 1956 a fost şi deputat al M.A.N. a R.P.R. Poet, prozator, dramaturg, literatură pentru copii, publicist, tipograf.

[1631] *Corneliu MOLDOVAN /Corneliu Vasiliu/* (15 august 1883, Bârlad, azi judeţul

Vaslui — 2 septembrie 1952, Bucureşti, înmormântat cimitirul Bellu, figura 114, locul 9). Studii la Bârlad, Iaşi, licenţa în litere şi filozofie la Bucureşti, scriitor, carieră universitară, director al Teatrului Naţional, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, colaborator la periodice, traducător, publicist.

1632 *Alexandru SZATMARY* (1871-1933, Bucureşti, cimitirul Protestant), pictor.

1633 *Iosif ISER* (21 mai 1881, Ploieşti, judeţul Prahova – 25 aprilie 1958, Bucureşti, Crematoriu) Studii la Bucureşti şi artistice la München şi Paris, pictor, grafician. Artist al poporului, membru al Academiei Române ales la 2 iulie 1955.

1634 *Cafenele* — renumite, frecventate de artişti plastici, literaţi participanţi la discuţii, dispute care, în decursul anilor, au contribuit la promovarea a noi genuri de abordare a realităţii în arta plastică, în literatură şi chiar în variate domenii ale ştiinţelor.

1635 *Cafeneaua braserie „Corso”* — a fiinţat în Calea Victoriei nr. 90, între anii 1931-1939 ca Societate Anonimă pe acţiuni. În salonul mic exista o masă a inteligenţei rezervată pentru ziarişti, scriitori, artişti plastici, actori, critici.

1636 *Grădini de vară* — deschise în anotimpul cald, cu programe muzicale, cu spectacole susţinute de trupe de revistă. Uneori aveau şi câte un salon care asigura servicii pe timp nefavorabil, inclusiv în anotimpul rece.

1637 *Grădina „Raşca”* — deschisă pe la 1860 pe strada Nouă, definită ulterior, din 1903, Edgar Quinet, a întreprinzătorului ceh Hrastka, care-l angajase pe muzicianul Ludovic Wist care a reuşit să atragă lumea bună şi pentru a urmări spectacolele de varieteu. Pe aici a trecut şi Nicolae Leonard în al său traseu care a însemnat opereta românească. Incredibil dar această grădină a trecut cumpăna veacurilor. Marea încleştare a Războiului Mondial i-a fost însă fatală.

1638 *Grădina „Union”* — era pe locul unde a fost edificat în anii '60 blocul Turn din Piaţa Palatului, altfel spus, pentru cel care trece prin Pasajul Român, era la capul acestuia. Accesul era prin strada Câmpineanu. Magnetul care asigura deverul zi de zi îl constituia cântăreţul comic braşoveanul I.D. lonescu care, prin modul de adresare şi exprimare, devenise deosebit de apreciat de către bucureşteni. Trăia în actualitate şi, ca atare, cele spuse încondeiau pe cei care călcau strâmb prin treburile ţări şi predilect prin finanţele ei. A fost antemergătorul marelui om de teatru Constantin Tănase. Lumea care frecventa spectacolele de la „Union Suisse”a fost imortalizată în opera lui I.L. Caragiale.

1639 Grădinile amenajate şi deschise de către Constantin Tănase care avea preocuparea să asigure un ambient decent, odihnitor, cu vegetaţie bogată şi chiar mici bazine cu apă.

1640 *„Apelpisiţi”*. Chemaţi cu formule originale definind caracterul clientului, raporturile cu respectivul vizitiu care, la rându-i, cunoscându-şi muşterii, reacţiona ca atare.

Vezi nota: 632.

[1641] Pălării mari de vară făcute din împletituri de frunzele unui arbust din Panama.

[1642] *Constantin D. BĂRCĂNESCU/Constantin D. Popescul* (1849, Bărcăneşti, judeţul Ialomiţa — 30 mai 1891, Bucureşti, cimitirul Bellu), licenţă în matematică şi absolvent al Conservatorului din Bucureşti, debut artistic ca interpret de lieduri, arii din opere şi operete. O perioadă din anii de activitate i-a desfăşurat la Brăila unde a fost organizator şi animator al vieţii muzicale, afirmându-se ca interpret şi dirijor al unor formaţii corale. Ulterior s-a specializat în domeniul muzicii religioase la Kiev şi Moscova, dirijor al corului bisericii Domniţa Bălaşa din Bucureşti (1885-1891). Ca publicist a pus bazele revistei „Doina" (1884-1886). A fost un colaborator activ, alături de Mihail Eminescu, la elaborarea revistei „Fântâna Blanduziei", participând cu cronici muzicale, eseuri ş.a.

[1643] *Nicolae LEONARD* (13 decembrie 1886, Galaţi — 24 decembrie 1928, Câmpulung, înmormântat în Bucureşti, cimitirul Sf. Vineri, figura 10). Studii la Buzău şi Bucureşti. Din 1903 şi-a început cariera artistică ca interpret în operetele la modă. În 1909 a urmat studii muzicale la Paris. Revenit în ţară a întreprins numeroase turnee, inclusiv peste hotare, fiind unanim apreciat pentru calităţile de cântăreţ cu o bună dicţie şi mişcare scenică. A făcut parte din colectivele a mai multor teatre şi a participat la conducerea companiei Leonard — Maximilian, tenor, actor de operetă cu posibilităţi interpretative mult apreciate de spectatori. Considerat de contemporani „prinţul operetei româneşti".

[1644] *Velimir, VladimirMAXIMILIAN*(1882, Buzău — 1959, Bucureşti, cimitirul Sf. Vineri), studii liceale la Buzău, Conservatorul Bucureşti, debut teatral din primul an de studenţie (1900), interpretând cu mare succes roluri atât în teatrul dramatic, cât şi în cel liric. Cele peste două sute de roluri în diverse operete i-au evidenţiat calităţile de bas profund. Realizând colaborări cu cei mai buni artişti ai timpului, a jucat pe scenele a numeroase teatre din ţară şi străinătate. Publicist.

[1645] *Nae P CIUCURETTE,* născut *Nicolae PETRESCU* (? -1926), actor.

[1646] *Carussy = Enrico Carusso ICARUSOl* (25 februarie 1873, Neapole, Italia — 2 august 1921, Neapole), celebru tenor italian cu o voce excepţională al cărui timbru şi intensitate i-a permis să interpreteze mari roluri de dificultate din repertoriu universal al operelor marilor compozitori pe marile scene ale lumii.

Vezi notele: 1818, 1879.

[1647] *Trupa Grigoriu* era condusă de CONSTANTIN A. GRIGORIU (1864 – 1914), cântăreţ de operă şi operetă.

[1648] *Bufetul* de lângă şoseaua Kiseleff, la cel de al doilea rond, este construcţie ridicată după proiectele arhitectului Ion Mincu în 1892 fiind o replică a restaurantului Pavilionului cu care România a participat la Expoziţia Universală la Paris din 1889. Construcţia din România a fost ridicată în anii 1891-1892. În apropierea localului era un pavilion deschis în care, în unele după amiezi şi duminica dimineaţă, concerta fanfara militară.

[1649] *Flaşnete* — modele mici existau şi în casele boiereşti în secolul XIX, iar la sfârşitul acestui secol şi începutul secolului XX ele erau folosite la zile de sărbătoare prin locurile frecventate de bucureşteni.

Vezi notele: 1309, 1310.

[1650] *Han* „Reprezentanţa" Episcopiei Buzăului găzduită într-o ctitorie ridicată de Neagoe Basarab, refăcută de Matei Basarab şi reînnoită în secolul XIX. Important centru de cultură, activităţile paleografilor, traducătorilor şi tipografilor impunând-o atenţiei generale. Ca han producea şi venituri pentru multiplele misiuni asumate de episcopie.

[1651] *Metoh* — aşezământ religios trecut în subordinea altuia mai mare, cu posibilităţi financiare sporite. În acest caz însă o asemenea prezenţă constituia o reprezentanţă unde personalul Episcopiei Buzăului la venirea la Mitropolia Ungrovlahiei cu diverse treburi puteau găsi adăpost, hrană şi loc de închinăciune.

Episcopia Buzăului şi a Vrancei cu reşedinţa în Buzău este una din cele mai vechi episcopii din Ţara Românească. Pe parcursul veacurilor a cunoscut, atât ca organizare, cât şi a construcţiilor, o evoluţie care evidenţiază că în confruntarea cu numeroasele vicisitudini acest centru religios a găsit resursele de a se reface chiar şi atunci când loviturile primite ar fi putut sugera o dispariţie iminentă. Pentru aceste locuri sunt remarcabile contribuţiile multora din domnii ţării, cele ale lui Radu cel Mare, Matei Basarab detaşându-se prin amploarea şi menirea lor. O atentă analiză relevă că zona Buzăului a constituit din timpuri imemorabile o vatră de vieţuire monahală, peşterile, codrul constituind locuri de retragere a celor trăitori după reguli isihastrice. Evidenţa relevă numele a 39 de episcopi care, în decursul anilor de activitate, s-au străduit să asigure continuitatea atât a bisericilor de mir, cât şi a aşezămintelor monahale. Actuala biserică din cadrul reşedinţei este ctitoria lui Matei
> > >
Basarab care însă, pe parcursul veacurilor, a cunoscut numeroase intervenţii menite de a o reface şi de a asigura buna desfăşurare a Sf. Slujbe. Are ca hram Adormirea Maicii Domnului (15 august). Intervenţiile s-au realizat şi în refacerea şi întreţinerea picturii. În secolul al XIX-lea a fost repictată de Nicolae Teodorescu, conducătorul Şcolii zugravilor de subţire.

Ansamblul episcopal are în compunere următoarele construcţii cu menirile lor: Biserica Catedrală, Paraclisul, Palatul, Seminarul Teologic, Şcoala de cântăreţi, muzeul şi arhiva, clopotniţa.

În anii primului deceniu al secolului XXI s-a acţionat pentru edificarea unei noi Catedrale în centrul oraşului, lucrare finalizată.

Din 8 decembrie 2009 conform hotărârii Sf. Sinod al B.O.R. Episcopia a fost ridicată la rangul de arhiepiscopie.

[1652] *Mitropolitul Filaret al II-lea al Ungrovlahiei* ales la 6 septembrie 1792 şi înscăunat la 24 septembrie 1792. Tinereţea şi-a petrecut-o în anturajul grecului Neofit ajuns patriarh ecumenic. A fost ucenic al mitropolitului Grigore II, egumen la Căldăruşani, contribuind la restaurarea acestei mănăstiri în 1778. Membru al delegaţiei la împărăteasa Ecaterina şi contele Orlof. Colaborator apropiat al mitropolitului Grigorie II în editarea unor cărţi; în 1780 a devenit episcop al Râmnicului, având şi aici o bogată activitate de editor. În Bucureşti a zidit o cişmea care a dat numele zonei înconjurătoare. În 1793 şi-a dat demisia ca urmare, se pare, a unui conflict cu domnul Ţării Româneşti,

Alexandru Moruzzi (1793-1796), şi înlocuit cu episcopul Buzăului, Dositei. Filaret s-a retras la mănăstirea Căldăruşani. A decedat în 1794, lăsând prin testament fonduri pentru îngrijirea copiilor orfani.

1653 *Afieroseşte* — aici cu sensul de a preda, *a dona.*

1654 *Ciuma, pestă* — boală infecţioasă contagioasă cu urmări deosebit de grave în evoluţia ei, multe organisme neputând depăşi stadiile de manifestare, pacientul decedând. Cărăuşii vinovaţi de răspândirea epidemiilor sunt rozătoarele. Boala are condiţii de răspândire în locurile unde igiena nu este respectată, curăţenia nu este în atenţia factorilor responsabili, la declanşarea epidemiei nu se acţionează cu promptitudine pentru izolarea şi tratarea celor îmbolnăviţi. Ca şi holera ambianţa conflictelor militare facilitează apariţia şi răspândirea epidemiei. În veacurile trecute ciuma, holera şi alte boli transmisibile au condus la incredibile decimări ale populaţiei.

Vezi notele: 320, 564, 1947, 2008.

1655 *Testament* — măsura adoptată de către mitropolitul Filaret la 1794 relevă modul cum reprezentanţii B.O.R. se preocupau de realizarea condiţiilor unei prompte şi eficiente intervenţii în caz de ivire a cazurilor de ciumă. Au fost numeroase iniţiativele când pe lângă mănăstiri au fost înfiinţate spitale sau când, în locuri izolate, au fost create „lazarete" pentru tratarea celor cu boli „contagioase".

1656 *Radu GOLESCU.*

Vezi notele: 163, 1975.

1657 *Barbu VĂCĂRESCU* (? -1831), spătar la 1782, mare vistier la 1821, mare ban, caimacam la 1827.

Vezi notele: 104, 165, 1590, 1651, 2330, 2391.

1658 *Grigore BĂLEANU* (? -1842).

Vezi notele: 934, 995, 1919, 1459, 1520, 1980.

1659 *Grigore M. SUŢU* (1771-1836), fiul lui Mihail Suţu şi al Sevastei la naştere Calimaki. Caimacan căsătorit cu Sevasta Dudescu.

1660 *Vodă loan CARAGEA.*

Vezi notele: 126, 140, 217, 420, 452, 1141, 1304, 1388, 1979, 2083, 2287.

1661 Este vorba de *Nectarie* (? — 13 septembrie, Braşov), mitropolit de la 16 decembrie 1812 până la 1819. Grec de obârşie, fost episcop de Râmnic între 1792-1812, a fost un om avar. A diminuat activitatea tipografică. A fost nevoit să părăsească scaunul mitropolitan în primăvara anului 1819, iar în 1821 s-a retras la Braşov.

Vezi nota: 1660.

1662 *Lazaret* — adăpost izolat pentru persoane bănuite de a fi suferinde de o boală contagioasă. Casa Lazaretelor coordona activitatea acestor lazarete, având afectate fonduri băneşti în acest scop. Pentru bucuresteni lazaretul de la Dudesti a fost un astfel de

loc unde erau izolaţi, „trataţi" cei suferinzi. întrucât se înregistrau numeroase decese pe lângă spitale, lângă lazarete, au fost create cimitire cu gropi colective unde cel decedat era aruncat presărându-se peste el var nestins.

1663 *Pantazi D. GHICA.*

Vezi notele: 1020, 1081.

1664 *Izvoare* — situaţia pânzei freatice în relaţie cu numeroasele izvoare ale respectivei cornişe se confirmă şi în acest caz. Modificări radicale au intervenit cu ocazia lucrărilor de canalizare, de captare şi conducere spre canale a acestor ape ale izvoarelor locale.

1665 *Comisia* — alcătuită prin ofisul din 19/31 iulie 1843 cuprindea pe Barbu Ştirbei, Ioan Filişteanu, inginerul statului Vladimir Blaremberg, Petrache Poenaru, Ion Emanoil Florescu.

1666 *Gheorghe D. BIBESCU.*

Vezi notele: 389, 1039, 1993, 2054.

1667 *Anton Joseph HEFT* arhitect vienez, venit în Ţara Românească, după marele incendiu din primăvara anului 1847, a participat la elaborarea unui plan de sistematizare şi adoptarea unor reguli obligatorii de respectat de către cei care treceau la ridicarea unei noi construcţii. Alături de el au participat aga Iancu Manu, vornicul Ioan Oteteleşanu şi inginerul maior rus de obârşie austriacă Rudolf Artur Borroczyn.

între 1848-1852 a coordonat proiectarea şi construirea Teatrului cel Mare inaugurat la 31 decembrie 1852, devenit din decembrie 1874 Teatrul Naţional.

Domnul Barbu Ştirbey, la 1852, i-a încredinţat proiectarea şi realizarea lucrărilor la Palatul Cotroceni.

1668 *Barbu D. BIBESCU* prin adopţie devenit *ŞTIRBEI* (august 1799 — 12 aprilie 1869, Nisa, Franţa, înmormântat la Buftea), fiul lui Dumitru Bibescu, mare vornic, şi al Ecaterinei Văcărescu, frate cu Gheorghe Bibescu. A făcut studii juridice şi istorice la Paris. în ţară a deţinut funcţii politice şi administrative, ajungând ministru. Domn al Ţării Româneşti din iunie 1849 până în 29 octombrie 1853 şi 5 octombrie 1854 până în 25 iunie 1856. în timpul domniei sale au fost amenajate, la Bucureşti, grădinile Cişmigiu şi Cotroceni. A fost căsătorit cu Elisabeta Gr. Cantacuzino-Paşcanu (1874, Geneva).

1669 *Wachman. Ioan Andrei WACHMANN* (1807-1863), compozitor, animator al vieţii muzicale, organizator al teatrului muzical şi al învăţământului muzical. A dat atenţie folclorului muzical românesc.

1670 *Evghenie* — Formulă protocolară de adresare către aceşti reprezentanţi ai boieriei, nobleţei.

1671 *Costache CARAGIALE.*

Vezi notele: 1670, 1704.

1672 *Nini VALERY/căsătorită/ Gănescu* (1 mai 1835, Focşani, judeţul Putna, azi Vrancea — ?). Fiica unor artişti francezi Valery-Momenet stabiliţi în Moldova pe la 1833. A debutat pe scenă la 1846 în localul de teatru Talpan din Iaşi, interpretând rolul în limba franceză. La 1848 sub direcţiunea lui Matei Millo a jucat în limba română. La 1852 a plecat la Bucureşti debutând în sala Slătineanu, concomitent fiind angajată şi la Teatrul

cel Mare. Pentru a participa la festivitatea inaugurării acestuia. La 1859-1860 a jucat la Craiova sub direcţiunea lui Teodorini. La Craiova s-a căsătorit în 1875 cu poetul căpitan loan Gănescu. După decesul soţului, în 1883, s-a retras din teatru trăind la Iaşi.

1673 *Meceni, mecenaţi* — sprijinitori ai vieţii culturale, mai ales din punct de vedere material.

1674 *Domniţa Bălaşa* — biserică purtând hramul Înălţarea Domnului, situată pe vechea Calea Rahovei la nr. 1, azi Sf. Apostoli. Ridicată de fiica lui Constantin Brâncoveanu, domniţa Bălaşa (circa 1693 – 1752), căsătorită la 31 octombrie 1708 cu Manolache Lambrino, biv vel ban al Craiovei la 1745. Biserica a fost construită în anii 1750-1751. De pe la 1745 aici a funcţionat o şcoală cu predare în limba română şi un azil din 1751. În anul 1831 biserica a fost refăcută de Grigore Brâncoveanu. Afectată de cutremurul din 1838 a fost refăcută în anii următori de Safta Brâncoveanu. Cu acest prilej a fost pictată de Nicolae polcovnicul, valorificând desenele luate de pe vechea pictură. Lucrările au fost terminate la 1842. Ulterior, edificiul a intrat într-un proces de grabnică ruinare. A fost dărâmată în 1881 şi refăcută după planurile arhitecţilor Alexandru Orăscu, Carol Benisch şi Harman, revăzute de Lecomte de Nouy. Pictura a fost realizată de pictorul Kott din Viena, iar sculptura de fraţii Babic. Problema a constituit-o fundaţia. Era realizată în lunca Dâmboviţei. Fuseseră bătuţi piloni de stejari care, prin schimbarea nivelului pânzei freatice, au început să cedeze. Situaţia cea mai dificilă s-a petrecut după lucrările pentru realizarea metroului şi a canalizării Dâmboviţei, situaţie care a impus lucrări gingaşe de subzidire care practic i-au creat o nouă temelie.

Vezi notele: 387, 388, 605, 853, 998, 1642, 1922.

1675 Piesa *„AlznrP* a fost pusă în scenă în noiembrie 1835. Unul dintre interpreţi a fost Costache Caragiale care a jucat rolul unui american.

1676 *Teatrul de Diletanţi* — înjghebat în 1844 prin strădania lui Costache Caragiale sprijinit de Ion Heliade Rădulescu, a valorificat calităţile foştilor elevi ai Societăţii Filarmonice. A debutat la 21 martie 1845 cu *Furiosul,* o prelucrare realizată de Costache Caragiale. Piesa şi interpretarea actorilor s-a bucurat de o primire foarte bună, publicul fiind entuziasmat, iar presa timpului i-a acordat o atenţie deosebită, făcând ca răsunetul să se transmită, în timp, şi să devină mobilizator şi pentru alte montări scenice.

1677 *Scule* — bijuterii.

1678 *Lucia di Lamermoor* — operă romantică compusă de Gaetano Donizetti în 1835, inspirată de romanul lui Walter Scott, *Logodnica din Lamermoor,* publicată în 1819.

1679 La acest complot, care l-a făcut inapt pe Ricardi de a cânta au contribuit aga Ion Manu, protectorul lui Costache Caragiale şi chiar tenorul Ricardi interesat să nu joace.

1680 *Zacusca, straşnică* — preparat culinar realizat toamna din zarzavaturile din sezon la care, după preferinţe, se punea ardei, piper care dau un gust picant. Termenul „straşnică" credem că face referinţă la un grad ridicat de iuţeală sau piperare.

1681 *Ţâri* — scrumbie mică de mare, care se consumă mai ales sărată şi uscată.

1682 *Licurin* — chefal afumat.

[1683] *Drăgăşani.*
Vezi nota: 108.

[1684] *O bună educaţiune* — piesă satirică de Costache Bălăcescu jucată în premieră.

[1685] *Jorgu. lorgu CARAGIALE.*
Vezi nota: 2266.

[1686] *Pascaly. Mihail PASCALY* (1830 sau 1831, Bucureşti — 30 septembrie 1882, Bucureşti, cimitirul Bellu, ulterior osemintele transportate la Roman), după terminarea gimnaziului îşi îndreaptă atenţia spre arta dramatică, interpretând diverse roluri. Conştient de necesitatea unor solide cunoştinţe profesionale a plecat la Paris perfecţionându-se prin cele aflate de la interpreţii unui larg repertoriu. Revenind în ţară a preluat conducerea Teatrului cel Mare, până la 1877. A fost un activ organizator de spectacole teatrale, interpret strălucit al unor roluri clasice. Fiind un bun animator al mişcării teatrale, a întreprins numeroase turnee în centrele culturale româneşti. Intr-o asemenea acţiune s-a alăturat trupei şi tânărul Mihail Eminescu îndeplinind funcţia de sufleor, de traducător şi chiar de interpret a unor mici roluri. M.P a fost autor şi traducător al unor lucrări dramatice pentru a le integra în repertoriul spectacolelor.

[1687] *Constantin DEMETRIAD* (1831-1885), artist dramatic.

[1688] *Daniil DRAGULlCl* (1825 — la începutul lui octombrie 1875), artist dramatic autodidact, interpret în trupa lui Costache Caragiale, cu predilecţie pentru roluri comice.

[1689] *Gestan. loan Miculeţ GESTlAN* (1812, Bucureşti — 30 Octombrie 1880, Bucureşti) Cu studii incomplete a ajuns în trupa lui Matei Millo, apoi în cea a lui Pascaly ca să ajungă să fie angajat la Teatrul Naţional ca artist dramatic.

[1690] *Constantin L. HALEPLIU* (1816, Brăila — 29 noiembrie 1873, Bucureşti), profesor, autor al unor creaţii dramatice.

[1691] *Costache MlHAlLEANU* (1800-1855), actor.

[1692] *Ştefan MlHAlLEANU* (1821-1909), actor.

[1693] *Alexandru GATlNEAU* (1812 — 1 mai 1883, Bucureşti) de obârşie franceză, a venit în principate cu o trupă teatrală şi s-a stabilit la Bucureşti în 1847. A introdus

teatru funcţia de director de scenă – regizor, funcţie pe care a ocupat-o şi onorat-o până la sfârşitul vieţii.

1694 *Mali Cronibace,* actriţă diletantă.

1695 *Fanny TARDINI* (1823-1908), actriţă, colaboratoare a lui Costache Caragiale. Valoroasă interpretă de roluri romantice şi melodramatice.

1696 *Mariţa CONSTANTINESCU* (? — 28 aprilie 1872) blonda actriţă diletantă, talentată, graţioasă, a debutat la 18 ani la Bucureşti. Retrasă prematur din teatru din cauza unei boli de inimă.

1697 *Raliţa MIHĂILEANU* (1819-1882), elevă a şcolii Societăţii Filarmonice, care, în 1834, a excelat în interpretarea rolului din piesa *Palmira.* A avut calităţi deosebite. La 1848 a părăsit Bucureştiul, ajungând la Craiova.

1698 *August Wilhelm KOTZEBUE* (1813, Reval — 24 octombrie 1887), consul rus la Iaşi, scriitor, autor al unor povestiri inspirate din viaţa românească, traducător al versurilor lui Vasile Alecsandri, dramaturg fecund, tradus la rândul lui de Asachi, Văcărescu ş.a., considerat astăzi mediocru. Căsătorit cu o româncă din neamul Cantacuzinilor.

1699 *Vasile V ALECSANDRI* (14 iunie 1819, sau 21 iulie 1821, Bacău — 22 august 1890, Mircești, azi județul Iași, înmormântat în curtea conacului, ulterior osemintele fiind transferate în Capela-mausoleu din curte), studii la Bacău şi la Paris (1834-1839 de medicină, drept, matematică, literatură), revenit în ţară în 1839 desfăşoară o amplă activitate administrativă, culturală, director al teatrului din Iaşi, creator de publicaţii, participant la Revoluţia de la 1848, exilat în Ardeal şi Bucovina, la Paris a scos revista "România viitoare", participant la realizarea şi recunoaşterea Unirii Principatelor, ministru, diplomat, membru din 1865 al "Junimii", laureat la Montpellier, poet, publicist, prozator, dramaturg, a apreciat folclorul românesc culegându-l, publicându-l şi valorificându-l în propria creaţie, membru fondator 1866, reconfirmat 2/14 iunie 1867, membru de onoare 23 august / 4 septembrie 1871 al Academiei Române.

Vezi nota: 1143.

1700 *Telegrafele aeriene* — au fost o epocă a pionieratului telegrafului. Cea anterioară transmiterii semnalelor pe fir când existau, din loc în loc, platforme care preluau vizual şi transmitea informaţia către următoarea platformă. Se utilizau numai în orele cu lumină de zi. Informaţiile puteau ajunge la destinatar trunchiate, modificate sau total de neînţeles dacă între două din platforme intervenea o defecţiune vizuală sau un interes. Recurgem la exemplul episodului din romanul *Contele de Monte Cristo* a lui Alexandru Dumas, când transmisia provocat o dramă prin textul modificat al mesajului.

Vezi nota: 1639.

1701 *Matilda MAJOR* (1840, Bucureşti — 10 noiembrie 1873), artistă dramatică, roluri de cochetă, primă amoreză.

1702 *Frosa SARANDY* (1840, Bucureşti — 1897 sau 1904, înmormântată în

cimitirul mănăstirii Ciorogârla-Samurcăşeşti), actriţă, partenera lui Matei Millo, comediană. Societară a Teatrului Naţional.

1783 *Cecilia CARAGIALE,* soţia lui Costache Caragiale. Nu ştia carte şi nici talent muzical nu avea, totuşi a jucat în teatru alături de soţul ei, având o uşurinţă extraordinară în a prinde cu urechea cântecul interpretat de soţul ei care-i zicea „prinde-o Cecilia", vorbă ce a rămas de pomină în teatru.

1784 *Costache CARAGIALE* (29 martie 1815, Bucureşti — 13 februarie 1877, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 9, locul 3), profesor de limbă greacă, actor şi scriitor dramatic. După 1835 a desfăşurat o intensă activitate teatrală, ajungând să organizeze diverse trupe. La ridicarea edificiului Teatrului cel Mare a primit conducerea instituţiei, desfăşurându-şi activitatea în condiţii foarte grele, înfruntând permanent dificultăţi financiare. A practicat şi avocatura.

Vezi notele: 1609, 1670.

1785 *Alexandru C. PLAGINO.*

Vezi nota: 2412.

1786 Este vorba despre prezenţa trupelor ruseşti la Bucureşti în timpul ocupării Ţării Româneşti, începând din iunie 1853, ca un preambul al evenimentelor care au dus la declanşarea conflictului dintre Rusia şi Imperiul Otoman în noiembrie 1853. Trupele ruse au fost nevoite să se retragă din Principate în aprilie 1854, urmând însă o altă ocupaţie de suportat, cea austriacă.

1787 *Maria TEODORINI* (1831-1894), actriţă remarcabilă, desfăşurând o bogată activitate pentru a duce mai departe opera soţului ei, Teodor Teodorini (1819-1873), de dezvoltare a activităţii teatrului din Craiova.

1788 *Raluca STAVRESCU* (1836, Focşani, judeţul Putna, azi Vrancea — 1884), artistă dramatică. A debutat în 1853 la Craiova, a jucat la Iaşi şi Bucureşti. În 1883 i-a fost acordată o recompensă naţională.

1789 *Vornicia* — în acest caz, Ministerul Dinlăuntru (de Interne).

Vezi nota: 149.

1710 Unul din sectoarele administrative ale oraşului Bucureşti. Formula sectoarelor numite prin culori introdusă prin secolul XIX a dăinuit până în anul 1950.

1711 *Constantin (Costache) A. ROSETTI* (1816 — 8 aprilie 1885), director al Teatrului cel Mare în 1859, cu contribuţii salutare la revitalizarea acestei instituţii. Atunci s-au făcut, printre altele, proiectele — care s-au şi materializat — de completare şi modernizare ale sălii şi, mai ales, ale scenei.

Vezi notele: 203, 1399.

[1712] În *„Românul”* periodic politic, comercial, literar publicat în Bucureşti între 9 august 1857 — aprilie 1905 erau oferite şi informaţii referitoare la viaţa teatrală. Apăreau două numere pe săptămână. În anumite momente a fost suspendat, fiind înlocuit ad-hoc de alte periodice efemere: în 1864 a apărut „Libertatea”, în 1865

„Conştiinţa naţională". „Românul" reapare începând din 13 februarie 1866, directori fiind C.A. Rosetti, C.D. Aricescu şi Vintilă C.A. Rosetti iar redactor Eugen Carada.

Vezi notele: 2, 63, 1067, 1128.

[1713] Autorul se referă la sărbătorirea zilei de 24 Ianuarie, Ziua Unirii Principatelor, cu participarea domnului Alecsandru loan I Cuza.

[1714] *Hora Unirii* — muzica compusă de Alexandru Flechtenmacher pe versurile lui Vasile Alecsandri, era considerată la acea dată Imn Naţional.

[1715] *Strada Regală* — definită în a doua parte a secolului XX , după 30 decembrie 1947 ca strada 13 Decembrie, după 1990 s-a revenit la denumirea Ion Câmpineanu.

Vezi notele: 1398, 1459.

[1716] *Hotelul „Union"* din strada Ion Câmpineanu nr. 13 perpetuează numele hotelului care a fost inaugurat în 1867. În anii următori s-a înălţat o clădire nouă, dăinuind până pe la 1925 când s-a trecut la edificarea construcţiei existente şi în prezent. În 1968 s-au făcut lucrări de extindere prin realizarea unei noi aripi, iar vechea clădire a fost consolidată şi renovată.

[1717] *Vama* — ocupa o mare suprafaţă de teren care, astăzi, ar putea fi delimitată între strada Dem Dobrescu fostă Oneşti, bulevardul Nicolae Bălcescu, strada Ion Câmpineanu şi strada Academiei. Aceste terenuri adăposteau birouri, depozite, grajduri, puncte de pază etc. În prezent, ultima clădire din vechiul ansamblu de construcţii ale Vămii adăposteşte instituţia moştenitoare a Uniunii Naţionale a Cooperativelor Agricole de Producţie şi o serie de fundaţii a căror membrii au fost implicaţi în evenimentele din decembrie 1989.

[1718] *Strada Vămii* s-a numit de-a lungul anilor: Vienei, Wilson, Oneşti, astăzi este strada Dem Dobrescu.

[1719] Cazarma jandarmilor călări.

[1720] De la înfiinţarea ei şi până în 1939, data terminării edificiului special construit pe cornişa Dâmboviţei, la Cotroceni, *Şcoala Superioară de Război* s-a mutat de mai multe ori, trecând prin mai multe construcţii.

[1721] Grădina lui Cornescu a găzduit spectacole de teatru sub forma: *Teatrul de vodevil Român.*

[1722] *Strada Colţei.*

Vezi notele: 64,' 392, 1116, 1117, 1419, 1427.

[1723] Întrucât la 1948 familia Brătianu era totalmente neacceptată de regimul de stalinizare şi sovietizare s-a acordat denumirea *Nicolae Bălcescu,* motivând că în zona actualei Biserici Italiene a fost casa copilăriei sale.

[1724] *Stephen Bartlett /LAKEMANalias Mazar Paşa* (1825, Darmouth, Anglia — iulie 1897, Londra, Anglia). Studii secundare la Paris la Liceul „Louis-le-Grand", angajat în armata engleză, remarcându-se în India şi Africa de Sud pentru curajul manifestat în 1852 cu a lui unitate definită „Vânătorii morţii". La 1853 s-a angajat în armata otomană, prilej de a veni la Bucureşti pentru a-l însoţi pe Omer Paşa care

l-a numit şef al poliţiei otomane. După războiul Crimeei a fost avansat, primind titlul de Mazar Paşa. Atunci a primit gradul de locotenent general. După un voiaj în Anglia a venit în România căsătorindu-se cu Maria Filipescu. A fost implicat în politică, în casa lui, aflată în apropierea bisericii Enei, hotărându-se modul de acţiune pentru înlăturarea guvernării conservatoare. Aşa s-a constituit „coaliţia de la Mazar Paşa" Deţinător a unei mari averi, nechibzuit şi risipitor a ajuns să trăiască la finalul vieţii în mare mizerie.

' Vezi notele: 1668, 1669, 1729, 1730.

[1725] *Baia Centrală* — stabiliment cunoscut şi apreciat de către bucureşteni, Clădirea a dăinuit până în 1977 când, după cutremurul din 4 martie, a fost demolată, pe locul ei fiind ridicate blocuri cu deschidere spre strada Biserica Enei.

[1726] *Imobilul Carlton* — blocul proiectat de către arhitectul G.M. Cantacuzino s-a prăbuşit la cutremurul din 10 noiembrie 1940, la timpul respectiv ancheta n-a ajuns la o concluzie clarificatoare în privinţa cauzele. Au fost găsite diverse vicii de execuţie însă cauza a devenit clară după cutremurul din 4 martie 1977 când pe axul nord-sud „capetele de blocuri" au fost cele care au căzut (blocul „Dunărea", Blocul „Scala" ş.a). După anii '60 blocul Carlton a fost înlocuit de edificiul cu faţada spre strada Ion Câmpineanu şi bulevardul Nicolae Bălcescu.

[1727] *Hotelul „Regal"* devenit pe parcursul anilor *Hotel „Stănescu",* ulterior *Hotelul „Negoiu"*. În decursul a peste un veac de activitate, aici s-au reunit, înainte de 1916, fruntaşii din Transilvania veniţi în diverse împrejurări la Bucureşti.

[1728] *Cornescu.* Generalul *Ioan C. CORNESCU* (1822-1890, Bucureşti), militar de carieră, fiul lui Constantin Cornescu, mare logofăt şi al Ecaterinei Obedeanu. A intrat în armată în 1837, ofiţer în 1838, colonel în 1850, general în 1870, retras în 1874.

Vezi nota: 1667.

[1729] *Mazar Paşa.*

Vezi notele: 1668, 1724, 1729.

[1730] *Lakeman* alias *Mazar Paşa.*

Vezi notele: 1663, 1668, 1724, 1729.

[1731] *Cafri* — denumire arabă dată populaţiei bantu din sud-estul Africii. Autorul se referă la luptele duse de Marea Britanie pentru cucerirea teritoriului din sudul Africii în vederea transformării în colonie.

[1732] *Cipaii* — populaţiei din India răsculată împotriva stăpânirii britanice, în anii 1857-1858.

[1733] *knight* — cavaler.

[1734] Referinţă la războiul Crimeei la care a fost implicat în etapa când ostilităţile s-

au desfăşurat la nordul Dunării. Acţiunile s-au declanşat la 9/21 mai 1853 în urma eşecului tratativelor dintre Rusia şi Poarta Otomană, deoarece la pretenţia Rusiei de a i se recunoaşte calitatea de protector al creştinilor de sub stăpânirea otomană au fost categoric refuzaţi. Aşa s-a redeschis „criza orientală”. La 21 iunie/3 iulie trupele ruse

au trecut Prutul fără să declare război Porţii Otomane. Puterea suzerană a dobândit sprijinul Angliei şi al Franţei fiind astfel în situaţia de a adresa Rusiei un ultimatum prin care revendica retragerea trupelor de ocupaţie a ţărilor române. Conflictul conduce la declararea războiului împotriva Rusiei la 4-16 octombrie 1853, stare care va dăinui până în 1856.

[1735] *Moşii* — sărbătoare tradiţională de comemorarea anuală a celor căzuţi în > > > luptă în luna mai, cu prilejul acţiunii întreprinse de Matei Basarab în 1632, care s-a soldat cu venirea sa ulterioară la conducerea Ţării Româneşti. Trecerea anilor a modificat treptat caracterul de prăznuire a celor morţi, manifestarea devenind prilej de reunire a unui numeros public venit pentru a vinde sau cumpăra, cu alte cuvinte, un târg la care se puteau găsi tot felul de lucruri necesare într-o gospodărie. Varietatea participanţilor ca profesie, vârstă, loc de origine dădeau manifestării o coloratură aparte. Prilej de prăznuire era, în acelaşi timp, prilej de recreare prin organizarea de spectacole, de montare ad-hoc de reprezentaţii. Pe această cale dulapurile, lanţurile, circurile, menajeriile erau deosebit de solicitate şi ca urmare a modului cum îşi organizau reclama.

[1736] *Agăţarea calului* — de ajutor se făcea la pante dificile pentru a ajuta la mers caii trăgători.

[1737] Este vorba de *biserica Sf. Ionică — Moldoveni (Sf. Ion cel Mic),* amintită în secolul XVIII, aflată în perimetru de extindere a Palatului Regal. Prima biserică din lemn, refăcută din zid la sfârşitul aceluiaşi secol de către Dimitrie Dărăscu, mare medelnicer, şi soţia sa Safta. A fost reparată în 1875 şi 1893.

[1738] *Constantin I. Dobrogeanu GHEREA* /la naştere Solomon Katz /în limba ucraineană Mihail Nikitici Kass (21 mai 1855, Slavianka, guvernământul Ecaterinoslav, Rusia, azi Harkov, Ucraina — 7 mai 1920, Bucureşti, osemintele au fost aduse în „Monumentul Eroilor luptători pentru libertatea poporului şi a patriei, pentru socialism". După 1990, la dezafectarea mausoleului, osemintele au fost duse într-o locaţie rămasă necunoscută). Adolescent îndoctrinat cu ideile socialiste a intrat în atenţia organelor Ohranei ţariste, fapt care a impus salvator părăsirea Rusiei pentru a se stabili în România. Pentru a-şi asigura existenţa materială a devenit birtaş la Ploieşti şi apoi la Bucureşti. Gradul de pregătire intelectuală, capacitatea de a analiza, erudiţia şi mai ales modul de susţinere a argumentelor l-au făcut repede cunoscut, şi pentru unii chiar de temut, judecăţile sale fiind definitorii şi fără menajamente. La 1889 a obţinut împământenirea cu dispensă de stagiu. Critic şi teoretician literar. A fost un activ sociolog, conducător al mişcării muncitoreşti, reacţiile fiind preluate de presa timpului. În locuinţa din Piaţa Amzei din Bucureşti a amenajat o cameră cu 8-10 paturi pentru a găzdui temporar refugiaţii din Rusia. A acordat sprijin material tuturor celor care se confruntau cu dificultăţi materiale.

[1739] Doctorul *Cristian Stancev RACOWSKI* (1/13 august 1873, Kotel, judeţul Silistra, astăzi în Bulgaria — 1941), era fiul unor bulgari. Din tinereţe s-a dedicat activităţii politice, fiind expulzat din România, Elveţia şi din numeroase universităţi germane pentru ideile comuniste. A studiat medicina la Nancy, devenind doctor în

medicină la Montpelier. La congresul de la Zimmerwald din 1915 a reprezentat pe revoluţionarii bulgari şi români. A fost un militant de frunte al mişcării muncitoreşti şi socialiste din România din primele două decenii ale secolului XX. Teoretician, ideolog, militant pentru întărirea organizatorică a partidului clasei muncitoare, colaborator şi fondator al unor publicaţii din România şi din străinătate. În anul 1913 s-a căsătorit cu Alexandrina Alexandrescu. Participant la numeroase reuniuni internaţionale. A fost arestat în timpul primului război mondial la Iaşi, dar a fost eliberat de către dezertorii ruşi în aprilie 1917. După revoluţia din octombrie 1917 a ajuns în Rusia sovietică, devenind cetăţean al acestei ţări, primind munci de răspundere pe linie de partid şi de stat. Devine conducător al bolşevicilor din Ucraina. În 1919 a fost preşedintele Comisariatului Poporului. Între anii 1923-1925 a desfăşurat activitate diplomatică, reprezentând Sovietele în Anglia iar între anii 1925-1927 în Franţa. În anii 1929-1941, perioadă a manifestării cultului personalităţii, a fost îndepărtat din funcţie şi trimis în surghiun. În anul 1938 a fost deportat în Siberia. A fost prieten bun cu Panait Istrati.

[1740] *Trotzki Leiba Davidovici BRONSTEIN,* zis *Lev Davi* ((1877/1879/, guvernământul Kerson, Rusia — 21 august 1940, Mexic), revoluţionar rus de origine evreu, participant la evenimentele din 1905. A fost deportat în Siberia. A avut un rol important în revoluţia din februarie 1917. A fost colaborator al lui Lenin, comisar al afacerilor externe. A condus delegaţia rusă la tratativele pentru încheierea păcii de la Brest Litovsc. Comisar al poporului între 1918-1925. După moartea lui Lenin, în cadrul luptei pentru putere, şi-a pierdut autoritatea. În ianuarie 1925 triumviratul Stalin-Kameniev-Zinoviev l-au înlăturat. După o perioadă de detenţie a fost trimis în Kazahstan. A ajuns tocmai în Mexic unde mâna prelungită a autorităţii lui Stalin l-a suprimat.

Autorul Gheorghe Crutzescu se referă la o perioadă anterioară anului 1914.

[1741] *Ion Luca CARAGIALE* (29 ianuarie 1852, Haimanale, judeţul Prahova, astăzi Ion Luca Caragiale, judeţul Dâmboviţa — 9 iunie 1912, Berlin, înmormântat la Bucureşti, cimitirul Bellu), studii la Ploieşti, Bucureşti. Scriitor dramaturg, ziarist, publicist, activitate în teatru, gazetar, berar la Bucureşti în anii 1893-1902 (berăria din strada Gabroveni, alta cu firmă tendenţioasă „Bere Bibenti" în strada Şelari. Berăria „Gambrinus" din strada Câmpineanu a fost deschisă de Caragiale în 1901, menţinând-o până la plecarea la Berlin. Renumită pentru atmosfera cultivată de clientela intelectualilor şi de interpreţii vocali şi instrumentişti care asigurau programul muzical.

În luna noiembrie 1912, corpul a fost adus la Bucureşti, fiind prohodit în incinta bisericii Sf. Gheorghe Nou. Funeraliile au fost prilej de evocare şi apreciere. Au luat cuvântul Dumitru Ionescu-Tache din partea guvernului, Barbu Ştefănescu Delavrancea, bun prieten, Mihail Sadoveanu în numele Societăţii Scriitorilor Români, Mihail Dragomirescu în numele Universităţii Bucureşti, Ion D. Procopiu în numele Sindicatului ziariştilor şi Alexandru Davila din partea Teatrului Naţional. Ceremonialul s-a încheiat în cimitirul Bellu fiind înmormântat în figura 58, locul 13, după decenii osemintele au fost transferate la figura 9, locul 4b, scriitor, publicist.

Vezi notele: 619, 667, 828, 876, 1622, 1745, 2277, 2370, 2638.

[1742] *Alexandru Iosif HODOŞ /Gorun Ion* / (30 decembrie 1863 — 30 aprilie 1928, Bucureşti, cimitirul Sf. Vineri, loc 26), scriitor, traducător, publicist, bibliograf.

Vezi nota: 1681.

[1743] *I.D. IONESCU* (1844, Săcele, azi judeţul Braşov — 1900, Sinaia), actor şi cântăreţ, proprietar al teatrului comic de estradă. A susţinut spectacole şi în străinătate la Budapesta, Viena, Paris. Apreciat cupletist, conducător de trupe teatrale, organizator de turnee.

La 1875 îşi începe suita spectacolelor de vară în Grădina „Union Suisse".

Contribuţia lui la ajutorarea lui Mihai Eminescu nu s-a limitat numai la spectacolul de la Constanţa, acelaşi gest realizându-l şi după spectacolul de la Galaţi dat la începutul anului 1888.

Vezi nota: 1638.

[1744] *Beizadea Mitică. Dimitrie Ghica.*

Vezi notele: 1528, 2377.

[1745] *Ziarul „Timpul"* — periodic al conservatorilor, apărut la Bucureşti între 15 martie 1876 – 17 martie 1884; 13 noiembrie 1889 — 14 decembrie 1900; 1919-1922 cu patru numere pe săptămână. Între anii 1871-1880 la „Timpul" au activat ca gazetari Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici şi Mihail Eminescu. Pe atunci redacţia era în Palatul „Dacia", la intersecţia Străzii Lipscani cu Calea Mogoşoaiei/Calea Victoriei. A fost o redacţie care, în decursul anilor a tot migrat. Deşi era un partid al unor oameni cu stare, problema abonamentelor era greu de susţinut. Chioşcurile de presă erau încă un deziderat. Au trebuit să treacă ani buni până când presa să fie o necesitate vitală a zilei şi, ca atare, să se poată susţine din încasările editoriale.

Vezi notele: 1693, 1706, 1754, 1767.

[1746] *C. Cosco, C. CONSTANTINESCU/ Constantin Ionescu/* (1878-?), scriitor ziarist.

[1747] *Lascăr Şt. CATARGIU* (noiembrie 1823, Iaşi — 30 martie 1899, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 39, locul A, înhumat la 4 aprilie 1899). Fiul lui Ştefan Catargiu. Studii la Iaşi, activitate administrativă, prefect de Iaşi şi Galaţi, deputat în Adunarea Ad-hoc din Moldova, implicat în alegerea şi apoi în detronarea lui Alecsandru Ioan I Cuza, membru în Locotenenţa Domnească, prim-ministru, deputat şi senator, conducător al Partidului Conservator. În locuinţa din apropierea bisericii Amzei, nr. 24-30, primea pe Mihail Eminescu, pentru care avea o deosebită consideraţie.

Căsătorit cu Eufrosina Ventura (1834-1907).

Vezi notele: 2312, 2373.

[1748] *Gheorghe/ George/ Gr. CANTACUZINO* zis *Nababul.*

Vezi notele: 944, 1005.

[1749] *Dumitru (Tache, Take) IONESCU* (13 octombrie 1858, Ploieşti – 21/22 iunie 1922, Roma-Italia, înmormântat la Sinaia în incinta paraclisului mănăstirii). Studii secundare la Ploieşti şi Bucureşti doctorat în drept la Paris, în 1881. Carieră juridică, avocat, orator, ziarist, publicist, om politic P.N.L., trece la Partidul Conservator, în februarie 1908 este şeful Partidului Conservator-Democrat, ministru, reformator al învăţământului, prim-ministru, militează pentru o acţiune concertată a tuturor forţelor pentru realizarea idealului naţional: Unirea tuturor românilor. A acţionat pentru concentrarea tuturor forţelor umane şi materiale alăturării de Antantă. Organizează „Acţiunea Naţională", „Federaţia Unionistă". La Paris acţionează pentru a susţine situaţia României. La 24 august / 6 septembrie 1918 s-a constituit la Paris, sub conducerea lui,

Consiliul Naţional al Unităţii Române. A fost ales preşedinte al Consiliului Naţional pentru Unitatea Românilor la 20 septembrie / 3 octombrie 1918. Acesta a fost recunoscut la: 29 septembrie/ 12 octombrie 1918 de guvernul francez; 23 octombrie/ 5 noiembrie 1918 de guvernul SUA; 29 octombrie / 11 noiembrie 1918 de guvernul englez; 9/22 noiembrie 1918 de guvernul italian. După încetarea ostilităţilor militare a făcut parte din delegaţia României la tratativele de pace se la Paris.

Vezi notele: 2216, 2277.

[1750] *Nicu Filipescu /Nicolae Grigore Filipescu /* (5 decembrie 1862, Bucureşti – 14 octombrie 1916, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 43 b, locul 4). Studii primare la Bucureşti, gimnaziale la Craiova, secundare la Geneva, superioare de drept la Paris. Om politic fruntaş al Partidului Conservator, deputat, primar al Capitalei la 1893 până în octombrie 1895, al Brăilei, ministru, gazetar fondator al unor periodice şi asociaţii prin care a militat pentru unitatea naţională, adept al participării României la Primul Război Mondial alături de Antantă a înfiinţat în anul 1914 „Acţiunea Naţională", devenită în anul 1916 prin atragerea şi a altor formaţiuni „Uniunea Sacră", publicist.

Vezi notele: 1722, 1783.

[1751] *Gheorghe /George /loan MANU* (24 iulie 1833, Bucureşti — 16 mai 1911, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 10, locul 1) După studii elementare în ţară a urmat din 1847 pregătirea pentru cariera militară la Postdam unde a şi făcut practica de ofiţer, specializându-se în artilerie. La revenirea în ţară, în 1858 a primit misiunea reorganizării artileriei, concomitent desfăşurând şi activitate didactică la Şcoala Militară. Căpitan la 1858, locotenent colonel în 1860, colonel din 8 iunie 1867. Cu gradul de colonel în 1870 s-a retras din armată. Om politic, ministru de Război în 1869, deputat preşedinte al Camerei Deputaţilor, primar al Capitalei (4 octombrie 1873 — 11 aprilie 1877), evenimentele l-au determinat să revină în rândurile cadrelor armatei la 6 aprilie 1877 pentru a participa la războiul ruso-româno-otoman. Este avansat general şi primeşte comanda Diviziei a IV Infanterie, având în prima etapă misiunea de a asigura zona Dunării de la Olteniţa la Bechet. La 19 iunie 1877 a primit ordinul de a sprijini trupele ruse în zona Gura Oltului până la Flămânda. Ulterior din iulie a comandat artileria care a acţionat pe aliniamentul Dunării. La 4 iulie 1877 da Ordin de zi cu prilejul cuceririi localităţii Nicopole la care au participat şi oşteni români din subordinea sa. La 11 iulie 1877 a primit Ordin pentru a acţiona şi la sudul Dunării. La 17 iulie 1877 raporta că a trecut trupele la Nicopole. La 20 iulie a fost numit comandantul Diviziei a II-a activă. La 23 iulie 1877 a fost numit comandantul artileriei Armatei de operaţiuni. La 23 iulie 1877 a primit mulţumiri din partea generalului rus Stolâpin pentru modul cum a acţionat la Nicopole. Ulterior a participat pe frontul de la Plevna şi Vidin. La 5 decembrie 1877 făcea

din M.C.G. al A în calitate de comandant general al Artileriei, generalul de brigadă Gheorghe Manu. La 1883 s-a retras din armată cu gradul de general de divizie, ministru de Război în 1888 şi 1904, inspector al artileriei, preşedinte de Consiliu de Miniştri, publicist.

Vezi notele: 2293, 2351, 2354, 2412.

1752 *Alexandru N. LAHOVARI* (16 august 1841 — 4/16 martie 1897, Paris, înmormântat la Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16). Studii liceale şi universitare de drept, premiat în 1862 pentru rezultatele dobândite la studiul dreptului francez şi cel roman, inclusiv doctoratul în 1865 la Paris. După o scurtă perioadă de activitate juridică s-a integrat în viaţa politică. Remarcat ca participant la detronarea domnului Alecsandru loan I Cuza şi aducerea prinţului Carol I la tronul României. Deputat a constituit împreună cu loan Ghica, Petre P Carp, George Cantacuzino, Constantin Grădişteanu formaţiunea „Juna dreaptă", ca după scurt timp să ajungă membru al Partidului Conservator, ministru, bun orator, publicist. Remarcabilă i-a fost reacţia la 1896 în problema mitropolitană, discursul său fiind de notorietate.

Vezi nota: 1691.

1753 *Ion /Jean /N. LAHOVARI/LAHOVARY/* (1848 – 14 iunie 1915, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 17,locul 14), fiul lui Nicolae Lahovari şi al Eufrosinei lacovaki. A studiat literele şi dreptul la Paris, licenţiat în litere şi doctor în drept la Paris, carieră juridică, om politic conservator, deputat, ministru, diplomat, publicist. Autor a numeroase lucrări referitoare la situaţia politică a României. A fost căsătorit cu Ema Mavrocordat.

1754 *Al Ciurcu. Alexandru N. CIURCU* (29 ianuarie 1854, Şercaia, comitatul Făgăraş, azi judeţul Braşov — 22 ianuarie 1922, Bucureşti, cimitirul Bellu figura 15, locul 39). Fiul lui Neculai revoluţionar de la 1848. A urmat studii secundare la Braşov finalizate în 1872, dreptul la Viena 1873-1876, concomitent urmând şi cursuri tehnice, venit la Bucureşti în 1876, activitate gazetărească, a pus bazele presei în limba franceză, publicând, împreună cu Galli, periodicul „L'Orient", devenit apoi „L'Indépendance roumaine". Atent observator al evenimentelor a fost ulterior expulzat în 1885 pentru demascarea în presă a dualismului austro-ungar, nefast pentru soarta românilor transilvăneni. Astfel ajunge la Paris unde realizează o serie de experienţe tehnice cu mare răsunet în epocă, inventator, deţinător al unor valoroase brevete. A colaborat cu gazetarul şi pasionatul de tehnică Just Buisson, obţinând brevete pentru invenţiile lor. A avut contribuţii în domeniul propulsiei prin reacţie În 1888, împreună cu lordache, a deschis la Expoziţia Internaţională din capitala Franţei un birt românesc. Revenit în România a preluat conducerea ziarului „Timpul", publicist. A fost preşedintele Sindicatului Ziariştilor.

S-a implicat şi în viaţa Capitalei, fiind ajutor de primar în anii 1894-1895.

1755 Este vorba de experienţa făcută pe Sena la 13 august 1886, când cei doi colaboratori au folosit un motor cu reacţie pentru a deplasa o ambarcaţiune contra curentului. Această lucrare concepută, construită şi experimentată constituie o acţiune de pionierat care le-a fost brevetată ca invenţie în Franţa iar apoi şi în alte

ţări. Spre sfârşitul aceluiaşi an au experimentat un nou tip, mai evoluat, dar care a produs un accident cu pierderi de vieţi. Ulterior au experimentat un motor cu reacţie pe o drezină obţinând bune rezultate.

1756 *Regia Monopolurilor* — era o formă prin care, în a doua jumătate a secolului XIX, statul îşi asigura o serie de venituri bugetare. Sarea şi tutunul au fost printre primele produse ale exploatării directe sau prin concesionări. La 11/23 iulie 1872 a fost dat decretul pentru înfiinţarea la Bucureşti a Societăţii Regiei monopolului tutunului.

1757 *George /Gheorghe/ ASSAN* (1821, Braşov — 1866, München – Germania, înmormântat cimitirul Bellu, Bucureşti, figura 16, locul 11). De obârşie din Moldova, întreprinzător care, a preluat experienţa armenilor Chircor Anuşoglu şi Hagi Agop Ghenovici (primul vându-se, la 15 ianuarie 1845, celui de al doilea o mică moară cu „vapor" din Colentina). Assan împreună cu Ioan Martinovici (1820-1882) au avut iniţiativa importării şi instalării unei mori cu abur în anul 1853. Ei au adus de la Viena o mare instalaţie al cărui transport, de la Giurgiu la locul de montare, a cerut timp şi investiţii pentru refacerea, consolidarea podurilor şi drumurilor. Rezultatele dobândite l-au condus la extinderea activităţii morii, producând lacuri pentru vopsele şi uleiul de rapiţă la modă solicitat pentru lămpile de iluminat. Concomitent era deţinătorul unui magazin pe Podul Mogoşoaiei unde se vindeau produse de băcănie şi delicatese de import. Casa familiei a fost pe locul ce a devenit vatra Fundaţiei Regele Carol I, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Urmaşii i-au continuat activitatea şi au amplificat-o.

În casa Assan a funcţionat hotelul Metropol, înfiinţat înainte de 1877. În timpul Războiului de Independenţă era adăpost pentru reprezentanţii diplomatici şi pentru militarii ruşi. Clădirea a fost înlăturată cu prilejul sistematizării Pieţii Palatului în 1939, conform proiectului arhitectului Duiliu Marcu pentru a fi amplasat monumentul cu statuia ecvestră a regelui Carol I.

Vezi nota: 423.

1758 *Iancu /Ion / CRETZEANU* fiul lui Costache Cretzeanu şi al Constanţei Lăcusteanu. A fost consilier la curtea de conturi. Căsătorit cu Maria /Mariţa / Ştefanescu cu care a avut trei copii: Iancu /Ion / (1863-?), ofiţer de cavalerie; Maria / Mariţica /; Elena /Lea /, căsătorită Slătineanu.

1759 Împăratul Rusiei *Alexandru alII-lea* din Familia Romanovilor (1855-1881), conducere conservatoare, însă sub presiunea maselor nemulţumite a dat reforma agrară din 1861. A înăbuşit răscoala polonezilor din 1863. A înăsprit măsurile împotriva revoluţionarilor.

A continuat politica expansionistă spre peninsula Balcanică, angajând Rusia în Războiul anilor 1877-1878, reuşind să recupereze cele trei judeţe pierdute de Rusia în urma Războiului Crimeei, redevenind astfel stat riveran fluviului Dunărea. Atât la 1876 cât şi ulterior a manifestat faţă de România o totală infatuare. Ca şi predecesorii, uita să readucă trupele deplasate peste graniţă în propria ţară.

1760 *Băiat de prăvălie* — angajat să deprindă meseria, îndeplinea toate muncile, în decursul anilor ajungând să cunoască tot ceea ce era necesar unei asemenea activităţi.

[1761] *Chiselele* — vase din sticlă sau porţelan pentru servirea dulceţurilor, sau a icrelor negre sau de Manciuria.

Vezi nota: 976.

[1762] *Penteleu* — este un masiv muntos din sud-estul Carpaţilor Orientali, situat între Bâtca Mare şi Bâtca Mică, cu vârful omonim de 1713 m. În zona alpină buzoiană cu păşuni întinse se desfăşura o intensă activitate pastorală. Produsele lactate obţinute de ciobanii acestor plaiuri erau cunoscute şi apreciate, impunându-se pe piaţa internă şi externă. Caşcavalul de Penteleu, alături de cele de Dobrogea şi de Dorna, a devenit o marca de prestigiu.

[1763] *Iancu /Ioan /M. Manu* (1803, Bucureşti — 29 noiembrie 1874, Bucureşti, cimitirul Bellu).[tatăl Mihail G. Manu din Veneţia, venit în Ţara Românească la jumătatea secolului al XVIII-lea de la Istanbul, mama Smaranda născută Bărcănescu]. Studii în casa părintească apoi la Şcoala de la „Sf. Sava", coleg cu Ion Heliade Rădulescu (cu care a colaborat în cadrul Societăţii Filarmonice), Simion Marcovici; a intrat în administraţie în timpul lui Pavel Kiseleff, deţinând funcţia de prefect la Galaţi, apoi la Giurgiu, pentru ca în 1833 să revină la Bucureşti, primind o serie de funcţii: director în Ministerul din Lăuntru, secretar al Obşteştii Adunări, agă al Poliţiei, timp în care a organizat şi prima unitate de pompieri militari; după revoluţie a luat drumul exilului, de unde se reîntoarce trăind retras până la domnia vărului Barbu Ştirbei când preia funcţia de ministru al Afacerilor Străine, apoi, fiind unul din cei trei caimacami (octombrie 1858-24 ianuarie/5 februarie 1859), când a acţionat pentru înlăturarea acţiunilor întreprinse de reformatori. După Unirea Principatelor s-a retras în viaţa privată în perioada domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza pentru a reintra în viaţa politică în timpul domniei prinţului Carol I.

[1764] *Fundaţia Universitară Carol I* — înfiinţată în anul 1891 de regele Carol I, donând un fond de 200.000 de lei căruia i s-au alăturat bancherul Evloghie Gheorghief cu 200.000 de lei şi 90.000 de lei donaţi de Elena Turnescu. Din veniturile acestor fonduri se întreţinea biblioteca şi se acordau stipendii studenţilor săraci. Construcţia a fost realizată în etape, prima a fost ridicată între anii 1891-1893 prin construirea imobilului din strada azi Dem. I. Dobrescu după proiectul arh. Paul Gottereau. Prin cumpărarea şi demolarea imobilului lui Grigore Păucescu, din faţa Palatului Regal, s-a realizat în etapa a II-a tronsonul central incluzând aula cu 500 de locuri. Ulterior a fost construită şi clădirea dinspre strada C.A. Rosetti. Biblioteca a fost inaugurată la 14 martie 1895, iar ansamblul la 9 mai 1914. În decursul anilor biblioteca a acumulat un valoros tezaur de tipărituri (cărţi, periodice, note muzicale, manuscrise şi chiar opere de artă. În aulă au fost organizate, în decursul anilor, prestigioase manifestări, inclusiv cele dedicate poetului naţional Mihail Eminescu. În timpul evenimentelor din decembrie 1989 acest ansamblu a fost premeditat incendiat, clădirea şi inestimabilul tezaur înregistrând mari şi irecuperabile pagube.

Fundaţia Carol I, astăzi Biblioteca Centrală Universitară, a fost înfiinţată în iulie 1891, recunoscută ca instituţie de stat în subordinea Ministerului Instrucţii Publice şi Cultelor, începându-şi activitatea din 1895. Pe parcursul anilor fondul de cărţi şi periodice a crescut permanent, atât prin folosirea fondurilor financiare prevăzute la Buget, cât şi prin donaţiile făcute de personalităţi ale vieţii culturale, artistice şi politice din ţară şi străinătate. Pe parcursul anilor la această bibliotecă şi-au adus o valoroasă contribuţie

nume reprezentative pentru cultura românească: G. Dem. Teodorescu, Rădulescu-Motru, Ştefan O. losif, Ion Al. George, Mircea Tomescu. Biblioteca a organizat pentru cititori diverse instrumente analitice de lucru, de la fişiere şi până la bibliografii tematice.

Vezi notele: 617, 668, 1711, 1778.

1765 *Strada Clemenţei* astăzi C.A. Rosetti.

1766 *Grigore /George PĂUCESCU* (5 februarie 1842, Roşiorii de Vede, judeţul Teleorman — 6 mai 1897, Bucureşti, cimitirul Bellu). Studii secundare la „Sf. Sava", Bucureşti, studii şi doctorat în drept la Paris, 1865, activitate juridică, procuror la Înalta Curte de Casaţie, om politic conservator, renumit orator, deputat în Constituanta din 1871, 1875, 1884, ministru 1888-1895, fondator în 1871 al revistei „Dreptul", conducător al ziarelor „Timpul" şi „Epoca", traducător, publicist. Prieten cu Mihail Eminescu. În casa acestuia, soţia Zoe Păucescu organiza manifestări săptămânale cu caracter literar artistic, frecventate şi de Mihail Eminescu. A fost primul editor din publicistica lui Mihail Eminescu (vol. I).

Regele Carol I a cumpărat casa Păucescu din Piaţa Palatului Regal cu 400.000 franci pe care a donat-o Fundaţiei „Carol I" pentru completarea spaţiului construibil al edificiului definit astăzi al Bibliotecii Centrale Universitare.

1767 Imobilele consulatului ungar şi a fostei Legaţiuni Austriece, casa de la intersecţia străzilor Boteanu şi Dem Dobrescu. A fost incendiată şi distrusă în decembrie 1889 ca ulterior să fie integrată partea rămasă ca element complementar al unei noi construcţii. Regretabil este că lipseşte o placă explicativă care să prezinte geneza hibridului de arhitectură post 1990 obţinut.

1768 *Logofătul Nae Bâţcoveanu.*

1769 *Casa familiei Lenş — Filip LENŞ* (de Linche), fiul lui Jean Baptiste Linchou venit în secolul XVIII în Ţara Românească ca secretar particular şi perceptor al fiilor domnului Ipsilanti. Filip Lenş a desfăşurat o bogată activitate în administraţie, a fost director în Departamentul Treburilor Dinăuntru, ministru controlor de Finanţe şi jude al divanului. După 1821, fiind mare clucer, a fost desemnat, cu alţi şase boieri ai ţării, candidat la domnie pe lista înaintată sultanului. Căsătorit cu Elisabeta Balotescu-Cărpenişanca. Urmaşii săi, Constantin, Alexandru şi Ioan, au locuit în aceste case.

Vezi notele: 342, 1330, 1977.

1770 Emil Al. COSTINESCU (12 martie 1844, Iaşi — 11 iunie 1921, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 19, locul 5). Activitate redacţională alături de C.A. Rosetti la ziarul „Românul" 1862-1882. Om politic PNL, deputat, senator, ministru de Finanţe 1902, 1914. La Iaşi în anii războiului ministru fără portofoliu. S-a retras din politică pentru a deveni finanţist, fondator al BNR, director al acesteia între 1880-1897, prim director al Băncii Generale Române din 1897, acţionar, întreprinzător, patron de fabrici pe valea Prahovei, membru în diverse Consilii de administraţie.

[1771] *Blocul Wilson* situat la intersecţia străzii Dem Dobrerscu cu bulevardul Nicolae Bălcescu, a fost modificat structural în timpul celui de al doilea război mondial şi în ultimele decenii ale secolului trecut. Parţial distrus de cutremurul din 4 martie 1977, a fost refăcut ulterior, păstrându-se linia arhitecturală a vechiului edificiu.

[1772] *Paul GOTTEREAU* (1843- ?), arhitect de origine franceză care a proiectat şi realizat la Bucureşti Palatul Regal (construcţia realizată după 1883), Casa de Depuneri (1896-1900), Palatul Regal de la Cotroceni, Palatul Nifon de la intersecţia străzii Doamnei cu Calea Victoriei. Localul Fundaţiei Carol I a fost realizat în două etape: în prima etapă (1891-1895) s-a ridicat aripa dinspre actuala stradă Dem Dobrescu, în a doua etapă s-a înălţat partea centrală şi aripa dinspre strada C.A. Rosetti, construcţie care s-a încheiat în 1914. S-a obţinut o construcţie echilibrată şi funcţională, în fericit raport cu Palatul Regal. Pentru oraşul Craiova, Paul Gottereau a proiectat un edificiu care în prezent adăposteşte Muzeul de Artă (Palatul Jean Mihail).

Vezi notele: 358, 678, 741, 1136, 1764, 1972, 2135, 2185, 2239, 2246.

[1773] *Târnosirea* — autorul a folosit acest cuvânt ca o licenţă, este un termen care defineşte acţiunea de integrare în piciorul pristolului (masa altarului) a unor mici fragmente de moaşte ca o componentă a inaugurării unui nou Sf. Lăcaş pentru a-l integra cultului. Este un ritual total diferit de cel al sfinţirii unui Sf. Lăcaş care se realizează ori de câte ori, din motive gospodăreşti (consolidări, renovări, schimbări ale instalaţiilor tehnice, repictarea interiorului), sunt luate preventiv de pe masa Sf. Altar obiectele liturgice, inclusiv *Antimisul* care este o pânză având imprimate scene religioase, cea principală redând aşezarea lui lisus Hristos în mormânt. Scenele secundare, medalioanele cu chipurile evangheliştilor şi unele simboluri creştine completează mesajul. Este piesa care se află pe masa (pristol) din altarul bisericii, iar în anumite momente în prezenţa lui se pot oficia slujbe şi în afara bisericii. La colţurile antimisului sunt cusute moaşte de la un sfânt patron al bisericii. În prezenţa acestei piese se oficiază sfinţirea noului lăcaş de cult.

În cazul zilei inaugurării a fost vorba de o Sf. Slujbă de sfinţire a edificiului. Vezi notele: 1842.

[1774] *Casele Lahovari* au adăpostit locuinţa lui Nicolae Lahovari. Aici au copilărit Alexandru, Ioan, lacob. Emil, Elisa şi Olga.

[1775] *Barbu D. SLĂTINEANU* (1806-1867) fiul clucerului Dumitru Slătineanu. Pregătire juridică, magistrat, a fost paharnic consilier şi preşedinte al Curţii de Casaţie, om politic, membru în Adunarea Electivă. Căsătorit cu Maria Lehliu-Drugănescu.

[1776] *Boerescu* — autorul în acest caz nu consemnează şi prenumele şi ca atare ne permitem să consemnăm câteva date despre fratele lui Vasile Boerescu: *Constantin BOERESCU* (1836, Bucureşti — 1908, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 2, locul 2). Studii în ţară, completate în Franţa unde a luat doctoratul în drept, carieră juridică şi universitară la Bucureşti până în 1894, om politic, deputat, ministru, publicist. Căsătorit cu Eliza, născută I.G. Florescu, 1855-1934.

Vezi nota: 1001.

[1777] *Elena CÂMPINEANU* fiica stolnicului Scarlat Câmpineanu şi a Ruxandrei Cândescu. Era soră cu Constantin şi loan Câmpineanu.

[1778] Constantin CÂMPINEANU fiul mai mare al stolnicului Scarlat Câmpineanu şi

al Ruxandrei Cândescu. A urmat şcoala grecească ca elev al lui Lambru Fotiade. Boier de vază la începutul secolului XIX. Consilier al lui Grigore Ghica vv. Apărător al interesului ţării, s-a opus tendinţelor manifestate de Rusia de a introduce o serie de amendamente la Regulamentul Organic, care ar fi facilitat acesteia amestecul în treburile interne ale Tării Româneşti. A deţinut următoarele

> > > funcţii: logofăt la 1822; caimacam al Craiovei în decembrie 1822, spătar la 1825 şi la 1830 mare spătar. Împreună cu Nicolae Văcărescu a iniţiat, la Braşov, organizarea unei societăţi care ar fi contribuit la organizarea unei mişcări naţionale. Autorii proiectului preconizau acţiuni culturale care să acopere activitatea pe plan politic, idee care s-a conturat apoi în cadrul Societăţii Filarmonice.

Vezi nota: 1982.

[1779] *loan /Iancu CÂMPINEANU.*

Vezi notele: 454, 1027, 1922

[1780] *Emanoil Em. LAHOVARI* (1810-1892, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 15, locul36), fiul cuparului Manolache Lahovari şi al Smarandei Polizu. Studii juridice. Activitate în magistratură, a fost secretar la Secretariatul de Stat. Căsătorit cu Olimpia Arsaki.

[1781] *Emanoil KRETZULESCU /Creţulescu /* (1836-1908, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 14, locul 27), fiul lui Manolache Kretzulescu şi al Catrinei Brăiloiu. Ministru plenipotenţiar al României, comisar general al pavilionului românesc la Expoziţia de la Viena din 1873. Căsătorit cu Maria Lahovari în 1861.

[1782] *George C. GHICA-Comăneşti,* fiul marelui logofăt al Moldovei Constantin Ghica-Comăneşti şi Deleni şi al Mariei Cantacuzino. A fost căsătorit cu Fenareta Ştirbei. Fratele său, Dumitru, a fost căsătorit cu Zoe născută Rosetti.

[1783] *Gheorghe Em. LAHOVARI* (1854-1897, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36), gazetar, director al periodicului „Indépendance Roumaine". Publicând articole care au lezat pe Nicolae Filipescu a fost provocat la duel, fiind ucis. Prinţesa Suţu a ridicat în zona unde a avut loc duelul o cişmea având în partea superioară bustul defunctului. Mutată cu ocazia lucrărilor pentru traseul liniei de metrou, azi este amplasată, fără apă, în faţa blocului turn din Piaţa Naţiunilor Unite.

[1784] *Alexandru Em. LAHOVARI* (1855-1950, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 15, locul 36)). Activitate diplomatică, ministru plenipotenţiar în Franţa şi Italia, memorialist. Căsătorit cu Ana Creţulescu (1865-1964).

[1785] *Albanezul de la poartă* — a fost paznicul tradiţional la casele boiereşti din secolul XVIII, începutul secolului XIX. Se remarcaseră prin calităţile de militari precum şi prin costumaţia specifică pe care o purtau.

[1786] *Grigore C. CANTACUZINO* (1825 sau 26 ianuarie 1827, Bucureşti — iulie 1898, sau 1903), fiul lui Constantin Caimacamul şi al Zoei Slătineanu. A fost

director general al teatrelor, magistrat, prefect, efor al spitalelor, deputat, senator. A fost căsătorit cu Elena Arsaki (1821-1876) şi a avut o fiică Alexandrina, a doua soţie a generalului lacob Lahovari.

1787 *Corpul de gardă* al palatului era adăpostit într-o construcţie care se afla în zona nordică a palatului. În faţa acestei construcţii, în septembrie 1877 s-a adus unul din tunurile capturate de ostaşii români în luptele cu oştirea otomană.

1788 *Strada Clemenţei* avusese un traseu sinuos, răsucindu-se în zona bisericii Boteanu şi ajungând în strada Vămii (actuala mică str. Boteanu). Str. Clemenţei a devenit ulterior str. C.A. Rosetti.

1789 Clădirea care a adăpostit sediul Automobil-Clubului se afla pe terenul din faţa actualului restaurant Cina.

Automobil Clubul Român s-a constituit ca urmare a hotărârii adoptată de Adunarea Generală a automobiliştilor români găzduită de Salonul de Onoare al „Grand Hotel Boulevard" din Bucureşti la 5 aprilie 1904. Conform statutului adoptat ACR s-a preocupat de organizarea chiar din anul înfiinţării a unor curse pe trasee rutiere ale ţării, de asigurarea marcajelor rutiere, de spiritul de întrajutorare a membrilor, de editarea de materiale documentare. La conducerea ACR s-au evidenţiat contribuţiile organizatorice ale lui George Valentin Bibescu, Ion M. Mitilineu, Constantin Niculescu. O foarte bună relaţie a fost realizată cu organismele internaţionale de resort.

Din 1909 sediul ACR a fost în str. Clemenţei nr. 5-7 în clădirea lui Nicu Cesianu, edificată în 1892 după planurile arhitectului J. Berthet, construcţie în stil eclectic-academic. Din 1913 ACR s-a mutat în Calea Victoriei nr. 162.

1790 În 1778-1791, în timpul evenimentelor militare dintre cele două imperii — Austria şi Poarta Otomană — au fost realizate de către ocupanţii austrieci trei planuri din care două referitoare direct la Bucureşti. Cel alcătuit de locotenentul inginer baron Franz Purcel a fost realizat de la 9 noiembrie 1789 până în 1791. Are menţionată scara la care a fost redus. Sunt indicate 127 obiective din oraşul Bucureşti.

Planul Bucureştiului, Capitala Valahiei întocmit de Franz Purcel ca şi cel al lui Ferdinand Ernest au fost multiplicate în 1791.

1791 *Serdar* — comandant de oaste, predilect al cavaleriei.

1792 *Marin BUTCULESCU*făcea parte din familia care îşi are obârşia în judeţul Teleorman. A fost ispravnic de Olt. A decedat la 1830.

1793 *Nicu /Nicolae D. BUTCULESCU* (14 octombrie 1867, Câmpulung — 2 august 1944, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 80, locul 10), fiul lui Dimitrie Butculescu. Studii economice în Bucureşti şi Belgia, economist, devenind expert contabil. Organizator al Corpului contabililor autorizaţi. Decan al experţilor contabili din România, profesor de contabilitate, fost administrator al Casei Regale, conducător al unor delegaţii de specialişti la manifestări internaţionale. Carieră didactică, colecţionar, numismat, publicist.

1794 *Zinca Butculescu* căsătorită *RIOŞEANU*.

[1795] Localul care a adăpostit Consiliul de Miniştri şi Ministerul de Interne a fost demolat în deceniul al IV-lea al secolului XX pentru a face loc construcţiei noului sediu al Ministerului de Interne, proiectul lucrării fiind încredinţat arhitectului Emil Nădejde. Construcţia a fost ridicată în strada Academiei nr. 34 între anii 1938-1948. Iniţial Ministerul Afacerilor Interne a beneficiat de acest local, dar noul Partid Muncitoresc Român, constituit după congresul de unificare din 21-23 februarie 1948 a realizat o rocadă trimiţând M.A.I. în localul Vămii Poştei pentru a prelua localul până la evenimentele din decembrie 1989 când, prin presiunea străzii regimul a fost răsturnat de forţele revoluţionare. În anii care au urmat aici au fost găzduite lucrările Senatului României şi respectiv a unor ministere şi chiar Sindicate. În prezent după mutarea Senatului în Palatul Parlamentului Ministerul Administraţiei şi Internelor a recăpătat o parte din spaţii.

[1796] *Strada Franklin* numită mult timp, după ce a fost deschisă, strada Nouă, este artera care flanchează latura sudică a Ateneului Român.

Numele străzii evocă pe *Benjamin FRANKLIN* (17 ianuarie 1706, Boston, Massachusetts, USA — 17 aprilie 1790, Philadelphia) al 17-lea copil al unui fabricant de săpun, cu condiţii precare materiale care au impus copilului să se autoeduce având o voinţă deosebită care l-a ajutat să devină o personalitate reprezentativă a veacului său, om de ştiinţă, filozof, fizician, diplomat, economist, om politic. Contribuţii la elaborarea Declaraţiei de Independenţă a Statelor Unite Americane 1776. A reprezentat ţara sa în Anglia şi Franţa în anii 1776-1785 realizând o bună colaborare. A fost adept consecvent şi militant pentru desfiinţarea sclaviei negrilor. Ca fizician a avut contribuţii la dezvoltarea cunoştinţelor în domeniul electricităţii. A fost inventatorul paratrăsnetului (1747). Atent la natură a introdus pavajul cu scurgere pe centrul străzii protejând astfel fundaţiile clădirilor de infiltraţii.

[1797] *Constantin Hr. Filitti* (1831-1890, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul serdarului Hristodor Filitti şi al Zoei Painataky. Pregătire şi carieră militară, colonel. Adjutant al domnului Alecsandru Ioan I Cuza, a făcut parte din delegaţia care l-a însoţit pe domn la Istanbul cu ocazia vizitei protocolare făcute sultanului. A fost adjutant şi al domnitorului şi regelui Carol I. Prefect, senator, comandant de brigadă. Căsătorit cu Elena (1844-1914), fiica paharnicului Barbu Slătineanu.

[1798] *Barbu I. SLĂTINEANU* (1806-1867, Bucureşti, cimitirul mănăstirii Cernica, transferate osemintele la cimitirul Bellu, figura 26, locul 22). Fiul serdarului Iancu Slătineanu, deţinător a unei mari averi. Paharnic. Căsătorit cu Maria Lehliu-Drugănescu (1809-1864). Urmaşii lui Barbu Slătineanu au fost pe linie feminină: Elena Filitti, Pulcheria Mosco şi Ana Berindei.

- >

[1799] *Barbu, Costică* şi *Iancu Slătineanu.*

[1800] *Constantin /Costică /1. SLĂTINEANU.*

[1801] Casele situate pe Calea Victoriei nr. 125, colţ cu strada care un timp s-a numit Barbu Catargi, astăzi Mihail Moxa, au fost preluate de Academia Română.

[1802] *Iancu I. SLĂTINEANU.*

[1803] *Strada Benito Musolini* cu un traseu sinuos astăzi se numeşte Nicolae lorga. Casa se afla în apropierea bisericii Sf. Nicolae Tabacu.

[1804] *Peş* — într-o rână, înclinată. Probabil fundaţiile se afundaseră neuniform , dând aspectul de înclinare a clădirii.

[1805] *Ordonanţele municipale* la care se referă autorul exprimau preocuparea edililor Capitalei de a înlătura una din sursele de incendiu, cu urmări atât de distructive în deceniile anterioare. Se preconizau acoperişuri de tablă, ţiglă sau olane. Numeroase Ordonanţe au fost elaborate după 1847, însă aplicarea viza predilect noile construcţii, care nu puteau fi edificate până ce nu se prezenta planul întocmit de o persoană competentă, autorizată, ca să fie analizat de resortul de specialitate din cadrul Primăriei Capitalei. Capricii ale celor potentaţi conduceau adeseori la modificarea din mers a proiectului avizat. În cazul evocat era însă vorba de o veche construcţie care înfruntase multe, ajungând gârbovită să fie o relicvă a altor timpuri.

[1806] *Nicolae ELEVA.*

Vezi notele: 672.

[1807] *Leaţ* — şipcă de lemn lungă şi îngustă folosită pentru realizarea acoperişurilor, gardurilor pe care se băteau scândurile, şiţa sau şindrila.

[1808] *Opoziţie* — persoana făcea parte din partidul care nu participa la guvernarea ţării şi, ca atare, orice şicanare, pretextată de o lege oarecare, era bun prilej de plătire de poliţe.

[1809] *Nicolae Hr. FILITTI.*

Vezi nota: 66.

[1810] *Gheorghe MOCEANU* (1838-1908), unul dintre primii profesori de educaţie fizică, organizator al predării acestei discipline, autor de manuale şcolare, organizator de manifestări demonstrative, în ţară şi în străinătate, prin care a făcut o bună propagandă sportului şi dansului popular. Organizator de concursuri de gimnastică, inclusiv pentru maturi. Majoritatea acestor manifestări sau desfăşurat sub auspiciile Societăţii Centrale Române de arme, gimnastică, dare la semn şi natataţie. Colaborator apropiat al lui Carol Davila în organizarea Micilor dorobanţi. De fapt, şi-a consacrat viaţa ridicării prin sport a noilor generaţii, în acest scop fiind o prezenţă efectivă în tot ceea ce s-a realizat în domeniul mişcării sportive. Astăzi o stradă din zona nordică a Capitalei îi perpetuează numele, însă prin laconismul plăcilor nu oferă trecătorului prilej de meditaţie.

[1811] *Episcopia* — denumire care perpetuează amintirea perioadei când ctitoria lui Mihai Cantacuzino „de la livada Văcăreştişor” fusese sortită ca metoh Episcopiei Râmnicului.

[1812] *Constantin VĂCĂRESCU*logofăt.

[1813] *Logofăt* — titlu de mare demnitar în ierarhia boierimii române. Marele logofăt conducea treburile cancelariei domneşti, în lipsa domnului sau a mitropolitului. Urma în rang după ban şi conducea lucrările Divanului. Termenul a creat o efectivă instituţie cu ierarhizarea ei.

Vezi notele: 166, 342, 835, 1517, 1935, 1956, 2027.

[1814] *Mihai M. CANTACUZINO* (1723-1787), fiul banului Matei Cantacuzino Măgureanu şi al Păunei Rustea, căsătorit cu Elena Văcărescu, fiica logofătului Constantin. A fost mare medelnicer la 1746, mare vistier al Craiovei, cronicar. În 1776 a părăsit Ţara Românească şi s-a aşezat în Rusia, primind grad de general. Autor al genealogiei Cantacuzinilor pentru perioada anilor 800-1787 şi al *Istoriei Ţării Româneşti.*

[1815] *Vel vistier* — mare vistier.

[1816] *Kuciuk Kainargi* — sat pe teritoriul de astăzi al Bulgariei, la 22 km sud de Silistra, unde, la 22 iulie 1774 s-a încheiat pacea între Rusia şi Poarta Otomană. Cu acest prilej, asupra ţărilor române a fost instituită protecţia rusă. De la această dată Rusia şi-a trimis consuli permanenţi în Moldova şi Ţara Românească cu misiunea de a motoriza, pregăti toate cele necesare ocupării efective. Acum a fost pregătit terenul pentru actul care, la 1775-1777 a condus la răpirea nordului Moldovei, numit Bucovina de către Austria, treaptă premergătoare răpirii teritoriului dintre Nistru şi Prut, coridor necesar pentru controlarea Dunării şi a facilita pătrunderea în Peninsula Balcanică.

[1817] *Episcopia Buzăului* este, de fapt, *Episcopia Râmnicului,* textul redactat de donator este concludent în acest sens.

[1818] *Mila* — aici cu sensul de privilegiu de a produce şi a vinde lumânările din ceară albă, articol mult solicitat în secolul XIX.

[1819] *Embaticari* — persoane care închiriaseră pe termen lung un teren, o construcţie, ca embaticari având asigurat regimul că orice investiţie întreprinsă de ei nu va conduce la schimbarea chiriei. Trecerea timpului, schimbarea de generaţii contura manifestarea acestor embaticari a posturii de efectivi proprietari. De aici nenumăratele procese pentru desemnarea realului proprietar atunci când se dorea schimbarea funcţionalităţii obiectului embaticat.

[1820] *Isterisită* — lipsită.

[1821] *Acaret* — construcţie auxiliară a unei gospodării.

[1822] *Ţigani* — cu sensul de robi, forţă de muncă.

[1823] *Nebântuită* — cu sensul de neconcurată, nederanjată.

[1824] *Domnul Grigore IV Ghica* — primul domn pământean după evenimentele anului 1821.

Vezi notele: 148, 225.

[1825] *Anul de spaimă 1821* — a fost pentru boierimea care, neînţelegând evoluţia societăţii, deschiderile pe plan social şi naţional pe care le realiza revoluţia condusă de Tudor Vladimirescu, a preferat să se adăpostească la Braşov sau alte locuri, de unde urmărea evoluţia viitoare a evenimentelor, încercând chiar să contribuie la revenirea la vechile stări de lucruri. Era un comportament asemănător al generaţiei de la jumătatea veacului anterior când domnul Constantin Mavrocordat încercase o reformă care viza raporturile sociale şi economice, dar pe care o mare parte din

boieri o repudiaseră din teama că vor pierde forţa de muncă. Aceiaşi atitudine se remarcă la 1848, însă balanţa proporţiilor indică mutaţii care treptat au generat o altă atitudine. Nemulţumiri vor fi şi la 1864, iar frânările vor dăinui până spre sfârşitul veacului întârziind aplicarea împroprietăririi în totalitate.

1826 Pe terenul care ulterior a fost vatra Ateneului Român a fost sfinţit întâiul *drapel al oştirii româneşti* în conformitate cu prevederile Regulamentului Organic şi ale anexei: *Regulamentul Ostăşesc*.

1827 *Roata* — companie de ostaşi. Reconstituirea primelor unităţi militare româneşti în anii ocupaţiei ruseşti au preluat şi termeni din organizarea armatei ruse. Vor trece ani cu treptate şi radicale metamorfoze, cu oameni şcoliţi în armatele apusului şi, treptat, termenele, regulamentele vor cunoaşte prefaceri, adaptări, reorientări generatoare de alte conduite.

1828 *Polc* — unitate militară cu un efectiv uman echivalent regimentului.

1829 *Regulată* — cu sensul de permanent, profesionalism, comandă de cadre specializate. Se deosebea de oştirea alcătuită ocazional, la nevoie din oameni cu pregătire militară redusă şi dotare incertă, adeseori încropită din uneltele de muncă.

1830 *Praporcic* — sublocotenent, denumirile fiind luate, pe atunci, după modelul organizării armatei ruse, sub oblăduirea căreia s-a făcut acest pas al reînfiinţării armatei române.

1831 *Grigore Şt. LĂCUSTEANU.*

Vezi notele: 354, 2075, 2207, 2208.

1832 *Front* — comandă pentru subordonaţi. Formaţie de militari aliniaţi cot la cot, orientaţi cu faţa la comandant.

1833 *luncăr, iuncher* — cadet tânăr care se pregătea pentru cariera armelor, elev al unei şcoli militare.

1834 *Locţiitor de mitropolit* — misiune acordată celui mai în vârstă dintre episcopi în condiţii de imposibilitate a-şi desfăşura misiunea titularul. Au fost situaţii când mitropolitul se afla în refugiu (cazul de la 1821 şi anii care au urmat). Era în imposibilitate în caz de boală, era plecat peste graniţă pentru a participa la o misiune fie ecleziastică, fie diplomatică (trimiterea la Sankt Petersburg), Înlăturarea în urma unor controverse cu conducerea ţării (cazul Ghenadie Petrescu).

1835 *Episcopul Râmnicului Neofit NEOFIT* (1 ianuarie 1787, Bucureşti — 14 ianuarie 1850, Bucureşti, înmormântat la Mitropolie), pregătire şi carieră eclesiastică episcop al Râmnicului 1824-1840, vicar al Mitropoliei februarie 1829-1833, 1834-1840, mitropolit al Ungro Vlahiei 29 iunie 1840 — 27 iulie 1849 când a demisionat. Implicat în evenimentele revoluţie de la 1848 cu atitudine comportamentală ambiguă.

A fost preocupat de formarea viitorilor prelaţi organizând Seminarul, şcolind în străinătate pe viitorii profesori.

1836 *Episcopul Buzăului Chesarie Constantin Căpăţână* (1784, Bucureşti — ?),

reorganizator al învăţământului în limba elenă, devine colaborator apropiat al episcopului Iosif al Argeşului şi al mitropolitului Grigorie. Episcop al Buzăului din aprilie 1826 până la 30 noiembrie 1846. Bun organizator, gospodar, preocupat de formarea de cadre, de restaurarea edificiilor din eparhia sa. Reactivează tipografia, înfiinţează şcoala de muzică şi pictură condusă de Nicolae Teodorescu şi seminarul.

1837 *Episcopul Argeşului Ilarion*.

Vezi notele: 453, 548, 598, 1969, 1984.

1838 *Alexandru Gr. GHICA* (1790 sau 1801-1855 sau 1857, Bucureşti, înmormântat la mănăstirea Sărindar, osemintele aduse la cimitirul Bellu, figura 29, locul 6), fiul lui Grigore Ghica, strănepotul lui Scarlat Ghica vv. Poreclit Căciulă Mare. Logofăt. În calitate de mare spătar, devine şeful oştirii nou înfiinţate. În 1842 candidează pentru tron. Căsătorit cu Zoe Gr. Cantacuzino-Paşcanu decedată în 1873.

1839 *Podul Beilicului* e actuala Cale Şerban Vodă.

Cazarma era vizavi de biserica Sf. Spiridon Nou. Clădirea a cunoscut consolidări, renovări, adaptări fiind folosită în secolul XXI pentru învăţământul superior.

1840 Autorul se referă la anii ocupării Bucureştiului de către armatele inamice, perioadă care a facilitat numeroase acte de jaf ale bunurilor din casele cetăţenilor unde au fost cartiruite asemenea trupe. Sistemul rechiziţiilor de materiale strategice a deschis calea liberă abuzurilor din partea ocupanţilor. Aceste „mărunte" acte se alăturau sistematicei exploatări prin ordine şi ordonanţe ale comandamentelor de ocupaţie.

1841 Planul cel mare a fost întocmit în anii 1844-1846 de către echipa maiorului rus *Rudolf Artur Borroczyn* de obârşie austriacă.

1842 *Târnosire*.

Vezi nota: 1773.

1843 *Canoanele* — percepte ale religiei incluse ca norme necesare de a fi respectate de slujitori.

1844 *Havuz* — bazin cu fântână arteziană.

1845 *Masă, pristol.*

Vezi notele: 1112, 1773, 1781, 1842.

1846 De fapt, această coloană nu a fost ridicată la 1890, ea a fost amplasată pe locul menţionat anterior ridicării Ateneului Român (1886-1888). La 1888 această coloană deranja, nefiind în relaţie cu edificiul nou înălţat, fapt care a impus mutarea ei într-un nou amplasament. Şugubeţii i-au spus *„chibritul lui Pake"*, deoarece operaţia de mutare s-a

făcut în timpul când primar al Capitalei era Emmanuel Protopopescu-Pake. Noul amplasament n-a fost cel definitiv, viitorul i-a rezervat noi mutări. Intr-o primă etapă a fost reamplasată pe noul bulevard (axul Vest-Est) deschis prin strădania primarului Protopopescu-Pake. La 1903, când s-a decis că acolo este locul cel mai potrivit pentru monumentul C.A. Rosetti, a fost înlăturată. Ulterior a fost aşezată în piaţeta (Rond) de pe bulevardul principesa Maria. La 4 martie 1977

 a fost deteriorată de cutremur rămânând pe loc numai soclul, acesta a fost destinul uneia din lucrările lui Karl Storck realizată în 1865. Componentele salvate au ajuns la ADP-ul din şoseaua Olteniţei, unde a fost chemat un sculptor să refacă cele de lipsă pentru o viitoare reamplasare. Anii au trecut şi respectiva lucrare a dispărut.

Vezi nota: 877.

[1847] *Naiadă* — personaj mitologic, nimfă a izvoarelor şi a apelor curgătoare.

[1848] *Fântâna* se integra atmosferei epocii ca şi celelalte fântâni zidite în zona sudică a oraşului, la Filaret, una dintre acestea aflându-se în Parcul Carol I, continuând să fie mesageră al finalului de veac XIX.

[1849] *Faubourg Saint-Germain* — cartier parizian plasat pe axul bulevardului Saint-Germin care străbate arondismentele 7 şi 6, cvasi paralele cu cursul Senei, este flancat de valoroase construcţii ce au fost edificate în decursul ultimelor veacuri, fiind evocatoare numeroase pagini din istoria Franţei. Palatul Invalizilor, Ansamblul Naţional, Palatul de Justiţie, Notre Dame, Palatul Luxemburg, Sorbona se află în apropierea acestui ax major.

[1850] *Piaţa Mică* — Piaţa Amzei.

[1851] *Grădina Episcopiei* de la 1870 şi până la 1888, când a devenit grădina Ateneului Român. De-a lungul anilor a fost supusă unor permanente prefaceri, fiindu-i mereu diminuată suprafaţa şi dotarea, până la forma austeră pe care o are astăzi. Amplasarea monumentalei statui evocatoare a lui Mihail Eminescu, bună modelare a sculptorului Gheorghe Anghel, nu se bucură de o fericită amplasare. Privită din faţă este dominată de impunătorul edificiu. Privită la ieşirea din clădire oferă un aspect care nu permite să o poţi defini ca statuie ronde-bosse. O asemenea lucrare are nevoie de un hemiciclu de verdeaţă perenă, repetăm, nu de valoroasa arhitectură.

[1852] Societatea echestră, sub conducerea Generalului loan Emanoil.

Vezi notele: 63, 935, 942, 1549, 1665.

[1853] *Nicolae I. RACOVIŢĂ* (1830 sau 1838 — 3 martie 1894, Roma), fiul lui loan Racoviţă şi al Smarandei Alcaz. Studii juridice la Berlin, activitate administrativă şi juridică, om politic, ministru.

[1854] *Maiorul Filitti* ??? *Barbu C.Hr. FILITTI* (1864-1918, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 26, locul 22), pregătire şi carieră militară, maior.

[1855] Colonelul *Eracle Arion Eraclie ARION* (24 februarie 1838, Bucureşti — 7 septembrie 1903, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 56, osemintele duse la Fierbinţi, Ilfov). A făcut studii politehnice. A condus lucrările de ridicare a Arsenalului Armatei în 1862. A devenit general de brigadă şi inspector al artileriei în 1883. În 1877 a asigurat coordonarea lucrărilor de realizare a podului de la Corabia care a facilitat trecerea armatei române peste Dunăre.

[1856] *Acţiune* — hârtie de valoare, care reprezintă o parte definită a capitalului unei societăţi, creată pentru a desfăşura o anumită activitate pe care şi-au propus-o iniţiatorii şi care a fost acceptată de participanţi.

1857 *Hotelul „Manu”* — a fost înfiinţat anterior anului 1860 în fosta locuinţă a marelui boier Dinu Filipescu de către întreprinzătorul prim chelner Erzherzog din Viena. Va fi timp de ani buni un hotel central cu clientelă asigurată. Pe vatra respectivă a fost ulterior organizat Hotelul „Splendid”, iar în deceniul al IV-lea al secolului XX, a fost amplificat prin realizarea Hotelului „Splendid Parc”.

În perioada războiului de la 1877-1878 a găzduit pe numeroşii ofiţeri de comandament care realizau legăturile cu diverşii furnizori din România.

Vezi nota: 2268.

1858 *Hotelul „Splendid”* — distrugerile din anii celui de al Doilea Război Mondial care au culminat cu cele provocate de bombardamentul aviaţiei germane din 24 august 1944 au impus înlăturarea clădirii, ulterior aici înălţându-se edificiul cu faţade spre strada Ştirbei Vodă şi Calea Victoriei.

Vezi notele: 876, 1796, 1857, 2210, 2271.

1859 *Constantin ESARCU/Exarcu /.*

Vezi notele: 103, 768.

1860 *Scarlat ROSETTI* (1802, Bucureşti — 1872, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 6, locul 14), fiul lui Constantin Rosetti. Pregătire şi activitate juridică. Activităţi administrative, judecător pe la 1840, om politic, primar al Capitalei. Pasionat călător, inclusiv în Asia. Membru fondator al Ateneului Român, averea a lăsat-o pentru fondul Ateneului Român, inclusiv o bibliotecă de circa 6.000 volume. Curtea imperială de la Viena îl investise cu titlul de „Comite”.

1861 *VA. URECHIA* /pseudonimul lui *Vasile Alexandrescu/.*

Vezi notele: 103, 141, 159, 373, 877, 971, 1873, 1874, 2359.

1862 *Nicolae Al. KRETZULESCU /Creţulescu /* (1 martie 1812, Bucureşti — 26 iulie 1900, Leordeni), fiul marelui logofăt Kretzulescu şi al Anei Câmpineanu. Studii medicale la Paris, organizator al învăţământului medical la Bucureşti, membru şi preşedinte al Academiei Române, unul dintre iniţiatorii şi organizatorii Ateneului Român. Om politic, ministru şi prim ministru, senator şi preşedinte al Ateneului, diplomat reprezentând România la Roma, Petersburg şi Paris. A fost căsătorit cu Sofia Iacovenco.

Vezi nota: 1861.

1863 *Albert Paul Louis GALLERON* (1846, Paris-Franţa — 1904), arhitect francez cu studii la Şcoala de Arte Frumoase din Paris, diplomat din anul 1872 A răspuns invitaţiei unor colegi de studii români şi a venit în 1880 în România unde a preluat, în colaborare cu Bernard Cassian, proiectarea Palatului Băncii Naţionale, apoi a realizat proiectul pentru Ateneul Român, construcţie începută la 26 octombrie 1886, prima etapă terminată în 1888, lucrările întrerupte în 1889, reluate în 1893 şi terminată în iulie 1897. A fost numit în 1891 arhitect al Eforiei Spitalelor Civile. A realizat planurile azilului „Slătineanu” din Bucureşti. El a părăsit România în 1895, lucrările fiind continuate de L. Negrescu care realizează aripa spre strada Golescu. A mai realizat în România: casa Vălimărescu din Craiova în anii 1892-1893, azi adăpostind secţia colecţii a Muzeului de Artă, Calea Unirii nr. 10.

Vezi notele: 103, 877.

1864 *Camera Deputaţilor* — parlamentul ţării. Regulamentul Organic prevăzuse un sistem monocameral, Obştească Obişnuită Adunare. Aceeaşi organizare a fost menţinută

şi prin prevederile Convenţiei de la Paris din august 1858. Prin lovitura de stat din 1864 Alexandru loan I Cuza a introdus sistemul bicameral, înfiinţând cea de-a doua cameră, Senatul. Această formulă a fost menţinută, cu modificări privind structura şi numărul celor aleşi şi a celor de drept, până la modificarea Constituţiei în 1938. ’

1865 La 14/26 februarie 1888 se poate vorbi de o dare în exploatare parţială a edificiului prin organizarea unei acţiuni cu mare răsunet. A fost prezentată expunerea *Palatul Ateneului Român şi clădirile antice, rotunde sau pătrate cu dom circular.* Cu acest prilej amfitrion a fost Alexandru Odobescu. Alocuţiunea de deschidere a fost rostită de preşedintele societăţii, Constantin Esarcu. Deducem că sala cea mare încă nu era terminată, manifestarea fiind găzduită de o altă sală laterală. Publicul a fost deosebit de impresionat de cele văzute şi auzite, apreciind interdependenţa dintre cele realizate de pasionaţii iniţiatori şi valoroasele explicaţii ale conferenţiarului.

1866 Vorbind de fericita îmbinare a Romei cu Atena, autorul se referă la elementele considerate clasice în arhitectură, constituind sursa de inspiraţie pentru edificiul Ateneului Român.

1867 *Erehteionul* — templu în stil ionic ridicat pe Acropolea din Atena, închinat zeiţei Atena şi zeului Poseidon. Edificiul a fost construit între anii 421 şi 406 î.H., pe locul unui templu mai vechi dedicat lui Erehteon, strămoş al ionienilor. Monumentul impresionează prin proporţiile componentelor şi, mai ales, prin coloanele care formează loja cariatidelor.

1868 *Templul Sibilei* din Trivoli, templul Vestalei, templul prezicătoarei din Trivoli, oraş în Italia Centrală (Latium) cu numeroase monumente antice printre care şi vila Hadriana şi vila Gregoriană.

1869 *Monumentul lui Lisicrates* — a fost ridicat la Atena în anul 334 î.H. Coronamentul construcţiei circulare se sprijină pe coloane adosate. Prin proporţie şi amplasament este o valoroasă moştenire.

1870 *Turnul Eiffel* — a fost realizat după proiectul inginerului francez Gustav Eiffel (1832-1923) cu prilejul Expoziţiei Universale din 1889. Pe parcursul anilor a devenit emblema Capitalei Franţei. Prin amplasament, prin deschiderile panoramice oferite de la terasele construcţiei conferă vizitatorului un prilej deosebit de impresionant al cutezanţei umane. Periodic se efectuează ample lucrări tehnice de întreţinere, actualizări ale dotărilor şi întinerire.

1871 *Castelul Sant’ Angelo*.

Vezi nota: 403.

1872 *Domul Sf. Ştefan din Viena* — este o construcţie de mari proporţii ridicată între secolele XII-XV Lucrările începute la 1137 au fost încheiate, ca primă etapă de construcţie, la 1147, caracterizându-se ca un edificiu specific arhitecturii romanice. Lucrările au continuat şi în secolele XII şi XIV când au fost realizate porticurile şi faţadele laterale. Pe parcurs au fost integrate elemente ale arhitecturii gotice. La 1433 a fost terminat şi turnul înalt de 139 m. În ansamblu este o construcţie de mari proporţii, ocupând o suprafaţă de 3.240 m.

1873 Iniţiativa de a cinsti memoria celor care au contribuit la propăşirea culturii româneşti, a înfiinţării şi promovării activităţii Ateneului Român a aparţinut lui V.A. Urechia şi s-a materializat, în timp. Majoritatea lucrărilor de artă plastică au fost amplasate în grădina Ateneului Român, în incinta edificiului, precum şi în alte locuri ale ţării unde funcţionau filiale ale Societăţii Ateneului Român.

>>>

1874 *Bustul lui Enăchiţă Văcărescu* modelat şi turnat în bronz de sculptorul W.C. Hegel; *bustul lui Mihail Eminescu* modelat şi turnat în bronz de sculptorul Ion Georgescu; *bustul lui V.A. Urechia* modelat şi turnat în bronz de sculptorul W.C. Hegel, *bustul lui Constantin Esarcu* era o realizare a lui WC. Hegel din 1898, dezvelit în 1900.

1875 *Bronislaw HUBERMAN* (18 decembrie 1882 — 15 iunie 1947, Vevey), virtuos violonist polonez.

1876 *Jean KUBELIK* (5 iulie 1880, Michele-Praga, azi Cehia — 5 decembrie 1940, Praga, Cehoslovacia), pregătire şi carieră muzicală, violonist, compozitor şi dirijor ceh. La 20 martie 1900 a susţinut un recital în incinta sălii Ateneului Român. Interpret al muzicii lui Paganini care a determinat auditoriul să-i confere denumirea de „Paganini redivivus”. Moştenitor al talentului i-a fost fiul Rafael Kubelik (n. 26 iunie 1914, Bychory) compozitor şi dirijor.

1877 *Emil SAUER* (8 octombrie 1862, Hamburg, Germania — 28 aprilie 1942, Viena), pianist german. A susţinut apreciate concerte în România.

1878 *Igancy Jan PADEREREVSKI* (6 octombrie 1860, Kurilowska, Polonia — 29 iunie 1941, New York), pianist, compozitor polonez; în 1919 a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri.

1879 *Enrico CARUSSO*.

Vezi notele: 1585, 1646.

1880 Pe parcursul mai multor decenii, Ateneul Român a fost şi un important centru de educare a generaţiilor din punct de vedere artistic. Pinacoteca, care a fiinţat aici, amplificându-şi colecţiile, în 1949 a fost unul din fondurile majore preluat la crearea Muzeului Naţional de Artă. La Ateneul Român s-au organizat cursuri de iniţiere artistică pentru amatori, ca şi expoziţii individuale, de grup sau tematice prin punerea la dispoziţie a spaţiilor cu multă generozitate.

1881 Autorul se referă la momentul înlăturării busturilor în scopul reamenajării grădinii Ateneului Român, o serie de lucrări fiind redistribuite în alte spaţii ale Capitalei, cum este cazul cu *bustul lui Theodor Şerbănescu* reamplasat în Grădina Cişmigiu.

Theodor ŞERBĂNESCU (29 decembrie 1839, Tecuci, azi judeţul Galaţi – 2 iulie 1901, Brăila), pregătire şi carieră militară, militant pentru Unirea Principatelor, participant la războiul pentru Independenţă, prefect de Covurlui, colonel la 1884,

 cu preocupări literare, poet, traducător, membru al Junimii, om politic versuri ale sale au fost preluate de compozitori, au devenit cântece ce au avut o largă difuzare în epocă, animator cultural, publicist colaborator la „Convorbiri literare”. La 12/24 aprilie 1894 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, secţia literară. Opera i-a fost editată postum.

[1882] *Văcsuitorii* — referinţă la oamenii cu al lor scăunel şi cutie având în centru forma tălpii încălţămintei pe care clientul îşi aşeza piciorul pentru ca respectivul văcsuitor, după protejarea ciorapului, operativ din borcănelele de pe respectiva cutie proceda la a da prospeţime încălţămintei. Devenise o obligaţie elementară ca la un spectacol, audienţă, sindrofie, vizită să ai încălţămintea imaculată. Aceşti văcsuitori erau cronicarii străzii, cartierului, oferind relaţii prompte care le evidenţia capacitatea de observare, de stocare a informaţiilor şi livrare la momentul oportun. În anii la care se referă autorul un anumit mod de dispunere pe cutie a borcănelelor era un mesaj de punere în gardă a celui interesat de a intra sau a merge mai departe, evitând a intra într-o anumită clădire ţinută sub observaţie.

[1883] Este vorba de şedinţele Parlamentului României din anul 1919 care reclamau un spaţiu larg pentru a putea reuni pe toţi deputaţii şi senatorii. Prin Unirea cu celelalte teritorii locuite de români, la Bucureşti au avut loc lucrările în cadrul şedinţei parlamentare din 29 decembrie 1919. Cu acest prilej au fost ratificate actele solemne adoptate în lunile martie, noiembrie şi decembrie 1918. Era expresia unei înalte demnităţi la care au contribuit generaţiile anterioare pentru realizarea marelui ideal al tuturor românilor: *Unirea cea Mare.*

[1884] Fostul imobil al Societăţii „Adriatica” a adăpostit la parter, bune decenii din a doua parte a secolului XX, magazinul „Electrolux”, azi găzduind o firmă bancară.

[1885] *Iancu Al. GHICA* (1816-1894, Bucureşti, înmormântat în cimitirul mănăstirii Ţigăneşti, judeţul Ilfov), fiul lui Alexandru Ghica (Barbă Roşie).

[1886] Pe parcursul anilor *cofetăria şi cafeneaua Fialkovschy,* deschise la 1853, s-au impus atenţiei bucureştenilor, ajungând să fie deosebit de apreciate şi frecventate. Prin ambientul creat de mobilier şi modul de servire, în scurt timp a fost categorisită de consumatori ca un demn local de tip european. Situată în piaţa Teatrului Naţional, la parterul imobilului Torok, cafeneaua a fost până în 1898 o firmă de prestigiu. Printre clienţi se numărau oameni de litere, politicieni, actori, ziarişti. Mulţi erau clienţi de o viaţă cu tabieturile lor, ore fixe de frecventare a localului.

[1887] *Restaurantul Elysée* — a fost deschis după 1898 până în 1933 în spaţiile anterior folosite de Fialkovschy, ca local de lux, cu bucătărie franţuzească. S-a remarcat prin calitatea serviciilor, prin programele muzicale asigurate de tarafurile Cristache Cilac, Grigoraş Dinicu şi alţii. Frecventat mai ales de oameni de teatru, fapt care a impus în memoria contemporanilor şi a doua denumire, *Restaurantul Teatrului*. Din 1933 şi până la demolare în 1938 s-a reprofilat, fiind concesionat unui rus.

[1888] *Marcher* — persoană care marchează punctele câştigate la un joc.

[1889] *Ghiulbaharul* — joc cu zaruri.

1890 *Macat.*
Vezi notele: 113, 705.

1891 *Ionel /lancu / ISVORANU* descendent al neamului Isvoranu din Oltenia. A fost ofiţer de cavalerie. Căsătorit cu o descendentă a familiei Bibescu. Mare zurbagiu în anii tinereţii.

1892 *Alexandru I. MARGHILOMAN* (27 ianuarie/9 februarie 1854, Buzău — 10 mai 1925, Bucureşti). Studii la Bucureşti, doctoratul în drept şi ştiinţe politice la Paris, 1878, carieră juridică, magistrat. Om politic pornind din gruparea „junimistă", prin Partidul Constituţional s-a remarcat ca bun orator, parlamentar abil, priceput elector. Deputat, ministru, Partidul Conservator, urcând ierarhia până la calitatea de şef. O serie de opere capitale l-au avut părtaş la susţinerea din stadiul de proiect şi până la festivitatea dării în folosinţă. La Consiliul de Coroană din 3 august 1914 s-a alăturat celor care susţineau neutralitatea. La 27 august 1916 nu s-a opus intrării în război *„a nu lovi în unitatea naţională'".* După părăsirea sudului ţării a conducerii României în toamna anului 1916, rămâne cu misiunea de a proteja oamenii şi bunurile în timpul ocupaţiei inamice, i-a revenit misiunea de a trata şi încheia pacea de la Buftea cu Puterile Centrale la 24 aprilie/7 mai 1918. A susţinut actul de Unire a Basarabiei cu România. După război a încercat să revigoreze partidul devenit acum „Partidul Conservator-Progresist". Memorialist.

1893 *Aeropagul* — adunare, consiliu la atenieni pentru judecarea situaţiilor deosebite petrecute în polis sau privind respectiva comunitate umană.

1894 *Clubul baccelelor* — Clubul bătrânilor ramoliţi, cu idei învechite, retrograzi.

1895 Autorul se referă la aripa nordică a casei Török, care delimita Pasajul Român. Astăzi nu mai există, pasajul a dispărut în anii '60 ai secolului XX, când s-au demolat vechile construcţii pentru a se ridica edificiul care adăposteşte, la parter şi mezanin, magazinul „Muzica" şi blocul cu deschidere spre piaţa Palatului şi strada Câmpineanu, şi totuşi se poate spune că cele câteva unităţi comerciale de la parterul acestui bloc sunt situate pe traiectul vechiului pasaj.

1896 *Protipendada* — defineşte pe cei privilegiaţi, bucurându-se de „drepturi" care îi situa aparte de cei mulţi.

1897 *Ludovic al XVI-lea* a condus destinele Franţei între anii 1774-1792, reprezentant al familiei de Bourbon. Detronat de revoluţia declanşată la 14 iulie 1789 a fost ghilotinat în 1793.

Galeria citată prin avantajul că înlătura unul din factorii perturbatori pe vreme rea, efectul ploii şi respectiv al viscolelor iernii, oferea adăpost unor variate activităţi umane la orele de zi şi de noapte.

1898 *N.T ORĂŞANU. Nicolae T ORĂŞANU.*
Vezi notele: 154, 1043.

1899 *Primadonă* — prim solistă a unui teatru de operă sau operetă.

1900 *Fanfaroni* — persoane care se laudă cu acţiuni închipuite, fabulate,

nerealizate, lăudăroase, căutând astfel să apară în faţa celor care-i ascultau ca bravi, cuceritori.

[1901] *Galanti* — bărbaţi curtenitori faţă de femei.

[1902] *Crupier* — persoană care la jocuri de noroc distribuie sau adună jetoanele sau banii pierduţi şi fac plăţile câştigătorilor.

[1903] *Raia* — teritoriu ocupat şi administrat direct de autorităţile militare otomane, amplasate în puncte strategice de unde să se poată supraveghea o zonă întinsă. În cazul Ţării Româneşti raiale au fost la Brăila, Giurgiu şi Turnu Măgurele, importante vaduri pentru traversarea fluviului Dunărea. Au fost singurele locuri unde au fost ridicate geamii cu minarete pentru credincioşii musulmani.

[1904] *Tutun* — indigen produs în zona localităţii Găeşti, care, la timpul respectiv, concura cu cel de import „din boccele" cunoscut şi apreciat de cumpărători.

[1905] *Cot* — veche unitate de măsură a lungimii din Muntenia, echivalent cu 0,664 m, iar în Moldova cu 0,637 m. Se aprecia că această unitate corespunde lungimii de la cot la încheietura palmei.

[1906] *Sirenă* — aici cu sens figurativ, de femeie seducătoare.

[1907] *Marşandă* — patroană a unui magazin de mode.

[1908] Se cere precizată data întrucât informaţia este vagă. C.A. Rosetti a avut tipografia, pentru mai mulţi ani şi pe strada Doamnei, unde a imprimat şi ziarul „Românul".

[1909] *Eugeniu CARADA* (29 noiembrie 1836, Craiova, judeţul Dolj — 10 februarie 1910, Bucureşti, înmormântat în cimitirul Sineasca din Craiova). Studii la Craiova, la Colegiul Naţional şi la institutul „Raymond", apoi la Paris la „Collège de France" în domeniul economic-financiar. La 1860 a revenit în ţară cu preocupări pentru presă, economie, predilect finanţist, cu contribuţii la organizarea sistemului bancar din România, la 1881 a fost numit director şi vice guvernator al BNR, la 21 februarie 1883 ales de adunarea acţionarilor director al amintitei bănci, a contribuit la propăşirea României, în toate domeniile, inclusiv iniţiator şi sprijinitor al acţiunilor de ridicare a unor valoroase monumente de for public, om politic liberal, apropiat de Ion C. Brătianu, nu a acceptat funcţii cu caracter politic, colecţionar de artă, a avut preocupări de modelaj, realizând basoreliefuri, autor dramatic, publicist.

[1910] *Cafeneaua Briol* din Pasajul Român fusese amenajată având ca sursă de inspiraţie cafenele pariziene, fiind frecventată de „lumea bună" ce-şi avea rosturi în respectivul pasaj. Era locul unde se declanşau comentarii la ordinea zilei a ştirilor fierbinţi dobândite prin diverse mijloace, unele fiind generate din diverse meschine interese. Că nu era vorba numai despre vorbe au demonstrat-o atât personalul, cât şi muşterii în momentul când evenimentele anului 1877 reclama o participare materială a fiecărui individ. A fost locul unde s-au strâns importante sume de bani pentru completarea materialelor necesare ambulanţelor, procurării de arme şi alte multe necesare susţinerii efortului conflagraţiei.

1911 *Constantin I. CÂMPINEANU* (?-1902, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 27, locul 4), fiul lui Ioan Câmpineanu şi al Catincăi Dudescu. A studiat dreptul, devenind magistrat. Căsătorit cu Olga Stamatin.

1912 *Cafenelele* — au apărut în Bucureşti în secolul XVI cu pregnantă nuanţă orientală. S-au răspândit în secolele XVIII-XIX, ajungând să atragă o clientelă permanentă. În secolul XIX sunt amenajate cu mobilier specific cafenelelor occidentale, iar serviciile sunt adecvate în consecinţă.

Vezi nota: 1634.

1913 *Narghileaua.*

Vezi nota: 543.

1914 *Bonifaciu N. FLORESCU* (27 aprilie 1848, Pesta — 1899, Bucureşti, cimitirul mănăstirii Ţigăneşti), fiul lui Nicolae Bălcescu şi al Luxiţei Florescu. Studii în Franţa. Din 1873 profesor de istorie şi franceză la „Sf. Sava". Profesor universitar, ziarist, publicist, colaborator al Ateneului Român.

1915 *Constantin Dimitrescu,* din 1871 schimbându-şi numele în SEVEREANU.

Vezi notele: 416, 477.

1916 *Carol H. MÜLLER* (1827, Klein Rossin, Prusia — 7 iunie 1895, Bucureşti, îngropat la Câmpina), studii de agricultură. A venit în Ţara Românească la 1845, intrând în activitatea comercială în Pasajul Român. În 1869 a ajuns proprietar al magazinului „Pieptănarul". Cei trei fii: Oscar, Hugo şi Carol l-au urmat. Carol a fost librar şi editor al colecţiei „Biblioteca pentru toţi". După 1948 în această prăvălie a funcţionat una din primele secţii ale Anticariatului de Stat până la demolarea clădirii.

1917 Magazinul *„Bröhm şi Travesani",* firmă care, timp de câteva decenii, a furnizat medicilor utilaje şi aparatură medicală realizate de cele mai renumite firme europene. La 1877-1878, prin acest magazin s-au procurat dotările necesare trăsurilor de ambulanţă ce au fost oferite armatei române de către locuitorii, întreprinderile şi instituţiile Capitalei. Bröhm Friedrich (1844-1909), optician.

1918 *Hanul „Kretzulescu"* — a fost ridicat la sfârşitul veacului XVIII şi a fost refăcut la jumătatea secolului XIX. Era o clădire impunătoare, având la mijloc un turn cu ceas. Pe sub acest turn era asigurat accesul în curtea bisericii. Construcţia a fost demolată pentru a se extinde curtea Palatului Regal.

1919 *Nicolae Vodă MAVROCORDAT* (3 mai 1680, Istanbul — 14 septembrie 1730), a căutat să protejeze ţărănimea. Domn în Moldova de la 17 noiembrie 1709 până în noiembrie 1710 şi din 1711 până la 5 ianuarie 1716, mutat apoi în Ţara Românească, domnind de la 25 noiembrie 1716 până în martie 1719. Izbucnirea războiului între Austria şi Poarta Otomană din anii 1716-1718 l-a determinat să ia poziţie faţă de câţiva boieri ostili Porţii, între aceştia numărându-se şi Antim Ivireanu. În situaţia creată, Nicolae Mavrocordat a fost prins de austrieci şi dus în captivitate la Sibiu. Prin pacea de la Passarovitz din 1718 a fost readus pe tronul Ţării Româneşti. A introdus disciplina în administraţia ţării ceea ce a avut drept urmare scăderea obligaţiilor fiscale faţă de Poartă, făcând astfel posibil şi scăderea dărilor. A

decedat bolnav de ciumă la Bucureşti, fiind îngropat în incinta mănăstirii Văcăreşti, ctitoria sa.

Vezi notele: 293, 787, 1934, 1962, 1963.

1920 *lordache P KRETZULESCU* (1680-1746), fiul marelui logofăt Pârvu şi al Vişei. Căsătorit cu Safta Brâncoveanu la 1700 când era postelnic. Sub Nicolae Mavrocordat a ajuns, la 1717, mare vornic.

1921 *Pârvu R. KRETZULESCU* (1660-1690), fiul lui Radu Kretzulescu; vătaf de aprozi, mare postelnic.

1922 Fiicele lui Constantin Brâncoveanu.

Vezi notele: 323, 384.

1923 *Hrisovul* — act domnesc, care, în epoca feudală, servea ca document de proprietate, de etalare a privilegiilor primite ca răsplată pentru serviciile făcute domnului ţarii. Socotit ca act solemn, provenind din cancelaria domnească, era autentificat cu unul sau mai multe peceţi. Din secolul XVI purtau şi semnătura domnului. Pe multe hrisoave se întâlnesc şi menţiunile prin care se reconfirmă ulterior de către alţi domni aceste privilegii. Prestanţa actului era sugerată de materialul suport, modul îngrijit de scriere a textului (inclusiv realizarea literei iniţiale, titulatura, cartuşul pentru semnătura domnului), miniaturile incluzând stema, portretele domnului şi al doamnei, alte scene, policromia, folosirea aurului, toate erau menite să contribuie la creşterea prestanţei acestui act. Toate aceste calităţi făceau ca un asemenea act să-l coste pe beneficiar sume importante, motivate de veniturile ce-i reveneau din aplicarea prevederilor din actul obţinut. Pe parcursul anilor, diverşi laici sau mireni au căutat să suprime asemenea acte pentru a-i înlătura juridic pe adevăraţii beneficiari ai drepturilor obţinute.

1924 *Satul Cretzulescu* (?) Creţuleşti Mănăstirea (Rebegeşti), sat din perimetrul comunei Creţuleşti din vechiul judeţ Ilfov, plasa Snagov, aparţinând în trecut eparhiei Bisericii Creţulescu. Exista şi o moşie Creţulescu, în comuna Amarul, cătunul Miroşi, judeţul Buzău, proprietatea bisericii Creţulescu din Bucureşti care stăpânea acolo 600 ha.

1925 În deceniile următoare s-a impus ca *Uliţa* sau *PodulMogoşoaei*.

1926 *Stânjenul.*

Vezi notele: 1237, 2209.

1927 *Constantin Brâncoveanu* — a fost ridicat din Bucureşti de un agă venit la 23 martie 1714 cu firman de mazilire şi dus cu întreaga familie la Istanbul. Aici a fost închis în cetăţuia Şapte Turnuri. Caznele îndurate n-au reuşit să-l determine să facă declaraţii care să devină capete de acuzare la adresa sa şi a celorlalţi membri ai familiei. La fel a procedat atunci când interogatoriul viza locurile de ascundere a aurului deţinut. Şi-a primit osânda la 15 august 1714, fiind obligat ca înainte de a fi omorât să asiste la uciderea celor trei fii şi a ginerelui. Trupul i-a fost aruncat în apele Bosforului de unde a fost scos în taină şi îngropat în Istanbul. La 1720 osemintele i-au fost aduse în secret, şi cu mare taină au fost reînhumate în ctitoria sa din Bucureşti,

biserica Sf. Gheoghe Nou. Candela, valoroasă operă de orfevrărie pusă la căpătâi are o delicată dantelărie care, de fapt, este o discretă inscripţie ce consemnează grija Mariei, soţia lui Brâncoveanu, de a-i asigura loc de veci în pământul ţării. Inscripţia a fost citită şi publicată de arheologul Virgil Drăghiceanu la începutul secolului XX, contribuind la clarificarea unei enigme.

Vezi notele: 92 şi în continuare, 938.

1928 *Cotropire* — expresie a permanentei concurenţe pentru înlăturarea deţinătorilor reali ai unei proprietăţi, procedându-se la eliminarea semnelor de hotar, distrugerea sau mutarea acestora, probarea în faţa instanţelor cu martori mincinoşi pentru a putea uzurpa aceste drepturi.

1929 Definirea ca *Seimeanul* arată că este vorba de un fost ostaş lefegiu din corpul seimenilor, sau urmaş al unui asemenea militar profesionist.

1930 *Diată* — testament întocmit de o persoană particulară.

1931 Prevedere prin care se stabilea de către ctitor ca acest aşezământ să nu ajungă, ca altele, pe mâna călugărilor din mănăstirile de dincolo de hotarele Ţării Româneşti. Deşi trecuseră mai puţin de o sută de ani de la acţiunile ferme lansate

> > £ > >

de domnul Matei Basarab, prin formule persuasive emisarii aşezămintelor religioase străine reuşeau să înduplece pe deţinători de averi să lase aşezămintelor pe care le reprezentau valorile respective. Ceea ce la rându-le îşi asumau ca obligaţii ferme faţă de donator se uita repede, noua generaţie fiind preocupată să dobândească venituri pe care le trimiteau peste hotarele Ţării Româneşti.

1932 *Deasupra* — să fie protectoare a urmaşilor care la rându-le trebuiau să le poarte de grijă.

1933 *Seama* — să supravegheze administrarea averii aşezământului.

1934 *Biserica Creţulescu /Kretzulescu* — ctitorie din anii 1720-1722 a lui lordache Creţulescu şi a Saftei, fiica lui Constantin Brâncoveanu pe locul ctitorilor completat ca donaţie de domnul Nicolae Mavrocordat. A fost restaurată în 1936 de C.M.I. după planurile întocmite de arhitectul Ștefan Balș.

Aflată azi în centrul Capitalei este o construcţie echilibrată cu o distinctă linie arhitecturală caracteristică subliniată şi de plastica exterioară. Ctitorie a marelui vornic Iordache Creţulescu şi a soţiei Safta, fiica lui Constantin Brâncoveanu, biserica are hramurile Adormirea Maicii Domnului (15 august) şi Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril. A fost zidită la bariera care constituia marginea nordică a oraşului în 1722 împreună cu un han cu deschidere spre Podul Mogoşoaiei. Construcţia respectă planul trilobat, având două turle, una pe naos şi cea de a doua cu funcţie de clopotniţă pe pronaos. Are un frumos pridvor deschis străjuit de coloane de piatră. Pridvorul este pictat, caz fericit atât cât s-a păstrat din pictura originală. Tematica constituie o noutate fiind redate scene din Apocalipsă. În sec. XIX s-a intervenit la 1815 şi 1859 pentru a asigura reparaţiile la stricăciunile ca urmare a marilor cutremure. La 1815 a fost înlocuită tâmpla, iar la 1859 a fost înlocuită la interior pictura originală. A fost secolul când, fără a se respecta stilul original, au fost adoptate ca noutăţi elemente care nu erau în concordanţă cu epoca ctitoririi. Ca atare, în secolul XX, prin atente

analize C.M.I a asigurat o readucere, în limitele posibile, a monumentului la etapa ctitoririi. Lucrarea a fost realizată Intre 1933-1939 fiind coordonată de arhitectul Ştefan Bals. Acum s-a renunţat la tencuiala exterioară.. La interior a fost readusă în > > > atenţie fresca iniţială. De la Gheorghe Tattarescu au fost păstrate portretele ctitorilor.

A fost ridicată în curtea caselor lui Iordache Creţulescu şi a fost terminată construcţia la 30 septembrie 1722, fiind stabilit modul de administrare, rolul Eforiei Biserici Creţulescu. Peste decenii s-a implicat arhitectul austriac Lipiţer în „restaurarea" bisericii procedând la modificări care i-au afectat aspectul. A fost închis pridvorul, a schimbat intrarea pentru a fi pe latura de sud, a lungit ferestrele unindu-le pe cele de jos cu cele de sus, a demontat coloana dintre pronaos şi naos, a tencuit exteriorul vopsindu-l în alb. A desfiinţat turla de pe pronaos şi pe naos a făcut una din lemn. La interior a încredinţat lui Gheorghe Tattarăscu pictarea în ulei peste pictura în frescă a veacului al XVIII-lea precum şi decorarea catapetesmei. În secolul XX misiunea de restaurare a revenit C.M.I. având în arhitectul Ştefan Bals un atent analist, observator al intervenţiilor stabilind readucerea construcţiei, în mare măsură la forma iniţială. Acesta în anii 1959-1960 a renunţat la cele întreprinse de către Lipiţer. Pictura lui Tattarăscu care se deteriorase a fost înlăturată. În 1944 pictorul Ştefănescu a pictat turla, restul bisericii rămânând cu pictura secolului al XVIII. Cele întreprinse după 1990, ca şi proiectele pentru viitorul apropiat sunt preocupări ale parohiei.

Vezi nota: 298.

[1935] *Exproprierea* din 1920 a stat la baza obţinerii de terenuri pentru aplicarea prevederilor reformei agrare care, în anii următori, a împroprietărit pe ţăranii fără pământ sau cu pământ puţin. Preconizate anterior războiului mondial, reînnoite prin discursul regelui Ferdinand I în luna martie 1917 la Răcăciuni, judeţul Bacău, în faţa unei unităţi în refacere a Armatei Române, legiferate la Iasi în timpul războiului şi aplicate în anii care au urmat. Reforma agrară a contribuit la o importantă restructurare socială a României. Biserica Creţulescu, care primise pe parcursul anilor, ca danii de la ctitori, urmasi, boieri s.a., importante suprafeţe de teren, în secolul XIX ajunsese să deţină 200. 000 de pogoane.

[1936] *Gheorghe Matei CANTACUZINO.*

Vezi notele: 740, 2283, 2344.

[1937] *Librăria „Buchholz"* astăzi *librăria „Dacia".*

[1938] *PaulEm. MICLESCU*(20 mai 1901, Bucuresti — 22 martie 1994), arhitect, fiul inginerului Emil Miclescu şi al Sasei Greceanu. Absolvent, în 1930, al Şcolii superioare de arhitectură din Bucuresti. A proiectat o serie de importante edificii: halele fabricii Ford (1930-1932), din zona Floreasca, palatul C.F.R. (1937-1945) în colaborare cu alţi arhitecţi. A contribuit la restaurarea unor monumente în judeţele Arges şi Muscel, precum şi la restaurarea bisericii Creţulescu din Bucuresti, împreună cu arhitectul Ştefan Bals. A proiectat gara din Mangalia, locuinţe şi vile la Bucuresti şi Predeal, a făcut schiţe de sistematizarea municipiului Buzău, pentru teatrul în aer liber din parcul Nicolae Bălcescu din Bucuresti Noi (1953).

În ultimele decenii s-a preocupat de restaurarea bisericii Slobozia din Bucuresti.

Proiectele le semna: PEM. Caracterizat de către Octav Doicescu ca fiind stăpânit de duhul humorului, al toleranţei şi bunei înţelegerii.

1939 *Gheorghe /George /Al. BALŞ* (24 aprilie 1868, Adjud, judeţul Putna azi Vrancea — 23 septembrie 1934, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 43, locul 13), fiul lui Alexandru Balş. Studii politehnice la Zürich, inginer, cercetător şi restaurator al vechilor construcţii. A colaborat în Dobrogea, alături de Anghel Saligny, la realizarea unor lucrări la podul de la Cernavodă, în portul Constanţa; preocupări pentru studierea evoluţiei arhitecturii, contribuind la scrierea istoriei acesteia, activitate prestigioasă în cadrul C.M.I., preşedinte al Societăţii Crucea Roşie, Efor al Spitalelor Civile, membru în comisia de sistematizare a Municipiului Bucureşti, publicist, membru al Academiei Române 4 iunie 1923, rostind discursul de recepţie la 9 iunie 1925 cu tema: Începuturile arhitecturii bisericeşti din Moldova; preşedinte al secţiei istorice, vice preşedinte al înaltului for. Autor al unor studii de istoria arhitecturii publicate în „Buletinul Comisiunii monumentelor Istorice". Scriitor, publicist.

1940 *„Hora Domniţelor"* — scena din pridvorul bisericii Creţulescu poate fi pusă în relaţie cu pictura epocii brâncoveneşti, mai precis cu ceea ce s-a înfăptuit şi la biserica mănăstirii Cozia, în pridvorul adăugat vechii construcţii tocmai sub domnia lui Constantin Brâncoveanu, noul ctitor care s-a preocupat de restaurarea şi completarea ansamblului monahal.

1941 *Timpane* — instrumente muzicale de percuţie asemănătoare tobei, dar care pot fi acordate.

1942 *Strada Sf. Ionică* — a fost desfiinţată prin sistematizarea zonei în anii '30, iar în deceniile care au urmat zona a cunoscut noi prefaceri care au imprimat perimetrului o notă în concordanţă cu vecinătatea Palatului Republicii.

1943 *OLBRICHT* — familie de întreprinzători veniţi în Ţara Românească, s-a afirmat ca negustori în Bucureşti, predilect de mobilă. Citäm în acest sens pe: *Albert* (1829-1891, Bucureşti, cimitirul Catolic; *Wilhelm* (1853-1913, Bucureşti, cimitirul Protestant;) *Franz* (1855-1918, Bucureşti, cimitirul Protestant).

1944 *Restaurantul „Enescu"* — a fost inaugurat în anul 1904 de către doi foşti elevi ai casei „lordache". Erau Enescu şi Andreescu care în scurt timp au impus acest stabiliment atenţiei clientelei, devenind renumit pentru preparatele culinare, bucătărie românească, dar mai ales pentru tarafurile care au cântat aici, cu interpreţi de mare virtuozitate, dintre care Nicolae Buică, Vasile Budişteanu, Cristache Ciolac sau Grigoraş Dinicu. Localul era frecventat de oameni politici, de litere, artişti, gazetari. În funcţie de vreme serviciul era asigurat în saloane sau la grădină. Timp de trei decenii a fost în atenţia multora, inclusiv de peste hotare.

Vezi nota: 1945.

1945 *Cristache CIOLAC*

Vezi notele: 978, 2305, 2366.

1946 *Grigore /Grigoraş DINICU* (3 aprilie 1889 — 28 martie 1949, Bucureşti, cimitir

Colentina, B2-13). Fiul lui Ion ţ 1929 şi Elena Dinicu ţ1910. Tatăl violonist. Studiile şi permanenta preocupare pentru desăvârşirea pregătirii muzicale l-au situat în rândurile interpreţilor de excepţie ca violonist cu un variat repertoriu.

Conducător de tarafuri care, prin modul de interpretare a repertoriului au ajuns să cucerească auditoriul din ţară şi străinătate. În 1935 a fost organizat un concurs de tarafuri la Arenele Romane din Parcul Carol I. Au participat formaţiunile conduse de Victor Predescu, Petrică Moţoi, Ion Matache, Jean Sibiceanu ş.a. A fost declarat câştigător taraful dirijat de Grigoraş Dinicu care, prin modul de interpretare a melodiilor: *Ciocârlia, Hora lui Dobrică, Steluţa, Doina Oltului,* au relevat calităţile de virtuoşi interpreţi. La 24 mai 1935 a avut loc un concert festiv de sărbătorire a lui Grigoraş Dinicu, având la pupitru ca dirijor pe George Georgescu.

La 5 aprilie 1992, la Radiodifuziunea Română a fost dezvelită o placă evocând pe violonistul şi compozitorul Grigoraş Dinicu.

1947 *Bariera straja* — era limita păzită a oraşului, atât ziua cât şi noaptea. La acest punct de control se înregistrau intrările şi ieşirile oamenilor şi bunurile transportate. Aceste bariere s-au tot mutat, în funcţie de extinderea localităţii.

1948 *Puţul cu Zale.*

Vezi nota: 194.

1949 *Seimenii.*

Vezi notele: 73, 419, 549, 948, 1919, 2056.

1950 Porecla *„Grămătici!* relevă activitatea desfăşurată anterior, probabil pe lângă cancelaria domnească.

1951 *Ciocănari-Niculeşti* — localitate din judeţul Ilfov, în apropiere de Periş.

1952 *Moceşti* în trecut componentă a comunei Lipia din judeţul Buzău, azi formând localitatea *Moceşti-Iordăcheanu* din judeţul Prahova, în apropiere de Urlaţi.

1953 Să nu fie deranjaţi de cei care ar veni la conducerea mănăstirii cu anumite pretenţii. Această formulă juridică era menită să asigure şi în viitor privilegiile acordate de egumenul mănăstirii.

1954

Tot o formă juridică a epocii, amintind că aşa s-a stabilit înţelegerea atunci când au încheiat tranzacţia, definind contractual ce primesc ambele părţi.

1954 *Al treilea logofăt* — ajutorul logofătului doi.

1955 *Logofăt de vistierie* — cel care ţinea evidenţa intrărilor şi ieşirilor de fonduri.

1956 *Judecăţi* nesfârşite — procese tipice pentru delimitarea succesiunilor; în unele cazuri se prelungeau de la o generaţie la alta.

1957 *Stolnic* — dregător din ţările române care purta grija mesei domnitorului, fiind şeful bucătarilor, al pescarilor şi al grădinarilor.

[1958] La 1777 Iordache Colfescu era *biv vel serdar* în Divan.

[1959] *Popeştii din judeţul Vlaşca* — componentă a teritoriului comunei Mihăileşti, judeţul Giurgiu, pe malul Argeşului.

[1960] *Smarald* — piatră strălucitoare (varietate de beril) de culoare verde, foarte transparentă.

[1961] *Mavrocordat* — familie a cărei reprezentanţi au condus în secolul al XVIII-lea destinele ţărilor române. Trimişi de Poarta Otomană, ca străini de neamul românesc, au realizat şi o serie de acte reformatoare. Nicolae Mavrocordat rămâne în

- >

conştiinţa posterităţii prin ampla construcţie: mănăstirea Văcăreşti, inclusiv cu marea şi valoroasa bibliotecă, găzduită de acest aşezământ, iar Constantin prin reformele de natură economică şi socială formulate în ambele ţări române.

Nicolae MAVROCORDAT (1680 — 3 septembrie 1730, Bucureşti, înmormântat în incinta ctitoriei sale mănăstirea Văcăreşti), a fost numit domn la 25 decembrie 1715/5 ianuarie 1716, fiind primul domn fanariot în Ţara Românească. O domnie complexă prin acţiunile austriecilor, care câştigă o parte din boierime, obligă pe domn să adopte măsuri excepţionale de sancţionare, expulzare şi chiar ucidere. Printr-o acţiune fulgerătoare a unui detaşament austriac, domnul este ridicat la 14 noiembrie 1716 din Bucureşti, şi dus la Sibiu unde a fost găzduit până la încheierea păcii cu otomanii. A fost perioada când ţara a fost condusă de Ioan Mavrocordat. Conform tratatului de la Passarowitz Austria rămâne însă ocupantă a Olteniei până la pacea de la Belgrad din 16 septembrie 1738.

Între 1716-1722 prin preocuparea sa a fost edificat marele ansamblu monahal Văcăreşti ca o replică la fapta lui Constantin Brâncoveanu, ctitorul mânăstirii Hurezi. A fost târnosită la 24 septembrie 1724.

În martie 1719 a reluat conducerea ţării până la 3 septembrie 1730.

Anii domniei sale au fost marcaţi de o temporară reducere a *haraciului* către Poartă pentru 5 ani. Analiza experienţei în domeniul fiscalităţii a înaintaşilor l-au determinat pe Nicolae Mavrocordat să reintroducă în 1723 ca dare unică — *ruptoarea* — divizată în patru părţi.

[1962] Arestarea lui *Antim Ivireanu* a avut loc în 1716. A fost pornit pe drumul surghiunului spre Muntele Sinai, însă a fost ucis în preajma localităţii Razgrad, la sudul Dunării.

Antim IVIREANU (circa 1650, 1660, Ivir, Georgia — septembrie 1716, Razgrad, Bulgaria), de obârşie din Iviria, Caucaz, a ajuns rob la Istanbul unde s-a evidenţiat prin cunoştinţele dobândite, fiind un bun poliglot, gravor, tipograf, traducător, predicator. Calităţile acestuia l-au determinat pe Constantin Brâncoveanu să-l aducă în Ţara Românească unde i-a încredinţat realizarea, în tiparniţele de la Snagov, Râmnicu Vâlcea şi Bucureşti, tipăriturilor atât pentru credincioşii din ţările române, cât şi pentru cei ai altor neamuri aflaţi sub oprimarea islamică. Calităţile sale, inclusiv de bun organizator l-au propulsat ierarhic ca episcop de Râmnic şi apoi ca mitropolit al Ţării Româneşti, postură care l-a situat adeseori sfătuitor de taină al domnului în problemele de politică externă. Bun gospodar a contribuit la restaurarea ctitoriilor predecesorilor. În Bucureşti a ridicat o valoroasă mănăstire cu hramul Tuturor Sfinţilor pe care a înzestrat-o, stabilindu-i

o rânduită chivernisire a tuturor veniturilor. După uciderea lui Constantin Brâncoveanu noul domn Neculai Mavrocordat la surghiunit, fiind trimis la Muntele Sinai, însă pe drum a fost asasinat de garda otomană. Moştenirea culturală este complexă relevând gradul de cultură a acestei personalităţi de la cumpăna veacurilor XVII-XVIII.

La 8 iunie 1700, Snagov, tipărirea versiunii româneşti a cărţii „Floarea darurilor".

[1963] *Desarhierit* — îndepărtarea unui arhiereu din funcţie pentru acte incompatibile cu canoanele religioase la care a subscris ca urmare a ceea ce i-a dictat propria conştiinţă.

[1964] *Mitra* — acoperământ pentru cap în formă sferică sau conică, bogat ornamentat cu pietre preţioase, purtat de arhierei în timpul slujbelor.

[1965] *Blestem* — în Evul Mediu dominat de credinţe străvechi, eresuri, prejudecăţi, blestemul a constituit o instituţie juridică de temut. Nu o dată înscris în actele epocii, emise de cancelaria domnească, blestemul era formula înfricoşătoare menită să păzească respectarea unui privilegiu sau a unor drepturi de proprietate. Evenimente neplăcute sau tragice din viaţa celor care nesocoteau prevederile unui hrisov astfel întocmit erau interpretate ca efect al blestemului.

[1966] *Fiică de suflet* — formulă juridică de adoptare. Persoana adoptată putea moştenii bunurile mobile şi imobile conform prevederilor testamentului care, astfel nu mai putea fi atacat în instanţe de pretendenţii la moştenire după gradul de rudenie. Adopţiunea se realiza în prezenţa unor martori care, ulterior, la caz de nevoie să poată confirma că aceasta a fost voinţa celui dispărut. Nu o dată s-a constatat şi ca formă abuzivă, folosindu-se presiuni de natură psihică asupra unor persoane cu dificultăţi fizice sau morale, cărora li se dicta o anumită condiţie.

[1967] *Zestre* — actul care consemna averea mobilă şi imobilă pe care o aducea mireasa în noua gospodărie. Actul se încheia cu anticipaţie între cele două familii.

[1968] *Constantin Dinicu GOLESCU / Constantin Radovici / din Goleşti*.

Vezi notele: 376, 453, 831, 1953, 1978, 2014, 2071.

[1969] *Taler* — monedă de argint care a circulat şi în ţările române. Multe dintre aceste monede s-au păstrat în colecţii numismatice sau au fost găsite întâmplător cu ocazia unor lucrări agricole, edilitare etc. Altele au fost integrate în salbele purtate ca podoabă alcătuite dintr-un şirag sau mai multe ce reuneau taleri (perforaţi pentru a fi înşiraţi), medalii, pietre preţioase şi semipreţioase, mărgele ş.a.

[1970] Cuprinsul *ulucilor* — au în acest caz sensul de hotar, de întindere a proprietăţii marcat de gardul existent.

[1971] *Biserica Stejarul* cea veche, a fost din lemn înlocuită cu una din zid clădită în 1761. A fost afectată de cutremurul din 1838, restaurată de arhitectul Paul Gottereau în anul 1894. Se afla în zona care a fost sistematizată în anii '60 ai secolului trecut, în preajma palatului, cam pe locul unde, în prezent, se află scările de la Sala Palatului. Denumirea sugerează că din vechiul codru al Vlăsiei fusese păstrat un falnic stejar care

constituia la zi caniculară loc de adăpost sub uriaşa lui coroană.

[1972] *Agă* — ofiţer în armata otomană; în ţările române era şeful agiei, având atribuţiile prefectului poliţiei de mai târziu.

Vezi notele: 98, 105, 143, 453, 592, 638, 639, 748, 1294, 1329, 1667, 1679, 2041,2228.

[1973] *Învelită toată cu fier* — cu tablă, după cum văzuse prin alte locuri ale Europei.

Vezi nota: 1913.

[1974] *Radu GOLESCU.*

Vezi notele: 163, 1656.

[1975] *Casa Romanit* — a adăpostit Ministerul Finanţelor şi alte instituţii ale statului, iar în ultimii ani a devenit sediul Muzeului Colecţiilor de Artă. Amplasată la zona de joncţiune a Podului Mogoşoaiei cu uliţa Târgovişteі.

[1976] *Filip LENŞ* (1799, Bucureşti — 1853) mare vistier, om influent în politica ţării, bogătaş. La 1821 a fost trimis la Istanbul pentru a obţine numirea unui domn pământean, prezentând sultanului numele a şapte mari boieri. Bogată activitate în administraţia de stat. Căsătorit cu Elisabeta Balotescu Cărpineşanu.

Vezi notele: 342, 1330, 1769.

[1977] *Societatea Literară de la Goleşti* judeţul Muscel, azi judeţul Argeş, plănuită de boierii patrioţi în timpul refugiului de la Braşov şi devenită realitate prin strădania lui Dinicu Golescu, a reunit cele mai avântate elemente. Înfiinţată în 1827 din iniţiativa lui Dinicu Golescu şi prin preocuparea lui Ion Heliade Rădulescu, Stanciu Căpăţineanu, Gheorghe Bibescu, Barbu Ştirbey avea, pe bază de statut, un program iluminist care cuprindea obiective menite să contribuie la propăşirea culturală a societăţii româneşti, care a atras un grup de boieri animaţi de idei înaintate. Societatea literară a contribuit la propăşirea culturii româneşti prin realizarea unui învăţământ de toate gradele, înfiinţarea unui teatru naţional în care spectacolele să fie în limba română, încurajarea traducerilor din literatura universală. Iniţiatorii au inclus în programul societăţii o serie de prevederi de natură reformatoare în plan politic. Un prim pas l-a constituit înfiinţarea din anul 1828 a primelor şcoli săteşti.

La reuniunile din casele Goleştilor din Bucureşti au fost dezbătute atât realizări originale, cât şi traduceri din literatura universală.

[1978] *Nicolae VĂCĂRESCU* (circa 1784 — circa 1825 sau 1828), fiul lui Enăchiţă Văcărescu şi al Domniţei, fiica lui Nicolae Vodă Caragea; frate vitreg cu Alecu Văcărescu. A avut şi el preocupări literare, poeziile lui au fost publicate postum în 1860, ediţie incompletă. Poet realizator de versuri omagiale, satirice.

[1979] *Grigore BĂLEANU* (? -1842), mare ban, fost mare vornic, la 1831 a fost unul dintre redactorii Regulamentului Organic în anii 1830-1831 împreună cu Gheorghe Filipescu, iar în 1836 preşedinte al Înaltului Divan, adică al Consiliului de Miniştri.

Căsătorit cu Maria Brâncoveanu (? -1837).

Vezi notele: 995, 1459, 1520, 1597, 1658.

1980 *Emanuil (Manolache) Gr. BĂLEANU* (1793-1862, înmormântat la Bolintin Deal), fiul marelui ban Grigore Băleanu şi al Mariei Brâncoveanu. Om politic, deputat în Obştească Adunare. A făcut parte din Divanul Domnesc, participând la redactarea noilor legislaţii. În 1831, mare vornic, a comandat oştirea Ţării Româneşti. Cu Ion Câmpineanu a format opoziţia faţă de domnitorul Alexandru Ghica de la 1834 şi până în 1837. În 1842 era candidat la domnie, în 1843 secretar de stat. A avut contribuţii la elaborarea documentelor de înlăturare a regimului vamal dintre Ţara Românească şi Moldova; a elaborat legea pentru dezrobirea ţiganilor. După abdicarea lui Gheorghe Bibescu, boierii au ales o căimăcămie formată din Teodor Văcărescu, Emanoil Băleanu şi mitropolitul Neofit. Măsurile luate contra elementelor revoluţionare au impus îndepărtarea celor trei caimacami. În timpul revoluţiei de la 1848 s-a aflat în rândurile opoziţiei. A fost membru al căimăcămiei constituită de boieri după retragerea membrilor Guvernului Provizoriu la Târgovişte, la 28-29 iunie. la 1850 şef al departamentului Din Lăuntru, preşedinte al Înaltului Divan, caimacam după abdicarea lui Barbu Ştirbei. Peste ani, a fost din nou caimacam al Ţării Româneşti în timpul evenimentelor care au precedat Unirea Principatelor, împreună cu I. Manu în 1858-1859, candidat la domnie în 1859. Căsătorit cu Elena (Sultana) Bălăceanu (1820-1865).

Vezi notele: 1920, 2017, 2338.

1981 *Constantin CÂMPINEANU.*

Vezi nota: 1835.

1982 *Ioan /Ion / CÂMPINEANU* (1798 — iunie 1863, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 27, locul 4), fiul stolnicului Scarlat Câmpineanu şi al Ruxandrei Cândescu, frate cu Constantin Câmpineanu. Om politic, s-a dedicat carierei militare şi politice, orator, apărător al drepturilor naţionale în Adunarea Obştească de la 1834, deputat, militant pentru reformele care să metamorfozeze societatea românească, facilitând Unirea şi Independenţa. La reînfiinţarea armatei în Ţara Românească a devenit ofiţer, ajungând până la gradul de colonel. S-a implicat atât în viaţa politică, cât şi în cea culturală, alăturându-se lui Dinicu Golescu, Ioan Heliade Rădulescu la constituirea Societăţii Literare. La iniţiativa Rusiei de a se introduce în Regulamentul Organic articole adiţionale el s-a opus în calitate de membru al Obşteştii Adunări. Sub presiunea Porţii Otomane Obştească Adunare a Ţării Româneşti, la 10 mai 1838, a votat articolul adiţional care prevedea obligativitatea ca orice modificare în legislaţia ţării să fie aprobată de puterea suzerană şi cea protectoare. A fost unul din iniţiatorii şi fondatorii Societăţii Filarmonice înfiinţată la 1835. Exilat, în anul 1840 a călătorit în Franţa şi în Anglia, la încercarea de a se reîntoarce în ţară a fost arestat de guvernul austriac şi predat autorităţilor române, ulterior închis la Mărgineni şi la Plumbuita. Eliberat la 1841. Conducător al Societăţii

Filarmonice. Candidat la domnie în 1842. În timpul revoluţiei de la 1848 a fost ales membru al Guvernului Provizoriu. Membru în guvernul provizoriu de la 1848, apoi ministru în timpul căimăcămiei. de finanţe, în perioada 25 septembrie 1848 — 1 mai 1849. Căsătorit cu Ecaterina Dudescu.

Vezi notele: 454, 1027, 1779.

1983 *Hilarion, episcopul Argeşului*.

Vezi notele: 453, 548, 598, 1837, 1969.

1984 Ioan Răducan VOINESCU, zis Voinescu I (? — 1866, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 27, locul 42), Studiile la Odessa, dedicându-se carierei militare. Colonel la 1846, participant la revoluţie, ministru, exilat la Paris,prefect de poliţie după septembrie 1848, consilier de stat în 1864. Traducător în limba franceză a unui volum din poeziile lui Vasile Alecsandri.

1985 *Gianni.*

1986 *Casino* — aici cu sens de *casină,* loc de reuniune pentru oameni cu preocupări asemănătoare. Astăzi termenul a evoluat, cazinou fiind numite localuri publice, în special în staţiuni climaterice sau balneare, care au în componenţă restaurante, săli de jocuri de noroc, de dans, de spectacole.

1987 *Gramatica românească* — editată la Sibiu în 1828, *Reguli sau gramatica poeziei,* traducere din 1831, *Prescurtare de gramatică limbei româno-italiene,* 1841.

1988 *Alphonse-Marie-Louis de Prat de LAMARTINE* (1790-1869), scriitor, poet şi om politic francez, diplomat, participant la Revoluţia de la 1848, ministru de externe în guvernul provizoriu.

1989 *Nicolas BOILLEAU-Despreaux* (1636-1711), scriitor şi critic literar francez, teoretician al clasicismului.

1990 *Apariţiile editoriale* — erau anunţate înainte de tragerea tirajului, făcându-se înscrieri cu plata anticipată a numărului de exemplare dorite. Se asigura pe această cale o ediţie în raport cu cererea.

1991 *Ion /Ioan /D. GHICA.*

Vezi nota: 65.

1992 *Florian AARON* (21 ianuarie 1805, Rod, comuna Tilişca, judeţul Sibiu — 12 iulie 1887, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 28, locul 28). Studii la Sibiu, Blaj, Pesta. La 1826 a fost chemat de Constantin Golescu în Ţara Românească. Carieră didactică practicată la şcoala de la Goleşti, la colegiul din Craiova, din 1836 la colegiul „Sf. Sava" din Bucureşti. A participat la evenimentele de la 1848; trecând în Transilvania a desfăşurat activitate redacţională la Sibiu la „Telegraful Român" şi la Viena între 1853-

1856 la „Foaia legilor imperiale”. După revenirea în România în 1860 a fost redactor la „România”, „Museul Naţional”. A avut o prestigioasă carieră universitară la Bucureşti la Facultatea de Litere şi Filozofie. Ca istoric a acordat atenţie deosebită istoriei naţionale şi, predilect, faptelor lui Mihai Viteazul. În anul 1835 a publicat manualul *O idee repede de istoria Principatului Ţării Româneşti,* carte care pune bazele didactice ale literaturii istorice naţionale. A realizat o primă periodizare a istoriei românilor. A acordat o atenţie deosebită ştiinţelor auxiliare ale istoriei (genealogia, heraldica, numismatica, epigrafia, diplomatica şi sfragistica). Publicist.

1993 *Şcoala de la Goleşti* astăzi în judeţul Argeş.

1994 *Flautistul Dinicu* — era un înaintaş al celebrului Grigoraş Dinicu.

1995 *Batalionul sacru.*

Vezi notele: 513, 574.

1996 *Armata pământeană* — a fost înfiinţată conform prevederilor Regulamentului Organic, modul de organizare şi de desfăşurare a activităţii fiind inclus în *Regulamentul Ostăşesc* elaborat ca o anexă la Regulamentul Organic.

1997 *Epitropi* — administratori desemnaţi prin testament sau hotărâre judecătorească ai unui bun sau ai unei averi.

1998 *Pavel Dimitrievici KISELEFF*.

Vezi notele: 294, 355, 836, 897, 976, 1037.

1999 *Sfatul Administrativ* — a funcţionat în conformitate cu prevederile Regulamentului Organic, compus din capii departamentelor (miniştri) de Interne — marele vornic — ca prezident, de finanţe — marele vistier —, secretarul de stat — marele postelnic. Această instituţie a funcţionat între anii 1831-1848. Sfatul Administrativ Extraordinar includea pe toţi miniştri, se ocupa de chestiuni speciale, la ordinea zilei, şi era prezidat, la nevoie, de către domn.

2000 *Miliţia pământeană* — cuprindea armata nepermanentă sau de rezervă, incluzând şi unele corpuri speciale de armată.

2001 *Schimnic* — călugăr care duce o viaţă retrasă în condiţii aspre, impunându-şi privaţiuni. Asemenea regim îl îndepărtează de viaţa colectivă (de obşte) din mănăstire, ajungând să-şi încropească câte o modestă locuinţă, având pe lângă el câte un tânăr novice căruia, în decurs de ani îi va transmite cunoştinţele teologice dar şi cele de viaţă.

2002 *Mănăstirea Căldăruşani* judeţul Ilfov este încadrată de apele lacului omonim. Mica peninsulă cu o vegetaţie bogată conferă condiţii de viaţă monahală.

Ctitoria lui Matei Basarab a fost târnosită la 20 octombrie 1638, cu intervenţii de renovare la 1775, de reparaţii, inclusiv a picturii în 1817, de radicale restaurări în anii 1908-1915 prin preocuparea lui Ghenadie Petrescu, cu o nouă pictură realizată de Dimitrie Belizarie. Cutremurul din 1940 a afectat-o impunând noi lucrări de consolidare, de repictare realizată de Musceleanu. Hramul bisericii este Sf. Mare Mucenic Dimitrie

(26 octombrie). Ansamblului prin zidul de incintă i-a fost conferită calitatea de aşezământ fortificat.

În afara acestei incinte se află biserica cimitirului, ctitorie de la sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Biserica Cocioc a fost edificată la 1825, pe vatra unui edificiu de lemn ridicat anterior. Aici a funcţionat un timp tipografia în cadrul căreia au fost tipărite o serie de lucrări liturgice. Cu timpul, atât tipografia, cât şi biserica au căzut în ruină.

În 1845 un mare incendiu a provocat mari distrugeri în ansamblul monahal.

Ample lucrări de restaurare au fost declanşate în 1952, desfăşurându-se până în 1960.

Un valoros muzeu, incluzând şi lucrări realizate de Nicolae Grigorescu, Sava Henţia, a fost amenajat în incinta ansamblului.

Vezi notele: 605, 1652, 2370.

2003 *Corp de gardă al Palatului* — în evoluţia ansamblului a ajuns în pavilionul din zona nordică, pe locul unde se află astăzi aripa care găzduieşte Muzeul de Artă şi Filarmonica, sala mică.

2004 *Emil VÂRTOSU* (21 octombrie 1902, Galaţi — 3 ianuarie1977, Bucureşti), studii secundare la Galaţi, la Bucureşti Facultatea de litere şi filozofie, promoţia 1925, concomitent şi Şcoala superioară de arhivistică terminată în 1926, specializare la Paris, doctor în istorie 1941, specialist în ştiinţele auxiliare, carieră universitară, publicist.

Profesor la Şcoala de Arhivistică, cercetător al tezaurului arhivistic, publicist.

2005 *Secţia inginerească* — nucleul care a generat în timp Ministerul Lucrărilor Publice.

2006 *Sluger* — dregător însărcinat cu aprovizionarea curţii domneşti şi al armatei.

Vezi notele: 283, 323, 344, 384, 1029, 1090.

2007 *Presudstvia Comitetului Carantinelor* — Conducerea Comitetului Carantinelor. Regulamentul organic, în capitolul IV prevedea că pentru păzirea Valahiei de biciul năprasnic (ciuma), să se aşeze pe marginea „de-a stânga Dunării un cordon de sănătate nestrămutat, alcătuit din trei carantine mari şi patru carantine de al doilea rang, patru carantine mici. Acestea aveau serviciile asigurate de personalul administrativ şi de un medic. Paza era asigurată de miliţiile pe uscat şi de 18 caiace înarmate pe apă.

Vezi notele: 1570, 1571.

2008 *Dorobanţi* — soldaţi făcând de caraulă, care asigurau paza localului, a patrimoniului tezaurizat.

Vezi nota: 284.

2009 *Rândaşi* — slujitori care îngrijau de curăţenia localului.

Vezi notele: 206, 267, 1182.

2010 Alexandru D. GHICA (1796-1862, Neapole, Italia, înmormântat la mănăstirea Pantelimon, osemintele azi ?). Ban al Olteniei, mare spătar, comandant al miliţiilor de la 1828, apreciat de P. Kiseleff, este susţinut de acesta pentru a ajunge domn al Ţării Româneşti la 1834, primul domn regulamentar din Ţara Românească (aprilie 1834 — 7 octombrie 1842); domnia i-a fost permanent supravegheată de Ruckmann, consulul Rusiei la Bucureşti, care îşi aroga calitatea de arbitru în toate problemele ivite pe parcursul anilor

de domnie. A fost generată o atmosferă încordată care a avut repercusiuni în relaţiile domnie — Adunarea Obştească, conducerea bisericii şi chiar cu Rusia care s-a implicat, contribuind la înlăturarea lui de la tron. Un episod hotărâtor care a condus la înlăturarea sa a fost complotul de la Brăila în care era implicat chiar şi consulul Rusiei de la Galaţi. În anii de domnie a acordat o atenţie deosebită învăţământului, teatrului, organizării armatei, dezrobirii ţăranilor. La înlăturarea de la domnie s-a retras la Viena unde a trăit până în 1853 când a revenit în ţară. Peste ani, în momentele premergătoare Unirii, a fost desemnat caimacam (4 iulie 1856 — octombrie 1858). A favorizat partida naţională. Ulterior a părăsit ţara.

[2011] *Alexandrina GHICA* născută *Maria Catargi,* nepoata domnului, soţia lui Alexandru??? SAU: *Alexandrina Panaiot Gr. GHICA* născută *Şt Hagi Moscu* (1826-1908, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 12, locul 9).

[2012] *Alexandru D. GHICA.*

Vezi notele: 855, 2011.

[2013] *Vilacros. Xavier VILLACROSSE.*

Vezi notele: 786, 831, 1024.

[2014] *Maimar Pasa, arhitectul Curţii* — arhitectul sef care avea atribuţia de a verifica atât proiectul dacă corespundea temei enunţate, dacă calculele erau în concordanţă cu preţul pieţii, dacă contractantul prezenta garanţia unei bune şi la timp realizări a lucrărilor, iar pe parcursul efectuării lucrărilor să acorde atenţie tuturor etapelor de realizare care să asigure o bună dăinuire în timp a celor întreprinse. La finalizare propunea numele unor persoane competente care să participe la recepţia lucrărilor întreprinse, acceptând sau respingând, acordând termene pentru remedieri. Prin prestanţa poziţiei sale Maimar Pasa putea impune celor implicaţi în realizarea respectivelor lucrări adjudecate respectul pentru clauzele contractate.

[2015] *Matache Iliad* pitar, antreprenor al lucrărilor executate la casa lui Dinicu Golescu pentru a deveni reşedinţă domnească.

[2016] *Geamurile cele proaste* — presupunem că este vorba de producţie, locală a manufacturilor definite ca „glăjărn , sticla fiind vălurită.

[2017] *Principesei Edgar MAVROCORDATIrina născută Blaramberg* (1864-1955), soţia lui *Edgar Alexandru MAVROCORDAT* (1857-1934), om politic, ministru (înmormântaţi în Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 25, locul 12).

[2018] *Împărăteasa Josefina. Josephine Marie Josephe Tascher de La Pagerie* (1763-1814) soţia vicontelui de Beauharnais, din 1796 soţia generalului Bonaparte, împărătească a Franţei în anii 1804-1809.

[2019] *Ţarul Nicolae. Nicolae I ROMANOV* (1825-1855) ţar autocrat care a înăsprit exploatarea iobagilor, oprimator care a înăbuşit răscoalele din Rusia şi fostul teritoriu al Poloniei, implicat nemijlocit în înăbuşirea revoluţiilor din Europa din 1848-1849. A fost preocupat de pătrunderea Rusiei în Orient. Finalul vieţii s-a petrecut în anii desfăşurării războiului Crimeei.

[2020] *Nemţeşte* — europeneşte totalmente deosebită de costumaţia orientală,

omniprezentă în anii domniilor fanariote.

2021 *Atlas alb, atlaz* — ţesătură folosită pentru căptuşirea costumelor, a plăpumilor, având o faţă lucioasă, în acest caz de culoare albă.

2022 *Pafta* — agrafă din argint de mari proporţii servind de încheietoare a unei hlamide, mantale. Placa care acoperă agrafa este frumos decorată.

În acest caz este deosebit de semnificativ gestul ostentativ de a se afişa cu trecutul unui înaintaş asasinat la mazilire ca incomod pentru Poarta Otomană.

2023 *Rubin* — varietate de corindon foarte dur, de culoare roşie, piatră preţioasă folosită la confecţionarea bijuteriilor.

2024 *Briliant* — piatră preţioasă, diamant şlefuit în dublă piramidă, folosit la confecţionarea bijuteriilor.

Vezi notele: 1977, 2038.

2025 *Harun-al-Raşid* (766-809) — calif al Bagdadului în perioada 786-809, din dinastia Abhasizilor. A întreţinut relaţii cu Carol cel Mare. A luptat împotriva imperiului Bizantin. Pentru a cunoaşte situaţia reală din ţara sa a căutat să se informeze direct, fiind prezent, în travesti, în cele mai diferite locuri, discutând cu oameni cu diverse ocupaţii şi de diverse stări sociale. Pe această cale, ulterior, putea să ia cele mai adecvate măsuri spre binele poporului.

2026 *Profiriţa /Pulcheria / GHICA* (1800-1870), fiica din a treia căsătorie a lui Dimitrie Ghica cu fiica lui Razu. Soră bună cu Alexandru Ghica. A fost căsătorită cu Nicolae Mavros, apoi cu *Vladimir de Blaremberg* (1811-1846). Acesta a venit în Ţara Românească în 1828, făcând parte din efectivele armatei ruse de ocupaţie. Rămas, s-a integrat în rândurile tinerei armate a Ţării Româneşti. Ulterior a fost director al serviciului de inginerie, vornic al închisorilor şi logofăt al credinţei. În 1842 a publicat un Anuar Oficial al Ţării Româneşti.

2027 *Louis Antoine de GRAMONT* (1795, Elberfeld — 1852). A făcut parte dintr-o familie de nobili francezi refugiaţi în timpul revoluţiei franceze. A făcut parte din armata rusă, participând la acţiunile din anii 1828-1829 ca aghiotant al generalului Kiseleff. Venit în Ţara Românească, s-a căsătorit cu fiica lui Scuffa. În 1834 a intrat în rândurile armatei Ţării Româneşti cu gradul de colonel. A fost aghiotant domnesc în timpul lui Alexandru D. Ghica, Gh. Bibescu şi Barbu Ştirbey. În 1851 a fost mare logofăt.

2028 *Anatol DEMIDOV* prinţ rus; a făcut un voiaj în răsăritul Europei, publicându-şi impresiile în cartea *Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée par le Hongarie, la Valachie et la Moldave,* publicată la Paris în 1840. A vizitat oraşul Bucureşti în 1837.

2029 *Denis Auguste Marie RAFET* (martie 1804-1860), pictor şi grafician francez care, însoţindu-l pe prinţul Demidov într-o vizită pe teritoriul românesc, a realizat numeroase şi valoroase desene ce au surprins oameni ai locului şi peisaje româneşti şi care au devenit valoroase ilustraţii, făcând cunoscute Europei locurile parcurse prin tipurile umane, costumele, peisaje şi monumente întâlnite.

2030 *Franz /Ferenc / LISZT* (1811, Reiding, Ungaria — 1886, Beyreuth), pianist, compozitor şi pedagog maghiar. Reprezentant al romantismului cu contribuţii în domeniu armoniei. În cadrul călătoriilor sale a trecut prin Iaşi în drum spre Odessa. La 5 ianuarie 1847 a dat un concert în casa lui Alecu Balş. A avut prilejul să-l audă pe Barbu Lăutaru

care l-a inspirat pentru compunerea Rapsodiei Române, redescoperită la Weimar în secolul XX de diplomatul şi publicistul Octavian Beu.

Octavian BEU(9 iulie 1893, Orlat, judeţul Sibiu — 2 ianuarie 1964, Sibiu). Fiul unui medic. Doctor în Ştiinţe de stat, Budapesta, licenţa în drept la Cluj în 1920. Diplomat cu activitate în cadrul Direcţiunii Afacerilor Politice — Secţia de studii din cadrul Ministerului Afacerilor Străine (1920-1941) având funcţia de director adjunct cu gradul de Consilier de Ambasadă. A fost o prezenţă activă la Roma, Istanbul, Rio de Janeiro, Viena, Praga În perioada activităţii la Viena s-a preocupat şi de identificarea surselor iconografice referitoare la Horia, material care i-a folosit la elaborarea volumului şi expoziţiei dedicată acestui martir al neamului românesc.

2031 *Baronul Vecsera.*

2032 *Eroina de la Meyerling.*

2033 *Bibică Rosetti. loan ROSETTI* (1750-1840) din ramura familiei lui Antonie Vodă; spătar, secretar domnesc.

2034 *Organtin, organdin, organdi* — ţesătură din bumbac sau din în subţire, transparentă şi foarte apretată din care se confecţionau şi perdele.

2035 *Verdură* — aici cu sensul de ghirlandă de verdeaţă.

2036 *Prinţul Milan* (? -1901), fiul lui Miloş II Obrenovici şi al Mariei C. Catargiu, rege al Serbiei din 1882 până la abdicarea din 22 februarie 1889. Căsătorit cu Natalia Keşco în anul 1875.

2037 *Berleantul* — briliantul.

2038 *Părinte* — formă prin care se sugera rolul de protector al poporului pe care-l avea sau îl enunţa propagandistic domnul.

2039 *Adolphe Etienne BILLECOCQ* (1880-1874), consul general francez la Bucureşti între 1839-1846. S-a interesat de istoria, modul de viaţă, felul de a fi al românilor, publicând în presa timpului articole prin care atrăgea atenţia cititorilor asupra acestui popor. Pentru a ilustra lucrările sale a recurs la colaboratori. Astfel cu Michel Bouquet şi cu Charles Doussault a realizat *Album Moldo Valaque.* A mai scris: *Le notre prigioni,* Paris, 1849-1850 (2 volume); *Le principate de Valachie sour le Hospodar Bibesco,* Bruxelles, 1847 (semnată cu iniţiale).

2040 *Daşkof, Daschkoff,* secretar de stat rus care, la izbucnirea conflictului ruso-otoman din 1828 a fost trimis în ţările române pentru a întreprinde reformele care urmau să genereze o nouă formă de organizare. *Regulamentul Organic* era preconizat încă prin tratatul de la Akerman din 1826. Daschkoff a fost prezident al comisiei de la Petersburg compusă din Mihai Sturdza, logofătul Alexandru Vilara, aga Gheoghe Asachi şi reprezentantul Rusiei numit pentru a face o serie de modificări la Regulamentele Organice. Acestea au fost finalizate la sfârşitul anului 1830 sub supravegherea lui Kiseleff.

2041 *Firman de scoatere* — ordin emis de sultan prin care se trecea la mazilirea domnului.

2042 *Adjutant* — ofiţer ataşat unui comandant, îndeplinind atribuţii similare unui secretar, uneori desemna şi pe ofiţerii de stat major. În acest caz este vorba de ofiţerii ataşaţi pe lângă domn.

[2043] *Stabofiteri* — comandanţi.

[2044] *Profiriţa BLAREMBERG* sora lui Vodă Alexandru Ghica, căsătorită întâi cu generalul Nicolae Mavros, apoi cu colonelul Vladimir de Blaremberg.

[2045] *Maria /Mariţica / VĂCĂRESCU* (? -1859), căsătorită cu marele spătar *Costache Ghica* (1797-1850), frate cu Grigore şi Alexandru, candidat la domnie în 1842. Ulterior Maria s-a recăsătorit cu domnul Gheorghe Bibescu.

[2046] *ELISA.* Eliza, fiica lui Grigore Suţu şi al Sevastei Dudescu. Eliza a fost căsătorită cu Scarlat Ghica (1812 – 1875), fiul lui Grigore IV Ghica vv. şi al Mariei Hangerly.

[2047] *Odicoloane* — apă de colonie.

[2048] *Bumbacuri aprinse* — fâşii de bumbac impregnate cu substanţe volatile care se degajau la aprindere conferind spaţiului o anumită mireasmă.

[2049] *Caretă.*
Vezi notele: 155, 216, 1180, 1241, 2277, 2338.

[2050] *Cai de poştă* — în secolul XVIII domnul Ipsilanti luase măsurile care să asigure un transport eficient al oamenilor şi bunurilor pe drumurile publice. Pe această cale se asigurau, din loc în loc, cai de schimb odihniţi şi pregătiţi pentru drum (cai de olac). În aceste locuri erau asigurate şi alte servicii ca hrană şi adăpost pentru călători şi pentru bunurile transportate. Locurile de păscut pentru caii de poştă se numea ceair, denumire moştenită de unele cartiere din diverse localităţi. Cartierul estic al oraşului Piteşti, situat în zona de luncă a râului Argeş poartă denumirea de „Ceair”.

[2051] *Constantin CORNESCU.*
Vezi notele: 635, 1518.

[2052] La acea dată încă nu fusese deschis drumul pe valea Prahovei, încât la Braşov se putea ajunge pe valea Dâmboviţei, Rucăr, pasul Giuvala, Bran sau pe valea Teleajenului, pasul Tabla Buţii. Prima variantă era, în acest caz, mai sigură.

[2053] *Gheorghe D. BIBESCU.*
Vezi notele: 389, 1039, 1666.

[2054] *Ţeremonie* — referitor la manifestările oficiale ca de pildă primiri de consuli, recepţii, decorări etc.

[2055] *Piaţa Bibescu Vodă.* De fapt este vorba de zona caselor Brâncovenilor care au existat până la sfârşitul secolului XIX când au fost demolate. O ultimă relicvă, amintind de existenţa acestor case, a fost crucea lui Papa Brâncoveanu, cel ucis în timpul răscoalei seimenilor. Piaţa Bibescu, amenajată în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu, a fost o piaţă pentru desfacerea legumelor şi fructelor, situată pe malul drept al Dâmboviţei.

[2056] *Portul lui Mihai Viteazul* — costumul cu care a fost imortalizat de artiştii plastici din secolele XVI-XVII unificatorul Ţării Româneşti. El era reprezentat cu mantie şi cucă, precum a intrat în Alba Iulia la 1 noiembrie 1599.

[2057] *Cişmeaua lui Mavrogheni* — a fost realizată în 1787 „pe drumul cel vechi, la Podul Mogoşoaei”, ruinată la 1815. Ca o amintire la colţul gardului împrejmuitor al şcolii

din str. Monetăriei este o cişmea cu un mic bazin lăsată însă în părăsire.

Vezi nota: 246.

[2058] Mitropolitul ţării, *Neofit,* mitropolit al Ungrovlahiei de la 29 iunie 1840 la 1849. Om cu vaste cunoştinţe, integrat şi în probleme politice, a manifestat o atitudine ostilă faţă de domnitorul Gheorghe Bibescu. În timpul revoluţiei de la 1848 a fost preşedintele Guvernului Provizoriu de care însă s-a dezis, demascându-se ostil revoluţiei. La 6 septembrie, sub presiunea maselor, a afurisit Regulamentul Organic, făcându-se astfel indezirabil. A demisionat la 27 iulie 1849.

[2059] *Ulanii* — iniţial ostaşi cavalerişti din trupele mongolo-tătare, denumire preluată de ostaşii din cavaleria uşoară din ţările române, Rusia, Germani, Austro-Ungaria.

[2060] *Echipaje* — trăsură de lux trasă de o pereche de cai sau mai mulţi. Vizitiii purtau echipament de gală.

[2061] La 11 iunie 1848, pe la orele 22, după ce Gheorghe Bibescu văzuse manifestaţiile făcute de bucureşteni şi constatase că armata nu era dispusă să tragă în demonstranţi la cerere, a acceptat să formeze un guvern provizoriu a cărei listă era pregătită de către revoluţionari. La 13 iunie a abdicat de la tron, pentru a nu fi răspunzător de reacţiile Rusiei şi ale Imperiului Otoman.

[2062] *Ştefan GOLESCU* (1809, Câmpulung , judeţul Muscel azi Argeş — 8 septembrie 1874, Nancy, Franţa). A ales cariera militară. A fost om politic, revoluţionar la 1848, exilat până în 1857, ministru, prim ministru.

[2063] *Cristian TELL* (1807 sau 1808, Braşov — 24 februarie 1884, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 17, locul 18). Elev ai lui Gheorghe Lazăr şi loan Heliade Rădulescu. Participant la acţiunile militare ale anilor 1828-1829. Intrat în armata Ţării Româneşti de la reînfiinţarea ei în 1830, a fost promovat până la gradul de general. Revoluţionar la 1848, exilat în Imperiul Otoman, a revenit în ţară la 1857, devenind deputat în Adunarea Ad-hoc; om politic,locotenent domnesc, ministru. Soţie Tarsiţa, la naştere Ştefănescu (1819 — 1902).

Vezi notele: 2071, 2186.

[2064] *Gheorghe MAGHERU* (1804, Craiova, judeţul Dolj — 25 aprilie 1875), carieră militară şi în magistratură, administraţie. Participant la revoluţia de la 1848, a fost însărcinat cu formarea, instruirea şi comanda pandurilor reuniţi în tabăra de la Râmnicu Vâlcea. Exilat, a desfăşurat activităţi pentru pregătirea Unirii principatelor.

[2065] *George/ Gheorghe / SCURTU,* negustor, membru al Guvernului Vremelnicesc şi al celui Provizoriu, nu s-a bucurat până în prezent de o analiză critică a rolului avut în aceste evenimente. Din lectura documentelor emanate de la acest for se constată participarea s-a la adoptarea actelor reformatoare. Semnează după preşedintele guvernului decretele nr. 1, 2, 3, 4, 7, 15, 17, 18. Probabil au existat puncte de vedere care l-au determinat, la 19 iunie 1848, să-şi prezinte demisia, motivând gestul prin reclamarea sa de

activităţile negustoreşti. Pe anexă rezoluţia lui C.A. Rosetti: se primeşte. Însă la 21 iunie 1848 în proclamaţia către săteni este menţionat ca ministru. La fel îl menţionează la 3 iulie 1848 corespondenţa din „Naţionalul".

La 10 ianuarie 1849, Comisia de cercetare a faptelor revoluţionarilor, la cererea generalului rus Luders îşi propune să întocmească liste de toţi cei care au fost în funcţii civile şi militare în timpul revoluţiei. Este menţionat şi Scurtu mădular al Guvernului Provizoriu.

2066 *Nicolae BĂLCESCU* (1818, Bucureşti — 16 noiembrie 1852, Palermo, Italia), studii la Bucureşti şi Paris, carieră militară întreruptă, implicat în complotul politic pentru Unirea Principatelor, este închis. După eliberare pleacă la studii în Franţa, desfăşurând o prodigioasă activitate pentru descoperirea izvoarelor referitoare la istoria românilor precum şi pentru pregătirea revoluţiei. Participant activ la revoluţia din Ţara Românească, ideolog al acestei acţiuni, preconizând reforme radicale care să răspundă cerinţelor legitime ale maselor asuprite. Secretar al Guvernului Provizoriu. După evenimentele din septembrie 1848 a trecut în Transilvania, apoi în exil în apusul Europei, acţionând pentru ducerea pe mai departe a idealurilor de luptă. Până în ultimele clipe ale vieţii a continuat studiul istoriei, elaborând valoroase lucrări de istorie politică, economică, militară şi culturală a românilor.

Vezi notele: 478, 494, 937, 1117, 1123, 1771, 1878, 1915, 1931, 1939.

2067 *Alexandru Gh. GOLESCU lArăpilâl* (1818 sau 1819-1881, osemintele transferate la Goleşti), fiul lui lordache /George/ Golescu şi al Marioarei Bălăceanu. A făcut studiile de inginerie la Bucureşti şi Paris, revenit în ţară a fost secretar al Guvernului Provizoriu, la 1848, apoi reprezentantul ţării la Paris. Ministru în timpul domniilor lui Alexandru loan I Cuza şi Carol I, apoi prim ministru. Publicist, printre altele, a publicat, în 1856, un studiu referitor la abolirea servajului în Principate. A fost căsătorit cu Ecaterina /Catinca / Vlădoianu, decedată 1925, înmormântată în cimitirul Bellu, figura 57, locul 32.

2068 *Ioan ODOBESCU* (1793, Bucureşti — 1857, Bucureşti, biserica Icoanei), militar de carieră încadrat din 1821 în armata rusă. Sublocotenent în 1819, participant la evenimentele militare din anii 1828-1829, încadrat în 1834 în noua armată română. A fost adjutant al domnului Alexandru Ghica. În 1839 a fost avansat colonel. În 1842 a fost promovat ca ajutor al şefului oştirii, iar în 1844 a fost înaintat spătar, şef al oştirii. La 19 iunie 1848 i-a arestat pe membrii Guvernului Provizoriu şi s-a declarat ministru de război. Arestat la prompta intervenţie a maselor, a fost judecat şi condamnat, însă nu i s-a aplicat sancţiunea şi a fost eliberat. A demisionat din armată, plecând la Paris. A fost degradat, iar când a dorit să revină în ţară i-a fost refuzată primirea. Intervenţia otomană i-a facilitat reîntoarcerea şi la 28 septembrie 1848 a fost reprimit în armată, căpătând demnităţile anterioare. A fost ministru.

2069 *Guvernul provizoriu* — nu a fost vorba de tot Guvernul Provizoriu, ci numai de cei care se găseau în acel moment în palat. Erau prezenţi: Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Magheru, Ștefan Golescu şi Cristian Tell. Magheru şi Ștefan Golescu au reuşit să se baricadeze într-o cameră alăturată. Cei liberi au putut să acţioneze, la aflarea actului de trădare al ofiţerilor, luând operativ măsurile care să ducă la eliberarea celor arestaţi,

mobilizând masele la palat. Prin intervenţia lor promptă au reuşit să răstoarne jocul trădătorilor, aceştia, la rândul lor, au fost arestaţi pentru actul infam comis.

2070 *Nicolae GOLESCU.*

Vezi notele: 397, 458.

2071 Colonelul *loan SOLOMON.*

Vezi notele: 1576, 2074.

2072 *Strada Palatului* desfiinţată prin sistematizarea zonei în anii '60 ai secolului XX.

2073 Şi acest episod este redat deformat, ştiut fiind, din documente, cum au acţionat cei care au venit să-i ajute pe cei din palat. În scurt timp, din mers, oamenii s-au înarmat şi au procurat materiale cu care au improvizat o reţea de baricade în jurul palatului, retrăgându-se în adăpostul lor când primii asediatori au căzut loviţi de gloanţele oştirii comandată de colonelul Solomon.

2074 *Grigore Şt. LĂCUSTEANU.*

Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2207, 2208.

2075 *Curtea Marţială* — instanţă judecătorească, tribunal militar care judecă după legi militare, atât în timp de război, cât şi în situaţii excepţionale.

2076 *Nicolae PLEŞOIANU* (1805, Craiova, judeţul Dolj — 28 ianuarie 1859, Hyeres, Franţa). Militar de carieră încadrat în armata română din 1831. În 1848 era căpitan, participant la organizarea adunării de la Izlaz din 9/21 iunie 1848. A fost ministru în primul guvern provizoriu; avansat la gradul de maior şi apoi de colonel. După înfrângerea revoluţiei a fugit în Transilvania, iar de aici a plecat în exil. S-a reîntors în 1857, participând la pregătirea Unirii Principatelor.

2077 *Emanoil Gr. BĂLEANU.*

Vezi notele: 1920, 1981, 2338, 2399.

2078 *Tudor Văcărescu. Teodor VĂCĂRESCU, zis Furtună* (1774-1853, variante: 1775-1851; 1778-1853, înmormântat în cimitirul mănăstirii Cernica). Fiul lui Constantin Văcărescu şi al Anicăi Creţulescu. Candidat la domnie în 1842, mare ban în 1843 şi caimacam în 1848. Mare vornic al dreptăţii. Căsătorit cu Maria, fiica banului Constantin Ghica.

Vezi notele: 1920, 1981.

2079 *Soliman Paşa* — comisar special trimis de Poarta Otomană în Ţara Românească, a fost primit la Giurgiu şi Bucureşti de o delegaţie revoluţionară română într-un mod care l-a determinat să nu acţioneze contra revoluţiei, recunoscând deci starea de fapt. A impus însă formarea unei locotenenţe domneşti.

2080 Aluzie la modul cum s-au desfăşurat tratativele şi la înţelegerile stabilite cu

reprezentanţii Porţii Otomane. Totul a decurs în bună înţelegere, ca apoi totul să se năruie la cererea expresă a Rusiei ca revoluţia să fie înăbuşită.

[2081] *Fuad Efendi.*

Vezi notele: 1465, 1526.

[2082] La încăierarea din 13 septembrie 1848 au participat însă şi infanteriştii din subordinea maiorului Radu I. GOLESCU (8 martie 1814, Câmpulung, judeţul Muscel, azi Argeş /variantă 1817/-1877, Dracea, judeţul Teleorman), cunoscut sub porecla Cătană, militar de carieră, care, la 1848, a fost arestat de otomani şi trimis 3 ani la Brussa. În 1853 a emigrat în Franţa. În 1856 a revenit în ţară, fiind reintegrat în armată. Era frate cu Alexandru I. Golescu. A nu se confunda cu Radu Golescu, fiul lui Dinicu Golescu.

[2083] *Războiul Crimeei* din anii 1854-1856 a dus la înfrângerea Rusiei, prin căderea Sevastopolului, fapt care a oferit prilejul ca la Congresul de la Paris să i se ia dreptul de protectorat asupra Principatelor, de care uzase până atunci. Restituirea părţii de sud a teritoriului dintre Prut şi Nistru luat Moldovei la 1812 precum şi dreptul ca Principatele să se pronunţe asupra sorţii lor prin Adunările Ad-hoc sunt rezultate esenţiale favorabile ţărilor române care au deschis drumul spre Unire.

Vezi notele: 296, 571, 935, 1000, 1184, 1186, 1447, 1500, 1724, 1734, 1759, 2020,2089, 2103, 2364.

[2084] *Barbu ŞTIRBEI* (august 1799, Craiova — 12 aprilie 1869, Nisa, Franţa, înmormântat la Buftea), fiul vornicului Dumitru Bibescu, vornicul, şi al Ecaterinei Văcărescu, adoptat de marele vornic Barbu Ştirbei, care îi era unchi. A făcut studii de drept, istorie şi ştiinţe de stat la Paris între anii 1817-1821. Ulterior a ocupat diferite funcţii în aparatul administrativ al statului. A fost secretar al comisiei care a alcătuit Regulamentul Organic. A fost ales domn al Ţării Româneşti în iunie 1849, conducând ţara până în 29 octombrie 1853 şi din 5 octombrie 1854 până în 25 iunie 1856. Ca domn a fost prudent, activ şi bun administrator. A depăşit dificultăţile întreţinerii armatelor de ocupaţie conform convenţiei de la Balta Liman din 1849 încheiată între Rusia şi Imperiul Otoman. În 1851 a obţinut retragerea trupelor străine şi a trecut la o politică economică care a permis redresarea situaţiei financiare a ţării. În timpul domniei sale a fost ridicată şi clădirea Teatrului cel Mare. A redeschis şcolile şi a modificat prevederile Regulamentului Organic referitoare la soarta ţăranilor. În timpul ocupaţiei ţării de către armatele Rusiei, în anul 1853, s-a retras la Viena. A fost chemat să reia tronul în timpul ocupaţiei austriece. Căsătorit cu Elisabeta, fiica lui Grigore Cantacuzino-Paşcanu, decedată la Geneva în 1874.

Vezi notele: 456, 595, 727, 1069, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1665, 1667, 1763,1981, 2086, 2312, 2316, 2321, 2331, 2334, 2364, 2399, 2412.

[2085] Barbu Ştirbei a locuit în casele sale de pe Podul Mogoşoaei, mărite prin adăugirile de la sfârşitul secolului XIX. Restaurate şi amenajate acestea au adăpostit o instituţie muzeală: Colecţia obiectelor.din sticlă şi porţelan. Clădirea este o valoroasă realizare ridicată după planurile arhitectului Michel Saujanand în anii 1833-1835.

Cutremurele din 1977, 1986 şi 1990 au impus să treacă edificiul în conservare până la efectuarea lucrărilor de consolidare.

Vezi nota: 2085.

[2086] *Alexandru D. MACEDONSKI* (? -1869) militar de carieră, căpitan la 1848, colonel la 1859, general în timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza, ministru, exilat în timpul domniei lui Carol I.

Vezi notele: 1620, 1621.

[2087] *Emanoil CULOGLU.*

Vezi nota: 916.

[2088] *Omer Paşa /MihailLATTES /* (1806-1871), general otoman de origine din Croaţia. A servit în armata austriacă, apoi în Bosnia unde a devenit musulman sub numele de Omer. Participă la campanii în Siria, Albania, Turkestan. Aventurier, a ajuns institutor al copiilor guvernatorului Vidinului, apoi la Istanbul; ajuns căpitan, a fost institutor al copiilor sultanului. Colonel în 1839, guvernator al Libanului în 1842. Primind misiuni militare în Siria, Albania, Kurdistan se face apreciat, iar prin modul cum a înăbuşit răscoalele din Muntenegru şi Creta a dat dovadă de multă tenacitate şi cruzime. Primeşte titlul de generalisim. A venit cu trupe otomane pe teritoriul Ţării Româneşti, înlocuindu-l pe Suleiman Paşa. În 1853 a fost comandant al armatei care opera la Dunăre, obţinând o biruinţă împotriva armatei ruse, la Olteniţa. A apărat cu succes Silistra şi, ulterior, a acţionat cu succes pe frontul din Crimeea.

[2089] *Alexandru LĂZĂRESCU* (decembrie 1830, Bucureşti — 31 iulie 1876), doctor în drept la Paris. A activat ca jurist, a fost publicist, orator, critic literar, semnând cu pseudonimul Laerţiu. Discursul menţionat, în „Vestitorul românesc” nr. 64 din August 1854.

[2090] *Ardintele* — arzătoarele.

[2091] *Dealul Spirei* — problema referitoare la dealurile Bucureştiului am mai tratat-o, însă o reluăm întrucât cu o consecvenţă inexplicabilă bucureştenii şi predilect presa şi toate mijloacele de mediatizare sunt cei care, din ignoranţă, plasează asemenea formulări care se înrădăcinează foarte repede. Acum uzăm însă de desemnarea aceleiaşi zone cu denumirea „Dealul Arsenalului”. Nu ştiu cum cei care au copii de clase primare nu se „reciclează” parcurgând elementarele noţiuni de geografie.

Vezi notele: 102, 382, 490, 948, 1102, 1519, 1580.

[2092] *Curtea Nouă* ridicată de Alexandru Ipsilante, care, începând din martie 1775, a devenit adeseori nefolositoare în urma distrugerilor provocate de incendiile care au culminat cu cel din secolul XIX, de la 22 decembrie 1812, la revenirea lui Caragea în Bucureşti. Timp de câteva decenii ruinele au adăpostit pe „craii de curte nouă”. În al 7-lea deceniu s-a trecut la înălţarea edificiului Arsenalului Armatei, una din unităţile menite să contribuie la înfăptuirea înzestrării corespunzătoare a armatei.

Vezi notele: 359, 420.

2093 *Havuzuri* — bazine de apă descoperite, construite în parcuri, grădini, scuaruri, cu fântâni arteziene.

2094 Un fapt incontestabil Alecsandru loan I Cuza căsătorit cu Elena Rosetti ajunsese să aibă relaţii conjugale cu Maria Obrenovici. De aici la amplificarea dramei menirea şi a asumat-o opoziţia care trebuia să găsească călcâiul lui Achile pentru a-l defăima, pregătind minuţios următoarele acţiuni menite a-l detrona, fapt realizat prin diverse stratageme la 11 februarie 1866. Intenţia conspiratorilor a reuşit tocmai prin modul cum s-a acţionat gradual asupra celor care ar fi trebuit să-l apere. N-a fost unicul act de trădare în multiseculara noastră istorie şi nici ultimul. Uneori trebuie să treacă ani, decenii pentru a ne dezmeticii şi analiza corect o anumită situaţie.

2095 Oamenii la care face referinţă autorul erau puţini, cei care, din diverse motive, nu au beneficiat de avantajele unei funcţii de stat şi care s-au alăturat celor care au organizat detronarea silită de la 10-11 februarie 1866 a lui Alecsandru loan I Cuza. N-au îndrăznit să se declare ca exponenţi ai maselor, preferând formula conspiraţiei ca să-şi atingă scopurile.

2096 *Dumitru LECCA* (2 decembrie 1832, Tecuci — 4 iulie 1888, Radomireşti). Militar de carieră, cu studii în Franţa. În 1866 maior, comandant al batalionului de vânători care asigura Garda Palatului la 10-11 februarie. I-a lăsat pe complotişti să intre în palat. A fost răsplătit de conspiratori care l-au numit ministru de război în timpul Locotenenţei Domneşti. În 1877 a luptat la Lom Palanca şi la Smârdan, devenind ulterior general; deputat.

2097 Căpitanul *Constantin PILLAT* (10 aprilie 1838 în Moldova — 1922, Cluj, înmormântat în Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 46, locul 52). Militar de carieră, căpitan în 1865. La 10-11 februarie 1866, împreună cu Lecca, Lipoianu şi Costinescu, a pătruns în palatul domnesc pentru a impune semnarea actului de detronare a lui Alecsandru Ioan I Cuza. La 10 mai 1866 a fost avansat maior, ca în anul următor să fie trecut în disponibilitate; rechemat în 1868 a avansat până la gradul de colonel, după care a demisionat din armată. A îndeplinit şi funcţii civile: prefect, director al Poştelor şi Telegrafului. Este o menţiune că a fost avansat până la gradul de general.

2098 Locotenent *Alexandru LIPOIANU* (1839-1901, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 59, locul 19). Militar de carieră; în anul 1866 participant la atragerea militarilor la acţiunea de detronare a domnului Alecsandru Ioan I Cuza. După acest act incompatibil cu jurământul depus a fost avansat căpitan, ca în cursul carierei să fie promovat până la gradul de colonel.

2099 *Anton COSTESCU* (1840-1889, Iaşi) Din 1851 pregătire şi carieră militară, căpitan de artilerie la 1866 s-a implicat în complotul de la 11 februarie, fiind unul din cei trei „ofiţeri" care au intrat peste domnul Alecsandru loan I Cuza, impunându-i să semneze abdicarea. „Recompensat" a fost avansat maior la 1867 şi locotenent colonel la 1870, comandant al Regimentului de artilerie din garnizoana Iaşi la 1877.

2100 Locotenent *Ştefan Mihăilescu.*

2101 *Tartorul* — conducătorul unor fapte reprobabile.

2102 *Iordache Kretzulescu* de fapt, *Dumitru /Dimitrie / KRETZULESCU* (octombrie

1824 — 12 aprilie 1874, înmormântat în cimitirul Bellu, figura 6, locul 17). A făcut carieră militară în armata otomană. În calitate de locotenent colonel a făcut campanie în Crimeea. La 18 aprilie 1859 a intrat în rândurile armatei române cu gradul de colonel; prefect al Poliţiei Capitalei între 3 septembrie 1859 — 12 aprilie 1860. La 1866 era şef al diviziei teritoriale cu reşedinţa la Bucureşti. A pus casa sa la dispoziţia conspiratorilor ca loc de întâlnire şi consfătuire. La 1 ianuarie 1871 era general de divizie, ulterior pensionat.

2104 *Mariţica Cretzeanu(T),* născută Ştefănescu, căsătorită cu Ion Cretzeanu, consilier la Curtea de compturi.

2105 *Nicolae Dimitrie HARALAMB/IE/* (1825 — 2 aprilie 1908, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 37, locul 42, transferate osemintele la locul 17). Carieră militară şi civilă, începută la 1851. La 1861 a fost prefect al Poliţiei Capitalei. La 1866 era colonel, membru al Locotenenţei Domneşti, după detronarea lui Alecsandru loan I Cuza, ministru. Demisionează din armată, revine la 1877, este avansat general de brigadă. A luptat la Smârdan.

2106 *lancu Cretzeanu. Ion Cretzeanu /CREŢEANU/,* decedat la 1863, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura5, locul 44), prefect al Capitalei.

2107 De fapt, locotenent colonelul *Nicolae PISOSKY,* ulterior avansat colonel. A îndeplinit şi funcţii civile în administraţia Moldovei. Este cel care în ianuarie 1859 l-a propus pe colonelul Cuza ca domn al Moldovei, propunere acceptată de Adunarea Electivă la 5 ianuarie 1859. A fost adjutant al domnului şi unul dintre prietenii săi apropiaţi. La 14 februarie 1866 a demisionat din armată.

2108 *Doamna Elena CUZA,* la naştere *Rosetti* (1825, Iaşi — 2 aprilie 1909, Piatra Neamţ, înmormântată la Soleşti, judeţul Vaslui), fiica lui George Rosetti-Solescu, mare postelnic, şi al Caterinei Sturdza. Căsătorită în 1844 cu Alecsandru Ioan Cuza. A fost alături de revoluţionari în timpul exilului. După 1859 s-a preocupat de acte de caritate, de promovarea şcolii româneşti, de acordarea de asistenţă copiilor orfani. A contribuit la edificarea şi dezvoltarea aşezământului Azilul „Elena Doamna". După decesul lui Alecsandru Ioan I Cuza, revenind în ţară, a trăit retrasă dar permanent preocupată să vină în ajutorul celor în suferinţă.

2109 *Trompeta Carpaţilor* — periodic editat la Bucureşti din 1865 până la 18 ianuarie 1871. Apăreau trei numere pe săptămână. A avut ca redactor responsabil pe N. Basarabescu. De fapt, Cezar Bolliac era conducătorul periodicului, care a fost continuatorul periodicului „Buciumul" apărut între anii 1862-1864 şi suprimat pentru încălcarea dispoziţiunilor guvernului.

2110 *Cezar BOLLIAC.*

Vezi notele: 1002, 1102, 1165, 2109, 2309.

2111 Copii *Alexandru şi Dumitru* rezultaţi din relaţia extraconjugală a lui Cuza cu Maria Obrenovici. îngrijirea lor şi-a asumat-o Elena Cuza. În anii tinereţii au avut comportamente care le-au afectat sănătatea şi prematura dispariţie.

[2112] *Alexandru V. BELDIMAN* (1832 — 17 februarie 1898, Bucureşti), cumnat cu domnitorul Alecsandru Ioan I Cuza. A fost împotriva aplicării punctului 5 din prevederile stipulate de hotărârea adoptată în 1857 de către Adunarea Ad-hoc, care preconiza aducerea la cârma ţării a unui domnitor străin. A îndeplinit funcţii administrative: prefect al judeţului Ilfov în anii 1864-1865, prefect al Poliţiei oraşului Bucureşti de la 24 august 1865 la 15 iulie 1866. N-a avut cunoştinţă despre complotul din 10-11 februarie 1866. A acţionat şi ulterior împotriva aducerii unui domn străin la cârma ţării. A înfiinţat la Iaşi periodicul „Adevărul", tribună a luptei împotriva domnului străin. A fost urmărit prin campanii juridice pentru această idee, reuşind să transforme acuzaţia la adresa sa în acuzaţie împotriva partizanilor aducerii unui domn străin.

[2113] *Hotelul şi restaurantul „Hugues"*.

Vezi nota: 869.

[2114] *Malmaison* — cazarmă din zona nordică a oraşului, situată pe calea Podului de Pământ, calea Plevnei cum s-a numit de la 8 octombrie 1878. Unul din cele mai mari edificii militare adăposteşte astăzi secţii ale Institutul de cercetări chimice şi alte multe instituţii.

[2115] *Roţile tunurilor înfăşurate cu funii de fân,* iar copitele cailor au fost bandajate cu cârpe pentru a nu alerta, în drum spre palat, pe locuitorii Capitalei, vădit fiind şi pe această cale, caracterul conspirativ al acţiunii.

[2116] *Marja, Maria,* fiica lui Constantin Catargiu, mare logofăt, şi al Smarandei Balş. Căsătorită cu Milan Obrenovici.

[2117] *Constantin CIOCÂRLAN* (? -1893, Bucureşti, cimitirul Bellu), prefect de Poliţie al Capitalei, locuia lângă biserica Sf. Gheorghe.

[2118] *Principesa Alexandrina GHICA,* născută St. Hagi Moscu, a doua soţie a lui Panaiot Gr. GHICA (1814-1879), beizadea, căpitan.

[2119] Episodul din dimineaţa zilei de 11 februarie 1866 face referinţă la modul cum a fost „săltată" şi îndepărtată din palat Maria Obrenovici.

[2120] *Philip, conte de Flandra* proclamat la 11 februarie 1866 domn al Principatelor Unite — România sub numele de Filip I, a refuzat însă această ofertă.

[2121] *Carol I* domnitor al României între 10 mai 1866 — 10 mai 1881, rege al României de la 10 mai 1881 la 27 septembrie 1914. Născut în 1839 la Singmaringen, Germania. A contribuit la obţinerea independenţei de Stat a României. A fost comandant suprem al armatei române în acel război, comandat al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare de la Plevna în perioada septembrie 28 noiembrie 1877.

Vezi notele: 154, 373, 376, 678, 971, 1491, 1763.

[2122] Costumul purtând cifra domnitorului.

[2123] *Harap* — om de culoare din Africa tropicală încadrat ca portar în serviciu la marile case.

[2124] *Panele* — panouri care îmbină diverse esenţe de lemn.

[2125] *Martin STOCHR /Stohr /Stohr /* (1819, Windscheim, Baden, Germania — august 1896, Kronstadt /Braşov/, înmormânta la Bucureşti la 24 august în cimitirul evanghelic-luteran). Arhitect şi sculptor, predilect în lemn, a fost adus în România ca angajat al Casei domnitoare/regale unde s-a integrat în opera de construire şi decorare a castelului Peleş de la Sinaia şi a palatului regal din Bucureşti. Pentru

realizarea comenzilor, pe parcursul anilor de activitate, a căutat să-şi alcătuiască o bună echipă de cioplitori în lemn, instruindu-i personal pe cei tineri în tainele dăltuirii, iar pe cei mai talentaţi ajutându-i să-şi completeze cunoştinţele în şcoli de specialitate. Prin realizările sale, prin modul cum a preluat şi îndeplinit misiunile încredinţate de comanditar s-a bucurat de o apreciere deosebită. A lucrat şi pentru palatele din Bucureşti. A fost înmormântat cu cheltuiala regelui Carol I, care a fost reprezentat la ceremonie de prinţul Ferdinand, venit special de la Sinaia.

[2126] *Geamlâc* — perete format din geamuri fixe pe un schelet de metal sau de lemn. Vezi nota: 1197.

[2127] *Reps, rips* — ţesătură din bumbac sau din mătase cu dungi în relief, folosită la tapisarea mobilelor.

[2128] *Damedeo PREZIOSI* (1816, Malta — 1882), conte, merge la Paris pentru a studia dreptul conform dorinţei părinţilor, el însă urmează cursurile Şcolii de Belle Arte devenind un bun desenator şi pictor. De la Paris, dorind să cunoască atmosfera orientului a venit la Istanbul unde a rămas până la sfârşitul vieţii, întreprinzând diverse călătorii de documentare în lumea orientală. Autor de pictură de gen, peisagist şi acuarelist, italian care a lucrat şi în România între anii 1868-1869, inspirat de monumentele oraşului Bucureşti, de pitorescul aşezării, de portul şi comportamentul locuitorilor. A realizat desene, acuarele şi litografii. A colaborat cu Carol Pop de Szathmary în această operă, la Bucureşti şi în ţară.

[2129] Stil din timpul domniei lui Ludovic al XV-lea (1715-1774). *Stilul Ludovic al XV-lea* (Louis XV-lea) a apărut pe la 1725 şi a dăinuit până pe la 1760, preluând cele mai elegante forme, folosind linia curbă, motivele decorative. În această epocă a fost creată o arhitectură luminoasă şi somptuoasă, folosind ca elemente decorative cochilia, foaia de acant, păsări fructe.

[2130] *Gobelins-uri,* goblenuri.

Vezi nota: 1613.

[2131] *Wilhelm von KAULBACH* (15 octombrie 1805, Arelsen, Germania — 7 aprilie 1874, Hunehen), autor de picturi istorice şi de portrete. A realizat şi interesante ilustraţii pentru operele lui Goethe, Schiller, Shakespeare.

[2132] *Johann Wolfgang GOETHE* (1749-1832). Scriitor, gânditor şi om de ştiinţă german.

[2133] *Doamna Elisabeta* (17/29 decembrie 1813 — 21 octombrie 1916). Prinţesă de Wied, pseudonim literar *Carmen Sylva.* Căsătorită la 3/15 noiembrie 1869 cu domnitorul României Carol I, devenită regina României la 10 mai 1881. a desfăşurat o bogată activitate culturală. A pictat mai ales miniaturi, a fost scriitoare, a făcut opere de binefacere. A fost înmormântată la Curtea de Argeş, în biserica episcopală.
Vezi notele: 911, 972.

[2134] Se referă la evenimentele militare ale anilor 1877-1878 care au încununat sacrificiile şi puterea de voinţă a întregului popor român de a avea o ţară independentă.

[2135] *Palatul Regal* — corpul central al palatului a fost realizat după planurile arhitectului *Paul Gottereau* în perioada anilor 1882-1885. Fotografiile de epocă sunt relevante, evidenţiind prefacerile intervenite în decursul deceniilor până la incendiul din 1926 care a impus o radicală metamorfoză realizată conform proiectelor colectivului de arhitecţi coordonaţi de Nicolae Nenciulescu, şeful resortului arhitectură din cadrul Ministerului Agriculturii şi Domeniilor.

[2136] *Însemnele regale* în decursul secolelor XIX şi XX, au cunoscut o evoluţie din care au rezultat: 1) *coroana regală;* 2) *buzduganul* (adoptat de regele Ferdinand I, regele Carol I a purtat baston de mareşal), regele Carol al Il-lea; 3) *mantia regală* (introdusă de regele Ferdinand I, regele Carol I s-a încoronat în uniformă de general); 4) *pavilionul regal,* drapelul având cusut pe tricolor, la fiecare colţ coroana regală. În timpul domniei regelui Ferdinand I drapelul a fost modificat, cele trei culori au fost distribuite în alt mod iar pe ele a fost desenată Crucea Ordinului Mihai Viteazul; 5) *cifra regală,* iniţiala numelui regelui.

[2137] *Coroana de oţel* — a fost realizată din metalul unuia din tunurile capturate în războiul din 1877-1878.

[2138] *Rotonda* — denumire inspirată de forma acestei încăperi, spaţiul unde se servea micul dejun situat la etaj, deasupra scării în spirală. Casa scării şi „rotonda" se aflau la joncţiunea corpului central cu aripa sudică.

[2139] *Antonello di Messina* (1430- cca 1479), celebru pictor italian renascentist. Tabloul la care se referă autorul este o crucificare şi se păstrează astăzi la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti.

[2140] *Lucas CRANACH /cel Bătrân/* (1472, Kronach — 1553), pictor şi gravor german, autor al tabloului *Venus şi Amor, Tăierea capului Sfântului loan,* păstrate astăzi la Muzeul Naţional de Artă din Bucureşti.

Vezi nota: 1012.

[2141] *Domenikos Theotokopulos,* zis *El Greco* (1541, Creta — 1614), pictor spaniol de origine greacă. Studii de pictură în peninsula italică. În 1577 s-a stabilit în Spania la Toledo. Autor, printre altele, al tablourilor *Adoraţia păstorilor* şi *Logodna fecioarei,* astăzi în colecţia Muzeului Naţional de Artă din Bucureşti.

[2142] *Mareşalul Curţii* — funcţie care atribuia persoanei respective posibilitatea de a transmite Suveranului cele dobândite de la terţi desemnaţi de a rezolva problemele sau de a transmite noile chestiuni de rezolvat conform rezoluţiilor consemnate după lectura şi analiza celor primite spre informare şi decizie. Prin gradul de responsabilitate era o persoană de o discreţie deosebită, de fidelitate faţă de persoana ce-l desemna, de o promptitudine atât ca timp, cât şi ca formulare relevând că cele transmise au fost receptate ca atare. Memoria, conduita, ajungeau să fie la unison cu Suveranul. Zi şi noapte la datorie, mulţi desemnaţi, apreciaţi pentru serviciul prestat nu rezistau mult timp, cedând nervos. Orice gafă era sancţionată gradual.

[2143] *Ferdinand şi Maria,* numiţi principi moştenitori prin Decretul din 18 aprilie 1889, căsătoriţi la 29 decembrie 1892. Ferdinand a devenit rege al României de la 28 septembrie 1914 şi a decedat la 20 iulie 1927.

2144 *Grădina palatului* — se afla spre grădina Cişmigiu, în apropierea bisericii Stejarul, corespunzând spaţiului verde care înconjoară astăzi Sala Palatului. Micşorată de construcţiile ulterioare, cum a fost Casa Nouă, bombardată la 24 august 1944.

2145 *Emil, André Lecomte de Nouy* (7 septembrie 1844, Paris — 11 noiembrie 1914, înmormântat la Curtea de Argeş). Arhitect restaurator, elev al lui Violet-le-Duc, venit în România în 1875 unde a procedat la „restaurarea" monumentelor ce i-au fost încredinţate. După stabilirea planului, decalcarea picturilor şi a altor elemente de arhitectură care se puteau constitui martori, se trecea la analiza stării zidurilor, uneori trecând la demolarea edificiului pentru ca ulterior, cu materiale ale secolului XIX, să se ridice o nouă construcţie. Pe această cale valoroase monumente, moştenire a secolelor trecute, au fost sacrificate, fapt care a provocat numeroase proteste. Aşa s-a întâmplat parţial la Curtea de Argeş cu biserica episcopală, la Târgovişte cu biserica Mitropoliei, la Iaşi cu biserica Sf. Nicolae Domnesc, la Craiova cu bisericile Sf. Dumitru şi Sf. Treime. La Iaşi a restaurat şi biserica Trei Ierarhi, fără a demola vechiul edificiu. A fost membru al Academiei Române, donator. Contribuţiile sale se regăsesc în realizarea unor structuri ale învăţământului politehnic din str. Polizu, biserica-mausoleu a familiei Brătianu de la Florica, azi Ştefăneşti, judeţul Argeş.

2146 *loan /lancu / KALINDERU* (28 decembrie 1840, Bucureşti — 11 decembrie 1913). Studii la Paris, doctorat în drept. În ţară a desfăşurat o bogată activitate juridică şi administrativă. A fost administrator al Domeniilor şi Pădurilor Statului iar la 1884 devine administrator al Domeniilor Coroanei. Preocupat de acte de binefacere, a realizat edificii pentru şcoli, biblioteci, ateliere şcolare. A îndeplinit misiuni speciale, încredinţate de stat precum răscumpărarea căilor ferate, împrumuturi externe ş.a. A publicat studii de drept, a fost membru al Academiei Române. Colecţionar de arte împreună cu fratele Nicolae a lăsat statului edificiul şi respectiva colecţie.

2147 *1934* — este vorba de focul din *1926.* Noul edificiu din calea Victoriei nr. 53 este realizat după proiectul profesorului arhitect Nicolae Nenciulescu. Proiectul a fost executat succesiv. În etapa I-a între anii 1930-1937, având o suprafaţă construită de circa 34.000 mp. La izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial, aripa nordică dinspre strada Ştirbei Vodă era „la roşu". Lovită de exploziile bombelor căzute în apropiere, la 24 august 1944, a fost finalizată după 1950, prin placarea cu piatră şi adaptată pentru noile funcţionalităţi de adăpostire a Muzeului de Artă al Republicii şi a sălii de concerte a Filarmonicii „George Enescu".

2148 *Hotelul Athénée Palace,* ridicat pe Calea Victoriei, colţ cu strada Episcopiei, între anii 1912-1914, după planurile arhitectului român Daniel Renard. Constructor inginerul Téophil Brădeanu în anii 1912-1914. Este considerată a fi prima construcţie civilă cu structură din beton armat.

A fost refăcut şi modernizat după planul arhitectului Duilu Marcu, în anii 1935-1937. A fost distrus parţial de bombardamentele verii anului 1944. A fost refăcut în 1945, lucrare realizată sub îndrumarea arhitectului Duilu Marcu iar în 1963 a fost completat cu o construcţie de mari proporţii, cu deschidere spre Calea Victoriei şi strada Kretzulescu.

>

2149 *Salonul de coafură „Ionică"* — a funcţionat la parterul hotelului Athénée Palace, în dreapta intrării principale în hotel.

2150 Proprietăţile familiei Niculescu stăpânite la începutul secolului XIX de cei opt

fraţi urmaşi ai lui Iordache Niculescu.

2151 *Nicolae NICULESCU* mare paharnic, căsătorit cu Elena Drugănescu, au avut un fiu, Constantin.

2152 *Fief, feudă* — în acest caz dominată de o anumită grupare politică.

2153 *Butculestii* — familie de boieri din Tara Românească de obârşie din părţile Teleormanului.

2154 *Biserica Albă* — calea Victoriei nr. 110 cunoscută în trecut şi cu denumirile „Popa Dârvaş", „Biserica Vişicăi". A fost zidită de popa Dârvaş şi jupâneasa Vişica la începutul secolului al XVIII-lea în mahalaua Dârvaş. A fost dărâmată de cutremurul din 1802, fiind reclădită de Nicolae Trăznea la 1807, apoi renovată în 1873, pictată de Gheorghe Tattarescu, ulterior cunoscând reveniri reparatorii la 1925, 1945, 1949. Construcţie dreptunghiulară cu un pronaos foarte mic, naos mare, are absida altarului semicirculară. Cu un pridvor neoclasic. Exteriorul a cunoscut refaceri în decursul timpului.

Aici a cântat Haricleea Hartulari Darcle.

Vezi notele: 299, 1179, 2059, 2113, 2120, 2174.

2155 *Vechea Poştă Românească* — era amplasată pe o mare suprafaţă de teren, având acces prin strada care i-a perpetuat amintirea existenţei pe acele locuri, cu sugestiva denumire de *Poşta Veche,* rebotezată ulterior *Nicolae Golescu.*

2156 *Muzeul Anastase Simu* din Bucureşti este donaţia făcută statului român de Anastase şi Elena Simu, la 25 octombrie 1927. Muzeul fusese inaugurat încă din luna mai 1910, realizatorii oferind gratuit posibilitatea vizitării sale de către cei interesaţi. Preluarea de către stat a fost avizată favorabil de consiliul de avocaţi ai statului prin notificarea nr. 1.275 din 9 noiembrie 1927 şi acceptat de guvern prin jurnalul nr. 2.594 din 12 noiembrie 1927 şi prin înregistrarea la Tribunalul Ilfov – Secţia notariat PV. 33.801 din 31 octombrie 1927 care a autorizat actul de donaţie şi inventarul valorilor mobile şi imobile. Prin Decretul Regal nr. 3.204 din 12 noiembrie 1927 a fost confirmată această preluare. La timpul respectiv au fost preluate 1.182 obiecte de artă, ulterior donatorii completând acest patrimoniu. În timpul celui de al doilea război mondial patrimoniul artistic a fost evacuat la Câmpulung Muscel. Ceea ce n-au făcut cutremurele, războiul au făcut oamenii malefici care au acţionat în al şaselea deceniu al secolului al XX-lea la demolarea atât a clădirii „templului grec", edificiu conceput de colecţionarii şi donatorii Simu pentru expunerea valorilor deţinute, şi casa muzeu Simu în care acumulaseră în completare alte valori artistice. Motivaţia, totalmente puerilă, a justificat actul demolator prin nevoia de ridicare a blocurilor limitrofe bulevardului. A fost, de fapt, pretextul dispersării „selective" a patrimoniului, de urma multora nefiind încă stabilite drumurile care au dus la „rătăcirea" lor. A fost unul din cele mai abjecte acte de lezare a celor care, în calitate de colecţionari şi donatori, demonstraseră până atunci că preocupările, pasiunile lor

 se finalizau cu un real avantaj pentru stat, oferind gratuit truda, sacrificiile de-o viaţă sau chiar a mai multor generaţii. Pe parcursul anilor au fost reunite în sălile sale remarcabile creaţii din arta universală şi românească, pictură şi sculptură.

2157 *Iorgu NICULESCU,* fiul celui de al treilea frate.

2158 *Josefache /Iosif / NICULESCU* fiul celui de al cincilea frate. (1820-1878, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 1, locul 12), filantrop cultural. Soţie Maria născută Dona, decedată la 1905.

2159 *Casa Monteoru,* azi găzduind Uniunea Scriitorilor, Calea Victoriei nr. 113, a fost atribuită ani de zile, ca proiectare, lui Ion Mincu. Autorul construcţiei a fost ardeleanul Crăciun căruia stăpânirea ungară, în mod deliberat, i-a modificat numele pentru a fi Karacioni. În acest caz lui Ion Mincu, după ani de zile, i-a revenit misiunea de a reproiecta această construcţie pentru a-i conferi un confort sporit.

2160 *Alexandru /Alecu / NICULESCU,* fiul lui Alexa Niculescu, căsătorit cu Maria Kretzulescu.

2161 *Codul manierelor elegante* — a fost un abecedar al bunelor purtări care se deprindea din pruncie. Cei vârstnici ofereau celor în formare posibilitatea de a remarca diverse situaţii în care ipostazele erau pozitive sau negative. Din păcate, în ultimele decenii perceptele respective au fost incluse în diverse cărţi care chiar dacă sunt citite , perceptele nu sunt aplicate, preferându-se adeseori ca politeţea să fie de bon ton cu impolitețea.

2162 *Strada Umbrei,* devenită *Nicolae Kretzulescu,* astăzi este numai un coridor de trecere pentru pietoni, asigurând legătura între Calea Victoriei şi strada George Enescu. Desfiinţarea parţială a străzii, este urmarea lucrărilor care au fost întreprinse pentru înălţarea aripii noi al hotelului Athene Palace şi a grădinii restaurantului.

2163 *Costache NICULESCU,* fiul celui de al treilea frate.

2164 *Gintă,* aici cu sensul de familie.

2165 *Rudolf Artur Borroczyn.*

Vezi notele: 1667, 1841.

2166 *Piaţa Mică, Piaţa Niculescu, Piaţa Amzei*, amenajată la 1872. Concesionarul francez, arhitectul-antreprenor Alexis Godellot a obţinut, la 2/14 decembrie 1865, un contract pentru realizarea unor obiective edilitare în oraşul Bucureşti: *amenajarea Grădinii Episcopiei, pieţele Sf. Anton, Amzei şi Abatorul comunal.* Concesiunea dezavantaja însă statul român şi, ca atare, timp de câţiva ani lucrările au fost abandonate. În 1870 i-au fost puse la dispoziţie terenul pieţei Amzei, lucrările au fost executate în următorii doi ani, folosind metal şi cărămidă, s-a realizat o hală cu o suprafaţă de 1102 mp. La timpul respectiv lucrarea a costat 330.876 franci. Dotările s-au finalizat în anul 1877. În anul 1886 s-au executat o serie de modificări. Constructorul a fost arhitectul Alfred Berthou. În anul 1935 edificiul a fost înlăturat pentru a fi ridicată clădirea după planurile arhitectului N. Georgescu. Noua construcţie ridicată de antreprenorul C.M. Vasilescu asigură funcţionalităţi atât comerciale, administrative, cât şi culturale. Lucrarea a fost încheiată în 1936.

[2167] *Barbu B. VLĂDOIANU* (1812 sau 1813-1876, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 11, locul 10), fiul lui Barbu Vlădoianu, armaşul şi al Uţei; militar de carieră, general, şef al oştirii la 1859, ministru în 1860, primar al Capitalei la 1864 şi 1872.

[2168] Este vorba de cei care doreau readucerea la conducerea Ţării Româneşti a fostului domn Gheorghe Bibescu. Definiţia este însă improprie, deoarece, cu majoritate absolută în Adunarea Electivă, ei n-au reuşit să impună o candidatură care să fie acceptată. Acţionând dezbinat, pregătind practic terenul pentru propunerea susţinută de mase la momentul oportun, de a alege salvator ca domn al Ţării Româneşti pe domnul Moldovei, formulă care, fără a încălca prevederile Convenţiei din august 1858 de la Paris, dădea o rezolvare favorabilă dorinţei de unitate, de prefaceri radicale în structura social-politică care să conducă poporul român la independenţă.

[2169] *Aristide LECCA* (1867-1926, Bucureşti, cimitirul Bellu Militar figura 8, locul 57), pregătire şi carieră militară, general.

[2170] *Ion AGARICI* om politic, deputat.

[2171] *Chiaburi* — aici cu sensul de cei avuţi, cu bani câştigaţi uşor, fără trudă.

[2172] *Strada Alexandru Lahovari,* fostă *Biserica Albă.* Astăzi se numeşte *George Enescu* şi asigură legătura între Calea Victoriei şi Bd. Gheorghe Magheru.

[2173] *Calea Dorobanţilor,* fostă *Herăstrăului,* fostă *uliţa Fierăstrăului* a cunoscut o complexă evoluţie. Fragmentată, tronsonul dintre Calea Victoriei şi bulevardul Gheorghe Magheru astăzi se numeşte strada George Enescu.

Vezi notele: 210, 249, 415, 596, 1179, 2200.

[2174] *Biserica Albă* din Calea Victoriei nr. 110, ridicată de preotul Neagu Dârvaş şi jupâneasa Vişa, la începutul secolului XVIII. Numele ctitorului a fost perpetuat mult timp şi de mahalaua ce se afla în parohia acestei biserici. La începutul secolului XIX avea şi chilii ce au fost însă demolate la sfârşitul secolului. Biserica a fost avariată de cutremurul din 1802 şi a fost refăcută de Nicolae Trăznea, mare clucer, şi soţia sa Maria. Lucrarea a fost gata la 20 noiembrie 1827. la 1873 a fost renovată, cu care prilej a fost pictată de către Gheorghe Tattarescu.

Vezi notele: 269, 1179, 2154.

[2175] Cutremurul din anul *1804* — este cel din *14 octombrie 1802.*

[2176] *Grigore IV Vodă,* domn al Ţării Româneşti între 30 iunie 1822 — 29 aprilie 1828, decedat în 1834.

Vezi notele: 176, 237, 1271, 1296, 1332, 1357.

[2177] *Proorocul Ilie Tesviteanul* — se serbează de către biserica creştină ortodoxă la 20 iulie.

[2178] *Jeţurile* — scaune înalte cu spetează şi braţe. În biserică se aflau două jeţuri, unul pentru conducătorul ţării, iar altul pentru conducătorul bisericii (patriarh, mitropolit). Aceste piese de mobilier erau lucrate cu multă atenţie, astăzi multe sunt

declarate valori de patrimoniu naţional. La confecţionarea lor se foloseau esenţe de lemn care se pretau la o tratare sculpturală, precum şi ţesături scumpe.

2179 *Potir* — cupă de metal preţios, cu gura largă, folosită în biserică pentru oficierea ritualului cuminecăturii. Prin formă şi decoraţiunile exterioare este unul din vasele liturgice care se constituie parte din patrimoniul fiecărei biserici

2180 *Safta Cărpinieşeanu* — de fapt Elisabeta Baloteasca Cărpinişanu.

2181 Corporaţia *cojocarilor subţiri* includea pe meseriaşii ce executau haine din piei şi blănuri de calitate superioară folosind blănuri aduse de peste hotare.

2182 *Galaction,* nepotul mitropolitului Nectarie, ales episcop al Râmnicului, la 25 ianuarie 1823, fusese anterior egumen al mănăstirii Govora. A desfăşurat activitate tipografică. În timpul evenimentelor de la 1821 s-a refugiat la Sibiu. Revenit după revoluţie şi-a prezentat demisia la 12 aprilie 1824.

2183 *Marele vornic Scarlat GRADIŞTEANU* căsătorit cu Ruxandra Ghica a avut ca fii pe loan (lancu) şi Grigore.

2184 *loan /lancu / GRADIŞTEANU* vel comis la 1825, vel culcer la 1841, membru al Curţii de apel în 1858. Tatăl lui Petre Grădişteanu.

2185 *Grigore Sc. GRADIŞTEANU* (14 octombrie 1816 — 28 februarie 1892, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5), om politic, publicist, participant la evenimentele de la 1848, alături de Heliade, Goleşti, Tell, ulterior, exilat. A revenit în ţară la 1858, acţionând pentru Unire. În 1863 a plecat pentru mai mulţi ani în Franţa. Soţie Alkexandrina, născută Durand decedată la 1898.

2186 La biserica ortodoxă *catapeteasma, tâmpla;* perete despărţitor între absida altarului şi naos împodobită cu icoane. Executată din lemn (cu elemente structurale) sau din zid.

2187 *Mihai CANTACUZINO* (circa 1723 — post 1787), om cu o bogată cultură, poliglot, cronicar. A fost mare medelnicer la 1746, mare vistier şi ban al Craiovei. În 1776 a plecat în Rusia unde a devenit militar dobândind gradul de general. A dat o mare atenţie documentelor, adunându-le şi întocmind condici după ele. Politic a susţinut unirea ţărilor române sub suveranitatea Rusiei sau a mai multor puteri.

’ Vezi notele: 163, 287, 787, 892, 1811.

Fructele comestibile ale *rodiului,* arbore mediteranean.

2189 *Bestiarul* — aici cu sensul de totalitatea elementelor zoomorfe.

2190 *Vulturul bicefal al Bizanţului şi al Cantacuzinilor* — pasăre heraldică

2188 de factură himerică înfăţişată cu două capete, folosită în realizarea blazonului Cantacuzinilor.

[2191] Elemente de sculptură *antropomorfă* care au contribuit la eludarea canoanelor bisericii ortodoxe ce nu permitea să fie realizate chipuri cioplite.

[2192] *Salomee* — personaj biblic din secolul I d.H., fiica regelui Irod Filip şi a Irodiadei. Este în de obşte cunoscut episodul care povesteşte cum a obţinut ea capul Sf. loan Botezătorul drept recompensă pentru felul cum a dansat înaintea unchiului ei, Irod Antipa, tetrarhul Galileei.

[2193] *Portul Domniţelor* — ca şi la bisericile de la Cozia sau de la Creţulescu, personajele sunt redate purtând frumoasele costume cu elemente decorative care s-au perpetuat până în secolul nostru prin transmiterea tradiţiilor portului popular de la o generaţie la alta.

[2194] *Coroana voievodală* — element de podoabă care certifică demnitatea, prestanţa, calitatea de suveran. De tip deschis, ea este formată dintr-un cerc frontal şi mai multe fleuroane, între care se interpun arcuri perlate. Cercul frontal este ornat cu pietre preţioase.

[2195] *Capul Sf. loan* adus pe tavă — se referă la capul Sf. loan Botezătorul (sec. I î.H — sec. I d.H), profet iudeu. Este cel care, conform Evangheliei, l-a botezat pe lisus în apa Iordanului şi l-a recunoscut ca Mesia. A fost închis din ordinul lui Irod Antipa.

[2196] Doi *balauri* care susţin crucea Mântuitorului, semnificativă reprezentare a celor două animale fantastice „păzitori" ai simbolului creştinismului, exprimând evoluţia religiei creştine din religiile anterioare.

[2197] *Factură extrem orientală* — interferenţa la modul de realizare plastică, amintind de creaţiile clasice ale lumii orientului.

[2198] *Imperiu de Mijloc din China* — perioada dinastiei Ming (1368-1644), dinastie de împăraţi chinezi întemeiată de Ciu-Yuan-Cian, conducător al răscoalei „turbanelor roşii" împotriva dominaţiei mongole. A avut capitala la Nanking iar din 1421 la Bejing. A promovat o bogată activitate economică care a avut ca urmare prosperitatea ţării, inclusiv în domeniile ştiinţei, culturii şi artelor. Monarhia s-a consolidat, devenind absolută până spre sfârşitul perioadei când a decăzut datorită creşterii autorităţii eunucilor. Lovitura de graţie a primit-o de la o răscoală internă conjugată cu acţiunile manciurienilor care a înlăturat-o de la putere, instituind dinastia Tin.

[2199] *Giovani Battista Tiepolo (Giambattista)* (1696-1770), pictor şi gravor italian, autor al multor „apoteoze" şi „triumfuri" din mari palate din Italia, Spania, Germania, în tehnica frescei, folosind o cromatică strălucitoare.

[2200] *Strada Herăstrăului* este astăzi divizată, primul tronson fiind numit George Enescu. În trecut asigura legătura înspre nord-est între Podul Mogoşoaei şi apa Colentinei, la unul din principalele vaduri.

Vezi notele: 210, 249, 415, 596, 1179, 2173.

[2201] *Strada Piaţa Amzei* — a avut un timp numele schimbat în *Vasile Bolnavu,* se

numeşte astăzi Piaţa Amzei.

[2202] *Strada Vasiliu Bolnavu* evoca pe *Constantin VASILIU — Bolnavu* (? -1944, Bucureşti, cimitirul Bellu cavou parcela 92b, locul 11, lângă capelă), mare proprietar,

având vaste moşii în întreaga ţară. A fost creator de instituţii de binefacere, filantrop, acte de caritate, realizator de cămine studenţeşti. Om politic liberal. În Bucureşti a avut casa pe str. C.A. Rosetti nr. 36.

Soţie Teodora la naştere Lazaride, decedată în 1954. Fiica Aurelia a fost căsătorită cu arhitectul de obârşie olandeză Edmond van Saanen Algi, care, în 1914, s-a recăsătorit cu o americancă.

În acţiunea de amploare de înlăturare a denumirilor foştilor reprezentanţii ai „burgheziei şi moşierimii" după 1947 a fost modificată denumirea străzii.

[2283] *Casa Deşliu,* din vecinătatea caselor Lăcusteanu, pe locul unde astăzi se află clădirea care la parter a adăpostit restaurantul „Caraiman", a aparţinut lui *Ion Şt. DEŞLIU* (1825-1884, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 29, locul 21), prefect al Poliţiei Capitalei, a fost căsătorit cu Ecaterina Fălcoianu (1844-1914).

[2284] Ultima reprezentantă a familiei Mănescu a fost Smaranda, fiica comisului Barbu Mănescu, căsătorită la sfârşitul secolului XVIII cu medicul Silvestru Filitis. Unul dintre copii, Dumitru, a luat ca nume de familie şi numele mamei, devenind Fillitis-Mănescu, căsătorit cu Elena Assaki. Au avut trei copii, două fete şi pe Apostol Mănescu (1840-1895), om politic, diplomat, deputat, senator.

[2285] *Jockey-Clubul* — a fost înfiinţat la 8 ianuarie 1875 ca societate menită să contribuie la încurajarea ameliorării rasei cailor din România. Pe parcursul anilor, neavând un sediu propriu, s-a mutat de mai multe ori în clădiri din zona centrală. La 1913 îşi desfăşura activitatea în Calea Victoriei nr. 104, având conducerea asigurată de un comitet al cercului şi un comitet al alergătorilor.

[2286] *Ion /Iancu / Al. LAHOVARI* (1876-1954, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 44, locul 16), fiul lui Alexandru şi al Simonei Ghermani, diplomat, ministru plenipotenţiar clasa a II-a.

[2287] *Casele Grigore Lăcusteanu* ridicate la 1840 au fost vândute în 1880. Se aflau pe locul unde în prezent este un edificiu cu mai multe etaje, având în ultimele decenii ale secolului XX la parter un magazin de artizanat şi un magazin „Apicola". La etaj se află, printre alte instituţii şi comisia pentru patrimoniu cultural a Municipiului Bucureşti.

[2288] *Grigore Şt. LĂCUSTEANU.*

Vezi notele: 354, 1831, 2075, 2207.

[2289] 1 4U *stânjeni* — 28,42 m.

[2210] *Iatacuri.*

Vezi notele: 43, 104.

[2211] *Baia Mitraszevsky* de pe strada Poliţiei nr. 6 (în anii când a fost schimbată denumirea instituţiei în Miliţie în mod stupid fost schimbată şi denumirea devenind str. Miliţiei). Iniţial au fost numai instituţii pentru băi cu apă rece amenajate în apropierea vechiului curs al râului Dâmboviţa. Acestea au fost desfiinţate, rămânând numai instalaţiile băilor cu apă caldă. În decursul anilor gama serviciilor se diversificase, localul bucurându-se de un bun renume.

[2212] *Samovar* — vas de metal străbătut de un tub în care se introduc cărbuni aprinşi, făcându-se posibilă fierberea apei pentru ceai.

[2213] *Senat* — corp legislativ format din membri aleşi, cooptaţi sau numiţi şi care, alături de Camera Deputaţilor, în trecut constituia unul din corpurile legiuitoare ale Parlamentului României. Prin componenţa sa (persoane în vârstă) avea un caracter pronunţat conservator.

Vezi notele: 95, 378, 1795, 1864.

[2214] *La dascălul Spirea şi călugărulNeofot Duca* (1760-1845), grec din Epir, şi-a desăvârşit studiile la Academia Domnească din Bucureşti, avându-l ca profesor pe Lambru Fotiade. Acesta, la Bucureşti, s-a dedicat studiului literaturii greceşti. Mutat ca paroh al capelei greceşti din Viena, a revenit la Bucureşti ca director al Academiei Domneşti, predând şi limba greacă. A fost o persoană marcantă în organizarea Eteriei pe teritoriul Ţării Româneşti, el fiind cel care primea jurământul de credinţă a celor care se înrolau în organizaţie. Om cu o bogată cultură, publicist, polemist.

Vezi nota: 2212.

[2215] *Capotul* — aici cu sensul de halat.

[2216] *Tichia* — calotă din stofă sau din pânză care acoperă numai creştetul capului.

[2217] *Tripod, trepied* — masă cu trei picioare numită şi gheridon cu înălţimea variabilă.

[2218] *Gherghef* — cadru de lemn pe care se întinde o ţesătură care urmează să fie brodată.

[2219] *Învârtindu-şi mătăniile* — numărătoarea făcută mişcând câte o componentă a şiragului, devenea cu timpul o obişnuinţă care se transforma în tic.

Vezi notele: 263, 1079.

[2220] *Hagiu.*

Vezi nota: 755.

[2221] *Anteriu* — haină lungă purtată în trecut de cei care au fost în hagialâc, ulterior de preoţime.

Vezi notele: 220, 270, 467.

[2222] *Strada Cişmeaua Roşie* ulterior *strada Fântânii,* după 1919 numită *General Berthelot* ca după 1948, în procesul de înlăturare a tot ce amintea de sacrificiile care au condus la Marea Unire, să fie rebotezată devenind *strada Nuferilor,* ca astăzi reparator să se revină la denumirea *General Berthelot*.

Vezi nota: 217.

[2223] *Casă pembe* — casă excentrică vopsită roşu deschis (trandafiriu).

[2224] În genealogia familiei *Bellu* numele Ştefan apare de două ori: Ştefan Bellu, mare logofăt decedat la 1833 şi nepotul acestuia, Ştefan Al. Bellu (1879-1958). Primul a decedat înainte de ridicarea casei lui Lăcusteanu, iar cel de al doilea avea vârsta de un an la data vânzării casei. Credem că autorul se referă la Alexandru (1859-1921), fiul lui Ştefan Bellu şi al Elisei Ştirbei, căsătorit cu Alexandra Alexandrescu (Cafegi Başa), având între cei şapte copii unul cu numele de *Ştefan* (1879-1950).

Vezi nota: 500.

[2225] *Nicolae ŞTEFĂNESCU-Savigny* (? -1892, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 5, locul 42).

Vezi notele: 1424, 2308.

[2226] *Constantin /Costică / RAHTIVANU.* Numele familiei relevă că au avut în secolele XVIII-XIX un înaintaş care a fost slujbaş domnesc având responsabilitatea unei bune îngrijiri a vestimentaţiei domnului.

[2227] *Nicolae /Nae / BÂSCOVEANU.*

[2228] *Nicolae /Nicu / Emanuil LAHOVARI* (1812-1853, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 4, locul 30), fiul lui Manolache/Emanuil/Lahovari şi al Smarandei Polizu, căsătorit cu Elena Dodulescu (? -1879). A fost colonel şi agă.

[2229] *Constantin /Costică / Dim. VĂLLEANU* (1817-1877 Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 1b, locul 6), paharnic, magistrat, deputat. *N.B.* scris şi: Văleanu.

[2230] *Whist* — joc de cărţi.

[2231] *Préférence* — joc de cărţi.

[2232] *Mic supeu* — masă servită târziu, la miezul nopţii, după participarea la un spectacol sau o prelungită partidă de whist sau préférence.

Vezi nota: 1198.

[2233] *Iaca* — bunică.

[2234] *Sf. Constantin şi Elena* — sărbătoare în calendarul creştin ortodox care se prăznuieşte la 21 mai.

Vezi nota: 250.

[2235] *Poştalionul* — vehicul de transport pentru oameni şi bagaje, trase de mai mulţi cai.

[2236] Moşia *Băbăita* din fosta comună omonimă din judeţul Vlaşca, astăzi Giurgiu.

[2237] *Sf. Mare Mucenic Dumitru, Izvorâtorul de Mir* — sărbătorit la 26 octombrie.

[2238] Nostalgic autorul a evocat preocupările cotidiene ale unei generaţii apusă.

[2239] *Casa Algiu, Toma Stelian,* Calea Victoriei. Mihail Algiu (1843-1901, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 28, locul 20), fost prefect al Poliţiei Capitalei a acţionat pentru refacerea casei de pe Podul Mogoşoaiei încredinţând proiectarea novatoare arhitectului francez Paul Gottereau. Acesta a supus proiectul spre avizare Primăriei Capitalei care, la 1875, i-a eliberat autorizaţia cuvenită. La 1895-1898 proprietar era juristul Toma Stelian în timpul căruia a fost realizată feroneria gardului când a fost introduse literele ce-l defineau pe noul proprietar. *Casa Toma Stelian*, restaurată la sfârşitul secolului trecut, adăposteşte o instituţie menită să promoveze pe plan internaţional problemele tineretului.

N.B. Juristul Toma Stelian a realizat casa de pe şoseaua Kiseleff pe care, prin testament, a donat-o, împreună cu valorile de patrimoniu artistic, pentru a deveni un muzeu de artă, care, în perioada interbelică, a şi funcţionat, completându-şi treptat patrimoniul. La 1948, în marea zbutăcire a culturii româneşti, acest muzeu a fost desfiinţat, patrimoniul „redirecţionat" către alte instituţii muzeale. După alte funcţionalităţi clădirea a ajuns să găzduiască, ani buni, Uniunea Scriitorilor. La anii '80 s-a procedat la o amplă lucrare de consolidare, restaurare pentru a deveni sediu de ambasadă. După 1990 în speranţa că „restitutio în integrum" va fi o realitate şi pentru cultura românească şi actele de bine ale predecesorilor am sperat că Muzeul Toma Stelian va renaşte. Deşartă speranţă clădirea ajungând să găzduiască sediul unui partid.

Toma Stelian (aprilie 1860, Craiova — 24 octombrie 1925), şi-a făcut studiile la Craiova şi Bucureşti, a absolvit facultatea de Drept, luându-şi doctoratul la Paris. Avocat, profesor universitar la Iaşi şi Bucureşti, ministru, deputat şi colecţionar. A pus bazele muzeului de artă, colecţia reunind valoroase piese ale picturii şi sculpturii naţionale şi universale. Timp de câteva decenii în secolul XX muzeul şi-a desfăşurat activitatea în casa construită pe şoseaua Kiseleff.

[2240] *Strada Imperială,* devenită la *1878,* cu anumite corecţii de sistematizare, tronson al străzii Ştirbei Vodă.

[2241] Afirmaţia autorului privind pe banul Grigore Cantacuzino, având ca fiu pe lordache căsătorit cu fiica lui Mavros, impune unele precizări. Arborele genealogic ne oferă următoarea filieră. lordache Cantacuzino (1747-1803), culcer, căsătorit cu Maria /Maricuţa/, fiica marelui vornic Ştefan Pârşcoveanu, a avut doi fii: Grigore Cantacuzino (1800-1849, mare vornic, căsătorit cu Luxiţa Cretzulescu (1819-1894), având trei fete şi un fiu pe nume George; al doilea fiu al lui lordache a fost Constantin Cantacuzino (? - 1877), caimacam în anii 1848-1849, căsătorit cu Zoe Slătineanu (? -1839), având o fată şi trei băieţi, printre care pe Ion /Iordache/ (1825-1878) sau (1820- ?), cu studii la Paris, judecător, preşedinte al Curţii de Casaţie, ministru şi deputat, căsătorit cu Marie Mavros. Referindu-se la Grigore, autorul prezintă, de fapt, pe Constantin Cantacuzino.

[2242] *Tarsiţa Filipescu* (? -1854), născută Manu, fiica lui loan, mare vornic şi a Anei Ghica.

[2243] Din a doua căsătorie cu Sevastiţa a avut trei fiice; celelalte două căsătorite, una cu Ion Ghica şi cealaltă Aspazia cu *Wilhelm N. von Kotzebue* (19 martie 1813 Reval, azi Tallinn — 24 octombrie 1887, Reval), diplomat şi scriitor german, membru de onoare al Academiei Române.

[2244] *Dădea dimineaţa armăsarii la coardă* — antrenamentul zilnic care se face cu caii de curse.

[2245] Strada Palatului făcea legătura între vechiul traseu al străzii Ştirbei Vodă şi intrarea secundară spre zona serviciilor la Palatul Regal.

[2246] *Biserica Stejarului* se afla pe Aleea Palatului nr. 2. Cunoscută din documente de la sfârşitul secolului XVII ca o construcţie din lemn. În secolul XVIII, la 1763 a

 fost construită din zid. Avariată de cutremurul din 1838, a fost restaurată de către arhitectul Paul Gottereau la1894, demolată cu ocazia restructurării zonei palatului, în 1960.

[2247] *Hotelul „Imperial”* de pe Strada Imperială nr. 2, clădire demolată cu ocazia extinderii Palatului Regal, a remodelării străzii Ştirbei Vodă.

[2248] *Casa Wapnner I* din Calea Victoriei nr. 61-63, cu magazinul care oferea, la începutul secolului XX, lămpi pentru electricitate şi gaz aerian.

[2249] În perioada anterioară celui de al optulea deceniu al secolului XIX, strada Ştirbei Vodă, în apropierea bisericii luterane, se îndrepta spre sud, ajungând în apropierea Teatrului cel Mare la Podul Mogoşoaei. Modificările urbanistice de la 1878 au remodelat traseul, dându-i continuitate pe traseul est-vest până la Calea Victoriei. Cu timpul, panta a fost modificată, înlăturându-se dificultăţile cu care se confrunta iniţial tramcarul, surugii fiind obligaţi să solicite la maximum caii. Până de curând mai rămăsese ceva din diferenţa de nivel, evidentă mai ales între străzile Ştirbei Vodă şi Nicolae Grigorescu. Dispariţia ultimei străzi cu ocazia realizării complexului hotelier „Bucureşti” a atenuat şi mai mult această pantă.

[2250] *Domeniile Coroanei.* Pentru susţinerea economică a Casei Regale la propunerea lui Ion C. Brătianu Parlamentul României a adoptat Legea pentru constituirea Domeniilor Coroanei la 9 iunie 1884 prin care din proprietăţile statului se acorda spre administrare, exploatare pentru a dobândi uzufructul unei suprafeţe de 129.989 ha, teren în diverse forme de relief din munte şi până în luncă. Terenurile erau în următoarele amplasamente: judeţul Suceava moşiile Mălini, Borca, Sabasa şi Fărcaşa; judeţul Neamţ moşia Bicaz; judeţul Vaslui, moşia Dobrovăţ; judeţul Râmnicu Sărat, moşia Domniţa; judeţul Brăila; judeţul Prahova, moşiile Gherghiţa, munţii Clăbucetul şi Caraimanul; judeţul Dolj moşiile Sadova, Segarcea, judeţul Ilfov moşia Periş-Cocioc.

Familia regală a dobândit în decursul anilor şi proprietăţi private la Mănăstirea, judeţul Ilfov, azi Călăraşi, 6694 ha; Copăceni 50 ha.

Exploatarea era asigurată de un administrator numit de rege. Pentru ani buni administrator a fost Ion Kalinderu.

Ioan Lazăr KALINDERU (28 decembrie 1840, Bucureşti — 11 decembrie 1913, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 5, locul 1). Studii licenţă şi doctorat în drept la Paris, activitate juridică, orator, preocupări pentru istoria dreptului, apreciat pentru modul cum a tratat răscumpărarea drumurilor de fier de la firma Strousberg şi administrarea Domeniilor Coroanei din anul 1884, colecţionar, donator, filantrop, publicist, membru corespondent 25 martie / 6 aprilie 1887, titular al Academiei Române 11 / 23 martie 1893, membru al societăţii Ateneul Român, 8 mai 1885.

La crearea Domeniilor Coroanei a fost numit administrator, intrat în funcţie la 26 septembrie 1884, remarcându-se prin activitatea desfăşurată ca bun organizator şi civilizator al zonelor unde erau amplasate unităţile respective. Prin cele întreprinse gospodăriile din compunerea Domeniilor Coroanei s-au afirmat ca productive, rentabile. Rezultatele au fost prezentate şi în cadrul expoziţiilor organizate la Craiova la 1887 şi la Bucureşti în grădina Cişmigiu, ambele ale cooperatorilor. O atenţie

deosebită a acordat-o învăţământului realizând 32 localuri de şcoli, fiecare cu o bună înzestrare pentru procesul instructiv educativ. Astfel la Predeal, Buşteni, Malu, Găineşti, Sabasa, Borca, Fărcaşele, Medeiu, Soveja, Cârna, Dobrovăţ, Moldoveni, Demacuşa, Ruşi, Slobozia (Vaslui), Cătunele, Periş, Brătuleşti, Piscu, Domniţa (Râmnicu Sărat) Piscu Ruseţii (Brăila), Balta Domnească, Ciumaţi, Olari, Gherghiţa, Sudiţi, Merii Pechi, Lişteasa, Damian, Segarcea, Panaghia, Lipova. A înălţat noi biserici şi localuri pentru primării şi subprefecturi, rezervaţii pentru vânătoare. A acordat o atenţie deosebită patrimoniului silvic.

[2251] *Gheorghe /George /Iordache FILIPESCU* (1765-1855) sau (1782-1854, Bucureşti, biserica Radu Vodă), fiul lui Dinu Filipescu şi a Zoei Ghica. Mare boier, mare vornic la 1820, membru în comisia pentru redactarea Regulamentului Organic, candidat la domnie în 1834, mare ban la 1840, caimacam 1842-1843, ministru,căsătorit cu Caterina Balş.

[2252] *Domenico CASELLI*(31 octombrie 1875 — 17 octombrie 1937, Bucureşti), ziarist şi publicist cu preocupări pentru prezentarea evoluţiei Capitalei României. Editura ziarului „Universul" în 1935 a publicat cartea *Cum au fost Bucureştii odinioară.*

[2253] *Gazda* — era un binefăcător, casa lui era un azil pentru cei săraci.

[2254] *Constantin /Dinu /FILIPESCU* (circa 1750-1817), fiul marelui ban Pană II Filipescu şi al Anei Câmpineanu, mare boier, mare vistier la 1808-1810, exilat la ruşi, la Ecaterinoslav în 1810. Blaremberg spunea despre el că „are o viaţă strălucită şi că el a fost apărător al patriei, sprijinul nemişcat al ţării. A fost căsătorit cu Zoe Ghica.

[2255] *Mahalaua Kretzulescu* — cuprindea terenul dintre mahalaua Biserica Albă şi mahalaua Episcopiei.

[2256] *Mahalaua Stejarului* — era situată în jurul bisericii omonime, învecinată cu cea a Brezoianului.

[2257] Principele *Piotr Ivanovici BAGRATION* (1765-1812), general rus. A condus armata rusă în timpul operaţiunilor militare împotriva armatelor otomane în campania din anii 1806-1812. A răspuns de zona ţărilor române între anii 1809-1810. Ca militar s-a distins în luptele de la Austerlitz din 1805, Eylau şi Friedland.

[2258] Exarhul *Gavril /Grigore* la naştere /' *BĂNULESCU-Bodoni* (1746, Bistriţa, Transilvania — 30 martie 1821, Chişinău, înhumat la mănăstirea Căpriana) Studii începute în Transilvania, continuate la Kiev, apoi în teritoriul grecesc, inclusiv Muntele Athos. Iniţial carieră didactică în Transilvania, Iaşi pentru ca în 1779 să fie tuns în monahism la Constantinopol, desfăşurând în continuare o prestigioasa activitate didactică prin ucaz al ţarului Alexandru I numit exarh al Moldovei, Valahiei şi Basarabiei, activând ca atare între anii 1808-1812. Din 1813 a condus arhiepiscopia Chişinăului.

[2259] Generalul *Zaas,* comandantul oraşului.

[2260] *Ucaz* — ordin, ordonanţă, decret emanat din cancelaria Imperiului Rus.

[2261] *Exil* — deportare într-o anumită localitate, în general într-o zonă geografică cu un relief şi climat aspru, în condiţii dificile de viaţă. Pentru Rusia zona întinsei Siberii a veacurilor de extindere teritorială reprezenta un ţinut cu inestimabile bogăţii care însă era slab sau chiar de loc locuit, lipsa căilor de comunicaţii fiind unul din marile impedimente pentru a-i valorifica potenţialul economic. Dacă pentru Franţa loc de surghiun a celor cu anumite condamnări a fost insula Noua Caledonie, pentru Rusia Siberia a fost teritoriul în care trimiţând pe cei consideraţi indezirabili a fost formula de dobândire, prin munca acestora, o efectivă treptată de „cucerire", realizând drumuri, căi de comunicaţii stabilimente pentru exploatarea solului şi a subsolului. A fost o politică diabolică şi consecventă petrecându-se pe parcursul a mai multor veacuri. Acolo era un regim aspru oferit de capriciile naturii, dar şi a celor care exercitau funcţii în aparatul coercitiv. Ca atare, cei cu anumite suferinţe dispăreau, rămânând în viaţă cei cu posibilităţi fizice şi care reuşeau să depăşească reaua conduită a zăvozilor lor. Aşa s-au încropit aşezări care, treptat, au înaintat în inima Siberiei. Conflictele de la graniţele imperiului permanent în postura de a da de „muncă" uriaşei sale armate erau furnizoare de noi contigente de persoane care primeau verdictul „paşol na Sibir". Erau fie ruşi în situaţii conflictuale cu legea, fie că erau oameni din zonele noi stăpânite care se dovedeau necooperanţi cu noul stăpân, fie că erau prizonieri de război. Din rândurile primilor amintiţi se racolau zăvozii celorlalţi care, printr-un comportament dur, sperau la o reabilitare şi revenire „acasă". Revenirea constituia un caz rar. Pentru concetăţenii celui revenit din Siberia se ivea fireasca întrebare: Ce va fi făcut acesta încât „tătucul ţar" să-l elibereze. După ce-i ascultau povestirile ajungeau să se ferească din calea lui pentru a nu păţi ca la rându-le să fie surghiuniţi. Pentru ohrana ţaristă delaţiunea a fost una din sursele permanente de asigurare a noi braţe de muncă în Siberia. Teritoriul dintre Nistru şi Prut după 1812 a fost o sursă prin care, în procesul de schimbare a structurii demografice, mulţi moldoveni au fost porniţi în surghiun, locul fiindu-le ocupat cu alogeni racolaţi de te miri de unde.

[2262] *Cioară* — aici cu sensul de ţigan lăutar.

[2263] *Zaiafet* — chef mare cu lăutari pe parcursul multor ore.

[2264] *Calabalâc* — bagaj alcătuit din cele mai diverse obiecte necesare unei gospodării.

[2265] *Sotnie* — unitate militară compusă din 100 de cazaci.
Vezi nota: 300.

[2266] *Pacea de la Bucureşti* din 16 mai 1812 era urmarea tratativelor intervenite între părţile beligerante după încheierea armistiţiului din 1811. Prin această pace Rusia a obţinut teritoriul românesc dintre Prut şi Nistru, ca „despăgubiri". Tratativele s-au purtat în casele lui Manuc Bei.

[2267] Serviciile Ministerului de Interne şi ale celui de Externe fuseseră adăpostite anterior în alte spaţii din perimetrul central. „Monitorul Oficial" a ocupat ani de zile încăperi din hanul lui Şerban Vodă, pe locul pe care s-a înălţat palatul Băncii Naţionale a României.

[2268] *Hotelul„Manu"*.

Vezi notele: 1796, 1857.

2269 *Şcolile de tir şi de gimnastică* — înfiinţate în această perioadă pentru a contribui la pregătirea tuturor locuitorilor ca apărători ai ţării, pe parcursul anilor au avut diverse sedii improvizate în clădiri şi grădini, reuşind ca, în timp, să edifice spaţii adecvate, inaugurate în 1867. Existenţa mai multor asemenea societăţi a stimulat o adevărată competiţie finalizată cu frumoase demonstraţii.

2270 *Constanţa /Tanţi /*la naştere *LOCUSTEANU* (9 aprilie 1859, Bucureşti — 1945), căsătorită cu căpitanul *Gheorghe CRUTZESCU* (1860-1897) cu care a avut doi fii: Gheorghe (1890-1950) şi Radu (1892-1948).

2271 *Hotelul „Splendid Parc"* ridicat parţial pe locul hotelului „Manu", Calea Victoriei nr. 71 şi al hotelului „Orient" (ce fusese înlocuit la început de secol XX cu hotelul „Splendid"), a ocupat o mare suprafaţă de teren, atât construcţia cu două corpuri cu şapte niveluri, cât şi parcul. Concepţia a aparţinut proprietarului Ion Stănescu, om cu o bogată experienţă în această activitate. Bombardat de mai multe ori în anul 1944 de bombe lansate la 24 august de aviaţia hitleristă care vizau Palatul Regal. În anii '60 pe aceste locuri s-au înălţat două noi blocuri de locuinţe cu spaţii comerciale la parter.

Vezi notele: 1796, 1857.

2272 Principele *Napoleon Charles Louis Bonaparte* (1856-1879), fiul lui Napoleon III.

2273 *Farmacia Chihăescu* succesoare a farmaciei Schmettau de pe strada Modei, numită ulterior pictor Nicolae Grigorescu, astăzi desfiinţată prin ridicarea edificiului hotelului Bucureşti. Latura sudică a acestui complex este trasată pe axul vechii străzi. Numele străzii Grigorescu aminteşte de locuinţa şi atelierul în care artistul a trăit şi a creat în perioada anilor 1875-1885, valorificând o mare parte din documentaţia făcută (schiţe şi fotografii) la sudul Dunării, cu ocazia participării la acţiunile militare de pe câmpul de luptă. În 1885 aici a pictat tabloul *Atacul de la Smârdan.*

2274 Impunătorul bloc al *Societăţii „Mica",* societate anonimă minieră română specializată în identificarea, prospectarea şi extragerea minereurilor de aur, având exploatări în judeţele Hunedoara la Ruda, 12 Apostoli, Brad, Stanija, Roşia Montană ş.a, mină de cărbune la Ţebea, mină de mică în judeţul Vâlcea la Voineasa, precum şi cariere pentru extragerea pietrei pentru construcţii. Edificiul a dispărut din peisajul bucureştean în urma cutremurului de la 4 martie 1977. La parter a funcţionat renumita cofetărie „Nestor", locul amintind de casa filantropului, om de bine, Petre Enciulescu (1822-1889, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 35, locul 8). După 1977 terenul a servit pentru edificarea hotelului „Bucureşti" cu o superioară dotare, spaţiile şi serviciile fiind solicitate pentru acţiuni predilect protocolare.

2275 *Expoziţia Cooperativelor* — prima expoziţie a cooperatorilor exprima avântul pe care îl luase la acea dată această formă de organizare a meseriaşilor în ultimul pătrar al secolului XIX prin strădania lui Dimitrie C. Butculescu. Atât această expoziţie, cât şi balurile, inclusiv cele organizate anual în Cişmigiu, expoziţia cooperatorilor din ţară organizată în 1894, după succesele celor de la Craiova şi Iaşi din 1886 — sunt numai

câteva din episoadele relevante pentru progresul remarcabil făcut de mişcarea cooperatistă.

Vezi notele: 1103, 1793.

2276 *Iorgu CARAGIALE* (1814 sau 1826-1894, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 58, locul 13), actor şi autor dramatic, colaborator apropiat al fratelui Costache, ulterior alcătuindu-şi propria trupă. Interpret al rolurilor comice. Scriitor.

Vezi notele: 1624, 1685.

2277 *Ion Luca CARAGIALE.*

Vezi notele: 619, 667, 838, 866, 1622, 1741, 1745, 2277, 2370.

2278 În trecut raporturile între chiriaşi şi proprietari privind mutările şi închirierile se făceau la Sf. Dumitru (26 octombrie) şi la Sf. Gheorghe (23 aprilie), deci pentru o perioadă de şase luni. Dacă exista bună înţelegere părţile puteau prelungi contractul.

2279 Pe terenul viran fusese amenajată o grădină care a servit pentru prezentarea a numeroase spectacole. În toamna anului 1878, în tânăra grădină s-au dat o serie de spectacole de către trupa lui Iorgu Caragiale. La 8 octombrie 1878 România, în conformitate cu prevederile tratatului de la Berlin a fost silită să retrocedeze imperiului rus cele trei judeţe pe care le recuperase în 1856 prin tratatul de la Paris. Acest tratat anulase parţial prevederile păcii de la Bucureşti din 1812 care rupea din trupul Moldovei teritoriul dintre Prut şi Nistru. Ca atare, în toamna anului 1878 i s-a dat acestei grădini denumirea „Basarabia". Tradiţia artistică a acestor locuri s-a perpetuat şi în secolul XX, aici fiind amenajat teatrul „Victoria" care a găzduit o serie de spectacole valoroase între cele două războaie mondiale.

2280 Venirea toamnei, cu schimbările de vreme impunea organizatorilor în cazul unor spectacole apreciate de public să găsească săli unde să fie reluate în anotimpurile reci.

2281 *Librăria „Pavel Suru",* Bucureşti, Calea Victoriei, nr. 85. Casă cu parter şi etaj, vis a vis de biserica Albă. La parter era magazinul.

2282 *Androcle FOTINO* (11 noiembrie 1834, Brăila — 11 mai 1907, Bucureşti). A studiat medicina la Paris şi la Atena, licenţiat în 1859, an în care şi-a început cariera în Principatele Unite. Medic militar încadrat în serviciul sanitar al Armatei. Maior în 1863, locotenent colonel în 1866, colonel în 1875. Activitate la Spitalul Militar Central. Participant la războiul din 1877-1778. A condus ambulanţele Marelui Cartier General al Armatei de la Mecica. Ulterior general de brigadă , profesor universitar, efor al spitalelor civile, senator, donator.

2283 *Colectivist* — termen folosit pentru persoanele preocupate să introducă, printre altele, un salut respectuos adresat tuturor, fără a ţine seama de vreo ierarhie socială sau materială, fără temenele.

2284 Ani de zile *magazinul „Radu"* a fost punct de referinţă în comerţul Capitalei. Era situat la intersecţia Căii Victoriei a actuala stradă Berthelot. Galantarele acestui magazin ofereau, în funcţie de sezon, cu anticipaţie, cele mai diverse ţesături, produse ale unor renumite firme din ţară şi străinătate.

[2285] În procesul de rebotezare a arterelor de circulaţie, strada Fântânii s-a numit, între cele două războaie mondiale Berthelot, pentru a-l cinsti pe generalul francez *Henri Berthelot.*

Vezi notele: 200, 494, 1432, 2222, 2284.

[2286] *Nicolae Filimon* a fost un asiduu cronicar dramatic şi al spectacolelor muzicale din Capitală.

Vezi notele: 370, 618, 1149.

[2287] *loan CARAGEA* domn al Ţării Româneşti de la 8 septembrie 1812 la 12 octombrie 1818 timpul în care fiscalitatea a fost apăsătoare. O domnie rămasă în memoria generaţiilor prin distrugătoarea ciumă care a bântuit precum şi prin codul — condica — purtând numele domnului elaborat pe parcursul a câtorva ani şi intrat în uzanţa juridică în anul 1817. Acest cod împreună cu codul Calimachi din Moldova au fost legiuirile scrise menite a rezolva stările de lucruri cu care se confruntau cele două ţări pe tărâm juridic. Codul a fost redactat conform principiilor epocii. Legile ulterioare, Regulamentul Organic şi Codul Civil din 1865 au înlăturat prevederile acestui cod.

Vezi notele: 126, 140, 217, 420, 453, 1141, 1304, 1388, 1660, 1979, 2093, 2227, 2288.

[2288] *Ralu CARAGEA* sprijinitoare a artelor, realizatoare de spectacole teatrale.

Vezi notele: 217, 1432, 2288.

[2289] *Club* — aici cu sensul de sală de spectacole.

[2290] *1 8 stânjeni* egal cu 35,28 m. *Palma* este o veche unitate de măsură pentru lungime de circa 25 cm reprezentând distanţa dintre extremitatea degetului mare şi celui mic bine întinse lateral. *Palma domnească* avea cu circa 3 cm mai mult decât cea obişnuită. A variat ca lungime de la o epocă la alta.

Vezi nota: 2229.

[2291] *Chembrică* — ţesătură de bumbac vopsită şi lustruită.

Vezi nota: 1146.

[2292] *Laviţă* — scândură lată fixată pe un suport din ţăruşi, aşezată în mod obişnuit de-a lungul unui perete şi folosită ca bancă. În acest caz, laviţele erau distribuite în centrul sălii de spectacol.

Vezi nota: 2231.

[2293] *Apollon, Apollo* — zeul soarelui şi al luminii, al muzicii, al poeziei şi al artelor frumoase la greci.

[2294] *Liră* — instrument muzical cu coarde, având formă de arc folosit de către poeţi şi rapsozi, menestreli pentru a-şi acompania recitarea poemelor.

[2295] Este *fosa,* plasată parţial sub scenă, adăpostind membrii unei orchestre care acompaniază spectacolele muzicale.

[2296] *Lampadar* — stâlp care avea în partea superioară una sau mai multe lămpi cu fitil, consumând ulei de rapiţă ce asigurau oarecare iluminare a spaţiului apropiat.

[2297] *Dumitru C. OLLĂNESCU-Ascanio.*

Vezi notele: 1143, 1330, 1391.

[2298] *Tipografia de la Mavrogheni* se afla la şoseaua Kiseleff, pe actuala stradă a Monetăriei, lângă ctitoria lui Mavrogheni. La un moment dat a fost achiziţionată de loan Heliade Rădulescu.

[2299] *Stolnicului Clinceanu.*

[2300] *Selam-Ceauşul* — şeful protocolului care dădea onorul cuvenit domnului la intrarea acestuia într-un local public.

[2301] *Claudiu TOLOMEI*(1492, Siena — 1555, Roma), scriitor italian.

[2302] *Gioacchino ROSSINI* (1792-1868), compozitor italian de operă.

[2303] *WolfgangAmadeus MOZART*(1756-1791, Salzburg), compozitor austriac.

[2304] Anii premergători lui 1821 a fost perioada în care s-a desfăşurat o intensă acţiune mobilizatoare în rândurile etnicilor greci aflaţi în ţările Europei. De la acţiunile de câştigare a unor conducători de state, demersuri pentru dobândirea de mijloace logistice ca locuri de reuniune, cazare, instruire, mijloace de deplasare, armament muniţie, la formarea şi deplasarea de unităţi militare erau la ordinea zilei cunoscute de toate părţile interesate, inclusiv a Imperiului Otoman.

[2305] *Şcoala de la „Sf. Sava”* condusă de Gheorghe Lazăr.

[2306] *Hecuba* — piesă inspirată de personajele din Iliada. Hecuba, a doua soţie a regelui Priam, şi-a pierdut pe toţi cei 19 copii în timpul războiului troian. A devenit Simbol al durerii şi al refuzului de a accepta fatalitatea.

[2307] *loan Heliade Rădulescu* a fost traducător şi interpret, animator al punerii în scenă, în limba română, a spectacolelor din repertoriul universal.

Vezi notele: 361, 453, 1033, 1148, 1388, 1558, 1561, 1676, 1763, 1969, 1978, 1983,2064, 2070, 2298.

[2308] Ştefănescu-Savigny Nicolae.

Vezi notele: 1363, 1424, 2225.

[2309] *Madame Vaillant,* continuatoarea activităţii soţului, J.A. Vaillant, francez filoromân venit în Ţara Românească ca profesor la „Sf. Sava” în anul 1829. În anul 1831 a primit conducerea şcolii, fiind însă destituit în 1834 la intervenţia străină. A organizat un

colegiu particular şi o şcoală gratuită pentru fete. Publicist, conferenţiar la Ateneul Român.

JEAN A. VAILLANT (1804-1886) Cărturar francez, ca refugiat a ajuns în Ţara Românească la 1829. În mai 1830 a început un curs de limba şi literatură franceză frecventat de tinerii care se vor afla în primele rânduri ale celor care vor milita pentru schimbarea necesară propăşirii ţării. Sub ocârmuirea lui Pavel Kiseleff s-a acţionat pentru reorganizarea şcolii de la „Sf. Sava" din Bucureşti. La 1831 Jean Vaillant a fost numit director al respectivei instituţii. Rükmann noul reprezentant al Rusiei însă nemulţumit de ideile liberale proferate de Vaillant a cerut în 1834 înlăturarea lui de la conducerea colegiului şi de la catedră. Ca act de frondă Adunarea Obştească votează cumpărarea a 500 de exemplare din *Dicţionarulfrancezo-român* elaborat de acest profesor. Rükmann, obţine anularea de la Vodă a acestei achiziţii. La 1841, în urma unei tenebroase acţiuni considerată complot sârbo-bulgar care l-ar fi implicat şi pe Vaillant, acesta este arestat, eliberat în urma intervenţiei consulului francez, dar apoi expulzat. Profunda documentare l-au ajutat la elaborarea unei lucrări în 3 vol. despre limba şi istoria poporului român, sugestiv intitulată *La Roumanie ou Histoire, langue, littérature, ortographe, statistique des Peuples de la langued'or*. Lucrarea a fost tipărită la Paris în 1844 de către Editura Arthur Bertrand.

J.A.V. a tipărit la Paris în 1851 *Poesies de la langue d'or* traduites par J.A.V, antologie de poezie românească, lucrare pe care a considerat-o ca o anexă lămuritoare şi edificatoare la volumul din 1844. Era o culegere în care a inclus din creaţia lui: Costache Negruzzi, lancu Văcărescu, Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alecsandrescu, Cezar Bolliac, Barbu Paris Mumuleanu, Alexandru Cuciureanu, Constantin Faca.

În Franţa a militat pentru ideea Unirii Principatelor. A revenit la 1862 ţinând la Ateneul Român un curs de istorie antică. A colaborat la periodicele timpului.

[310] *Strada Banului* asigură legătura între Calea Victoriei şi strada general Budişteanu. Numele ei aminteşte de marele ban, beizadea *Constantin /Costache /Gr. GHICA* (1804-1867), fiul domnului Grigore Ghica şi al Mariei Hangerly. Căsătorit cu Sultana (1869-1965), fiica stolnicului Şt. Costescu.

[311] *Palatul Ştirbei* din Calea Victoriei nr. 107, ridicat după planurile arhitectului francez Sanjouand în jurul anului 1837, a fost refăcut şi completat în anul 1881, când i s-a adăugat turnul din zona nord-estică. Din 1954 a adăpostit instituţii muzeale, la început un muzeu de artă populară, iar ulterior Muzeul sticlei şi porţelanului. Cutremurele anilor 1977, 1986 şi 1990 au slăbit rezistenţa clădirii impunând dezafectarea şi întocmirea documentaţiei pentru consolidare, renovare. Lipsa fondurilor nu permite abordarea acestor lucrări. Vezi nota: 2250.

Michele SANJOUAND (sec. XIX) arhitect francez cu activitate la Bucureşti unde a realizat la 1835 Palatul Barbu Ştirbei, podul Mogoşoaiei/Calea Victoriei nr. 107.

[312] *Strada general Budişteanu* aminteşte că pe locurile acelea au trăit membri familiei Budişteanu care au dat ţării, în secolul trecut, numeroşi militari de carieră, printre care şi doi generali: *Alexandru BUDIŞTEANU* (10 iulie 1836, Râmnicu Vâlcea — 1919), fiul lui Şerban Budişteanu şi *Constantin I. BUDIŞTEANU* (8 noiembrie 1838, Bucureşti —

7 noiembrie 1911, Bucureşti), fiul clucerului Ion Budişteanu. Ambii au urmat în anii 1854-1856 Şcoala de ofiţeri. Au participat la Războiul de Independenţă pe când aveau gradul de colonel. Primul a comandat Regimentul 2 Infanterie, iar al doilea Regimentul 6 Infanterie. S-au distins în luptele de la Plevna. Constantin a fost grav rănit.

După război Alexandru Budişteanu a avut comanda Regimentului 4 Dorobanţi Argeş. În 1890 s-a pensionat. În 1867 s-a căsătorit cu Ecaterina Rosetti. A fost un pasionat colecţionar, multe din piesele sale făcând parte din patrimoniu Muzeului Naţional de Istorie. A fost un activ publicist.

În 1882 Constantin Budişteanu A fost avansat general de divizie. A fost ministru, deputat, senator.

[313] *Giubea.*

Vezi nota: 1157.

[314] *Ion /Iancu /Al. FILIPESCU* zis *Vulpache* (1808 sau 1811 — august 1863, Bucureşti, biserica Mavrogheni), fiul lui Alexandru N. Filipescu, mare ban şi logofăt al dreptăţii. Studii de drept la Paris, ministru, caimacam, deputat. Căsătorit cu Elisa Bibescu (1826-1909).

[315] *Barbu B. Vlădoianu /VLĂDĂIANU* (1812-1876, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 11, locul 10), fiul lui Barbu Vlădoianu şi al Uţei. S-a dedicat carierei militare. A fost mare spătar, general, om politic, ministru, primar al Capitalei în 1865. Căsătorit cu Alexandrina Messits (1820-1877).

[316] *Barbu ŞTIRBEI.*

Vezi notele: 595, 727, 1135, 1231, 1322, 1531, 1581, 1665, 1763, 2085, 2086, 2311,2321,2331,2334, 2399, 2412.

[317] *Gheorghe D. BIBESCU.*

Vezi notele: 328, 389, 1039, 1666, 2054, 2270, 2273, 2321, 2331, 2334.

[318] *Charles DOUSSAULT* pictor, arhitect şi sculptor, născut la Foaugeres în Franţa. Venit în orient prin 1840, ajunge în Moldova în 1843, iar în 1844 vine în Ţara Românească. A ilustrat albumul *Moldo-Valaque* din 1848. În 1854 a publicat un articol despre Dobrogea, însoţindu-l cu reproduceri de pe gravuri în lemn, reprezentând Constanţa şi Cernavodă.

[319] Colonelul *ENGEL* ofiţer de origine prusacă, voluntar în armata rusă. Şeful diviziei de ulani din Oltenia. Primit în armata română cu grad de locotenent.

[320] *Barej, bariş.*

Vezi notele: 1011, 1072.

[321] *Curtea domnească* — funcţiona chiar în casele lui Barbu Ştirbei.

[322] *Cârpaci* — meseriaş care repară, peticind încălţăminte, haine, acoperişuri etc.

[323] *Moşia şi palatul de la Buftea.* Moşia a aparţinut mănăstirii Radu Vodă care, spre

jumătatea veacului al XIX-lea, ajunsese la interminabile dispute cu localnicii. A intervenit marele vornic Barbu Constantin Ştirbei care, la 13 martie 1845, a realizat un schimb devenind proprietarul moşiei Buftea-Flămânzeni. La 1850 au început lucrările de edificare a unei construcţii în maniera culelor olteneşti, fiind realizate şi două tuneluri de evacuare. Pe parcursul anilor care au urmat s-au realizat completări, respectiv încă două etaje, şi chiar modificări structurale. Lucrările s-au finalizat în 1863. Este o clădire echilibrată cu P+2 etaje, deasupra intrări o sacnasie.

În anii 1850-1890 a fost edificată Capela-mausoleu cu faţade cu cărămidă aparentă. Capela este la etaj, accesul fiind asigurat de două scări monumentale care se reunesc pe platforma de intrare în capelă. Accesul la mausoleu este la parter, uşa fiind flancată de cele două scări. Capela a fost pictată de Gheorghe Tattarescu, rudă cu familia Ştirbei. Din păcate pictura a fost afectată în ultimele decenii, rămânând numai icoana Maicii Domnului.

Alături de palat şi parc în anul 1950 a fost creat complexul de clădiri menit a găzdui Studioul Cinematografic „Bucureşti", azi numindu-se Media-PRO.

[2324] *Doniţă* — cofă de lemn pentru păstratul sau transportul lichidelor, brânzeturilor.

[2325] *Cancan.*

Vezi nota: 1050.

[2326] Ce au însemnat aceste prezenţe ale armatelor străine poate că cea mai bună caracterizare o oferă textul cuvântului deputatului din Adunarea Ad-hoc a Moldovei, ţăranul vrâncean *Moş Ion Roată* care sintetic arată că toate năpastele întreţinerii acestora au fost apăsătoare pentru talpa ţării, ţărănimea. Textul este atribuit lui Mihail Kogălniceanu.

[2327] *Castelul de la Voila* judeţul Prahova, fostă proprietate a familiei Ştirbei, astăzi sanatoriu. A fost clădită într-o zonă deosebit de pitorească cu o largă deschidere spre văile Doftanei şi ale Prahovei, drumul de acces pe traseul Câmpina — Valea Doftanei.

[2328] *loan Baptist Alex. CORONINI-Cronberg* (16 noiembrie 1794, Gorz — 1888), conte şi general austriac. Activitate militară în peninsula Italică, Slovenia, Croaţia. În 1850 a fost numit guvernator civil şi militar pentru Banat şi Voivodina. În 1854 a intrat cu trupele austriece în ţările române. În 1859 a întemeiat pe locul Babacai o comună nouă numită Coronini. În staţiunea Herculane numele îi este perpetuat de platoul omonim cu deschidere spre masivul Domogled.

[2329] *Ştabul* — comandamentul, statul major al armatei.

[2330] *Mitropolia Ungrovlahiei* a fost condusă între 15 septembrie 1850 şi 5 mai 1875 de către *Nifon SEVASTIAS /Nicolae Rusalin* (1789, Bucureşti — 5 mai 1875, Bucureşti, înmormântat la mănăstirea Cernica), aromân intrat în viaţa monahală la 1809 la mănăstirea Cernica, urcând ierarhic în viaţa ecleziastică, desfăşurând o intensă activitate de ctitor, a fost numit ca locţiitor de mitropolit încă din 11 august 1849.

[2331] *Barbu Ştirbei* a avut şase copii: patru băieţi şi două fete: *Alina/ Alexandrina* (1829-1894) căsătorită cu Alexandru Plagino, recăsătorita cu Ion Florescu şi *Fenareta*

căsătorită cu Teodor Ghica-Deleni.

Vezi notele: 456, 595, 1135, 1231, 1321, 1531, 1581, 1665, 1667, 1763, 1978, 1981,2028,2085,2086, 2311, 2321, 2334, 2351, 2412.

[2332] Atât *careta de gală*, cât şi alte piese de inventar din palatul de la Buftea au devenit piese de recuzită, la înfiinţarea studiourilor de filmare, necesare realizării filmelor de epocă. Parcul şi palatul familiei Ştirbei au fost integrate în ansamblul acestor studiouri.

Vezi notele: 216, 1241, 2050, 2277, 2338.

[2333] La *Balta Liman,* cartier din Istanbul, în 1849, s-a încheiat convenţia dintre Poarta Otomană şi Rusia prin care se făceau modificări în prevederile Regulamentului Organic privind micşorarea drepturilor ţărilor române. Se stabileau:

- numirea (nu alegerea ca până atunci) a domnului pe o perioadă de 7 ani;
- divanuri ad-hoc cu membri, nu aleşi, ci numiţi de domn;
- schimbările în legislaţie se făceau cu aprobarea Rusiei şi a Porţii Otomane;
- ocupaţia militară a celor două principate de trupele celor două puteri;
- erau numiţi comisari ai celor două puteri.

Sorocul se referea la prima prevedere.

[2334] *Băieţii lui Barbu Ştirbei:* Grigore, George, Dumitru, Alexandru.

[2335] *Nisa* — localitate în sud-estul Franţei renumită staţiune balneoclimatericăşi turistică situată pe Coasta de Azur.

[2336] *William SHAKESPEARE* (23 aprilie 1564, Stratford-upon-Avon, Anglia — 23 aprilie 1616) actor din 1592 cu o perioadă de pregătire ca viitor dramaturg operând modificări pe texte mediocre pentru a le asigura punerea în scenă, devine proprietar asociat al teatrului „Globus", preluat ulterior sub protecţia regelui. Spectacolele realizate i-au asigurat aprecierea şi ocrotirea din partea Casei Regale a Angliei. A fost un valoros dramaturg englez cu o intensă activitate care i-a adus celebritatea prin originalitatea , mesajul creaţiilor sale. Realizarea celor 37 de piese considerate capodopere ale genului sunt de o inestimabilă valoare prin modul de abordare a temelor, numărul şi comportamentul personajelor, mesajul transmis spectatorilor. În plină glorie s-a retras în oraşul natal pe la 1610. Cele 37 de piese, poemele narative, sonetele constituie tezaurul transmis către posteritate.

Vezi nota: 2131.

[2337] *Indiviziune* — expresie juridică folosită pentru a defini împărţirea bunurilor între beneficiarii unei moşteniri.

[2338] *Alexandru B. ŞTIRBEI* (1835 — 2 martie 1895, Bucureşti, înmormântat la Buftea), om politic, ministru, deputat. Căsătorit cu Maria Ghica-Comăneşti.

[2339] *Volutele* — ornamente folosite în formă de spirală la capitelurilor ionice.

[2340] La aproape şapte decenii de la redactarea şi tipărirea acestei cărţi, urmaşii care au trăit prefacerile şi au cunoscut acele locuri şi documentaţia care a stat la baza elaborării ei o considerăm ca deosebit de utilă de a fi cunoscute de cei care doresc să aprofundeze cercetarea şi, ca atare, apreciem că ar fi interesant ca piesele adunate la timpul respectiv în sertarul autorului să fie la îndemâna cercetătorilor.

[2341] *Imobile de raport* — edificii menite, prin proiectare, să adăpostească diverse instituţii, spaţiul interior fiind astfel gândit încât să răspundă necesităţilor funcţionale ale

instituţiilor respective.

2342 Speranţele autorului s-au împlinit în mare măsură, Calea Victoriei, cunoscând în ultimele decenii ale secolului XX o complexă metamorfoză în cadrul căreia unele din vechile şi valoroasele edificii s-au renovat, ridicându-se totodată noi ansambluri arhitectonice.

2343 *Casele arhitectului G.M. Cantacuzino* au cedat locul edificiului care adăpostea Ministerul Petrolului.

Gheorghe /George/Matei Cantacuzino.

Vezi notele: 679, 740, 1875, 1936.

2344 *Pataca* — veche monedă cu valoare de 100 parale care a circulat în ţările române.

2345 Clădirea fostului Minister de Finanţe, fostă *casă Romanit,* în forma care a ajuns până la noi este un edificiu din 1883, care a preluat şi amplificat construcţiile anterioare. În prezent adăposteşte Muzeul Colecţiilor de Artă, inaugurat la 21 august 1978. Casa Romanit a fost ridicată la începutul secolului XIX de boierul *Constantin FACA* (1790-1845), scriitor satiric şi autor dramatic. Este o construcţie de mari proporţii, pe care însă n-a terminat-o. Moştenitorii au vândut imobilul vistierului *Romanit* care a terminat-o atât la interior, cât şi la exterior. În 1834 vistiernicul a murit iar casa a fost închiriată statului pentru a adăposti cancelaria domnească. În 1836 a fost cumpărată de către stat, devenind sediul Curţii Administrative, iar peste câţiva ani sediul Ministerului Finanţelor. În 1883 clădirea a fost extinsă prin realizarea a două noi aripi care i-au dat forma literei U, latura din dreapta (nordică) fiind vechea casă Romanit.

2346 *Casa Monteoru* — a fost înălţată la 1873 după proiectul arhitectului Karacionii, de fapt ardeleanul Crăciun, căruia stăpânirea maghiară i-au modificat numele. Comanditar a fost *Alexandru /Alecu /C. NECULESCU /Niculescu* (1839-1893, Bucureşti, cimitirul mănăstirii Cernica). După zece ani proprietar devine *Grigore MONTEORU* proiectant-constructor fiind inginerul *Nicolae CUŢARIDA* (1854-1929, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 12, locul 17), căsătorit cu Zoe Davila (1868-1943). Ani de zile lucrarea a fost atribuită arhitectului *Ion MINCU*. Acum i se atribuie calitatea de consultant în a doua etapă. Cercetări recente au elucidat această apartenenţă. Atât casa, cât şi curtea sunt valoroase prin planul de inspiraţie a eclecticului francez. O distinctă notă a fost dobândită şi prin modul de realizare a lucrării. Interioarele şi exterioarele casei sunt expresia unei reuşite armonii. Curtea oferă o frumoasă ambianţă prin exemplarele arboricole de excepţie declarate monumente ale naturii.

În perioada interbelică clădirea a găzduit Legaţia Poloniei.

După Războiul Al Doilea Mondial Elena Monteoru a fost în situaţia de a ceda respectiva proprietate statului, localul fiind ocupat de ARLUS.

În ultimele decenii clădirea adăposteşte Uniunea Scriitorilor. Clădirea este revendicată de moştenitori.

2347 *Casa Moruzi,* Calea Victoriei nr. 117, a fost construită la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi a fost demolată în anul 1941 În ultimii ani a-i existenţei, a adăpostit Muzeul Municipiului Bucureşti înfiinţat în anul 1929, pe locul ei amenajându-se o

grădină, care a beneficiat de bătrânii arbori care înconjurau vechea casă. Peste vatra ei este acum calea de rulare a prelungirii până în Calea Griviţei a Bd. Dacia.

[2348] *Casa Belu* a fost demolată după 1977. Se afla în colţul parcului, putând fi remarcată atât din Calea Victoriei, cât şi dinspre Bd. Dacia.

[2349] *Biblioteca Academiei Române* beneficiază de edificiul înălţat în anii 1936-1937 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. În săli de studiu, săli pentru cataloagele colecţiilor depozitate, sunt adunate cărţi, manuscrise periodice, note muzicale, foi volante etc. cumulate în decursul deceniilor şi sistematizate de valoroşi şi pasionaţi de cultură, constituind astăzi un inestimabil tezaur.

Situaţia creată prin creşterea acumulărilor de tipărituri impunea extinderea spaţiilor depozitelor, a dotărilor tehnice care să asigure o bună funcţionare la prezent şi viitor.

Cu sprijin financiar din partea Băncii Naţionale a României şi a altor sponsori s-a trecut la realizarea unei noi construcţii cu faţadă spre Bd. Dacia şi totodată a fost acordată atenţie şi localului din perioada interbelică.

[2350] Construcţie proiectată de arhitectul Petre Antonescu.

Petre ANTONESCU s-a născut la 29 iunie 1873, la Râmnicu Sărat, pe atunci capitală de judeţ, astăzi oraşul şi o parte din arealul fostului judeţ fiind înglobat la judeţul Buzău, iar o altă parte la judeţul Vrancea şi a decedat la 22 aprilie 1965, la Bucureşti, fiind înmormântat în cimitirul Bellu). După anii studiilor primare localitatea natală şi a celor secundare la Bucureşti. A întreprins o încercare de a urma Facultatea de Drept, renunţând pentru a urma artele plastice. În 1893 a mers în Franţa unde a urmat, la Paris, studii la Şcoala Naţională de Arte Frumoase ce avea şi o secţiune de arhitectură. Erau anii când elementele eclectice erau dominante atât prin cele predate la respectivele cursuri, cât şi cele înfăptuite la cererea comanditarilor. La finalizarea pregătirii, fiindu-i remarcate preocupările, i-a fost solicitată colaborarea pentru proiectarea unui Pavilion menit a găzdui participarea României la Expoziţia Internaţională de la Paris din anul 1900. Tânărul arhitect a conferit respectivei construcţii menirea de a reprezenta specificul arhitecturii de pe plaiurile româneşti. Revenind în ţară a devenit un apropiat discipol al arhitectului Ion Mincu, promotor al stilului neoromânesc. Tânăra şcoală de arhitectură promova preocuparea de a prelua elementele tradiţionale care, printr-o atentă analiză, să devină componente ale viitoarelor edificii, atât cele publice, cât şi particulare. Anii de la finalul veacului al XlX-lea şi ai primelor decenii ale celui următor l-au găsit desfăşurând o prestigioasă carieră universitară (1900-1938), dar şi ca proiectant şi realizator a unor valoroase edificii din Capitală şi din ţară. Atent analist, receptiv la nou a fost un teoretician al problemelor de arhitectură cu referinţe la seismicitate, sesizând calităţile, avantajele dar şi limitele noilor materiale pe care le-a folosit cu discernământ. Cele întreprinse a căutat să le popularizeze şi în calitate de publicist. A fost ales membru al societăţii Ateneul Român la 3 iunie 1923, unde a contribuit cu sugestii la proiectele pentru realizarea unor lucrări în incinta Ateneului Român în perioada 1924-1927, care au oferit noi posibilităţi de extindere a ariei de activitate, inclusiv cea expoziţională. Tot el s-a preocupat de organizarea Salonului de artă decorativă. A făcut parte din comitetul de conducere al societăţii Ateneul Român în anii 1924-1929. A fost

iniţiatorul concursurilor de artă decorativă, donator pentru acordarea premiilor pentru concurenţi Ca o încununare a aprecierii contemporanilor a fost ales membru de onoare la 30 mai 1936 şi titular la 19 mai 1945 al Academiei Române. Discursul de recepţie la rostit 5 iunie 1947, fiind un prilej ca prin tema enunţată: *Meşteri şi arhitecţi din trecut* să întreprindă o concisă, dar concludentă trecere în revistă a faptelor predecesorilor, creatori a unei arhitecturi care a încorporat experienţa acumulată în succesiunea veacurilor. Atent urmărit de auditoriu a fost completat laudativ de Al. Lapedatu. Anii vieţii l-au aflat în diverse împrejurări alături de exponenţii culturii româneşti. A fost notorie prietenia cu Nicolae Grigorescu, Alexandru Vlahuţă, George Coşbuc ş.a. A fost un consecvent colaborator al plasticienilor sculptori, atât români, cât şi străini ce şi-au adjudecat lucrări în România, cărora, prin linia conferită piedestalelor, modului de alegere a amplasamentelor, recomandările pentru amenajarea urbanistică a ambientului acestor simboluri le-a asigurat o bună valorificare a elementelor sculpturale încorporate respectivelor monumente.

[2351] *Casa Vernescu,* din calea Victoriei nr. 133, vechea *casă Filip Lenş*. În ambianţa vechii case a concertat Franz Liszt. Clădirea a fost refăcută radical între anii 1887-1889 după proiectul întocmit de arhitectul Ion Mincu. Tavanele interioarelor au fost încredinţate spre decorare pictorului George Demetrescu Mirea. La momentul refacerii a fost înzestrată cu o uzină electrică proprie care asigura alimentarea a 260 de becuri. După decesul proprietarului casa a avut, în secolul al XX-lea, diverse funcţionalităţi, inclusiv, un timp, gazdă a Preşedinţiei Consiliului de Miniştri.

Imobilul Lenş ridicat în jurul anului 1820 în maniera eclectică impusă de arhitectura franceză, la modă în epocă. Filip Lenş era fiul lui loan Baptist Linchon, francez din Marsilia, preceptor de franceză în Bucureşti. Filip Lenş (1799- ?) a ocupat diverse funcţii înalte în aparatul administraţiei de stat: mare vistiernic, logofăt al dreptăţii. După decesul său casa a adăpostit instituţii militare, inclusiv Ministerul de război. Din 1886 a devenit proprietatea lui Gheorghe Vernescu.

Gheorghe Dim. VERNESCU (1829, Buzău — 2 iunie 1900, Bucureşti). Studii în Bucureşti, facultatea de drept la Paris; doctor în drept. Om politic, membru al Consiliului de stat. A avut contribuţii la elaborarea legislaţiei României moderne. A fost deputat, senator, ministru; publicist. Căsătorit cu Elena....(1840-1906). La solicitarea lui, arhitectul Ion Mincu a preluat lucrarea de restaurare a edificiului din Calea Victoriei nr. 133 în anii 1887-1889. Interioarele au fost pictate de George D. Mirea.

[2352] Acest imobil a fost demolat.

[2353] Construcţie care în urma cutremurelor din anii 1977, 1986 şi 1990 nu a mai prezentat pentru specialişti o garanţie şi s-a trecut la demolarea ei.

[2354] *Strada Verde,* rebotezată *General Manu,* ulterior, după 1948, *Locotenent Dumitru Lemnea,* după 1990 revenind la denumirea General Manu. Numele străzii aminteşte că la intersecţia Podului Mogoşoaiei cu strada Verde a fost edificată la 1843, pentru marele logofăt Alecu Florescu, construcţia în stil neoclasic francez. Din 1868 această clădire a aparţinut până în 1948 familiei generalului Gheorghe Manu. Este o construcţie cu un

subsol înalt şi un parter cu şase camere şi alte multe dependinţe. Intrarea principală este prin Calea Victoriei nr. 192.

Gheorghe /George / loan MANU (24 iulie 1833, Bucureşti — 16 mai 1911, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 10, locul 1). După studii elementare în ţară a urmat din 1847 pregătirea pentru cariera militară la Postdam unde a şi făcut practica de ofiţer, specializându-se în artilerie. La revenirea în ţară, în 1858 a primit misiunea reorganizării artileriei, concomitent desfăşurând şi activitate didactică la Şcoala Militară. Căpitan la 1858, locotenent colonel în 1860, colonel din 8 iunie 1867. Cu gradul de colonel în 1870 s-a retras din armată. Om politic, ministru de Război în 1869, deputat preşedinte al Camerei Deputaţilor, primar al Capitalei (4 octombrie 1873 — 11 aprilie 1877), evenimentele l-au determinat să revină în rândurile cadrelor armatei la 6 aprilie 1877 pentru a participa la războiul ruso-româno-otoman. Este avansat general şi primeşte comanda Diviziei a IV Infanterie, având în prima etapă misiunea de a asigura zona Dunării de la Olteniţa la Bechet. La 19 iunie 1877 a primit ordinul de a sprijini trupele ruse în zona Gura Oltului până la Flămânda. Ulterior din iulie a comandat artileria care a acţionat pe aliniamentul Dunării. La 4 iulie 1877 a dat Ordin de zi cu prilejul cuceririi localităţii Nicopole la care au participat şi oşteni români din subordinea sa. La 11 iulie 1877 a primit Ordin pentru a acţiona şi la sudul Dunării. La 17 iulie 1877 raporta că a trecut trupele la Nicopole. La 20 iulie a fost numit comandantul Diviziei a II-a activă. La 23 iulie 1877 a fost numit comandantul artileriei Armatei de operaţiuni. La 23 iulie 1877 a primit mulţumiri din partea generalului rus Stolâpin pentru modul cum a acţionat la Nicopole. Ulterior a participat pe frontul de la Plevna şi Vidin. La 5 decembrie 1877 făcea parte din M.C.G. al A în calitate de comandant general al Artileriei, generalul de brigadă Gheorghe Manu. La 1883 s-a retras din armată cu gradul de general de divizie, ministru de Război în 1888 şi 1904, inspector al artileriei, preşedinte de Consiliu de Miniştri, publicist.

[355] Stofă produsă de fabricile din *Nanking,* China.

[356] *Ciubucul.*

Vezi notele: 542, 691, 1077.

[357] Imobilul din Calea Victoriei nr. 141 este numit de autor *vechea „Preşedinţie'"* întrucât un timp a adăpostit Preşedinţia Consiliului de Miniştri. A găzduit şi solemnităţi ca cea când tratativele purtate cu delegaţiile balcanice în Palatul C.E.C. Între 16-27 iulie s-au finalizat în acest palat prin semnarea păcii la 28 iulie 1913.

Pentru a da o mai mare prestanţă edificiului în ipostaza de gazdă a unei instituţii de stat, scara intrării a fost flancată de doi masivi lei dăltuiţi în marmură.

[358] *Gheorghe /Gogu/ Cantacuzino.*

[359] *Casa Nababului* a fost ridicată după planurile arhitectului *Ion D. BEERINDEI* (28 iunie 1871, Bucureşti — 1928, cimitirul Bellu, figura 26, locul 16). Şi-a făcut studiile în Bucureşti unde a urmat Şcoala de poduri şi şosele, iar în Franţa secţia de arhitectură a Şcolii de Belle Arte. A revenit în România în 1898. A fost numit arhitect şef la Ministerul de Interne, până în 1901. Profesor universitar, în 1901, organizatorul secţiei de arhitectură la Şcoala de Belle Arte din Bucureşti. A căutat să modifice stilul bizantin, dându-i un

caracter românesc. A avut contribuţii majore la organizarea expoziţiei din 1906 din parcul Carol I. A fost autorul proiectelor unor valoroase edificii: casa generalului Arion, palatul G.Gh. Cantacuzino (astăzi Muzeul „George „Enescu"), Muzeul Kalinderu, palatul Comisiei Dunărene din Galaţi) astăzi Biblioteca VA. Urechia), palatul administrativ din Iaşi (astăzi Palatul Culturii), Hipodromul Băneasa (demolat).

O serie de elemente decorative de factură sculpturală au fost realizate de sculptorul Emil W Becker.

Emil W BECKER (7 iulie 1881, Bucureşti — 5 iulie 1952, Bucureşti) sculptor cu o bogată activitate de creaţie realizând decoraţiuni exterioare şi interioare de edificii din Capitală şi din ţară, lucrări sculpturale de la medalistică, statuete, monumente de anvergură pentru forul public. A fost un activ expozant.

2360 *Geamurile mari* dintr-o singură bucată nu se produceau în ţară, situaţia implicând importarea cu un transport dificil, de la mari distanţe, în condiţii de călătorie foarte grele pe drumurile de atunci.

2361 *Casa Weissa* din Calea Victoriei nr. 145 a fost demolată, în prezent pe locul ei este în construcţie un nou edificiu.

2362 Casele de la nr. 147 adăpostesc unităţi ale învăţământului superior. Un timp aici a funcţionat catedre ale Institutului Politehnic.

2363 La intersecţia cu strada Sevastopol este casa Costică C. Cesianu, fostă Filipescu. Până în 1984 a adăpostit depozitele Muzeului Municipiului Bucureşti, unde s-au adunat, mai ales, rezultatele cercetărilor arheologice din perimetrul Capitalei. Curtea adăposteşte şi ea o colecţie de inscripţii dăltuite în piatră, adunate din diverse puncte ale oraşului şi aşezate pe sub arborii seculari care amintesc de ceea ce era, cu secole în urmă în această zonă, codrul Vlăsiei. Tot acest patrimoniu istoric s-a aflat într-o situaţie critică din momentul în care s-a emis dispoziţia de a elibera spaţiul. Fusese formulată fără a fi însoţită de precizarea unde urmau să fie mutate respectivele relicve. Au fost ani de incertitudine ca după 1990 să se găsească şi ceva fonduri care au permis o reconsolidare şi renovare a o parte din respectivele spaţii. Între timp au fost salvate de la distrugere (topire) o serie de lucrări de artă plastică cedate de diverse familii pentru a le salva din amplasamentele din cimitirele vandalizate de vânătorii de bronz. Ele sunt acum grupate în vasta curte a depozitului.

Constantin C. CESIANU (decembrie 1887, Bucureşti — ?), a făcut studii de drept şi ştiinţe politice la Paris; diplomat.

2364 *Crimeea* — este peninsula care desparte Marea Neagră de Marea de Azov, legată de uscat prin istmul Pericop. Localităţi importante: Simferopol, Sevastopol, Ialta, Balaclava. Pentru ultima localitate menţionată s-a dat o celebră bătălie la 25 octombrie 1854. Ulterior a devenit un război de poziţie. Cu toate greutăţile întâmpinate în asigurarea transportului de oameni şi materiale, după aproape un an, forţele aliate împotriva Rusiei au obţinut o serie de biruinţe. Astfel oraşul Sevastopol, înfiinţat la 1784, fortificat, inclusiv cu turnul Malakof, a fost cucerit la 8 septembrie 1855. Fortificaţia Malakovului a

fost cucerită de generalul francez Mac Mahon. Campania pe frontul din Crimeea era sub comanda generalului Jean Jecques Pelisier (1794-1864), care, pentru înfrângerea Rusiei în acest război, a fost avansat mareşal şi a primit titlul de Malakof.

Vezi notele: 651, 1533, 1594.

2365 *Casa Cerchez* — a fost demolată după cutremurul din 4 martie 1977. A mai rămas o mică construcţie, fosta anexa a ansamblului. Casa a fost ridicată de arhitectul *Grigore CERCHEZ* (1850-1927, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 66, locul 9), profesor universitar, căsătorit cu *Elena Ghermani* (1864-1952) cu care a avut un fiu, Teodor Dan (1884-1918).

2366 *Cristache CIOLAC*

Vezi notele: 978, 1945.

2367 *Casa Dumitru Polizu-Micşuneşti,* astăzi demolată. În a doua jumătate a secolului XIX l-a adăpostit pe *MihailD. POLIZU-Micşuneşti* (1846-1916, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 7, locul 18), dramaturg, pictor, compozitor, realizator, printre altele, a ariei pentru poezia „Somnoroase păsărele”.

2368 Clădirea din Calea Victoriei nr. 163 a fost ridicată în 1925 după doi ani devenind reşedinţa principesei Elisabeta. A fost momentul când a fost modificată după proiectul arhitectului George M. Cantacuzino. A devenit ulterior sediul Clubul Marii Industrii, iar din anii '50 a adăpostit mai multe decenii Uniunea Ziariştilor. În ultimii ani a fost amenajat în respectivele spaţii restaurantul „Mărul de aur”.

2369 *Vechiul cimitir evreiesc* — a fost dezafectat în ultimele decenii, pe locul respectiv fiind înălţat un edificiu modern, care serveşte Comunităţii Evreilor din România drept cămin spital.

2370 *Palatul Funcţionarilor Publici* — a fost ridicat la începutul secolului XX, după planurile arhitectului Nicolae Mihăescu. În primul deceniu al existenţei sale a adăpostit, printre alţi chiriaşi, şi pe Alexandru Vlahuţă în apartamentul de la etajul I cu colecţia sa de tablouri Nicolae Grigorescu. Aici a trăit scriitorul spaima incendiului izbucnit la parter şi care i-ar fi putut distruge tezaurul artistic. Aici a luat hotărârea de a oferi această colecţie statului român, dar cum la refugiu actele nefiind încă perfectate, a fost nevoit să le evacueze cu propriile mijloace, episod destul de palpitant pentru trezorier. Şi tot aici primea pe bunii săi prieteni, Caragiale şi Delavrancea.

Nicolae MIHĂESCU (3 martie 1863, Târgovişte, judeţul Dâmboviţa — 20 decembrie 1934, Bucureşti). Studii superioare la Şcoala de Poduri şi Şosele din Bucureşti şi Şcoala, diplomat 1887 şi la Şcoala de Belle Arte ,secţia arhitectură din Paris, elev al lui J. Gaudet. Revenit la Bucureşti inginerul-arhitect s-a afirmat în lucrări de restaurare a unor monumente istorice precum şi ca profesor, având o prestigioasă carieră pe parcursul anilor 1898-1934 la Şcoala de Arhitectură din Bucureşti.

A proiectat clădirile:

- Palatul Societăţii funcţionarilor publice din piaţa Victoriei — colaborare cu A

Clavel. Azi demolat.

- Clădirea Ministerului Educaţiei, str. general Berthelot.
- Biserica Bradu-Boteanu, str. Boteanu.

- Casa Stoenescu, Bd. Lascăr Catargiu/str. Grigore Alecsandrescu.
- Casa str. Biserica Amzei nr. 7
- Tribunalul Târgovişte.
- Şcoala Comercială, Târgovişte.
- Tribunalul din Giurgiu.
- Catedrala Ortodoxă din Sulina, judeţul Tulcea.
- Catedrala Ortodoxă din Drăgăşani, judeţul Vâlcea.
- Restaurarea ansamblurilor mănăstirilor Agapia, Văratic, Neamţ, Hurezi, Căldăruşani.

[2371] *Strada Amzei,* fostă Biserica Amzei, fostă Lascăr Catargiu, astăzi din nou Biserica Amzei.

[2372] *Casa cu bodega zisă „La Radu"*a dispărut în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Astăzi, un bloc retras faţă de aliniamentul străzii, i-a luat locul. În faţa lui există un spaţiu verde pe care a fost amplasată o valoroasă lucrare de artă plastică care, ani de zile, a stat în grădina Ateneului Român. Este vorba de grupul „Alergătorilor", sau cu al doilea titlu „Spre ideal" realizare a sculptorului Alfred Boucher din anul 1913. În casa care a existat şi despre care autorul aminteşte că ar fi găzduit pe omul politic Lascăr Catargiu, a locuit şi Vasile Pârvan; după 1927 aici s-a plasat pe zidul exterior o placă memorială realizată prin preocuparea foştilor lui elevi ca semn de cinstire şi recunoştinţă.

Alfred BOUCHER (1850-1934) sculptor francez care în ultimii ani ai vieţii a fost frecventat şi de tinerii sculptori români familiarizaţi din ţară cu lucrările achiziţionate de Anastase Simu. Una din lucrări, Alergătorii, bronz, după demolarea Muzeului Simu a fost plasată în curtea de la Ateneul Român ca apoi, pentru a face loc monumentului M. Eminescu, să fie reamplasată în spaţiul verde de lângă Ministerul Industriilor.

La Ateneul Român în cadrul Pinacotecii Statului au existat lucrării modelate de Alfred Boucher:

- *Alergătorii*. După 1948 aproape un deceniu lucrarea a fost amplasată în faţa Ateneului Român.
- *Satirul şi nimfa,* Alfred Boucher, gips.
- *Narcis,* marmură, Alfred Boucher.

Vasile PÂRVAN (28 septembrie 1882 /10 octombrie 1882, Huruieşti, cătunul Perchiu, judeţul Bacău — 26 iunie 1927, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 100, locul 11), studii la Bereşti, Bârlad, Bucureşti, specializare la Jena, Berlin, Breslau, doctor în filosofie la Breslau, activitate la Biblioteca Academiei Române, carieră universitară, director al Muzeului Naţional de Antichităţi din Bucureşti şi al Şcolii Române de la Roma, fondator al Institutului de studii sud-est europene, autor al cercetărilor arheologice care s-au constituit şcoală pentru urmaşii săi, autor a unor prestigioase studii, editor, publicist, animator cultural, donator. Activitatea sa ca arheolog, istoric şi filosof al istoriei, participarea la viaţa ştiinţifică internaţională l-au promovat în numeroase instituţii ştiinţifice din lumea întreagă. A acţionat pentru realizarea actului cultural, militând pentru

editarea de valoroase lucrări din varii domenii. Cele preconizate au stat la baza înfiinţării, organizării şi bunei desfăşurării

 a activităţii Editurii „Cultura Naţională” al cărei director a fost până la prematurul deces. A fost ales membru corespondent, la 18/31 mai 1911, şi la 18/31 mai 1913, al Academiei Române. A rostit discursul de recepţie la 28 mai/10 iunie 1914 cu tema În memoriam Constantin Erbiceanu.

[2373] *Lascăr Şt. CATARGIU*.

Vezi nota: 1747.

[2374] *Căciulescu (?). Bucur CĂCIULESCU* (1828-1877, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 1, locul 20). Băcan.

[2375] *Marele palat al C.A.M., Casa Autonomă a Monopolului* — a fost ridicat pe locul caselor lui Niculescu Dorobanţu, înainte de cel de al Doilea Război Mondial, după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. După 1948 până în 1989 a adăpostit Comitetul de Stat al Planificării. Ulterior a reunit Ministerul Industriilor până la părăsirea lui pentru a fi consolidat. În prezent lăsat în părăsire, chiar vandalizat.

[2376] *Niculescu Dorobanţu. Ilie I. NICULESCU-Dorobanţu* (1873, Bucureşti —). Licenţiat în drept şi al Şcolii Superioare de Ştiinţe Politice din Paris. Prefect al judeţul Ilfov, om politic liberal, deputat.

[2377] *LiceulSf Gheorghe* — societate pe acţiuni, înfiinţată în anul 1883 cu intenţia de a fi un liceu de elită. Dintre acţionari se remarcau: Dimitrie Ghica, Theodor Rosetti, Grigore Cantacuzino. Cadrele didactice erau, în majoritate, din rândurile profesorilor universitari în frunte cu C. Hepites. După Primul Război Mondial şcoala a avut privilegiu să acorde diplome absolvenţilor. A fost desfiinţată în anul 1948.

[2378] *Alexandru I. ODOBESCU*.

Vezi notele: 947, 1008.

[2379] *Barbu Ştefănescu DELAVRANCEA*.

Vezi notele: 475, 487, 1741, 2370.

[2380] *Duiliu I. ZAMFIRESCU* (30 octombrie 1858, Plăineşti, judeţul Râmnicul Sărat, azi Dumbrăveni, judeţul Vrancea — 3 iunie 1922, Agapia, judeţul Neamţ), studii primare la Paşcani, şi gimnaziul la Focşani, secundare şi universitare la Bucureşti, licenţă în drept, carieră juridică, diplomatică din 1885, ziaristică, prozator (autor al ciclului „Viaţa la ţară”), poet, dramaturg, epistolar, publicist, om politic, deputat. Delegat în Comisia Europeană a Dunării. Comisar general al guvernului român în Republica Moldovenească februarie 1918. Membru al Partidului Poporului, ministru, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, membru corespondent 1/13 aprilie 1898, titular 1/14 aprilie 1908 al Academiei Române. Discursul de recepţie la 16 mai 1909 tratând tema: *Poporanismul în literatură.*

[2381] *Spiru C. HARET*(15 februarie 1851, Iaşi — 17 decembrie 1912, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 73, locul 12), studii la Dorohoi, Iaşi, Bucureşti, licenţă în fizico-matematici la Bucureşti, specializare, doctorat în matematici la Paris. Matematician, astronom, pedagog, sociolog, carieră universitară. Om politic liberal de nuanţă poporanistă, ministru reformator al învăţământului de toate gradele, organizator al învăţământului şcolar tehnic,preocupat de starea ţărănimii, preocupat

de emanciparea ţăranului, de ridicarea intelectuală a satului românesc, adept al organizării activităţii cooperatiste. A fost un activ animator cultural, iniţiator de cămine culturale şi biblioteci, de atenee culturale ca filii ale societăţii bucureştene, ale universităţilor populare, a fost numit pe bună dreptate „omul şcoalei", Autor de manuale şcolare, ministru, iniţiator al unor acţiuni de evocare a trecutului poporului român, publicist, membru corespondent 12/24 octombrie 1879 şi titular 31 martie /12 aprilie 1892 al Academiei Române şi al altor prestigioase instituţii ştiinţifice din ţară şi străinătate. Spiru C. Haret, *Thèses présentées à la Faculté des sciences de Paris pour obtein le grad de docteur és sciences matematic,* Paris, 1878 [Biblioteca Naţională IV 22.868 exemplar cu dedicaţia autografă a autorului].

Vezi notele: 1126, 1533.

[2382] *Strada Victor Emanuel* fostă *Cosma,* fostă *I.C. Frimu,* azi *Henri Coandă.*

[2383] *Legaţiunea Germaniei* în anii celui de Al Doilea Război Mondial reprezentantul Germaniei la Bucureşti avea în folosinţă oficială spaţiile de la adresele: str. Victor Emanuel nr. 1, 6; Wilson nr. 9, 11; B. Mussolini nr. 23; Şoseaua Bonaparte nr. 50; str. Barbu Slătineanu, nr. 20. Acestora li se alăturau adresele neenunţate ale numeroaselor comandamente militare şi mai ales ale serviciilor secrete menite de a urmări ce se petrecea în teritoriul românesc cu repercusiuni în relaţiile economice şi militare cu Germania.

[2384] *Câtă Neculescu.*

[2385] *Ţârcovnic* — persoană care are în grijă curăţenia şi buna orânduială într-o biserică. La slujba religioasă cântă în strană.

[2386] *Surugiu.*

Vezi notele: 801, 862.

[2387] *Institutul de fete „Moteanu"* — şcoală particulară înfiinţată în anul 1902 iniţial şi-a desfăşurat activitatea în Calea Victoriei nr. 5, până în 1906. S-a mutat apoi în strada Cosma nr. 16. Constantin C. Moteanu a cumpărat, în 1924, imobilul din Calea Victoriei nr. 176, fost 190, pe care l-a folosit până la desfiinţare prin aplicarea reformei învăţământului din 1948; cu un an înainte devenise Liceul teoretic de fete nr. 6.

[2388] *Fabrica de mobile Lugoj* în 1939 era găzduită pe Calea Victoriei nr. 85, iar în 1941 îşi desfăşura activitatea la nr. 178.

[2389] *Dumitru /Dumitrache /FILIPESCU* (?), fiul banului Grigore Filipescu. Căsătorit cu Elena (? -1873), fiica lui Iancu Filipescu, recăsătorită cu Ion Oteteleşteanu.

[2390] *Scarlat IZVORANU* — vel clucer de arie pe la 1783.

[2391] *Zoiţa VĂCĂRESCU Veneţiana* (? -1867), soţia lui *Barbu VĂCĂRESCU* (? -1831, înmormântat la mănăstirea Găiseni, judeţul Ilfov), spătar al Ţării Româneşti în 1782, mare vistier în 1821, mare ban, caimacam la 1827.

2392 *Anastase Ghica.*

2393 *Ştefan I. CATARGIU* fiul marelui vistiernic lordache Catargiu. Om politic, ministru, caimacam în Moldova în 1858.

2394 *Barbu CATARGIU* (26 octombrie 1807 — 8 iunie 1862, Bucureşti), înmormântat la Maia, judeţul Ilfov, azi Ialomiţa). Om politic, orator, publicist, ministru, prim ministru, participant la înfiinţarea Societăţii Filarmonice, deputat în Obşteasca Adunare, vornic de poliţie, judecător la Înaltul Divan, partizan al Unirii Principatelor. Căsătorit cu Ecaterina Paravicini (? -1888).

2395 *Barbu Catargiu* a fost asasinat la ieşirea de la Adunarea Deputaţilor în ziua de 8 iunie 1862. Făptaşii au rămas necunoscuţi, rezultatele anchetei nu au fost concludente. S-au făcut diverse speculaţii, mai ales de către conservatori, al căror conducător fusese Catargiu, încercându-se pe această cale lezarea acţiunii reformatoare a lui Alecsandru loan I Cuza, Mihail Kogălniceanu ş.a.

2396 *Biserica Sf Nicolae Tabacu (Popa Cozma)* din Calea Victoriei nr. 180. În secolul XVII a existat o construcţie din lemn, refăcută la începutul secolului XVIII de popa Cozma şi Dima Tabacu. La jumătatea secolului XIX a fost refăcută din zid şi apoi reparată de mai multe ori în deceniile care au urmat.

2397 *Strâsnicia afuriseniilor* — credinţa oamenilor secolelor trecute că sancţiunile solicitate împotriva celor care i-a nedreptăţit pot fi obţinute de la icoanele împărăteşti, considerate ca făcătoare de minuni şi în acest sens.

2398 *Ion GHICA.*

Vezi notele: 65, 461, 1513, 1609, 1752, 1992.

2399 *Emanoil Manolache Gr. BĂLEANU.*

Vezi notele: 1981, 2078.

2400 *Alexandru SUŢU*(1758 — 18 ianuarie 1821, Bucureşti), domn al Moldovei de la 4 iulie 1801 la 4 octombrie 1802 şi al Ţării Româneşti din iulie până la 1 septembrie 1802; din august până la 13 octombrie 1806; din 16 noiembrie 1818 până la 30 ianuarie 1821. În ultima domnie a intensificat exploatarea ţării pentru a pune la adăpost bani albi pentru zile negre. Căsătorit cu Eufrosina Calimachi (? -1835, înmormântată la biserica Sf. Spiridon Nou). au avut următorii copii: Nicolae căsătorit cu Caterina Paşcanu, Scarlat, Dumitru şi Grigore căsătorit cu Caterina Conaki.

2401 *Domniţa Catinca Şuţu.*

2402 *Cu rogojini aprinse în cap şi cu jalba în proţap,* nemulţumiţi de nedreptatea făcută prin uzurparea de către domn a vechilor lor privilegii, au venit la Scaunul de judecată al domniei cu elemente care să probeze aceste drepturi. Interesul de a menţine abuzul comis, l-a determinat însă pe domn să nu ia în consideraţie cele stipulate în vechile

lor acte. Acţiunea sa petrecut în anii 1820-1821 şi este caracterizată de istoriografia românească ca cea mai puternică manifestare de acest gen. Sub pretextul că moşia oraşului Târgovişte ar fi fără stăpân, deci la dispoziţia domnului pentru a o oferi cui crede, acesta a luat-o în stăpânire, trimiţând la faţa locului comişeii care s-o delimiteze. Atunci populaţia oraşului s-a ridicat la chemarea clopotelor, alungându-i pe comişei. Au ales o deputăţie de trei sute de persoane pe care au trimis-o cu actele la domnie. Delegaţia s-a prezentat la palatul domnesc, conform vechiului obicei juridic, cu jalba în proţap şi cu rogojini aprinse pe cap. Temându-se de o răzmeriţă, Vodă Suţu a convocat un divan extraordinar care a început tratativele cu reprezentanţii târgovişteni. Era o acţiune de diversiune pentru a câştiga timp. Folosind tot felul de făgăduieli, membrii Divanului au reuşit să trimită acasă pe majoritatea delegaţilor, reţinând numai o deputăţie restrânsă. La porunca domnului a fost redactat un hrisov domnesc prin care târgovişteni erau deposedaţi de moşia lor. Pentru a da o mai mare tărie actului a obligat cu silnicie pe toţi boierii din Divan să subscrie actul. Delegaţia orăşenilor a fost surghiunită. În februarie 1821, în toiul evenimentelor declanşate în Ţara Românească, o nouă delegaţie s-a prezentat, cerând cu insistenţă ca actul să fie anulat. În luna martie Divanul reunit special pentru acest caz a dat o declaraţie prin care restabilea vechile drepturi ale oraşului Târgovişte asupra moşiei sale. Cu acest prilej au fost arse, în faţa delegaţilor, actele de silnicie ale lui Alexandru Suţu.

Rogojina pe cap arzând şi jalba în proţap constituia un adevărat ritual în asemenea cazuri, urmărindu-se şi obţinerea simpatiei locuitorilor oraşului. Asemenea cortegii erau întotdeauna prilej de răzmeriţă şi, ca atare, stăpânirea căuta prin orice mijloc să înlăture posibilitatea unei solidarizări. Ritualul îndeplinit în curtea bisericii era un puternic mijloc de presiune psihologică colectivă, evenimente ulterioare fiind considerate consecinţe ale afuriseniei. În acest caz blestemul era îndreptat împotriva celui care a încălcat vechile drepturi.

[2483] *Casa s-a stins* — aici cu sensul de stirpe, familie fără urmaşi.

[2484] *Gură de Târgovişte* — renume de gură rea, care dacă te va afurisi aşa va fi, faimă de care s-a profitat în anumite împrejurări datorită ignoranţei.

[2485] *Strada Benito Mussolini* astăzi strada *Nicolae lorga* în perioada interbelică protocolar a fost definită *Benito MUSSOLINI* (1883-1945). Om politic italian care s-a afirmat în condiţiile de la finalul Primului Război Mondial dând impresia că vorbăria lui va conduce poporul italian la depăşirea situaţiilor precare. În 1919 a înfiinţat primele „fascii de luptă". A ajuns în 1921 să constituie partidul fascist care a preluat puterea în octombrie 1922 şi a instaurat un regim dictatorial, ca în deceniul următor să acţioneze pe plan extern pentru a schimba harta colonială a lumii. A declanşat acţiunile din Abisinia, Albania, Cirenaica, s-a implicat alături de regimul hitlerist din Germani la reorganizarea hărţii Europei, fiind părtaş la elaborarea Diktatului de la Viena din august 1940 şi participarea la cel de Al doilea Război Mondial. La 25 iulie 1943, în condiţiile evoluţiei luptelor pe fronturile Europei, Africii. Regimul s-a prăbuşit, însă cu ajutorul armatei germane a fost reinstalat la putere în nordul Italiei (Republica de la Salo). Benito

Mussolini a fost însă capturat de partizanii italieni, judecat şi executat.

Benito Mussolini pentru a atenua situaţia economică şi socială precară a declanşat la nivel de Capitală şi ţară lucrări constructive de anvergură, care în mare măsură au conferit o imagine impresionantă, remarcabilă şi astăzi. Dictatura însă, prin aparatul oprimator, a fost una din cele mai bestiale în epoca respectivă, aflându-se într-o efectivă competiţie cu cele ale hitlerismului, franchismului, stalinismului ş.a.

Strada prin configuraţia şerpuită face legătura între Calea Victoriei şi zona Pieţii Romane.

2406 *Aristide PASCAL* (1827 sau 1829 — 22 decembrie 1900, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 5, locul 14), studii la Bucureşti şi Paris, doctor în drept în 1860, profesor universitar, om politic, deputat, senator, publicist. Căsătorit cu Ecaterina (? -1871).

2407 *Casa Grădişteanu* situată la intersecţia Căii Victoriei cu strada Nicolae lorga, restaurată în anul 1898, este un valoros edificiu. Interioarele sunt decorate cu numeroase lambriuri realizate din diverse esenţe de lemn, scări monumentale, tavane şi pavimente atent lucrate. *Petre Ion I. GRADIŞTEANU* (24 februarie 1839 — 27 decembrie 1921, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 46, locul 5), fiul lui Ion Grădişteanu, a fost licenţiat în drept la Paris, a practicat avocatura. Om politic liberal, deputat senator, preşedinte al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, ziarist, literat. Căsătorit cu Maria Piteşteanu (? -1910).

Vezi notele: 153, 457.

2408 *Casa Costică Manu* din Calea Victoriei nr. 192 este un edificiu realizat în stil neoclasic francez, ridicată în 1843 pentru marele logofăt Alecu Florescu. A intrat în stăpânirea lui *Constantin I. MANU* (1836-1907), în anul 1868. Acesta era fiul lui Ioan Manu, mare vornic, şi al Anei Ghica. A fost senator şi prefect. Căsătorit cu Ecaterina Creţeanu (? -1894). În anul 1948 casa a fost donată statului. Ulterior în acest spaţiu a funcţionat un institut de cercetări.

2409 *Casa Cleopatra Trubetzkoi* din Calea Victoriei nr. 194 este o construcţie în stil neoclasic, ridicată în prima jumătate a secolului XIX, proprietar fiind paharnicul Manolache Faca. La 1840 a ajuns în stăpânirea Cleopatrei Trubetzkoi, născută Ghica. După moartea acesteia, în anul 1876 casa a fost scoasă la licitaţie. Aici a fost găzduit compozitorul Franz Liszt la sfârşitul anului 1846 şi începutul anului 1847 în trecerea sa prin Bucureşti.

2410 *Nica Căpittanovici.*

2411 Casa situată pe Calea Victoriei la nr. 196 a fost ridicată după planurile arhitectului Grigore Cerchez şi A.C. Clavel. A aparţinut lui *Constantin G. DISSESCU* (8 august 1854, Slatina — 8 august 1932, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 5, locul 39), doctor în drept la Paris, cu activitate juridică profesor universitar la Iaşi şi Bucureşti, om politic, deputat, senator, ministru. Astăzi în această casă funcţionează biblioteca şi sectorul de Istoria Artei.

2412 *Plagino Alexandru /Alecu /C. PLAGINO* (?), fiul postelnicului Constantin Plagino şi al domniţei Eufrosina, născută Alexandru Moruzi, ginerele lui Barbu Ştirbei fiind căsătorit cu Alexandrina. La 1840 paharnic, la 1849 mare agă, la 1852 mare logofăt,

prefect al Poliţiei Capitalei în 1850-1851, la 1855 ministru de Finanţe. Proprietar la Plăineşti, judeţul Putna, azi Dumbrăveni, judeţul Vrancea. Om politic a deţinut diverse funcţii „general al Guvernului României" pe lângă comandantul trupelor ruseşti până la 31 iulie/13 august 1877 când a demisionat; la 1880 ca diplomat a reprezentat România ca ministru extraordinar în Spania şi Portugalia trimis pentru a notifica ţărilor respective independenţa României. În 1891 a fost trimis la Roma în calitate de ministru plenipotenţiar. Senator.

În epocă a fost apreciată prietenia constantă cu Vasile Alecsandri. În Bucureşti Vasile Alecsandri prefera găzduirea la Alexandru Plagino casa acestuia de pe strada Verde, ulterior General Gheorghe Manu apoi Locotenent D. Lemnea, azi revenind la denumirea Manu.

Vezi nota: 1705.

Plagino — denumire a localităţii care evolutiv a fost: Târgul Cucului, Plăineşti, Plagineşti, Suvorov (1950), azi Dumbrăveni.

Conacul familiei, cavoul cu mormintele familiei Plagino.

[2413] *Biserica Sf. Vasile* prima construcţie a fost ridicată din zid la sfârşitul secolului XVIII, începutul celui următor. Stricată la cutremurul din 1838, a fost rezidită înainte de 1847 şi restaurată în 1889.

[2414] *Zoiţa CANTACUZINO* (1822-1884, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura61, locul 6), născută C. Florescu, căsătorită cu Matei Leonte Cantacuzino (1821-1863).

[2415] *Matei Colceag,* cumnatul lui Filip Lenş, avea, după 1800, ultimele case pe Podul Mogoşoaei, lângă bariera oraşului.

[2416] *Casa Ollănescu* realizată după proiectul arhitectului Ion D. Berindei, pentru *Grigore P. OLĂNESCU* (1848-1907, Bucureşti, cimitirul Bellu, figura 23, locul 28), fiul lui Pană Olănescu şi al Mariei Ghica. Grigore Olănescu şi-a făcut studiile la Paris, a fost economist, activitate în finanţe, director general al vămilor, efor al spitalelor civile, om politic, deputat, senator. A publicat studii de specialitate financiară. Căsătorit cu Alexandrina Ghica (? -1907).

Nota editorului:

Gheorghe Crutzescu remarca la momentul redactării textului viitoarei cărţi „Atât de mult s'a schimbat limba noastră în o sută de ani, încât e uneori nevoie s'o tălmăcim”. La 1986, când Editura Meridiane mi-a adresat invitaţia de-a participa la reeditarea volumului *Podul Mogoşoaei – Povestea unei străzi,* am considerat că era necesar să procedez la explicarea cuvintelor care nu mai erau în circulaţie, sensurile fiind necunoscute de noile generaţii. Pentru generaţia anilor '40 încă erau cuvinte cât de cât de înţeles, anii care au urmat au cunoscut o rapidă transferare a termenilor neuzuali în categoria arhaismelor. Totodată am căutat să prezint instituţii existente într-o anumită epocă precum şi nume de persoane pe care nu se găsesc incluse în enciclopediile româneşti. Ca atare, am realizat 1580 de note. La momentul supunerii aprobării mai marelui cenzurii, „tov. Mihai Dulea” a fost împotriva unei asemenea „încărcături”. Prin tenacitatea, tactul şi dăruirea pentru meserie a redactorului de carte, Dan Pinetta, s-a reuşit ca printr-un compromis să fie editată cartea, păstrând 679 de note. Precizez că la respectiva ediţie cenzura a intervenit simbolic, eliminând aleatoriu din textul cărţii câteva fraze şi n-a admis să fie inclus şi un text de prezentare a biografiei autorului. La timpul respectiv n-am înţeles ultima categorică respingere. Aveam date despre diplomatul Gheorghe Crutzescu care mă conduceau până la anul 1942. Demersurile la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, pentru a afla alte date biografice, se loviseră de un zid al tăcerii din partea colegilor arhivişti. Au trebuit să treacă ani ca în 2010 să întreprind un nou demers când la sala de studii am avut posibilitatea studierii celor circa 300 de file ale dosarului personal (definit „Cazier”). A fost momentul când am primit răspunsul refuzat în 1986. Aflat la sfârşitul războiului la post în occidentul Europei în calitate de ministru plenipotenţiar clasa I-a în momentul metamorfozei impusă de eliberatorii ocupanţi, a preferat să refuze revenirea în ţară, via U.R.S.S. Conştient că era unul din cei trecuţi pe listele negre atât ale esticilor, dar şi ale vesticilor vecini, care aveau ce să-i reproşeze, primi pentru modul cum a evocat pe predecesorii care au acţionat pentru a prinde cât mai puternice rădăcini pe plaiurile româneşti, iar ceilalţi pentru modul cum, la momentele dramatice premergătoare şi mai ales post aplicării Dictatului de la Viena, acţionase la Budapesta pentru a le fi de sprijin românilor năpăstuiţi de brutalul regim oprimator instaurat de hortism pe teritoriul „cedat”. Din păcate filele respectivului dosar nu oferă nimic despre scurta perioadă pe care a mai trăit-o după demitere din aparatul ministerului, prin nesupunere la directivele ordinele circulare transmise de la Bucureşti de noua

structură a ministerului aflat în subordinea „tov. Ana Pauker”. Mai rămân să fie întreprinse cercetările care să clarifice pripita lui încetare din viaţă. La timpul respectiv mâna prelungită sancţiona exemplar pe cei consideraţi indezirabili. Va fi avut şi Gheorghe Crutzescu o asemenea soartă ? Sperăm ca fiica lui să fie în cunoştinţă cu cele petrecute în anii de la sfârşitul deceniului cinci pentru a transmite posterităţii date despre finalul vieţii tatălui, când a decedat (an, lună, zi, loc, inclusiv unde a fost înhumat) dacă din arhiva sa au fost predate înscrisuri, către ce instituţie trezorieră şi cu ce clauze.

După 1990 m-am adresat editurii Meridiane pentru a realiza o reeditare fără tarele ediţiei din 1986-1987 (cu cele două tiraje), însă probleme de natură financiară n-au permis. Trecerea altor bune decenii marcate de o profundă metamorfoză a societăţii româneşti a accentuat cursul debarasării de o serie de cuvinte şi, ca atare, pentru cei care doresc să citească şi să înţeleagă textul sunt necesare explicaţiile prin termeni care ne sunt familiari.

Cartea lui Gheorghe Crutzescu este o valoroasă moştenire care a reunit predilect cuvinte ale unor epoci trecute, nume de persoane şi evenimente pentru care nu avem consemnări în lucrările enciclopedice. De aici cel de al doilea obiectiv al respectivelor note este găsirea unor asemenea informaţii lămuritoare. Greul începe de la elementarele date referitor la locul şi data naşterii. Părinţii, studiile. Cele întreprinse în anii vieţii, finalul, eventual cum este cinstită memoria respectivului de către posteritate. Cele întreprinse de Corneliu Diaconovici la cumpăna veacurilor XIX-XX, finalizate după 8 ani de asiduă muncă, prin publicarea celor trei volume ale *Enciclopediei Române*, continuate cu lucrările anilor 30 şi finalizate cu munca lui Lucian Predescu, constituie o sursă incontestabilă însă incompletă şi mai ales necontinuată editorial pe parcursul ultimelor decenii.

Cele enunţate mai sus sper că vor fi receptate de factorii care se vor angaja într-o operă de anvergură la care sprijinul genealogiştilor va fi de bun augur pentru a avea prezentări concludente care să evidenţieze arborii genealogici ai principalelor familii implicate în viaţa ţării pe parcursul ultimelor veacuri.

Reluând acum la 2010 problema reeditării, la o atentă lectură am constatat că acum alte şi alte cuvinte şi nume reclamă o adecvată prezentare. Ca atare, numărul notelor a crescut. Menţionăm că procesul de documentare nu mi-a permis să rezolv totalmente, având încă circa 50 de termeni fără cuvenitele explicaţii. Avem speranţa ca prin contribuţia cititorilor vor dobândi şi acestea explicaţiile necesare. Preluând din formulările lui Dionisie Eclesiarhul referitoare la greşelile strecurate, adresăm rugămintea ca eventualele formulări eronate ca şi observaţii reparatorii să-mi fie semnalate.

Am speranţa ca cele de lipsă vor dobândi prin această ediţie patronată de Biblioteca Mitropolitană „Mihail Sadoveanu” răspunsurile care vor permite o monumentală reeditare ca efectivă cărămidă la anul 2018, anul Centenarului

Marii Uniri, când Capitala României se va înscrie şi cu o asemenea operă întru cinstirea înaintaşilor făptuitori de măreţe fapte scump plătite prin sacrificiile umane şi materiale

Consemnăm mai jos notele fără cuvenitele explicaţii rugând pe deţinătorii de date să le semnaleze. Aşa cum în 1986 am beneficiat de colegialele contribuţii ale eminentului turcolog V. Veliman, consemnându-i participările cu siglele (V.V.) tot aşa vom proceda şi în viitor.

[68] Nicolae Kretzulescu
[150] inginer Hartl
[430] Pârvu Cantacuzino Măgureanu
[443] Constantin Filozoful
[444] George din Ampelechin
[445] Călugărul George Moesiodaxul.
[446] Românul Dragnea.
[449] Gheorghe Kretzulescu.
[547] Dr. Perticari.
[566] Ştefan Bellu.
[567] Nicolas Bellu.
[572] Baron Wratislaw.
[579] Gingir Efendi.
[725] Mănăstirea Gura eparhiei Pogoniani
[728] Mitropolia Stavropoleos.
[736] Pictorul Damian.
[771] Baret.
[774] I de Miler.
[789] Kreuchely.
[801] Pitarul Cristache
[804] Aza
[807] Socorici
[840] Costake Racoviţă comandir de roată.
[881] Rigadin
[974] Sasonow.
[1073] Bazele algeriene
[1208] Constantin (Tantin) Bălăceanu.

lancu Cretzeanu, zis „Raţa”.

Rapineau.
Costică Izvoranu.
Mehterhaneaua.
lancu Slătineanu.
Boldi, muzica la Paris.
Mali Cronibace.
Nae Bâţcoveanu.
Zinca Butculescu, căsătorită Rioşianu.
Constantin (Costică) I. Slătieanu.
Iancu I. Slătineanu.
Constantin Văcărescu, logofăt.
Gianni.
Matasche Iliad, pitar.
Baronul Vecsera.
Eroina de la Meyerling.
Locotenent Ştefan Mihăilescu.
Constantin (Costică) Rahtivanu.
Nicolae (Nae) Bâscoveanu.
Generalul Zaas, comandantul oraşului, reprezentantul Rusiei.
Stolnicul Clinceanu.
Gheorghe (Gogu) Cantacuzino.
Lascăr Şt.Catargiu.
Câtă Neculescu.
Scarlat Izvoranu, vel clucer de arie la 1783.
Anastase Ghica
Domniţa Catinca Suţu.
Nica Capittanovici

Lista ilustraţiilor de pe CD

1. Coperta primei ediţii a lucrării lui Gh. Crutzescu. Podul Mogoşoaiei. Povestea unei străzi, publicată în 1943.
2. *1935.* Piaţa Senatului, azi piaţa Naţiunilor Unite; fotografie realizată anterior acoperirii râului Dâmboviţa în zona Tribunalului. Tramvaiele traversau piaţa pentru a se înscrie spre strada Izvor.
3. *1940.* Prăvălii de-a lungul „Tirului", actuala stradă Ioan C. Filitti (fotografie din ediţia 1943 realizată de L. Maxim).
4. *1900-1903.* Calea Victoriei nr. 12; palatul Poştei Centrale ridicat între anii 1894-1899 după proiectul arhitectului Alexandru Săvulescu (1847-1912). În stânga edificiului, se vede latura vestică a hanului Zlătari, la parter fiind adăpostită berăria „Gambrinus" şi o drogherie. În dreapta, la intrarea pe strada Carol I, magazinul „Palatul Regal 2". Fotografie realizată din curtea Casei de Depuneri.
5. *1935.* Calea Victoriei nr. 13; palatul Casei de Depuneri azi Casa de Economii şi Consemnaţiuni, (arhitect Paul Gottereau). Fotografia, realizată de pe scara palatului Poştei Centrale, a înregistrat existenţa hotelului „Lafayette", Calea Victoriei nr. 15-17. Dincolo de strada Lipscani se vede magazinul „Galeries Lafayette".
6. *1900.* Palatul Casei de Depuneri. În stânga, dincolo de strada Marconi, a fost înălţat ulterior imobilul societăţii de asigurări agricole „Fonciara". În dreapta se remarcă latura sudică a „Marelui Hotel de Franţa". Pe caldarâmul străzii se disting şinele liniei de tramvai cu cai care coboară panta străzii Mihai Voda.
7. *1903.* Carte poştală ilustrată redând un instantaneu surprins la intersecţia Căii Victoriei cu strada Lipscani în momentul demolării hanului Zlătari. În fundal, palatul Poştei Centrale, latura spre strada Stavropoleos (fototeca Arhivelor Statului).
8. „Marele Hotel de Franţa" construit în 1882 după proiectele arhitectului George Bosnovanu (1855-1896). Fotografie luată din colţul străzii Stavropoleos.
9. *1912.* Fotografie realizată din palatul „Dacia", care a surprins în stânga grădina amenajată pe locul hanului Zlătari palatul Poştei Centrale. În centru, la numărul 9 (număr vechi), în colţul străzii Marconi, intrarea în Bazarul

Central (casa Prager), iar în dreapta Casa de Depuneri şi „Marele Hotel de Franţa", având la parter berăria „Vîrful cu Dor" (fototeca Arhivelor Statului).

10. *1915.* Fotografie realizată din Magazinul Socec, Calea Victoriei nr. 21 (număr vechi). Se disting modificările realizate la casa Prager. În prim plan, în dreapta, „Marele Hotel de Franca". La parter, la intersecţia Căii Victoriei cu prelungirea străzii Lipscani, era sucursala băncii Marmorosch Blank & Co. (fototeca Arhivelor Statului).
11. *1940.* Confluenţa pasajului Vilacros cu pasajul Macca. În prim plan, cafeneaua Macca (fotografie din ediţia 1943).
12. *1940.* Calea Victoriei nr. 28 (număr vechi), faţada sudică a bisericii Doamnei. În grădină se disting pietrele tombale (fotografie din ediţia 1943).
13. *1868.* Intersecţia Podului Mogoşoaiei cu bulevardul Academiei; casa Greceanu. În fundal se vede turla bisericii Doamnei. Pe zidul curţii sunt montate vitrine cu fotografii realizate de Carol Popp de Szathmary. Trecătorii s-au oprit să privească ultimele noutăţi. Fotografie realizată în timpul lucrărilor de pavare a bulevardului Academiei (fotografie din ediţia 1943).
14. *1927.* Intersecţia Căii Victoriei cu bulevardele Elisabeta şi Carol. Circulaţia pe ambele sensuri (fototeca Arhivelor Statului).
15. *1873.* Casa Greceanu. Zidul curţii a fost înlocuit cu un gard de lemn cu prilejul lucrărilor de lărgire şi aliniere a bulevardului Academiei. În dreapta, hotelul Herdan. Se disting felinarele pentru iluminatul public cu gaz aerian şi pavajul cu piatră cubică (fotografie din ediţia 1943).
16. *1880.* Casa Greceanu şi „Grand Hotel du Boulevard". Fotografia a surprins modificările intervenite în dotarea stradală.
17. *1933-1935.* Calea Victoriei în dreptul hotelului „Boulevard". În fundal, palatul Telefoanelor.
18. *1900.* Bulevardul Elisabeta spre intersecţia cu Calea Victoriei. În fundal se disting: „Grand Hotel du Boulevard", casa Greceanu şi hotelul „Bristol" (fototeca Arhivelor Statului).
19. *post 1896.* Carte poştală ilustrată redând piaţa Sărindarului amenajată după demolarea bisericii. Fântâna monumentală a fost instalată temporar, pentru a înfrumuseţa zona cu prilejul serbărilor din septembrie 1896 (fototeca Arhivelor Statului).
20. *1906.* Piaţa Sărindar. În stânga, hotelul „Luvru" – azi „Capitol" (Calea Victoriei nr. 29), iar în dreapta casa Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34) şi casa Capşa (Calea Victoriei nr. 36, fost nr. 48 în 1913). În fundal, „Grand Hotel Continental" (Calea Victoriei nr. 56-58).
21. *1921.* Cercul Militar, azi Casa Centrală a Armatei, construcţie proiectată de

Dimitrie Maimarolu (1859-1926). În stânga, pe bulevardul Elisabeta, edificiul Eforiei, în dreapta, strada Sărindar (fototeca Arhivelor Statului).

22. *1938.* Intersecţia bulevardului Elisabeta cu Calea Victoriei; clădirea Cercului Militar cu terasa restaurantului.
23. *1940.* Circulaţia pe Calea Victoriei în faţa Cercului Militar.
24. *1908.* Piaţa Sărindar flancată de hotelul „Luvru" (Calea Victoriei nr. 29), casa Capşa (Calea Victoriei nr. 36, casa Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34, care la 1908 era nr. 44, cum se poate citi şi pe storul casei de schimb Isac M. Levis, de lângă magazinul bijutierului A.H. Fruchter). Alături, la nr. 46, era farmacia Bruss, succesorul lui Emil Bull. La etaj era magazinul casei de mode Eugenia Pantazi (fototeca Arhivelor Statului).
25. *ante 1932.* Piaţa Cercului Militar. La etajul I al casei Popovici (Calea Victoriei nr. 32-34) este arborat drapelul în bernă la sediul Clubului Liberal (fototeca Muzeului Arhivelor).
26. *1940.* Piaţa Cercului Militar. În fundal, blocul ridicat pe locul fostei case Vanicu, Calea Victoriei nr. 60 (fototeca Arhivelor Statului).
27. *ante 1860.* În prim plan, piaţa Teatrului cel Mare. Se văd casele Ghica (azi Calea Victoriei, nr. 44), Bossel (azi Calea Victoriei, nr. 48-50), Resch (azi Calea Victoriei, nr. 52) şi o parte din terenul curţii Oteteleşeanu. Fotografia, luată de pe Teatrul cel Mare, a înregistrat un amplu panoramic spre piaţa Academiei, azi Universităţii. În fundal se disting: turnul Colţei, turla bisericii Colţea, turlele bisericii Sf. Gheorghe Nou turnul Bărăţiei (fotografie realizată de Ludwig Angerer, Biblioteca Academiei R.S.R., Cabinetul de Stampe).
28. *1873.* Podul Mogoşoaiei, casă cu sacnasiu. În prim plan stâlpi de la împrejmuirea grădinii Oteteleşeanu (fotografie din ediţia 1943).
29. *1911.* Calea Victoriei nr. 47 (număr vechi, azi nr. 35), „Marele hotel Frascati". La parter, berăria St. Tomek şi magazinul bijutierului L. Johnson (fototeca Arhivelor Statului).
30. *ante 1935.* Circulaţia pe Calea Victoriei în zona pasajului Victoria care străbătea spre strada Academiei prin blocul societăţii „Imobiliara" (Calea Victoriei nr. 48-50) ridicat la 1906; o vreme, şi pasajul se numea „Imobiliara".
31. *iulie 1908.* Fotografie făcută din dreptul hotelului „Continental", Calea Victoriei nr. 68 (număr vechi, azi nr. 56-58). În clădirea alăturată, la nr. 66 (azi 54), se afla magazinul firmei Riegler. În prim plan, vânzători ambulanţi. Lângă panoul cu afişe de spectacole teatrale se afla un „oltean" cu coşul cu fructe şi zarzavaturi; alături, două florărese (fototeca Muzeului Arhivelor).
32. *1911.* Piaţa Teatrului Naţional. În prim plan, în stânga, „Grand Hotel

Continental", Calea Victoriei nr. 68 (număr vechi), casa Riegler, Calea Victoriei nr. 66 (număr vechi). În dreapta, gradina terasei Oteteleşeanu (fototeca Arhivelor Statului).

33. *1904.* Piaţa Teatrului Naţional. Cupeuri şi trăsuri în aşteptarea clienţilor (fototeca Arhivelor Statului).
34. *1874.* Podul Mogoşoaiei între Piaţa Teatrului cel Mare şi Sărindar. În dreapta, clădirea hotelului Oteteleşeanu şi „Grand Cafe Oteteleşeanu", Calea Victoriei nr. 49 (număr vechi, azi nr. 33-35). În stânga se disting impozantele porţi ale casei Ghica, de la nr. 28 (fotografie din ediţia 1943).
35. *1900.* Desen imprimat pe o carte poştală redând atmosfera grădinii şi scenei din „Parcul Oteteleşeanu", al cărei antreprenor era Mihai Sterescu (fototeca Arhivelor Statului).
36. *1940.* Calea Victoriei în zona palatului Telefoanelor (fototeca Arhivelor Statului).
37. *14/28 iunie 1892.* Piaţa Teatrului Naţional. Participanţi la manifestaţia studenţilor organizată pentru a exprima solidaritatea cu românii din Transilvania (Biblioteca Academiei R.S.R., Cabinetul de Stampe).
38. *1927.* Piaţa Teatrului Naţional. Pe Calea Victoriei trece o unitate militară în marş. În fundal, casele Török (stânga) şi Dragomir Niculescu, Calea Victoriei nr. 60 (fost nr. 70 în 1913).
39. *1903.* Piaţa Teatrului Naţional fotografiată din casa Oteteleşeanu. Se pot vedea: „Marele hotel Englisch" (Calea Victoriei nr. 52), casa Riegler (Calea Victoriei nr. 54), „Grand Hotel Continental" (Calea Victoriei nr. 56-58), casa Vanicu (Calea Victoriei nr. 60). În stânga, se vede casa Török (Calea Victoriei nr. 39) (fototeca Arhivelor Statului).
40. *post 1900.* Piaţa Teatrului Naţional, cu latura nordică flancată de casa Török. În Piaţa sunt parcate trăsuri şi automobile. Fotograful a surprins momentul când pe axul străzii Câmpineanu, un tramvai tras de un cal traversa Calea Victoriei (fototeca Arhivelor Statului).
41. *1912.* Piaţa Teatrului Naţional, faţadele edificiului „Grand Hotel Continental", La parter, atât spre Calea Victoriei, cât şi spre strada Câmpineanu, îşi desfăşura activitatea magazinul de delicatese S.G. Şerbănescu.
42. *1900.* Edificiul Teatrului Naţional, proiectat de arhitectul A. Heft. Se văd faţada şi latura nordică, inclusiv corpul instalaţiei de încălzire. În apropierea clădirii este o stropitoare trasă de un cal. Fotografie realizată de Alexandru Antoniu (fototeca Arhivelor Statului).
43. *1940.* Latura nordică a pieţei Teatrului Naţional fotografiată de lângă palatul Telefoanelor. Se remarcă noile edificii: blocul „Adriatica", Calea Victoriei nr. 39, cu agenţia de voiaj C.F.R. de la parter, iar spre dreapta noile blocuri

de la nr. 60-70.

44. *1935.* Vedere din Piaţa Teatrului Naţional spre strada Regală. Se văd edificiile hotelurilor „Union” şi Stănescu.
45. *1940.* Piaţa Teatrului Naţional, deschidere spre zona sudică, dominată de palatul Telefoanelor. În stânga, „Grand Hotel Continental”, Calea Victoriei nr. 56. La parter, drogheria „Venus” iar alături magazinul de încălţăminte Schul.
46. *1930-1935.* Calea Victoriei spre ansamblul Creţulescu. În partea dreaptă, la nr. 82 (azi 68), magazinul de mobilă „Arta Modernă”.
47. *1930-1935.* Calea Victoriei spre Piaţa Teatrului Naţional. Pe partea dreaptă, la nr. 70, magazinul firmei producătoare de ciocolată Suchard, iar vizavi imobilul Creţulescu.
48. *ante 1938.* Imobilul Creţulescu înaintea demolării. Edificiul îngloba vechile ziduri ale hanului din jurul bisericii. În dreapta, gardul Palatului Regal (fotografie din ediţia 1943).
49. Vedere din palatul Telefoanelor spre Piaţa Palatului. În prim plan, blocul „Adriatica” (fototeca Arhivelor Statului).
50. *1940.* Pridvorul bisericii Creţulescu. „Hora Domniţelor” – detaliu al frescelor realizate în secolul al XVIII-lea (fotografie din ediţia 1943).
51. Piaţa şi vechiul Palat Regal la sfârşitul secolului al XIX-lea, acuarelă de H. Aescher (originalul păstrat la Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti).
52. *1867.* Palatul Domnesc, fostele case Golescu. Curtea şi strada sunt pavate cu piatră cubică. Casele din stânga au fost demolate în 1914 pentru rectificarea traseului Căii Victoriei. În planul doi se disting contururile casei hanului Creţulescu.
53. *1914.* Ansamblul Palatului Regal. Dincolo de fosta casă Golescu se distinge turla bisericii Creţulescu (fototeca Arhivelor Statului).
54. *1913-1914.* Zona nordică a Palatului Regal, cu corpul de gardă având în faţă tunul capturat în campania din 1877.
55. *1906.* Trăsură de gală; furnizor: Franz Jeou, Calea Victoriei nr. 73.
56. *1890.* Calea Victoriei în zona Palatului Regal. În fundal, la dreapta, se vede Ateneul Român. În prim plan, casa de la nr. 100 care adăpostea magazinul de mobilă şi decoraţiuni. În dreapta acestei case, deschiderea spre strada Academiei, unde se observă firma tipografiei „Epoca” (fototeca Arhivelor Statului).
57. *1893.* Calea Victoriei în zona Palatului Regal. Schimbări intervenite prin demolarea casei de la nr. 100. Pe calcanul imobilului de la nr. 104, anunţul mutării în această clădire a magazinului de optică „Comptuar general de optică Penchias & Co”. Tipografia poartă acum numele „Tipografia Regală”

(fototeca Arhivelor Statului).

58. *1890.* Imobilul din Calea Victoriei nr. 104.
59. *1900.* Fundaţia Universitară „Carol I”, aripa sudică ridicată între anii 1891-1895 după planurile arhitectului francez Paul Gottereau (inaugurate la 14 martie 1895). La parter, reprezentanţa Companiei internaţionale de Vagons-Lits, strada Vienei nr. 1. Fotografie realizată de Alexandru Antoniu.
60. *1935.* Fundaţia Universitară „Carol I”, faţada principală. Piaţa Palatului este traversată de linia tramvaiului care face legătura cu Gara de Nord.
61. *1886.* Calea Victoriei la intersecţia cu strada Franklin. În prim plan, un panou al firmei Paul Milker din strada Sărindar nr. 8, fabricant de articole de voiaj (fotografie din ediţia 1943).
62. *1890.* Ateneul Român. În faţa clădirii este amplasat monumentul ridicat pentru a aminti de fostul metoc al Episcopiei, realizare a sculptorului Carol Storck. Monumentul a fost mutat din acest loc de Pache Protopopescu, primar al Bucureştiului (fototeca Arhivelor Statului).
63. *1900.* Grădina Ateneului, cu aleea pietonală flancată de spaţii verzi unde erau plasate monumente dedicate celor care au contribuit la propăşirea activităţii culturale. Fotografie de Alexandru Antoniu.
64. *1900.* Monumentul generalului Ioan Emanoil Florescu din gradina Ateneului. Fotografie realizata de Alexandru Antoniu.
65. *1912.* Grădina Ateneului Roman, aleea cu monumentele dedicate oamenilor de cultură. În prim plan, stânga, un stâlp pentru iluminatul public, cu vechea stemă a oraşului Bucureşti (fototeca Arhivelor Statului).
66. *1927.* Calea Victoriei la intersecţia cu strada Episcopiei nr. 1. hotelul „Athénée Palace” proiectat de arhitectul Théophile Bradeau.
67. *1942.* Detaliu al faţadei hotelului „Athénée Palace” având la parter salonul de coafură Ionica (fotografie din ediţia 1943).
68. *1911.* Calea Victoriei în zona hotelului „High Life”, nr. 65, (fototeca Arhivelor Statului).
69. *1914.* Vedere dinspre Palatul Ştirbey către Piaţa Palatului (fototeca Arhivelor Statului).
70. *1940.* Casa C. Niculescu-Drugănescu. Gheorghe Crutzescu menţionează că era la colţul străzii Umbrei, azi Kretzulescu. De fapt, era la intersecţia străzii Biserica Albă cu Calea Victoriei. Fotografia a surprins mai ales modificările operate la parter. La sfârşitul secolului XIX aici a funcţionat farmacia şi drogheria Romană a doctorului A. Urbeanu (fotografie din ediţia 1943).
71. *1901.* Galea Victoriei spre Piaţa Palatului Regal, fotografie realizată din dreptul magazinului „La nr. 100” şi a magazinului „La turnul Eifel” (fototeca Arhivelor Statului).
72. *1935.* Casa Ştefănescu Savigny, curtea interioară (fotografie din ediţia 1943,

realizată de Oprişan).

73. *1940*. Calea Victoriei nr. 77, casa „Istiotinei"; la etaj, blănăria Ardeleană (fotografia din ediţia 1943).
74. *1921*. Casa Lăcusteanu, Calea Victoriei nr. 118; faţada şi arcada porţii. Alături, casa Toma Stelian, Calea Victoriei nr. 132 (număr vechi, azi nr. 120). Clădirea, restaurată în ultimii ani, adăposteşte Asociaţia tineretului şi studenţilor din România pentru Naţiunile Unite (fotografie din ediţia 1943).
75. *1854*. Solemnitatea unei primiri la palatul Ştirbey (desen). Edificiul a fost proiectat de arhitectul francez Sanjouand (fotografie din ediţia 1943).
76. *1897*. Calea Victoriei nr. 107, palatul Ştirbey, casa corpului de gardă şi grădina după lucrările de amplificare realizate în al nouălea deceniu al secolului trecut (fototeca Arhivelor Statului).
77. *1900*. Faţada principală a palatului Ştirbey (fototeca Muzeului Arhivelor).
78. *1906*. Calea Victoriei în zona intersecţiei cu Calea Griviţei, dominată de clădirea Ministerului de Finanţe (Calea Victoriei nr. 111), ansamblul obţinut prin completarea casei Romanit cu încă două laturi în 1883.
79. *1935*. Aceeaşi zonă, cu o intensă circulaţie pe ambele sensuri.
80. *1938-1940*. Calea Victoriei nr. 132, palatul Casei Autonome a Monopolurilor Regatului Roman. (C.A.M.), ridicat între anii 1934-1941 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu. Faţada principală fotografiată din curtea Ministerului Finanţelor.
81. *1906*. Calea Victoriei nr. 113 (număr vechi, azi 115), Casa Monteoru, azi Uniunea Scriitorilor din R.S.R., faţada principală. În stânga, calcanul clădirii Ministerului Finanţelor.
82. *1906*. Calea Victoriei nr. 117-119, casa Cantacuzinilor devenită D. Moruzi; faţada principală. În acest edificiu a fost primul sediu al Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti, în anul 1929. A fost demolată în 1941.
83. *1935*. Curtea casei Moruzi. În prim plan, lanţurile care i-au şi adus porecla „casa cu lanţuri" (fotografie din ediţia 1943).
84. *1935*. Calea Victoriei nr. 176, clădirea care a adăpostit Institutul de fete Moteanu. În dreapta, la nr. 174, casa Cesianu adăpostind în prezent Sala Victoria a Teatrului Satiric muzical „Constantin Tănase" şi redacţia „Revistei Muzeelor şi Monumentelor".
85. *1940*. Calea Victoriei nr. 125, casa Bellu care a adăpostit după 1890 servicii anexe ale Academiei Române; faţada vestică şi o parte din curtea casei. În fundal, casa Cesianu.
86. *1940*. Calea Victoriei nr. 129, curtea caselor care au aparţinut lui Barbu Catargiu (fotografie din ediţia 1943).
87. *1906*. Calea Victoriei nr. 131, intrarea monumentală a caselor Gh. Vernescu. Fotografie realizată din dreptul caselor Gh. Manu, Calea Victoriei nr. 192.

Se vad faţada nordică, cu intrarea în casă şi faţada estică, la stradă.

88. *sec. XIX(?).* Calea Victoriei nr. 155, vechea casă Al. Filipescu.
89. *1908.* Noua casă Al. Filipescu, ridicată pe locul fostei construcţii.
90. *1940.* Calea Victoriei nr. 194, casa Manolache Faca, după 1840 intrată în proprietatea Cleopatrei Trubetzkoi. A adăpostit Institutul de lingvistică şi de cercetări fonetice şi dialectale. În prezent adăposteşte întreprinderea de comerţ exterior „Romenerg". Fotografie a faţadei principale luată din curtea Ministerului Economiei Naţionale, Calea Victoriei nr. 133.
91. Calea Victoriei nr. 141, palatul Gh. Gr. Cantacuzino, ridicat după proiectul arhitectului Ion D. Berindey: faţada principală.
92. Faţada spre curte a aceluiaşi edificiu.
93. *1940.* Calea Victoriei nr. 157. Curtea caselor (fotografie din ediţia 1843).
94. *1940.* Calea Victoriei nr. 202, casele fotografiate din curte (fotografie din ediţia 1943).
95. *1940.* Strada Sevastopol în zona fostului cimitir evreiesc (fotografie din ediţia 1943).
96. *1906.* Calea Victoriei nr. 179 (număr vechi, azi 155). Casa arhitectului Grigore Cerchez, faţada principală.
97. *1906.* Casa Grigore P. Ollănescu realizată după proiectele arhitectului Ion D. Berindey.
98. *1940.* Ultimele case până la capul Podului. Blocul de la nr. 169 având la parter farmacia Vasile Manolescu. Pe faţada blocului sunt plasate reclame luminoase ale produselor firmelor Bayer şi Philips. În clădirea, alăturată, intrarea la Pivniţele Orhei. Pe stradă, un „oltean" ducând cu cobiliţa două coşuri cu zarzavaturi (fotografie din ediţia 1943.)
99. *1900.* Piaţa Victoriei – strada Buzeşti nr. 12, palatul Societăţii Funcţionarilor, proiectat de arhitectul N.C. Mihăescu (1863-1934). Fotografie realizată de Alexandru Antoniu.
100. *1938-1939.* Piaţa Victoriei, palatul Ministerului de Externe, fosta casă a lui Grigore Sturdza (Beizadea Viţel), ridicată la 1903 şi noul palat al Ministerului Afacerilor Străine, ridicat între anii 1937-1938 după proiectul arhitectului Duiliu Marcu.

Cuprins

Contribuţii la biografia autorului cărţii

Podul Mogoşoaei — Povestea unei străzi 5
Contributions to the biography of the author of the book
Podul Mogosoaiei — Povestea unei strazi (Mogosoaia Bridge — The Story of a Street) 13

Cuvânt înainte 23
Cititorului 25

I 27

Naşterea şi copilăria 27
Începuturile 29
Edilitate 35
Depanând firul vremii 41

II 51

Dela gârlă în Bulevard 51
Primii paşi pe Podul Mogoşoaei 53
Casa Prager 59
Palatul Poştelor 66
Sfântul Dumitru 72
Stavropoleos 75
Casa de depuneri 76
Zlătarii 79
Hotel de France 84
Poliţia 88
Legaţia rusă 91
Hotel Boulevard 95
Din Lipscani în Bulevard 96

III 107

Din Bulevard în Piaţa Teatrului 107
Bulevardul 109
Capşa 111
Pasagiul Comedia 121
Independenţa 131
Imobiliara 132
Casa Resch 135
Piaţa Teatrului 139

Sărindarul 143
Telefoanele 149
Teatrul Naţional 156

IV. 163

Dela Teatru la Palat 163
Strada Regală 165
Din Regală până în Franklin 167
Ateneul 172
Pasagiul Român 176
Biserica Kretzulescu 180
Palatul Regal 183

V. 197

Până în capul podului 197
Între Ateneu şi Piaţa Amzei 199
Dela Palat până'n strada Banului 203
Palatul Ştirbey 208
Ultimii paşi 211

Cronologia 219
Glosar 221
Bibliografie 223
Note 225
Nota editorului: 551
Lista ilustraţiilor 555